DOCUMENTE
TURCEȘTI
PRIVIND
ISTORIA
ROMÂNIEI
III
1791 – 1812

Redactor : BEATRICE BUDESCU
Tehnoredactor ; ELENA MATEESCU

Bun de tipar 19. III. 1986
Format 16/70×100. Coli de tipar 26

C. Z. pentru biblioteci mari : 9(498) „1774 :1791" (00—12) : 90(496)
90(496) : 9(498) „1774 : 1791" (00—12)

C.Z. pentru biblioteci mici : 9(499) „1774 : 1791"

Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918".
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

INSTITUTUL DE STUDII SUD-EST EUROPENE

„Izvoare orientale privind istoria României“
VI

DOCUMENTE TURCEŞTI PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI

VOL. III
1791—1812

Întocmit de
MUSTAFA A. MEHMET

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREŞTI, 1986

DOCUMENTS TURCS CONCERNANT L'HISTOIRE DE LA ROUMANIE, III. 1791 — 1812

ТУРЕЦКИЕ ДОКУМЕНТЫ ОТНОСИТЕЛЬНО ИСТОРИИ РУМЫНИИ, III. 1791 — 1812 гг.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
R — 79717, Calea Victoriei 125, București

TABLA DE MATERII

CUVÎNT INTRODUCTIV

Volumul de *Documente turcești privind istoria României* (III, *1791—1812*) reprezintă, fără îndoială, o nouă realizare a istoriografiei românești contemporane, în cadrul efortului de valorificare a izvoarelor istoriei poporului român, în general, a surselor externe, în special. Acest volum constituie, totodată, o mărturie a înfăptuirii dezideratului multor istorici, din trecut și de astăzi, care au apreciat și apreciază valoarea izvoarelor turcești, documentare și narative, văzînd în ele posibilitatea întregirii știrilor privitoare la trecutul poporului român, din întreg spațiul carpato-danubiano-pontic, iar acolo unde informațiile vor îngădui, vor fi trase și concluziile adecvate datelor noi.

Se poate afirma că, din seria izvoarelor externe ale istoriei poporului român, documentele și cronicile turco-osmane au rămas, pînă în prezent, cel mai puțin valorificate, față de numărul lor impresionant de mare, ceea ce se poate constata, de altfel, și din cele două serii de izvoare *(cronici* și *documente)* consacrate, în mod special, materialelor turco-islamice într-o colecție de-sine-stătătoare, intitulată: „Izvoare orientale privind istoria României"[1]. Volumul de față se adaugă celor apărute pînă în prezent în cadrul acestei colecții, care își propune să strîngă laolaltă totalitatea surselor narative și documentare turco-orientale referitoare la trecutul țărilor române, la relațiile poporului român cu vecinii sau cu statele mai îndepărtate, dar în primul rînd cu Imperiul otoman, de-a lungul mai multor veacuri.

Informațiile deosebit de bogate și variate pe care le furnizează documentele și cronicile turco-osmane reclamă punerea lor în circuitul științific, fără prea multă întîrziere, fie și sub forma unor traduceri, pentru a înlesni, în felul acesta, cercetătorilor și altor cititori, necunoscători ai limbii turce și slovelor arabe, consultarea acestor izvoare, care prezintă, de altfel, o serie de dificultăți chiar și pentru specialiști (de limbă, de ordin paleografic etc.).

Se cuvine menționat și faptul că, dat fiind caracterul extrem de dispersat al *documentelor turcești relative la țările române,* ele aflîndu-se atît în arhivele, bibliotecile sau muzeele din țară, cît și, mai ales, din alte țări (Turcia, Bulgaria, Franța, Austria, Ungaria, U.R.S.S., Polonia, Anglia ș.a.), este greu, poate și imposibil, de întocmit, în prealabil, un inventar complet al acestor documente, fie și pentru anumite perioade limitate, pentru a se trece apoi la editarea lor într-o ordine cronologică. Acest lucru nu ar face decît să se mai aștepte încă atît, pentru depistarea, inventarierea și publicarea

[1] În cadrul acestei colecții au apărut, în Edit. Academiei, București, primele trei volume de *Cronici turcești*... (vol. I, 1966 întocmit de M. Guboglu și Mustafa A. Mehmet; vol. II, 1974 întocmit de M. Guboglu; vol. III, 1980, întocmit de Mustafa A. Mehmet) și primele două volume de *Documente turcești*... (vol. I, *1455—1774*, 1976 și vol. II, *1774—1791*, 1983, ambele volume fiind întocmite de Mustafa A. Mehmet).

lor, într-o formă sau alta, cît timp a trecut de la primele semnalări asupra importanţei acestor izvoare. Tocmai din astfel de considerente a fost iniţiată, în ultimele decenii, realizarea unei colecţii de izvoare orientale privind istoria poporului român în cadrul celor două serii, menţionate mai sus, punîndu-se în circuitul ştiinţific volumele ce se pregătesc pentru tipar, materialele din fiecare volum fiind organizate într-o ordine cronologică, pentru a înlesni consultarea lor. Acest lucru face, totodată, ca *Documentele turceşti* şi *Cronicile turceşti* să rămînă două serii deschise, ele fiind susceptibile completărilor, pe măsură ce posibilităţile vor îngădui întocmirea de noi volume cu sursele ce vor fi depistate. Se poate afirma că, pe baza noilor achiziţii, există deja posibilitatea realizării unor volume noi pentru a completa golurile din primele trei volume de documente turceşti, care se întind pe o perioadă de mai bine de trei secole şi jumătate (1455—1812). De asemenea, există şi posibilitatea depăşirii limitelor cronologice menţionate mai sus. Acelaşi lucru este valabil şi în cazul cronicilor otomane, ceea ce a determinat, de altfel, reintroducerea lor în planurile de cercetare ale Institutului de studii sud-est europene, unde se desfăşoară munca pentru realizarea ambelor serii. Tocmai din aceste considerente, cu volumul al IV-lea din fiecare serie va fi reluată publicarea izvoarelor turco-osmane, începînd cu cele mai vechi.

Cît priveşte volumul de faţă, acesta cuprinde un număr de 214 documente dintre anii 1791—1812, cele două limite cronologice reprezentînd două momente semnificative atît din istoria relaţiilor internaţionale, pe plan european, cît şi, mai ales, din istoria poporului român. După cum se ştie, cu anul 1791 se încheie, prin pacea de la Şiştov (4 august), iar apoi prin pacea de la Iaşi (9 ianuarie 1792), războiul ruso-austro-turc, care începuse în 1787. Anul 1812 marchează sfîrşitul unui alt conflict militar, dintre Imperiul otoman şi Rusia, prin pacea de la Bucureşti (29 mai 1812). Cele două momente sînt importante pentru istoria poporului român atît sub raportul încadrării mai depline a Moldovei şi Ţării Româneşti în desfăşurarea evenimentelor internaţionale de mare anvergură, cît şi sub aspectul lărgirii bazelor autonomiilor celor două principate româneşti faţă de Poarta otomană, putere suzerană.

Din punctul de vedere al provenienţei documentelor, unele din ele au fost conservate în arhivele, bibliotecile sau muzeele din ţară, iar altele au fost procurate, sub formă de microfilme, xerocopii etc., de către Direcţia Generală a Arhivelor Statului, din arhive sau biblioteci străine, îndeosebi din Turcia, Bulgaria etc. Dar volumul de faţă nu epuizează toate documentele turceşti din perioada amintită, ele fiind mult mai numeroase şi aşteptînd noi eforturi pentru a fi depistate şi valorificate. Unele din ele au fost deja procurate (microfilme etc.) sau semnalate în diferite studii consacrate raporturilor româno-otomane dintre anii 1774—1812 [2] sau în alte lucrări de specialitate, care necesită noi eforturi de investigare.

Majoritatea covîrşitoare a documentelor incluse în volumul de faţă sînt *inedite*. Un număr important de piese reprezintă documente originale, în timp ce altele au ajuns pînă la noi sub formă de copii *(suret)*. O serie de acte au fost emise în numele sultanilor, ca: *berate*, *hatt-i-şerifuri* (sau *hatt-i-humaiunuri*), *firmane* obişnuite etc., iar altele reprezintă: *arzuri*, chitanţe *(tahvil, sened)*, rapoarte *(telhis)*, *mahzaruri*, *arzumahzaruri*, scrisori *(mektup, kaime* etc.*)*, purtînd fie semnăturile şi sigiliile marilor viziri sau alte altor

[2] Erol Urunga, *Osmanlı Devleti Idaresinde Eflak-Buğdan, 1774—1812* (Ţara Românească şi Moldova sub administraţia otomană, 1774—1812), Istanbul, 1966 (vezi şi Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 19, c. 707—771).

autorităţi otomane, fie ale domnilor Moldovei *(Bogdan)* sau ale Ţării Româneşti *(Eflak)*, ale unor boieri români etc. De aici se înţelege că o parte din documentele acestui volum provin de la autorităţile româneşti. Unele din ele au fost emise de domnii Moldovei sau ai Ţării Româneşti „în numele ţării", altele pentru rezolvarea unor probleme personale sau cu caracter politic. Un grup de documente se leagă de numele vestitului negustor armean, Manuc bei.

★

Remarcăm faptul că Principatele române s-au aflat totdeauna în atenţia statelor europene. Diplomaţii europeni, fie din Istanbul, fie din ţările române, nu scăpau aproape nici un eveniment de seamă din Principate pe care să nu-l semnaleze suveranilor sau superiorilor lor. Aceasta învederează, totodată, importanţa ţărilor române în desfăşurarea de zi cu zi a istoriei Europei, în general.

Informaţiile furnizate de izvoarele europene au fost, în mare parte, explorate, fie prin întocmirea unor colecţii de documente (de exemplu, colecţia *Hurmuzaki*), fie prin valorificarea lor în diverse studii sau în alte lucrări speciale.

Aceste realizări înlesnesc, într-o mare măsură, definirea aportului documentelor turco-osmane într-un domeniu sau altul, inclusiv sub aspectul sarcinilor economico-financiare ale Principatelor române faţă de Poarta otomană, în cadrul raporturilor de suzeranitate—vasalitate, specifice epocilor respective.

Dar, posibilitatea informării, adeseori destul de promptă, a reprezentanţilor europeni, dovedeşte, pe de altă parte, şi caracterul oarecum „deschis" al Imperiului otoman, în sensul că diplomaţii găseau suficiente mijloace şi căi pentru a obţine informaţii politice, economice sau de altă natură, chiar şi atunci cînd putea fi vorba de anumite „secrete" din punctul de vedere al intereselor otomane. Accesul lor la diverse informaţii se poate explica, printre altele, şi prin faptul că, mai ales în perioada expansiunii Imperiului otoman, sultanii sau marii viziri nu considerau necesară tăinuirea politicii sau acţiunilor lor militare, bizuindu-se pe forţa de atunci a imperiului. Această politică era exprimată cel mai bine de sultanul Soliman Magnificul (1520—1566) atunci cînd el scria dogelui Veneţiei: „Eu nu mă tem de nimeni şi nu am nevoie de ajutorul nimănui". Iar în perioada decăderii, în căutare de aliaţi sau de sprijin politic şi militar, Poarta însăşi era adeseori nevoită să facă destăinuiri unor reprezentanţi diplomatici europeni pentru a contracara iniţiativele sau planurile altor puteri de a grăbi destrămarea Imperiului otoman în avantajul lor. Aici intervin, desigur, şi alţi factori, cum ar fi, de pildă, corupţia, care cuprinsese cele mai diverse straturi ale societăţii otomane, de la ultimii slujbaşi pînă la marii viziri.

Ca atare, informaţiile cuprinse în documentele turceşti, inclusiv din volumul de faţă, pot fi întîlnite, într-un fel sau altul, în rapoartele ambasadorilor statelor europene de la Istanbul, în corespondenţele consulilor Austriei, Rusiei, Franţei, Prusiei etc., din ţările române, ca şi în alte categorii de acte diplomatice europene. Astfel, unele ştiri din documentele turceşti pot

fi găsite în *Colecţia Hurmuzaki* [3], în *Acte şi fragmente* [4], în *Uricariul* [5], în *Tesaur de monumente istorice* [6], în *Acte şi documente* [7], precum şi în alte colecţii sau lucrări de sinteză etc.[8], iar în *Catalogul documentelor turceşti* [9] şi o parte din documentele incluse în volumul de faţă au fost rezumate, unele în extenso, altele mai succint. În ultimii ani, unele din aceste documente au constituit chiar şi obiectul unor analize sau studii speciale.

Cu toate acestea, colecţiile sau studiile respective nu scad valoarea ştiinţifică a documentelor turceşti în curs de publicare. Dimpotrivă, ca emanaţii ale desfăşurării concrete a raporturilor directe dintre ţările române şi Poarta otomană, timp de mai multe veacuri, documentele turco-osmane nu numai că îşi păstrează importanţa lor deosebită, ca izvoare de primă mînă, dar ele constituie, totodată, şi un mijloc de evaluare a informaţiilor din alte surse, dintre care unele se dovedesc a avea un caracter mai mult sau mai puţin subiectiv, cum ar fi, de pildă, rapoartele ambasadorilor sau corespondenţele consulilor din Principate etc.

Trebuie remarcat însă şi faptul că, în acelaşi timp, şi rapoartele sau celelalte categorii de materiale, de provenienţă europeană sau din alte surse, servesc, la rîndul lor, la o mai bună înţelegere a documentelor turco-osmane şi la o mai precisă integrare a acestora în ansamblul evenimentelor şi faptelor istorice din perioadele respective.

De asemenea, unele din colecţiile amintite mai sus au devenit publicaţii rare şi greu accesibile, nefiind excluse nici unele deficienţe în ceea ce priveşte modul de prezentare a documentelor turceşti, inclusiv sub raport ştiinţific. De aceea se poate aprecia că documentele incluse în volumul de faţă, privite în ansamblul lor, nu-şi pierd caracterul lor *inedit*, chiar dacă unele din ele pot fi întîlnite, într-un fel sau altul, într-o colecţie sau alta, într-un studiu sau altul etc.

★

După cum este îndeobşte cunoscut, prin tratatele de pace de la Şiştov-Iaşi (1791—1792), Moldova şi Ţara Românească au rămas, mai departe, în sfera influenţei otomane, dar extinzîndu-se şi mai mult bazele autonomiilor lor faţă de Poartă, potrivit reglementărilor internaţionale de atunci. Drept urmare, atît în cursul tratativelor de pace, cît şi îndată după încheierea păcii, Poarta otomană a emis firmane de confirmare a privilegiilor anterioare ale Principatelor române, adăugîndu-le şi unele clauze noi. Aceste acte aveau caracterul unor „regulamente" sau „aşezări", numite *Nizam*-uri. Unele clauze ale acestor *Nizam*-uri aveau o tradiţie veche, mergînd, înapoi, în istorie, pînă la primele reglementări ale raporturilor româno-otomane cunoscute sub denumirile de „Vechile tratate" sau „Capitulaţii" ale Moldovei şi Ţării

[3] Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, Bucureşti, vol. II / supl. I *(1781—1814)*, vol. III / supl. I *(1709—1812)*, vol. IV / supl. I *(1802—1849)*, vol. VII *(1750—1818)*, vol. IX / P. 2 *(1751—1798)*, vol. X *(1763—1844)*, vol. XIV / P. III *(1560—1820)*, vol. V/P. II *(1601—1825)*, vol. XVI *(1603—1824)*, vol. XIX/P. I *(1782—1791)*, vol. XIX/P. II *(1798—1812)*, vol. I, serie nouă *(1770—1796)*, vol. II, serie nouă *(1812—1823)*, vol. IV, serie nouă *(1797—1806)* ş.a.

[4] N. Iorga, *Acte şi fragmente cu privire la istoria românilor...*, vol. II, Bucureşti, 1896.

[5] Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. I—XV (1—2) — XXV, Iaşi. 1852—1895.

[6] A. Papiu-Ilarian, *Tesaur de monumente istorice*, vol. I—III, Bucureşti, 1862—1864.

[7] D. A. Sturdza ş.a., *Acte şi documente relative la istoria renaşcerei României*, vol. I (Bucureşti, 1888) ş.a.

[8] De exemplu, V. A. Urechia, *Istoria românilor*, 12 vol., Bucureşti, 1891—1908.

[9] *Catalogul documentelor turceşti*, vol. I—II, Bucureşti, 1960, 1965 (ed. M. Guboglu).

Româneşti faţă de Poarta otomană şi ale căror începuturi se plasează undeva pe la sfîrşitul veacului al XIV-lea sau începutul celui de-al XV-lea.

De precizat este însă faptul că, prin conţinuturile lor aproape identice, atît pentru Moldova, cît şi pentru Ţara Românească, astfel de *Nizam*-uri, care erau confirmate din cînd în cînd, chiar şi cu unele clauze noi, favorizau dezvoltarea unor instituţii comune în cele două ţări româneşti, ceea ce, în contradicţie cu politica generală otomană, ducea la consolidarea premiselor istorice ale Unirii de mai tîrziu a Principatelor, concomitent cu alţi factori de ordin intern sau internaţional.

★

Evoluţia sinuoasă a raporturilor dintre Poarta otomană şi Rusia, apariţia lui Napoleon Bonaparte pe scena istoriei Europei, ca şi o serie de alte împrejurări, constituiau tot atîtea motive care afectau profund situaţia Moldovei şi Ţării Româneşti, unde se interferau interesele marilor puteri, unele aflate în faza lor de decădere, iar altele în plină ascensiune politică, economică, militară etc. Documentele turceşti incluse în volumul de faţă reflectă, în genere, aceste stări de lucruri, Poarta otomană oscilînd, adeseori, între menţinerea clauzelor cuprinse în *Nizam*-uri, conform angajamentelor sale internaţionale, şi necesitatea întăririi cetăţilor de la serhaturi, ceea ce, pe lîngă aprovizionarea capitalei otomane, presupunea noi sarcini economice sau financiare, politice sau militare etc., pe seama Moldovei şi Ţării Româneşti, chiar dacă unele din ele erau scăzute din cuantumul haraciului, sub formă de havalele sau sub alte forme.

De altfel, însăşi Poarta otomană suferea influenţa fluctuaţiilor diplomaţiei europene de atunci, fapt resimţit şi mai mult o dată cu apariţia lui Napoleon Bonaparte cu acea personalitate a sa de *Homo Duplex*, el declarîndu-se cînd pentru menţinerea integrităţii Imperiului otoman, cînd pentru împărţirea acestuia, în funcţie de interesele imediate ale diplomaţiei napoleoniene. În acest context politic european, Moldova şi Ţara Românească au avut, fără îndoială, o pondere destul de mare îndeosebi în tranzacţiile dintre Bonaparte şi ţarul Alexandru I, pînă aproape de ajunul războiului franco-rus din 1812, cum s-a întîmplat, de pildă, la întîlnirile de la Tilsit (1807) şi Erfurt (1808) dintre cei doi suverani, aşa cum se poate constata, de altfel, şi din documentele volumului de faţă.

★

După cum rezultă din cele expuse pînă aici, documentele celui de-al III-lea volum, ca şi volumele anterioare, se referă la o gamă variată de probleme, de ordin economic sau financiar, politic sau militar, diplomatic sau de altă natură, ele oferindu-ne o imagine asupra ansamblului raporturilor Moldovei şi Ţării Româneşti cu Imperiul otoman, asupra statutului lor juridic, ca şi în alte privinţe, cum ar fi: regimul comercial al supuşilor otomani, dreptul de proprietate, de moştenire etc., care definesc, într-un fel sau altul, limitele suzeranităţii otomane sau, altfel spus, dimensiunile autonomiilor Principatelor române.

De altfel, autonomia Moldovei şi Ţării Româneşti faţă de Poarta otomană era exprimată, adeseori, prin formula, devenită clasică: ***Mefruz-ül-Kalem ve maktu-ül-kadem***, în sensul că cele două ţări româneşti: „Sînt separate la Cancelarie şi se interzice călcarea lor cu piciorul", ele fiind: ***Min***

küllü-l vücüh serbest, adică: „libere în toate privințele" [10]. Dar, ținînd seama de realitățile istorice de atunci, o astfel de formulă nu poate fi absolutizată, chiar dacă, adeseori, ea includea și expresii despre *serbestiyet*-ul (slobozenia, volnicia) sau *istiklâliyet*-ul (independența) domnilor aflați la cîrma celor două țări românești, în primul rînd în legătură cu măsurile interne, care nu puteau, însă, să afecteze interesele generale ale Imperiului otoman, fără a mai vorbi de acțiuni pe plan internațional, care, de asemenea, trebuiau să concorde cu politica otomană. Cazurile de maziliri de domni fanarioți sau chiar decapitarea unora, din motive de abuzuri interne sau de politică externă, constituie mărturii evidente pentru definirea principiilor de „dependență" sau de „slobozenie", mai cu seamă în perioada fanariotă, la care se referă și volumul de față. Totuși, ca proces istoric, raporturile româno-otomane evoluau în sensul lărgirii treptate a autonomiei Principatelor, concomitent cu dezvoltarea internă, din punct de vedere social-economic, politic, cultural, precum și în contextul unor circumstanțe internaționale.

★

Astfel, primele documente incluse în volumul de față, emise după încheierea păcii de la Șiștov-Iași, reprezintă o nouă confirmare, cu unele clauze noi, a vestitelor *Hatt-i-șerifuri* din 1774, care, la rîndul lor, sintetizaseră o serie de stări de lucruri anterioare, cuprinse în diferite firmane sau în alte acte oficiale, emise pentru reglementarea raporturilor cu Poarta otomană pe baza unor clauze, toate laolaltă alcătuind așa-numitele *Nizam*-uri.

Dar, dacă în trecut aceste *Nizam*-uri aveau un caracter bilateral, între țările române și Poarta otomană, în limitele unor raporturi de suzeranitate-vasalitate, începînd cu pacea de la Kiüciük-Kainargi, aceste reglementări capătă un caracter internațional, mai cu seamă prin intervențiile repetate ale Rusiei. În felul acesta, ele devin acte fundamentale care precizau periodic conținutul și stadiul raporturilor dintre țările române și Imperiul otoman. În această categorie intră și firmanele emise după tratatele de pace de la Șiștov-Iași, Poarta otomană asumîndu-și anumite obligații internaționale față de Țara Românească și Moldova, pe baza clauzelor tratatelor respective.

Din volumul de față merită reținute și firmanul privind desființarea rînduielilor stabilite în Țara Românească de Nicolae Mavrogheni, ca și noua reglementare a statutului păstorilor transilvăneni la sud de Carpați, iar *Cartea de lege*, numită *Kanunname*, întocmită de Poartă în anul 1792—1793, în 15 articole, reprezintă varianta oficială a unui alt document, cu un conținut similar, dar cu caracter secret, care a fost deja publicat cu alt prilej [11]. Printre altele, aceste *Kanunname*-le fixau mai bine și atribuțiile capuchehăilor *(Kapukethuda)* Moldovei și Țării Românești de la Poartă, ele preconizînd ca „firmanele pentru diverse havalele să fie predate capuchehăilor", fără a mai fi transmise prin comisari otomani numiți „mubașiri", iar „de îndeplinirea chestiunii respective să fie întrebați capuchehăile și să răspundă ei". Într-un anume sens, astfel de prevederi marcau creșterea rolului reprezentanților domnilor Moldovei și ai Țării Românești pe lîngă Poartă.

[10] Formule de acest fel erau folosite în cadrul societății turco-islamice și în cazul unor instituții cu privilegii speciale (vezi Ö. L. Barkan, *XV ve XVI-ncı asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda ziraî ekonominin hukukî ve malî esasları. Kanunlar*, cilt I (Bazele juridice și financiare ale economiei agrare din Imperiul otoman în sec. XV—XVI. Legile, vol. I), Istanbul, 1943, p. 77, 85, ș.a.

[11] Mustafa A. Mehmet, *O nouă reglementare a raporturilor Moldovei și Țării Românești cu Poarta la 1792...*, în „Studii. Revistă de istorie", nr. 4/1967, p. 691—707.

Eforturile de reînnoire a societății otomane pe vremea sultanului Selim al III-lea (1789—1807), sub forma „Reorganizării", numită: *Nizam-i Djedid*, se resfrîngeau și în politica față de Principatele române, mai ales prin încurajarea dezvoltării anumitor întreprinderi manufacturiere, de postavuri și altele, ceea ce se poate constata, dealtfel, și din documentele din această perioadă: „Împărăția mea — scria Selim al III-lea într-un firman referitor la această problemă — anume cer să se vadă cît mai grabnic roadele celor pomenite mai sus" (doc. nr. 19).

De asemenea, relațiile consulilor diferitelor state europene cu domnii fanarioți și cu autoritățile române, în general, au constituit obiectul unor discuții, care au necesitat o serie de arzuri și firmane sau scrisori vizirale etc. Raporturile moldovenilor cu tătarii de pe teritoriile numite „Halil pașa yurdu" și „Cele două Ceasuri", acordarea de privilegii unor boieri din Moldova sau Țara Românească, comerțul negustorilor ocupă, de asemenea, un loc important în volumul de față.

Pe de altă parte, aprovizionarea capitalei otomane, precum și a cetăților strategice de la *serhat*-uri constituind preocupări permanente din partea autorităților otomane, se insistă pentru expedierea de zaherele și de alte furnituri (oi, vite etc.), dar pe baza unor reglementări noi, prevăzute în firmane sau hatt-i-șerifuri, care modificau atît căile de aprovizionare, cît și prețurile sau alte elemente legate de achiziții de „zaherele".

Este vorba, în primul rînd, de desființarea acelui sistem de achiziții numit „mucaiesea" *(mukayese)*, în sensul de „după apreciere" sau „comparativ", care nu ținea seama de posibilitățile reale ale Moldovei sau ale Țării Românești de a face față sau nu sarcinilor de acest fel. Or, acum se au în vedere posibilitățile economice ale Principatelor, insistîndu-se mai mult pentru aprovizionarea din „surplusul de produse", cu prețuri „echitabile", iar în cazul negustorilor particulari: „după bună învoială" și „la prețul zilei".

De asemenea, nici achizițiile de oi nu se mai fac prin așa-numiții *saigii* sau alți oameni trimiși de „starostele" măcelarilor din Constantinopol, zis „casapbașiu" *(kasapbașı)*, care abuzau de atribuțiile lor, asuprindu-i pe locuitorii Moldovei și Țării Românești. În aceste privințe, ca și în cazul cherestelelor sau altele (cum era, de pildă, silitra), crește rolul autorităților interne din Principate, domnii și boierii avînd un cuvînt din ce în ce mai greu în aprecierea posibilităților economice sau financiare ale țării. Reglementările de acest fel reprezentau, în fond, cesiuni importante ale Porții otomane față de aspirațiile claselor stăpînitoare din Țara Românească și Moldova, în condițiile dezvoltării social-economice și politice a societății românești.

Pe de altă parte, aceste reglementări presupuneau și încurajarea agriculturii sau a creșterii vitelor, ca și dezvoltarea mijloacelor de transport, ceea ce determină emiterea unei serii de documente fie din partea autorităților otomane, fie dinlăuntrul Principatelor. Tot în aceste scopuri, ca și pentru asigurarea veniturilor sale, Poarta insista pentru găsirea mijloacelor de atragere a locuitorilor bejeniți în perioada războiului (1787—1791), cerea luarea de măsuri pentru prevenirea tendințelor de speculă din partea unor boieri sau mănăstiri în vederea obținerii de prețuri mai mari.

În funcție de rezolvarea sau de tergiversarea unor cereri ale Porții, constatăm emiterea unor firmane sau scrisori vizirale prin care se aduc laude unor domni fanarioți sau aceștia sînt avertizați de eventuale consecințe. În aceste privințe insistau și negustorii otomani, care sesizau Poarta cu arzuri sau cu alte feluri de plîngeri, punîndu-i pe domni în situația de a se justifica față de sultani sau viziri.

De asemenea, după cum se cunoaşte şi din alte surse, şi documentele turceşti amintesc de diverse calamităţi (ciumă, lăcuste, secetă etc.) care îngreuiau şi mai mult situaţia economică a Principatelor, punîndu-le adeseori în imposibilitatea de a face faţă cererilor Porţii sau ale autorităţilor otomane de la cetăţile de margine.

Spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea, obligaţiile financiare ale Moldovei şi Ţării Româneşti fiind stabilite prin acte oficiale cu caracter internaţional, în care erau fixate cuantumul tributului, numit haraci *(haraç)* sau gizia *(cizye)*, ca şi celelalte peşcheşuri, cum ar fi *rechiabie, îidie, cudumie* ş.a., ele apar ca atare în diverse documente. Se specifică, totodată, că în cazul *îidie*-lei (numită şi *bairamlîc*), Ţara Românească dădea acest peşcheş la sărbătoarea prilejuită de postul Ramazan *(Iyd-el-Fitr)* sau *Ramazan Bayramı*, iar Moldova îl dădea la *Sărbătoarea sacrificiilor*, numită *Iyd-i Edha* sau *Kurban Bayramı*.

Pe de altă parte, a doua împărţire a Poloniei în 1793 avea să afecteze profund relaţiile internaţionale ale Imperiului otoman, prin refugierea în Moldova a unei părţi a populaţiei din Polonia, inclusiv grupuri militare, punîndu-i şi pe domni în situaţii delicate. Poarta otomană, aşa cum învederează unele documente din volum, a căutat să evite eventualele complicaţii cu puterile vecine, lăsînd pe seama iniţiativei domnilor rezolvarea problemei refugiaţilor polonezi. De asemenea, sînt urmărite şi conflictele dintre autorităţile otomane din Dobrogea şi cele româneşti din nordul Dunării, cerîndu-se rezolvarea lor pentru respectarea regulilor de bună vecinătate, inclusiv în cazurile de refugiere a locuitorilor dintr-o parte în alta. Cît priveşte chestiunea imunităţilor *(muâfiyet)* unor slujbaşi creştini în aparatul administrativ sau politic otoman, aceasta s-a manifestat ca o realitate în istoria imperiului, punîndu-se periodic şi necesitatea reînnoirii beratelor de scutire *(muafiyet beratı)*, chiar dacă, uneori, ele depăşeau principiile clasice ale *Şeriatului musulman*.

★

De remarcat este şi faptul că politica de apropiere dintre Poarta otomană şi Rusia faţă de expansiunea politică şi militară a Franţei sub Napoleon Bonaparte s-a concretizat în diverse acorduri, inclusiv cumpărarea de arme din Rusia, ceea ce împovăra, în primul rînd, ţările române, prin agravarea sarcinilor lor, impunînd adeseori intervenţiile domnilor fanarioţi pentru degrevarea de alte obligaţii financiare sau de alte havalele.

De asemenea, în intervalul la care se referă volumul de faţă, Imperiul otoman a fost serios zdruncinat şi de acţiunile unor paşale dizidente, printre care Osman Pazvantoglu, paşa de Vidin, ocupă un loc de frunte. Cetele de sub comanda acestuia persecutau populaţia din Ţara Românească, dar mai cu seamă pe locuitorii Olteniei, unde efectuau adeseori incursiuni de pradă. Pentru reprimarea acestei căpetenii rebele, Poarta otomană a pus în mişcare nenumărate oşti, cerînd în acest scop şi sprijinul domnilor fanarioţi, după cum dovedesc şi unele documente incluse în volum.

De asemenea, pe lîngă scoaterea unor salahori *(cerahor)* pentru flota otomană de pe Dunăre sau pentru munca la cetăţile Hotin, Bender, Oceacov etc., cu anumite condiţii de plată, o serie de documente se referă şi la construirea de corăbii, în scopuri comerciale sau militare, mai cu seamă la şantierele din Galaţi, ceea ce, implicit, contribuia şi la dezvoltarea unui sistem de construcţii navale în Principatele române.

Schimbările de domnii produceau adeseori tulburări şi în privinţa delimitării drepturilor domnilor mazili şi nou-numiţi, aceştia din urmă acu-

zîndu-i pe predecesorii lor de încasarea unor dări înainte de termen, pentru profituri personale. De aceea se instituise așa-numita regulă *Kist-el-yevm* în sensul de „ceea ce revine pe zile", iar obligația de a ține cont revenea de obicei boierilor caimacâmi.

Nu lipsesc nici documentele care reflectă încordarea relațiilor turco-ruse din pricina mazilirii sau decapitării unor domni fanarioți din Moldova sau Țara Românească, unii din ei bucurîndu-se de sprijinul diplomatic al Rusiei. În acest sens, poate fi menționată situația creată prin mazilirea lui Constantin Hangerliu, domnul Țării Românești, care a fost ucis în februarie 1799, sau încordarea relațiilor ruso-turce din vara anului 1806, care a fost urmată de declanșarea conflictului militar, ce se va încheia abia în 1812, prin pacea de la București.

Importante sînt și rapoartele expediate de diferiți domni fanarioți la Poartă cu privire la evoluția situației politice sau militare din Europa. Informațiile erau obținute fie din presa europeană a vremii, fie prin iscoadele pe care le întrețineau domnii în diverse capitale europene în acest scop. De altfel, în epoca de condominium turco-fanariot, domnii Moldovei și Țării Românești au reprezentat un factor important pentru cunoașterea evenimentelor din Europa acelor timpuri, veștile furnizate de ei influențînd politica otomană.

De aceea, prin conținutul lor, documentele din volumul de față, ca și celelalte volume, depășesc hotarele Moldovei și Țării Românești, ele interesînd deopotrivă și țările învecinate, iar uneori chiar și istoria Europei, în general. Acest lucru este vizibil și în evoluția raporturilor romăno-turce de după pacea de la Șiștov-Iași, pînă la începutul veacului al XIX-lea, care a culminat prin acordarea *Hatt-i-șerifurilor din 1802*. Pe lîngă confirmarea vechilor privilegii ale Moldovei și Țării Românești, aceste documente adăugau și alte clauze noi la *Nizam*-urile din trecut, ținîndu-se cont și de intervențiile Rusiei, așa cum rezultă din însuși cuprinsul *Hatt-i-șerifurilor* respective. Ele definesc într-o formă nouă poziția celor două principate față de Poarta otomană, stabilind, totodată, principii noi și în privința sarcinilor economico-financiare ale Moldovei și Țării Românești.

Pe de altă parte, delimitarea suzeranității turcești asupra Moldovei și Țării Românești deschidea perspective noi în procesul emancipării celor două principate, concomitent cu dezvoltarea social-economică internă și cu maturizarea conștiinței naționale a poporului român.

Documentele turcești din perioada amintită vin și în sprijinul continuității legăturilor dintre Moldova și Țara Românească, pe de o parte, și Transilvania, pe de altă parte. De asemenea, ele învederează și permanența legăturilor dintre cele trei principate și celelalte teritorii românești, transformate în provincii otomane, numite „Raiale", cum erau: Turnu, Giurgiu, Brăila etc., inclusiv Dobrogea, care continuau să rămînă sub administrație turcească.

După cum s-a menționat mai sus, vara anului 1806 marcase un moment de încordare maximă a raporturilor dintre Imperiul otoman și Rusia, situație la care participa, de astă dată, cu un rol din ce în ce mai activ și Franța, prin politica oscilantă a împăratului Napoleon Bonaparte. Dar nici scopurile politice ale Porții nu pot fi neglijate. Într-un raport prezentat sultanului Selim al III-lea, expunîndu-se motivele mazilirii celor doi domni fanarioți din Moldova și Țara Românească la 12 august 1806, Alexandru Moruzi și, respectiv, Constantin Ipsilanti, unul dintre marii viziri arăta că, în schimba-

rea de domni, „scopul adevărat era acela de a-l atrage pe împăratul Franței și de a-l folosi, reproșîndu-i o bunăvoință" (doc. nr. 127).

În perioada războiului ruso-turc dintre anii 1806—1812, Moldova și Țara Românească fiind ocupate de armatele țariste, documentele se referă, în general, la sudul Dunării, îndeosebi la Dobrogea, la mișcările de trupe, la aprovizionarea cetăților Tulcea, Măcin, Isaccea etc., sau la alte probleme. Printre ele se găsesc și o serie de chitanțe de împrumuturi de bani ale domnilor Moldovei, Alexandru Callimachi, și Țării Românești, Alexandru Suțu, din vistieria vizirului Bairaktar-Mustafa pașa, ca și dispozitiile acestuia pentru fortificarea și aprovizionarea cetăților de pe malurile Dunării.

O semnificație specială prezintă scrisorile prin care Bairaktar-Mustafa pașa, devenit mare vizir (28 iulie 1808), îl sfătuiește pe negustorul armean Manuc bei (la 25 august 1808) să sondeze intențiile autorităților rusești din București în vederea soluționării crizei dintre Poarta otomană și Rusia și să urmărească evoluția raporturilor franco-ruse din această perioadă. Documentele respective învederează eforturile acestui mare vizir de a încheia pacea cu Rusia, folosindu-se, în acest scop, de încordarea relațiilor franco-ruse, dar, după cum se știe, această inițiativă nu va reuși datorită izbucnirii răscoalei antireformiste, la Constantinopol, în toamna anului 1808, cînd Mustafa pașa însuși își va pune capăt zilelor (15 noiembrie 1808).

După cum s-a amintit și mai înainte, volumul cuprinde o serie de documente referitoare la Manuc bei și la relațiile sale cu diferiți demnitari otomani. Acesta primise atît rangul de „dragoman", cît și titlul de „voievod al Moldovei" pentru inițiativele sale diplomatice, ca și pentru rezolvarea altor sarcini legate de aprovizionarea oștilor otomane de la Dunăre sau de gospodărirea vistieriei vizirului Bairaktar, în anturajul căruia se aflase o bună parte din cariera sa comercială. Nu sînt lipsite de interes nici documentele care oglindesc legăturile dintre refugiații politici turci în Rusia sau prizonierii otomani și Manuc bei, mai ales după trecerea acestuia în Țara Românească, de partea Rusiei [12]. După cum dovedesc documentele volumului de față, Manuc bei încercase să influențeze și mersul tratativelor de pace ruso-turce, dar diplomații otomani au manifestat suspiciune față de propunerile sale.

De o deosebită importanță se dovedesc, după opinia noastră, atît schimbul de corespondențe dintre marele vizir Ahmed pașa —Trabzonlu = Laz) și comandantul armatelor rusești de la Dunăre, generalul Kutuzov, cît și, mai ales, rapoartele detaliate ale împuterniciților otomani despre convorbirile de pace de la Giurgiu și de la București, pînă la finalizarea lor la 29 mai 1812 și după aceea. Aceste documente lămuresc mai bine acțiunile militare și diplomatice ale celor două părți în vederea obținerii unor avantaje teritoriale sau de altă natură, cît mai favorabile, imediat sau în perspectivă. Din corespondențele și rapoartele amintite rezultă cu claritate cît de mult anume atîrna viitorul Moldovei și al Țării Românești, de fapt, soarta poporului român, pentru încheierea păcii între cele două imperii aflate atunci în război. Ele învederează și importanța pe care Poarta o acorda, în perioada respectivă, raporturilor franco-ruse, pentru a-și susține interesele sale imediate față de cererile Rusiei. Tocmai acest fapt a dus la o politică de tergiversare a convor-

[12] Despre Manuc bei vezi Gheorghe Bezviconi, *Manuc-bei*, ed. a II-a, Chișinău, 1938, în „Din trecutul nostru", an. VI, nr. 54—55, martie—aprilie, 1938; H. Dj. Siruni, *Bairaktar Moustafa Pacha et Manouk Bey „Prince de Moldavie"*, în „Balcania", VI, București, 1943, p. 53—100; Ion Ionașcu, *Veniturile și cheltuielile Casei Manuc-bei în anii 1815—1818*, în „Revista arhivelor", nr. 4/1971, p. 609—649; Ștefan Ionescu, *Manuc Bei. Zaraf și diplomat la începutul secolului al XIX-lea*, Cluj-Napoca, 1976 (208 p. + 16 p. pl).

birilor de pace, pentru a determina Rusia să cedeze cît mai mult la masa tratativelor, din ceea ce obținuse pe calea armelor, atît în Orient, cît și, mai ales, în Balcani. Înșiși împuterniciții țarului aminteau din cînd în cînd delegaților otomani, în timpul convorbirilor, că Poarta proceda astfel avînd în vedere strîmtorarea Rusiei în fața lui Napoleon, care se pregătea să pornească o campanie împotriva Rusiei. Rezultatele acestei tactici otomane s-au concretizat în clauzele păcii de la București (29 mai 1812), linia de frontieră stabilindu-se, în cele din urmă, pe Prut, după ce fuseseră purtate discuții îndelungate și controversate despre hotarul pe Dunăre, apoi pe Milcov sau pe Siret.

Desigur, informațiile cuprinse în volumul de față nu sînt complet noi, în sensul că evenimentele respective nu ar fi fost cunoscute, într-un fel sau altul, de istorici sau de alți specialiști din alte izvoare. Afirmația de mai sus este valabilă și în cazul tratativelor ruso-otomane, la început, de la Giurgiu, iar apoi de la București, care au dus la încheierea păcii din 29 mai 1812. În această privință, mai cu seamă documentele Colecției Hurmuzaki ne oferă numeroase detalii, fie că este vorba de documente izolate, extrase din arhivele străine, fie de memoriile unor participanți la războiul ruso-turc dintre anii 1806—1812, cum sînt, de pildă, memoriile generalului Langeron, unul din comandanții militari de frunte ai armatelor rusești care au acționat la Dunăre în perioada respectivă. Din relatările acestuia aflăm că el însuși fusese trimis de generalul Kutuzov în tabăra marelui vizir Ahmed pașa de la Rusciuc pentru a impulsiona tratativele, care încetiniseră foarte mult din cauza discuțiilor contradictorii dintre delegații celor două părți, întruniți la Giurgiu [13].

După opinia lui Langeron, tratativele s-ar fi putut încheia în cinci-șase ședințe, „dar — remarca el — diplomații nu se grăbesc ca militarii, iar diplomații turci — adăuga el în continuare — sînt și mai lenți decît toți ceilalți", ei fiind în stare „să se certe o zi întreagă asupra unui cuvînt sau asupra unui fapt" [14]. Relatările acestui general prezintă chiar și unele aspecte anecdotice. Astfel, constatînd mersul greoi al discuțiilor de pace, Langeron i-ar fi propus generalului Kutuzov ca diplomații să fie puși între cele două armate și să se tragă cu tunurile peste capul lor pentru a-i determina să se grăbească. Kutuzov nu ar fi fost de acord cu această propunere, dar el (Langeron) l-ar fi pus în aplicare dacă ar fi fost comandantul-șef [15].

Același Langeron are cuvinte de laudă la adresa marelui vizir Ahmed pașa, care i-ar fi adus suficiente argumente pentru încheierea păcii, ținîndu-i o pledoarie convingătoare, despre care Langeron afirmă că: „i-ar fi onorat pe diplomații de frunte ai Europei" [16]. Ce-i spusese, în fond, marele vizir? Expunîndu-i pericolul pe care îl prezenta Napoleon Bonaparte, în momentul respectiv, pentru Rusia, marele vizir îi declarase generalului Langeron că el (marele vizir) ar putea continua războiul, ceea ce ar face ca Rusia să fie înfrîntă de Napoleon în conflictul care se apropia. „Dar — spusese marele vizir în continuare —, eu văd mai departe. Salvîndu-vă pe voi, ne salvăm pe noi înșine. După ruinarea voastră, dacă ea se va produce, noi vom deveni victimele lui Napoleon, iar eu vreau să previn această dublă nenorocire" [17].

[13] Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III / supl. I *(1709—1812)*, București, 1887, p. 366.
[14] *Ibidem*, p. 353.
[15] *Ibidem*, p. 354.
[16] *Ibidem*, p. 368.
[17] *Ibidem*.

De asemenea, amintindu-i că în Europa nu au mai rămas decît trei împărății (Rusia, Anglia și Imperiul otoman), celelalte fiind distruse de Napoleon, marele vizir cerea: „Să ne unim, deci, împotriva dușmanului omenirii", cum îl caracteriza el pe Bonaparte. „Fiecare picătură de sînge pe care noi îl vărsăm în acest război fatal — continuase marele vizir — este o picătură de balsam pentru Napoleon". Ca atare, el propunea rușilor să se mulțumească cu ceea ce le oferise. „Eu — declarase marele vizir în încheiere — vă dau Prutul și nimic mai mult! Prutul sau războiul! Sacrificiile noastre sînt deja enorme! Singur Ismailul vă plătește războiul, iar voi mai aveți alte patru cetăți și o provincie superbă!"[18].

Langeron însuși afirmă textual: „Nu aveam nimic de răspuns la un discurs atît de energic, înțelept și bazat pe rațiune!"[19]. „Generalul Essen, Pisani și cu mine — notează Langeron în continuare — nu ne reveneam din emoția de a fi văzut un vechi matelot, un pirat fără instrucție, neștiind nici să citească, nici să scrie, care trata cele mai mari probleme de politică europeană cu atîta discernămînt și logică!". Ascultînd traducerea expunerii marelui vizir, generalul Langeron avea impresia că traducătorul Pisani își dăduse frîu liber propriei sale imaginații. „La început, — scrie generalul — credeam că d-l Pisani compunea ceea ce el nu făcea decît să traducă cuvînt cu cuvînt și-l puneam să repete fiecare frază"[20].

Este greu de verificat în ce măsură anume relatările generalului Langeron corespund faptelor, mai ales, fiind vorba de o conversație intimă, dar este neîndoielnic faptul că discuțiile dintre el și marele vizir s-au referit atît la problemele bilaterale, cît și la situația politică din Europa acelor vremuri. Tot din memoriile sale aflăm că generalul Kutuzov raportase la Petersburg „cuvînt cu cuvînt" declarațiile marelui vizir, influențînd, în felul acesta, dinamizarea convorbirilor de pace.

Cert este însă faptul că soarta poporului român, teritoriile sale constituiau în acele momente adevărate obiecte de litigiu și de tîrguială între cele două imperii, chiar și discuțiile avînd loc pe teritoriul românesc, la Giurgiu, iar apoi la București.

Cu toate că astfel de informații pot fi culese și din alte izvoare, totuși, documentele turcești, inclusiv cele din volumul de față, își păstrează importanța lor, în primul rînd, prin faptul de a oglindi raporturile româno-turcești din *interiorul* lor, iar în ceea ce privește mersul tratativelor de pace ruso-turce, cele mai multe documente incluse în volumul de față reprezintă *procesele verbale* ale diferitelor convorbiri, de la Giurgiu și de la București, cu toate propunerile și contrapropunerile prezentate de o parte sau alta, pînă ce s-a ajuns la definitivarea articolelor tratatului de pace din 1812, așa cum le cunoaștem astăzi.

Din lectura acestor documente se poate deduce că tratativele s-au desfășurat în condiții extrem de dificile, fiecare parte menținîndu-se, pe cît se putea, pe poziția sa, pentru a obține cît mai multe avantaje politice, de moment sau de perspectivă. De aceea nu o dată ele au fost pe punctul de a fi întrerupte, pentru a se relua războiul. Cu toate acestea, de fiecare dată s-a găsit și o cale de ieșire din impasul în care intrau convorbirile. Cert este însă faptul că delegația otomană a căutat să exploateze cît mai mult încor-

[18] *Ibidem.*
[19] *Ibidem.*
[20] *Ibidem.*

darea raporturilor franco-ruse, evitînd, totodată, să se angajeze oficial într-o alianță fie cu Rusia, fie cu Franța, cu toate insistențele acestora, care se străduiau să se folosească de factorul otoman pentru a-și asigura dinainte succesul într-un eventual conflict militar. Aceste aspecte, de asemenea, pot fi desprinse din lectura documentelor respective.

★

Privit în ansamblu, volumul de față învederează extinderea privilegiilor *(imtiyâzât)* Principatelor române față de Poarta otomană atît sub raport economic, cît și, mai ales, politic, autonomia lor consolidîndu-se tot mai mult în contextul unor evenimente de anvergură europeană și pe baza unor acte oficiale cu caracter internațional (tratate de pace, documente speciale consacrate Principatelor române, cum au fost, de pildă, *Hatt-i-șerifurile* din 1802 ș.a.). Ele se refereau atît la reglementarea domniilor fanariote, cît și la diferite aspecte economico-financiare ale raporturilor țărilor române cu Poarta otomană. Cuantumul haraciului cunoaște delimitări mai precise, comerțul supușilor otomani, de asemenea, era încadrat în prevederile unor reglementări, numite *Nizam-uri*, iar *havale*-lele, în sensul de furnizarea anumitor zaherele cu condiția scăderii lor din totalul tributului, erau în continuă scădere, în principiu fiind anulate cu desăvîrșire, pentru a face loc comerțului cu plată, ca și aprovizionarea capitalei otomane sau altor furnituri pentru mirie în aceleași condiții. Acest proces a cunoscut o extindere continuă între pacea de la Șistov-Iași și pacea de la București, concomitent cu dezvoltarea social-economică din țările române și cu afirmarea forțelor sociale interne.

★

Cît privește modul de întocmire a volumului de față, ținem să-i asigurăm pe cititori că, în efectuarea traducerii documentelor, s-a căutat, pe cît posibil, ca și în volumele anterioare, să se respecte trăsăturile specifice ale documentelor turco-osmane, care, în cele mai multe cazuri, se caracterizează prin fraze extrem de lungi, unele fiind compuse dintr-o singură frază, iar expresiile arabo-persane dau impresia unor formulări complexe, ale căror subtilități, combinate cu stilul specific oriental, îngreuiază redarea fidelă a sensului și spiritului documentului în alte limbi, inclusiv în limba română.

De asemenea, actele oficiale turcești erau redactate după anumite reguli bine determinate, specifice diplomaticii otomane, ele creînd cititorului impresia unor repetări sau reluări ale problemelor tratate, dar lectura atentă duce la deosebirea părților componente, distincte, ale fiecărui document.

Acolo unde nu s-a putut respecta continuitatea textului turcesc, s-a procedat la divizarea documentului în mai multe fraze, în traducere, pentru a înlesni urmărirea și înțelegerea sensului. Tot în același scop, unele formule, deși apar la persoana a treia, au fost redate la persoana a doua, tocmai pentru încadrarea lor în ansamblul documentului. De pildă, formula de urare: „Sfîrșitul să-i fie cu noroc!", s-a tradus, deși nu în toate cazurile, sub forma: „Sfîrșitul să-ți fie cu noroc!".

De asemenea, acolo unde lipseau, elementele cronologiei musulmane au fost completate, în paranteze 〈 〉 și reproduse în note, dîndu-se apoi corespondentele lor în datele erei noastre. De exemplu: *5 șevval, 26*, dintr-un text oarecare, a fost completat, fiind vorba de: *5 șevval 〈12〉26* din cronologia musulmană *(Hedjira)*. Parantezele unghiulare au fost utilizate și în cazul completării unor texte (cuvinte, expresii etc.), ca și pentru redarea în rezumat a unor părți din anumite documente, iar pentru formulele religioase cuprinse în unele sigilii s-au folosit ..., ele nefiind luate în considerare în toate

cazurile. Tot astfel s-a procedat și în cazul unor omisiuni de cuvinte, expresii sau formule diplomatice etc. Pe de altă parte, în scopul de a evita supraîncărcarea textului cu elemente turco-orientale (cuvinte, expresii etc.) și pentru a înlesni cursivitatea lecturii, în traducere, unii termeni turco-orientali, îndeosebi cei mai simpli *(bey, emin, kethuda* ș.a.*)* reprezentînd denumiri de instituții turco-islamice etc., au fost păstrați în text, între paranteze rotunde ( ), în timp ce termenii compuși (de pildă, *bina emini* ș.a.) sau termenii care necesitau anumite explicații suplimentare au fost trecuți sub text, în aparatul critic, folosindu-se, în toate cazurile, alfabetul turc modern, iar acolo unde s-a considerat necesar, s-a recurs și la transcrierea internațională. De asemenea, denumirile de instituții și alte expresii turco-orientale mai des uzitate în limba română au fost păstrate, în traducere, așa cum s-au încetățenit, iar termenii mai puțin cunoscuți au fost redați în așa fel ca să fie lecturați cît mai aproape de pronunția lor originală (de exemplu, *zilhidjge*, pentru forma turcească: *zilhicce* ș.a.).

Nu considerăm necesar să mai insistăm asupra altor aspecte tehnico-editoriale, unele din ele fiind amintite și în volumele anterioare ale acestei serii. Ținem să precizăm însă faptul că, atît prin diversitatea informațiilor, cît și prin noutatea lor, volumul al treilea de *Documente turcești*, ca și cele anterioare, reprezintă, fără îndoială, un important instrument științific la îndemîna istoricilor, economiștilor, juriștilor etc., care se interesează de trecutul țărilor române, în general, de evoluția raporturilor româno-otomane, în special, în perioada respectivă. Fie și numai sub forma unor traduceri, fără facsimile sau alte elemente însoțitoare, volumul de față, ca și cele de mai înainte, oferă cercetătorilor și altor specialiști noi posibilități de investigare, deși indirect, a izvoarelor turco-orientale ale istoriei poporului român.

În încheiere, ținem să aducem prinosul nostru de recunoștință conducerii Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S. România, a Institutului de studii sud-est europene și a Editurii Academiei pentru grija și efortul comun în realizarea colecției de „Izvoare orientale privind Istoria României", în cadrul celor două serii: *Cronici turcești*... și *Documente turcești*...

De asemenea, prezentăm, cu acest prilej, mulțumirile noastre colegilor din Institutul de studii sud-est europene (Ioan Matei, Anca Ghiață ș.a.) pentru referate sugestive, în faza finisării volumului de față, iar fostului coleg Mihail Guboglu pentru unele confruntări de traduceri cu texte originale (cum au fost cele care provin din Muzeul de istorie al municipiului București).

MUSTAFA ALI MEHMET

NOTĂ: După ce volumul de față fusese pregătit pentru tipar, documentele aflate în custodia Bibliotecii Academiei au fost preluate de Arhivele Statului din București, constituindu-se un fond special sub denumirea de *Documente istorice*, dar păstrîndu-se numerele anterioare ale pachetelor și documentelor respective. De asemenea, în acest interval, a apărut, în cadrul Direcției Generale a Arhivelor Statului, un volum de documente turcești, întocmit de Valeriu Veliman, sub titlul: *Relațiile româno-otomane, 1711–1821* (București, 1984), cuprinzînd și cîteva documente incluse mai demult în volumul de față.

LISTA DE ABREVIERI

Arh. St. Buc.	Arhivele Statului din Bucureşti.
Başbak. Arşivi	Başbakanlık Arşivi (Arhiva Preşedinţiei Consiliului de Miniştri), Istanbul (Turcia).
B.C.S.	Biblioteca Centrală de Stat (Bucureşti).
Bibl. Acad.	Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România.
Bibl. Naţ. Sofia	Biblioteca Naţională „Kiril şi Metodi", Sofia (R. P. Bulgaria).
Cat.	*Catalogul documentelor turceşti*, vol. I (1960), vol. II (1965).
Muz. ist. or. Buc.	Muzeul de istorie al oraşului Bucureşti.
OAK	Orientalna Arhivna Kassa (Fond de documente turco-orientale în Biblioteca Naţională din Sofia, Secţia orientală; R. P. Bulgaria).
TKSMA	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (Arhiva Muzeului Palatului Topkapî), Istanbul (Turcia).
A.N.	Achiziţii Noi.
c.	cadru de microfilm.
cit.	citeşte!
doc.	document.
doc. turc.	document turcesc (documente turceşti).
E.	Evrak (pl. din *varak*) documente.
Ed. trad.	Editat în traducere.
f.	folio (foaie).
facs.	facsimil.
fd.	fond (de documente).
H.	Hegira (*Hedjira, Hicret)*. Fuga lui Mahomed de la Mecca la Medina în anul 622, cu care începe era musulmană.
H. H.	*Hatt-ı Hümayun* (scris împărătesc). Fond de documente purtînd însemnările personale ale sultanilor otomani.
Microf.	Microfilme (Fond de documente).
Ms. or.	Manuscris oriental.
R. C.	Registru cadiic ⟨Condici întocmite de judecătorii musulmani numiţi cadii *(kadı)*⟩. Fond de documente.
sin.	sinonim.
Sul	Sul (Suluri). Fond de documente (sub formă de suluri).

LUNILE MUSULMANE

Muharrem **M.**
Safer **S.**
Rebi-ul-evvel (rebi I) **Ra.**
Rebi-ul-ahîr (rebi II) **R.**
(Rebi-ül-ahır)
Djemazi-ul-evvel (Dja) **Ca.**
(Cemazi-ül-evvel)
Djemazi-ul-ahir (Dj.) **C.**
(Cemazi-ül-ahır)

Regeb *(Receb)* **B.**
Şaban **Ş.**
Ramazan **N.**
Şevval **L.**
Zilka'de **Za.**
Zilhidjge *(Zilhicce)* **Z.**

PARTICULARITĂŢI ALE ORTOGRAFIEI LIMBII TURCE MODERNE

â = *a* lung.
c = *dj* internaţional.
ç — *č* internaţional.
ğ = *g* muiat.

ı = *î* românesc.
î = *i* lung.
ö = *eu* franţuzesc.
ü = *u* franţuzesc.
û = *u* lung.

DOCUMENTE

1 **⟨1791, după august 4⟩**

Arz prin care marele vizir cere ca, în preajma apropiatelor tratative de pace cu Rusia, Poarta otomană să-și fixeze poziția și față de locuitorii Moldovei în problema scutirii de gizia și de alte dări pe timp de doi ani, așa cum se procedase cu Țara Românească la încheierea păcii cu Austria.

Revărsîndu-se oceanul mărinimiei împărătești în privința raialelor din Țara Românească, se dăduse împărătescul hatt-i-humaiun, purtător de glorie, cuprinzînd aceea că ele sînt scutite de gizia și de alte dări pe doi ani [1]. De aceea, din partea domnului de mai înainte al Moldovei, voievodul Iskerlet-zade Alexandru [2], care, ceva mai înainte de aceasta, se afla la ordia împărătească, fuseseră împrăștiate scrisuri cuprinzînd scutirea raialelor mai sus amintite. Acum pacea fiind încheiată și pentru că voievodul Mihail [3], care a fost numit domn al Țării Românești, va intra în cîteva zile în Țara Românească, a fost nevoie, potrivit cuprinsului hatt-i-humaiunului, să fie înștiințate din partea împărăției precum că au fost aprobate cele referitoare la gizia și la alte scutiri ale lor.

De asemenea, în clipa de față apropiindu-se aranjarea păcii și cu Rusia [4], armistițiul fiind încheiat, va fi nevoie ca și în privința raialelor Moldovei să se acorde bunăvoință împărătească. Dar dacă învoirea împărătească se va da tot sub această formă, atunci, acest fapt, aflîndu-se de mai înainte, va duce la certuri din partea moscoviților, în timpul discuțiilor cu împuterniciții noștri. Dîndu-se însă lămuriri din partea împuterniciților *(vekil)* Înaltului Devlet, este clar că acest lucru va prilejui obținerea liniștei și bunăstării locuitorilor *(re'aya)* lipsiți de puteri.

De aceea s-a scris aceasta cu scopul de a se depune eforturi pentru a se scrie și a se semnala în partea noastră, care ne rugăm, în ce fel anume va fi bunăvoința împărătească în privința locuitorilor Moldovei.

Suret. Bibl. Naț. Sofia, OAK 12/2. Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 17.

---

[1] O copie a acestui document-manifest se află și la Bibl. Acad., ms. or. 226, f. 69 (Rez. Cat., II, p. 566, nr. 293).

[2] *Iskerlet-zade Aleksandri*, Alexandru Mavrocordat Deli-Bei (1782—1785).

[3] *Mihal*, Mihail Suțu, numit domn în Țara Românească în martie 1791.

[4] Pacea de la Iași dintre Poarta otomană și Rusia (9 ianuarie 1792).

Firman prin care sultanul Selim al III-lea poruncește domnului Țării Românești, Mihail Suțu, să aducă la cunoștința locuitorilor hotărîrea sultanului de a ușura sarcinile lor față de Poartă, inclusiv scutirea totală pe doi ani, întrucît avuseseră multe pagube în timpul ocupației austriece (1789—1791).

Poruncă pentru voievodul Mihail *(Mihal)*, voievodul de acum al Țării Românești:

Locuitorii și raialele Țării Românești, care este ca și chilerul Porții fericirii mele, slăbiseră și se împrăștiaseră din pricina ostilităților și dușmăniilor ivite, de cîțiva ani încoace, între Înalta mea Împărăție veșnică și împărățiile Rusiei și Austriei *(Nemçe)*.

În aceste clipe, între Înalta mea împărăție veșnică, pînă la sfîrșitul lumii, și împărăția Austriei încheindu-se pace și prietenie și relații amicale, iar devotamentul tău și supunerea ta, care ești voievodul cel amintit mai sus, față de Înalta mea împărăție, fiind clare din trecut și pînă acum și, de asemenea, socotind că, pe cînd ai fost numit, mai înainte de aceasta, voievod în țara amintită [1], ai depus eforturi și străduințe pentru a sluji cu mult devotament și cu multă dreptate Înalta mea împărăție, ca și pentru siguranța și liniștea raialelor și beraialelor, ferindu-le de tiranii și asupreli, și, de asemenea, socotind că și de astă dată vei depune eforturi pentru asigurarea liniștei și bunăstării sărmanilor și neputincioșilor, înlăturînd tiraniile și asuprelile, de aceea voievodalîcul țării mai sus amintite ți-a fost dăruit și dat ție, din partea împărăției mele. Numai că s-a dat înalta mea iradea ca să se arate grijă și atenție pentru propășirea țării și pentru liniștirea inimilor sărmanilor și ale săracilor, sub umbra dreptății împărăției mele, prin îndepărtarea greutăților și strîmtorărilor în care s-au aflat sărmanii și neputincioșii din țara pomenită mai sus, din pricina supărărilor și pagubelor de pe vremea ocupației [2]. De asemenea, potrivit cerințelor hatt-i-humaiunului meu purtător de bunăvoință, care fusese emis cu cinste în privința aceea, se scrisese și o scrisoare din partea marelui vizir, arătîndu-se că ei vor fi scutiți de toate dările, pe vreme de doi ani întregi, începînd din ziua semnării păcii cu Austria. Cuprinsul ei fusese făcut cunoscut și explicat mai înainte de aceasta.

Întrucît dorința cea mai mare a împărăției mele este numai aceea ca proprietatea moștenită a împărăției mele să prospere, iar sărmanelor raiale și beraiale să li se creeze condiții de siguranță și de liniște, de aceea a fost dat firmanul meu ca să declari în fața tuturor că, potrivit stării, trebuie să se arate grijă și pentru aranajarea, după regulile vechi ale țării, ale treburilor și afacerilor raialelor Țării Românești, care au suferit pagube și care se află în stare de nenorocire, precum și pentru paza lor. Spre a veni astfel în ajutorul lor, cheltuielile țării să fie administrate și orînduite cu cea mai mare dreptate și cu grijă amănunțită.

De asemenea, costul pentru tăiere și transport să le fie plătit, cu echitate, în bani, din partea miriei, iar în privința îndeplinirii celor ce vor fi cerute, de nevoie și după ituație, din partea Înaltei mele împărății, locuitorii Țării Românești să sprijine unii pe alții, fără excepție, pentru ca astfel să se arate atenție și în privința ușurării chestiunilor importante. Apoi, să le mai declari și să le mai dai de știre că, din milă și îndurare față de starea lor nenorocită, au fost scutite de haraci și de iidie și de richiabie și de giaize și de cele-

lalte obligaţii, mici sau mari, pe vreme de doi ani, începînd din a treia zi a lunii zilhidjge a anului 1205 [3], care este data semnării binecuvîntatei păci încheiate între Înalta mea împărăţie veşnică şi împărăţia Austriei. De asemenea, nimeni să nu iasă stăpîn pe raiale şi toţi să se ferească de a le persecuta prin chemarea lor. Să depui eforturi pentru paza şi ocrotirea lor în toate împrejurările, iar în privinţa celor care s-au împrăştiat şi s-au speriat, să le creezi condiţii, potrivit dreptăţii şi chibzuinţei tale, precum şi potrivit devotamentului tău şi al priceperii tale, ca ele să se întoarcă şi să se aşeze la locurile lor şi să fie mulţumite şi fericite. De aceea a fost emisă anume această ilustră poruncă a mea şi trimisă prin... [4].

Scopul şi dorinţa împărăţiei mele, cu această iradea, sînt numai şi numai asigurarea liniştei şi bunăstării locuitorilor ţării şi ale raialelor neputincioase, care au văzut ce este oprimarea şi care au îndurat greutăţi în timpul ocupaţiei, pentru ca, în felul acesta, să se desăvîrşească condiţiile care să ducă la propăşirea Ţării Româneşti, care este proprietate moştenită a împărăţiei mele. De asemenea, se cere ca această iradea, arătătoare a dreptăţii mele împărăteşti, să fie adusă la îndeplinire cu desăvîrşire şi, potrivit vechilor reguli ale ţării, cheltuielile mari şi treburile importante să fie orînduite cu dreptate, iar în privinţa articolelor cerute de înalta mea împărăţie, toţi locuitorii ţării să sprijine unii pe alţii, fără excepţie, în vederea uşurării treburilor.

De asemenea, oprindu-i şi înlăturîndu-i pe toţi cei care se gîndesc să iasă stăpîni pe raiale sau să le necăjească sau să le supere, să te grăbeşti să fii atent ca toţi locuitorii să fie ocrotiţi şi protejaţi în mod egal, pentru ca, în felul acesta, sărmanii şi cei slabi să fie atraşi ca să se roage pentru binele împărăţiei mele.

Astfel, cînd vei afla că acestea sînt cererile hotărîte ale împărăţiei mele, să declari şi să dai de ştire sărmanelor raiale şi beraiale precum că sînt scutite pe doi ani întregi, aşa cum s-a scris mai sus, începînd din ziua amintită mai înainte, şi să le explici şi să le arăţi tuturor, pentru ca, trăind în linişte şi tihnă şi cu mulţumire şi cu bunăstare sub umbra împărăţiei mele purtătoare de generozitate, ele să se preocupe, în orice chip, de arături şi de semănături şi să se roage pentru dăinuirea vieţii mele, ca şi pentru menţinerea şi gloria împărăţiei mele [5].

Pe la mijlocul lunii M., anul ⟨1⟩206.

Orig. TKSMA, E-2 963. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 409—410.

---

[1] Între anii 1783—1786.
[2] Se referă la ocupaţia austriacă dintre 1789—1791.
[3] *3 zilhicce 1205* = 3 august 1791.
[4] Loc alb.
[5] Lipseşte ultima parte a documentului în copie.

3 — 1791 septembrie 30—octombrie 9 *(1206 safer, evail)* Şumla

Firmanul sultanului Selim al III-lea către autorităţile otomane din cetăţile de pe malurile Dunării, cerîndu-le să facă dreptate voievodului Ţării Româneşti, Mihai Suţu, care, la plecarea austriecilor, luase asupra sa, cu anumite condiţii, desfacerea sării din ţară.

Pilde printre cadii şi judecători, izvor de înţelepciune şi de elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii de Şiştov *(Ziştovi)* şi de Nicopole şi de Giurgiu *(Yerkökü)* şi de Rusciuc şi de Turtucaia *(Tutrakan)* şi de Silistra, să vă crească

virtuțile!, precum și voi, aianii și zabiții *(zâbitân)*, care sînteți onorați printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că în scrisoarea care a sosit de astă dată, la ordia împărătească, din partea voievodului de astăzi al Țării Românești, voievodul Mihail *(Mihal)* [1], sfîrșitul să-i fie cu noroc!, se arată că, mai înainte de aceasta, cînd în Țara Românească se aflau austriecii *(Nemçelü)*, ei arendaseră *(iltizam)* cîtorva valahi salinele Țării Românești, iar aceștia, la rîndul lor, datorită lipsei de vite din Țara Românească, dînd pentru transportul sării cîte cinci guruși de fiecare haraba, vindeau suta de ocale de sare cu cîte șapte sau șapte și jumătate guruși, iar depozitarii de sare [2] din împrejurimi, cîntărind-o, o cumpărau așa cum s-a scris mai sus și apoi obțineau cîștiguri, vînzînd cu cîte nouă sau nouă și jumătate guruși suta de ocale.

Dar în clipa cînd austriecii, desfăcînd înțelegerea lor cu arendașii amintiți mai sus, își reglementau cu ei socotelile lor în privința sării vîndute și tocmai cînd puseseră mîna pe sarea scoborîtă la schele, a sosit în țara aceea voievodul amintit mai sus, pentru a tăia legăturile austriecilor cu Țara Românească și pentru a aranja socotelile arendașilor de mai sus. S-au luat și s-au dat seneturi în sensul că socotelile lor vor fi aranjate așa cum s-a arătat, iar banii lor vor fi achitați, în termen de trei luni, prin mijlocirea voievodului mai sus pomenit. Cu toate că voievodul acela luase asupra sa, potrivit socotelilor arătate mai sus, toată sarea existentă și deși el tăiase, în felul acela și cu dreptate, legăturile lor și pusese capăt neînțelegerilor, totuși, sărarii care cumpărau sarea cu cîntarul, potrivit socotelilor de mai înainte, așa cum s-a arătat mai sus, și care locuiesc prin cazalele de sub stăpînirea voastră, refuză și nu vor, de astă dată, să-și dea datoriile lor, potrivit înțelegerilor lor de mai înainte, și că vor să reducă prețurile. De aceea, cerînd emiterea ilustrei mele porunci pentru ca ei să achite, în întregime, omului său, costul sării pe care au vîndut-o potrivit înțelegerilor de mai înainte, s-a dat firmanul meu către voi, care sînteți mevlana și aianul și ceilalți zabiți *(zâbitân)*, amintiți mai sus, ca să aveți grijă mare pentru ca prețul sării, care a trecut prin cîntar și care a fost vîndută, să fie predat, în orice caz, omului voievodului mai sus amintit și să vă feriți de contrariul.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, în cazul cînd sarea aceea se cumpăra și se vindea, cu cîntarul, între mușterii în felul cum s-a arătat și s-a explicat mai sus, atunci, predînd în întregime costul sării, așa cum a fost înțelegerea de mai înainte și în mod obișnuit, omului trimis din partea acelui voievod ca s-o ia în primire, să aveți mare grijă și să depuneți multe eforturi în a face dreptate. Să vă feriți și să vă țineți la o parte de neglijență și nepăsare și de călcarea dreptății și de a îngădui asupriri.

Astfel, prin ilustra mea poruncă, va sosi cu firmanul meu glorios Mehmed Said aga, unul din agalele curții interioare a marelui vizir și care, fiind unul dintre iamacii *(yamak)* visteriei, este pildă printre cei de o seamă cu el. Să faceți potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare deplină. Așa să știți și să dați crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii safer din anul o mie şi douăsute şi şase. Din tabăra de pe şesul Şumla *(Şumni)*.

Însemnare: „Poruncă pentru sare şi pentru voievodul Ţării Româneşti, împreună cu boierii săi".

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola, 2, c. 39 şi 40. Suret. Bibl. Naţ. Sofia. R.C. 50 (Silistra), p. 7, Rez. Cat., II, p. 368–369, nr. 1 300.

---

[1] Mihail Suţu.
[2] În text *„Tuz mahzendjileri"* *(Tuz mahzencileri)*.

4 1791 septembrie 30—octombrie 9 *(1206 safer, evail)*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte domnului Ţării Româneşti, Mihail Suţu, să aibă grijă de respectarea condiţiilor cuprinse în firmanele emise de sultanii anteriori cu privire la Regulamentul Ţării Româneşti, inclusiv firmanele date de el. Se reproduc pasaje din unele firmane care stabileau raporturile Principatelor cu Poarta.

Poruncă pentru voievodul Ţării Româneşti, Mihail *(Mihal)*:

Duşmănia şi răceala dintre înalta mea Împărăţie şi Împărăţia Austriei schimbîndu-se în pace şi prietenie, din milă şi îndurare faţă de starea raialelor din Ţara Românească, ce înduraseră greutăţi şi suferiseră în timpul războiului, fusese emisă şi acordată, pe la mijlocul lui muharrem cel binecuvîntat din anul acesta ⟨1⟩206 [1], ilustra mea poruncă de bunăvoinţă în sensul că ele sînt scutite de gizia, de iidie, de richiabie şi de giaizea, pe timp de doi ani, începînd din a treia zi a lunii zilhidjge a anului ⟨1⟩205 [2], precum şi în sensul ca sărmanele raiale să fie ferite de tiranii.

În mahzarurile, în limbile grecească *(Rumi)* şi turcească *(Türki)*, sosite de astă dată din partea mitropolitului Ţării Româneşti şi a episcopilor *(piskopos)* şi egumenilor *(gumenos)* şi din partea tuturor mănăstirilor şi bisericilor şi călugărilor şi preoţilor şi boierilor şi căpitanilor *(kapudan)*, precum şi din partea tuturor celorlalte căpetenii, vorbind despre faptul că, din pricina greutăţilor şi necazurilor îndurate de cîţiva ani încoace, precum şi din pricina ocupaţiei, cei mai mulţi ⟨locuitori⟩ au plecat de la vetrele şi din ţinuturile lor, iar ţara s-a ruinat şi s-a nenorocit şi, de asemenea, vorbind de supunerea şi de ascultarea lor deplină faţă de înalta mea împărăţie, ei au cerut, totodată, şi s-au rugat pentru reînnoirea poruncii mele purtătoare de înaltă glorie care, din milă şi îndurare faţă de ei, fusese acordată mai înainte, cuprinzînd nizamul ţării şi condiţiile dreptăţii.

Cînd au fost cercetate condicile de porunci aflate în păstrare la Divanul meu împărătesc, s-a găsit scris că fuseseră date în repetate rînduri porunci înalte ca, după ce raialele Ţării Româneşti şi Moldovei, care sînt ca şi chilerul Înaltei mele împărăţii, îşi vor da gizielele lor după trebuinţă, să nu se mai perceapă, pentru socotelile vechi, nici bani şi nici altceva, orice ar fi ele, iar în cazul certurilor dintre musulmani şi raiale sau dintre raiale, voievodul Ţării Româneşti, punînd pe pîrîtori şi pe pîrîţi să spună adevărul şi, după dreptate, să le dea drepturile ce se vor dovedi, iar în gîlcevile dintre musulmani şi raiale să mijlocească şi să supravegheze secretarul de Divan [3], aflat pe lîngă voievodul Ţării Româneşti, precum şi ceilalţi musulmani şi să-i împace, astfel, pe cei care se duşmănesc între ei şi să se pună capăt certurilor,

iar pricinile care nu se încheie prin mijlocirea împăciuitorilor şi a musulmanilor trebuincioşi şi apare clar că gîndurile celor care se duşmănesc sînt doar de a pricinui pagube raialelor şi de a le necăji cu pricini neîntemeiate şi cînd încheierea şi aranajarea lor cade într-o formalitate, atunci, pentru astfel de pricini neîntemeiate şi contrare şeriatului, sărmanele raiale să nu fie necăjite şi păgubite, ci, astfel de pricini să fie aranjate cu dreptate şi echitate şi să li se pună capăt în faţa cadiului de Giurgiu *(Yerkökü)*. Cadiii de Giurgiu, la rîndul lor, să încheie şi să lichideze cu cea mai mare dreptate şi echitate astfel de pricini, lăsate pe seama lor, şi, făcînd dreptate, să se ferească şi să se ţină departe de a îngădui, într-un fel, ivirea unor fapte contrare şeriatului, cel prea curat, şi de persecutarea, cu acest prilej, a sărmanelor raiale.

De asemenea, raialele Ţării Româneşti să nu fie supărate prin cerere de prezentare *(ihzar)* în alte părţi, iar în pricinile privitoare la testament şi la împărţire de avere, dîndu-se binecuvîntata sentinţă *(fetva)* precum că se primeşte dacă supuşii nemusulmani *(zimmi)* depun mărturie pentru musulmani, să se facă şi să se procedeze potrivit cerinţelor ilustrei fetva.

De asemenea, acei din cetele ostăşeşti sau dintre ceilalţi care săvîrşesc delicte înăuntrul Ţării Româneşti, cei de acest fel să fie trimişi la serhaturile din vecinătăţi şi să fie pdepsiţi şi traşi de ureche cu ajutorul căpeteniilor lor.

De asemenea, unii dintre locuitorii de la serhaturi şi din cazalele de la Dunăre pătrundeau fără voie, contrar nizamului dat mai înainte, înăuntrul Ţării Româneşti şi, certîndu-se între ei, se omorau unii pe alţii şi apoi cereau preţul sîngelui [4] sau, apucîndu-se de pricini neîntemeiate, cereau lucruri şi bani şi supărau raialele Ţării Româneşti şi le pricinuiau pagube. De asemenea, s-a mai găsit scris că fuseseră date înalte porunci ca, potrivit nizamului dat mai înainte de aceasta, dărîmîndu-se cîşlele *(kışlak)* şi ruinîndu-se moşiile înfiinţate înăuntrul Ţării Româneşti, răufăcătorii şi cei care umblă fără căpătîi să fie izgoniţi.

Cu toate acestea, presupunîndu-se că cei fără căpătîi şi răufăcătorii se vor gîndi să intre în Ţara Românească, în înaltele porunci emise în trecut cu privire la nizam se mai află scris că, de azi încolo, în afară de un anumit număr ştiut de negustori de la fiecare serhat, să nu intre nimeni în Ţara Românească, iar ei (negustorii n.n.), la rîndul lor, luînd teşcherele de învoire de la căpeteniile lor, să le prezinte voievodului Ţării Româneşti sau vechilului său şi, luînd iarăşi teşcherele de la voievod sau de la vechilul său, să nu ia în proprietate *(temellük)* menziluri sau locuinţe *(mesken)* prin cazalele unde se duc şi să nu facă arături şi semănături şi să nu persecute raialele şi să nu le dea arvună [5].

De asemenea, fuseseră date în trecut înalte porunci cuprinzînd sfaturi cu străşnicie ca articolele mai sus arătate să fie îndeplinite şi executate întocmai, iar vizirii şi căpeteniile şi judecătorii să nu îngăduie şi să nu permită păgubirea sărmanelor raiale prin numirea de mubaşiri în Ţara Românească pentru pricinile neîntemeiate, de felul celor arătate.

De asemenea, cercetîndu-se cu atenţie şi cu dreptate şi justeţe pămînturile şi proprietăţile numite „raiale", care aparţineau din trecut mănăstirilor lor sau altor persoane şi care fuseseră luate de la ele pe nedrept, cînd se va dovedi că au fost ocupate pe nedrept, atunci, ele să fie înapoiate stăpînilor lor.

De asemenea, se mai află scris că, pentru a uşura şi pentru a le fi cu folos transportul mărfurilor lor, din vilaietele lor în alte părţi sau dintr-o altă parte în vilaietul lor, să-şi reînnoiască iarăşi şi să-şi menţină oraşul-schelă Floci [6], care este schela lor veche şi specială, iar dacă va fi nevoie, cei

din Țara Românească să aibă voie s-o reînnoiască, dar în așa fel ca să nu aducă într-un chip pagube Înaltei mele împărății și să nu se îngăduie ca cetele de negustori să țină proprietăți și ciflicuri *(çiftlik)* înlăuntrul Țării Românești sau să pască acolo vite. De asemenea, se scria ca vizirii mari și mirimiranii glorioși să nu se abată din drumul lor drept, cînd se duc spre posturile lor sau cînd se întorc, și să nu intre în Țara Românească și să nu ceară fără bani și gratis nutreț și de-ale mîncării de la raiale și să nu ia cai de poștă *(menzil)* și să nu-i persecute pe sărmani cu alte feluri de cereri. Acestea fiind oprite, se scria ca vizirii și mirimiranii, precum și cei din suitele lor să nu fie lăsați să persecute în vreun fel raialele, abătîndu-se din drumul lor drept și pătrunzînd în Țara Românească.

De asemenea, se mai cerea ca olacii care se duc cu treburi însemnate în unele localități sau se întorc, să nu se abată de pe calea dreaptă și să nu dea prin Țara Românească și să nu ceară mai mulți cai decît ce e scris în poruncile de menzil, aflate în mîinile lor. De asemenea, și cei trimiși cu poruncă în țara mai sus pomenită să nu pricinuiască supărări cerînd cai mai mulți decît se află scris în poruncile de menzil.

De asemenea, întrucît fuseseră emise numeroase porunci înalte în sensul ca, de azi încolo, să fie îndeplinite cerințele lor și să nu se piardă nici măcar o clipă în ceea ce privește respectarea întocmai a condițiilor mai sus pomenite, iar dacă se vor găsi unii care să săvîrșească fapte contrare înaltei porunci, atunci, să se depună eforturi ca ei să fie pedepsiți fără întîrziere.

De asemenea, în privința raialelor Țării Românești care se duc prin orașele și satele și prin tîrgurile de pe malurile Dunării, pentru aranjarea treburilor lor sau pentru cîștigarea celor trebuincioase întreținerii lor, se poruncise să nu fie lăsați să le persecute strîngătorii de tribut [7] din locurile amintite, precum și ceilalți ofițeri, prin cerere de gizia și de ispenge sau sub alte pretexte, iar oamenii și colgiii [8] lor să fie opriți de a umbla fără căpătîi în Țara Românească sub motivul că: „noi căutăm raiale străine".

De asemenea, se ceruse să se dea sfaturi cu înalte porunci celor de trebuință și să fie opriți și avertizați cei de acest fel, iar în ceea ce privește înfățișarea și veșmintele locuitorilor și raialelor țării, potrivit scutirii și libertății țării, ei să nu fie supărați și persecutați de nimeni. Faptul că raialele Țării Românești care primesc islamismul nu vor fi în stare să ceară partea lor de moștenire, acesta atîrnînd de treburile șeriatului, cînd se pusese astfel de întrebare, fuseseră date patru fetvale în care se spunea:

— Dacă creștinul cutare moare după ce s-a onorat pe sine cu trecerea la islamism, atunci, tatăl lui, creștinul cutare, nu-l poate moșteni pe fiul său.

— De asemenea, dacă creștina cutare moare necredincioasă, după ce soțul ei, creștinul cutare, devine musulman, atunci, el nu o poate moșteni.

— De asemenea, dacă cutare moare creștin, după ce fiul lui, creștinul cutare, s-a onorat pe sine cu trecerea la islamism, atunci, acesta nu-l poate moșteni pe tatăl său.

— De asemenea, dacă robul cutărui musulman, creștinul cutare, moare după ce a fost slobozit, dar fără să fi primit islamismul, atunci musulmanul acela nu-l poate moșteni.

De aceea s-a lăsat pe seama voinței și alegerii voievozilor Țării Românești și ai Moldovei chestiunea ca să se aducă la îndeplinire cerințele lor.

De asemenea, se renunțase la cumpărarea de oi, în fiecare an, din Țara Românească prin mijlocirea casapbașiilor. Numai că, pentru tainurile miriei și pentru întreținerea locuitorilor Înaltei Porți a Împărăției mele fiind trebuincioasă și importantă aducerea de oi din țările mele bine păzite, de

aceea raialele Țării Românești să nu-și ascundă oile lor de vînzare, ci să le vîndă la prețul zilei negustorilor și gelepilor, încît, sub supravegherea voievodului Țării Românești, să nu se facă cusur în privința trimiterii unui număr tot mai mare de oi la Înalta mea Poartă. De asemenea, dîndu-și oile lor negustorilor și gelepilor care vor aduce oi la Înalta mea Poartă, locuitorii să nu le vîndă în alte părți.

De asemenea, Țara Românească fiind ca și chilerul Porții fericirii mele, este nevoie ca marile cantități de cereale, trebuincioase pentru Istanbul, să fie aduse din Țara Românească și din țara Moldovei. De aceea, în schimbul mucaieselei *(mukayese)*, care a fost anulată mai înainte de aceasta, din milă, raialele Țării Românești să care necontenit la schele recoltele și cerealele pe care le obțin din arăturile și semănăturile lor și să le vîndă la prețul zilei căpitanilor *(rü'esa)* corăbiilor de Capan și să nu le dea în alte părți. De asemenea, zicîndu-și că: „a fost anulată mucaieseaua", ele să nu-și părăsească agricultura și ogoarele lor, să nu-și ascundă și să nu-și înmagazineze zaherelele lor cu gîndul la lăcomie pentru cîștiguri. În felul acesta, ele să aibă foloase, iar locuitorii de la Poarta fericirii mele să scape de grija întreținerii. Se mai ceruse ca voievodul Țării Românești și boierii să depună în această privință sforțări fără contenire.

De asemenea, se mai scria că, fiind cu desăvîrșire iertate toate felurile de crime și vinovății, săvîrșite, de nevoie, de boierii și de raialele din Țara Românească și Moldova, ei nu vor mai fi prinși și pedepsiți pentru faptele lor din trecut. De asemenea, de vreme ce nu vor ieși de acum încolo din cercul supunerii și ascultării și vor îndeplini ceremonialul de tributari și nu vor părăsi calea supunerii, ei să fie siguri că nu vor vedea alte fapte decît bunăvoință și favor, milă și îndurare.

De asemenea, în ceea ce privește isprăvirea gîlcevii care se ivise mai înainte între nazîrul Silistrei și voievodul Țării Românești în legătură cu hotarul de la Dunărea Mare [9], se ceruse să se depună sforțări pentru aplicarea înaltei mele porunci glorioase, care fusese emisă mai tîrziu, din nou, potrivit cuprinsului ilustrelor porunci date în anul ⟨11⟩77 [10].

De asemenea, tot pe seama și la alegerea voievozilor Țării Românești și ai Moldovei fusese lăsată chestiunea ca posturile din provinciile *(vilâyet)* din Țara Românească și din Moldova să fie acordate celor aleși dintre boieri și greci și ele să fie date persoanelor de mare încredere și capabile să le administreze. De aceea, se lăsase pe seama voievozilor ca, pentru posturile care se cuvin din trecut boierilor celor două țări mai sus pomenite să se dea întîietate boierilor pămînteni și să fie folosiți, după nevoie, acei dintre greci și dintre băștinași care sînt devotați și pricepuți.

De asemenea, se ceruse ca feluritele cherestele, necesare pentru construcțiile cetăților aflate în părțile Rumeliei, să fie tăiate și transportate, ca și în trecut, din munții Țării Românești și ai Moldovei, iar plata cuvenită pentru tăiat și cărat să se facă în întregime, potrivit dovezilor *(temessük)* sigilate, date de intendenții de binale, din banii giziei Țării Românești și ai Moldovei, aflați pe seama voievozilor lor, și să nu se oprească și să nu se dea lipsă nici un aspru *(akçe)*.

De asemenea, se ceruse ca, de azi încolo, să fie oprit pășcutul în Țara Românească, vara și iarna, al vitelor ciftlicului din Mangalia *(Mankalya)*, aflat în stăpînirea meșterilor *(usta)* din Mangalia, iar sărmanele raiale să fie ocrotite de stricăciunile lor.

După ce fuseseră acordate, pentru cele de mai sus, două glorioase porunci separate pentru fiecare țară, pe la mijlocul lunii șevval a anului 1188 [11],

avînd deasupra ca ornament hatt-i-humaiunul, raialele celor două țări mai sus pomenite nu au arătat cusur în îndeplinirea condițiilor de supunere, ce cade pe seama lor.

De aceea, cu condiția de a nu-și trăda nici de azi încolo devotamentul și supunerea lor, care este o obligație a lor, și de a arăta supunere și ascultare depline față de voievodul lor și de a avea grijă și de a se strădui pentru aranjarea importantelor servicii împărătești și cu condiția de a se feri cu desăvîrșire de orice cusur, cît de mic, în cele două porunci ilustre, arătate mai sus, au mai fost cuprinse, ca adaos, și condițiile de mai jos, potrivit înaltei milostenii împărătești în privința lor:

— Astfel, de azi încolo, să nu se mai ceară din Țara Românească mai mult de 619 pungi de aspri [12], iar din Moldova mai mult de 135 de pungi <de aspri> și $444^{1/2}$ guruși. Gizielele mai sus amintite ale celor două țări să se dea la sfîrșitul fiecărui an la Poarta fericirii mele și să nu se facă havalele. De asemenea, din Țara Românească să se ia pentru iidie 90 000 de guruși, în bani și în lucruri, iar pentru richiabie 40 000 de guruși. Din Moldova să se ia pentru iidie 90 000 de guruși, în bani și în lucruri, iar pentru richiabie 25 000 de guruși și să nu se ceară nici un aspru mai mult.

— De asemenea, de la bei să nu se ia mucarrer *(ibka'iyye)* și beii lor să nu fie maziliți pînă ce nu vor săvîrși vinovății, care să fie dovedite. De asemenea, de la beii ce vor fi nou-numiți să nu se ceară nici o para mai mult decît în trecut, ca giaizele *(cevaiz)* și avaieturi *(avaid)*.

Acestea, la rîndul lor, să nu se ia de la raiale, ci să fie date din banii ce se cuvin beilor și numai din cîștigurile obținute din dările de la saline și de la arenzi *(mukataat)*, precum și din taxele de vamă sau din alte dări asemănătoare care aparțin domnilor *(bey)*.

— De asemenea, să nu se îngăduie din partea Înaltei mele împărății ca pașalele și cadiii și ceilalți ofițeri din împrejurimile celor două țări mai sus pomenite să pretindă hassuri [13] de acolo sau să ceară avaieturi care să aducă pagube raialelor, sau să trimită din partea lor mubașiri numai pentru a obține bani și daruri.

— De asemenea, ori de cîte ori se vor ivi mazilirea și numirea celor care se află în posturi la Înalta mea Poartă să nu fie nevoie ca beii să dea vreun fel de giaizele sau avaieturi. Totodată, cerealele și celelalte zaherele să se ia în măsura în care ele nu vor aduce greutăți locuitorilor celor două țări, care fac parte din Înalta mea împărăție, iar cînd vor fi cumpărate de către mirie, atunci să se dea asprii în numerar, iar transportul să nu fie lăsat pe seama locuitorilor; dacă le vor cumpăra negustorii, atunci, să se achite în bani costul lor, potrivit prețului curent din țară.

— De asemenea, întrucît s-a făcut, în alte dăți, cunoscut că cumpărarea de oi din cele două țări prin mijlocirea saigiilor duce la persecutarea raialelor, s-a iertat cumpărarea oilor în felul acela. Numai că, fiind necesară aducerea de oi, din țările mele bine păzite, pentru tainurile miriei și pentru locuitorii din Istanbul, raialele celor două țări să-și vîndă la prețul zilei, negustorilor și gelepilor, oile pe care le au de vînzare și să nu se facă cusur în ceea ce privește trimiterea unui număr tot mai mare de oi la Poarta fericirii mele, sub supravegherea voievozilor. De aceea să se depună eforturi ca cerințele lor să fie îndeplinite și de azi încolo.

— De asemenea, se mai dăduse mai înainte firman ca, atunci cînd se va dori să se ia din cele două țări mai sus arătate cherestele și celelalte lucruri trebuincioase pentru construcții, să fie înștiințați, mai întîi, domnii *(bey)* în privința cantității și, în felul acesta, ele să fie cărate la hotarele celor două

ţări, iar în ceea ce priveşte plata pentru tăiere şi transport, aceasta să se achite în bani de către mubaşîrii numiţi în acest scop, în aşa fel ca să convină sărmanelor raiale. De asemenea, locuitorii amintiţi să nu fie siliţi să le transporte în alte locuri din afara hotarelor. Totodată, cînd se vor cere lucrători şi căruţe de la locuitorii celor două ţări pomenite, să nu se reţină şi să nu se lase la urmă nici un aspru din plata ce li se cuvine în mod obişnuit. De asemenea, în afară de negustorii fermanlîi, să nu se îngăduie nimănui dintre locuitorii din împrejurimi sau dintre iamaci să intre în cele două ţări arătate, cu gîndul de a pricinui pagube raialelor sau să umble fără căpătii sau să cultive sau să ia în stăpînire pămînturile care aparţin locuitorilor celor două ţări sau să introducă acolo vite pentru păscut, iar cei care îndrăznesc să facă contrar acestui nizam, cei de acest fel să fie pedepsiţi cu străşnicie.

— De asemenea, dacă au pămînturi ocupate după încheierea păcii, ele să fie înapoiate stăpînilor lor, raiale. Totodată, atîta vreme cît nu se va simţi absolută nevoie, în cele două ţări să nu fie trimişi mubaşiri din partea Înaltei mele împărăţii, iar atunci cînd vor fi trimişi, mubaşirii să nu pretindă de la raiale comisioane *(mübaşiriyye)* şi să nu-şi prelungească şederea lor acolo cu diferite motive şi pretexte.

Astfel, aceste clauze, de asemenea, să fie respectate şi luate în seamă, împreună cu condiţiile nizamurilor din trecut. Ele să fie păstrate şi să se apeleze la nevoie la înscrisurile lor. Fiecare articol să fie aplicat şi adus la îndeplinire aşa cum a fost comentat şi arătat, iar cei care săvîrşesc fapte contrare să fie aduşi în grabă, în scris, la cunoştinţa Porţii mele binevoitoare, spre a li se veni de hac aşa cum se cuvine.

De asemenea, boierilor, care vor sluji cu devotament faţă de Înalta mea împărăţie şi vor arăta supunere şi ascultare faţă de voievozii lor, li se vor lăsa mai departe rangurile şi posturile pe care le obţinuseră înainte de război, precum şi pămînturile lor numite moşii *(moşya)*. De aceea articolele mai sus pomenite să fie valabile pentru totdeauna.

De asemenea, propăşirea ţării cere să se arate grijă şi să se depună eforturi pentru ocrotirea şi protejarea lor [14] şi pentru fericirea şi bunăstarea lor prin acordare de privilegii *(imtiyâzât)*, cu condiţia ca ei să facă să propăşească pămînturile trebuincioase traiului înfloritor al boierilor şi, potrivit vechiului obicei al ţării, respectînd regulile ce li se cuvin lor şi rangurile lor de baştină, ei să nu arate deloc nepăsare în supunerea deplină ce li se cuvine şi în ascultarea necesară şi să se conformeze poruncii şi părerilor voievodului.

De aceea să sfătuieşti pe boierii amintiţi ca să se ţină departe şi să renunţe la cererile nepotrivite la care recurg de la o vreme încoace, contrar vechiului obicei al ţării, şi să renunţe mai cu seamă la dările şi la cererile necuviincioase, pe care nu le pot suporta raialele, datorită ruinării ţării în timpul războiului. Voievozii au libertate deplină şi sînt împuterniciţi să-i pedepsească, aşa cum se cuvine, pe cei care, nedînd ascultare, îndrăznesc, contrar îngăduinţei, să pricinuiască pagube raialelor sau să le insulte, ca şi pe cei care se amestecă în treburile ce nu-i privesc pe ei sau, prin cerere de dări necuviincioase şi prin ridicare de pretenţii peste măsură, săvîrşesc fapte care duc la tulburarea nizamului şi a ordinei dorite, precum şi pe cei care se împotrivesc îndeplinirii măsurilor bune, încercate de voievozii lor, pentru orînduirea treburilor ţării şi pentru liniştirea inimilor raialelor, ca şi pe cei care îndrăznesc să săvîrşească fapte potrivnice părerilor voievodului, care a fost ales din partea Înaltei mele împărăţii şi a fost numit şi desemnat peste ei.

Astfel, s-a găsit scris şi înregistrat că pe timpul fericit al răposatului şi miluitului meu unchi, fostul împărat, sultanul Abdul-Hamid han [15], şi

tot pe vremea cînd tu erai voievod [16], fusese dată și dăruită, din milă, pe la sfîrșitul *(evah'r)* lunii rebi-ul-evvel din anul 1198 [17], o ilustră poruncă amănunțită și explicativă pentru ca și tu, la rîndul tău, așa cum s-a scris mai sus, să depui sforțări și strădanie pentru pedepsirea celor de acest fel și pentru asigurarea liniștei sărmanelor raiale, precum și pentru dăinuirea nizamului țării și, încasînd de la toți, cu dreptate și echitate, gizielele ce se cuvin tuturor raialelor, să nu scutești o parte din ele, sub unele pretexte neîntemeiate, și să nu încarci partea lor asupra celorlalte raiale, după ce ele își dau gizielele lor personale, și, de asemenea, ferindu-te de protejările de acest fel, să fii atent pentru a proceda cu dreptate.

Întrucît articolele mai sus amintite se referă la provinciile și la propășirea țării respective, precum și la ocrotirea locuitorilor și a populației de acolo față de fel de fel de opreliști și deoarece se acordă din belșug, sărmanilor și locuitorilor, mila persoanei mele purtătoare de dreptate, iar îndurarea dăruită de marele stăpîn al lumii se răsfrînge asupra tuturor, de aceea și pe vremea împărăției mele norocoase să se respecte cuprinsul înaltei porunci dăruite mai înainte, așa cum s-a arătat, cu privire la nizamul țării și să se manifeste grijă pentru asigurarea bunăstării raialelor.

De asemenea, îndeplinind, de astă dată, mai cu seamă cuprinsul măreț al celeilalte porunci de a mea, purtătoare de înaltă glorie, care a fost emisă și dăruită din mila și îndurarea împărăției mele față de raialele și locuitorii Țării Românești, în legătură cu scutirea lor pe timp de doi ani, să te grăbești pentru asigurarea mijloacelor de propășire a țării.

De asemenea, aplicîndu-se condițiile și nizamul, arătate mai sus, și în ceea ce privește plata gizielei, iidielei și richiabielei, pe care le dau din vechime și pe care urmează să le dea raialele țării și după încheierea termenului amintit, ca și în privința plății gizielelor și avaieturilor, pe care le dau din trecut voievozii, să se arate grijă pentru ocrotirea sărmanilor. Pe la începutul *(evail)* lui *S.*, anul 1206.

Deasupra textului: „Să fie scoase înscrisurile înaltelor porunci emise de la Divanul împărătesc în anii ⟨1⟩219 [18] și ⟨12⟩24 [19] privind nizamul Țării Românești". „Corectat" *(sahh)*.

Suret. Arh. St. Buc., Doc. turc., XXXII/2440 a. (într-o colecție de documente din secolul al XIX-lea). Rez. Cat., II, p. 367—368, nr. 1 299.

---

[1] *Evasıt muharrem 1206* = 10—19 septembrie 1791.
[2] *3 zilhicce 1205* = 3 august 1791.
[3] *Divan kiatibi (kâtibi)*.
[4] *Dein diyeti*.
[5] *Selem akçesi*.
[6] *Feludj (Feluc)*.
[7] *Djiziedar (Cizyedar)*.
[8] *Koldjilar (Kolcular)*.
[9] *Ana Tuna*.
[10] *1177 H.* = 12 iulie 1763 — 30 iunie 1764.
[11] *Evasıt șevval 1188* = 15—24 decembrie 1774.
[12] *Kiser akçe*.
[13] *Hass*, feudă; aici în sens de bani pentru acoperirea unor venituri repartizate ca apanaje vizirilor din vecinătăți.
[14] Ale boierilor.
[15] Abdul-Hamid I.
[16] Mihail Suțu (1783—1786).
[17] *Evahır rebi I 1198* = 13—22 februarie 1784.
[18] *1219 H.* = 12 aprilie 1804 — 31 martie 1805.
[19] *1224 H.* = 16 februarie 1809 — 5 februarie 1810.

5 1791 octombrie 8 *(1206 safer 9)* Şumla *(Şumni)*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte autorităţilor otomane din Silistra, inclusiv zaimului Selim, să procedeze la primirea şi la predarea celor 80 000 de chile de grîu şi 150 000 de chile de orz, ce se procurau din Ţara Românească prin mijlocirea domnului Mihail Suţu. Se indică şi preţurile, precum şi cantităţile repartizate fiecărei localităţi din sudul Dunării.

Tu, care eşti cadiul de Silistra, onorat printre cadii şi judecători, izvor de virtute şi elocvenţă, să-ţi crească înţelepciunea!, de asemenea şi voi, care sînteţi aiani, precum şi tu, Selim, care, ca unul dintre ghedikliii *(gedikli)* Înaltei mele Curţi şi onorat printre glorioşi şi virtuoşi, să-ţi crească gloria!, ai fost desemnat pentru această treabă, cînd va sosi înalta parafă imperială, să vă fie cunoscut că s-a dat firmanul meu pentru ca, respectîndu-se măsurile de prevedere, să se cumpere din Ţara Românească, prin mijlocirea voievodului Mihail, care este voievodul de acum al Ţării Româneşti, optzeci de mii de chile de grîu şi o sută cinci zeci de mii de chile de orz, cu condiţia ca raialele ţării să se ajute între ele, fără deosebire, iar din ele, cincisprezece mii de chile de grîu şi treizeci de mii de chile de orz să fie transportate la Brăila, iar douăzeci de mii de chile de grîu şi patruzeci şi cinci <de mii> de chile de orz să fie duse la Silistra. De asemenea, alte cincisprezece mii chile de grîu şi douăzeci şi cinci <de mii> chile de orz să fie transportate la schelele din Rusciuc şi Şiştov *(Ziştovi)* şi Nicopole şi să fie păstrate în localităţile mai sus amintite. De asemenea, să se respecte nizamul de scutire de dări, pe doi ani, a raialelor Ţării Româneşti şi, fără să se ceară preţul de mirie pentru această zaherea, să se adauge treizeci de aspri *(akçe)* peste preţul vechi de treizeci de aspri al grîului şi zece aspri peste preţul vechi de douăzeci de aspri al orzului, încît să nu fie ca în trecut, astfel ca chila de Istanbul de grîu să fie socotită la douăzeci de parale, iar chila de Istanbul de orz la zece parale, iar costul cuvenit să fie dat în întregime voievodului mai sus amintit din visteria ordiei mele împărăteşti. Acum, să i se trimită suma de douăzeci şi cinci de mii de guruşi, urmînd ca, pe măsura sosirii zaherelei, să i se dea şi restul de bani, puţin cîte puţin.

De asemenea, zahereaua Brăilei să fie predată nazîrului prin mijlocirea voievodului mai sus pomenit, iar în ceea ce priveşte zahereaua acelor părţi, fiind evident că transportarea ei îi va fi greu voievodului acela, de aceea, din partea Ţării Româneşti, zahereaua Silistrei să fie dusă în localitatea numită Călăraşi *(Kalaraş)*, aflată în faţa ei, iar zahereaua Rusciucului să fie vărsată în chile, cu dreptate şi justeţe, în localitatea numită Giurgiu, aflată în faţa ei, şi zahereaua Nicopolei să fie transportată în localitatea Izlaz *(Izlazi)*, aflată în faţa ei, iar zahereaua Ziştovei să fie vărsată în chile, cu dreptate şi justeţe, în localitatea numită Zimnicea, aflată în faţa ei.

Pentru luarea în primire a zaherelelor şi pentru încărcarea lor în caice, ca şi pentru transportarea lor pe malul de dincoace au fost desemnaţi patru zaimi ghediklii, de încredere, care sînt însărcinaţi să le ia în primire şi cărora să le fie predate <zaherelele transportate>.

La primirea zaherelelor, ei să nu pretindă tozluk [1] sau zeciuială [2] şi să nu fie cuprinşi de gîndul de a lua bani sub motivul că le dau seneturi sau sub alte pretexte. De asemenea, pentru ca ei să procedeze cu sinceritate şi

să nu iasă de pe calea cea dreaptă, la luarea în primire a zaherelelor și la transportarea și la predarea lor, să se dea fiecărui zaim, din visteria mea imperială, cîte trei guruși soldă zilnică *(yevmiye)*, drept leafă, începînd din ziua plecării lor de la ordia mea împărătească. Dar după predarea zaherelelor către ghediklii, pe malul celălalt, dacă nu se va mai amesteca voievodul mai sus amintit, este clar că atunci mubașirul va rămîne neputincios în pregătirea de lucrători pentru transportarea lor în caice. De aceea și serviciul de transportare în caice să-l aranjeze tot voievodul mai sus menționat, pentru ca scoaterea lor din caice, pe partea ceastălaltă, să fie făcută de către cei însărcinați cu primirea lor, încît misiunea ghedikliilor să fie doar aceea de a mijloci între locuitorii țării și vameși și, aranjînd în primul rînd chestiunea corăbiilor, prin mijlocirea șeriatului, cu condiția ca navlul să fie dat din partea miriei, să ia în primire zahereaua, pe malul celălalt, cu justețe, iar apoi, predînd-o dincoace, să ia senet.

Pentru alte treburi în partea ceastălaltă să fie sprijiniți de locuitorii țării, iar pe malul celălalt să li se dea ajutor din Țara Românească, așa încît, să se depună eforturi și zel pentru completarea acelei cantități de zaherele înainte de sosirea iernii. De aceea, emițîndu-se și acordîndu-se ilustre porunci diferite de ale mele, ghedikliilor trimiși cu poruncă la Rusciuc și la Ziștovi și la Nicopole, a fost emisă și trimisă această poruncă a mea, purtătoare de înaltă glorie, adresată ție, care ești ghedikliul cel amintit mai sus. Astfel, la sosirea ei, procedînd și făcînd așa cum a fost dat firmanul meu, să te duci de-a dreptul la Silistra și, aranjînd în primul rînd chestiunea corăbiilor, prin mijlocirea șeriatului și a aianilor și a vameșului, cu condiția ca navlul cuvenit să fie dat din partea miriei, să iei apoi în primire, cu dreptate și cu justețe, în localitatea de pe malul celălalt, numită Călărași, precum și potrivit defterului semnat și scos din Mevkufat, cele douăzeci de mii de chile de grîu și patruzeci și cinci de mii de chile de orz, pregătite spre a fi transportate la Silistra. Dar în momentul primirii să nu pretindeți tozluk și zeciuială și să nu fiți cuprinși de gîndul de a lua bani sub motivul că dați seneturi sau sub alte pretexte, ci, dînd seneturi potrivit cantităților primite, să depuneți foarte multe eforturi și să arătați foarte mare atenție în a le preda apoi, în partea ceastălaltă, lui Battal, care este unul dintre capugibașiii Înaltei mele Curți, să-i continue gloria!, și luînd senet din mîna lui, să-l aduceți la ordia mea împărătească spre a fi înregistrat la locul cuvenit. Să te ferești foarte mult și să te păzești de purtări și de fapte contrare poruncii mele purtătoare de înaltă glorie. De asemenea, firmanul meu cel glorios a fost emis pentru ca și voi, care sînteți cadiul și aianul și vameșul, amintiți mai sus, să depuneți eforturi și zel în pregătirea și aranjarea de corăbii îndestulătoare pentru transportul zaherelelor respective de la Călărașul de dincolo la Silistra, cu condiția ca, așa cum s-a scris mai sus, navlul trebuincios să fie dat din partea miriei. Să vă feriți și să vă țineți departe de contrariul!

Astfel, cînd va sosi ilustrul meu firman, să procedați potrivit cuprinsului ilustrei mele porunci de față, purtătoare de înaltă glorie, care a fost emisă cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare deplină. Așa să știți! Să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris în a noua zi a lui safer cel norocos din anul o mie și două sute și șase[3].

Din tabăra de iernare: Șumni.

Însemnare: „Firmanul referitor la predarea către Battal <Mustafa> aga, prin zaimul Selim aga, unul dintre ghedikliii Înaltei Curţi, a grîului şi orzului procurate din părţile Ţării Româneşti".

Suret. Bibl. Naţ. Sofia, R.C. 50 (Silistra), p. 32—33 şi 11—12. Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 175. Rez. Cat., II, p. 370, nr. 1 305.

Notă: Un firman identic şi cu aceeaşi dată i-a fost adresat şi lui Battal Mustafa aga, „mutesellim de Silistra" (vezi Cat., II, p. 370, nr. 1 350).

---

[1] *Tozluk*, cuvîntul „toz" înseamnă „praf"; aici ar putea avea sensul de taxă pentru impurităţile din zaherele.
[2] În text: „*ondalık*", în loc de „aşer".
[3] 9 *safer 1206* = 8 octombrie 1791.

6 **1791 octombrie 19—28** *(1206 safer, evahır)*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte domnului Ţării Româneşti, Mihail Suţu, să anuleze, potrivit mahzarului clerului şi boierilor, boieriile acordate de fostul domn Nicolae Mavrogheni, readucînd nizamul ţării la starea din perioada primei sale domnii, în vederea asigurării propăşirii ţării şi locuitorilor.

Poruncă pentru voievodul Mihail, domnul de acum al Ţării Româneşti:

În legătură cu încheierea, în aceste clipe, a păcii şi prieteniei între Înalta mea împărăţie şi Austria *(Nemçelü)*, este nevoie ca, prin numirea unui voievod priceput şi drept şi iubitor de raiale în Ţara Românească, ce a fost ocupată, nizamul şi legămintele care au fost stricate să fie întoarse la starea lor de dinainte, iar prin ocrotirea şi protejarea raialelor şi beraialelor, ţara pomenită mai sus să prospere. De asemenea, tu, voievodul mai sus arătat, eşti, din moşi strămoşi, un recunoscător al pîinii şi binefacerii Înaltei mele împărăţii şi un supus devotat al Înăltei mele împărăţii, potrivite cerinţelor priceperii şi credinţei tale, clare în starea supunerii tale. De aceea toată lumea a rămas mulţumită de tine atunci cînd, în timpul domniei tale, mai înainte de aceasta, în ţara mai sus amintită [1], ai ferit raialele şi beraialele de acolo de orice fel de tiranii şi de oprimări. De asemenea, îndeplinind, cu respectarea regulilor vechi ale ţării, condiţiile prevăzute în porunca purtătoare de înaltă glorie, care a fost emisă cu hatt-i-humaiun, cuprinzînd nizamul ţării, împărăţia mea am auzit despre purtările tale bune în privinţa asigurării bunăstării neputincioşilor şi sărmanilor, ca şi în legătură cu celelalte slujbe ale Înaltei mele împărăţii. Se speră şi se aşteaptă că şi de acum încolo vei arăta devotament şi zel şi vei proceda cu pricepere.

De aceea, alegîndu-te dintre cei de o seamă cu tine şi dînd pe seama priceperii tale domnia Ţării Româneşti, în cuprinsul mazharului, cu arătare de devotament şi scris în greacă şi turcă, ce a fost prezentat acum la oastea împărătească de către mitropoliţii ţării şi episcopii *(piskopos)* şi egumenii *(gumenos)* şi de toţi boierii şi boiernaşii *(boyarnaş)* şi căpitanii *(kapudan)* şi de către toţi ceilalţi ofiţeri şi locuitori ai ţării, vorbind despre purtările tale devotate din timpul domniei tale de mai înainte, precum şi despre mulţumirea şi recunoştinţa tuturor faţă de bunăvoinţa şi de purtarea ta, ei au

arătat, totodată, mulțumirea lor pentru numirea ta ca voievod și de astă dată și se roagă pentru binele împărăției mele. De asemenea, ei mai scriu că speră și se roagă ca, cu ajutorul celui preaînalt, țara să prospere în scurtă vreme, iar raialele și beraialele împrăștiate și risipite să se întoarcă la locurile lor și la starea lor de dinainte.

De asemenea, ei mai scriu ca regulile lor veșnice, pe care, contrar îngăduinței Înaltei împărății, le stricase fostul voievod al Țării Românești, Mavrogheni *(Mavroyani)* cel ucis, să fie ca în trecut și să se acorde mila și îndurarea mea împărătească pentru ocrotirea privilegiilor acordate mai înainte și pentru menținerea clauzelor și regulilor cuprinse în înalta poruncă împodobită cu hatt-i-humaiun și care se referă la nizamul țării.

Cînd au fost cercetate înscrisurile de porunci păstrate la Divanul meu împărătesc, pomenit mai sus, s-a găsit că, în privința posturilor de provincie *(vilâyet)* din Țara Românească și Moldova, chestiunea acordării lor celor aleși dintre boieri și greci și celor capabili de conducere și celor de înaltă încredere depinde de iradeua și de alegerea domnilor Țării Românești și ai Moldovei și este lăsată pe seama lor. De aceea, în înalta poruncă acordată mai înainte cu privire la condițiile nizamului țării se află scris și cuprins că, în privința posturilor care aparțin de regulă boierilor celor două țări, dîndu-se întîietate drepturilor boierilor vilaietului, chestiunea folosirii, după cerințe, a celor devotați și pricepuți fie dintre greci, fie dintre localnici, este lăsată și dată pe seama voievozilor lor.

Deși voievozii trebuiau să fie atenți mereu și fără contenire pentru îndeplinirea cerințelor mai sus arătate și să se țină departe de a face contrariul, totuși, s-a dat de știre de către cei cunoscători că sus-numitul cel ucis [2], necunoscînd într-adevăr regulile țării, a dat boierii mari unor persoane nepricepute, pe care i-a întîlnit la întîmplare, și, în felul acesta, i-a înălțat de cinci ori mai mult. Afară de aceasta, el a acordat boierie și băcanilor *(bakkal)* și negustorilor *(bazirgân)* și celor mai mulți dintre fruntașii satelor [3], încît, dacă boieriile *(boyarlıklar)* și zapcilîcurile de județe [4], mari și mici, care nu mai sînt azi, erau împărțite în trecut la vreo 55, el a urcat numărul boierilor la peste 1 300. În felul acesta, și raialele pe care le-a dat în stăpînirea lor, cu drepturi de scutire *(muaf)*, erau mai mult de 10 000. Din această pricină, pe lîngă faptul că tributul [5] și celelalte dări, care trebuie strînse la vreme, nu se cuvenea să fie încărcate pe seama raialelor sărace, el a încurcat toate treburile țării și regulile vechi, prin acordarea de scutiri valabile și permanente și celor care făceau parte din raialele de rînd și erau lipsite de puteri. Împărăția mea convingîndu-mă de acestea, a fost în primul rînd nevoie, din motive de ocrotire a nizamului și regulilor veșnice ale țării și din motive de apărare a raialelor sărmane, să se pună la orînduială această chestiune a boieriilor, ceea ce va duce la bunăstarea raialelor și a celor slabi.

De aceea, a fost emisă anume această ilustră poruncă a mea, dîndu-se înalta mea iradea ca, ridicîndu-se și anulîndu-se boieriile pe care sus-numitul cel ucis, din neștiința sa și din necunoașterea îndeaproape a treburilor, le dăruise persoanelor care nu le meritau, boierii țării să fie așa cum au fost pe vremea domniei tale de mai înainte, iar pecețile *(mühür)* boieriilor date, contrar condițiilor și nizamului țării, de sus-numitul cel ucis, să nu fie valabile în cuprinsul țării. De azi încolo să fie valabile și să se respecte regulile vechi ale țării și condițiile nizamului vilaietului.

Astfel, să știi că acordarea și dăruirea domniei Țării Românești, ție, se fac cu iradeaua ca, apărînd nizamul vechi al țării, potrivit cerințelor dreptății și priceperii tale în aranjarea treburilor, să depui strădanie pentru ocro-

tirea şi protejarea locuitorilor vilaietului şi ale sărmanelor raiale şi pentru crearea condiţiilor care să ducă la propăşirea ţării. De asemenea, să mai ştii că de azi încolo împărăţia mea nu îngădui persecutarea şi împrăştierea raialelor şi beraialelor sub pretextul înmulţirii boierilor, iar dacă se va simţi în această privinţă nepăsare sau neglijenţă şi din partea ta, să ştii sigur că atunci nu vei putea răspunde în nici un fel.

Cînd vei afla toate acestea, să faci şi să procedezi aşa cum s-a scris mai sus şi să depui zel şi să arăţi priceperea necesară pentru îndeplinirea condiţiilor în vigoare şi pentru respectarea nizamului vechi al ţării şi, păzindu-i pe sărmani şi pe cei slabi de orice tiranie şi persecuţie, să depui toate străduinţele şi toate puterile tale pentru completarea condiţiilor care să ducă la liniştea şi la bunăstarea lor sub umbra împărăţiei mele purtătoare de dreptate.

De asemenea, să te străduieşti pentru atragerea celor sărmani şi slabi, pentru ca ei să se roage pentru binele împărăţiei mele, şi să depui toate puterile tale pentru întărirea bunăvoinţei mele împărăteşti, care este clară în privinţa ta.

De asemenea, să te fereşti şi să te ţii departe de a îngădui ivirea unor fapte contraie poruncii şi îngăduinţei.

Pe la sfîrşitul *(evahır)* lui S., anul 1206.

Suret. Arh. St. Buc., Doc., turc., XXXII/2440-b. (într-o suită de documente din secolul al XIX-lea); scris: *neshi*. Rez. Cat., II, p. 371, nr. 1 307.

---

[1] Mihai Suţu, în Ţara Românească (1783—1786).
[2] Nicolae Mavrogheni.
[3] *Köy başı.*
[4] *Kaza zabitlikleri.*
[5] *Mâl-i cizye.*

7 **1791 noiembrie 18—27** *(1206 rebi I evahır)* **Şumla**

Firman prin care, la cererea internunţiului Austriei la Poartă, sultanul Selim al III-lea porunceşte domnului Ţării Româneşti, Mihail Suţu, să respecte regulamentul ciobanilor din Transilvania, care vin cu oile în Ţara Românească. Se dau o serie de detalii în acest sens.

Hüve !

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Mihail *(Mihal)*, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că, date fiind unele gîlcevi în legătură cu dările pentru vitele aduse de ciobanii ardeleni [1] în Ţara Românească pentru păscut, în arzurile sosite mai înainte de aceasta din partea fostului voievod al Ţării Româneşti [2], ca răspuns la înalta poruncă emisă în această privinţă, se arătase că această pricină fusese discutată cu agentul Austriei [3] şi, consultîndu-se cu boierii ţării, se stabiliseră şi se puseseră ordine în celelalte articole privitoare la chestiunea amintită mai sus, în afară de dările de oierit *(oyarit)* şi de ierbărit *(yarbarit)*, care se luau din trecut şi pînă acum pentru vitele respective, iar în privinţa dărilor de

orierit și ierbărit se acceptase ca ele să fie percepute, mai mult sau mai puțin, ori de cîte ori voievodul le va schimba [4] și se lăsase pe seama înaltei iradele hotărîrea în ceea ce privește cîți aspri anume va trebui să se perceapă anual.

De aceea se emisese poruncă înaltă în sensul ca să se orînduiască așa cum fuseseră aranjate și acceptate în partea aceea articolele stabilite, iar dările de oierit și de ierbărit, la rîndul lor, să fie percepute și de azi încolo tot așa cum, tot atît cît și tot în vremea cînd se percepeau din trecut și pînă acum și toți să se ferească de ivirea unor motive de gîlceavă, prin percepere sau prin cerere de mai mult sau mai puțin, contrar obiceiului vechi.

De aceea și în corespondențele sosite și după aceea se arăta că problema dărilor de oierit și de ierbărit, menționate mai sus, discutîndu-se iarăși între vechilul agentului Austriei și boierii țării, prin mijlocirea voievodului Țării Românești, se hotărîse ca, de azi încolo, să se ia cîte zece aspri și se ceruse de la vechilul respectiv un senet sub această formă, iar acesta îl întrebase pe ambasadorul Austriei de la Poarta fericirii mele, baronul de Herbert Rathkeal, pildă printre emirii neamului Mesiei, și că așteaptă răspunsul său. De asemenea, se mai arăta că, după sosirea răspunsului de la ambasadorul amintit mai sus, se va raporta la Poarta fericirii felul cum anume se hotărîse chestiunea respectivă.

De asemenea, în corespondențele sosite se mai scria că ciobanii ardeleni pretinseseră să aibă voie să transporte în țara lor brînza care se obține în Țara Românească de la animalele lor, dar acest lucru ducînd la scăderea feluritelor zaherele care vor veni la Poarta fericirii, nu li se dăduse voie în felul acela și se hotărîse ca ciobanii să se mulțumească cu transportul cantității de brînză suficientă pentru întreținerea lor.

Astfel ambasadorul pomenit mai sus a cerut, printr-un raport scris, emiterea ilustrei porunci pentru ca sus-amintita dare de oierit să fie de cîte zece aspri, iar în ceea ce privește stabilirea dării de ierbărit, aceasta să fie lăsată tot pe seama Înaltului Devlet. De asemenea, enumerîndu-se și arătîndu-se, unul cîte unul, felul cum au fost orînduite celelalte articole și felul cum va trebui să se procedeze de acum încolo, el a cerut ca ele să fie respectate, de azi încolo, în partea aceea și să nu se săvîrșească fapte contrare celor stabilite și pentru ca ele să nu fie cerute de voievod.

De asemenea, în raportul ambasadorului amintit mai sus se mai scria ca, darea de ierbărit pentru vite și pentru cai percepîndu-se tot așa cum și tot atît cît și tot atunci cînd se percepea din vechime și pînă acum, să se acorde mereu atenție și să se depună eforturi așa cum trebuie pentru a nu se pricinui supărări și persecuții prin cereri mai multe, contrar obiceiului vechi și împotriva înaltei porunci emise ceva mai înainte. De asemenea, el a mai arătat că, în privința dărilor vitelor ciobanilor dependenți de împărat [5], neobișnuindu-se să se socotească două categorii, de aceea, fie în privința dărilor ce vor fi achitate, fie în alte privințe, să nu se mai facă de azi încolo supărări și persecuții prin împărțirea lor în două categorii *(sınıf)* sau prin cereri repetate de dări, contrare obiceiului vechi, și socotindu-se drept pretext faptul că o categorie dintre ciobanii pomeniți mai sus este cunoscută și vestită sub numele de „zărneni" *(Zernan)*, iar o altă categorie sub numele de „bîrsani", sau sub alte nume.

De asemenea, el a mai cerut ca ciobanii amintiți mai sus să nu fie tratați cu ocară, cu bătaie, cu închisoare sau cu amenințări, ci, dat fiind faptul că ei fac parte dintre supușii împărăției Austriei, să li se aplice tratamentul ce se cuvine prieteniei și, în felul acesta, să se arate grijă pentru ocrotirea și

pentru protejarea lor, peste tot, potrivit cerinţelor ahidnamelei împărăteşti. De asemenea, el a mai cerut ca, în chestiunea vînzării şi cumpărării de berbeci şi de oi, să nu se aplice forţa de către casapbaşi sau alţii, contrar şeriatului şi împotriva ahidnamelei împărăteşti, în ceea ce priveşte aprecierea preţului animalelor amintite mai sus, sau în ceea ce priveşte numărul sau felul lor, pentru nevoile Porţii înaltei împărăţii, ci, în chestiunea vînzării şi cumpărării, să se depună străduinţe pentru respectarea bunei înţelegeri, şi bunăînvoielii între cei doi, muşteriul şi vînzătorul, ca şi pentru a nu se cere şi a nu se pretinde mai mult sau mai puţin dintr-o parte sau alta. De asemenea, el a mai arătat că obiceiul era ca, potrivit cerinţelor condicilor Ţării Româneşti şi potrivit obiceiului ţării [6], pentru darea numită „de mantie" *(bürde)* să se dea un miel şi un guruş, iar dacă nu se dă miel, atunci să se dea doi guruşi. De aceea, în raportul său, abasadorul amintit a cerut ca, dacă, într-adevăr, condicile Ţării Româneşti sînt aşa cum s-a arătat, atunci şi de azi încolo să se ia tot atît şi tot aşa, nici mai mult şi nici mai puţin, iar numărul de 600 şi 1 000 pentru turma de oi fiind un motiv de gîlceavă între ei, să se prefere un număr între ele.

De asemenea, în raportul sus-numitului ambasador se scrie că, de azi încolo, 700 de oi să fie socotite o turmă, iar stăpînii de moşii să ia cîte o oaie de la fiecare turmă compusă din 700 de oi şi să nu ceară mai mult sau de două ori. De asemenea, căpitanii de „case de poştă" [7] să nu mai ia de azi încolo cu forţa caii ciobanilor ardeleni sau ai celorlalţi supuşi ai împărăţiei ⟨austriece⟩, iar dacă se găsesc unii care să pricinuiască astfel de supărări şi persecuţii, cei de acest fel să fie pedepsiţi, iar stăpînului calului să i se dea pabubele pricinuite.

De asemenea, el a mai cerut că, dacă se va stabili că pieile berbecilor şi ale oilor lor proprii sînt într-adevăr ale lor, atunci, ciobanii ardeleni să nu fie obligaţi la plata vămii pentru ele.

De asemenea, el a mai scris că, mai înainte de aceasta, cînd voievodul fusese înştiinţat de către agent *(Acenta)* precum că slujbaşii de la hotare iau cîte 60 de parale pentru caii şi pentru mandralele *(mandra)* ciobanilor şi pentru proviziile lor, atunci se arătase din partea ta că problema amintită fusese aranjată cu doi ani mai înainte, prin acordul celor două părţi. El a arătat că regulamentul amintit fusese stabilit în sensul ca, de azi încolo, căpeteniile de la hotare numite „vătafi de plai" să nu mai ia cîte 60 de parale sau alte feluri de dări pentru proviziile şi pentru turmele şi caii ciobanilor.

Astfel, dacă regulamentul amintit este într-adevăr după cum a dat de ştire sus-numitul ambasador, atunci să se procedeze potrivit cerinţelor sale şi să nu se îngăduie contrariul. De asemenea, în hîrtiile sosite la Înalta Poartă, din partea voievodului [8], se află scris că, atunci cînd i se dăduse de ştire voievodului respectiv [2] precum că sus-numiţii căpitani *(kapudânân)* luau cîte 60 de parale pentru fiecare mandra de oi de pe malurile Dunării şi pentru caii lor [9], se pusese ordine ca ciobanii ardeleni să nu fie supăraţi de către căpitanii amintiţi mai sus. De aceea, dacă nizamul stabilit se referă la renunţarea la cei 60 de aspri, menţionaţi, atunci să nu se mai ceară de azi încolo. De asemenea, în ceea ce priveşte chestiunea dării sau amenzii numite drangic ⟨?⟩, ce se ia pentru vitele care, rătăcindu-şi calea, intră în tarlale şi pricinuiesc pagube, în această privinţă ea să se aplice, de azi încolo, potrivit obiceiului ţării [6], în aşa fel ca să nu ducă la persecutarea şi la păgubirea celor două părţi, şi să fie orînduită cu dreptate şi cu echitate între voievod şi agent, iar gropile care se fac în pămînt pentru păstrarea grîului să fie astupate în timpul iernii de către proprietari, pentru ocrotirea animalelor de accidente, iar cei

care, neastupîndu-le, pricinuiesc nenorocirea animalelor, să fie pedepsiţi prin mijlocirea voievodului.

De asemenea, ciobanii ardeleni să fie volnici să ducă în cîmpurile unde locuiesc ei porumbul [10] de care au nevoie pentru întreţinerea lor, dar numai dacă nu va aduce sigur prejudicii zaherelelor trebuincioase înaltei mele Porţi. De asemenea, să nu se pună piedici pentru luarea şi ducerea, de către ciobanii ardeleni, a lînii tunse numai de pe oile lor proprii, iar ciobanii respectivi să nu fie supăraţi de către sus-numiţii „vătafi de plai", prin cerere de „cîte ceva", contrar obiceiului vechi.

De asemenea, să se admită ca ciobanii ardeleni să închirieze terenuri în Ţara Românească, aşa cum se făcea din trecut şi pînă acum, cu voia proprietarilor şi la preţul dat de alţii. De asemenea, potrivit convenţiilor încheiate de ei cu proprietarii, pe baza dreptăţii şi echităţii, ei să le dea pentru plată fie bani, fie brînză, în schimbul banilor. De asemenea, brînza pe care o dau ei să fie cîntărită fără a se înşela nici una din cele două părţi, iar ciobanii amintiţi mai sus să nu fie persecutaţi şi oprimaţi, de azi încolo, contrar şeriatului venerat şi împotriva ahidnamelei împărăteşti, de către stăpînii terenurilor închiriate sau de către ceilalţi, din vecinătăţile lor, şi să nu se încerce săvîrşirea unor fapte rele care să ducă la reţinerea lor din drumul lor.

De asemenea, în clipa întoarcerii ciobanilor ardeleni în munţii lor, cînd ei iau şi duc brînza de care au nevoie, precum şi pieile oilor lor, ca şi lîna tunsă de pe oile lor proprii, care pasc în ţinuturile de la hotarele Austriei, atunci ei să nu fie supăraţi de către vameşul Ţării Româneşti. Dar în ceea ce priveşte produsele obţinute din turmele care pasc în interiorul Ţării Româneşti, în acest caz, fiind posibil să se amestece şi lînă străină, iar acest lucru ducînd la scăderea avuţiei miriei, în astfel de cazuri, să se compare cu animalele lor care pasc la hotare.

De asemenea, dacă ciobanii amintiţi mai sus, precum şi ceilalţi supuşi ai împărăţiei ⟨Austriei⟩ se apucă să facă fapte contrare acestui nizam sau să aibă alte purtări nepotrivite, este sigur că, în astfel de cazuri, agentul, potrivit misiunii sale, se va strădui pentru recuperarea pagubelor pricinuite, potrivit dreptăţii şi echităţii ambelor părţi, şi va aranja pricina prin aplicarea pedepselor cuvenite celor vinovaţi. De aceea şi din partea voievodului Ţării Româneşti, acordîndu-se atenţia cuvenită pentru cererile agentului în legătură cu ciobanii lui, să se depună eforturi pentru înlăturarea, fără întîrziere, a faptelor rele care îi vor fi aduse la cunoştinţă.

Cu voia lui Allah cel preaînalt, pentru ca sfaturile împărăteşti scrise mai sus să fie respectate şi aplicate în Ţara Românească şi ca să nu fie săvîrşite fapte potrivnice, ele fuseseră trecute şi înregistrate în condici *(kuyudât)*, iar pe la începutul *(evail)* lunii safer din anul ⟨1⟩201 [11] fusese acordată poruncă înaltă pentru ca cele ce decurg din ele să fie aduse la cunoştinţa celor în cauză şi ei să fie înştiinţaţi. De asemenea, în articolul al III-lea al tratatului de pace încheiat de astă dată între Înaltul meu Devlet şi statul Austriei se află cuprins ca să fie considerate întocmai şi să fie luate în seamă ca adevărate şi cu aceleaşi sensuri firmanul purtător de înaltă glorie, dat pe la mijlocul *(evasıt)* lunii safer a anului 1201 [12], în legătură cu venirea şi întoarcerea şi şederea în Ţara Românească şi Moldova ale turmelor de oi aparţinînd ciobanilor ardeleni, precum şi nizamurile şi seneturile şi celelalte articole care fuseseră în legătură cu buna rînduială şi liniştea hotarelor şi pentru siguranţa şi folosul raialelor, ca şi pentru negoţul şi circulaţia corăbiilor împărăţiei Austriei şi care fuseseră respectate pînă în ziua de 2 djemazi-ul-evvel al anului 1202 [13], fiind considerate valabile de către cele două împărăţii.

De aceea, aceste seneturi și porunci fiind reînnoite, nimeni să nu fie lăsat să facă ceva contrar, în nici un fel. Ele sînt considerate valabile de către cele două împărății, iar nizamurile menționate mai sus sînt socotite ca și cum ar fi fost scrise și pomenite și confirmate cuvînt cu cuvînt și sînt valabile cu tărie și pe veci.

Astfel, în scrisoarea sosită la tabăra de iernare a ordiei mele împărătești, din partea vizirului meu, comandantul glorios, căpetenie onorată și orînduitorul lumii, caimacamul de acum al scării mele veșnice, vizirul meu Mustafa pașa, preaînaltul Allah să-i țină mărirea!, se cuprinde și se semnalează precum că ambasadorul Austriei, care stă la Înalta mea Poartă, sus-numitul Herbert Rathkeal, a solicitat de astă dată ca, potrivit cerințelor ahidnamelei împărătești, să ți să emită, ție, care ești voievodul cel amintit mai sus, înalta mea poruncă pentru a face și a proceda potrivit înaltei porunci emise mai înainte.

De aceea, dîndu-se firmanul meu ca să se facă și să se procedeze potrivit cerințelor înaltei porunci emise mai înainte, precum și potrivit clauzelor convenției încheiate de astă dată cu împărăția amintită mai sus, a fost emisă această ilustră poruncă a mea și ți-a fost trimisă prin ... [14].

Astfel, în ahidnameaua împărătească, acordată de astă dată, fiind cuprins faptul ca să fie valabile și respectate seneturile acordate părții celui amintit mai sus, înainte de război, împărăția mea doresc să se facă și să se procedeze potrivit cerințelor tratatelor, seneturilor și convențiilor și să se acorde atenție pentru respectarea ceremonialului prieteniei și bunei vecinătăți.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie în sensul ca, atunci cînd vei lua cunoștință, să citești această înaltă poruncă a mea și, aducînd la cunoștința celor care trebuie și semnalîndu-le înaltul ei cuprins, s-o treci și s-o înregistrezi în condicile din partea aceea, ca să fie respectată întotdeauna și ca să nu se săvîrșească fapte potrivnice și să se arate grijă pentru aplicarea și executarea cuprinsului ei, pentru acordarea grijii și atenției în vederea creerii motivelor de liniște și de bunăstare pentru ciobanii amintiți mai sus, așa cum s-a și arătat, pentru ocrotirea și protejarea lor în orice împrejurare, pentru a se face și a se proceda potrivit condițiilor ahidnamelei împărătești, ca și pentru a te feri de îngăduirea unor fapte potrivnice învoirilor și contrare sfaturilor mele împărătești.

Astfel, la sosirea ei, să faci și să procedezi potrivit înaltului cuprins al firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare și să te ferești foarte mult și să te ții la o parte de contrariul, Așa să știi și să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrșitul *(evahır)* lunii rebi-ul-evvel, anul 1206. De la tabăra de iernare: *Șumni.*

Orig. B.C.S., fd. St. Georges, CCCXLVIII/5, doc. nr. 2, cu tugra, scris: *yeni-divani*. Pe verso: *Hâlen Eflak voyvodasına* (voievodului de acum al Țării Românești) și alte însemnări.

---

[1] *Erdel çobanları.*
[2] Nicolae Mavrogheni.
[3] *Nemçe Acentası.*
[4] Se referă la mărimea taxelor respective.
[5] *Devlet-i Imparatoriyye.*
[6] *Âdet-i belde.*
[7] *Menzilhane kapudanları.*

[8] Mihail Suțu.
[9] Ai ciobanilor.
[10] *Mısır buğdayı.*
[11] *Evail safer 1201* = 23 noiembrie — 2 decembrie 1786.
[12] *Evasıt safer 1201* = 3—12 decembrie 1786.
[13] *2 cemazi I 1202* = 9 februarie 1787.
[14] Loc alb.

8 1791 decembrie 28 *(1206 cemazi I 2)* Şumla *(Şumni)*

Firmanul sultanului Selim al III-lea adresat autorităților otomane din Silistra ⟨?⟩ cu privire la modalitatea transportării la Hîrşova a unei cantități de 38 822 ocale de făină, reprezentînd tainurile pe două luni ale oștilor din acea parte.

... [1] S-a dat înalta mea iradea ca, potrivit copiei defterului sigilat și semnat, care a fost scos de la Contabilitatea generală *(Başmuhasebe)* și trimis ca anexă la cuprinsul ilustrei porunci, s-o dai [2] din partea ta, așa cum s-a făcut în trecut, iar navlul necesar corabiei să se dea din partea nazîrului mai sus amintit. Astfel, să închiriezi o corabie și, încărcînd-o, s-o trimiți și s-o expediezi la Hîrşova *(Hırsava)*, spre a fi predată celor amintiți mai sus. De asemenea, a fost emisă o altă ilustră poruncă a mea și trimisă către muhafîzul mai sus pomenit ⟨de Hîrşova⟩, pentru ca, după sosirea făinii la Hîrşova, ea să fie scoasă din corabie prin mijlocirea muhafîzului de Hîrşova, Mahmud pașa, să-i continue norocul!, și să fie predată celui care va fi desemnat din partea celui amintit mai sus ca s-o ia în primire. De aceea a fost emisă și trimisă și ție această ilustră poruncă a mea. Astfel, așa cum s-a explicat mai sus, cele treizeci și opt de mii opt sute douăzeci și două ocale *(vekıye)* de făină, așa cum scrie în suretul defterului mai sus amintit, reprezintă făina lor pe două luni, socotită în contul lunilor djemazi-ul-ahîr [3] și regeb [4], și, așa cum s-a procedat în trecut, a fost făcută havalea din cumpărăturile de la Silistra, pentru care ai fost trimis cu poruncă. De aceea, cînd, la sosirea prezentei, vei lua cunoștință, să pregătești numaidecît, la sosirea ilustrei porunci, și să închiriezi o corabie potrivită, dîndu-se din partea nazîrului mai sus menționat navlul cuvenit pentru cantitatea aceea de făină și, încărcînd făina, să depui eforturi și să ai grijă pentru trimiterea și expedierea ei direct la Hîrşova și să iei senet de luare în primire, cuprinzînd predarea și arătarea cantității. Să te ferești și să te păzești de irosirea timpului, căci este contrară îngăduinței!

De asemenea, tu, care ești nazîrul cel amintit mai sus, dînd navlul cuvenit din banii miriei, aflați în mîna ta, să pregătești și să închiriezi o corabie potrivită și, încărcînd făina aceea, să depui toate puterile și eforturile tale spre a o trimite și expedia direct la Hîrşova, iar pentru suma pe care o vei da-o pentru navlul corabiei să fie întocmit hoget, pe calea șeriatului, iar hogetul să fie trimis spre a fi socotit în contul tău. De asemenea, firmanul meu purtător de înaltă glorie a fost emis pentru ca și tu, care ești cadiul mai sus amintit, să procedezi și să faci potrivit cerinței ilustrei mele porunci.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, să procedați potrivit cuprinsului acestui ilustru firman purtător de înaltă glorie, care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare deplină. Așa să știți! Să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris în a doua zi a lui djemazi-ul-evvel din anul o mie şi două sute şi şase. De la tabăra de iernare Şumni.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 175, Suret Bibl. Naţ. Sofia, R.C. 50 (Silistra). Rez. Cat., II, p. 373, nr. 1 315.

---

[1] Începutul documentului nu a fost microfilmat.
[2] Făina.
[3] *Cemazi II 1206* = 26 ianuarie—23 februarie 1792.
[4] *Receb 1206* = 24 februarie—24 martie 1792.

9 **1792 martie 6—15** *(1206 receb, evasıt)* **Edirne**

Firman prin care sultanul Selim al III-lea, enumerînd condiţiile prevăzute în beratul de scutire al fostului dragoman al Porţii, Alexandru Ioan Callimachi (Yanaki-zade Alexandru), *scuteşte de dări, la cerere, şi pe fiul său Scarlat Callimachi* (Iskerlet).

Cadiu printre cadiii musulmani, onorat printre căpeteniile dreptcredincioşilor, izvor de virtute şi adevăr, înălţătorul steagului şeriatului şi al credinţei, moştenitorul ştiinţei profeţilor şi trimişilor, ales printre cei ce se bucură de marea bunăvoinţă a stăpînului lumilor, tu, care eşti cadiul de Istanbul, şi tu, agaua ienicerilor Înaltei mele Curţi, care eşti onorat printre emiri şi glorioşi şi care ai adunat toate măririle şi cinstirile şi care eşti ales printre cei ce se bucură de marea bunăvoinţă a stăpînului puterilor, să-ţi dăinuie măreţia!, şi, de asemenea, tu, giziedarul *(cizyedar)* de Istanbul, care, fiind unul dintre capugibaşiii Înaltei mele Curţi, eşti onorat printre bravi şi glorioşi şi care ai adunat în tine bravuri şi glorii şi care eşti ales printre cei ce se bucură de marea bunăvoinţă a stăpînului cel veşnic, să-ţi crească gloria!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, în mîna lui Yanaki-zade Alexandru [1], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, care se distinsese în trecut şi care obţinuse respect prin luarea asupra sa a Dragomanatului Divanului meu imperial, în cadrul Divanului meu împărătesc şi la scara mea cea bună, i se dăduse un berat purtător de înaltă glorie, mai înainte de aceasta, în timpul cînd el era dragoman al Divanului meu imperial.

Aşa cum s-a spus, sus-numitul fiind folosit în serviciile importante ale Înaltului meu Devlet cel veşnic, s-au văzut devotamentul şi sinceritatea sa şi el merită să fie onorat în mod deschis. De asemenea, dat fiind că îşi petrece vremea cu sprijinirea treburilor de seamă ale Înaltului meu Devlet, el merită, de aceea, mai multă cinstire şi mai multă onoare decît înaintaşii săi. De aceea el a solicitat să se acorde, separat, înalte porunci celor trei feciori ai săi, care se ocupă cu diverse limbi, pentru ca ei să nu fie persecutaţi prin cerere de gizie şi de alte dări şi impozite şi, aşa cum a fost în trecut, nimeni să nu se amestece la îmbrăcămintea lor, care este specială pentru fiii de dragomani, şi la încălţămintea lor galbenă [2], ca şi la papucii lor.

În scrisorile care au sosit la ordia mea împărătească, din partea vizirului meu Mustafa paşa, . . . [3] care în prezent este caimacam la scara mea cea plină de bunătate, Allah cel preaînalt să-i menţină mărirea!, se află scris şi

se arată că, aşa cum s-a menţionat mai sus, se dăduseră mai înainte ilustre porunci ca, întocmai ca şi în cazul înaintaşilor săi, de o seamă cu el, beratul său să fie luat în seamă şi că fuseseră acordate ilustre porunci, separate, celor trei feciori ai săi, mai înainte, pe vremea cînd el era dragoman, dar că, sus-numitul dragoman făcînd parte din moşi-strămoşi dintre slujitorii sinceri şi devotaţi ai Înaltului meu Devlet, el a prezentat, de aceea, arzuhal la scara mea imperială pentru ca şi de astă dată să li se acorde, din nou, înalte porunci, cuprinzînd imunitatea *(muafiyet)* lor, întocmai ca şi înaltele porunci care fuseseră date, mai înainte, celor trei feciori ai săi, care îl disting şi cu care se mîndreşte printre cei de o seamă cu el, aşa cum s-a arătat în beratul acordat şi dăruit lui, în timpul cînd, mai înainte, a fost dragoman. Se mai spune că el a solicitat sprijin şi favoare şi s-a rugat şi că fusese emis veneratul meu hatt-i-humaiun, cel purtător de bunăvoinţă, precum că s-a dat înalta mea învoire pentru rugămintea sa.

Astfel, cînd s-a apelat la condicile de decoraţii *(nişan)* şi de porunci păstrate la Divanul meu imperial, s-a găsit scris, în clauzele beratului său, aşa cum s-a scris mai sus, precum că, potrivit cerinţelor înaltelor porunci date în mîinile fiilor şi ale celor din suita sus-numitului, pe cînd, mai înainte, el era dragomanul Divanului meu imperial, ei să nu fie necăjiţi prin cerere de alte dări şi de impozite şi, de asemenea, nimeni să nu se amestece la lucrurile şi la obiectele sus-numitului şi nici la îmbrăcămintea fiilor şi a celor din suita sa, dar că aceste condiţii, neputîndu-se transmite altora, sînt valabile numai pentru el şi pentru fiii săi şi pentru cei din suita sa, astfel încît toţi să se ţină departe de a îngădui şi de a permite săvîrşirea unor fapte contrare învoirii. De asemenea, s-a găsit scris şi înregistrat că fuseseră date, mai înainte, un număr de trei porunci ilustre pentru ca cei trei fii de dragoman să nu fie necăjiţi şi persecutaţi în nici un chip, prin cerere de gizia a şeriatului sau prin cerere de alte dări şi impozite şi, de asemenea, nimeni să nu se amestece la încălţămintea lor galbenă şi la papucii lor. De aceea s-a dat firmanul meu ca să se procedeze potrivit cerinţelor gloriosului meu hatt-i-humaiun care a fost emis cu cinste, precum şi potrivit celor scrise de cel amintit mai sus.

Astfel, aşa cum s-a scris, dat fiind că s-au văzut devotamentul şi credinţa sus-numitului, fost dragoman al Divanului meu imperial, în serviciile faţă de înaltul meu Devlet, el meritînd bunăvoinţă, şi pentru a fi un motiv de distincţie şi de respect printre cei din neamul său, a fost emis firmanul meu purtător de glorie înaltă pentru ca, dintre cei trei fii ai săi, amintiţi mai sus, Iskerlet [4], purtătorul firmanului aducător de înaltă glorie şi cel care îşi petrece vremea cu ştiinţa şi cu învăţarea diferitelor limbi, să-i crească înţelepciunea!, să nu fie, de azi încolo, necăjit şi persecutat, sub nici un pretext, de către giziedari sau de către ceilalţi, prin cerere de gizia a şeriatului sau prin cerere de alte dări şi impozite. De asemenea, ca şi în cazul celor de o seamă cu el, nimeni să nu se amestece deloc nici la vestmintele sale sau la încălţămintea sa galbenă sau la papucii săi. Nici o persoană nefiind ocrotită prin textul firmanului, toţi să fie înlăturaţi şi îndepărtaţi de la astfel de pretenţii.

De aceea, vă poruncesc ca, la sosirea prezentei, să procedaţi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu onoare în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* veneratei luí regeb, din anul 1206. De la Adrianopolul *(Edirne)* cel bine păzit.

Însemnări: Pe marginea din dreapta se află legalizarea copiei: 1. „Conform cu originalul cel înalt. Ömer, însărcinat cu treburile oştirii . . .". 2. *Sigiliul:* Ömer . . .

Suret. Bibl. Acad., DCCCXXX/63, cu autentificare; scris: *neshi*. Rez. Cat., II, p. 375, nr. 1 324.

---

[1] Alexandru Ioan Callimachi a fost de două ori dragoman la Poartă (ianuarie 1785—aprilie 1788; iulie 1794 — aprilie 1795). Aici este vorba de primul dragomanat.

[2] *Sarı mest.*

[3] S-a renunţat la *elkab* (formulă de adresare).

[4] *Iskerlet;* Scarlat Callimachi (1773—1821), viitor dragoman (1801—1806) şi domn.

10 ⟨1792—1793 martie⟩

Carte de lege (Kanunname) *care a fost întocmită la Poartă, în 15 articole, pentru o nouă reglementare a raporturilor Moldovei şi Ţării Româneşti cu Imperiul otoman. Este varianta oficială a unui alt* Kanunname *care avea un caracter secret *.*

Hüve!

Articolele orînduite de astă dată ca *Lege nouă*, cu privire la Ţara Românească şi Moldova, pe baza hatt-t-humaiunului purtător de glorie, care a fost emis cu cinste. Ele sînt pomenite mai jos:

15 Ş., anul ⟨1⟩207 [1].

1. La mazilirea [2] voievozilor Ţării Româneşti, învinuiţi cu fel de fel de pretexte, se mai luau de la ei şi foarte mulţi aspri *(akçe)* ca semn de supunere şi ca ruşfet *(rüşvet)*, pentru a li se da voie şi pentru a li se îngădui să vină la casele lor. De aceea, în clipa mazilirii lor să nu se mai ia bani de la aceştia şi să se acorde foarte mare grijă ca ei să nu fie persecutaţi şi învinuiţi în acest fel şi toată lumea să se ferească de contrariul [3].

2. Oricare ar fi havalelele privitoare la voievozii Ţării Româneşti şi Moldovei, firmanele trebuincioase să fie predate capuchehăilor lor de aici şi să nu fie trimise prin comisari *(mubaşir)* aparte, iar despre îndeplinirea chestiunii respective să fie întrebaţi capuchehăile şi să răspundă ei [4].

3. Pentru diferitele feluri de cherestele şi pentru lucrătorii ce se orînduiesc din cele două ţări, cu înalte porunci, pentru construirea şi repararea cetăţilor împărăteşti, precum şi pentru alte construcţii din jurul celor două ţări şi îndeosebi pentru zaherelele şi alte articole ce se procură de acolo, puţine sau multe, spre a fi transportate fie la Poarta fericirii, fie în alte locuri, nemaifiind valabile, de azi încolo, preţurile de mirie [5], să se fixeze preţuri echitabile şi să se dea sfaturi cu tărie, aşa cum se cuvine, celor însărcinaţi din partea Înaltei împărăţii cu procurarea lor din cele două ţări şi să se arate clar ameninţările drastice în ilustrele porunci ce vor fi date în mîinile lor [6].

4. De asemenea şi oile ce se procură în număr ştiut în fiecare an din cele două ţări, prin mijlocirea casapbaşiilor, pentru tainurile miriei, să fie cumpărate la preţul curent şi cu ajutorul saigiilor *(sayıcı)* care vor fi pregătiţi şi desemnaţi de casapbaşi, prin mijlocirea capuchehăilor Ţării Româneşti şi Moldovei, şi să nu se pretindă nici un aspru şi nici un obol mai puţin [7].

5. Trecătorile pe unde urmează să treacă, de azi încolo, peste Dunăre *(Tuna)*, vizirii și mirimiranii [8], precum și ceilalți slujbași *(me'murin)*, care sînt nevoiți să treacă prin Țara Românească și Moldova, să fie menționate în înaltele porunci ce vor fi date în mîinile lor. Ei să nu se mai abată deloc de pe calea dreaptă și să cumpere cu banii lor și la prețul zilei nutrețul și cele de-ale mîncării. De fiecare dată, în poruncile ilustre ce vor fi date în legătură cu misiunile lor, să se scrie cu tărie *și ca o condiție a Cărții de lege* [9] precum că ei vor fi pedepsiți dacă se va dovedi că îi necăjesc pe voievozi cu cereri de daruri sau cu alte lucruri trebuincioase [10].

6. Spre a fi condiție hotărîtă ca cei care circulă spre Bender să treacă prin ghecetul de la Ismail, care este drumul drept, iar cei care se duc prin părțile Hotinului sau se întorc de acolo să treacă prin trecătoarea de la Isaccea, iar cei trimiși cu misiune prin părțile Brăilei *(Ibrail)* și Moldovei *(Bogdan)* [11] să treacă prin gheceturile de la Hîrșova și Măcin, și acest articol să fie trecut și cuprins în întregime și cu tărie în înaltele porunci ce vor fi date mai sus numiților trimiși în misiune.

7. Împărăteasca dorință hotărîtă fiind aceea ca vizirii și mirimiranii și cadiii și naibii și agalele și locuitorii sau musafirii, oricare ar fi ei, aflați la Vidin, Ada-Kaleh, Cladova [12], Nicopole, Rusciuc, Turnu *(Kule)*, Giurgiu *(Yerkökü)*, Brăila, Rahova, Hîrșova, Silistra, Șiștov *(Ziștovi)* și la Turtucaia *(Tutrakan)*, din jurul și vecinătatea Țării Românești, sau cei aflați la Chilia *(Kili)*, Akkerman, Bender, Hotin, Ismail, Isaccea și la Tulcea, din jurul și vecinătatea Moldovei, să nu mai ia nimic, de azi încolo, nici bani și nici lucruri, sub nume de *cudumie (kudümiye)* sau ca dar *(hediye)* sau sub alte pretexte și motive, acest lucru să fie cercetat mereu în mare taină și să se emită și să se trimită ilustre porunci la locurile cuvenite și să se dea sfaturi cu strășnicie ca să se aducă la cunoștința tuturor precum că dacă, ferească Allah cel preaînalt, se vor ivi fapte și purtări contrare, nu se va trece cu vederea aplicarea pedepselor ce se cuvin atît celor care iau, cît celor care dau [13].

8. Voievozii Țării Românești și Moldovei fiind cu desăvîrșire opriți să dea mereu celor din jur bani sau blănuri sau valoarea unor boccele, ca și cum ar fi vinovați, dacă voievozii vor da, de azi încolo, vreunuia ceva peste ege, fie bani, fie lucruri, sub nume de „dar" sau ca „preț de blană" sau sub alt nume, sau dacă ei înșiși vor face risipă peste cheltuielile lor trebuincioase, să se știe categoric că, ori de cîte ori se va cerceta și se va dovedi acest lucru, nu va fi deajuns că vor fi mazilíți din domnie, ci vor fi totodată și pedepsiți [14].

9. Pentru a ști toată lumea sigur că voievozii nu vor fi maziliți fără vină și că nu se va face treabă cu bani, domniile *(beylik)* Țării Românești și Moldovei să nu mai fie date de azi încolo nimănui din afară, ci să fie acordate numai acelora dintre cei folosiți în slujba de dragoman la Divanul împărătesc și care sînt devotați și merg pe calea dreaptă și sînt încercați și de încredere. De asemenea, împărăteasca dorință fiind aceea ca voievozii să se mențină și să stea pe locurile lor, de aceea, de vreme ce nu se va ivi din partea lor trădare, care să facă trebuincioasă pedepsirea lor, să nu se îngăduie mazilirea lor fără pricină. Să nu se acorde domnie *(voyvodalıı)* celor care nu au slujit la dragomanlîcul Divanului împărătesc [15].

10. Respectarea Regulamentului *(Nizam)* celor două țări și propășirea și reînsuflețirea lor, precum și liniștea și bunăstarea locuitorilor atîrnînd numai și numai de menținerea și de șederea pe loc a voievozilor, să nu se permită mazilirea din domnie fără motiv, de vreme ce se va ști, prin încercare, că un voievod face după cum i se îngăduie și că este drept și echitabil, iar dregătorii Înaltei împărății să respecte șederea lui vreme îndelungată [16].

11. De la voievozi cerîndu-se propăşirea treptată a Ţării Româneşti şi Moldovei, care sînt ca şi chilerul Înaltei împărăţii, precum şi îndeplinirea multor şi multor servicii împărăteşti, prin înfiinţarea unor întreprinderi *(Kerhane)* de postavuri şi de alte stofe, sau altele de acest fel, care vor aduce cu timpul foloase mari împărăţiei, şi, de asemenea, tot de la ei cerîndu-se şi belşugul de diferite feluri de zaherele, trebuincioase pentru bunăstarea supuşilor lui Allah, prin perfecţionarea agriculturii şi prin înmulţirea animalelor, de aceea neglijenţa şi nepăsarea în aceste privinţe să fie socotite vinovăţii mari, iar ei să depună sforţări, cu cea mai mare grijă, pentru ca cele arătate mai sus să dea roade cît mai curînd [17].

12. Ţara Românească şi Moldova, *prin separare la Cancelarie şi prin interzicerea călcării lor cu piciorul,* fiind, din trecut şi pînă acum, *slobode în toate privinţele* [18], toate dările lor şi arenzile se află pe seama voievozilor. De aceea, în ilustrele berate ce vor fi date în mîinile celor trimişi cu misiune *(me'murin)* sau arendaşilor *(mültezimin)* să se precizeze că, avînd în vedere separarea celor două ţări la Cancelarie *(Kalem)*, ele fac excepţie şi să nu se strîngă din cele două ţări amintite dările şi arenzile existente în clipa de faţă în cuprinsul împărăţiei şi nici dările şi impozitele sau arenzile care pot fi nou înfiinţate, de azi încolo. Dacă cei trimişi cu misiune vor căpăta pe o cale oarecare firmane contrare, atunci ele să fie anulate, fiind potrivnice textului Cărţii de lege [19].

13. Existenţa unor legături în ţară a celor care solicită domnia prilejuind obţinerea de informaţii şi răspîndirea a fel de fel de ştiri neîntemeiate, prin aţiţarea celor meşteri în tulburări, cei care au avut titlul de „voievod" să nu mai stăpînească, de azi încolo, proprietăţi în cele două ţări. Dacă, oricare dintre cei de acest fel, stăpînesc azi proprietăţi, puţine sau multe, atunci ei să-şi rupă orice legături, vînzîndu-şi definitiv, într-un an de zile, proprietăţile lor celor cu adevărat din Ţara Românească şi Moldova, prin mijlocirea voievozilor [20].

14. Toate dările şi impozitele, puţine sau multe, precum şi toate celelalte obligaţii, oricare ar fi ele, care se percepeau din cele două ţări înainte de război, rămîn şi de azi încolo, cu slobozenie, ca şi în trecut, pe seama voievozilor. Dar dacă se va dovedi că ei au îndrăznit să persecute raialele prin încărcarea lor cu dări peste cele obişnuite, atunci să se aibă grijă ca ei să fie pedepsiţi fără zăbovire.

Se presupune însă că cei care pretind domnia se vor gîndi la mazilirea voievozilor, răspîndind ştiri false precum că: „Voievozii au strîns din ţară mai multe lucruri decît în trecut". De aceea, la răspîndirea unor astfel de zvonuri, neacordîndu-li-se crezare numaidecît, să se cerceteze în taină şi să se caute pe ascuns şi să nu se dea ascultare părerilor de acest fel şi ele să nu fie luate în seamă pînă ce nu se va dovedi, aşa cum trebuie, că voievozii au strîns dări mai multe faţă de anii trecuţi [21].

15. Condiţiile enumerate mai sus fiind socotite şi considerate, de azi încolo, drept Lege nouă [22], pentru a se face şi a se proceda potrivit cerinţelor lor şi pentru a se feri, toată lumea, şi pentru a se ţine departe de contrariul, să se emită, către cei cărora trebuie răspîndite şi făcute cunoscut, înalte porunci separate, împodobite cu hatt-i-humaiunuri şi cuprinzînd menţiunea că acesta este textul Cărţii de lege, şi să se trimită vizirilor şi căpeteniilor din jurul celor două ţări, spre a fi trecute în registrele de la judecătorii. De asemenea, o copie *(suret)* păstrîndu-se la Divanul împărătesc, să se depună toate eforturile pentru respectarea lor fără contenire [23].

Orig. TKSMA, E-993. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 446—448.

Însemnare deasupra textului: „În afară de aceasta, la data menționată mai sus fusese orînduită în taină o altă Carte de lege *(Kanunname)*. Ea se compune din aceea că, în afară de giziaua *(cizye)* care se dă în fiecare an la vistieria împărătească și de banii de richiabie, care se predau la Tarapana, și în afară de iidia, care se orînduiește pentru vistieria Haremului *(Enderun)* și pentru vistieria exterioară *(Birun)*, din Țara Românească să se mai predea anual, la Tarapana, 1 000 pungi ⟨de aspri⟩ sub denumirea de „Venituri tainice" [24], iar din Moldova 500 pungi de aspri, tot în afară de banii obișnuiți de care s-a amintit mai sus. Acest Kanunname tainic trebuie să fie înregistrat la Tarapana. Motivul tăinuirii este ca Rusia *(Moskolu)* să nu aibă pretenții, zicînd că: „Din cele două țări se iau dări contrar celor obișnuite".

---

* Pentru varianta secretă a acestui document vezi Mustafa A. Mehmet, *O nouă reglementare a raporturilor Moldovei și Țării Românești față de Poartă la 1792 (O Carte de lege —* Kanunname *— în limba turcă)*, în „Studii. Revistă de istorie", 20, nr. 4/1967, p. 691—707.

[1] *15 şaban 1207* = 28 martie 1793 (vezi și doc. nr. 19).

[2] În textul de față (oficial) lipsesc primele 11 articole, precum și articolele 13 și 14, cuprinse în varianta secretă, iar alte articole apar modificate (Vezi Mustafa A. Mehmet, *art. cit.*, p. 693, n. 19 și p. 695 și urm.).

[3] Art. 1 de aici corespunde numai în parte cu art. 12 din varianta secretă *(ibidem*, p. 697).

[4] Corespunde cu art. 15 din varianta secretă (*ibidem*, p. 700).

[5] *Fiyat-ı miriye.*

[6] Corespunde cu art. 16 din varianta secretă (M. A. Mehmet, *art. cit.*, p. 700—701).

[7] Art. 17 din varianta secretă *(Ibidem*, p. 701*)*.

[8] *Mirimiran (mir-i-miran).*

[9] Partea subliniată a fost omisă în traducerea tipărită a celeilalte variante (M. A. Mhemet, *art. cit.*, p. 701, art. 18, modificat).

[10] Art. 18 din varianta secretă (*ibidem*, p. 701).

[11] Moldova nu apare în textul celuilalt *Kanunname* (*ibidem*, 701, art. 19, modificat).

[12] În text: *Feth-ül-Islâm.*

[13] Corespunde cu art. 20 din celălalt *Kanunname* (M. A. Mehmet, *op. cit.*, p. 701, art. 20).

[14] *Ibidem*, p. 701—702 (art. 21).

[15] *Ibidem*, p. 702 (art. 22).

[16] *Ibidem*, p. 702 (art. 23).

[17] *Ibidem*, p. 702 (art. 24).

[18] *Mefrüz-ül Kalem ve maktu-ül kadem, min küllü-l vücüh serbest.*

[19] Mustafa A. Mehmet, *art. cit.*, p. 702 (art. 25).

[20] *Ibidem*, p. 703 (art. 26).

[21] *Ibidem*, p. 703 (art. 27, modificat).

[22] *Kanun-i Cedid.*

[23] M. A. Mehmet, *art. cit.*, p. 703 (art. 28, modificat).

[24] *Irâd-ı-Mektum.*

11 — 1792 aprilie 13—22 *(1206 şaban, evahır)* Constantinopl

Firman prin care sultanul Selim al III-lea poruncește cadiului de Babadag să cerceteze și să rezolve cazul lui Ahmed bei, din Babadag, care vînduse un loc de moară pe cînd era încă minor și care, după majoratul său, il ceruse înapoi, vînzarea de mai înainte fiind contrară prevederilor șeriatului.

Selim han, bin Mustafa, veșnic victorios!

Pildă printre cadii și judecători, izvor de virtute și elocvență, mevlana, cadiul de Babadag, să-ți crească virtutea!, cînd va sosi înalta parafă imperială, să-ți fie cunoscut că persoana purtătoare, sub numele de Ahmed bei,

care este unul dintre locuitorii orașului Babadag și intendent de cișmele *(sebil)*, făcînd cerere la Pragul fericirii mele, a dat de știre că, atunci cînd era minor, el vînduse, fără să-și dea seama, proprietatea sa, moștenită de la tatăl său și care avea hotarele știute și se afla pe pămîntul orașului amintit, unuia dintre locuitorii cazalei mai sus amintite, zis Çarşamba-oğlu Mehmed aga, iar acela, la rîndul său, o vînduse unuia dintre locuitorii cazalei amintite, cu numele de Mehmed beșa, și că acesta, la rîndul său, murind pe cînd o avea în posesia sa, ginerele său [1], persoana cunoscută sub numele de Osman efendi, care locuiește în orașul amintit mai sus, pretinde că: „sus-numitul Mehmed, socrul meu [2], a făcut-o vakîf pentru geamie". În prezent, sus-numitul Ahmed crescînd și devenind major și capabil să pretindă și dat fiind că nu era valabilă vînzarea morii respective, proprietatea sa, în momentul cînd nu-și dădea seama și era încă minor, el a cerut-o de la sus-numitul care o stăpînea prin abuz, dar acesta, contrar ilustrului șeriat, nu a vrut să i-o dea și s-a opus și a vrut să-i facă multă tiranie. De asemenea, el a mai anunțat că în această privință i s-a dat din partea șeih-ul-islamului un ilustru fetva, potrivit pretențiilor sale, și s-a rugat să se dea o poruncă împărătească de a mea pentru ca, cercetîndu-se potrivit ilustrului fetva, să se îndeplinească cerințele șeriatului și să i se facă dreptate. De aceea a fost dată porunca mea ca să se cerceteze, potrivit șeriatului, la fața locului.

Astfel, cînd va sosi cu împărăteasca mea poruncă, îți cer să procedezi potrivit poruncii mele emise în această privință și, aducîndu-i pe împricinații în viață, să ai grijă pentru dreptate și pentru echitate deplină în privința pricinilor peste care nu au trecut, din punctul de vedere al șeriatului, cincisprezece ani după creștere și majorat și după trecerea la vîrsta capabilă de judecată, precum și în privința pricinilor care au fost mai înainte văzute o dată, potrivit șeriatului, dar care nu au fost lichidate.

De asemenea, uitîndu-te la ilustrul fetva, să vezi dacă este așa cum s-a făcut cunoscut. Dacă e așa, atunci, în privința aceea, procedînd potrivit cerințelor șeriatului vechi și ale ilustrei fetva, să îndeplinești, după dovedire, cerințele șeriatului, potrivit ilustrei fetva, și să faci dreptate. De asemenea, de azi, încolo, nelăsînd pe nimeni să săvîrșească fapte contrare ilustrului șeriat și înaltei fetva, precum și împotriva poruncii mele împărătești, să nu faci ca în pricina amintită mai sus să se dea o altă poruncă împărătească de a mea. Așa să știi și să ai încredere în ilustrul semn!

Scris pe la sfîrșitul *(evahır)* lui șaban cel măreț din anul 1206. De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad. DCXXXI/52, cu tugra, scris: *divani* și însemnări (pe verso); Rez. Cat., I, p. 121, nr. 468.

---

[1] Expresia: „ginerele său" e ștearsă cu cerneală.
[2] Expresia: „socrul meu" e ștearsă.

12 **1792 mai 3—12** *(1206 ramazan, evasıt)*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea, ca urmare a încheierii păcii cu Rusia, întărește privilegiile vechi ale Moldovei, adăugîndu-le și alte clauze noi. Firmanul i-a fost adresat lui Alexandru Moruzi.

Alesule între hegemonii neamului Mesiei, Alexandru, fiul lui Constantin voievod, sfîrșitul să-ți fie cu bine!*.

Ajungînd această a noastră înaltă poruncă, să-ţi fie cunoscut că, făcîndu-se pace între veşnica mea împărăţie şi Austria, din îndurare şi milă faţă de locuitorii acelor cinci ţinuturi ale Moldovei [1], înapoiate de Austria, se dăduse ilustra mea poruncă, cuprinzînd iertare pentru tot felul de dări, multe sau puţine, pe timp de doi ani, cu începere din a treia zi a lunii zilhidjge din anul 1205[2], cînd s-a semnat pacea cu Austria.

De asemenea, curmîndu-se şi războiul dintre împărăţia mea veşnică şi curtea Rusiei, s-a dat ilustra mea poruncă cuprinzînd aceea că locuitorii *(re'aya)* Moldovei, care înduraseră greutăţi şi suferiseră în timpul războiului, după ocuparea de către vrăjmaşi, să fie scutiţi, tot în termen de doi ani, ca şi mai sus, începînd din a 22-a zi a lunii djemazi-ul-ahir, anul 1206 [3], de tot felul de dări, multe sau puţine, precum şi de richiabie şi de bairamlicuri sau de alte feluri de cereri.

Dar acuma, atît boierii din Moldova, de care s-a pomenit mai sus, cît şi mulţi alţi locuitori şi raiale s-au rugat şi au cerut, printr-o jalbă „grecească" *(Rumi)* şi tălmăcită, ca să li se reînnoiască înalta poruncă cuprinzînd privilegiile şi buna rînduială, cu care fuseseră miluiţi mai înainte, ca unii care din vechime arată deosebită supunere şi plecăciune faţă de înalta mea împărăţie. Dar şi din pricina ocupaţiei de către vrăjmaşi, timp de aproape patru ani, soarta le-a fost împotrivă şi au căzut în nenorociri, fiind nevoiţi să-şi lase casele lor şi să se împrăştie încoace şi încolo, iar ţara s-a pustiit.

Aşadar, pentru mai sus pomenita cerere şi pentru rugămintea lor, cercetîndu-se condicile de hatt-i-humaiunuri, ce se află la Divan, s-a găsit că după ce raialele Moldovei şi Ţării Româneşti, socotite ca două cămări *(kiler)* ale înaltei mele împărăţii, îşi vor plăti dările lor, să nu se mai ceară de la ele socotelile vechi, oricare ar fi ele, fie bani, fie altceva, iar cînd se vor naşte pricini de judecată între raiale şi musulmani, atunci voievodul Moldovei, chemînd amîndouă părţile, şi pe jeluitori şi pe pîrîţi, să dea fiecăruia dreptul ce se va dovedi. Cînd se va întîmpla prigonire şi sfadă între musulmani şi raiale, atunci divanchiatibul voievodului şi alţi musulmani să mijlocească spre împăcarea părţilor aflate în proces, iar dacă pricinile de acest fel nu vor lua sfîrşit nici prin mijlocirea musulmanilor şi nici într-alt chip, şi se va dovedi că ei vor să păgubească şi să vatăme sărmanele raiale cu judecăţi mincinoase şi înşelătoare, cei de acest fel să se înfăţişeze la cadiul Brăilei *(Ibrail)*, care să curmeze pricinile cu cea mai mare dreptate şi neasuprire, avînd grijă în tot chipul, spre a nu săvîrşi ceva împotriva dreptei judecăţi şi depunînd cea mai mare sîrguinţă şi avînd teamă ca să nu pricinuiască vreo asuprire sărmanelor raiale ale Moldovei, care pe lîngă aceasta, nu vor fi supărate nici cu prezentare la judecătorii străine.

De asemenea, mărturia unui creştin pentru un musulman va fi primită la o judecată privind moştenirea unui mort, sau pentru averi strămoşeşti, dar în pricini ce atîrnă de darea drepturilor, după hotărîrea şi glăsuirea pravilelor nu va fi primită mărturia unui creştin pentru un musulman.

De asemenea, cînd un musulman sau vreunul din starea ostăşească, sau din altă stare, va fi pus sub învinovăţire pentru vreo greşeală în Moldova, acesta să fie trimis la hotarele megieşe şi să fie pedepsit de către căpetenia sa otomanicească.

De asemenea, locuitorilor Moldovei li se dăduseră porunci repetate în sensul că să fie izgoniţi cei care, de la hotare şi de pe lîngă malurile Dunării, intră în Moldova, fără voie şi împotriva nizam-ului de mai înainte, şi, în prigonirile dintre dînşii, căzînd în ucidere, supără raialele cu cerere de „plata

sîngelui", ca şi alţi făcători de rele şi răi, care umblă fără voie prin Moldova, iar zidirle ce le vor avea pe la moşii să fie ruinate.

Dar nu încape nici o îndoială că răufăcătorii de acest fel vor avea totideauna în cugetul lor gîndul de a intra în Moldova. De aceea, se hotărăşte ca nimeni, din locurile megieşe, să nu fie slobod să intre în Moldova, în afară de un număr ştiut de negustori, orînduiţi. Dar şi aceşti negustori vor avea în mîinile lor mărturie scrisă de învoire de la căpeteniile lor, pe care o vor arăta voievodului Moldovei sau vechilului său şi, luînd în scris voie de la voievod sau de la vechilul său, vor merge în ţinuturile din afară. Dar, potrivit poruncilor de mai înainte, cei care umblă prin ţinuturi să nu supere raialele cu cerere de locuinţe *(menzil)*, să nu semene şi să nu secere şi să nu se facă stăpîni de case sau de *menzil*. În acest chip, să dăinuie fără strămutare aşezămintele împărăteşti.

De asemenea, să nu se dea voie şi slobozenie pentru a supăra sărmanele raiale, rînduindu-se mubaşiri în Moldova, din partea vizirilor, căpeteniilor şi judecătorilor, pentru pricini neîntemeiate.

Pe lîngă acestea, pămînturile şi averile, care, fiind mănăstireşti sau ale altor boieri, au fost luate din mîinile lor şi care se numesc „raiale", să fie înapoiate, acele pămînturi sau acareturi, stăpînilor lor adevăraţi, cînd se va dovedi că au fost luate pe nedrept.

De asemenea, nu se socoteşte de cuviinţă ca cei din tagma negustorilor să aibă în Moldova averi şi moşii, nici să ţină şi nici să hrănească acolo vitele cu anul.

De asemenea, vizirii şi mirimiranii, mergînd la slujbele lor, să nu să abată din drumul lor drept şi, intrînd în Moldova, să nu ceară cu silnicie şi cu plată scăzută cele de trebuinţă lor pentru mîncare sau locuinţe sau cai, întrucît aceste lucruri neîncuviinţate nu sînt primite nicidecum în faţa împărăţiei mele.

De asemenea, cei care vor merge în unele locuri cu nişte treburi să nu să abată din drumul lor drept şi, ajungînd în Moldova, să nu ceară cai mai mulţi decît cei trecuţi în porunca lor. Deşi acestea au fost trecute pînă acuma cu vederea, totuşi, de acum înainte nu se va arăta cituşi de puţină lenevire pentru paza celor orînduite, iar cei care vor cuteza, vor fi pedepsiţi de îndată.

De asemenea, cînd locuitorii merg pentru pricinile lor şi pentru cîştiguri pe la satele şi prin tîrgurile apropiate de Dunăre, cei care strîng haraciul sau alte căpetenii să nu-i supere, cerîndu-le bani pentru haraci sau cu alte cereri silnice, iar oamenii sau colgiii căpeteniilor şi strîngătorilor de haraci să nu fie slobozi a umbla prin Moldova sub pretextul că sînt în căutare de raiale străine.

Toate aceste pronomii vor fi păzite întocmai şi fără încălcare, potrivit înaltelor porunci de mai înainte, date din vechime.

De asemenea, locuitorii Moldovei nu vor fi cercetaţi pentru straiele lor, pe care le vor purta potrivit slobozeniei din vechime a locuitorilor acestei ţări.

De asemenea, boierii care, cu puţin mai înainte, au venit cu jalbă, au arătat că s-ar fi aflînd înalte porunci şi hatt-i-şerifuri în legătură cu faptul că dacă vreunul dintre moldoveni va lua legea musulmană să nu mai poată lua moştenire de la părinţii săi creştini. Cu toate că au fost cercetate condicile şi catastifele, nu s-a găsit totuşi că s-ar fi dat astfel de poruncă sau

hatt-i-şerif. Dar, fiindcă aceasta atîrnă de şeriat, s-a căutat hotărîrea şeriatului şi s-a văzut că:

— Dacă un creştin se va cinsti cu credinţa islamică, după moartea lui nu-l moşteneşte tatăl său, rămas creştin.

— De asemenea, bărbatul unei creştine făcîndu-se musulman, acesta nu o moşteneşte pe soţia sa, care moare în necredinţă.

— Feciorul unui creştin devenind musulman, acesta nu-l moşteneşte pe tatăl său, care moare creştin.

— Dacă un musulman, avînd un rob creştin, îl slobozeşte, iar acesta moare fără să treacă la islamism, atunci, musulmanul acela nu-l moşteneşte.

Aşadar, după aceste patru hotărîri de pravile *(fetva)* se va proceda şi în Moldova.

De asemenea, cu toate că s-a lăsat de a se mai cumpăra oi din Moldova prin casapbaşi, totuşi, fiindcă este de neapărată trebuinţă de a se strînge oi din toate ţările mele bine păzite, atît pentru hrana locuitorilor înaltei mele Porţi, cît şi pentru tainurile miriei, raialele Moldovei să nu-şi ascundă oile ce le au spre vînzare, ci să le dea negustorilor şi gelepilor cu preţul hotărît şi să nu arate cea mai mică nepăsare în ceea ce priveşte trimiterea de oi cu toată îndestularea, prin grija şi sub supravegherea voievodului Moldovei.

De asemenea, dînd aceste oi negustorilor şi gelepilor înadins orînduiţi pentru aducerea oilor, să nu le vîndă deloc în alte părţi.

Pe lîngă acestea, fiindcă Moldova e socotită ca şi chilerul înaltei mele Porţi, iar adunarea zaherelelor se face numai din Moldova şi Ţara Românească, se cerea ca din aceste două ţări să fie satisfăcute nevoile de hrană ale locuitorilor înalte mele Porţi, prin cerere de zaherea ca mucaiesea *(mukayese)*.

Deoarece însă această cerere prin mucaiesea pricinuieşte pagube şi stricăciuni sărmanelor raiale, de aceea s-a făcut împărătească aşezare pentru desfiinţarea acestei mucaiesea, dar cu următoarele condiţii:

Întîi, zahereaua ce se va strînge, precum şi vitele, fiind duse la schele şi vîndute după preţul hotărît, să fie trimise la Poartă cu corăbiile de Capan, iar într-altă parte să nu fie date.

Al doilea, să nu se arate delăsare în privinţa semănăturilor şi secerişului, sub cuvînt că s-a ridicat mucaieseaua, ci să fie vîndute zaherelele care sînt pentru negoţ. În felul acesta raialele să aibă foloase, iar locuitorii de la Poarta fericirii mele să nu ducă lipsă de hrana trebuincioasă. De asemenea, şi voievodul Moldovei, împreună cu boierii, să arate sîrguinţă pentru această treabă.

De asemenea, fiindcă, din pricina războiului, atît dintre boieri, cît şi dintre raiale, unii au căzut, din nevoie, în vreo greşeală, toate acestea, orice fel ar fi, se iartă, lăsîndu-se în uitare, dar numai dacă se vor afla acuma în supunere şi ascultare. De vreme ce, ca nişte supuşi, nu se vor abate din drumul plecării, ei să fie încredinţaţi că nu vor vedea altceva decît milostivire, milă şi îndurare. Această împărătească iertare a mea să le-o aduci la cunoştinţă, sfătuindu-i să-şi petreacă timpul rugîndu-se pentru dăinuirea anilor vieţii mele şi pentru neclintirea împărăţiei mele.

De asemenea, alegerea în ranguri depinzînd de voievozi, voievozii de acum înainte vor alege, după trebuinţă, pe cei credincioşi şi vrednici, atît dintre greci, cît şi dintre pămînteni.

Pe lîngă acestea, cherestelele care se tăiau din vechime, în mod obişnuit, din munţii Moldovei şi Ţării Româneşti, pentru cetăţile de la Rumelia, să fie duse pe la cetăţi, iar plata pentru tăiat şi cărat, după acele pecetluite

seneduri scrise, ce vor fi date de către bina emini, să fie socotită, în întregime din banii birului, care se află în mîna voievodului, fără a se tăia nici măcar un ban.

De asemenea, fiindcă voievodul Moldovei ia vamă, după obiceiul locului, pentru toate cîte vin la Galați, nu se va face nici o împotrivire din partea nazîrului Chiliei, care, prin oamenii lui, își trage dreptul din vama Galaților. De asemenea, în condicile împărătești nicidecum nu se află scris ca să stea la Galați vameș trimis de la Isaccea. De aceea vor fi izgoniți de acuma atît oamenii nazîrului Chiliei, pentru vamă, cît și vameșii Isaccei.

Dar și silitra *(güherçile)* care se strînge în fiecare an pentru trebuința Tarapanalei nu se va da în vînzare la altcineva, care să pricinuiască pagube și stricăciuni sărmanelor raiale, ceea ce este cu totul împotriva voinței mele împărătești, ci să fie strînsă de voievodul Moldovei, iar prețul și chiria pentru adus să se socotească din birul țării. De asemenea, dîndu-se de știre mai întîi Tarapanalei, silitra să fie coborîtă la oricare schelă, iar apoi să se trimită la Poartă cu corăbiile. De asemenea, ca să aibă putere și tărie fiecare poruncă împărătească, să se cerceteze condica și să se arate la împărăția mea în ceea ce privește pedepsirea capetelor mai însemnate [4].

Pe lîngă acestea, boierii Țării Românești și ai Moldovei, precum și ceilalți locuitori fiind iertați, așa cum s-a spus mai sus, pentru greșelile în care au căzut în timpul războiului, să-și stăpînească pămînturile numite moșii, precum și ciftlicurile pe care le-au avut înaintea războiului, potrivit celor două înalte porunci, cu hatt-i-humaiun, date separat în anul 1188 pe la mijlocul lunii șevval [5].

Așadar, locuitorii acestor țări, boieri și săraci, menținîndu-și datornica lor supunere și plecare către împărăția mea și arătînd mare ascultare și, de asemenea, supunîndu-se voievodului ce va fi orînduit, să nu se depărteze nici de acum încolo de îndatoririle lor și să se îndeletnicească cu cea mai desăvîrșită veghere pentru îndeplinirea, fără cel mai mic cusur, a slujbelor împărătești trebuincioase. În felul acesta, ei vor fi vrednici de milă și de îndurare și vor fi ocrotiți la umbra împărăției mele.

De asemenea, pentru haraci, din Țara Românească nu se vor cere mai mult de 619 pungi ⟨de aspri⟩, iar din Moldova nimic mai mult de 135 de pungi ⟨de aspri⟩ și $444\frac{1}{2}$ guruși. De asemenea, dîndu-se, la sfîrșitul fiecărui an, la Poartă, haraciul pomenit, de către amîndouă țările amintite, ele nu vor fi silite să-l mai dea și la havalele. De asemenea, pentru bairamlîcuri, din Țara Românească se vor da, în bani și lucruri, 90 000 de guruși, iar pentru richiabie se vor da 40 000 de guruși. Din Moldova, pentru bairamlîcuri se vor da, în bani și lucruri, 90 000 de guruși, iar pentru richiabie se vor da 25 000 de guruși. Mai mult să nu se ceară.

De asemenea, de la voievozi să nu se ceară nimic pentru rămînerea la domnie *(ibka)*, iar dacă nu se vor dovedi vinovați de vreo greșeală, să nu fie schimbați.

De asemenea, de la domnii care sînt nou numiți să nu se ia nimic mai mult decît ceea ce se obișnuiește. Dar ei să nu le dea luînd de la raiale, ci să le dea numai din avaieturile lor, precum sînt: sarea, vama și altele de acest fel.

De asemenea, pașalele și cadiii și alte căpetenii, ce se află în vecinătatea celor două țări, să nu ceară avaieturi supărătoare și păgubitoare pentru raiale și să nu trimită acolo mubașiri numai și numai ca să ia daruri și să strîngă bani, fiind cu totul contrare voinței înaltei mele împărății.

De asemenea, cînd se va întîmpla să fie numiţi sau coborîţi cei ce se vor fi aflînd în treptele înaltei mele împărăţii, voievozii *(bey)* să nu fie nevoiţi, în nici un chip, să dea avaiet.

De asemenea, zaherelele ce vor fi trimise de acolo să se trimită în aşa fel încît să nu se pricinuiască locuitorilor celor două ţări vreo strîmtorare, iar cînd se va cumpăra din partea miriei, atunci să se plătească în bani preţul zaherelei şi să nu se încarce asupra locuitorilor. Dacă vor cumpăra negustorii, ei să plătească în bani după preţul locului.

Întrucît s-a arătat mai sus că achiziţia de oi, din cele două ţări, prin oamenii şi saigiii casapbaşilor pricinuieşte păgubirea raialelor, s-a lăsat, de aceea, de a se mai urma după felul arătat mai sus. Dar, fiind nevoie să se cumpere oi din toate ţările mele bine păzite, pentru locuitorii Porţii şi pentru tainuri, raialele celor două ţări să-şi vîndă negustorilor şi gelepilor, sub supravegherea voievodului, la preţul curgător, oile pe care le au de vînzare, fără a trece cu vederea, cîtuşi de puţin. Trimiterea de oi din belşug la Poartă este cuprinsă în amîndouă poruncile ilustre de care s-a pomenit mai sus, astfel încît să se depună silinţa cuvenită pentru aducerea la îndeplinire a poruncilor privitoare la oi.

De asemenea, cînd va fi trebuinţă a se cere, din cele două ţări, cherestele şi alte lucruri necesare, mai întîi să se dea de ştire voievozilor *(bey)* cît anume trebuie, iar după aceea să fie coborîte la hotarele celor două ţări. De asemenea, plata pentru tăiat şi cărat să se dea în numerar de către mubaşirii orînduiţi înadins pentru aceasta. Ducîndu-le precum va da mîna raialelor, locuitorii să nu fie siliţi a le duce peste hotare. De asemenea, cînd se vor cere salahori şi care de la locuitorii celor două ţări, să nu li se taie nici măcar un ban din preţul obişnuit, şi nici să nu se prelungească plata.

Pe lîngă acestea, afară de negustorii fermanlîi, nimeni altul, nici dintre megieşi şi nici dintre iamaci, să nu intre în cele două ţări, să nu umble din loc în loc şi să nu pricinuiască raialelor pagube, aducînd în ţările respective vite pentru păscut, şi nici să nu semene şi să nu secere pămînturile şi ogoarele locuitorilor celor două ţări, şi să nu le ia în stăpînire. Oricine va cuteza a se purta împotriva acestei orînduieli va fi pedepsit straşnic.

De asemenea, dacă după încheierea păcii au fost luate în stăpînire, pe nedrept, pămînturi sau ţărani, să fie înapoiate stăpînilor în drept. De asemenea, cînd nu va fi vreo neapărată trebuinţă, să nu să trimită mubaşiri, din partea împărăţiei, în cele două ţări, iar mubaşirii trimişi să nu poată cere de la raiale ciubote [6] şi să nu prelungească şederea lor în Moldova sub felurite pretexte.

Pentru ca să se păzească şi să se pună în aplicare cu toată preţuirea alcătuirile de mai sus, după aşezămintele din vechime, se cuvine ca ele să fie păstrate în mîinile tale, iar la trebuinţă să se caute fiecare pont. Cînd se va dovedi că cineva săvîrşeşte vreo faptă potrivnică înaltelor porunci, să fie pedepsit, din orice stare ar fi el.

De asemenea, boierii care arată supunere către domnul lor şi slujesc cu credinţă înalta mea împărăţie să rămînă în cinurile lor şi în rangurile pe care le-au avut înaintea războiului şi să-şi stăpînească pămînturile ce se numesc moşii. Aşadar, sîrguinţa şi vegherea de a se păstra neatinse cele menţionate mai sus, precum şi şederea boierilor în linişte şi dobîndirea cinurilor lor, cu supunere către împărăţia mea, în unire cu domnul, sînt motive de propăşire a ţării.

De asemenea, unii boieri supără raialele cu cereri peste putinţă. S-a pomenit ca aceştia să renunţe la astfel de nedreptăţi şi fapte fără de cuvînt,

iar dacă, nesupunîndu-se, se amestecă iarăşi în pricini care nu li se potrivesc şi îndrăznesc să pricinuiască încălcarea bunei rînduieli, împotrivindu-se bunelor ocîrmuiri ale domnilor lor, pe aceştia voievozii, ca cei cu puteri slobode, îi vor pedepsi şi-i vor cuminţi după cuviinţă. Iar tu, precum s-a zis mai sus, să depui străduinţe atît pentru pedepsirea acestora, cît şi pentru asigurarea liniştei sărmanelor raiale. De asemenea, adunînd darea fiecăruia, fără deosebire şi fără a încărca partea dării unuia asupra altuia, cu felurite pricini, şi ferindu-te de astfel de ocrotiri, să te sileşti spre săvîrşirea dreptăţii, după cum s-a dat asemenea poruncă şi în vremea răposatului meu bunic, sultanul Abdul-Hamid [7]. Întrucît împărăteasca mea milostivire se revarsă, îndeobşte, din belşug asupra tuturor raialelor, se cuvine să se pună în aplicare toate mijloacele ce ar duce la linişte şi propăşire.

Aşadar, împărăteasca mea milostivire şi îndurare întinzîndu-se către toţi supuşii sărmani şi în nevoi, care sînt lăsate amanet de Allah puterii mele, s-a socotit de cuviinţă să se întărească înalta poruncă ce s-a dat mai înainte, pentru buna orînduială a ţării şi în zilele domniei mele fericite, pentru ca, şi în urmă, să se arate grijă şi silinţa trebuincioasă spre liniştirea raialelor.

De asemenea, îndeplinindu-se mai cu seamă cele cuprinse în înalta poruncă privind iertarea de bir pe timp de doi ani, prin milostivire şi blîndeţe, se va arăta toată sîrguinţa cuvenită spre a se înfăptui toate cele ce atîrnă de fericirea ţării. De aceea, s-a dat această înaltă poruncă de acuma ca să se împărtăşească raialele Moldovei de ocrotirea şi de apărarea trebuincioase şi să dea, după trecerea termenului de doi ani, birul ce li se cuvine şi richiabielele şi bairamlîcurile, precum şi avaieturile voievodului de acuma, păzindu-se cu nestrămutare alcătuirile de mai sus.

Astfel, această poruncă ţi s-a trimis ţie, iar tu, voievodul cel amintit mai sus, primind această înaltă poruncă şi citind-o înaintea mitropolitului Moldovei, a episcopilor, arhimandriţilor şi egumenilor şi a tuturor boierilor, căpitanilor şi a celorlalţi locuitori, de orice stare, să le arăţi că, atîta vreme cît vor petrece cu cuvenita supunere, întemeiată pe statornicia şi curăţenia inimii, împărăteasca mea milostivire se va revărsa din belşug asupra lor. De asemenea, de vreme ce şi tu, cum şi urmaşii tăi, vă veţi arăta cu recunoştinţă faţă de binefacerile mele împărăteşti şi veţi îndeplini pomenitele porunci împărăteşti, nu veţi avea nici o grijă pentru schimbarea voastră în grabă, decît numai atunci cînd vă veţi dovedi vinovaţi de o greşeală vrednică de a vă pricinui schimbarea.

Aşadar, şi tu vei rămîne în domnia ta, ca un credincios, cu toată jertfirea ta către împărăţia mea, iar cele însemnate mai sus, după pronomiile date de către veşnicul întru pomenire unchiul meu sultanul Mehmed [8], vor fi păzite cu nestrămutare şi din partea împărăţiei mele, a vizirilor mei şi a celorlalţi. Dacă cineva dintre locuitorii de peste Dunăre sau alţii, mici sau mari, vor trece hotarele, ei vor fi pedepsiţi chiar în clipa aceea.

Iar tu, la rîndul tău, să te rogi pentru neclintirea şi întărirea puteri mele, păzită de Allah, şi, sfătuindu-te cu toţi boierii Moldovei, să te depărtezi de toate faptele potrivnice. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului meu semn!

S-a scris pe la mijlocul lunii ramazan, 1206.

Ed. trad. rom. Codrescu, *Uricariul*, vol. III, p. 131—144; D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. I, p. 225—232.

---

* Acest document a fost adaptat după o traducere în limba română, din secolul a XIX-lea (D. A. Sturdza ş.a., *Acte şi documente relative la istoria renaşcerei României*, vol. I, Bucureşti, 1888, p. 225—232.

[1] Cinci județe din nordul Moldovei trecute sub administrație austriacă în timpul războiului ruso-austro-turc dintre anii 1787—1791/1792, cu sediul la Roman.
[2] *3 zilhicce 1205* = 3 august 1791.
[3] *22 cemazi II 1206* = 16 februarie 1792.
[4] Probabil că tălmăcitorul a modificat sensul acestei fraze sau a introdus-o ca element nou, deoarece nu apare în alte documente de acest fel.
[5] *Evasıt şevval 1188* = 15 — 24 decembrie 1774 (în text era greşit, anul *1108 H.*).
[6] Probabil, în loc de *çizme baha*, „dare pentru cizme" (uzare).
[7] Abdul-Hamid I., sultan otoman.
[8] Mehmed al IV-lea, sultan otoman.

13 1792 iunie 23 *(1206 zilka' de 3)*

Scrisoare prin care Abdullah îi laudă domnului Țării Româneşti, Mihai Suțu, serviciile aduse de boierul Stoica în cercetarea hotarului cu Austria, cerîndu-i totodată să-i acorde atenția cuvenită la întoarcerea sa, mai ales că nu se luaseră în seamă nici serviciile aduse de el în timpul războiului.

Excelența sa onoratul, chibzuitul şi gloriosul domn *(mir)* cel plin de măreție:

Ca urmare a păcii încheiate între binefăcătoarea noastră Înaltă împărăție şi Împărăția Austriei, primisem poruncă să cercetăm hotarul şi granița Țării Româneşti. Boierul Stoica *(Ustoyka)*, pe care l-ați desemnat din cazaua Mehadidj [1], în suita noastră, a mers cu noi începînd de la Moara-Borcea [2], de pe malul rîului Bahna [3], care se varsă în Dunăre şi care formează începutul hotarului cazalei amintite mai sus, şi pînă la cazaua Tîrgozi [4].

De aceea s-a scris această scrisoare prietenească arătîndu-se că el se întoarce cu misiunea sa terminată şi pentru a se întreba de sănătatea domniei voastre voievodale. Boierul amintit a slujit la expediția împărătească, dar, neluîndu-se în seamă slujbele şi cheltuielile sale, a rămas în urmă cu soarta. De asemenea şi de astă dată el a depus zel în slujba care i s-a poruncit.

Astfel, cînd persoana voastră voievodală le va afla, rugăm prieteneşte să-i acordați bunăvoința cuvenită şi să-l sprijiniți şi să dați aprobare şi învoire pentru cele cerute de el.

La 3 Za, anul 1206.

Sigiliu: Abdullah, Allah să-i uşureze treburile!

Orig. Bibl. Acad. DLXXXII/1, cu sigiliu, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., I, p. 121, nr. 470.

[1] *Mehadidj*, jud. *(kaza)* Mehedinți.
[2] În text: Puriça sau Poriça, Borcea, din Banat.
[3] Bahna, rîu în Banat.
[4] *Tîrgozi*, Tîrgu Jiu.

14 1792 iulie 1—10 *(1206 zilka' de, evasıt)* Constantinopo

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte autorităților otomane din Silistra, Bender şi Bugeac, precum şi domnilor Țării Româneşti şi Moldovei ca, potrivit cererii însărcinatului cu afaceri din Constantinopol al Rusiei, nimeni să nu-l împiedice pe consulul general, cavalerul

Ivan Severin, în deplasările acestuia de la Iaşi la Bucureşti sau în orice altă localitate din Bugeac şi cele două ţări româneşti, în scopul reglementării treburilor negustorilor ruşi.

... [1] Vizirul meu de Silistra, ... [2] paşa şi muhafîzul de Bender, vizirul meu, ... [2] paşa, preaînaltul Allah să vă ţină mărirea!, precum şi voi, onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de înţelepciune şi de elocvenţă, care sînteţi cadiii şi naibii cazalelor aflate în interiorul celor trei ţări amintite mai jos şi, de asemenea, voi, pilde printre emirii neamului Mesiei, care sînteţi domnul Ţării Româneşti *(Eflak)*[3] şi domnul Moldovei *(Bogdan)* [4], sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că însărcinatul cu afaceri al statului Rusiei, Gavastol [5], pildă printre aianii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, trimiţînd arzuhal sigilat la Pragul meu purtător de fericire, a făcut cunoscut că se hotărîse mai înainte desemnarea unui consul general care să reglementeze şi să supravegheze treburile negustorilor şi vizitatorilor împărăţiei Rusiei, care vin pe uscat şi pe mare şi pe fluvii în ţinutul Bugeac şi în Ţara Românească şi Moldova şi că, stînd la Iaşi, el să nu fie împiedicat de nimeni, ori de cîte ori va voi să se ducă şi să stea la Bucureşti *(Bükreş)* sau în oricare localitate din aceste trei ţinuturi, după cerinţele afacerilor negustorilor. El a mai arătat că i s-a dat, ca şi în trecut, potrivit cuprinsului tratatului imperial, un berat purtător de înaltă glorie cavalerului Ivan Severin[6], pildă printre aianii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, care, fiind unul dintre beizadelele Rusiei, este sfetnic la Cancelarie. Potrivit cerinţelor ilustrului meu berat, dat în mîna consulului mai sus amintit, el s-a rugat pentru emiterea ilustrei mele porunci ca, făcîndu-l pe sus-numitul beizadea, Ivan Severin, cavaler şi sfetnic la Cancelarie, acesta să poarte titlul de *consul general* şi să nu se amestece nimeni, contrar beratului, în treburile sale de consul şi nimeni să nu-l atace şi nimeni să nu-l împiedice, ori de cîte ori va socoti necesar să meargă, în scopuri negustoreşti, şi să stea cu suita sa, în orice localitate din ţinuturile mai sus amintite, aflate în supravegherea consulatului său. De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca el să poarte acest titlu, aşa cum s-a scris mai sus.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, să procedaţi şi să faceţi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină şi să vă feriţi şi să vă păziţi de contrariul şi să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii zilka'de cea ilustră din anul 1206. De la reşedinţa din Constantinopolul *(Kostantiniyye)* cel bine păzit.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 173. Suret. Bibl. Naţ. Sofia. Rez. Cat., I, p. 376, nr. 1 328.

---

[1] S-a renunţat la formula de adresare pentru vizir.
[2] Spaţiu liber.
[3] Mihail Suţu (1791—1793).
[4] Alexandru Moruzi (1792, martie—decembrie 30).
[5] *Gavastol*, Alexandr Semenovici Hvostov.
[6] Ivan Severin, consulul general al Rusiei în Moldova şi Ţara Românească (1783—1799).

Arz prin care domnul Moldovei, Alexandru Moruzi, comunică la Poartă atitudinea sa față de consulul Rusiei la Iași, care refuza să ia legătura cu domnul, în urma expulzării din Moldova a mitropolitului Gavril, partizan al Rusiei, iar călugării numiți de acesta din urmă ceruseră să se întoarcă în Rusia, declarîndu-se supuși ruși.

Hüve!

Arzul supusului de mine este următorul:

În urma alungării și îndepărtării din țară a mitropolitului numit prin convenție [1], mulți călugări moscoviți, care se aflau de mai înainte în țară sub înfățișare de raiale, precum și egumenii *(gumenos)* desemnați de susnumitul prin unele mănăstiri, pierzîndu-și orice speranță de a mai provoca de azi încolo tulburările pe care și le plănuiau, arătaseră de astă dată, de teamă, și dovediseră că sînt moscoviți și ceruseră voie și îngăduință ca să se întoarcă în țara lor. Prin eforturile fericitului binefăcător, țara padișahului este pe cale de curățire de astfel de rătăciți și tulburători.

Îndeosebi cele 15 000 de ruble, care fuseseră trimise consulului Rusiei *(Mosko)* [2] prin olacul sosit de astă dată de la Petersburg *(Petreburg)*, spre a fi predate mitropolitului amintit mai sus, precum și tichiile albe pentru episcopii moscoviți și o decorație împodobită cu pietre prețioase au rămas la consulul amintit, întrucît intrigantul cel pomenit mai sus a fost alungat din părțile acestea.

Din stările explicate reiese clar în ce măsură anume îndepărtarea afurisitului acela era importantă și grabnică. Ferindu-mă de persoana voastră fericită, nu îndrăznesc să prezint în amănunțime nenumăratele sale viclenii tainice, care au fost anulate și lichidate prin îndepărtarea din această parte a persoanei sale disprețuite, și nici vicleniile și intrigile pe care le aflam din zi în zi.

Dar, de la ivirea acestei chestiuni, consulul Rusiei, fiind supărat, nu s-a întîlnit oficial pînă în clipa de față cu supusul de mine. Afară de aceasta, refuză să-și prezinte și firmanul său de numire în funcția de consul, iar în treburile sale zilnice, mărind orice chestie măruntă, are purtări și săvîrșește fapte care pot duce la certuri și gîlcevi. De pildă, refuzul său de a se învoi ca, în cazul pricinilor dintre raiale și moscoviți, judecata să se facă în fața divanului Moldovei, fiind prezent și dragomanul lor, așa cum se proceda înainte de război.

Acestea fiind clare, dacă i se va arăta prietenie formală, ea nu va putea fi dusă mai departe, de azi încolo, iar dacă, dimpotrivă, i se va arăta împotrivire, se presupune că în acest caz se vor ivi întocmai certurile și gîlcevile pe care le dorește el însuși. De aceea, pentru moment, în cele mai multe din chestiunile amintite mai sus, supusul de mine obțin cele trebuincioase prezentîndu-i tratatul și clauzele sale. Uneori, prin măsuri tari, mă străduiesc să depun eforturi ca să înlătur pagubele sale și să împiedic vicleniile și intrigile sale. Am îndrăznit să le explic și să le prezint pentru ca să le afle și persoana voastră binefăcătoare. În această privință și în orice altă împrejurare, porunca și firmanul depind de măria-voastră care porunciți!

La 27 Za., anul 1206.

Sigiliu: Alexandru . . .

Deasupra textului: „Scrisoarea domnului Moldovei. El scrie că, după izgonirea mitropolitului, călugării pe care îi numise acesta mai înainte la mănăstiri, pierzîndu-și speranța în îndeplinirea intrigilor lor, au arătat că sînt moscoviți și au cerut să se întoarcă în țara lor, iar rublele și celelalte obiecte sosite de la Petersburg au rămas la consul, intrigantul amintit neaflîndu-se acolo. Pentru această chestiune, cel din Rusia, arătîndu-și supărarea, nu îndeplinește ceremonialul. Întrucît chestiunea nu poate fi dusă mai departe prin pietenie formală, voievodul depune străduințe pentru înlăturarea pagubelor, vicleniilor și intrigilor sale prin măsuri severe. Cînd le va afla înălțimea voastră, porunca și firmanul depind de măria voastră, care dați poruncă!".

Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 12—13, Orig. TKSMA, E-? (nr. nu apare în microf.).

---

[1] Mitropolitul Gavril.
[2] Ivan Severin.

16 — 1792 iulie 20 *(1206 zilka'de, selh)*

Arz prin care domnul Moldovei, Alexandru Moruzi, confirmînd primirea unei porunci privitoare la cherestelele tăiate de ruși și rămase la dreapta Nistrului, comunică, totodată, că a dat dispozițiile cuvenite ca rușii să transporte cherestelele rămase din timpul ocupației, dar să nu taie nimic mai mult, așa cum se cerea prin firman.

Hüve!

Arzul umilului de mine cel supus este următorul:

Am luat cunoștință de cuprinsul purtător de glorie al firmanului, căruia toată lumea i se supune și care a fost emis cu cinste în sensul că însărcinatul cu afaceri al împărăției Rusiei [1] la Înalta Poartă, făcînd raport pecetluit și vorbind de faptul că din feluritele cherestele tăiate din pădurile din cazalele Orhei și Chișinău, de pe vremea șederii rușilor în Moldova, o parte au rămas pe malul de dincoace al fluviului Nistru *(Turla)*, a cerut să nu se pună piedici pentru transportarea pe partea cealaltă, cu cheltuielile lor și cu carele lor proprii, a cherestelelor tăiate mai înainte și rămase azi în partea ceastălaltă.

Se mai spune că, potrivit cerințelor tratatului și condițiilor, s-a dat învoire pentru transportarea numai a cantităților de cherestele tăiate pe vremea amintită mai sus și rămase dincoace și că nu se dă învoire împărătească pentru tăierea și transportarea nici măcar a unei bucăți de cherestea după trecerea perioadei pomenite mai sus. De aceea se poruncește ca, neputinciosul de mine, să nu pun piedici pentru transportarea, numaidecît, de către ruși, cu carele lor proprii, în partea cealaltă, a cherestelelor, oricîte ar fi ele, care fuseseră tăiate mai înainte și care au rămas acum în partea de dincoace a fluviului Nistru.

Astfel, cuprinsul glorioasei porunci purtătoare de bunăvoință i-a fost arătat și explicat consulului împărăției Rusiei, ce șade în partea aceasta, vorbindu-i-se de faptul că s-a dat înalta învoire pentru îndeplinirea, în orice împrejurare, a condițiilor păcii și prieteniei. De asemenea, celor în cauză li s-au scris scrisori din partea supusului de mine ca să nu se pună piedici pen-

tru transportarea de către ruşi, cu carele lor proprii, în partea cealaltă a fluviului Nistru, a cherestelelor tăiate, de care s-a pomenit mai sus, şi ei au fost sfătuiţi cu străşnicie ca de azi încolo să nu se mai taie nici o bucată de cherestea. De asemenea, din partea sus-numitului consul au fost desemnaţi oameni, special pentru aceasta.

De aceea am îndrăznit să fac arz şi să-l prezint pentru ca să ia cunoştinţă înălţimea voastră binevoitoare. În toate împrejurările, porunca şi firmanul depind de măria sa care porunceşte.

Ultima zi *(selh)* din Za., anul ‹1›206.

Sigiliu: Alexandru . . .

Deasupra textului: „Este scrisoarea voievodului Moldovei. Scrie că a dat celor în cauză sfaturi cu străşnicie ca toate cherestelele tăiate mai înainte de moscoviţi să fie transportate cu carele lor proprii, iar de azi încolo să nu se taie nici o bucată de cherestea. Cînd înălţimea voastră va lua cunoştinţă, porunca şi firmanul depind de măria voastră care daţi poruncă!".

Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 14—15. Orig. TKSMA, E-? (nr. nu apare în microf.).

---

[1] A. S. Hvostov.

17 **1792 iulie 20** *(1206 zilka' de, selh)*

Arz prin care Alexandru Moruzi, domnul Moldovei, arătînd eforturile depuse de el în vederea satisfacerii capitalei otomane cu oi, cere, totodată, emiterea unei porunci în sensul ca oile aduse din Moldova de negustori să fie vîndute cît mai repede, în vederea procurării altora de către gelepi, care, astfel, să nu sufere pagube.

Hüve!

Arzul umilului supus de mine este următorul:

Deşi este clar că datorită crizei de oi din ţara Moldovei preţul lor s-a dublat, din pricina timpului şi stării, totuşi, aşa cum află persoana voastră atotştiutoare şi binefăcătoare, din aceste seneturi prezentate la picioarele înălţimii voastre binefăcătoare, supusul de mine, ţinînd seama de timp şi de situaţie şi procedînd cu cea mai mare delicateţe şi fiind atent pentru pregătirea lor cu uşurinţă şi pentru transportarea la Înalta Poartă a unui număr îndestulător de oi şi, de asemenea, ferindu-se foarte mult . . [1] şi cei care erau însărcinaţi, din trecut încoace, şi ei fiind satisfăcuţi de supusul de mine, oferind în folosul lor, am aranajat ca, pînă acum, un număr de 17 000 de oi să fie pornite la Poarta fericirii, iar din numărul amintit mai sus, vreo 9 000 ‹au ieşit› [2] din ţară, ‹în timp ce restul› [2] va fi scos pînă la 15 ale lunii august.

Numai că, pregătirea, de acum încolo, şi trimiterea de oi la Înalta Poartă fiind una din treburile importante şi cerînd străduinţe, pentru înlesnirea chestiunilor amintite şi pentru a-i mulţumi pe cei în stare să facă acest negoţ este nevoie ca, atunci cînd vor aduce oile la Înalta Poartă, ei să fie ocrotiţi şi protejaţi de către fericitul casapbaşî-aga cel supus, care să-i sprijine şi să depună eforturi ca oile pe care le vor aduce ei să fie cumpărate şi vîndute înaintea altora şi la timpul potrivit.

Astfel, este necesar ca, în chestiunea amintită, să se ia învoire în felul acela. În cazul că supusul aga, cel pomenit mai sus, va fi sfătuit şi avertizat

aşa cum s-a scris, şi în cazul că, vînzîndu-şi la timpul potrivit oile duse, ei îşi vor lua banii, atunci, întorcîndu-se iarăşi în aceste părţi, pentru a procura şi a duce din nou oi, este clar că vor reuşi să facă să ajungă oile fără contenire şi la timp. Dimpotrivă, dacă va fi nevoie să stea mult la Înalta Poartă şi să zăbovească, atunci este clar că, pierind oile lor, ei vor avea pagube şi pierderi.

Afară de acestea, şi supusul de mine le-am promis şi m-am obligat faţă de ei că nu va fi întîrziată în nici un fel vînzarea oilor. De asemenea, bizuindu-mă pe milostenia persoanei voastre binevoitoare, le-am promis şi m-am obligat faţă de ei că se va acorda învoire acestei rugăminţi a lor.

De aceea, în cazul cînd sus-numitul agă va fi sfătuit cu străşnicie pentru ca oile să fie vîndute la Înalta Poartă cu o clipă mai repede, atunci chestiunea amintită mai sus se va înlesni, iar la Înalta Poartă vor fi trimise oi în număr mare.

Cînd atotştiutoarea persoană a înălţimii voastre va lua cunoştinţă, porunca şi firmanul depind de măria sa care porunceşte, oricum anume va fi părerea în această privinţă.

Ultima zi *(selh)* din Za., anul ⟨1⟩206.

Sigiliu: Alexandru . . .

Orig. TKSMA, E-? (nr. nu apare în microf.). Arh. St. Buc, Microf. Turcia, rola 4, c. 16–17.

---

[1] Text rupt.
[2] Text rupt (s-a reconstituit).

18 ⟨1792 noiembrie⟩ Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa confirmă domnului Ţării Româneşti, Mihail Suţu, primirea unei corespondenţe în legătură cu amplasamentele şi cu modul de construire ale celor patru hambare de cîte patru poveri, ce urmau să fie construite la Silistra, Rusciuc, Şiştov şi Nicopole. De asemenea, se cere din nou să se taie din timp cherestelele trebuincioase pentru hambare, dar numai pentru două din ele, celelalte fiind amînate pentru anul următor.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere dintre mai marii celor de credinţa lui Iisus, domnul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Mihail [1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se aduce pe scurt la cunoştinţă şi ţi se dă de ştire că, dată fiind iradeaua înaltă pentru construirea, pe malurile ⟨Dunării⟩, de la Silistra, Rusciuc, Şiştov *(Ziştovi)* şi Nicopole, a patru hambare mari, care să ia cîte patru poveri [2] de zaherele, îţi scrisesem şi îţi trimisesem ceva mai înainte de aceasta scrisoarea mea ca să depui străduinţe pentru a tăia încă de pe acum, din ţinuturile învecinate acestor localităţi, cu preţuri echitabile, cherestelele necesare construirii lor şi pentru a le procura şi a le pregăti pînă la primăvară.

În hîrtia ta, care a sosit de astă dată ca răspuns, scrii şi arăţi că, oricît de grele ar fi construirea din nou a hambarelor amintite, precum şi căratul şi terminarea, pînă la primăvară, a cherestelelor trebuincioase, totuşi, este necesar ca locurile pentru care s-a dat iradea şi s-a plănuit să se construiască

hambarele pomenite mai sus să fie cercetate încă de pe acum, adică înainte de Sf. Dumitru [3]. De asemenea, stabilindu-se soiul şi cantitatea cherestelei trebuincioase, precum şi lungimile şi lăţimile lor, să se alcătuiască defterul şi, punîndu-se şi preţul cuvenit, să fie trimis în grabă. De asemenea, mai scrii că e nevoie şi de numirea şi de trimiterea unui locţiitor de constructor [4] priceput în cîteva meserii.

Construirea celor patru hambare fiind, într-adevăr, grea şi anevoiasă, de aceea construirea celor de la Şiştov şi Nicopole a fost lăsată, spre a fi construite în anul viitor, şi s-a dat iradea ca cele care vor fi construite pe malurile de la Silistra şi Rusciuc să fie construite în grabă.

De aceea a fost scrisă această scrisoare şi trimisă prin ... [5], ca să tai cherestelele trebuincioase pentru cele două hambare amintite, care vor fi construite în localităţile respective, în aşa fel ca să încapă în ele cîte patru poveri de zaherele. De asemenea, pentru a fixa şi desemna locurile lor, să pregăteşti din ţinuturile acelea un inginer priceput în ale ştiinţei geometriei [6].

Astfel, să depui foarte multe eforturi şi să fii atent în fixarea unor locuri potrivite pentru hambarele amintite mai sus, precum şi în ceea ce priveşte tăierea şi pregătirea, încă de pe acum, a cherestelelor necesare, la un preţ echitabil şi cu condiţia de a plăti şi de a preda costul lor cuvenit. În felul acesta, să depui străduinţe şi zel pentru a dovedi purtări alese care să ducă la menţinerea şi la creşterea bunăvoinţei noastre faţă de tine.

Cînd, cu ajutorul celui preaînalt, la sosirea ei, vei lua cunoştinţă de cum anume stă situaţia, să ai grijă să faci şi să procedezi aşa cum s-a scris mai sus. Sănătate şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed ...

Sigiliu: Mehmed ...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/220, cu semnătură sub pence, sigiliu cu formule; scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., I, p. 129, nr. 509.

---

[1] Mihail Suţu (1791—1793 ianuarie).
[2] *Yük* = 100 000 (aici în sens de ocale). *4* = *yük* = 400 000 ocale.
[3] *Rûz-ı Kasım.*
[4] *Mi'mar halifesi.*
[5] Loc alb.
[6] *Ilm-i Hendese.*

19 — 1793 aprilie 2—11 *(1207 şaban, evahır)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Selim al III-lea, în urma promulgării Legii noi cu privire la dezvoltarea agriculturii şi manufacturii în ţările române, porunceşte domnului Moldovei, Mihail Şuţu, să sprijine aplicarea măsurilor noi pentru a obţine cît mai repede rezultatele dorite.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Moldovei, voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că în Legea nouă [1], care a fost orînduită şi pregătită de astă dată pentru Ţara Românească şi Moldova, împodobindu-se şi ornamentîndu-se, începutul ei, cu

hatt-i-humaiunul meu purtător de glorie, se află scris și cuprins că de la voievozi se cere ca Țara Românească și Moldova, care sînt ca și chilerul Înaltei mele împărății, să prospere treptat și fără contenire. Tot de la ei se cere și îndeplinirea multor altor servicii împărătești, mai cu seamă prin înființarea de cherhanale de ciucale *(çuka)* și de alte postavuri *(akmişe)* sau altele de acest fel, care vor aduce cu timpul foloase mari țărilor bine păzite și raialelor. De asemenea, se mai află scris că, prin perfecționarea agriculturii și prin înmulțirea vitelor, de la ei [2] se cer și felurite zaherele, care aduc bunăstare dreptcredincioșilor lui Allah.

De aceea, în ea se mai află scris ca neglijența și nepăsarea în aceste privințe să fie socotite pentru voievozi vinovății mari, iar voievozii să depună eforturi cu cea mai mare grijă pentru ca cele arătate mai sus să dea roade cît mai repede cu putință.

Astfel, oricît de evident și de clar ar fi pentru împărăția mea că tu, care ești voievodul pomenit mai sus, potrivit cerințelor zelului și priceperii și dreptății și devotamentului cu care te-ai născut, vei face și vei proceda după Legea nouă a mea și că vei avea grijă de îndeplinirea articolelor amintite mai sus, a fost emisă, totuși, și trimisă prin . . . [3] această ilustră poruncă a mea de înștiințare și de întărire, întrucît împărăția mea anume cer să se vadă cît mai repede roadele celor pomenite mai sus.

Astfel, oricît ar fi de clar că, la sosirea în partea ta a unei copii *(suret)*, cuprinzînd toate articolele Legii noi, amintite mai sus, împreună cu cealaltă poruncă a mea, care a fost emisă, vei lua cunoștință de sensul și de cuprinsul lor, totuși, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, ferindu-te, în această privință, de nepăsare și de delăsare, să treci la fapte, care să prilejuiască aceea ca articolele amintite mai sus să dea roade cît mai degrabă. De asemenea, pornind, mai ales, la crearea condițiilor privitoare la chestiunea ciucalelor, să depui eforturi pentru fapte și purtări chibzuite, care să fie exprimarea mulțumirii tale pentru bunăvoința și încrederea mea împărătească, evidente și clare în ceea ce te privește pe tine și care cresc, tot mereu. De asemenea, să te ferești foarte mult și să te ții departe de a săvîrși fapte contrare îngăduinței și potrivnice cuprinsului Legii noi.

Astfel, la sosirea cu ilustra mea poruncă, să faci și să procedezi potrivit firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare și să te ferești foarte mult de contrariul. Așa să știi și să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrșitul *(evahır)* măreței luni șaban, anul 1207.

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., II/176, cu tugra, scris: *Yeni-divani*, însemnări pe v. Rez. Cat, I, p. 130, nr. 514.

---

[1] *Kanun-ı Cedid* (vezi și doc. nr. 10).
[2] De la domni.
[3] Loc alb.

Firman prin care sultanul Selim al III-lea poruncește muhafîzului de la Ismail să depună eforturi pentru respectarea clauzelor stabilite anterior între moldoveni și tătarii de pe teritoriile „Halil Pașa Yurdu" și „Cele două ceasuri". În acest scop, se reproduce cuprinsul nizamurilor și altor documente întocmite în trecut pentru curmarea certurilor dintre moldoveni și tătari.

Selim han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Generos printre emiri ai emirilor, onorat și glorios printre cei mari, prețuit și măreț și care te bucuri de bunăvoința stăpînului cel înalt, tu, care ești muhafîzul de Ismail, unul dintre mirimiranii glorioși . . . [1], să-ți țină norocul!

Cînd va veni înalta parafă împărătească, să-ți fie cunoscut că, întrucît locuitorii pămîntului cunoscut sub numele de „Halil Pașa Yurdu" [2], dintre terenurile neaflate în stăpînirea cuiva, între hotarul Moldovei și cazalele Akkerman, Bender, Chilia, Ismail și Sarata, și cu hotarele și granițele știute, nemulțumindu-se cu locurile lor, atacau pămîntul Moldovei, de aceea, pentru înlăturarea certurilor, se dăduse voie, înainte de război, cu unele condiții, ca pe o întindere de „32 de ceasuri lungime și două ceasuri lățime" [3], de pe pămîntul Moldovei, ei să facă numai agricultură și doar să-și pască vitele lor, dar era oprită înființarea de sate și de clădiri. Cu toate acestea, locuitorii arătați mai sus, contrar îngăduinței, înființînd sate în unele locuri de pe pămîntul amintit și făcînd construcții, au îndrăznit totuși să-i persecute pe moldoveni și să ocupe unele moșii de ale lor.

De aceea, atît înainte de război, cît și după aceea, fuseseră date ilustre porunci în sensul ca, lăsîndu-se suficient teren nelocuit între pămîntul Moldovei și „Halil Pașa Yurdu", care este vechiul loc de ședere a locuitorilor pomeniți, să se pună capăt certurilor și dușmăniilor, în înțelegere cu voievodul Moldovei, pentru ca, în felul acesta, să nu se mai ivească gîlcevi de amîndouă părțile.

Aceste ilustre porunci, precum și cuprinsurile hogeturilor *(hücec)* șeriatului, înregistrate, fiind extrase cu amănunte, fuseseră emise, pe la mijlocul lui zilhidjge din anul ⟨11⟩93 [4], ilustre porunci separate, una către voievodul de Tombasar [5], către scribul desemnat în suita sa din partea Contabilității generale *(Başmuhasebe)* și către locțiitorul de arhitect [6], care-i fusese alăturat, iar alta către voievodul Moldovei [7], ca să depună eforturi pentru aranjarea pricinii, luînd legătură cu voievodul [8] de la Tombasar.

În corespondențele sosite după aceea, separat, de la foștii voievozi, de Tombasar și din Moldova, se află scris și cuprins că, după ce, potrivit poruncii purtătoare de înaltă glorie, a fost citită porunca la medjlisul [9] orînduit în localitatea numită Tigheci [10], din cazaua Codru [11], și unde erau de față: voievodul de Tombasar și scribul și locțiitorul, amintiți mai sus, și bătrînii cunoscuți după nume și oameni de cuvînt, dintre locuitorii de pe pămîntul amintit mai sus, precum și boieri de seamă din partea moldovenilor, s-au ivit multe certuri de amîndouă părțile, iar după aceea, locuitorii amintiți mai sus, negăsind altă cale decît să-i convingă pe moldoveni și să-i facă să accepte pricinile așezării lor, s-au învoit și au luat asupra lor obligația ca să fie ridicate și duse la Hotarul lui Halil pașa un număr de șapte sate dintre satele tribului *(kabile)* Orakoglu, de pe întinderea cu hotarele cunoscute de

„16 ceasuri", care fusese dată mitropolitului țării ca proprietate *(temlik)*, din pămîntul amintit mai sus de „32 de ceasuri", potrivit actului împărătesc de proprietate [12], sub numele de „Moșia Hotarniceni". De asemenea, s-au învoit ca, de azi încolo, nimeni dintre cei din Bugeac să nu înființeze binale *(ebniye)* pe locul acela și să nu facă acolo arături și semănături și să nu pască vite și să nu pătrundă și să nu calce acolo. De asemenea, și din cele 42 de sate ale tribului Börü-Mehmed-oglu [13], aflate pe întinderea de „16 ceasuri", tolerate din cele „32 de ceasuri", pomenite mai sus, să fie scoase cu totul satele numite: Haydaroglu și Togan și Cigur, aflate pe malul pîrîului *(dere)* Sarata, și satele numite: Miș, de pe malul pîrîului Tigheci *(Tengec)*, și Tigheci-Boragan, precum și satul numit Iașlan, aflat pe malul pîrîului Larga *(Alarga)*, în total șase sate, iar în celelalte 36 de sate, care mai rămîn, în afară de bugecenii care locuiesc în ele, ei să nu primească, de azi încolo, în mijlocul lor și să nu mai lase să se așeze printre ei nici o persoană și nici o familie, care vor veni din alte părți [14]; ele să fie așezate pe pămîntul Bugeacului.

De asemenea, oricît fusese nevoie ca, potrivit înaltei porunci, să fie scoși cu toții și de pe întinderea aceasta de „16 ceasuri", unde se dăduse mai înainte voie numai pentru arături și semănături și pentru păscutul vitelor, se trece totuși aceasta cu vederea, dar cu condiția ca să dea cu toții, deopotrivă, Moldovei, ca și mai înainte, zeciuielile și dările lor și darea de vite numită *alîm* și darea de stupi [15] și taxa pentru iarba cosită și darea de familie [16], iar dacă vitele lor vor intra pe pămînturile alăturate ale Moldovei și vor pricinui pagube semănăturilor raielelor, atunci să dea despăgubiri fără împotrivire. De asemenea, dacă unii dintre ei vor supăra pe raialele Moldovei și vor ataca avuțiile și vitele lor și le vor aduce pagube, atunci, dat fiind că ei sînt chezași unii pentru alții, să fie puși să le găsească sau să dea despăgubiri. De asemenea, să nu vină oamenii lor sau alții în pădurile moldovenilor ca să taie cherestea sau nuiele sau lemne sau ca să cosească iarbă. Dacă va fi nevoie de ele, atunci să le ia cu bani de la raiale. De asemenea, pe pămîntul amintit, pe care se află satele lor, să nu fie așezate raiale moldovene, iar în cazul ivirii unor astfel de fapte, să se ia în seamă și să se respecte informațiile date de bătrînii satelor.

De asemenea, ei să nu depășească nici cu un pas întinderea de „10 ceasuri" [17], tolerate din cele „32 de ceasuri", amintite mai sus, și să nu facă arături și semănături și să nu pască vitele lor în altă parte, iar dacă se vor ivi fapte și purtări contrare acestor condiții, atunci să fie numaidecît scoși și izgoniți cu toții de pe pămîntul amintit și să fie așezați pe pămîntul din Bugeac.

Ei au primit cele de mai sus cu voia lor, iar boierii împuterniciți *(vekil)* din partea moldovenilor le-au primit și le-au întărit și ei, la rîndul lor.

De asemenea, fusese trimis și hogetul șeriatului, dat în legătură cu cele de mai sus, purtînd și semnătura naibului lui *Or-Mehmed-oglu*, dependent de ghecetul de la Ismail și avînd data de djemazi-ul-evvel, anul ⟨11⟩94 [18]. De asemenea, fostul voievod al Moldovei, la rîndul său, ceruse ca cuprinsul hogetului amintit al șeriatului să fie comentat *(șerh)* deasupra textului poruncii pomenite mai sus. De aceea, rezumatul corespondențelor și cuprinsul hogetului șeriatului fiind văzute ⟨de împărăția mea⟩, se comentase deasupra textului poruncii mai sus pomenite cuprinsul hogetului amintit, așa cum se ceruse. Astfel, în djemazi-ul ahîr, anul ⟨11⟩94 [19], în scopul de a se face cunoscut cuprinsul hogetului mai sus arătat, acesta fusese comentat deasupra textelor poruncilor mele purtătoare de înaltă glorie, emise mai înainte, potrivit ilamului *(i'lâm)* fostului meu baș-defterdar și adresate voievodului

hass-ului de la Tombasar şi voievodului Moldovei, pentru a li se arăta care anume este situaţia. Apoi, dîndu-se de ştire, mai înainte, că ei săvîrşesc fapte contrare condiţiilor înaltei mele porunci, emise pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii djemazi-ul-ahîr din anul trecut [20] şi adresate muhafîzului de Bender, potrivit ilustrelor mele porunci acordate la diferite date tot voievozilor amintiţi mai sus, în sensul arătat mai înainte, şi, de asemenea, dîndu-se de ştire că ei au purtări contrare hogetului şeriatului şi atacă pămînturile Moldovei, de aceea i se däduseră, pe la începutul lui şaban din anul ⟨1⟩201 [21], muhafîzului de Bender şi serascher la Ismail înalte porunci ca să se procedeze şi să se facă potrivit ilustrelor mele porunci emise mai înainte.

În scrisoarea sosită, după aceea, de la muhafîzul de Bender se arăta că, dîndu-se de ştire voievodului Moldovei, cînd a fost cercetată starea lucrurilor, s-a văzut că nu se întîmplase să fi fost înfiinţate sate şi binale, iar celor în cauză li s-au dat sfaturi cu străşnicie, arătîndu-li-se că vor fi pedepsiţi cei care vor îndrăzni de acum încolo. De asemenea, se arăta că locuitorii din „Halil Paşa Yurdu" şi de pe întinderea cu hotarele şi cu graniţele stabilite şi-au luat obligaţia că nu vor îndrăzni să săvîrşească fapte de acest fel, contrare înaltei porunci.

Cuprinsul acestei scrisori a fost comentat deasupra textului poruncii amintite mai sus, trebuind ca, şi de azi încolo, să se facă şi să se procedeze potrivit cerinţelor ei şi să se arate atenţie ca să nu fie săvîrşite fapte contrare. De aceea s-a dat firmanul meu ca să se facă şi să se procedeze după cerinţele înaltei porunci emise mai înainte.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie, trecîndu-se deasupra textului ilustrei porunci, dată mai înainte, atît hogetul şeriatului, care fusese dat, cuprinzînd nizamul amintit, stabilit cu consimţămîntul şi cu voia ambelor părţi, ca să nu se mai ivească motive de certuri şi de gîlceavă de amîndouă părţile.

De aceea, cînd vei afla că împărăţia mea doresc ca, în scopul înlăturării şi lichidării neînţelegerilor dintre locuitorii amintiţi şi moldoveni, să nu se procedeze, de ambele părţi, contrar angajamentelor şi împotriva hogetului şeriatului, şi că împărăţia mea nu îngădui ca locuitorii amintiţi mai sus să persecute raialele mai sus pomenite, prin încălcarea hotarelor şi nerespectarea angajamentelor lor, şi, de asemenea, cînd vei afla că împărăţia mea doresc ca ele ⟨*raialele moldovene*, n.n.⟩ să stea mereu sub umbra siguranţei şi tihnei, atunci tu, care eşti mirimiranul amintit mai sus, să faci şi să procedezi potrivit cuprinsului înalt al înaltelor mele porunci emise mai înainte şi acuma.

De asemenea, luînd legătură cu voievodul Moldovei [22], să supraveghezi şi să păzeşti de încălcare nizamul amintit mai sus şi să depui eforturi şi zel ca să-i împiedici şi să-i opreşti şi de azi încolo pe locuitorii aceia de a ataca pămîntul Moldovei şi de a supăra pe raiale, contrar cuprinsului hogetului şeriatului şi împotriva condiţiilor înaltelor porunci. De asemenea, şi în privinţa luării şi predării zeciuielilor *(a'şar)* şi dărilor *(rüsüm)*, să se procedeze aşa cum fusese în trecut, înainte de război. De asemenea, să te fereşti de a-i ocărî şi de a-i supăra pe locuitorii întinderii amintite, prin cerere de dări născocite sau sub alte forme.

De asemenea, să creezi condiţii ca cele două părţi să respecte şi să îndeplinească cerinţele buneicuviinţe, aşa cum s-a arătat mai sus, iar în privinţa alîmului, zeciuielilor *(a'şar)* şi a dărilor, să-i respecţi pe emirii şi pe bătrînii locuitorilor amintiţi, pentru ca, în felul acesta, să se îmbunătăţească situaţia

lor şi să depui străduinţe şi să ai grijă pentru înalta mulţumire a tuturor. De asemenea, să nu îngădui ivirea unor fapte şi purtări contrare poruncii şi îngăduinţei şi potrivnice hogetului şi înaltelor porunci.

Astfel, la sosirea ei, îţi poruncesc să faci şi să procedezi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă, aşa cum s-a scris mai sus, şi care cere supunere şi ascultare. Să te fereşti şi să te ţii departe de contrariul. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* glorioasei luni şevval, din anul 1207. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc. AN/CCLII/13, cu tugra, scris: *divani*, pe verso: semnături cu cozi şi însemnări. Rez. Cat., II, p. 380—381, nr. 1 344.

---

[1] Loc alb.
[2] *Halil Paşa Yurdu*, „Vatra lui Halil paşa" sau „Ţinutul lui Halil paşa".
[3] Ţinut în sud-estul Moldovei şi nordul Bugeacului, desemnat pentru tătari, cu anumite condiţii.
[4] *Evasıt zilhicce 1193* = 20—29 decembrie 1779.
[5] *Tombasar*, Dubăsari.
[6] *Mi'mar halifesi*.
[7] Constantin Moruzi (1777—1782).
[8] *Voyvoda*, în sens de intendent, administrator de feudă.
[9] *Medjlis (Meclis)*.
[10] În text *Tengedj (Tengeç)*.
[11] În text *Codra (Kodra)*.
[12] *Mülkname-i hümayun*.
[13] Mai departe: *Or-Mehmed-oglu*.
[14] Adică persoanele (familiile) venite din afară, care nu fac parte dintre locuitorii din Bugeac.
[15] *Kovan hakkı*.
[16] *Hânâne akçesi*.
[17] În text *on* (10), în loc de *an altı* (16).
[18] *Cemazi I 1194* = 5 mai — 3 iunie 1780.
[19] *Cemazi II 1194* = 4 iunie — 2 iulie 1780.
[20] *Evahır cemazi II 1200* = 21 — 30 aprilie 1786.
[21] *Evail şaban 1201* = 19 — 28 mai 1787.
[22] Mihail Suţu (1793—1795).

21 — 1793 iunie 10—19 *(1207 zilka'de, evail)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Selim al III-lea, aprobînd intervenţia domnului Moldovei, Mihail Suţu, în privinţa iertării boierului Iordache Balş, vistierul, pentru vinovăţiile sale, întrucît acesta se căise de trădarea sa, iar în trecut slujise cu devotament, îi porunceşte, totodată, să-l ocrotească potrivit obiceiului ţării şi să se ferească de fapte potrivnice cuprinsului firmanului.

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre căpeteniile *(emir)* neamului Mesiei, voievodul Moldovei *(Bogdan)*, voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că, în porunca mea purtătoare de înaltă glorie, emisă mai înainte de aceasta, se arătase şi se semnalase precum că firii generoase a împărăţiei mele i se cuvine ca, trecîndu-se cu vederea peste vinovăţiile săvîrşite, de nevoie, de boierii şi de raialele ţării Moldovei, în timpul războiului şi în vremea ocupaţiei [1], să li se acorde milostenie şi bunăvoinţă, iar cei care merg pe calea supunerii şi devotamentului şi care

se mențin în cercul supunerii și ascultării să se bucure, ca și mai înainte, de privirea și de bunăvoința mea împărătească.

De aceea tu, care ești voievodul amintit mai sus, în cuprinsul corespondențelor prezentate acuma la Înalta mea Poartă, ai arătat și ai semnalat că boierul numit vistierul Iordache Balș, unul dintre locuitorii Moldovei, fiind, din trecut și pînă acuma, boier fiu de boier, i-a slujit, după cum se știe, la timpul său, pe toți voievozii, cu sinceritate și cu dreptate, precum și cu supunere, cu devotament și cu ascultare, iar faptele sale demne de aprobare și purtările sale sincere au fost încercate și dovedite.

De asemenea, mai arăți că, chiar și renunțarea sa, ceva mai înainte de aceasta, la supunere față de tine și trădarea lui s-au datorat ascultării date de el unor bănuieli, din pricina instigărilor unor intriganți și ațîțători, și ai constatat că zvonurile care au fost răspîndite împotriva lui se datoresc numai și numai anumitor invidii. De asemenea, ai mai semnalat că, din aceste pricini, potrivit priceprii tale și devotamentului tău, ai înlăturat șovăielile și teama care îl cuprinseseră pe boierul amintit, iar el a primit supunerea, ca și mai înainte, cu trup și suflet și cu cea mai mare dorință.

Într-adevăr, priceperea și convingerea ta precum că ieșirea, ceva mai înainte, a boierului amintit din cercul supunerii și trădarea lui au fost numai din pricina celor care îl invidiau, precum și a ațîțării intriganților, și, de asemenea, comunicarea, prin corespondențele tale, a purtărilor sale de mai înainte, sincere și demne de laudă, ca și acceptarea, de astă dată, a supunerii de către el sînt fapte care asigură liniștea și duc la mulțumirea locuitorilor țării. De asemenea, mila și îndurarea mea împărătească se revarsă, în toate privințele, asupra celor care își pun cu devotament colierul supunerii lor față de Înalta mea împărăție.

De aceea ți s-a dat firmanul meu ca să-i explici că, acceptarea, de către sus-numitul, a supunerii, din trup și suflet și cu cea mai mare dorință, ca și mai înainte, a fost primită cu bunăvoință de persoana mea împărătească. De asemenea, potrivit celor scrise de tine, delictele săvîrșite de el, precum și cusururile sale fiind uitate cu desăvîrșire, nu ne mai trece de azi înainte prin minte prinderea și pedepsirea lui pentru faptele sale din trecut. De asemenea, de vreme ce, de acum înainte, el va da ascultare părerilor tale, fără să iasă din cercul supunerii și ascultării, nu va constata altceva decît manifestarea milei și îndurării, precum și a bunăvoinței mele împărătești față de el.

Astfel, este neîndoielnic și încercat faptul că cei care slujesc cu devotament și cu sinceritate ilustra mea împărăție se vor bucura, în mod inevitabil, de roade și de binefaceri, materiale și sufletești, iar trădătorii care îndrăznesc să săvîrșească fapte potrivnice, fără să fie siliți, cei de acest fel, neputînd găsi scăpare, vor fi prinși și vor fi pedepsiți și nimiciți. De asemenea, cît privește pe supușii drepți și devotați, de felul boierului mai sus amintit, se va acorda, cu siguranță, învoirea mea împărătească, pentru ca cei de acest fel să se bucure de răsplată mare și să fie copleșiți de favorurile pe care le merită după starea și după cinstea lor.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie în sensul ca, atunci cînd vei lua cunoștință de ele, să-l ocrotești și să-l protejezi pe susnumitul, așa cum s-a scris mai sus, potrivit obiceiului țării, și să arăți bunăvoință față de el. De asemenea, să ai grijă să comunici, lui și celorlalți, precum că, de vreme ce, neabătîndu-se deloc din calea supunerii și a devotamentului și sincerității, îți vor arăta ție supunere și vor sluji Înalta mea împărăție cu credință și cu devotament, atunci, fiecare se va bucura de milă și de ocrotire, sub umbra împărăției mele, și va obține bunăvoință și favoruri.

De asemenea, să depui toate eforturile tale pentru a nu se ivi fapte potrivnice îngăduinței mele împărătești.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, procedînd, așa cum s-a scris mai sus, potrivit cuprinsului firmanului meu, care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare, să te ferești foarte mult și să te ții departe de contrariul. Așa să știi! Să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii zilka'de cea venerată, din anul 1207. De la reședința din Constantinopolul *(Kostantiniyye)* cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., Sul. 102, cu tugra, scris: *yeni-divani.*

---

[1] Se referă la războiul ruso-austro-turc dintre anii 1787—1792.

22 — 1793 iulie 27 *(1207 zilhicce 18)* Constantinopol

Berat prin care sultanul Selim al III-lea cere cadiului și altor dregători din cazaua Tîrnovo să-l scutească pe boierul Nicolae Brîncoveanu, din Țara Românească, de anumite dări, cînd acesta se va stabili în satul Arnabud, dependent de Tîrnovo. Se enumeră serviciile aduse de acest boier, pentru care intervenise domnul Țării Românești.

Selim han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Onorați printre cadii și judecători, izvoare de înțelepciune și elocvență, voi, care sînteți cadiii de Tîrnovo și . . . [1], să vă crească înțelepciunea!

Cînd va sosi înalta parafă imperială, să știți că, în cuprinsul prescurtat al documentelor *(evrak)* sosite din partea voievodului de acum al Țării Românești, voievodul Alexandru [2], pildă printre emirii neamului Mesiei și demn de încredere printre cei de credința lui Iisus *(Iseviye)*, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, se află scris, în scrisoarea sa *(kaime)*, și se face cunoscut precum că boierul cu numele de Nicolae Brîncoveanu, care este unul dintre boierii din Țara Românească, avînd din trecut și pînă acum purtări drepte, îndeplinea cu credință serviciile pentru care era însărcinat din partea voievozilor, dar că voievodul Mavrogheni [3], cel ucis în timpul campaniei trecute [4], sechestrase averea sa și jignise persoana sa cu închisoare și cu surghiunire. De aceea, de nevoie, pentru a fi în siguranță înlăuntrul Înaltului Devlet, el a cumpărat o locuință în satul Arnabud, din cazaua Tîrnovei, ca să se stabilească la nevoie în partea aceasta. Dat fiind că el ⟨*boierul*⟩ este originar din Țara Românească, el ⟨*domnul*⟩ se roagă pentru acordarea unei porunci, purtătoare de glorie, în sensul ca el și copiii lui să fie scutiți de gizia, iar locuința sa să nu fie folosită pentru conăcire, precum și pentru celelalte condiții. Cînd prescurtarea celor mai sus amintite a fost făcută arz la înaltul prag al împărăției mele, s-a dat învoierea mea împărătească.

În vederea aranjării lui, potrivit firmanului purtător de glorie, s-a văzut că, în schimbul unor servicii făcute de unii dintre supușii nemusulmani *(zimmiyan)* și de cei din neamul evreiesc *(Yahudiyan)*, acolo unde erau numiți, precum și în schimbul unor fapte săvîrșite de unii dintre ei, li se acordă, din trecut și pînă acum, berate de scutire printr-un hatt-i-humaiun, ca să fie scutiți și liberi de orice gizia a șeriatului sau de impozite obișnuite [5] sau de alte corvezi *(şâkka)*, unii bucurîndu-se în același timp de învoire în privința portului, împreună cu unul sau doi slujitori ai lor, iar alții neavînd prevăzute condițiile pentru îmbrăcăminte.

În această privință se dă pildă și se reproduce faptul că, atunci cînd s-a făcut cunoscut că dragomanul cu numele de hatmanul Constantin Caragea *(Karaca)*, care fusese numit în serviciul de dragoman pe lîngă Azmi Ahmed, unul dintre scribii Divanului imperial, să-i crească virtutea!, trimis mai înainte de aceasta în solie în părțile Prusiei, și-a îndeplinit slujba sa potrivit cerințelor sale de supunere și că a arătat devotament și credință. De aceea, ca răsplată, pentru a-l distinge pe numitul dragoman de cei de o seamă cu el, i se dăduse dragomanului amintit, pe la mijlocul *(evas'ıt)* lui muharrem din anul acesta binecuvîntat [6], o poruncă de scutire, prevăzîndu-se condițiile ca el și un slujitor al său să fie scutiți de giziaua șeriatului și de avariz și de dările obișnuite și de alte corvezi, precum și de celelalte obligații *(tekâlifât)* și de orice fel de amestec din partea altora. De aceea bașdefterdarul meu Elhadj-Ibrahim, să-i crească măreția!, . . . [7], potrivit cererii sus-numitului voievod, a făcut telhis despre cele scrise mai sus, drept pilde, precum și despre condițiile și obligațiile mai sus amintite pentru ca, de azi încolo, în schimbul serviciilor și devotamentului arătat de sus-numitul boier, el și fiii săi să fie scutiți de giziaua șeriatului și de avariz și de dările obișnuite și de corvezi și, dîndu-i-se teșcherele din partea giziedarilor, nimeni să nu se amestece și să nu-l persecute sub alte pretexte și, de asemenea, nimeni să nu intervină sub nici un motiv la vestmintele sale și nici la încălțămintea sa de culoare galbenă [8] sau în privința papucilor *(papuș)* săi și să nu i se ceară ispenge sau dare pentru robi și pentru sclave și nici taxe de negoț *(bâc)* sau dare pentru tarla și nici bani „de măcelari" sau bani pentru vîslași. De asemenea, ferindu-l de orice obligație față de ordia imperială, să nu fie necăjit din partea zabiților și a slujbașilor *(âmil)*, iar locuința sa să nu fie folosită pentru conăcărie și nimeni dintre zabiți să nu intre cu forța în casa în care locuiește el liniștit, iar cînd va dori să meargă undeva, pe uscat sau pe mare, atunci, ca să meargă cu ușurință, să nu fie pus să zăbovească și să nu se găsească pretexte pentru schimbarea vestmintelor sale și ale slujitorilor săi și nici pentru înfățișarea portului lor și nici pentru armele lor de luptă sau pentru animalele lor și nici pentru catîrii lor, iar prin locurile periculoase și primejdioase, căpeteniile de oaste să numească oameni pe lîngă el ca să ajungă la locul lor teferi și cu bine.

Astfel, s-a emis firmanul meu, purtător de glorie, ca să se procedeze potrivit telhisului. De aceea, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer să procedați potrivit poruncii mele emise în această privință. De asemenea, dat fiind că clauzele unor pricini asemănătoare celei amintite se află înregistrate în condicile visteriei mele imperiale, de aceea, potrivit cererii sus-numitului voievod și potrivit condițiilor scrise mai înainte, de azi încolo, în schimbul serviciilor sale din trecut, precum și pentru devotamentul său, boierul amintit și copiii săi, fiind scutiți și liberi de giziaua șeriatului, de avariz, de dările obișnuite și de corvezi, voi, care sînteți cadiii cei amintiți mai sus, să faceți ca ei să nu fie supărați de către giziedari și aceștia să nu se amestece în treburile lor sub pretext de cerere de teșcherea sau sub alte motive. De asemenea, nimeni să nu se amestece sub nici un pretext la încălțămintea lor galbenă și nici la papucii lor.

De asemenea, să împiedecați ca ei să fie necăjiți de către intendenți și de către slujbași *(âmil)* sau de căpeteniile de oaste prin cerere de ispenge și taxă de rob sau de sclavă sau prin cerere de taxă de negoț și de impozit de tarla, taxă de măcelari sau prin cerere de bani pentru vîslași sau prin obligații pentru ordia împărătească, iar locuința sa să nu fie folosită pentru conă-

cire şi nimeni dintre zabiţi să nu pătrundă cu forţa în casa în care locuieşte el. Iar atunci cînd va dori să meargă undeva, pe uscat sau pe apă, pentru a merge cu uşurinţă, să nu fie pus să zăbovească şi să nu se găsească pretexte la vestminţele sale sau ale slujitorilor aflaţi lîngă el şi nici pentru înfăţişarea portului lor şi nici la armele lor de luptă sau la animalele lor şi nici la catîrii lor, iar prin locurile periculoase şi primejdioase, zabiţii să numească oameni pe lîngă ei ca să ajungă la locurile lor teferi şi cu bine. Să nu lăsaţi pe nimeni să intervină şi să-i atace, contrar condiţiilor de scutire *(muâfiyet)* şi împotriva poruncii purtătoare de înaltă glorie. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a 18-a zi a lunii zilhidjge, din anul 1207. De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol *(Kostantinyye)*.

Orig. Arh. B.C.S., fd. St. Georges, CCCXLVIII/5, doc. nr. 1, cu tugra scris: *yeni-divani*. Vezi şi fd. Kogălniceanu, LXXVIII/2, doc. nr. 3 (Suret, difolio); scris: *neshi*. Deasupra textului: *„Suret-i berat-i âlişân"* (copia beratului purtător de înaltă glorie). Rez. Cat., II, p. 382, nr. 1 350 (sub cota: B.C.S., fd. M. Kogălniceanu, LXXVIII/24, nr. 3).

---

[1] Loc alb.
[2] Alexandru Moruzi (ianuarie 1793—1796).
[3] *Mavroyani*; Nicolae Mavrogheni.
[4] Războiul ruso-austro-turc dintre anii 1787—1791/1792.
[5] *Tekâlif-i örfiyye*.
[6] *Evasıt muharrem* 1207 = 29 august — 7 septembrie 1792.
[7] S-a renunţat la *elkab*.
[8] *Sarı mest*.

23 1793 iulie 30—august 8 *(1207 zilhicce, evahır)* **Constantinopol**

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte domnului Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, să îndemne locuitorii pentru construirea de luntre în vederea transportării pe fluviu a zaherelelor care erau încărcate pentru Constantinopol, interzicîndu-se folosirea lor pe viitor în alte scopuri de către viziri şi alţi dregători, ceea ce slăbise eforturile populaţiei de a mai construi mijloace de transport de acest fel.

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Constantin-zade Alexandru[1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că Ţara Românească fiind ca şi chilerul înaltei mele Porţi, este deosebit de important să se depună eforturi desăvîrşite pentru a se crea, necontenit, posibilităţi de uşurare a transportului de zaherele din ţara amintită mai sus, pe fluviu, precum şi în vederea îndeplinirii celorlalte slujbe împărăteşti ale mele.

De fapt, din partea Ţării Româneşti se depuneau străduinţe pentru construirea şaicelor şi bacurilor *(açık)* şi ale altor caice de acest fel, spre a fi folosite fie în vederea transportării zaherelelor care urmau să fie încărcate în corăbiile de Capan, pentru a fi aduse la Înalta mea Poartă, fie la alte treburi importante. Dar de mulţi ani încoace locuitorii Ţării Româneşti nu mai depun eforturi în această privinţă şi, după cum s-a dovedit, motivul este că „luntrele" *(tekne)* lor sînt folosite cu forţa de alţii,

De aceea s-a dat înalta mea iradea pentru ca, de azi încolo, caicele de acest fel să nu mai fie folosite în alte treburi de către viziri şi mirimirani şi de alţi slujbaşi aflaţi în împrejurimi şi vecinătăţi, iar raialele Ţării Româneşti să depună sforţări ca să construiască un număr îndestulător de corăbii de acest fel, spre a fi folosite la transportul de zaherele pe fluviu, pentru Istanbul, precum şi pentru uşurarea altor treburi importante. În această privinţă a fost emis cu cinste hatt-i-humaiunul meu purtător de glorie.

De aceea a fost anume emisă şi trimisă prin ... [2] această ilustră poruncă a mea, dîndu-se firmanul meu ca tu, care eşti voievodul cel amintit mai sus, potrivit cerinţelor dreptăţii, îndemînării şi priceperii cu care eşti înnăscut, să te grăbeşti să explici şi să faci cunoscut boierilor şi celorlalţi, de trebuinţă, ca să depună eforturi pentru construirea unui număr îndestulător de caice de acest fel. De asemenea, folosind caicele de acest fel pentru transportarea pe fluviu a zaherelelor care vor sosi la înalta mea Poartă cu corăbiile de Capan, precum şi pentru celelalte slujbe importante ale înaltei mele împărăţii, să te fereşti şi să te ţii departe de a îngădui ca ele să fie folosite, într-un fel, în alte treburi şi să supraveghezi fără contenire menţinerea acestui nizam.

Astfel, s-a dat firmanul meu purtător de înaltă glorie în sensul că scopul sfătuirii celor din Ţara Românească de a construi caice de acest fel este doar acela de a se transporta cu ele zaherele pe fluviu şi de a se uşura îndeplinirea importantelor mele treburi împărăteşti. De asemenea, se cere să se depună străduinţe pentru înlăturarea celor care se gîndesc să folosească cu forţa caicele amintite mai sus, încît proprietarii lor să fie feriţi mereu de persecuţii şi de tiranii.

Astfel, la sosire, să procedezi potrivit cuprinsului firmanului meu care a fost emis cu cinste în această privinţă, aşa cum s-a arătat mai sus, şi să te fereşti şi să te ţii departe de contrariul. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii zilhidjge din anul 1207. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., II/150, cu tugra, scris: *yeni-divani*, pe v.: însemnare gr. Ed. (fără trad.) de H. Dj. Siruni, *Culegere de facsimile...*, Seria turcă, Bucureşti, 1943, p. 7 (facs.); M. Guboglu (fără trad.), *Paleografia şi diplomatica turco-osmană...* Bucureşti, 1958, p. 147 (92); rez. şi facs. 89 (p. 237). Rez. Cat., I, p. 132, nr. 523

---

[1] *Kostantin-zade Aleksandri.*
[2] Loc alb.

24 1793 noiembrie 25—decembrie 4 *(1208 rebi II evahır)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte dregătorilor otomani din Rumelia, dar şi domnilor români, să respecte condiţiile tratatului în privinţa comerţului supusului austriac Mihail Tenodor pe teritoriile otomane, aşa cum ceruse internunţiul Austriei, Herbert Rathkeal.

Hüve!

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Conducători generoşi, comandanţi glorioşi, orînduitorii lumii, chibzuiţi în toate treburile şi cu gînduri pătrunzătoare, gospodari între cei mari şi temelia împărăţiei şi puterii, comandanţi şi demnitari fericiţi şi măreţi şi

care alcătuiţi o categorie plină de binefacerile înaltului stăpîn, voi, valiul de Silistra, vizirul meu . . . [1] paşa, muhafîzul de Vidin, vizirul meu . . [1] paşa, muhafîzul de Hotin, vizirul meu . . . [1] paşa, precum şi muhafîzul de Belgrad, vizirul meu . . . [1] paşa, care sînteţi vizirii mari, preaînaltul Allah să vă ţină măreţia!, şi voi, cadiii de Adrianopol *(Edirne)*, de Salonic *(Selânik)* şi de Belgrad, care sînteţi cadiii onoraţi printre cadiii musulmani şi cărturarii dreptcredincioşi şi care sînteţi izvoare de virtuţi şi de cunoştinţe, înalţi cunoscători ai ştiinţelor despre şeriat şi religie, moştenitori ai ştiinţelor despre profeţi şi trimişi şi care vă bucuraţi de bunăvoinţa stăpînului cel atotştiutor, aflaţi pe drumul ce duce pe uscat şi pe mare, de la Poarta fericirii mele şi pînă la graniţa cu Austria, să vă crească virtuţile!, şi voi, intendenţi de oaste, serdari de ieniceri, intendenţi de schele [2] şi celelalte căpetenii, care sînteţi pilde printre cei de o seamă cu voi, de asemenea, şi voi, voievodul Ţării Româneşti, voievodul . . . [3], şi voievodul Moldovei, voievodul . . . [4], care sînteţi pilde printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să vă fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să ştiţi că ambasadorul [5] Austriei, care stă la reşedinţa mea cea veşnică, baronul Herbert Rathkeal, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, trimiţînd la Pragul fericirii mele o cerere pecetluită, a scris că în împărătescul ahidname [6], dat mai înainte împăratului roman [7], se spune că, după ce neguţătorii celor două părţi plătesc numai o dată şi într-un singur loc taxa vamală de 3% pentru mărfurile pe care le aduc, pe uscat şi pe apă, ca şi pentru mărfurile pe care le cumpără din ţinuturile islamice şi care nu sînt dintre cele interzise şi pe care le duc în ţinuturile lor, ei să nu fie persecutaţi şi oprimaţi în nici un fel. De asemenea, învoirile date negustorilor altor state prietene să fie valabile şi pentru negustorii celui amintit mai sus şi de astfel de foloase şi de asigurări să se bucure şi ei. De asemenea, şi negustorii celui amintit mai sus să aibă voie să cumpere şi să ducă în vilaietele lor mărfurile lor şi obiectele pe care le cumpără din ţările mele binepăzite şi le duc în vilaietele lor negustorii regilor celorlalte state prietene, potrivit ahidnamelelor de pace şi prietenie, iar în ceea ce priveşte vînzarea şi cumpărarea, de amîndouă părţile, ale mărfurilor interzise, cu negustorii celor două părţi să se procedeze întocmai cum se procedează în cazul învoirilor care se acordă celorlalte naţii. Pe de altă parte, cele stabilite cu Franţa *(França)* sînt cuprinse şi în ahidnameaua împărătească acordată Ţărilor de Jos *(Nederlanda)*, în sensul ca să li se dea cu bani bumbac şi fire de bumbac şi saftian şi ceară şi piei şi că, în această privinţă, nimeni să nu pună piedici şi să nu se amestece şi să nu intervină.

De aceea, potrivit celor arătate mai sus, el a făcut cunoscut că un negustor din Austria, cu numele de Mihail Tenodor [8], dintre raialele supuse ale împăratului roman, cumpărînd unele mărfuri şi obiecte de la Poarta fericirii mele, a achitat, potrivit împărătescului ahidname, toată vama sa către intendentul vamei din Istanbul, dîndu-i-se teşcherea de plată, şi că va porni cu doi slujnici străini ai săi spre vilaietul său prin: Adrianopol *(Edirne)*, Salonic *(Selânik)*, Varna, Şiştov *(Ziştovi)*, Rusciuc, Silistra, Giurgiu *(Yerkökü)*, Vidin, Hotin, Belgrad, Ţara Românească şi Moldova, urmînd să aducă din ţinuturile austriece mărfuri pentru a le desface în ţările mele binepăzite.

Astfel, el a cerut emiterea ilustrei mele porunci în sensul ca, de vreme ce negustorul amintit mai sus a plătit, pentru aceasta, toată vama cuvenită, şi de vreme ce va plăti taxele vamele cuvenite şi pentru bumbacul şi firele de bumbac, ca şi pentru saftianul, ceara şi pieile pe care le va cumpăra din

localităţile amintite mai sus şi i se vor da în mînă, de către intendenţii de vămi, teşcherele precum că el şi-a achitat taxele sale vamale, să nu se mai ia, în localităţile pomenite mai sus şi îndeosebi în Ţara Românească şi Moldova, contrar ahidnamelei împărăteşti, alte taxe vamale, sau daruri sau taxă pentru călcarea pămîntului [9]. De asemenea, la fel să se procedeze şi pentru mărfurile şi obiectele pe care, fără să le vîndă pe acolo, le va aduce direct la Poarta fericirii mele, urmînd ca taxele vamale cuvenite să le achite intendentului de vamă din Istanbul.

De asemenea, în timpul poposirii sus-numitului, cu cei doi slujitori străini ai săi, ca şi în timpul călătoriei şi la menziluri sau în localităţi, precum şi în alte locuri, ei să nu fie necăjiţi şi supăraţi în nici un fel, prin cerere de gizia şi taxă de negoţ *(bâc)* sau de trecere *(geçit)*, de transbordare *(aktarma)* şi ispenge sau prin cerere de bani sub alte pretexte. Ocrotindu-l şi protejîndu-l, întocmai ca pe cei de o seamă cu el, să nu fie împiedicat în trecerea sa, pe uscat şi pe mare, şi să meargă teafăr şi cu bine.

De aceea, potrivit ahidnamelelor împărăteşti, amintite mai sus, a fost emisă ilustra mea poruncă, dîndu-se firmanul meu ca să se procedeze potrivit obiceiului şi clauzelor tratatului împărătesc.

Astfel, s-a emis înaltul meu firman pentru ca, de vreme ce sus-numitul negustor a plătit, potrivit ahidnamelei împărăteşti, taxele sale vamele pentru mărfurile şi obiectele neinterzise, cumpărate de la Înalta mea Poartă, şi, de asemenea, după ce va plăti toate taxele sale vamale cuvenite, pentru bumbacul şi firele de bumbac şi pentru saftianul, ceara şi piele pe care le va procura din localităţile pomenite mai sus, şi după ce i se vor da în mînă, de către intendenţi, teşcherele precum că şi le-a achitat, atunci voi, care sînteţi vizirii mari, amintiţi mai sus, şi cadiii şi ceilalţi, pomeniţi mai sus, să nu-l persecutaţi pe drum cu alte cereri de taxă de vamă sau prin cerere de alte feluri de dări. De asemenea, pe drum, şi îndeosebi în Ţara Românească şi în Moldova, să nu se ceară taxă vamală şi daruri pentru mărfurile şi obiectele pe care le va aduce, din ţările austriece, de-a dreptul la Înalta mea Poartă, de vreme ce el nu va scoate şi nu va vinde nimic în părţile acelea.

De asemenea, să nu-l persecutaţi pe negustorul amintit şi pe cei doi slujitori ai săi, străini, contrar tratatului împărătesc, cu cereri de gizia şi de dare pentru negoţ sau de ispenge şi nici prin cerere de bani sub alte pretexte. El să cumpere cu banii lui şi la preţul zilei [10], de la cei care le vînd, zaherelele de care are nevoie. Să nu-l împiedicaţi în trecerea sa pe uscat şi pe mare şi el să-şi facă negoţul său cu bine şi în siguranţă. Potrivit ahidnamelei, să-l ocrotiţi şi să-l protejaţi în toate împrejurările.

Astfel, cînd va sosi cu ilustra mea poruncă, vă cer să faceţi şi să procedaţi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste in această privinţă şi care cere supunere şi ascultare şi să vă feriţi foarte mult de contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrşitul lunii rebi-ul-ahîr, din anul 1208. De la reşedinţa din Constantinopol cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXI/2, cu tugra; scris: *yeni-diwani*, semnături cu coži şi însemnări (pe v.). Rez. Cat., II, p. 382—383, nr. 1351.

---

[1] Loc alb.
[2] *Iskele ümenası*.
[3] Alexandru Moruzi.
[4] Mihail Suţu.

[5] *Orta-elçi*, „ambasador mijlociu" sau „internunțiu".
[6] *Ahidname*, tratat, diplomă, capitulație.
[7] *Roma imperatoru.*
[8] Tenodor Mihal.
[9] *Toprak bastı.*
[10] *Narh-ı ruzi.*

25 ⟨1793 noiembrie⟩ Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed pașa cere domnului Moldovei, Mihail Suțu, ca, potrivit poruncilor și scrisorilor anterioare, să cumpere în grabă la prețul curent și să coboare la Galați cele 100 000 chile de grîu, iar apoi să le expedieze la Poartă, fără ca acest lucru să prejudicieze afacerile negustorilor capanlîi.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se aduce, pe scurt, la cunoștință și ți se dă de știre că, fiind nevoie de aducerea, încă de pe acum, a unei cantități foarte mari de zaherele la hambarele Arsenalului împărătesc [1], pentru înlăturarea greutăților locuitorilor Înaltei Porți în anotimpul iernii, se dăduse iradea ca să fie cumpărate, prin mijlocirea ta, din țara Moldovei, la prețul curent [2], 100 000 de chile de grîu și să fie transportate și scoborîte la schela Galați [3], cu condiția ca să nu se aducă prejudicii zaherelelor ce vor fi aduse cu capitalurile capanlîilor.

De aceea ți se dăduseră mai înainte aceste sfaturi, cu scrisoare din partea noastră, ca să cumperi în grabă cantitatea aceea de grîu și s-o transporți la schela amintită și să depui sforțări pentru trimiterea și expedierea ei de acolo la Înalta Poartă cu corăbiile ce au fost desemnate.

Astfel, să știi că de la tine se cere cu hotărîre să transporți în aceste zile și în grabă la Galați cele 100 000 chile de grîu, pentru care s-a dat firman să fie cumpărate prin mijlocirea ta, din Moldova, la prețul curent, cu condiția, așa cum s-a arătat mai sus, de a nu se aduce prejudicii zaherelelor ce vor fi aduse cu capitalurile capanlîilor.

De aceea, așa cum ai fost sfătuit mai înainte, tot astfel, a fost scrisă și trimisă prin ... [4] această scrisoare, potrivit cerințelor firmanului purtător de înaltă glorie, care fusese emis în sensul ca să cumperi în grabă cantitatea aceea de grîu și s-o scobori la schela amintită și, punînd-o și încărcînd-o treptat în corăbiile desemnate, să te grăbești s-o trimiți și s-o expediezi la Poarta fericirii. Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să faci și să procedezi potrivit înaltei porunci.

Salutare și supunere față de Allah! De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură : Mehmed ...

Sigiliu : Mehmed ...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/214, cu semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 387, nr. 1 366.

---

[1] *Tersane-i âmire.*
[2] *Narh-ı cari.*
[3] *Kalas iskelesi.*
[4] Loc alb.

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed pașa cere domnului Moldovei, Mihail Suțu, ca, potrivit firmanului emis, să taie din vreme cît mai multe palisade și pari pentru refacerea cetății Ismail. O poruncă asemănătoare a fost trimisă și domnului Țării Românești, Alexandru Moruzi.

Pildă printre emirii neamului Mesiei și demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul de acuma al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se face cunoscut, pe scurt, și ți se dă de știre că s-a dat înalta iradea pentru clădirea și construirea cetății Ismail prin mijlocirea lui Seid-El-hadj-Nu'man bei, care este unul dintre dregătorii vestiți ai Înaltei împărății. În acest scop este nevoie să se pregătească, pe de o parte, cele trebuincioase pentru ca, cu ajutorul celui preaînalt, să se înceapă în primăvară la clădirea și la construirea ei. Dar este clar că, în general, pînă ce vor fi pregătite din partea aceasta palisadele *(șirampo)* și parii de trebuință pentru cetatea mai sus menționată și pînă ce vor ajunge la locurile cuvenite condicile și poruncile, va trece anotimpul de tăiere a copacilor. De asemenea, este lucru dovedit prin experiență că, dacă un copac tăiat la anotimpul nepotrivit rezistă cinci ani, copacul tăiat la anotimpul potrivit rezistă 20 de ani.

De aceea este una din treburile importante ca tu [1] și voievodul Țării Românești [2], fără să vă uitați la ceea ce s-a mai orînduit, să tăiați în zilele acestea șirampouri, cît puteți, și să le pregătiți. În sensul acesta a fost emisă și trimisă o altă poruncă ilustră și voievodului Țării Românești.

Astfel, începînd de la sosirea poruncii ilustre, care a fost emisă în această privință, să tai, în zilele acestea, și să pregătești în Moldova șirampouri, cîte vei putea.

De aceea a fost scrisă și trimisă prin ... [3] această scrisoare, potrivit cerinței firmanului purtător de înaltă glorie, care a fost emis în sensul ca să depui eforturi mari și să fii atent pentru a da, în felul acesta, dovadă de zel și de devotament.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei să faci și să procedezi potrivit înaltei porunci. Salutare și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed ...

Sigiliu: Mehmed ...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/212, cu semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 386–387, nr. 1 365. *Pe verso:* conspect de scrisoare (expeditor și destinatar neprecizați).

---

[1] Mihail Suțu.
[2] Alexandru Moruzi.
[3] Loc alb.

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa, la intervenţia ambasadorului Suediei, porunceşte domnului Moldovei, Mihail Suţu, să-l prindă şi să-l trimită la Poartă pe baronul Daremgeld, dacă va fi găsit pe acolo. Acesta, fiind trimis în solie spre cele două Sicilii se hăinise. O poruncă similară fusese dată şi domnului Ţării Româneşti.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Isus, domnul de acum al Moldovei, voievodul Mihail [1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face cunoscut, pe scurt, şi ţi se aduce la cunoştinţă că persoana cu numele de Baron Daremgeld (?), care, mai înainte de aceasta, fusese însărcinat din partea statului Suediei *(Isvec)* cu solie către statul celor două Sicilii *(Sicilyateyn)*, hăinindu-se faţă de statul său şi faţă de dinastia regală şi mai cu seamă faţă de duce [2], care astăzi este tutorele *(vâsıy)* regelui [3], s-au dat sfaturi ambasadorilor suedezi din alte state ca sus-numitul să fie prins acolo unde va fi găsit.

Fiind însă clară presupunerea că sus-numitul se va gîndi să se refugieze în Ţara Românească şi Moldova, ambasadorul Suediei la Înalta Poartă s-a rugat, cu raport scris *(takrir)*, şi a intervenit ca să vi se scrie scrisori de sfătuire în această privinţă, şi ţie şi domnului Ţării Româneşti. El a mai cerut să se arate şi să se descrie că sus-numitul este o persoană brunetă, cu faţa lungă şi foarte corpolentă, şi are vîrsta de 35—40 de ani.

De aceea a fost scrisă această scrisoare şi trimisă prin ... [4], în sensul ca, dacă, aşa cum s-a dat de ştire, persoana mai sus amintită va sosi pe acolo cu gîndul de a se ascunde şi de a se refugia în Moldova, atunci, punînd să fie prins în taină, să te grăbeşti să-l trimiţi şi să-l faci să ajungă la Înalta Poartă, spre a fi predat ambasadorului amintit mai sus.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să ştii că, potrivit cerinţelor legăturilor puternice de prietenie şi ale actelor *(zevabıt)* de pace şi potrivit articolelor care au fost încheiate din vechime între Înalta împărăţie cea veşnică şi statul Suediei şi care dăinuie încă, nu se îngăduie reţinerea în nici o parte din întinsele ţări ale Înaltei împărăţii a persoanelor de acest fel, care s-au hăinit faţă de statul amintit.

Prinderea numaidecît a celor de acest fel, îndată ce se va pune mîna pe ei, şi predarea lor fiind cerinţe ale prieteniei şi amiciţiei, de aceea, cînd vei afla că se ... de la tine să te grăbeşti să-l cercetezi în taină şi să-l prinzi numaidecît şi să-l trimiţi la Înalta Poartă, dacă sus-numitul va veni în Moldova fie pe faţă, cu gîndul de a se refugia, fie în taină, cu intenţia de a se ascunde. De asemenea, să fii atent pentru îndeplinirea acestui articol aşa cum se cuvine. Să faci şi să procedezi aşa cum s-a scris mai sus!

Salutare şi supunere faţă de Allah! De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed ...

Sigiliu: Mehmed ...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/211, cu semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 389, nr. 1 374.

---

[1] Mihail Suţu.

[2] Ducele de Sudermania.

[3] Gustav al IV-lea Adolf. S-a urcat pe tron la vîrsta de 14 ani, Gustav al III-lea fiind asasinat la 16 martie 1792.

[4] Loc alb.

28 ⟨1793⟩

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa îi cere domnului Moldovei, Mihail Suţu, să ia măsuri pentru înapoierea raialelor care se refugiaseră mai înainte în Moldova, în timpul ocupaţiei cetăţilor Bender, Chilia şi Akkerman ⟨de către ruşi⟩, întrucît era nevoie de raiale pentru propăşirea cetăţilor respective, ca şi pentru aprovizionarea oştilor de acolo. I se mai arată că în acest scop îi va veni ştire şi din partea vizirului Hasan paşa, muhafîz de Bender.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, domnul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face cunoscut, pe scurt, şi ţi se dă de ştire că s-a terminat consolidarea şi fortificarea, într-un grad înalt, a cetăţii Bender, dar întărirea unor astfel de cetăţi puternice şi fortificarea serhaturilor măreţe nu se fac numai prin construcţiile de acolo. Este clar că aceasta se face şi prin punerea la orînduială a oştilor de acolo, iar pentru a veni în sprijinul unirii şi aprovizionării lor şi pentru propăşirea lor e nevoie şi de atragerea şi de aşezarea de raiale.

Pe de altă parte, chestiunea atragerii şi aşezării de raiale este o dorinţă specială a împărăţiei sale. De aceea este necesar să se depună eforturi şi să acorzi atenţie în privinţa asigurării mijloacelor pentru această chestiune a atragerii şi aşezării de raiale.

Întrucît, în afară de cele care au căzut în prizonierat, majoritatea celor rămase dintre raialele de la Bender, Akkerman şi Chilia *(Kili)* au fugit, în timpul ocupaţiei, prin părţile Moldovei şi Ţării Româneşti, din apropiere şi vecinătăţi, este clar că trebuie aduse la îndeplinire măsurile privitoare la înapoierea şi aşezarea acestora la locurile lor.

În acest scop, s-a scris şi s-a trimis, de astă dată, din partea noastră, o scrisoare specială către muhafîzul de Bender, vizirul cel glorios, măria sa preţuitul Hasan paşa, ca, luînd legătură cu tine în această pricină, să se gîndească la cele trebuincioase punerii ei la orînduială şi să ne dea de ştire.

De asemenea, fiind priceput şi drept şi cunoscînd timpul şi nevoile, se cere şi de la tine să te gîndeşti la măsurile potrivite, care să ducă la încheierea acestei pricini după cum se doreşte şi să ne dai de ştire. Scopul creşterii numărului raialelor este propăşirea oraşului, iar acest lucru cere înmulţirea arăturilor şi semănăturilor.

⟨De văzut cum anume e cu putinţă⟩ să fie atrase şi aşezate raialele în primul rînd, în părţile Benderului, Akkermanului şi Chiliei [1].

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/206, cu fragment de pence, documentul fiind tăiat, textul este incomplet. Lipsesc: semnătura şi pence; scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 388, nr. 1 371.

---

[1] Lipseşte ultima parte a documentului.

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa, confirmînd primirea unui arz din partea domnului Moldovei, Mihail Şuţu, îi cere să procedeze potrivit poruncii emise în legătură cu îndemnarea raialelor la agricultură şi urcarea preţurilor la unele produse, aşa cum ceruse domnul Ţării Româneşti.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail *(Mihal)*, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se aduce, pe scurt, la cunoştinţă şi ţi se dă de ştire că am văzut şi am aflat de cuprinsul scrisorii pe care ai trimis-o de astă dată şi în care, vorbind despre sosirea înaltei porunci emise şi trimise ceva mai înainte de aceasta, cuprinzînd sfaturile ca stăpînii de tarlale şi de ogoare *(mezari')* din ţara Moldovei, precum şi toţi ţăranii [1] să facă în primăvară multe arături şi semănături, arăţi că, datorită lipsei de ploi, de la o vreme încoace, pe pămîntul Moldovei, tocmai cînd toţi supuşii se grăbeau să se roage la Poartă, dăruitoarea speranţelor, în scurt timp, au apărut ploi în unele părţi ale pămîntului Moldovei, iar pentru ca raialele să se grăbească la arături şi semănături, au fost scrise din partea ta cărţi cu sfaturi straşnice şi trimise în fiecare judeţ *(Kaza)*. De asemenea, mai scrii că, locuitorii unor cazale lăsînd la primăvară semănatul seminţelor, vor fi depuse eforturi, îndată ce va veni primăvara, şi în ceea ce privesc arăturile şi semănăturile raialelor care nu au putut să semene. . .

Despre pricina aceasta, a agriculturii, au fost date mai înainte de aceasta sfaturi straşnice, cu înaltă poruncă, şi voievodului Ţării Româneşti, voievodul Alexandru [2]. În arzurile care au sosit, ca răspuns din partea voievodului mai sus amintit, el scrie şi dă de înţeles că ridicarea agriculturii la perfecţiunea ei şi creşterea cantităţilor de zaherele în măsura dorită nu se pot realiza doar prin îndemnuri verbale şi prin obligarea raialelor şi că ele depind, întîi şi întîi, de asigurarea unor foloase mai mari şi cere să fie urcate preţurile. Afară de aceasta, pentru a îndemna şi a împinge raialele Ţării Româneşti şi ale Moldovei să facă arături şi semănături, asigurarea unor mijloace care să ducă la obţinerea de cîştiguri din partea lor înseamnă, într-adevăr, dovadă de iubire de raiale şi de dreptate.

De aceea, au fost emise şi trimise două înalte porunci separate, una adresată ţie, iar alta voievodului Ţării Româneşti, pentru ca, pînă la apariţia recoltei noi, fiecare chilă de Brăila [3] de grîu, denumit „arnăut de Dunăre" [4], să se vîndă şi să se cumpere cu cîte 12 guruşi, iar grîul numit „grîu de Dunăre" [5] şi grîul zis „cîrnău" *(karnu)* cu cîte opt guruşi ⟨chila de Brăila⟩ şi nimeni să nu se opună, oferind mai mult sau mai puţin.

Astfel, a fost scrisă această scrisoare şi trimisă . . . [6], pentru ca, potrivit cerinţelor chibzuinţei şi priceperii tale, cu care eşti născut, să faci şi să procedezi după cum cere mai sus arătata poruncă înaltă şi să ai grijă de îndemnarea şi de atragerea ţării pentru agricultură şi să depui, în toate împrejurările, toate eforturile tale şi tot zelul tău pentru a îndeplini cerinţele dragostei şi devotamentului faţă de raiale.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să faci şi să procedezi aşa cum s-a scris mai sus. Salutare şi supunere faţă de Allah! De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură cu coadă: Mehmed...

Sigiliu: Mehmed...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/202, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 385, nr. 1 360.

---

[1] *Zira taifesi.*
[2] Alexandru Moruzi (ianuarie 1793—1796).
[3] *Ibrail kilesi.*
[4] *Tuna arnabudu.*
[5] *Tuna kızılcası.*
[6] Loc alb.

30 〈1793〉 Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa cere domnului Moldovei, Mihail Suţu, ca, potrivit firmanului dat, să sfătuiască pe negustori şi pe raialele din ţară în vederea predării la Galaţi a zaherelelor din recolta nouă fără impurităţi. De asemenea, scribii de Capan trebuiau să aibă grijă de acest lucru.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail *(Mihal)*, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face, pe scurt, cunoscut şi ţi se aduce la cunoştinţă că mai înainte se dăduseră, de nenumărate ori, sfaturi straşnice şi avertismente, cu ilustre porunci, pentru ca zaherelele ce vor fi trimise din Moldova la Înalta Poartă să fie curate şi aşa să fie coborîte 〈la schelă〉 şi trimise. Dat fiind că, în clipa de faţă, în anul acesta binecuvîntat, belşugul de zaherele este mai mare faţă de anii trecuţi, în această privinţă trebuie să se depună eforturi aşa cum se cuvine şi să se arate grijă încă de pe acum.

Astfel, dorinţa împărătească este ca să fie sfătuiţi atît negustorii *(rencber)*, cît şi raialele şi cei interesaţi pentru ca la zaherelele de acest fel, pe care le vor coborî la schela Galaţi *(Kalas)*, cu scopul de a le trimite la Poarta fericirii, să nu amestece nici un bob de buruiană, ci să le expediaţi curate şi pure.

De aceea, supraveghind cum se cere această chestiune, să sfătuieşti cu tărie pe raialele şi pe cei din breasla negustorilor [1] precum şi pe cei interesaţi, din Moldova, ca să fie atenţi să nu amestece nici un bob de buruiană, la recolta nouă a anului amintit mai sus, ci s-o coboare la Galaţi curată şi pură. Dacă va fi amestecată şi nu va fi curată, atunci, s-au dat, ca şi anul trecut, sfaturi capanliilor ca s-o treacă prin ciur şi aşa s-o primească.

De aceea a fost scrisă şi trimisă prin ... [2] această scrisoare, potrivit firmanului purtător de înaltă glorie, care a fost emis, ca să te grăbeşti să dai de ştire celor de trebuinţă că, de azi încolo, nu vor fi primite scuzele şi pretextele lor, iar iazîgiii de Capan, la rîndul lor, să fie sfătuiţi şi ei ca să depună eforturi în această privinţă. De asemenea, să te ţii departe de a face contrariul înaltei porunci!

Astfel, la sosirea ei, cu voia celui preaînalt, să faci şi să procedezi potrivit cerinţelor înaltei porunci. Salutare şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed . . .

Sigiliu: Mehmed . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/198, cu semnătură sub pence şi sigiliu; scris: *yeni-divani*, adresa (pe v.): „Către voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!". Rez. Cat., II, p. 387, nr. 1 367.

---

[1] *Rencber;* aici în sens de *negustor* (pentru alte sensuri vezi *Glosar*).
[2] Loc alb.

31 〈1793〉 Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa îi cere domnului Moldovei, Mihail Suţu, să trimită la Poartă corăbiile negustorilor sau ale statului încărcîndu-le fie cu zaherelele negustorilor, fie cu zaherelele miriei, fără ca ele să aştepte recolta nouă. Aşa ceruseră şi negustorii capanlîi pentru aducerea de zaherele la Constantinopol, cu navlul de 10 parale pentru fiecare chilă de Istanbul.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face cunoscut pe scurt că, în scopul transportării zaherelelor miriei, cumpărate prin mijlocirea ta din Moldova şi scoborîte la schela Galaţi, fuseseră trimise mai înainte corăbii de beilic [1], precum şi corăbii închiriate de la negustori. De asemenea, fusese emisă o înaltă poruncă în sensul că, dacă sînt corăbii care aşteaptă la schelă din pricina lipsei de încărcătură, nu se îngăduie ca ele să aştepte în zadar, ci ele să fie încărcate cu zaherelele miriei, urmînd să se dea aici, din partea miriei, căpitanilor *(rü'esa)* de corăbii, cîte zece parale navlu pentru fiecare chilă de Istanbul [2], astfel încît corăbiile să nu stea aşteptînd zaherelele, iar zaherelele să nu stea aşteptînd corăbiile. În acest scop fusese desemnat şi trimis ca mubaşir Ebubekir aga, care este unul dintre ghedikliii [3] Înaltei Curţi. Dar virtuosul cadi-efendi de Istanbul a făcut cunoscut acum că negustorii de Capan i-au explicat şi i-au dat de ştire următoarele: „Nu vom face deloc cusur în privinţa transportării celor 15 poveri [4] de zaherele, pentru care ne-am luat mai înainte obligaţia de a le căra şi de a le aduce, şi vom depune străduinţe pentru aducerea şi transportarea cantităţii respective de zaherele, cînd va apare recolta nouă. Dar unii dintre stăpînii celor 60 de corăbii, mici şi mar de Capan, care se află la schelele de la Brăila şi Galaţi, ca şi corăbiile care sosesc treptat, să încarce şi să transporte şi să trimită la Poarta fericirii zaherelele lor personale, care au fost înmagazinate mai înainte, iar corăbiile care, neavînd zaherele, sînt nevoite să aştepte şi să stea pînă la recolta nouă, să nu fie lăsate să stea în zadar, ci să fie încărcate şi trimise cu zaherelele miriei şi ele să le care cu navlul amintit mai sus. Acest lucru va folosi atît la aducerea unor cantităţi mari de zaherele la Poarta fericirii, cît şi la negoţul şi la cîştigul stăpînilor de corăbii".

De asemenea, el a mai dat de ştire că ei au cerut învoire ca vechilul de yighitbaşî [5] al reisilor, Hasan, reisul, să se ducă la schelele mai sus pomenite şi să supravegheze ca stăpînii de corăbii, care au zaherele, să încarce şi să pună în corăbiile lor mărfurile proprii, iar în corăbiile care nu au zaherele să se pună şi să se încarce zaherelele miriei.

De aceea s-a dat înaltă iradea pentru aducerea încoace, fără zăbavă şi fără întîrziere, a zaherelelor miriei şi ale negustorilor, aşa cum s-a scris mai sus. În această privinţă a fost emisă înaltă poruncă specială, adresată numitului ghedikliu, şi a fost trimis vechilul de yighitbaşi, cel amintit mai înainte.

De aceea a fost scrisă această scrisoare şi trimisă prin . . . [6], pentru a arăta cum anume stau lucrurile. Astfel, la sosirea ei, să depui şi de azi încolo toate eforturile tale pentru îndeplinirea cerinţelor priceperii tale şi ale devotamentului tău. Salutare şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură : Mehmed . . .

Sigiliu : Mehmed . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/213, semnătură sub pence, sigiliu cu formule; scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 389, nr. 1 375.

---

[1] *Beilic (Beylik)*, în sens de: stat, mirie *(miri)*.
[2] *Istanbul kilesi.*
[3] *Ghedikli (gedikli)*, în sens de „posesor de apanagiu", acordat de Curte.
[4] *15 yük. 1 yük* = 100 000 ⟨ocale⟩. *15 yük* = 1 500 000 ⟨ocale⟩.
[5] *yighitbaşi (yiğitbaşı).*
[6] Loc alb.

32 ⟨1793⟩ Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa confirmă înştiinţarea făcută de domnul Moldovei, Mihail Suţu, precum că s-au întors vreo 2 000 de familii de raiale plecate în Polonia, Bucovina etc. şi că a cumpărat 100 000 de chile de grîu, peste cele procurate anterior. Sînt lăudate, totodată, eforturile domnului în această privinţă. De asemenea, se cere ca grîul să fie trimis pentru mirie, iar locuitorilor plecaţi să li se asigure condiţiile de reîntoarcere în ţară.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face cunoscut pe scurt şi ţi se dă de ştire că am văzut şi am aflat de conţinutul arzurilor pe care le-ai trimis de astă dată şi în care arăţi că, dintre raialele Înaltei împărăţii, care plecaseră mai înainte din Moldova şi se împrăştiaseră, au venit şi au intrat iarăşi pe pămîntul Moldovei, de la începutul lunii aprilie şi pînă la această lună a lui iunie, vreo 2 000 de familii de raiale, fie dintre cele aflate la Tombasar [1] sau în ţara leşească *(Leh)*, fie dintre cele din provincia Bucovinei, aflată sub stăpînirea Austriei. De asemenea, mai arăţi că, acordîndu-le unele scutiri şi privilegii, ele s-au aşezat şi s-au stabilit cu bine la locurile lor şi că nici de acum înainte nu-ţi vei îngădui cusururi în efortul şi în străduinţa ta de a atrage raiale.

Pe de altă parte, arăţi şi cantităţile de diferite feluri de zaherele pe care, drept rezultat al eforturilor şi strădaniilor tale, le-ai trimis pînă acum din ţara menţionată mai sus şi le-ai scoborît la schela Galaţi, pentru mirie şi pentru negustori, şi pe care, încărcîndu-le în corăbii, le-ai trimis şi le-ai îndreptat încoace. De asemenea, mai explici că, afară de aceste zaherele, ai pregătit încă 100 000 de chile de grîu din cazalele Soroca *(Sorika)* şi Orhei şi că, peste cîteva zile, ele vor fi transportate şi coborîte la schela menţionată mai sus.

De asemenea, arătînd că vei face după cum se va da iradea, ceri să ţi se semnaleze cum anume este mai potrivit să se orînduiască zahereaua pomenită, adică dacă este mai bine ca ea să fie luată în întregime de capanlîi sau jumătate să fie cumpărată de mirie, iar cealaltă jumătate de iazîgiii de Capan. De asemenea, mai arăţi şi efortul şi zelul depus pentru îndeplinirea dorinţei muhafîzului de Bender, gloriosul vizir, măria sa Hasan paşa, cu prilejul ceremonialului de schimbări ⟨de acte⟩ ce a avut loc în aceste clipe între solii celor două împărăţii [2].

Eforturile şi străduinţele depuse de tine pentru atragerea, în acest fel, şi aşezarea raialelor amintite pe pămîntul Moldovei, în scopul propăşirii ţării, ca şi pentru pregătirea şi procurarea acelei cantităţi de zaherele, peste zaherelele trimise şi scoborîte, potrivit celor orînduite mai înainte, au prilejuit foarte mare bucurie, ele datorîndu-se purtărilor tale pline de zel şi faptelor tale devotate, ce se aşteaptă de la tine. Pe lîngă acestea, ele au întărit şi au mărit bunăvoinţa noastră, care este clară în privinţa ta. Fii fericit!

Fiind născut cu devotament, cu zel, cu pricepere şi cu dreptate, va trebui să dovedeşti că şi de aci încolo vei depune toate străduinţele tale pentru propăşirea ţării şi pentru aranjarea treburilor supuşilor, prin atragerea raialelor şi prin asigurarea bunăstării beraialelor. De aceea, să te văd!

Atrăgînd şi de azi încolo, prin purtări înţelepte şi prin fapte încîntătoare, raialele plecate şi aşezîndu-le, să depui eforturi demne de laudă pentru crearea motivelor care să ducă în scurtă vreme la izbîndă propăşirea Moldovei.

De asemenea, cerîndu-se să fie trimise şi expediate pentru mirie cele 100 000 de chile de grîu, menţionate mai sus, pe care le vei coborî de astă dată la schela Galaţi, în afară de zaherelele cerute mai înainte pentru mirie din ţara Moldovei, s-a scris această scrisoare şi s-a trimis prin ... [3], ca să transporţi şi să cobori la Galaţi zaherelele amintite şi, încărcîndu-le în grabă în corăbiile care sosesc treptat, să arăţi grijă faţă de porunca trimiterii şi a terminării cu o clipă mai devreme atît ale celor 100 000 de chile de grîu, cît şi ale zaherelelor pentru care ai primit poruncă, mai înainte, ca să le expediezi, astfel încît, să te grăbeşti să arăţi şi în această privinţă zelul necesar.

Cu voia celui preaînalt, cînd îţi va sosi, să te grăbeşti să faci şi să procedezi aşa cum s-a scris mai sus. Salutare şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătura : Mehmed ...

Sigiliu : Mehmed ...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/215, semnătura sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat. II, p. 389, nr. 1 376.

---

[1] *Tombasar*, Dubăsari.
[2] Poarta şi Rusia, după pacea de la Iaşi (9 ianuarie 1792).
[3] Loc alb.

33 〈1793〉 Constantinopol

Scrisoare (mektup) prin care marele vizir Melek-Mehmed pașa poruncește domnului Moldovei, Mihail Suțu, să completeze cît mai repede stîlpii și grinzile cerute pentru Arsenalul împărătesc și să le aducă la Galați. Trimisul Porții raportase că multe din ele se aflau încă în munți.

Pildă printre emirii neamului Mesiei și demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se aduce la cunoștință, pe scurt, că se dăduse mai înainte de aceasta iradea ca o parte din cherestelele de galioane, care se tăiau din munții Moldovei, spre a fi trimise la Arsenalul împărăției [1], să fie legate sub formă de plute *(sal)* și scoborîte din schela Galați la Sulina *(Sünne)*, iar de acolo să fie trimise apoi la Înalta Poartă, încărcîndu-se și punîndu-se, cîte puțin, în corăbiile care trec pe acolo.

De astă dată yighitbașiul corăbierilor [2], Hasan, care a fost numit pentru cheresteaua amintită, a scris și a dat de știre că a sosit la locul cuvenit porunca înaltă, ce fusese emisă cu privire la grăbirea trimiterii cherestelei, pentru care se dăduse iradea.

Dar el e mai arătat, totodată, că, în clipa de față, la schela pomenită mai sus se află doar 27 de stîlpi, grinzi și copaci [3], iar celelalte 280 de bucăți au rămas în munții mai sus amintiți, iar dacă cheresteaua respectivă nu va fi coborîtă la Galați pînă în septembrie, atunci va trece anotimpul de mare.

De aceea a fost scrisă și trimisă prin . . . [4] această scrisoare pentru ca, transportînd și coborînd la schela amintită cherestelele respective înainte de trecerea anotimpului de mare, să depui toată străduința ta și tot zelul tău pentru asigurarea trimiterii lor treptate la Înalta Poartă.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să te grăbești să faci și să procedezi așa cum s-a scris mai sus. Salutare și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc. III/209. *Lipsă:* semnătura și pence (tăiate); scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 386, nr. 1 363.

---

[1] *Tersane-i âmire.*
[2] *Rü'esa yiğitbașsı.*
[3] *Cebe ağacı*, „copaci"(?).
[4] Loc alb.

34 〈1793〉 Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed pașa, lăudînd eforturile domnului Moldovei, Mihail Suțu, pentru expedierea a 177 307 chile de zaherele, din cele 200 000 de chile de mei și 150 000 de chile de grîu, ca și pentru construirea a trei hambare cu o capacitate totală de 100 000 de chile, la Galați, îi comunică, totodată, că au mai fost trimise încă 15 corăbii în vederea grăbirii transportului restului zaherelelor respective.

Pildă printre emirii neamului Mesiei și demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se face cunoscut, pe scurt, și ți se dă de știre că am văzut și am aflat de conținutul arzurilor *(ma'ruzât)* tale, sosite

mai înainte și mai tîrziu, în care arăți că, din cele 200 000 de chile de mei *(erzen)* și 150 000 de chile de grîu *(hinta)*, cumpărate și strînse mai înainte prin mijlocirea ta, ai trimis pînă acum, în total, 177 307 chile de zaherele și că ești în așteptarea sosirii corăbiilor trebuincioase pentru transportul zaherelelor rămase. De asemenea, mai arăți că, din cele două hambare de nuiele, pentru care s-a dat firman să fie construite la schela Galați, în vederea înmagazinării a 100 000 de chile de zaherele, au fost construite două hambare care iau 60 000 de chile și că depui strădanie și pentru construirea hambarului în care vor încăpea celelalte 40 000 de chile.

Ne-a prilejuit bucurie pregătirea, în acest fel, a zaherelelor pentru care ai primit poruncă să le cumperi, precum și eforturile și străduințele tale în vederea îndeplinirii totale a treburilor importante, prin construirea hambarelor pomenite mai sus.

Întrucît este nevoie ca zaherelele menționate să fie trimise și expediate la Poarta fericirii înainte de trecerea anotimpului de mare, de aceea, în afară de corăbiile trimise mai înainte pentru transportarea zaherelelor respective au mai fost pregătite și de astă dată încă 15 corăbii, iar peste fiecare grup de cinci corăbii a fost desemnat și trimis unul dintre ciohodarii *(çukadar)* noștri.

Astfel, a fost scrisă această scrisoare și trimisă prin ... [1], pentru ca, potrivit cerințelor zelului tău și dreptății tale, să depui toate eforturile tale și să acorzi toată atenția ta pentru încărcarea zaherelelor mai sus pomenite atît în corăbiile trimise, cît și în corăbiile care vor începe să sosească treptat, precum și pentru trimiterea tuturora la Poarta fericirii înainte de trecerea anotimpului de mare, ca și pentru îndeplinirea celorlalte slujbe înalte, care au fost lăsate pe seama devotamentului tău.

Cu voia celui prainalt, la sosirea ei, să faci și să procedezi așa cum s-a scris mai sus. Salutare și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed ...

Sigiliu: Mehmed ...

Orig. Arh. St. Buc, Doc. turc., III/210, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani* (doc. tăiat). Rez. Cat., II, p. 338, nr. 1 373.

---

[1] Loc alb.

35 **⟨1793⟩ Constantinopol**

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed pașa poruncește domnului Moldovei, Mihail Suțu, să procure cei 1 500 guruși rămași la vel-căpitanul Dimitrachi, aflat în serviciul domnului, și care aparțineau fostului dragoman al Porții, Constantin Ralett (Roset), decedat, urmînd ca suma respectivă să fie împărțită între creditorii celui din urmă. În acest sens fusese emisă și o poruncă.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se face cunoscut, pe scurt, și ți se aduce la cunoștință că fostul dragoman al Divanului împărătesc, Constantin Raletti [1], se prăpădise mai înainte de aceasta, avînd datorii mai mari decît

averea sa. Dar el avea, cu dovadă, 1 500 de guruşi la creştinul *(zimmi)* numit vel-căpitanul Dimitraki, care, de origină, este unul dintre locuitorii satului Arnavud [2] şi care se află acum în serviciul tău şi care nu-i predase.

De aceea, cerîndu-se ca suma să fie împărţită între creditorii săi, prin mijlocirea tutorelui său, a fost prezentată rugămintea ca să se emită o ilustră poruncă în acest sens.

Astfel, s-a scris şi s-a trimis această scrisoare, potrivit cerinţelor firmanului glorios, care a fost emis în sensul ca suma amintită mai sus să fie procurată, prin mijlocirea şeriatului, de la numitul Dimitraki, aflat în serviciul tău, şi să fie predată.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să faci şi să procedezi potrivit cerinţelor înaltei porunci. Salutare şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed . . .

Sigiliu: Mehmed . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/207, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 386, nr. 1 364.

---

[1] Constantin Ralett *(Roset)*, dragomanul Divanului împărătesc (1788). Fusese exilat.
[2] De lîngă Tîrnovo sau *Arnavud-Köy*, cartier la Istanbul.

36 ⟨1793⟩ Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa, răspunzînd unor arzuri ale domnului Moldovei, Mihail Suţu, îi arată că trimiterea meiului şi cherestelei la Poartă a fost lăsată pe seama nazîrului de Brăila, aşa cum ceruse domnul. I se dau, totodată, instrucţiuni şi în legătură cu raialele care se aşezaseră în Moldova, venind din împrejurimi, şi care se neliniştеau la gîndul că vor fi înapoiate la vechile lor ţinuturi.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, demn de încredere printre mai marii celor de credinţă lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face cunoscut, pe scurt, că în arzurile *(ma'ruzât)* trimise de astă dată de tine se află scris şi cuprins că, începînd să pregăteşti şi să prepari grinzile şi stîlpii ceruţi ca să fie tăiaţi din munţii Moldovei şi transportaţi la schela Galaţi *(Kalas)*, pentru galioanele flotei împărăteşti, precum şi feluritele cherestele trebuincioase pentru postamentele *(kundak)* tunurilor de cumbarale [1] şi ale obuzierelor [2], care urmează să fie construite la Arsenalul de la Hasköy [3], ca şi pentru căruţele şi lăzile de muniţii, te străduieşti să începi să le transporţi şi să le scobori la schela amintită mai sus. În legătură cu aceasta, ceri ca trimiterea cherestelelor mai sus pomenite la Înalta Poartă, legîndu-le sub formă de plute, să fie lăsată în seama nazîrului Brăilei *(Ibrail)* sau pe seama kapudanului Şeremet, care se află acolo, iar tu să fii înştiinţat printr-o înaltă poruncă despre felul de rezolvare.

De asemenea, mai arăţi şi cantitatea de zaherele cumpărate şi expediate ulterior, în afară de zaherelele cumpărate mai înainte de aceasta din Moldova de iazîgiii de Capan, pentru nevoile Porţii fericirii, şi trimise de ei la Înalta Poartă.

De asemenea, ceri emiterea unei noi porunci înalte către cadiul și nazîrul de Brăila în sensul ca, pentru încărcarea meiului *(erzen)*, care a fost cumpărat prin mijlocirea ta și care se păstrează la Brăila, să se trimită la schela Brăilei numărul necesar de corăbii dintre cele care vor sosi la schela Galați, iar tu să fii scutit. Pe de altă parte, arăți și numărul parilor *(kazık)* care s-au pregătit și s-au trimis pînă acum, dintre feluritele cherestele orînduite pentru cetatea Ismail.

De asemenea, mai scrii că, fie înainte de război, fie în timpul războiului, unele raiale din împrejurimi au trecut în Moldova, dar de teamă că, după pace, vor putea fi așezate iarăși în vechile lor localități, unele dintre ele s-au așezat și s-au stabilit în tîrgul Tombasar, din fața apei Nistru, precum și prin satele din împrejurimile sale. De aceea te rogi ca celelalte raiale, care intră acolo [4], să fie atrase și să aibă libertatea de a se stabili în Moldova, ca și mai înainte, și să nu fie duse în alte părți. De asemenea, mai arăți că, angajîndu-te și promițînd că rugămințile tale în aceste privințe vor fi aprobate de Înalta împărăție, raialele mai sus amintite dăduseră înapoi hîrtiile de „patente" aflate în mîinile lor și se trecuseră ca „raiale" *(ra'iyyet)*, iar o altă parte, înțelegîndu-se cu raialele amintite mai sus, fuseseră atrase și ele în Moldova acum cîteva zile, dar că în zilele acestea a intrat iarăși spaima și frica în ele, presupunînd că se va răspîndi vestea precum că se va cere ca unele dintre raialele amintite să fie duse din Moldova și așezate în alte părți. Mai arăți că, chiar dacă va trebui să fie stabilite în alte părți, totuși, gîndindu-se la vinovățiile lor din trecut, ele vor fugi iarăși de acolo. De aceea ceri să ți se explice, pentru a proceda așa cum se va da iradeaua în această privință.

Eforturile și străduințele arătate atît pentru aranjarea și orînduirea cherestelelor amintite, cît și pentru scoborîrea și trimiterea zaherelelor menționate, trebuincioase la Poarta fericirii, și, de asemenea, faptele tale înțelepte în privința atragerii și unirii raialelor mai sus arătate, pentru ca ele să nu fie ațîțate ca să se ducă în alte părți, întăresc devotamentul și priceperea cu care te-ai născut. De aceea, lăudîndu-se efortul și zelul arătate de tine în chestiunile amintite, cînd cererile tale au fost rezumate și prezentate din partea noastră la Pragul cel aducător de noroc al împărăției, atunci binecuvîntatul hatt-i-humaiun împărătesc, purtător de bunăvoință, a fost emis cu cinste în felul următor: „Să i se scrie poruncile pe care le-a cerut! Aferin! Se străduiește bine! Dar să nu necăjească raialele, zicînd că sînt cererile împărăției, iar el, fiind liniștit, să facă numai ceea ce îi îngădui eu!"

Astfel, ți s-a scris această scrisoare și ți s-a trimis prin . . . [5], pentru ca, aflînd de cuprinsul hatt-i-humaiunului, să faci și să procedezi potrivit cerințelor sale. De asemenea, după cum ești atent pentru îndeplinirea înaltelor servicii, să știi că este necesar să te grăbești să asiguri în toate împrejurările și liniștea și ocrotirea raialelor țării, precum și ale celor neputincioși din vilaiet.

Totodată, mai află că a fost lăsată pe seama prețuitului defterdar-efendi [6] emiterea ilustrelor porunci cerute de tine, spre a fi predate nazîrului și judecătorului de la Brăila pentru trimiterea și expedierea la Înalta Poartă, așa cum ai propus, ale grinzilor și stîlpilor, ca și ale cherestelelor trebuincioase Tophanelei de la Hasköy, precum și porunca pentru meiul aflat la Brăila.

De asemenea, și înștiințarea ta privitoare la raialele care trec din împrejurimi în Moldova a fost înregistrată întocmai la Cancelaria Divanului imperial și ți-a fost emisă porunca înaltă, cuprinzînd explicarea situației în această privință.

Unind şi atrăgînd şi de acum încolo, în toate împrejurările, raialele amintite mai sus şi ferindu-le de a fi aţiţate să plece din ţara aceea în alte părţi, se lasă pe seama devotamentului tău crearea cu înţelepciune a condiţiilor care să ducă la propăşirea ţării.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să faci şi să procedezi aşa cum s-a scris mai sus. Salutare şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed . . .

Sigiliu: Mehmed . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/208, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani* (doc. tăiat). Rez. Cat., II, p. 388, nr. 1 372.

---

[1] *Humbara tapları.*
[2] *Abus-topları.*
[3] *Hasköy-Tophanesi* (lîngă Istanbul).
[4] În Moldova.
[5] Loc alb.
[6] *Defterdar-efendi;* e vorba de *Başdefterdar.*

37 **⟨1793⟩ Constantinopol**

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed paşa cere domnului Moldovei, Mihail Suţu, să caute să înlăture neajunsurile arătate şi să facă tot posibilul să mute şi să aşeze din nou în cazaua Ismail 1 000 de raiale care emigraseră în Moldova, dîndu-se poruncă pentru propăşirea cazalei Ismail. I se cere, totodată, să colaboreze în această privinţă cu intendentul de binale de la Ismail.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei ⟨voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face cunoscut, pe scurt, că [1]⟩, ceva mai înainte de aceasta, fusese emisă şi îţi fusese trimisă o înaltă poruncă în sensul ca să ridici şi să aşezi la Ismail 1 000 de familii dintre raialele care au emigrat din Ismail şi din satele dependente de acesta, precum şi din părţile Rumeliei, şi au venit în Moldova, ca şi raialele care au venit anul trecut din afară.

În hîrtia ta, care a fost scrisă acum ca răspuns amănunţit la chestiunea aceasta, a aducerii şi aşezării raialelor, arăţi şi vorbeşti cu amănunte despre neajunsurile privitoare la îndemnarea şi la trimiterea, cu poruncă şi cu forţa, din Moldova, ale raialelor mai sus arătate şi scrii şi semnalezi felul cum ar trebui să fie date înaltele porunci ce vor fi emise în legătură cu posibilităţile aducerii şi aşezării lor. Am luat cunoştinţă de toate cele scrise.

Deşi am luat cunoştinţă de neajunsurile pe care le gîndeşti, în legătură cu ducerea şi trimiterea cu forţa, la tîrgul Ismail, ale raialelor pomenite mai sus şi cu toate că ele sînt potrivite, totuşi şi propăşirea tîrgului Ismail şi a ţinuturilor sale, aşa cum o cere împărăţia sa, depinde de mulţimea raialelor, iar creşterea numărului raialelor atîrnă de aşezarea şi de stabilirea raialelor trebuincioase la Ismail, aşa cum au fost date porunca şi firmanul.

De aceea s-a scris, în această privinţă, din partea noastră, o scrisoare personală intendentului de binale de acum de la Ismail, Elhadj-Nu'man bei,

unul dintre demnitarii împărăției, arătîndu-i-se ca, pentru a înlătura neajunsurile, să ia legătura cu tine, în privința aranjării, într-un fel oarecare, și, corespondînd cu tine și hotărînd, să ne scrie și să ne aducă la cunoștință care anume este situația.

Astfel, ți s-a scris această scrisoare și ți s-a trimis prin ... [2], pentru ca, atunci cînd îți va sosi în această privință știre din partea emirului *(mir)* amintit mai sus, să te grăbești să aranjezi chestiunea amintită, în înțelegere cu el și în așa fel ca să fie înlăturate neajunsurile și să scrii și să dai de știre în partea aceasta așa cum stă situația.

Cu voia celui preaînalt, cînd va sosi, să te grăbești să faci așa cum s-a scris mai sus. Salutare și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit!

Semnătura: Mehmed...

Sigiliu: Mehmed...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/205, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 388, nr. 1 370.

---

[1] Text rupt (s-a reconstituit după alte documente similare).

[2] Loc alb.

38 ⟨1793—1794⟩

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed pașa, în urma sesizărilor făcute de negustorii de Capan, care stăteau la Galați și la Brăila cu corăbiile, îi cere domnului Moldovei, Mihail Suțu, să nu aștepte recolta nouă, ci să descopere zaherelele ascunse pe moșiile boierilor și cele mănăstirești, așteptînd urcarea prețurilor, și să le încarce în corăbii. Domnul să grăbească astfel transporturile de zaherele, ceea ce s-a poruncit și domnului Țării Românești. Se amintește și de situația recoltelor din cele două țări românești.

Pildă printre emirii neamului Mesiei și demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se face cunoscut, pe scurt, că s-a dat de știre cu arzuhal precum că la schelele din Galați *(Kalas)* și Brăila *(Ibrail)* peste 150 de corăbii mari și mici, de-ale negustorilor Capanului de făină așteaptă de mai bine de două luni să fie încărcate și că, din această pricină, se fac cheltuieli mari.

Pe de altă parte, s-a arătat că, în anul acesta binecuvîntat, deși nu au căzut ploile la vreme, iar semănăturile nu au răsărit în Țara Românească și în Moldova ca în anul trecut, totuși, căzînd în luna mai ploi, după cum se spera, semănăturile de vară [1] sînt bune, iar recoltele din cele mai multe cazale ale Moldovei au răsărit mai bine decît în anul trecut. De asemenea, s-a mai arătat că, deși în cîteva sate ale unor județe *(kaza)* semănăturile de toamnă sînt mai pirpirii, iar buruienile au apărut mai repede decît cerealele, totuși, majoritatea satelor nu sînt așa, ci au semănături bune, iar la moșiile *(çiftlik)* boierilor din Țara Românească și Moldova, precum și în satele de „vakîfuri" mănăstirești se află multă recoltă veche, dar că, așteptînd situația din anul trecut, boierii țin zaherelele lor ascunse și dosite în gropile de pe ciflicurile lor, zicînd, cu viclenie: „Să urce prețurile și să cîștigăm" și arătînd, în felul

acesta, că este lipsă şi criză. S-a mai explicat că, din partea ta şi din partea voievodului Ţării Româneşti [2], se depun într-adevăr eforturi şi străduinţe în privinţa zaherelelor, dar că, totuşi, dacă ar fi forţaţi şi constrînşi cei de felul celor care îşi ascund zaherelele, atunci nu va mai fi nevoie să se aştepte recolta nouă şi că, încărcîndu-se în corăbii recoltele vechi, ele [3] vor putea face, cu ajutorul şi cu bunăvoinţa celui drept, două drumuri înainte de trecerea anotimpului de mare.

În această privinţă s-a cerut şi emiterea unei porunci înalte. Dorinţa Împărăţiei sale fiind aceea ca să fie scoase, fără întîrziere şi fără zăbavă şi cu o clipă mai devreme, zaherelele existente în ţara Moldovei şi să fie expediate şi scoborîte la schela Galaţi şi să fie încărcate în corăbiile de Capan şi trimise la Înalta Poartă, i s-au dat, în această privinţă, şi voievodului Ţării Româneşti sfaturi straşnice cu o altă poruncă ilustră. Astfel, a fost scrisă şi trimisă prin . . . [4] această scrisoare, potrivit cerinţei firmanului purtător de înaltă glorie, care ţi-a fost emis în sensul ca să depui străduinţe pentru scoaterea la iveală a zaherelelor din ţara mai sus menţionată şi pentru transportarea lor la schelă. De asemenea, trimiţînd oameni pricepuţi prin cazale şi prin sate, să sfătuieşti cu străşnicie şi să avertizezi pe cei de trebuinţă şi pe boieri, precum şi pe raiale şi, îndeplinind porunca privitoare la transportarea şi la scoborîrea în grabă la schela Galaţi ale zaherelelor cerute şi la încărcarea lor în corăbiile de Capan, precum şi la trimiterea lor la Înalta Poartă, să te grăbeşti să dovedeşti devotamentul care se aşteaptă de la tine. Să te fereşti şi să te ţii departe de contrariul!

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să faci şi să procedezi potrivit cerinţelor înaltei porunci. Salutare şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătura: Mehmed . . .

Sigiliu: Mehmed . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/204, semnătură cu pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 385, nr. 1 361.

---

[1] Este vorba de recolta de vară.
[2] Alexandru Moruzi.
[3] Corăbiile.
[4] Loc alb.

39 ⟨Cca 1794 martie 15 = *1208 şaban 12*⟩

Act întocmit la Monetăria din Constantinopol cu privire la sumele pentru care se angajaseră şi pe care le plătiseră domnul Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, şi domnul Moldovei, Mihail Suţu, pentru richiabie: Ţara Românească 500 de pungi de aspri, iar Moldova 300 de pungi pe an. Plăţile se efectuau prin intermediul Monetăriei otomane.

3.Z., anul ⟨1⟩207 [1].

I. Suma pentru care se angajase şi pe care a predat-o la Vistierie voievodul Ţării Româneşti, Alexandru, fiul lui Constantin, care îşi luase asupra sa obligaţia să predea în fiecare an la Vistieria Haremului împărătesc cîte 500 de pungi de aspri ca richiabie, în două rate, început de an socotindu-se a treia zi a lunii zilhidjge din anul 1207 [1].

Chitanță *(Temessük)*:

250 000 guruși. După socoteala în pungi: 500.

75 000 guruși, predați la 13 Ș., anul 1207 [2], prin Iusuf aga, intendent la Tarapana.

---

175 000 guruși ⟨rest⟩.
50 000 guruși, predați la 5 Z., anul 1207 [3], la Tarapana.

---

125 000 guruși ⟨rest⟩.
81 000 guruși, predați la 27 Dj., anul 1208 [4], la Tarapana.

---

44 000 guruși ⟨rest⟩.
44 000 guruși, predați la 28 Dj., anul 1208 [5], la Tarapana.

II. Suma pentru care se angajase și pe care a predat-o la Vistierie voievodul Moldovei, Mihail bei, care își luase asupra sa obligația să predea în fiecare an la Visteria împărătească, în două rate, 300 de pungi de aspri ca richiabie, început de an socotindu-se a 22-a zi a lunii djemazi-ul-ahir din anul 1208 [6].

1) **Chitanță** *(Temessük)*:

150 000 guruși. După socoteala în pungi: 300.

75 000 guruși, predați la 15 Ș., anul ⟨1⟩207 [7], prima rată, la Monetărie.

---

75 000 guruși ⟨rest⟩.
12 500 guruși, predați la 4 B., anul 1208 [8], la Monetărie.

---

62 500 guruși ⟨rest⟩.
12 500 guruși, predați la 11 B., anul ⟨1⟩208 [9], la Monetărie.

---

50 000 guruși ⟨rest⟩, de cerut.

2) *Banii ceruți*:

50 000 guruși.
12 500 guruși, la 17 B., anul ⟨1⟩208 [10], la Monetărie.

---

37 500 guruși ⟨rest⟩.
25 000 guruși, la 5 Ș., anul ⟨1⟩208 [11], la Monetărie.

---

12 500 guruși ⟨rest⟩.
12 500 guruși, la 12 Ș., anul ⟨1⟩208 [12], la Monetărie.

Orig. TKSMA, E-968. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 449.

---

[1] *3 zilhicce 1207* = 12 iulie 1793.
[2] *13 șaban 1207* = 26 martie 1793. Înseamnă că suma respectivă a fost predată cu anticipație față de data stabilită (Vezi doc. nr. 10).
[3] *5 zilhicce 1207* = 14 iulie 1793.
[4] *27 cemazi II 1208* = 30 ianuarie 1794.
[5] *28 cemazi II 1208* = 31 ianuarie 1794.
[6] *22 cemazi II 1208* = 25 ianuarie 1794.
[7] *15 șaban 1207* = 28 martie 1793.
[8] *4 receb 1208* = 5 februarie 1794.
[9] *11 receb 1208* = 12 februarie 1794.
[10] *17 receb 1208* = 18 februarie 1794.
[11] *5 șaban 1208* = 8 martie 1794.
[12] *12 șaban 1208* = 15 martie 1794.

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Mihail Suţu, cere autorităţilor otomane să înlesnească călătoria boierului Nicolachi, care se ducea la Constantinopol cu alţi doi oameni pentru unele treburi speciale ale domniei. Se cere să nu fie supăraţi cu cereri de gizia şi alte dări.

După prezentarea salutului meu fidel către măriile lor virtuoşii şi generoşii cadi-efendii, naibi-efendii, precum şi către măriile lor mutesellimii *(mutesellimân)* şi voievozii *(voyvodagân)* şi alţi ofiţeri-agale, fericiţi şi generoşi, aflaţi pe drumul ce duce din Moldova *(Bogdan)* şi pînă la Poarta împărăţiei, li se face prieteneşte cunoscut că, de astă dată, a fost trimis la Poarta fericirii, pentru unele treburi speciale ale noastre, un boier de al nostru, numit Nicolachi [1], împreună cu doi oameni ai săi, şi doresc, în mod prietenesc, ca, sprijinindu-i în treburile lor, ei să nu fie necăjiţi şi supăraţi prin cerere de gizia sau într-alt chip şi să se depună străduinţe pentru ocrotirea şi protejarea lor la ducere şi la întoarcere.

Semnătură: Voievodul Mihail, voievodul de acum al Moldovei.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/2, semnătură şi sigiliu cu cap de bour şi cu vultur cu crucea în cioc, cu iniţiale în l. slavonă şi anul 1793; scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 383, nr. 1 352.

[1] *Nikolaki*, cămăraş.

41 1794 aprilie 28 *(1208 ramazan 27)*

Act prin care se arată cum anume au fost repartizaţi cei 30 000 de guruşi reprezentînd „iidiaua", de sărbătoarea de după Ramazan, a domnului Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, pe anul Hegirei 1208 (1794). Se precizează că aceeaşi sumă o trimitea şi domnul Moldovei, dar de Sărbătoarea sacrificiilor (Iyd-i-Edha).

27 N., anul 1208.

Suma care a fost prezentată în Ramazanul cel venerat din partea voievodului Ţării Româneşti şi care, potrivit poruncii împărăteşti, a fost împărţită la locurile cuvenite după cum urmează:

1. Măriei sale fericitei *Sultana-Mamă* [1] cea preaglorioasă:

10 000 guruşi, în bani.
03 000 guruşi, preţul pentru ⟨pieile de⟩ samur.
02 000 guruşi, preţul pentru ⟨pieile de⟩ rîs *(vışık)*.

15 000.

S-a predat cu mîna vechilului Vistieriei:

2. Preamăreţei *Prima Cadînă* [2]:

2 500 guruşi, în bani.
1 500 guruşi, preţul pentru blănuri.

4 000.

3. Agăi de la Harem[3]:

2 500 guruşi, în bani.
1 500 guruşi, preţul blănurilor.

4 000.

4. Lui Hazineadar-aga: 1 000 guruşi, în bani. Se predau agăi de la Harem.

5. Intendent-agăi Vistieriei: 3 500 guruşi, pentru preţul blănurilor.

6. Lui Beşir aga, sfetnicul *(lala)* Sultanei-Mamă: 1 000 de guruşi; şi aceştia tot în bani.

7. Sfetnicului Baş-Kadînei: 800 de guruşi; şi aceştia tot în bani.

8. Unor persoane:

700 guruşi, ⟨din care⟩:
100 guruşi baş-efendiului de la Poartă.

600 ⟨rest⟩.
100 guruşi starostelui slujitorilor, caftangiului şi altor slujbaşi.

500 ⟨guruşi rest⟩

Total guruşi:

15 000 ⟨Sultanei-Mamă, v. 1⟩.
04 000 ⟨Pentru Prima Cadînă, v. 2⟩.
04 000 ⟨Agăi de la Harem, v. 3⟩.
01 000 ⟨Lui Hazinedar-aga, v. 4⟩.

24 000 ⟨guruşi, total parţial⟩.
03 500 ⟨Intendent-agăi Vistieriei, v. 5⟩.
01 000 ⟨Lui Beşir aşa, v. 6⟩.
00 800 ⟨Sfetnicului Baş-Kadînei, v. 7⟩.
00 700 ⟨Vezi punctul 8, de mai sus⟩.

30 000 ⟨guruşi, total general⟩.

De asemenea, tot atîta este şi ceea ce soseşte din partea voievodului Moldovei[4] la Sărbătoarea sacrificiilor[5].

Orig. TKSMA, E — 6 496/2. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 302.

[1] *Valide-Sultan.*
[2] *Baş-Kadın.*
[3] *Dar-üs-Sa'ade es-şerife ağası.*
[4] Mihail Suţu.
[5] *Iyd-i Edha — Kurban Bayramı.*

42 **⟨1794, după mai 1⟩ Constantinopol**

Scrisoare prin care, la cererea domnului Moldovei, Mihail Suţu, de a i se da unele instrucţiuni în privinţa polonezilor fugari din teritoriile ocupate de Rusia, marele vizir Melek-Mehmed paşa îi arată că Poarta

nu este de acord cu primirea și cu călăuzirea lor, și-i cere să-i îndepărteze, lăsîndu-i să plece unde vor, pentru a nu da prilej Rusiei să ridice unele pretenții.

Pildă printre emirii neamului Mesiei și demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail *(Mihal)*, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se aduce, pe scurt, la cunoștință că în arzuhalul pe care l-ai trimis de astă dată ai scris cu amănunte că oastea leșească *(Leh)*, aflată pe teritoriul leșesc, trecut în stăpînirea Rusiei în momentul împărțirii Poloniei, care a avut loc [1], era folosită, vrînd-nevrînd, în slujba oștii rusești.

După cele întîmplate în acele părți, vreo 1 100 de ostași au trecut înarmați, de pe partea cealaltă, în cazaua Soroca [2], una dintre cazalele Moldovei, iar pentru a scăpa de chiarele asupritoare ale rușilor, ei se gîndesc să meargă lîngă căpetenia aliaților care se strîng și se adună în acest timp în ținutul Cracoviei. De asemenea, ai mai arătat că ei s-au rugat să li se dea voie să cumpere cu banii lor, de la posesori, proviziile care le trebuie pînă să ajungă, în provincia Galiției, dependentă de Austria, și de acolo în ținutul Cracoviei, mergînd de-a dreptul fie pe drumul ce trece prin Hotin, fie prin Moldova. Mai scrii că după ei vin și alți polonezi, iar omul tău, pe care l-ai trimis în partea cazalei mai sus pomenite, ți-a scris și ți-a dat de știre că ei au preferat să meargă numaidecît, prin Moldova, spre Galiția arătată mai sus și că au și pornit la drum.

De asemenea, mai arăți că pînă acuma nu s-a ivit nici un fel de pretenție din partea rușilor în privința întîmplărilor de mai sus, dar ceri să ți se dea de știre cum anume să procedezi și ce răspunsuri va trebui să le dai rușilor, dacă rușii se vor plînge de trecerea prin Moldova, așa cum s-a arătat mai sus, a polonezilor înarmați, de care s-a pomenit și care și-au lăsat slujbele lor, sau dacă vor cere înapoierea polonezilor care vor trece și de acum încolo, așa cum se presupune.

Ținînd seamă de cerințele timpului și stării, pare clar că a-i primi acum pe polonezii amintiți mai sus și a le arăta calea vor duce la urmări primejdioase. De aceea, în acest caz, s-a părut că este mai bine să nu li se îngăduie acestora să stea pe pămîntul Moldovei, ci să se caute să fie îndepărtați și este bine să se procedeze pe față și să se dea unele semnale, încît să ajungă la auzul consulului Rusiei precum că ai primit poruncă pentru îndepărtarea lor.

Cînd mai sus amintitul arzuhal al tău a fost prezentat la scara împărăției strălucitoare ca luna, nu s-a îngăduit să fie luați în stăpînire cei de acest fel și a fost emis cu cinste hatt-i-humaiun purtător de înaltă glorie ca să declari că Înalta împărăție este absolut neutră fie în chestiunea Poloniei, fie în chestiunea Franței.

De aceea a fost scrisă această scrisoare și trimisă prin ... [3], ca să faci și să procedezi cu atenție, potrivit cerinței hatt-i-humaiunului. De asemenea, neîngăduind șederea polonezilor amintiți pe pămîntul Moldovei și nici trecerea lor prin Hotin, să nu le dai prilej de călăuzire și să nu le arăți calea, pe orice drum ar trece ei și ori unde ar porni, în afară de Hotin. Să te străduiești să-i îndepărtezi cu un ceas mai de vreme. De asemenea, după cum s-a scris mai sus, să declari în așa fel că ai poruncă din partea Înaltei împărății ca să nu-i primești pe cei de acest fel și ca să-i îndepărtezi. Să răspîndești această veste într-un fel, încît să ajungă și la auzul consulului Rusiei. Totodată, să te grăbești să arăți și să explici celor de trebuință precum că Înalta împărăție se ține deoparte în chestiunile Poloniei și Franței.

În felul acesta, să depui toate sforțările tale pentru a respecta în toate împrejurările atenția necesară, precum și pentru a arăta priceperea ce se așteaptă de la tine și să fii atent și pentru îndeplinirea treburilor, cu chibzuință, încît ele să nu ducă la tulburarea eforturilor.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să te grăbești să faci și să procedezi așa cum s-a scris mai sus. Salutare și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed . . .

Sigiliu: Mehed . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III,201, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-yeni-divani*. Rez. Cat., II, p. 385, nr. 1 359.

---

[1] A doua împărțire a Poloniei (ianuarie 1793), între Rusia și Prusia.
[2] După răscoala condusă de generalul Tadeusz Kosciuszko.
[3] Loc alb.

43 ⟨1794, după mai 1⟩ Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed pașa, răspunzînd la arzul domnului Moldovei, Mihail Suțu, îl sfătuiește cum anume va trebui să procedeze pentru scoaterea celor peste 3 000 de polonezi, militari și civili, care se refugiaseră în Moldova în urma ocupării unor teritorii de către Rusia, fără ca măsurile luate de domn să știrbească cinstea Porții sau să ducă la supărarea lor sau la proteste din partea rușilor și austriecilor.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se face cunoscut, pe scurt, și ți se dă de știre că au sosit arzurile pe care le-ai trimis mai înainte și mai tîrziu și în care arăți că, datorită împărțirii Poloniei, care a avut loc de astă dată [1], împărăția Rusiei ocupînd ținuturile poloneze, de dincolo, care formau hotar cu cazaua Soroca *(Sorika)*, una din cazalele Moldovei, aflată la margine de hotar, din pricina turburărilor ivite în acele părți, vreo 3 000 de ostași polonezi înarmați, afară de soțiile, copiii și căruțașii lor, au pătruns în cazaua mai sus amintită a Sorocăi [2], de pe pămîntul Moldovei, cu speranța de a se refugia sub ocrotirea Înaltei împărății, pentru a scăpa de asuprirea rușilor. Mai arăți că, această situație provocînd spaimă și groază printre raiale, ai început numaidecît să dai asigurări și să liniștești inimile raialelor din acele ținuturi.

De asemenea, mai arăți că, după ce oștile mai sus pomenite s-au așezat în localitate, din partea ofițerului ostașilor amintiți s-a scris o scrisoare, printr-un maior, în care, vorbindu-se de stările cunoscute, ce se întîmplaseră în țara lor, se cerea, totodată, voie și îngăduință pentru oamenii pe care se gîndeau să-i trimită la Poartă spre a face arz și a semnala, mai întîi de toate, starea lor către Înaltul Devlet, unde se refugiaseră, precum și atașamentul lor față de împărăția arătătoare de prietenie. De asemenea, se rugau să se retragă mai încoace de hotar, așteptînd emiterea iradelei. Mai arăți că a fost prezentat și raportul *(takrir)* care s-a scris după ce maiorul cel amintit mai sus a fost chestionat.

De asemenea, arătînd că ești oprit de a trimite om la Poartă cu scrisoare din partea lor către Poarta fericirii, în privința stărilor celor amintiți mai sus, mai anunți că li s-a îngăduit, de nevoie, să se retragă cu trei—patru ceasuri mai încoace de hotar, pînă la apariția iradelei de care s-a pomenit. De asemenea, mai ceri să ți se semnaleze în grabă situația, pentru a face și a proceda după cum va fi înalta iradea în privința fugarilor amintiți mai sus. Totodată, au sosit și arzurile tale despre unele vești și despre alte chestiuni. Am aflat și am luat cunoștință de toate cele cuprinse în ele.

Această împărăție veșnică fiind locul de adăpost al celor nevoiași, este o cerință a naturii Înaltei împărății să se acorde învoire celor care se refugiază sub umbra înaltei sale milostenii. De aceea acordarea, în orice caz, a înaltei îngăduințe acestor polonezi, care au trecut de astă dată încoace, cu speranța de a fi ocrotiți sub umbra Înaltei împărății, face parte din înalta cinste și glorie.

Totuși, întrucît aceștia aparțin cetelor ostășești, care duc la ațîțări, dacă vor fi primiți sub această formă, acest lucru nu va conveni Înaltei împărății. Astfel, pe lîngă faptul că nu va fi cu putință, și nici potrivit, ca ei să fie folosiți în servicii ostășești, se mai presupune că această chestiune, pomenindu-se și de ruși și de austrieci, va putea să dea naștere, într-un fel, la certuri și la gîlcevi, iar dacă li se va cere să iasă din înfățișarea de oșteni și să se învoiască să devină raiale, atunci, este clar că nu vor accepta să devină raiale, nefiind în stare să facă agricultură.

Pe de altă parte, de vreme ce sus-numiții s-au refugiat, așa cum s-a spus mai sus, sub umbra Înaltei împărății, va fi o situație contrară înaltei glorii să se recurgă la izgonirea și la îndepărtarea lor prin forță. De aceea, în orice caz, se cuvine ca aceștia să fie atrași și să li se dea asigurări, fără să fie primiți în partea aceasta. Astfel, de la tine se cere, iar din cerințele priceperii tale se așteaptă să creezi motive pentru îndepărtarea lor într-o formă acceptabilă și să depui străduințe pentru porunca înlăturării lor normale, luînd și aplicînd măsurile ce se cuvin.

Astfel, să le răspunzi cam așa: „Întrucît v-ați refugiat în Înalta împărăție, se cuvine gloriei Înaltei împărății să vi se dea, în orice caz, înalta învoire; numai că, voi făcînd parte din ceata ostășească, acest lucru nu convine Înaltului Devlet. De aceea așezarea voastră în partea aceasta va fi cu putință numai dacă, schimbîndu-vă înfățișarea, veți primi să deveniți raiale și să vă ocupați cu agricultura. Dacă, în felul acesta, lăsîndu-vă armele, veți primi să deveniți raiale și vă veți ocupa de agricultură, poate că, în acest caz, făcîndu-se arz la Înaltul Devlet și cerîndu-se învoire, s-ar putea să se găsească o modalitate potrivită ca să vi se arate loc și să fiți așezați în partea aceasta".

Să depui toate strădaniile tale ca, luînd, după nevoie, măsuri bune și procedînd cu înțelepciune, să-i atragi și să le dai asigurări, dar ei să nu prindă ură, și, în felul acesta, să creezi toate motivele pentru îndepărtarea lor normală din țara padișahului.

Dar dacă aceștia, nefiind siguri de ruși, vor arăta teama lor în privința întoarcerii și vor expune, în această privință, scuzele lor sau dacă vor insista pentru refugierea lor, atunci să le spui, dacă socoți potrivit, că vei discuta cu însărcinatul cu afaceri de acolo al Rusiei pentru ca ei să nu fie păgubiți în nici un fel și că se va aranja să li se dea, în orice caz, asigurări. În felul acesta, să încerci să-i îndepărtezi cu înțelepciune.

De asemenea, să apreciezi dacă va avea sau nu va avea vreun neajuns să i se explice din partea ta sus-numitului însărcinat cu afaceri această situație, fără să-ți fi fost prezentată din partea lui. Se lasă pe seama priceperii

tale să procedezi în această privință cu înțelepciune și cu grijă, să creezi motivele înțelepte ca sus-numiții să nu se scîrbească și să nu se aducă prejudicii nici cinstei Înaltului Devlet, iar din alte părți să nu se ivească pretexte de gîlceavă, într-un fel oarecare.

În felul acesta, să te grăbești să îndeplinești cele trebuincioase și cele ce se cer priceperii și cele ce trebuie întreprinse. De asemenea, să ai grijă să arăți încoace felul în care s-a rezolvat. Pentru acestea s-a scris această scrisoare și ți s-a trimis prin . . . [3].

Astfel, la sosirea ei, să faci și să procedezi așa cum s-a scris mai sus. Sănătate și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed . . .

Sigiliu: Mehmed . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc turc., III/200, cu semnătură sub pence și sigiliu, scris: *yeni-divani*. Rez. Cat., II, p. 384—385, nr. 1 358.

---

[1] A doua împărțire a Poloniei (ianuarie 1793), între Rusia și Prusia.
[2] După răscoala condusă de generalul Tadeusz Kosciuszko.
[3] Loc alb.

44 **1794 iunie 30—iulie 28** *(1208 zilhicce)*

Scrisoare prin care mai mulți dregători turci și tătari răspund hatmanului Costachi Ghica din Moldova că veniturile moșiilor din „Cele două ceasuri" aparțin stăpînului de moșie și că dările percepute de „voievodul" de Căușan de la niște mocani, veniți acolo, nu este altceva decît un abuz, în complicitate cu Islam bei și Djantemir Mîrza.

Hüve!

Măriei sale fericitului și generosului și mult respectatului nostru prieten Costachi [1] Ghica, boierul hatman:

. . . [2] Mai înainte de aceasta ați întrebat dacă bătrînii din ținut nu cumva știu ceva despre veniturile *(havaid)* din moșiile aflate în cuprinsul „Celor două ceasuri" [3] și cît anume erau veniturile din alîm de la mocanii care vin pe pămînturile moșiilor ca să ierneze și cît anume se lua pentru ele din trecut și pînă acum, potrivit legilor obișnuite. Din aceea ce știm noi, cei de aici, și din cîte am auzit de la bătrînii care au fost înaintea noastră, atunci cînd se încasa darea alîm, se luau cîte doi aspri *(akçe)* de fiecare oaie și cîte două parale de fiecare cal *(hergele)* și cîte 10 parale pentru pășunat *(otlak)* și cîte patruzeci de aspri de fiecare familie, fie de la musafiri și fie de la mocani sau de la localnicii aflați în cuprinsul „Celor două ceasuri".

Potrivit obiceiului din trecut și pînă acum, le lua cel care era stăpînul moșiei și nimeni dintre celelalte căpetenii *(zabit)* nu avea nici un fel de amestec, astfel că toate veniturile lor le lua numai stăpînul moșiei. Și noi, la rîndul nostru, așa am văzut și așa știm. Faptul că voievodul de la Căușani a luat de la mocanii veniți pe pămînturile acestor moșii cîte o para de fiecare oaie, zicînd că „este venitul de serdar *(serasker)*", aceasta se datorește următoarei pricini: Islam bei, care este beiul ținutului nostru, precum și Djantemir Mîrza, lăcomindu-se, au depus mărturie falsă, zicînd că: „Din trecut și pînă acum voievodul de Căușani ia veniturile provenite de la astfel de mocani,

care vin pe pămînturile moșiei". În sfîrșit, și noi, la rîndul nostru, așa știm că, la origină, aceste venituri, amintite mai sus, reveneau stăpînului de moșie, fără ca altcineva să aibă vreo legătură cu ele. Salutări! În rest, rugă!

În zilhidjge 1208.

Semnează: Imam-Çora, Hadji-Keldi, Molla-Mustafa, Mehmed aga, Abdulgani-Celebi, Djevri, fratele imamului.

Orig. Arh. B.C.S., fd. St. Georges, LIII/6, doc. nr. 12; șase semnături cu patru sigilii și două amprente; scris: *rik'a;* pe v. însemnare. Rez. Cat., II, p. 383—384, nr. 1 355.

---

[1] În alte documente apare *Constantin*.

[2] Formulă de urare de sănătate (s-a renunțat).

[3] „Cele două ceasuri", porțiune de teren din sud-estul Moldovei, dată în folosul tătarilor din Bugeac, cu anumite condiții.

45 **1794 iunie 12** *(1208 zilka' de 13)*

Scrisoare prin care ghedikliul Ismail, însărcinat cu procurarea de zaherele pe malurile Dunării, aflat la Brăila, comunică domnului Țării Românești, Alexandru Moruzi, discuțiile avute cu scribii negustorilor de Capan, care îl reclamaseră pe domn că nu ar fi vrut să le dea zaherele și ar fi restituit capitalurile lor etc., dar aceștia negaseră că l-ar fi acuzat pe domn în corespondențele lor către Poartă. Îi cere, totodată, să colaboreze cu negustorii și să se preocupe în continuare de sarcinile pe care le are față de Poartă etc.

Excelența sa gloriosul, stimatul, mărețul și înaltul domn *(mir)*, demn de mare respect:

După îndeplinirea celor cuvenite prieteniei, potrivit regulilor obișnuite, vi se aduc la cunoștință, prietenește, următoarele:

Sosind scrisoarea măriei sale binefăcătorului nostru [1], adresată nouă și fratelui nostru nazîr-aga [2], în legătură cu măria sa efendiul nostru Elhadj-Nu'man bei [3], precum și scrisoarea înălțimii voastre, către scribii de Capan [4], cînd, toți scribii de Capan *(Kapan)* au fost aduși în fața noastră și cînd scrisoarea măriei sale binefăcătorul, precum și scrisoarea excelenței voastre au fost citite în fața lor, ei au spus astfel:

„Într-adevăr, le-am scris și le-am explicat asociaților noștri *(șerikleri-mize)* aflați la Capan precum că efendiul nostru Elhadj-Nu'man bei a cumpărat zaherele *(zehair)* și că ele nu s-au dat negustorilor, dar în legătură cu voievodul Țării Românești nu am scris nimic [5]. Ce să scriem? În orice caz, pînă în clipa de față, voievodul Țării Românești s-a preocupat de chestiunea zaherelei *(zahire)* și s-a îngrijit foarte mult de treburile noastre, fie că era vorba de polițele *(poliça)* noastre, fie de alte treburi ale noastre".

Eu, acest prieten al vostru, la rîndul meu, i-am întrebat astfel: „Spuneți că voievodul mai sus amintit vă ocrotește pe voi. Atunci, de ce scrieți contrariul la Înalta Poartă asociaților voștri? Negustorul poate să meargă pe calea înșelăciunii? De asemenea, eu știu că făceați gălăgie, zicînd că: «El [6] a pus să ni se restituie banii pe care i-am dat prin sate pentru zaherele» și că ați scris acestea asociaților voștri!".

Atunci, ei au negat categoric, zicînd: „Noi nu avem cunoștință de astfel de scrisori!" și au răspuns astfel: „Noi, de asemenea, cunoscînd criza de zaherele, cum putem să scriem așa ceva?".

V-am scris această scrisoare prietenească, sperînd că, totuşi, înălţimea voastră, făcînd că nu aţi auzit astfel de vorbe ale negustorilor, nu veţi face cusur în treburile voastre şi că veţi încinge brîul zelului pentru a scoate zaherele, pe cît va fi cu putinţă, precum şi cu intenţia de a întreba, în mod special, de hatîrul domniei voastre.

Cu ajutorul lui Allah, unindu-vă de acum încolo în chestiunea zaherelei, măreţul Allah să vă dea noroc în sensul ca, în anul acesta binecuvîntat, să slujiţi cu bine Înaltul Devlet, Amin!

La 13 zilka'de, anul 1208.

Esseyyid Ismail, unul dintre ghedikliii *(gedikli)* Înaltei Curţi [7], în prezent, mubaşir de zaherele pe malurile Dunării [8].

Însemnare: „Copia scrisorii *(kaime)* pe care mubaşirul de zaherele, Ismail aga, i-a scris-o supusului voievod al Ţării Româneşti.

Suret. TKSMA, E. (?) [9]. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 123.

Notă: Într-o lungă scrisoare, din 22 iunie 1794 *(23 Za. 1208)*, adresată marelui vizir (Melek-Mehmed paşa), domnul Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, explică situaţia în legătură cu reclamaţia negustorilor capanlii, care scriseseră la Poartă că domnul nu vroia să le dea zaherele sub pretextul de a satisface cererile intendentului de construcţii *(bina emini)* din cetatea Ismail, Elhadj-Nu'man bei, si că a restituit aconturile pe care negustorii le dăduseră prin sate etc.

Alexandru Moruzi arată că s-a conformat poruncilor, depunînd eforturi mai mari decît în anul precedent (1793), anul numirii sale, şi că, spre deosebire de anul anterior, cînd recolta fusese din belşug şi negustorii obţinuseră cîştiguri mari, recolta anului 1794 era compromisă aproape total, din cauza secetei îndelungate şi a altor calamităţi (lăcuste etc.), că recolta anului anterior era pe terminate, dar că, cu toate acestea, el a expediat, în total, „13 poveri de chile *(13 yük kile* = 1 300 000 chile*)* de zaherele, că lui Numan bei i-a promis 4 000 chile de Brăila de zaherele, pe care însă nu le-a putut preda integral, urmînd să le completeze în anul 1794 şi că Numan bei, în afară de completarea restului, a mai cerut încă 60 000 chile de făină etc.

Alexandru Moruzi mai arată că, pentru a face faţă sarcinilor oficiale, în condiţiile de criză, la care se referă în mai multe rînduri în scrisoare, el cumpără zaherele din alte ţinuturi (Silistra ş.a.) şi că se gîndeşte să procure şi din Austria, chiar şi cu sacrificiul de a plăti cu mult peste preţul curent.

În acelaşi timp, el mai scrie că, grîul şi orzul fiind compromise, populaţia seamănă, în locul lor, mei şi porumb *(kukuruz* = cucucuz), că preţurile sînt foarte ridicate şi că la Bucureşti *(Bükreş)*, deşi pentru o jumătate oca *(vekıye)* de pîine se fixase nartul *(narh)* de „o para", totuşi, a fost nevoit să scadă cantitatea la „o sută dirhem" *(321 g.)* şi că, oricît s-a străduit şi oricîte cercetări a întreprins prin sate, nu a putut să strîngă decît „30 000 chile de Istanbul" de grîu *(hinta)* şi „15 000 chile de mei" *(erzen)*.

În consecinţă, domnul consideră nejustificate plîngerile negustorilor, aratînd, totodată, faptul că, deşi lipsurile erau evidente, totuşi, fuseseră „încărcate şi expediate vreo 150 de corăbii de Capan", care veniseră la Brăila pentru zaherele. La cele expuse mai sus, domnul mai adaugă şi avertismentul că forţarea locuitorilor ţării, mai mult decît s-a făcut, va duce la nenorocirea lor, ca şi în timpul războiului trecut, şi că ei sînt deja pe punctul de a se risipi.

În încheierea scrisorii sale, domnul cere să nu fie luate în seamă plîngerile negustorilor, ceea ce s-ar datora, mai de grabă, temerii negustorilor

de a nu putea obține, în anul acela, cîștigurile din anul anterior, din pricina crizei și secetei, din care cauză „pămîntul devenise ca piatra", iar produsele anului precedent erau pe terminate, ceea ce determina și populația să regrete vînzarea recoltei vechi etc.

(Suret. TKSMA, E — 5 519. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 76—79).

---

[1] A marelui vizir către ghedikliul Ismail, însărcinat cu procurarea de zaherele pe malurile Dunării. El se afla pe atunci la Brăila.
[2] Este vorba de nazîrul de la Brăila.
[3] Acesta se afla intendent de construcții la cetatea Ismail.
[4] *Kapan yazıcıları.*
[5] În sensul de reclamație.
[6] Alexandru Moruzi, domnul Țării Românești.
[7] *Dergâh-i Âli.*
[8] *Sevâhil-i Tuna.*
[9] Numărul documentului respectiv nu apare în microfilm.

46 〈1794, după august 14〉 Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Melek-Mehmed pașa, în urma insistențelor ambasadorului Rusiei, poruncește domnului Moldovei, Mihail Suțu, să cerceteze și să găsească cei 2 000 de guruși, trimiși de consulul rus din București pentru viceconsulul din Iași, și pe care curierul îi pierduse între Vaslui și Bîrlad. Se cere ca suma respectivă să fie procurată într-un fel și predată viceconsulului din Iași.

Pildă printre emirii neamului Mesiei și cel demn de încredere printre cei de credința lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se face cunoscut, pe scurt, și ți se dă de știre că în raportul *(takrir)* prezentat de astă dată de ambasadorul împărăției Rusiei [1], care stă la Poarta fericirii, se află scris și trecut că, mai înainte de aceasta, fuseseră trimise din partea consului Rusiei [2], care șade în orașul București *(Bükreș)*, prin curierul numit Trutovski [3], în două pungi sigilate, 2 000 de guruși, pentru consulul Rusiei din orașul Iași [4], dar cînd curierul amintit mai sus, schimbînd căruțele prin popasuri *(menâzil)*, a trecut teafăr și cu bine prin Țara Românească și a intrat în orașul Focșani, care face parte din Moldova, și apoi, plecînd și de acolo, a ajuns cu căruțele în satul numit Vaslui, el a pierdut suma aceea, care a căzut noaptea din căruță între Vaslui și Bîrlad. Dimineața, situația a fost dată de știre căpeteniilor de la Bîrlad și Vaslui, precum și odabașilor de popasuri, iar apoi, sosind la Iași, el a arătat și 〈vice〉consulului această situație și i-a explicat-o.

S-a mai scris că deși, potrivit înștiințării date de consulul cel amintit mai sus, chestiunea aceea a fost cercetată, totuși, s-au spus lucruri și s-au arătat scuze care nu pot fi luate în seamă și că, din această pricină, nu a apărut nimic pînă acuma. De asemenea, el mai scrie că s-a răspîndit zvonul că doi săteni ar fi găsit banii pe drum, între Bîrlad și Vaslui, și i-ar fi împărțit între ei, dar fiind turmentați de băutură, ar fi început să se certe între ei și ar fi dat lucrurile pe față și că unul dintre căpeteniile satelor pomenite mai sus, auzind aceasta, ar fi luat cu forța banii aceia de la ei și i-ar ascunde la el. De asemenea, arătînd că este clară și vina arendașului popasurilor de poștă din Moldova, întrucît nu se găseau căruțe la menzil, el mai scrie ca, făcîndu-se din nou cercetări, banii aceia să fie scoși la iveală și, neluîndu-se

în seamă scuzele şi pretextele prezentate, să fie încasaţi în întregime de la cei în cauză şi să fie predaţi <vice>consulului.

Astfel, este clar că nu vei îngădui nepredarea, la locul cuvenit, şi ascunderea şi tăinuirea, în acest fel, a banilor care au căzut noaptea din căruţă, întrucît au fost găsiţi. De asemenea, nu vei îngădui lipsa de poştalioane pentru cei de acest fel, care se duc şi se întorc, şi nici faptul ca olacii să aibă necazuri şi să piardă astfel obiectele pe care le poartă cu ei. De asemenea, se cuvine să fie găsită cu orice chip suma respectivă, fără lipsă, şi să se predea la locul cuvenit.

De aceea, a fost scrisă această scrisoare şi trimisă prin . . . [5], ca să cercetezi şi să cauţi aşa cum trebuie. Pe scurt, să fie găsită suma arătată, la oricine va fi, fie la menzilgiu, fie la cei care au luat-o, astfel încît, încasînd-o în întregime, să te grăbeşti s-o predai consulului Rusiei din oraşul Iaşi, pentru ca, în felul acesta, să se termine pretenţiile lor. Apoi,să te grăbeşti să scrii şi să dai de ştire în partea aceasta care anume este situaţia.

Cînd, cu voia preaînaltului Allah, la sosirea ei, vei lua cunoştinţă cum anume stă situaţia, să faci şi să procedezi aşa cum s-a scris mai sus. Salutare şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed . . .

Sigiliu: Mehmed . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., II/196, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-yeni-divani* (doc. tăiat). Rez. Cat., I, p. 139, nr. 563.

---

[1] Victor Pavlovici Kociubei (1793—1797).
[2] Ivan Alexandrovici Ravici (viceconsul la Bucureşti).
[3] În text *Torotovski* sau *Turutovski*.
[4] Ivan Severin (consul general).
[5] Loc alb.

47 **<1794, după octombrie 19> Constantinopol**

Scrisoare prin care marele vizir Mehmed Izzet paşa, lăudînd eforturile domnului Moldovei, Mihail Suţu, pentru aprovizionarea Porţii cu zaherele, îi cere, totodată, să depună şi în continuare tot zelul său pentru ca, pe vremea guvernării sale, locuitorii din Constantinopol să nu ducă lipsă de provizii.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face, pe scurt, cunoscut şi ţi se dă de ştire că, fiind născut cu mult devotament şi cu dreptate, depui, din trecut şi pînă acum, eforturi şi străduinţe pentru aranjarea, într-o formă dorită, a tuturor treburilor de seamă ale Înaltei împărăţii, care au fost lăsate pe seama străduinţelor tale.

De asemenea, cheltuind toate sforţările şi puterile tale pentru trimiterea, mai mult decît se aştepta, a zaherelelor orînduite pentru întreţinerea celor de la Poarta Înaltului califat, a ajuns la auzul nostru că, astfel, depui eforturi pentru fapte demne de laudă.

În felul acesta, făcîndu-ne să avem o apreciere deosebită pentru tine şi pe cînd bunăvoinţa noastră faţă de tine creştea zi de zi, soarta a făcut ca,

de astă dată, potrivit voinței lui Allah cel puternic, eu să ocup postul de mare vizir [1], iar cînd am cercetat cu grijă calitatea și cantitatea zaherelelor care sosesc la Înalta Poartă pentru nevoile de provizii ale slujitorilor lui Allah, precum și calitatea zaherelelor care sînt, pe de o parte, orînduite să fie trimise, am luat cunoștință de faptul că ai depus și depui eforturi și străduințe pentru procurarea și trimiterea lor din Moldova, iar cantitatea zaherelelor ce vor fi trimise de acum încolo este cu mult peste așteptări, în raport cu starea din anul acesta binecuvîntat. De aceea aprecierea și bunăvoința noastră față de tine au crescut încă o dată mai mult, iar bucuria și satisfacția noastră au atins gradul cel mai înalt, datorită eforturilor și străduințelor tale de acest fel. Fii fericit!

Încă din trecut ai fost înțelept și ai însușirea de a fi cu mult zel și cu multă pricepere și ești născut să depui străduințele trebuincioase. De aceea am aflat că dorești să arăți devotament și să obții bunăvoință trimițînd foarte multe zaherele, peste cele cerute, pentru ca locuitorii de la Poarta Înaltei împărății să fie feriți de greutăți. Mai cu seamă, auzind că ne-a fost sortit postul de mare vizir, așteptăm că veți depune eforturi spre a ne sluji aparte, făcînd să ajungă zaherele peste cantitățile cerute, pentru ca, în timpul nostru, cei ce se închină lui Allah să nu aibe greutăți în privința zaherelor.

Deși nu este nevoie să se dea în această privință întăriri și sfaturi, totuși, în clipa de față, neputîndu-se compara cu alți ani stările locurilor de unde așteptăm să sosească zaherele la Poarta fericirii, se cade să arătăm cît de mare este nevoia de a se trimite zaherele la Poarta fericirii. De asemenea, ținînd seamă de zelul și de devotamentul pe care le așteptăm și pe care le sperăm de la tine, ți s-a scris această scrisoare și ți s-a trimis prin. . . [2], pentru ca, cu gîndul de a ne face un serviciu oarecare, să depui toate eforturile tale pentru a trimite zaherele mai multe decît cele care au fost orînduite mai înainte și pentru a căror expediere depui străduințele și puterile tale. Este clar că acestea se cuvin cerințelor zelului tău.

De aceea, să te văd! Potrivit cerințelor devotamentului tău și dreptății tale, depunînd eforturi pentru trimiterea, pe orice cale va fi cu putință și înainte de trecerea anotimpului de mare, a unor cantități mai mari de zaherele față de alte timpuri, să te străduiești să ne faci o slujbă oarecum deosebită, prin expedierea de foarte multe zaherele pentru ca slujitorii lui Allah să nu aibe greutăți pe vremea noastră. De asemenea, să te grăbești ca, și în felul acesta, să arăți zelul și efortul pe care le așteptăm de la tine.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să ai grijă să faci și să procedezi așa cum s-a scris mai sus. Salutare și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed Izzet . . .

Sigiliu: Mehmed Izzet . . .

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/199, cu semnătură sub pence și sigiliu, scris: *yeni-divani*. Rez. Cat., II, p. 387, nr. 1 368.

---

[1] La 19 octombrie 1794.

[2] Loc alb.

Scrisoare prin care marele vizir Mehmed-Izzet paşa cere voievodului Moldovei, Mihail Suţu, să dea lunar cîte 1 265 1/2 de chile de grîu pentru tainurile celor din părţile Hotinului, urmînd ca preţul lor şi celelalte cheltuieli să fie scăzute din obligaţiile ţării. La Hotin era scumpete.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Mihail, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, ţi se face cunoscut, pe scurt, că s-a dat de astă dată de ştire, în scris, precum că, în anul acesta binecuvîntat, datorită lipsei şi scumpetei zaherelelor prin părţile Hotinului, cheltuielile de tainuri ale categoriilor de oşti, ale apărătorilor *(muhafızîn)* şi ale iamacilor *(yamakan)*, pentru întreţinerea cărora a fost însărcinat defterdarul cetăţii Hotin, Osman efendi, precum şi lefurile *(vezaif)* slujitorilor veneratelor geamii, aflate în cetatea amintită, au depăşit, pînă la sfîrşitul norocoasei luni safer, din anul acesta binecuvîntat [1], în şase luni, suma de 9 000 de guruşi.

Întrucît este nevoie de asigurarea tainurilor mai sus amintite, s-a dat înalta iradea ca, de azi încolo, începînd de la întîi ale unicei luni regeb, din anul acesta binecuvîntat [2], tainurile respective să fie date din partea ta defterdarului amintit, cu condiţia de a fi trecute în conturile tale. De asemenea, coacerea şi distribuirea să se facă prin mijlocirea defterdarului cel arătat mai sus, tot cu condiţia ca plăţile pentru coacere şi celelalte cheltuieli să fie trecute în socotelile tale.

De aceea a fost scrisă această scrisoare şi trimisă prin ... [3], potrivit cerinţelor firmanului purtător de înaltă glorie care a fost emis în sensul ca, începînd cu prima zi a ilustrei luni regeb, din anul acesta binecuvîntat, să te grăbeşti să dai şi să predai lună de lună defterdarului amintit cele 1 265 1/2 chile de grîu, necesare lunar oştilor însărcinate cu paza cetăţii respective, şi, luînd senetul de primire, să-l păstrezi la tine pentru a fi socotit în contul tău.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să faci şi să procedezi potrivit înaltei porunci. Salutare şi supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed ...

Sigiliu: Mehmed ...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/203, semnătură cu pence, sigiliu cu formule şi cu anul 1200 (1785—1786), scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 387, nr. 1 369.

---

[1] *Safer 1209;* s-a terminat la 25 septembrie 1794.
[2] *1 receb 1209* = 22 ianuarie 1795.
[3] Loc alb.

49 ⟨1795, aprilie 25⟩ Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Mehmed Izzet paşa comunică domnului Moldovei, Mihail Suţu, că s-a aprobat cererea sa de demisie din domnie, fiind numit în locul său Alexandru Callimachi. I se dă voie să vină cu familia la Poartă şi să stea în locuinţa sa, iar boierilor caima-

cami li s-a poruncit să respecte regula socotelilor dintre voievozii mazilifi și cei numiți, în privința veniturilor și cheltuielilor.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, fostul voievod al Moldovei, voievodul Mihail [1], sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se face cunoscut, pe scurt, că am văzut și am aflat cuprinsul hîrtiei pe care ai trimis-o și în care, arătînd că ești suferind de unele boli și avînd nevoie de schimbarea aerului, ceri să-ți dai demisia din domnie pentru a veni la locuința ta, spre a lua unele măsuri în vederea însănătoșirii tale. Datorită faptelor demne de laudă, arătate pînă acum față de serviciile Înaltei împărății, care au fost lăsate pe seama eforturilor tale, este clară bunăvoința noastră în ceea ce te privește pe tine. De aceea, de astă dată, domnia Moldovei fiind acordată și dăruită de împărăția sa devotatului Alexandru-beizadea [2], care este dragomanul Divanului imperial, s-a dat înalta învoire ca tu, la rîndul tău, să pornești dintr-acolo cu familia ta și cu copiii tăi și, întorcîndu-te și înapoindu-te la Înalta Poartă, să vii și să stai la locuința ta de pe Bosfor [3].

În acest scop a fost emisă o înaltă poruncă adresată ție, iar boierii caimacami au fost sfătuiți cu înaltă poruncă să respecte obiceiul țării în calcularea pe zile [4], în privința veniturilor și cheltuielilor înaintașilor și urmașilor.

De aceea a fost scrisă această scrisoare și trimisă prin ... [5], pentru ca, potrivit cerințelor misiunii tale, luîndu-ți copiii, familia și suita, să pleci din Moldova și să pornești spre Înalta Poartă și, venind la locuința ta de pe malul Bosforului, să stai sub umbra binevoitoare a Înaltei împărății.

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, cînd vei afla care anume este situația, să faci și să procedezi așa cum s-a scris mai sus. Salutare și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit!

Semnătură: Mehmed Izzet ...

Sigiliu: Mehmed Izzet ... 1200 (1785—1786).

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/216, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani.*

---

[1] Mihail Suțu, mazilit (prin demisie) la 25 aprilie 1795.
[2] Alexandru Callimachi (25 aprilie 1795 — 7 martie 1799).
[3] *Sahilhane*, în sensul de „casa de pe malul Bosforului".
[4] *Kıst-el-yevm hesabı.*
[5] Loc alb.

50 ⟨1795, după aprilie 25⟩ Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Mehmed Izzet pașa, aflînd de unele nereguli ale domnului Mihail Suțu, mazilit din Moldova, îi cere să plătească la zi lefurile slujbașilor din țară și tot ceea ce are de dat locuitorilor, fie din costul zaherelei, fie din alte articole, pentru a respecta obiceiul calculării pe zile a veniturilor și cheltuielilor între domnii mazilifi și cei nou-numiți. I se cere să nu îngreuieze îndeplinirea obligațiilor noului domn Alexandru Callimachi, care urma să plece în Moldova.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, fostul voievod al Moldovei, voievodul Mihail [1], sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, ți se dă de știre pe scurt că, după cum îți este cunoscut, mai înainte de aceasta, fiind mazilit, după timp și la nevoie, și punîndu-se capăt domniei tale în Moldova, în locul tău fusese

numit și desemnat ca voievod al Moldovei Ianaki-beizade Alexandru-bei [2], care era dragomanul Divanului împărătesc.

Acuma fiind anotimpul pentru pregătirea și punerea în ordine a celor orînduite pentru construcțiile de la serhaturile aflate în mîinile noastre, ca și pentru aranjarea celorlalte chestiuni importante, este necesar ca el, mergînd cu o clipă mai de vreme în partea aceea, să înceapă și să pornească la aranjarea atîtor cereri importante și atîtor lucruri necesare, care au fost lăsate pe seama devotamentului său. De aceea, voievodul pomenit mai sus este pe cale de a porni în zilele acestea de la Înalta Poartă și de a se îndrepta spre locul unde i s-a poruncit. Numai că, spre a fi un sprijin și o ușurare pentru aranjarea cu bine și cu o clipă mai devreme a serviciilor mai sus pomenite ale Înaltei împărății, era necesar să se acorde grijă și atenție, din partea ta, și în ceea ce privește aranjarea, potrivit obiceiului și regulei în vigoare, a socotelilor cuvenite pe zile [3], din veniturile și cheltuielile care provin din domnie.

Așa cum s-a auzit însă în clipa de față, nu numai că nu ai arătat grijă pentru socotelile pe zile, a căror aranjare era necesară potrivit obiceiului, dar te-ai și împotrivit la plata, pînă în ziua mazilirii tale, a lefurilor căpeteniilor *(zabit)* țării și ale altor slujbași, așa cum erai dator să le plătești, și că te-ai împotrivit și la plata altor cheltuieli ivite în timpul domniei tale.

Dacă este adevărată această situație, atunci voievodul cel amintit mai sus va fi păgubit și va avea greutăți în treburile care i s-au poruncit, iar slujbașii care slujesc pentru țara padișahului vor fi persecutați. Pe lîngă acestea, este evident că ea înseamnă și împotrivire față de cuprinsul înaltei porunci emise ceva mai înainte cu cinste, potrivit obiceiului, și va duce la bănuieli împotriva ta.

De aceea a fost scrisă această scrisoare și trimisă prin . . . [4], ca să respecți cu cea mai mare grijă „socoteala pe zile", în privința veniturilor și cheltuielilor, așa cum se respectă acest obicei din trecut și pînă în prezent între voievozii înaintași și urmași.

De asemenea, să te grăbești să dai tot ce ai de dat, pînă în ziua mazilirii tale, așa cum s-a scris mai sus, atît lefurile celor care slujesc pentru țara aceea, cît și ceea ce ai de dat sărmanelor raiale din prețul zaherelei sau din alte articole.

Potrivind toate socotelile tale după calculul pe zile și aranjîndu-le și punîndu-le în regulă cu dreptate și după cerințele înaltei porunci, să fii atent ca să nu se ivească certuri și gîlcevi de nici un fel împotriva ta.

După aranjarea în grabă a chestiunilor pomenite mai sus, să pornești fără zăbavă din partea aceea, potrivit cerinței înaltei porunci emise mai înainte, și să te grăbești să vii încoace [5]. Să te ferești de a îngădui contrariul, oricît de puțin!

Cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, să faci și să procedezi așa cum s-a scris mai sus. Salutare și supunere față de Allah!

De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Semnătură: Mehmed Izzet . . .

Sigiliu; Mehmed Izzet . . . 1200 (1785—1786).

Pe verso: „Către fostul voievod al Moldovei, voievodul Mihail, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!".

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/217, semnătură sub pence, sigiliu cu formule, scris: *neshi-divani.* Rez. Cat., II, p. 389—390, nr. 1 377.

---

[1] Mihail Suțu, mazilit (prin demisie) la 25 aprilie 1795.
[2] Alexandru Callimachi, numit la 25 aprilie 1795.

[3] *Kıst-el-yevm hesabı.*
[4] Loc alb.
[5] Mihail Suţu a pornit din Iaşi abia spre sfîrşitul lunii iunie 1795.

51 **1795 iunie 15** *(1209 zilka'de 27)* **Constantinopol**

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte dregătorilor otomani din Rumelia, dar şi domnului Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, să înlesnească aducerea de oi şi capre din nordul Dunării, fără a se percepe taxe de lînă ş.a.

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Valiul de Silistra, care eşti vizirul meu Abdi paşa, conducător glorios, comandant destoinic, orînduitorul lumii, chibzuit în toate treburile, cel cu gînduri pătrunzătoare, gospodar printre cei mari, temelia împărăţiei şi a puterii, comandant fericit şi măreţ printre cei onoraţi, preaînaltul Allah să-ţi menţină măreţia!, şi voi, cadiii de Isaccea, Măcin, Turtucaia *(Tutrakan)*, Hîrşova, Rusciuc, Şiştov *(Ziştovi)* şi de Nicopole, care sînteţi onoraţi printre cadii şi judecători şi care sînteţi izvor de virtute şi de elocvenţă, precum şi voi, cadiii şi naibii cadiatelor aflate în cale, de la Dunăre şi pînă la Poarta fericirii mele, să vă crească virtuţile!, şi tu, mutesellimul de Nicopole, pildă printre glorioşi şi aiani, de asemenea şi tu, voievodul Ţării Româneşti, voievodul Alexandru, pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, atunci cînd se percep taxele pentru oi, arendate [1], în ţările mele binepăzite, se orînduise, prin hatt-i-humaiunul meu împărătesc, ca, exceptînd mieii şi iezii, să se perceapă cîte o para, taxă de mirie, pentru fiecare oaie şi capră, în schimbul *(bedel)* taxelor de lînă şi de păr <de capră>.

În clauzele amănunţite ale nizamului alcătuit în această privinţă se prevede clar că: „ori de cîte ori sosesc în părţile Rumeliei oi şi capre din Ţara Românească şi Moldova sau din alte locuri din afară, unde nu se percep taxe, să se încaseze, prin mijlocirea intendenţilor, acolo unde este nevoie, taxele fixate". Întrucît nu se percep taxe pentru oile şi caprele care sosesc din Ţara Românească şi Moldova la Înalta mea Poartă, de aceea taxele lor să se perceapă după sosirea lor la Poarta fericirii mele.

De asemenea, dările de prin părţile Rumeliei şi ale Dunării sînt date în arendă *(iltizam)* unor persoane. Dar ceea ce se dă în arendă fiind doar „darea de lînă", în sangeacuri şi în cazale să se perceapă taxele de lînă pentru oile şi caprele existente. De aceea defterdarul Veniturilor Noi [2] ale împărăţiei mele, Mustafa Reşid [3], onorat printre cei glorioşi şi generoşi, să-i crească gloria!, a făcut raport *(telhis)* şi a cerut emiterea ilustrei mele porunci ca să nu fie introduse, la aceasta, dările pentru oile şi caprele care se aduc la Poarta fericirii mele din părţile Ţării Româneşti şi Moldovei, urmînd ca ele să fie percepute la Poarta fericirii mele, astfel încît să nu se ceară taxe în momentul trecerii lor prin cazale. Astfel, dîndu-se firmanul meu ca să se procedeze în acest fel, a fost emisă înalta mea poruncă de faţă şi a fost trimisă prin . . . [4].

De aceea, cînd va sosi, atunci, voi, care sînteţi vizirul amintit mai sus şi mutesellimul şi cadiii şi naibii, pomeniţi mai sus, aflaţi că, potrivit celor arătate, taxele pentru oile şi caprele care vin la Poarta fericiirii mele din Ţara Românească şi Moldova nu sînt cuprinse în aceasta, ele urmînd să se perceapă la Poarta fericirii mele. De aceea, cînd vor trece prin cazalele voastre

oile şi caprele de acest fel, să nu pricinuiţi supărări şi să nu persecutaţi prin cerere de taxe, ci să depuneţi eforturile voastre pentru trecerea lor.

De asemenea, şi tu, care eşti voievodul cel amintit mai sus, cînd va sosi înalta mea poruncă de faţă şi cînd vei afla care anume este situaţia, să scoţi suretele ⟨poruncii⟩ şi să le dai în mîinile gelepilor care vor aduce la Poarta fericirii mele oi şi capre de prin părţile Ţării Româneşti, pentru ca, în felul acesta, dîndu-se învoire pentru trecerea peste fluviul Dunărea, spre a veni la Poarta fericirii mele, să se depună străduinţe întru îndeplinirea înaltei mele porunci.

Astfel, cînd va sosi [5] cu ilustra mea poruncă, vă cer să procedaţi potrivit cuprinsului acestei ilustre porunci, care a fost emisă cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare, şi să nu îngăduiţi contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare înaltului semn!

Scris în a 27-a zi a lunii zilka'de, din anul 1209.

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXI/25, cu tugra, scris: *yeni-divani*, pe verso: semnături cu cozi şi însemnări (doc. tăiat şi rupt). Rez. Cat., I, p. 140, nr. 566.

---

[1] *Âdet-i agnam mukataası.*
[2] *Irâd-ı Cedid.* „Visterie Nouă", înfiinţată de sultanul Selim al III-lea pentru a face faţă cheltuielilor, în vederea înfăptuirii reformelor care fuseseră iniţiate în Imperiul otoman (după 1793).
[3] Mustafa Reşid, defterdar (paşa).
[4] Loc alb.
[5] Cel trimis cu firmanul (formulă des folosită).

52 — 1795 iulie 16 *(1209 zilhicce 28)*

Scrisoare prin care muhafîzul de Akkerman, Seid-Osman, îl felicită pe Alexandru Callimachi cu prilejul primirii domniei Moldovei, solicitîndu-i totodată strînsă prietenie şi colaborare. De asemenea, îi cere să trimită la Constantinopol corespondenţele sale.

Stimatul, onoratul şi devotatul meu prieten, voievodul cel înalt, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!:

Prezentînd salutările mele cuvenite prieteniei şi potrivite pentru folosul amiciţiei şi bunei înţelegeri şi trimiţînd sincere dorinţi de bunăstare, vă fac cunoscut, prieteneşte, că, datorită prelungirii, zi de zi, a legăturii vechi, care s-a stabilit între noi, m-am bucurat din toată inima cînd am auzit şi cînd am aflat de ştirea că în aceste vremuri de fericire vi s-a dat şi vi s-a acordat domniei voastre titlul de *haşmet*, cu binecuvîntatul hatt-i-humain [1] din partea înaltului împărat cel binefăcător şi a scumpului şi înţeleptului conducător al lumii. De aceea doresc să vă continuaţi cu bine slujba pentru care aţi primit poruncă, urmînd calea devotamentului pînă la sfîrşit, şi sper să vă atingeţi scopul de bunăstare, prin îndeplinirea cu grijă a celor cerute de ceremonial . . . [2].

Cînd veţi afla de atenţia pe care o dau prieteniei noastre, sper, în numele prieteniei, să mă onoraţi cu respectul prieteniei vechi şi cu vestea de sănătate şi cu cele ce se întîmplă, ca şi cu arătarea cinstei şi devotamentului domniei voastre [3]. La 28 Z., anul 1209.

Din partea lui Seid-Osman, muhafîzul de acum al cetăţii Akkerman.

Sigiliu: Osman.

P.S.: „Stimatul meu prieten, sper şi doresc, prieteneşte, să trimiteţi cît mai repede, prin supusul călăraş al domniei voastre, scrisorile care trebuiesc trimise capuchehăii *(kapukethuda)* noastre şi care se găsesc în scrisoarea de faţă".

Orig. Bibl. Acad. DLXXXII/5 (recto), semnătură, sigiliu, scris: *rik'a-neshi;* pe v.: răspunsul domnului (concept). Rez. Cat., II, p. 391, nr. 1 381.

---

[1] *Hatt-i-hümayun.*
[2] Un rînd este deteriorat.
[3] Vezi şi doc. nr. 54 din volumul de faţă.

53 **1795 iulie 18—1796 iulie 6** *(1210 H.)*

Teşcherea de călătorie prin care domnul Moldovei, Alexandru Callimachi, roagă autorităţile otomane ca ciobanii care duc oi la Poartă să nu fie necăjiţi pe drum cu cereri de gizia sau cu alte taxe.

Hüve!

Purtătorul teşcherelei: S-a dat această teşcherea în mîna unui cioban, originar din Moldova *(Bogdani)*, care a fost trimis să ducă un număr cunoscut de oi la Poarta fericirii, ca să nu fie necăjit, contrar înaltei porunci, cu cerere de gizia şi cu alte feluri de dări.

Poruncă de drum:

Li se face cunoscut, prieteneşte, măriilor lor efendiii cei generoşi, care şed pe covoare de rugăciune, precum şi măriilor lor agalele cei fericiţi, care sînt voievozi [1], mutesellimi *(mütesellimân)* şi strîngători de gizia [2] şi celelalte căpetenii *(zabit)*, precum că, de astă dată, au fost trimişi, prin înaltă poruncă, din Ţara Românească la Poarta fericirii, un gelep ... [3] şi 50 de ciobani cu un număr ştiut de oi. De aceea doresc, prieteneşte, ca, sprijinindu-i în ceea ce au nevoie, să nu fie nici unul necăjit şi supărat, contrar înaltei porunci, prin cerere de dare pe oi [4] sau de bani pentru nuiele [5], de trecere [6], de călcare a pămîntului [7] sau prin cerere de gizia sau într-alt chip şi să se depună eforturi şi să se arate grijă ca ei să fie sprijiniţi şi ocrotiţi atît la ducere, cît şi la întoarcere.

Semnătură: Domnul *(hakim)* Alexandru, voievodul Moldovei. Anul 1210.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/4; semnătură, scris: *neshi.* Rez. Cat., II, p. 390—391, nr. 1 380.

---

[1] *Voyvodaghian (voyvodagân)*, intendenţi de feude, administratori.
[2] *Djizyedaran (cizyedârân).*
[3] Loc alb.
[4] *Âdet-i agnam.*
[5] *Çubuk akçesi.*
[6] *Geçit akçesi.*
[7] *Toprak-bastı.*

1795 iulie 21 *(1210 muharrem 4)*

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Alexandru Callimachi, îi răspunde muhafîzului de Akkerman pentru felicitarea trimisă cu prilejul numirii sale ca domn al Moldovei. Îi mai arată că și corespondența sosită a fost trimisă la Constantinopol, așa cum ceruse muhafîzul.

Măria sa, norocosul, fericitul, binevoitorul, milosul și generosul meu efendi, stăpînul meu *(sultanım)*:

Rugînd ca steagul norocului domniei voastre să se înalțe mereu spre cer, iar măreția domniei voastre să crească mereu, răspund cu acest arz umil arzului cu care m-ați onorat măria voastră. De astă dată a sosit o scrisoare de bunăvoință, scrisă de fericita persoană a domniei voastre, cuprinzînd ceremonialul de felicitare cu prilejul acordării caftanului *(hil'at)* și al îmbrăcării mele în haina de domn al Moldovei *(Bogdan)* din partea înaltului împărat cel binevoitor și înțelept [1]. Această cinste și generozitate, arătată cu bunăvoință, a fost un prilej de bucurie. Allah cel veșnic să ne acorde tuturor bunăvoința lui în îndeplinirea sarcinilor de cinste pe care le avem pentru întărirea gloriei împărăției!

Cînd înălțimea voastră va afla că am scris aceste rînduri de supunere ca semn de bucurie, pe care am avut-o față de bunăvoința manifestată cu grijă din partea domniei voastre, rog ca și de acum încolo să arătați față de supusul de mine semne de generozitate și lumina bunăvoinței voastre. Dreptul de a da poruncă și de a arăta bunăvoință îi aparține măriei tale fericitului și binevoitorului meu efendi, stăpînul meu *(sultanım)*!

La 4 M., anul ⟨1⟩210.

P.S. „Binevoitorul meu efendi, scrisorile pe care le-a trimis fericita voastră persoană, spre a fi expediate capuchehăii domniei voastre de la Poartă, au sosit și, potrivit cererii domniei voastre, fiind tocmai momentul plecării unui călăraș de al nostru la Poarta fericirii, ele au fost puse numaidecît în geantă, cu corespondența supusului de mine, și expediate în direcția dorită, potrivit poruncii. S-a făcut această însemnare ca să știe fericita persoană a domniei voastre".

Concept. Bibl. Acad., DLXXXII/5 (verso), scris: *ta'lik.* Rez. Cat., II, pl. 391, nr. 1381.

[1] Vezi doc. nr. 52 din volumul de față.

55

1795 octombrie 1 *(1210 rebi I 17)*

Arz prin care domnul Moldovei, Alexandru Callimachi, se desvinovățește către Poartă față de plîngerea negustorilor de Capan, care îl pîrîseră pentru delăsare în privința transportului de zaherele la Galați.

Măria sa fericitul și binevoitorul și îndurătorul și mărețul și binefăcătorul și generosul meu efendi, stăpînul meu:

Am luat cunoștință de toate cele cuprinse în firman, căruia toată lumea i se supune, cele cuprinse în înalta poruncă, precum și în cealaltă scrisoare de poruncă, ce cere ascultare și care a sosit din partea strălucitei voastre dersoane fericite și care au fost aduse anume, de astă dată, de tătar, cu aver-

tismente și cu amenințări din partea înălțimii voastre, cuprinzînd cele privitoare la mahzarul și plîngerea care au fost făcute de astă dată din partea negustorilor de Capan împotriva slujitorului de mine, precum și pentru a nu se pune piedici și a nu se aduce pagube zaherelelor orînduite la hambarul din Isaccea, a căror transportare la Poartă fericirii se cere să se facă prin mijlocirea negustorilor.

De asemenea, ele se referă la aceea ca, uitînd cu totul și scoțînd din gînd aceste lucruri, să se depună foarte multe eforturi și să se arate foarte mare grijă pentru coborîrea unor cantități mari de zaherele la Galați și pentru încărcarea în grabă a corăbiilor aflate acolo, precum și pentru înapoierea și expedierea lor la Poarta fericirii pînă la Sf. Dumitru *(Kasım)*.

Astfel de înștiințare din partea negustorilor de Capan este contrară faptelor și plină de gînduri rele și de minciuni și de născociri împotriva neputinciosului de mine. Efendiul meu, este cu neputință și este în afara oricărei probabilități ca eu, cel copleșit de favoruri și care mă bucur de binefacerea și de bunăvoința nemărginită a Înaltului Devlet, să am curajul să uit înalta voastră binefacere, neacordînd importanță sau făcînd contrariul poruncii în privința acestui serviciu important, ce mi-a fost dat prin înaltă poruncă a unui efendi ca domnia voastră, care sînteți binefăcătorul și refugiul meu.

Toată lumea știe că recolta din țara Moldovei începe să fie treierată pe la cincisprezece-douăzeci august. De asemenea, robul de mine nu am făcut nici un cusur în ceea ce privește acordarea unor dovezi *(kâgıt)* separate de învoire și de slobozenie, potrivit obiceiului țării, fiecăruia dintre scribi, pentru ca ei, mergînd mai înainte și înțelegîndu-se, să cumpere zaherele de la raiale la prețul fixat, fie înainte de vremea treierișului, fie după aceea. De asemenea, nu fac cusur nici în ceea ce privește trimiterea de scrisori separate de avertismente căpeteniilor *(zabit)* din cazale, ca să sprijine cumpărările pe care le fac scribii și „controlorii de cîmp" *(kırcılar)*, care pleacă din Galați prin cazale.

Într-adevăr, potrivit firmanului, ce a fost emis mai înainte cu cinste și care cere ascultare, mă grăbisem să pregătesc și cele orînduite pentru hambarul din Isaccea, dar dat fiind că, din pricina secetei și crizei din anul trecut, în țară nu a rămas zaherea veche, iar în anul acesta binecuvîntat, de asemenea, recolta a fost mai puțină decît se spera de fapt, slujitorul de mine am judecat mai întîi cu atenție înalta iradea dată în privința aceasta.

De asemenea, așa cum s-a făcut cunoscut și s-a explicat mai înainte de aceasta la pămîntul de sub picioarele persoanei voastre norocoase, avînd în vedere că noua recoltă a țării abia se ridică la patru poveri *(yük)*, de aceea, după ce am socotit și am judecat că nu va fi cu putință de strîns și de pregătit zaherele îndeajuns pentru corăbiile de Capan, cît și pentru Isaccea, am părăsit, potrivit înaltei iradele a domnei voastre, și am renunțat cu totul la pregătirea celor poruncite pentru hambarul de la Isaccea. De asemenea, înțelegînd și socotind că raialele, la rîndul lor, refuză și evită să vîndă scribilor de Capan la prețul fixat, potrivit scrisorilor de avertismente ce au fost răspîndite conform cerințelor înaltei porunci, am făcut din nopți zile și, zicînd că „somnul și odihna și orice mîncare pentru mine sînt păcate", am numit, fără pierdere de timp, și am trimis dinainte mubașiri, unul după altul, prin cazalele și satele țării și am răspîndit scrisori drastice de avertismente și am depus eforturi nesfîrșite și străduințe mari pentru ca, din produsele aflate în mîinile raialelor din Moldova, lăsîndu-se cantități suficiente pentru întreținere și pentru însămînțare, restul să fie luat la arii prin mijlocirea mubașirilor desemnați și apoi, punînd pe raiale să le încarce, vrînd-

nevrînd, de la arii în harabale, am trimis fără contenire, sub formă de convoaie, şi am făcut să fie coborîte la schela Galaţi.

Astfel, prin marea grijă a domniei voastre şi prin înalta voastră binefacere, după cum vă este cunoscută persoanei voastre fericite, din zaherelele coborîte pînă acum la Galaţi şi date scribilor de Capan, potrivit preţului fixat, au fost încărcate un număr de cincisprezece corăbii şi au fost expediate la Poarta fericirii. De asemenea, încă un număr de atîtea corăbii sînt pe cale de a porni la drum cu toate încărcăturile lor.

De asemenea, binefăcătoarea voastră persoană atotştiutoare să ia cunoştinţă de faptul că, împreună cu grîul arnăut, care, potrivit înaltei porunci emise mai înainte şi după sfaturile înălţimii voastre, fusese înmagazinat la schela Galaţi şi care se află în păstrare, aşteptînd sosirea unei alte porunci înalte, este nevoie ca, de astă dată, şi orzul să fie încărcat în corăbiile de Capan, existente, în urma intervenţiilor insistente ale capanlîilor.

De asemenea, mai aflaţi că nu există posibilitate de a se face vreun cusur cît de mic sau de a se arăta vreo nepăsare nici în privinţa poruncii de încărcare, fără zăbavă, în corăbiile existente şi de expediere şi a acelor zaherele care se transportă în continuare, fără a le mai pune în magazii. De asemenea, luaţi cunoştinţă şi de faptul că diferitele feluri de grîuri, încărcate în anul acesta binecuvîntat în corăbiile de Capan, nu sînt ca recoltele anilor trecuţi, ci, datorită stăruinţei persoanei voastre fericite, sînt foarte curate şi alese. Cînd veţi afla toate acestea, atunci porunca şi firmanul în această privinţă depind de măria sa cel ce dă porunci!

La 17 Ra., anul ⟨1⟩210.

Suret. Bibl. Acad., ms. or. 190, f. 1 *(Divan-i Hümayun Tercümanı, fi 1197 ilâ 1222* = Dragomanul Divanului imperial, de la 1783 la 1808); scris: *neshi-divani*. Un document cu acelaşi conţinut se află şi la f. 1 v. Rez. Cat., II, p. 391—392, nr. 1 383.

56 — 1796 martie 5 *(1210 şaban 25)*

Scrisoare prin care Seid Elhadj-Ali, intendentul (mütevelli) fundaţiilor pioase (vakf) *de la Isaccea, cere mitropolitului Moldovei să intervină pe lîngă domnul Moldovei, Alexandru Callimachi, ca să poruncească boierilor de la Galaţi şi altor căpitani de margine să păstreze relaţii de bună vecinătate cu cei din ţinuturile Isaccei, fără să pricinuiască pagube raialelor de acolo.*

Hüve!

Măria sa stimatul, respectatul şi înaltul mitropolit[1], prietenul meu devotat:

Prezentînd salutările mele cuvenite prieteniei şi potrivite amiciţiei şi trimiţînd cuvintele mele de sănătate, doresc menţinerea legăturilor de prietenie, pline de hatîruri, şi arăt cu amiciţie următoarele:

Înălţimea sa, prietenul meu sincer, stimat şi respectat, potrivit drepturilor stabilite între cele două părţi, aflaţi cu această ocazie noutatea că, pe anul acesta 1210 [2], administrarea *(tevliyet)* vakîfurilor de la Isaccea a fost dată pe seama sărmanului de mine cu hatt-i-humaiun purtător de măreţie. Dat fiind că satele Isaccei se află în apropierea Moldovei, s-a scris această scrisoare şi a fost trimisă prin Ghendj-Ömer aga al nostru, cu rugămintea să depuneţi sforţări şi să aveţi grijă ca măria sa stimatul şi onoratul voievod

(mir) să-i scrie o teşcherea boierului de la Galaţi ca să avertizeze pe boierul de la Galaţi şi pe căpitanii de margine să nu persecute raialele satelor Isaccei şi să aibă relaţii de bună vecinătate, ca şi în trecut. Sper că, atunci cînd va sosi şi cînd veţi afla cuprinsul ei, veţi duce scrisorile adresate onoratului voievod *(mir)* şi-l veţi convinge să-i scrie boierului de la Galaţi, avertizîndu-l.

Sus-numitul Ghendj-Ömer aga este şi al vostru şi al nostru. De aceea sper, în numele prieteniei, că veţi depune sforţări şi veţi avea grijă faţă de el şi, de asemenea, nerefuzînd hatîrul nostru prietenesc, în momentul întoarcerii lui, ne veţi trimite ca amintire o scrisoare de sănătate.

La 25 Ş., anul 1210.

Semnătură: Esseid-Elhadj-Ali, mutevelliul de Isaccea.

Sigiliu: Ali.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/7, semnătură, sigiliu, scris: *neshi-ta'lik*. Rez. Cat., II, p. 392, nr. 1 387.

---

[1] În text: *Petrepolid* (greşit); Stamate Iacov.
[2] *1210 H.* = 18 iulie 1795 — 6 iulie 1796.

57 — 1796 aprilie 1 *(1210 ramazan 23)*

Teşcherea de călătorie prin care domnul Moldovei, Alexandru Callimachi, cere demnitarilor otomani să nu-i necăjească pe drum cu cereri de gizia sau de alte dări pe oamenii trimişi la Constantinopol, cu delibaşi, 15 surugii, ducînd cu ei 70 de cai pentru tunuri şi alte vehicule.

După prezentarea salutului meu de bună credinţă către măriile lor efendiii [1] virtuoşi şi generoşi, care stau pe covoarele de rugăciune pentru înaltul şeriat, precum şi către măriile lor agalele cei fericiţi şi glorioşi, care sînt mutesellimii *(mütesellimân)* şi aianii şi strîngătorii de tribut, aflaţi în cazalele de pe drum, începînd din Moldova *(Bogdan)* şi pînă la Înalta Poartă, le fac cunoscut prieteneşte că, de astă dată, potrivit cerinţelor înaltei porunci, au fost numiţi zece delilbaşi de ai noştri şi 15 surugii ca să ducă cu bine, din Moldova la Înalta Poartă, 70 de cai, pentru tragerea tunurilor şi altor vehicule, şi doresc cu toată sinceritatea ca, atunci cînd ei vor intra în cazalele se sub stăpînirea domniilor voastre, să-i sprijiniţi în cele ce au nevoie şi, protejîndu-i şi ocrotindu-i, să nu-i necăjiţi şi să nu-i persecutaţi pe drum prin cerere de gizia sau de ispenge.

la 23 N., anul ⟨1⟩210.

Semnătură: Din partea lui Alexandru, voievodul de acum al Moldovei.

Orig. (concept). Bibl. Acad., DLXXXII/6, semnătură, scris: *neshi-ta'lik*. Rez. Cat., II, p. 392—393, nr. 1 388.

---

[1] E vorba de cadii (judecători).

58 — 1796 octombrie 4—noiembrie 1 *(1211 rebi II)*

Ar z prin care un trimis otoman, comunicînd la Poartă isprăvirea încărcăr ii cerealelor aflate la Galaţi, arată situaţia dezastruoasă a semănăturilor din Moldova şi cere ca locuitorii să nu fie împovăraţi în anul respectiv.

Propune ca cele 50 000 de ocale de grăsime să fie trimise netopite, pentru a nu fi nevoie de o nouă cisluire pentru completarea scăzămîntului.

Măria sa fericitul, binevoitorul și binefăcătorul meu efendi, stăpînul meu, cel care mă hrănește, să fie sănătos, cu noroc și fericire!

Cererea *(arzuhal)* supusului de mine este că, atunci cînd i s-a adus la cunoștință supusului voievod al Moldovei [1] precum că toate cerealele aflate la Galați, fie pentru vakîfuri, fie pentru propășirea celor două „orașe sfinte" [2], fie pentru hambarele din Isaccea, au fost încărcate, cu ajutorul preaînaltului Allah, în corăbii, potrivit celor poruncite de efendiul meu cel fericit, și că au fost expediate la Poarta fericirii, supusul voievod amintit mai sus m-a invitat de la Galați la Iași, întrucît se terminase misiunea mea în această privință.

El mi-a spus, supusului de mine, că s-a dat firman pentru topirea celor 50 000 de ocale de grăsime crudă [3], care se ceruse mai înainte, și că, în această privință, se va proceda, într-adevăr, potrivit cerințelor înaltei porunci, iar el se va strădui să muncească din trup și suflet pentru serviciile fericitului meu efendi. În această privință, s-a discutat destul de mult și despre unele inconveniente și neajunsuri.

Fericitul meu efendi, firmanul referitor la topirea acestei grăsimi trebuia trimis cu două—trei luni mai înainte, deoarece, atunci cînd vor fi topite 50 000 de ocale de grăsime, din ele vor scădea 13 000 de ocale. Pentru a completa această scădere trebuia, pe de o parte, să i se fi adăugat mai înainte, în momentul cisluirii, o cantitate mai mare. De asemenea, materialele necesare pentru topirea grăsimii mai sus amintite trebuiau să fie pregătite din timp, iar pentru a o face să ajungă la timp la Poartă trebuia să fi început deja, pînă acum, topirea ei. Este evident că va sosi anotimpul iernii pînă la pregătirea, de acum încolo, a ustensilelor necesare fierberii grăsimii crude, menționată mai înainte, și pînă la pregătirea vaselor necesare pentru umplerea ei și pînă la transportarea grăsimii respective la Galați.

De asemenea, este clar că, în cazul fierberii grăsimii crude, menționate mai sus, cisluirea din nou asupra raialelor sărmane și procurarea din nou de la ele a cantității de grăsime ce va scade, așa cum s-a menționat mai înainte, le va veni desigur ceva mai greu, iar în cazul cînd grăsimea respectivă nu va putea fi fiartă și dusă la destinație pînă la anotimpul iernii, este sigur că transportarea ei la Poarta fericirii va rămîne, vrînd-nevrînd, la primăvară. De aceea, dacă se va găsi potrivită părerii înalte și iradelei sublime, să se renunțe în anul acesta la fierbere, cu condiția ca, în anul următor, să se depună eforturi și să se aibă grijă pentru îndeplinirea cerințelor înaltei porunci, așa cum s-a dat firman mai înainte, iar cantitatea de grăsime crudă, amintită mai sus, să fie transportată în anul acesta la timp la Înalta Poartă. Rămîne la aprecierea înălțimii voastre străduința și bunăvoința în vederea emiterii cuvenitei porunci și cuvenitului firman ca să se procedeze în felul acesta cît mai repede.

Efendiul meu cel milostiv, dat fiind că în anul acesta binecuvîntat, din primăvară și pînă acuma, prin porunca lui Allah cel preamăreț, pe pămîntul Moldovei n-a căzut nici un strop de ploaie, cele mai multe din cerealele semănate n-au răsărit, iar cele care au răsărit s-au ars și s-au uscat și ele din pricina secetei, încît, azi, pe șesuri și pe locurile de pășune nu se găsesc plante și furaje nici măcar atît cît să se dea de mîncare vitelor. Uneori, chiar vitele locuitorilor din cazale mor de foame, încît sărmanele raiale au rămas uimite și s-au buimăcit și se găsesc într-o stare nenorocită și rea. Supusul

de mine, am văzut acestea cu ochii mei cînd am trecut prin cazale şi sate, de la Galaţi şi pînă la Iaşi. De asemenea, am auzit şi am constatat că tot astfel stau lucrurile şi în celelalte cazale. De aceea, dat fiind că mi-am dat seama, aşa cum trebuie, că anul acesta raialele Moldovei au nevoie, în toate privinţele, de mila şi de ocrotirea măriei sale binefăcătorul, rămîne la mila înălţimii voastre chestiunea prezentării şi explicării, spre înştiinţare, a situaţiei ţării la picioarele măriei sale binefăcătorul.

Efendiul meu, deşi arătarea acestei pricini este în afara sarcinilor supusului de mine şi se consideră o îndrăzneală, totuşi, mi-am luat curajul să vă aduc la cunoştinţă situaţia ţării, potrivit cerinţelor devotamentului meu pentru a obţine bunăvoinţa măriei voastre, efendiul meu, care mă hrăniţi. Dreptul de a da poruncă şi firman în această privinţă aparţine măriei sale fericitului, binevoitorului şi binefăcătorului meu efendi, stăpînul meu, care mă hrăneşte.

La R., anul <1>211.

Concept. Bibl. Acad., DLXXXII, 8, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 393—394, nr. 1 391.

---

[1] Alexandru Callimachi.
[2] Mecca şi Medina din Arabia.
[3] *Çılgı yağı.*

59 | 1797 iulie 3 *(1212 muharrem 8)* Constantinopol

Berat prin care sultanul Selim al III-lea reînnoieşte imunitatea logofătului Mihail-zade Alexandru (Mikelzade Aleksandri), *la cererea acestuia şi în conformitate cu alte exemple de scutiri de dări, acordate anterior.*

În a unsprezecea zi a veneratei luni regeb, din anul o mie două sute trei [1], potrivit înaltului noroc osmănesc, avînd loc împărăteasca mea intronare, purtătoare de bun augur, s-a dat firmanul meu ca să fie reînnoite toate beratele *(berâvât)*. Ca urmare a acestui fapt, şi Mihail-zade *(Mikelzade)* Alexandru, logofătul, purtătorul acestui firman imperial, pildă printre cei de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, să se întărească buna sa credinţă!, făcînd cerere *(arzuhal)* la Divanul meu împărătesc, s-a rugat pentru următoarele:

El fiind nepotul dragomanului Iskerlet [2], iar strămoşii sus-numitului dragoman fiind dintre acei care au slujit cu devotament înaltul meu Devlet şi dat fiind că ei au servit în trecut cu foarte multă sinceritate şi cu credinţă deplină, fiecare dintre ei a obţinut bunăvoinţa şi sprijinul împărătesc. De aceea, dat fiind că şi fiul său, logofătul Iordache *(Yorgaki)*, la rîndul său, mergînd pe calea părinţilor şi strămoşilor săi şi fiind un om care se pricepe la învăţătură şi avînd multe cunoştinţe şi mergînd pe calea cea dreaptă în serviciile Înaltului Devlet, el şi cei din suita sa fuseseră scutiţi [3] de giziaua şeriatului şi de impozitul avariz [4] şi de dările obişnuite [5] şi de toate celelalte corvezi *(şakka)*.

Astfel că, sus-numitul logofăt Alexandru, la rîndul său, să se întărească buna sa purtare!, slujise, de multă vreme încoace, înaltul meu Devlet cel veşnic, ca şi strămoşii săi, iar la sfîrşitul expediţiei [6], îndeplinise cu multă grijă serviciile pentru care primise poruncă şi, de asemenea, în timpul slujbei sale de capuchehaia [7] depusese eforturi cu credinţă şi fusese atent. De aceea el fusese onorat cu titlul *(rutbe)* de logofăt, care, potrivit tradiţiei lor,

este un titlu respectat printre creştini *(Rum)*. Avînd astfel de faimă mare şi obţinînd, astfel, bunăvoinţă, i se acordase şi lui, în schimbul serviciilor făcute în trecut, un berat glorios, întocmai ca şi actul împărătesc de scutire acordat sus-numitului Iorgaki, împreună cu titlul de logofăt, în sensul ca el şi fii săi, precum şi cei cinci slujitori ai săi sînt scutiţi de giziaua şeriatului şi de avariz şi de dările obişnuite şi de toate corvezile.

De aceea, în prezent, în urma glorioasei mele întronări imperiale, care, a avut loc de astă dată, trecîndu-se la reînnoirea beratelor, el s-a rugat ca, din milă şi îndurare, să i se reînnoiască şi lui. El a solicitat, totodată, să se acorde celor patru copii ai săi, precum şi celor nouă persoane din suita sa, alte porunci de ale mele, purtătoare de glorie.

Cînd au fost cercetate condicile de venituri [8], aflate spre păstrare la visteria mea imperială, s-a văzut că se dăduse, cu firman, un berat glorios, reînnoit, după împărăteasca întronare din anul o mie o sută şaptezeci şi unu [9], în sensul că: „Logofătul *Iskerlet-zade Iorgaki* şi fiii săi, ca şi cei nouă oameni din suita sa, fiind scutiţi, întocmai ca şi dragomanul Divanului meu imperial, de giziaua legală şi de avarizul divănesc şi de dările obişnuite, precum şi de toate corvezile, strîngătorii de gizia să nu se amestece şi să nu-i atace prin cerere de teşcherea sau cu alte pretexte şi, potrivit celor două porunci ale mele, purtătoare de glorie, aflate în mîna sa, el fiind logofăt printre cei din neamul creştin *(Rum)* şi, potrivit obiceiurilor lor şi în conformitate cu cerinţele logofeţiei, el făcînd parte dintre fruntaşii *(rü'esa)* neamului respectiv, nimeni să nu le găsească pretexte şi nimeni să nu se amestece la căciula de samur pe care el o poartă sau la mantaua *(ferace)* sa de lînă, precum şi la celelalte îmbrăcăminte ale sale, pe care le poartă potrivit rangului său, şi nici la calul său, la armăsarul pe care îl încalecă şi nici la armele sale sau la mobilierul său şi nici la barca sa şi, de asemenea, nici la îmbrăcămintea fiilor săi şi nici la căciulile tătăreşti sau la cele bosniace de jder, pe care le poartă cei din suita sa, şi nici la celelalte veşminte sau lucruri ale lor.

De asemenea, ei să nu fie supăraţi de intendenţi *(ümena)* şi de guvernatori *(ümâl)* sau de căpetenii *(zabit)*, prin cerere de ispenge şi de taxe pentru robi *(kul)* şi sclave *(cariye)* sau taxe pentru vie *(bağ)* şi pentru tarla precum şi prin cerere de bani pentru măcelari *(kassabiye)* şi taxă pentru vîslaşi *(kürekçi)* sau prin cerere de dări pentru ordia imperială, iar casele lor să nu fie ocupate pentru conăcire *(konak)* şi ei să nu fie persecutaţi de către împărţitorii de moştenire *(kassam)*, prin cerere de taxe de întregistrare în condică sau taxă de moştenire [10] sau sub alte pretexte. Pentru obiectele care îi aparţin lui, personal, sau locuinţei sale să nu se ceară taxă vamală *(gümrük)* sau taxă de intrare *(masdariye)* sau taxă de negoţ [11], iar atunci cînd va transporta la locuinţa sa produsele obţinute din via sa proprie, să nu i se pună piedici, la schele sau la porţi, de către intendentul de vin [12] sau de voievodul de Galata şi nici din partea celorlalte căpetenii.

De asemenea, să nu fie necăjit prin cerere de bani de cheltuială [13], iar în casa în care locuieşte el să nu intre cu forţa nimeni dintre căpetenii. De asemenea, cînd, în aliş-verişul său cu alţii sau în alte pricini ale sale, va fi nevoie de intervenţia şeriatului, atunci, să se procedeze potrivit actului *(temessük)* scris şi semnat şi pecetluit cu mîna sa proprie sau în conformitate cu hogetul dat din partea şeriatului, iar dacă nu va exista act scris şi semnat cu mîna sa proprie sau dacă nu va fi hoget, în astfel de cazuri, să nu se judece de loc procesul său, fără senet legal şi cu martori aduşi cu sila, iar dacă există condiţiile mai sus amintite, în procesele pe care le va avea el,

audierile să aibă loc numai la Divanul marelui vizir şi să nu fie luate în seamă în alte locuri.

Dacă va pleca undeva, pe uscat sau pe apă, şi cînd, pentru a merge cu uşurinţă, el şi cei de lîngă el, aflaţi în suita sa, îşi vor schimba hainele şi îmbrăcămintea lor, să nu se găsească cusur sau pretexte la înfăţişarea lor, la armele lor de luptă, la animalele, la catîrii lor şi nici la trăsura *(koçi)* sau la corturile lor, iar în locurile periculoase şi primejdioase, căpeteniile să numească pe lîngă ei oameni de încredere şi ei să ajungă la destinaţie în siguranţă şi cu sănătate. De asemenea, ocrotindu-l şi protejîndu-l pe sus-numitul în toate privinţele, el să nu fie supărat sub nici un motiv de viziri şi de judecători ai legii Islamului *(mevali)*, de beilerbei [14], de cadii şi de mutesellimi, de intendenţi *(voyvoda)* sau de către celelalte căpetenii, iar cînd va muri el, atunci, această scutire *(muâfiyet)* să fie dată fiilor şi rudelor sale, dar să nu să dea străinilor.

De asemenea, condiţiile mai sus amintite nefiind valabile pentru străini, să se procedeze în conformitate cu cuprinsul prezentului meu semn imperial şi toţi să se ferească şi să se ţină departe de contrariul".

De asemenea, s-a mai văzut scris, pe altă cerere, că, potrivit hatt-i-humaiunului purtător de glorie, emis cu cinste întocmai ca beratul dat logofătului *Iskerlet-oglu Iorgaki*, i se dăduse şi lui, pe la mijlocul lunii safer, din anul o mie o sută nouăzeci şi opt [15], un berat purtător de glorie pentru imunitatea *(muâfiyet)* sa personală şi a fiilor săi, precum şi a celor cinci slujitori ai săi, cu condiţia ca să nu fie valabilă pentru alţii.

Astfel, s-a dat firmanul meu ca, potrivit celor cuprinse în nota marginală şi în conformitate cu împărăteasca mea poruncă, emisă cu cinste, să se dea, potrivit beratului său, porunci diferite şi necesare pentru imunitatea fiilor şi a celor din suita sa, individual şi reînnoit, cuprinzînd, afară de fiii săi, şi pe cei nouă oameni din suita sa. Ca atare, dîndu-se alte porunci pentru imunitatea fiilor săi şi a celor din suita sa, am dat, începînd din a treisprezece zi a lui zilhidjge, din anul o mie două sute unsprezece[16], individual şi reînnoit, acest berat împărătesc, purtător de măreţie, pentru reînnoirea imunităţii personale a sus-numitului logofăt Alexandru, să se întărească buna sa purtare!, şi am ordonat în sensul că logofătul Mihail-zade *(Mikelzade)* Alexandru, să se întărească buna sa purtare!, potrivit regulii anterioare şi în schimbul serviciilor sale, este scutit, întocmai ca şi dragomanul Divanului împărătesc, de giziaua legală [17] şi de obligaţia excepţională şi de dările obişnuite, precum şi de toate corvezile.

De aceea, strîngătorii de gizia să nu se amestece şi să nu-l supere prin cerere de teşcherea sau sub alte pretexte, iar el fiind logofăt printre cei din neamul „Rum" şi, potrivit tradiţiei lor şi potrivit cerinţelor logofeţiei, fiind unul dintre fruntaşii neamului respectiv, nimeni să nu găsească pretexte şi nimeni să nu se amestece la căciula sa de samur, pe care el o poartă, sau la mantaua *(ferace)* sa de lînă, precum şi la celelalte vestminte ale sale, pe care le posedă potrivit rangului său, şi nici la calul sau armăsarul pe care îl încalecă şi nici la armele sale, la podoabele sale şi nici la barca sa, de asemenea, nici la îmbrăcămintea fiilor săi şi nici la căciulile tătăreşti sau la cele bosniece de jder, pe care le poartă cei din suita sa, şi nici la celelalte vestminte sau lucruri ale lor.

De asemenea, să nu fie supăraţi de intendenţi *(ümena)* şi de guvernatori *(ümal)* sau de alte căpetenii prin cerere de ispenge şi de taxe pentru robi *(kul)* şi sclave sau prin cerere de taxe pentru vie *(bağ)* şi pentru tarla, precum şi prin cerere de bani *(akçe)* pentru măcelari *(kassabiye)* şi taxă de

vîslași *(kürekçi)* sau prin cerere de dări pentru ordia împărătească, iar casele lor să nu fie ocupate pentru conăcire *(konak)* și ei să nu fie persecutați de către împărțitorii de moștenire *(kassam)* prin cerere de înscriere în condică *(defter)* sau pentru taxă de moștenire sau sub alte pretexte. Iar pentru obiectele care îi aparțin lui, personal, sau locuinței sale să nu se ceară taxă vamală *(gümrük)* sau taxă de intrare *(masdariye)* sau taxă de negoț *(bâc)*. Atunci cînd transportă la locuința sa produsele obținute din via sa proprie, să nu i se pună piedici la schele și la porți, din partea intendentului de vin sau din partea voievodului de Galata și nici din partea celorlalți ofițeri.

De asemenea, să nu fie necăjit prin cerere de bani de cheltuială, iar în casa în care locuiește el să nu intre nimeni dintre ofițeri cu forța. Și dacă în aliș-verișul său cu alții sau în alte probleme ale sale va fi nevoie de intervenția șeriatului, atunci să se procedeze potrivit dovezii *(temessük)* scrise și semnate și pecetluite de mîna sa proprie sau în conformitate cu hogetul dat din partea șeriatului, iar dacă nu va fi dovadă scrisă și semnată de mîna lui sau dacă nu va exista hoget, atunci, în astfel de cazuri, să nu se ia în seamă pricina sa, fără senet și cu martori siliți, dar dacă sînt condițiile mai sus amintite, procesele pe care le va avea el să fie audiate numai la Divanul marelui vizir, nefiind luate în seamă în alte părți.

Dacă se va întîmpla să plece undeva, pe uscat sau pe apă, și dacă, pentru a merge cu ușurință, el și cei din suita sa, aflați lîngă el, își vor schimba hainele și îmbrăcămintea lor, atunci, să nu se găsească cusur sau pretexte la înfățișarea lor, la armele lor de luptă, la animalele și la catîrii lor și nici la trăsura *(koçi)* sa sau la cortul său, iar în locurile periculoase și primejdioase ofițerii să numească oameni de încredere pe lîngă ei, ca să ajungă la destinație în siguranță și teferi și, ocrotindu-l și protejîndu-l, pe sus-numitul, în toate privințele, el să nu fie necăjit sub nici un motiv și să nu fie supus la greutăți și interdicții de nimeni dintre cadiii mari *(mevali)* și beilerbei *(mirimiran)*, sangeacbei *(mirliva)* și cadii, mutesellimi și voievozi sau celelalte căpetenii, contrar prezentului berat ilustru de scutire, care a fost dat în mîna sa, și ei să nu se amestece și să nu-l atace în nici un fel. Așa să știe toți și să aibă încredere în ilustrul semn!

Scris în a opta zi din luna muharrem cea venerată a anului o mie și două sute doisprezece.

Reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Suret. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., Inv. nr. 26 507, scris: *neshi*. Rez. Cat., I, p. 144—145, nr. 592.

---

[1] *11 receb 1203* = 7 aprilie 1789.
[2] *Iskerlet*, Scarlat.
[3] *Muaf ve müsellem.*
[4] *Avariz-i Divaniyye.*
[5] *Tekâlif-i örfiyye.*
[6] Războiul dintre anii 1787—1792.
[7] *Capuchehaia*, în text: *Kapukethuda.*
[8] *Maden Mukataati Defterleri.*
[9] *1171 H.* = 15 septembrie 1757 — 3 septembrie 1758. Este vorba de sultanul Mustafa al III-lea (1757—1774).
[10] *Resm-i kısmet.*
[11] *Bâc resmi.*
[12] *Hamr emini.*
[13] *Harc akçesi.*
[14] *Mir-i-miran.*
[15] *Evasıt safer 1198* = 5—14 ianuarie 1784.
[16] *13 zilhicce 1211* = 7 iunie 1797.
[17] *Cizye-i Şer'iyye.*

*Senet prin care iazîgiul Memiş, bostangibaşî, confirmă că a primit de la boierul moldovean Nicolae (*Nikola*) 150 de salahori pentru folosirea lor la scoaterea unei fregate defectate la Canalul Sulinei. Ei urmau să fie plătiţi din partea turcilor la preţul de mirie.*

Motivul scrierii senetului este următorul:

Noi, bostangibaşiul [1] de acum al fericitului nostru efendi cel binefăcător, am pregătit, cu înaltă poruncă, din ţara Moldovei, prin mijlocirea excelenţei sale gloriosul voievod, respectat, de acum al Moldovei [2], 150 de salahori pentru a-i folosi la scoaterea unei corăbii-fregate noi, care avusese de suferit la Gura Sulinei [3]. Întrucît cei 150 de salahori ne-au fost predaţi de boierul Nikola, serdarul, cu condiţia ca plata lor zilnică, pe durata folosirii lor, să se socotească după preţul de mirie şi să li se dea din partea noastră, potrivit înaltei porunci, de aceea i s-a dat în mînă acest senet precum că el ni i-a predat.

La 19 M., anul ⟨1⟩212.

Sărmanul de mine, Memiş, iazîgiul, în prezent bostangibaşi.

Orig. Bibl. Acad., DCCCXXX/161, cu semnătură şi (pe verso) sigiliu *(Memiş)*; scris. *neshi*. Rez. Cat., II, p. 394, nr. 1 393.

---

[1] În text: *Ser-bostaniyan*.
[2] Alexandru Callimachi (1795—1799).
[3] *Sünne-Boğazı*.

61 1797 septembrie 23—octombrie 2 *(1212 rebi II, evail)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte demnitarilor otomani din Rumelia, precum şi domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti, ca, potrivit convenţiei comerciale de la Passarowitz (1718), să-l ocrotească pe negustorul din Transilvania, Dimitrie Anton, care, aşa cum făcuse cunoscut internunţiul Austriei la Poartă, Herbert Rathkeal, pleca din Constantinopol cu mărfuri spre Austria, urmînd să aducă de acolo alte mărfuri spre a le vinde în Imperiul otoman. Se cere să nu se pretindă dări mai multe decît cele prevăzute.

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic glorios!

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi de elocvenţe, voi care sînteţi cadiii şi naibii cazalelor aflate în cale, începînd de la Înalta mea Poartă şi pînă la hotar şi de acolo pînă la locurile cele pomenite mai jos, să crească virtuţile voastre!, de asemenea, şi voi, chehaiele [1] şi serdari şi ieniceri şi ceilalţi ofiţeri, care sînteţi onoraţi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!, precum şi voi, pilde printre emirii neamului Mesiei, voievodul Ţării Româneşti . . . [2], şi voievodul Moldovei . . . [3], sfîrşitul să vă fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă imperială, să ştiţi că ambasadorul [4] împărăţiei Austriei, aflat la Înalta mea Poartă, baronul De Herbert Rathkeal, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, trimiţînd la Pragul meu purtător de fericire un arzuhal pecetluit, a arătat că, deşi în tratatul comercial de la Passarowitz [5] era prevăzut cu amănunte precum că, pentru

toate mărfurile pe care negustorii austrieci le vor introduce spre vînzare în țările Înaltei împărății, ei să nu plătească taxă vamală mai mult de trei la sută, și aceasta într-un singur loc, fie la locul de intrare, fie la locul unde le vor transporta, și, de asemenea, pentru mărfurile neinterzise, pe care le vor cumpăra și le vor scoate din țările Înaltei împărății, să achite numai o dată și într-un singur loc taxă vamală de trei la sută, încît, așa cum s-a arătat, negustorii austrieci să fie feriți în comerțul lor de import și de export de orice alte dări și, mai cu seamă, de dările numite: taxă de intrare *(masdariye)* și de măcelari *(kassabiye)*, taxe născocite *(bid'ad)* și taxă de slujire [6], de plecare *(reft)* și taxă de negoț *(bâc)* și de paznici [7], sau de alte taxe, totuși, cu timpul, acest nizam a fost uitat în țările Înaltei împărății și îndeosebi în Țara Românească și Moldova, unde s-au ivit numeroase cazuri în afara obiceiului stabilit. De asemenea, el mai spune că, în urma explicării acestei stări de către sus-numitul ambasador, Înalta împărăție dăduse mai înainte de aceasta Austriei un senet de convenție [8] precum că Înalta împărăție întărește oficial nizamul mai sus amintit pentru ca, de azi încolo, nizamul pomenit să fie respectat întocmai în țările Înaltei împărății.

De aceea el a făcut cunoscut că, de astă dată, un negustor austriac cu numele de Dimitrie Anton, care face parte dintre negustorii raialelor din Transilvania *(Erdel)*, dependentă de împăratul roman [9], cumpărînd de la Poarta fericirii mele mărfuri și obiecte neinterzise și, potrivit condițiilor cerute de convenție, plătindu-și către intendentul de vamă din Istanbul taxele sale vamale, care trebuiau achitate și care se cereau, și, dîndu-i-se în mînă teșcherea de plată, pecetluită și valabilă, dorește să plece cu doi slujitori ai săi, străini, spre vilaietul său, pe drumul care merge prin Rusciuc, Țara Românească și Moldova, urmînd ca să procure apoi mărfuri și din țările împăratului spre a le aduce și a le vinde prin Islimie și Uzundja și Hasköy și împrejurimi.

De aceea el a cerut emiterea ilustrei mele porunci pentru ca sus-numitul negustor austriac să dea, potrivit cerințelor clauzelor convenției, intendentului de vamă, numai o dată și într-un singur loc, darea vamală cuvenită pentru mărfurile pe care le-a cumpărat de la înalta mea Poartă și pentru care, achitîndu-și taxa vamală cuvenită către intendentul de vamă din Istanbul, i s-a dat în mînă teșcherea de plată, pecetluită și valabilă.

De asemenea, pentru mărfurile și obiectele pe care le va procura din țările împăratului ⟨Austriei⟩ și le va aduce pentru negoț în localitățile mai sus amintite, după ce i se va da în mînă teșcherea de plată, pecetluită și valabilă, precum că și-a plătit vama, să nu i se mai ceară, contrar clauzelor convenției, o altă vamă și daruri, iar pe drum, împreună cu cei doi slujitori ai săi, străini, sau în momentele de ședere și de poposire, de nevoie, într-un loc oarecare, să nu fie persecutați și necăjiți, în nici un fel, prin cerere de gizie și taxă de negoț *(bâc)* și de trecere sau de transbordare *(aktarma)* sau cu cerere de dare sub numele de ispenge sau de aspri *(akçe)* sub alte pretexte și să fie ocrotiți și protejați.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru a se proceda potrivit cerințelor clauzelor convenției. Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer să faceți potrivit cerințelor înaltei mele porunci aducătoare de noroc, care a fost emisă în această privință. De asemenea și voi, care sînteți cadiul *(mevlâna)* și ceilalți, amintiți mai sus, așa cum s-a scris mai înainte, după ce sus-numitul negustor austriac, cumpărînd din partea aceasta mărfuri și obiecte, a plătit intendentului de vamă din Istanbul taxele vamale necesare și, dîndu-i-se în mînă teșcherea de achitare, le va duce cu el,

şi, de asemenea, după ce, pentru mărfurile şi obiectele pe care, cu scopul de a face negoţ, le va aduce din ţările împăratului în localităţile amintite mai sus, va plăti, potrivit condiţiilor convenţiei, o dată şi într-un singur loc, taxele vamale cuvenite către intendentul de vamă şi după ce i se va da în mînă teşcherea de plată pecetluită şi valabilă, să nu i se ceară, contrar clauzelor convenţiei, iarăşi taxă vamală şi daruri, iar pe drum, împreună cu cei doi slujbitori ai săi, străini, precum şi în momentele de şedere şi de poposire, de nevoie, într-un loc oarecare, neîngăduind sub nici o formă persecutarea şi necăjirea lor prin cerere de gizie şi de taxă de negoţ *(bâc)* sau de trecere sau de transbordare sau dare numită ispenge sau prin cerere de aspri *(akçe)* sub alte motive, să aveţi grijă ca el să se ducă şi să se întoarcă cu bine şi în siguranţă şi, ocrotindu-l şi protejîndu-l, să procedaţi potrivit cuprinsului ilustrei porunci. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii rebi-ul-ahîr, din anul 1212. De la reşedinţa din Constantinopol cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., DCCCII/11, cu tugra înflorată (în culori); scris: *divani* (doc. căptuşit cu pînză verde).

---

[1] *Kethuda-yerleri.*
[2] Alexandru Ipsilanti.
[3] Alexandru Callimachi.
[4] *Orta Elçi*, în sensul de *internunţiu*.
[5] *Bozorofdja* (1718).
[6] *Resm-i huddamiye.*
[7] *Yasak kulu.*
[8] *Muahede senedi.*
[9] *Roma imparatoru.*

62 — 1798 martie 15 *(1212 ramazan 27)*

Teşcherea de divan prin care Ahmed, secretarul şi chehaiaua muhafîzului de Bender, cere naibilor şi demnitarilor feudelor din „Hotarul lui Halil paşa" să respecte angajamentele luate pentru întreţinerea de relaţii bune cu moldovenii. Acelaşi lucru se pretinde şi de la domnul Moldovei, Alexandru Callimachi.

Hüve !

După prezentarea salutului către naibi-efendiii triburilor Orak-Mehmed-oglu şi Or-Mehmed-oglu [1], care locuiesc în prezent la hotarul lui „Halil Paşa Yurdu" [2], ştiinţa lor să crească!, precum şi către preţuitul Iunus aga, pildă printre dregători şi aiani, voievodul *mukataalei* [3] de la hotarul acela, virtutea lui să crească!, şi, de asemenea, după prezentarea salutului către emirii triburilor şi căpeteniilor *(re'is)* de sate, distinşii triburilor şi neamurilor amintite mai sus, triburile lor să se înmulţească!, li se fac cunoscute şi li se aduc la cunoştinţă următoarele:

Dat fiind că sus-amintita mukataa se învecinează cu Moldova, care este chilerul bogat al măriei sale, umbra lui Allah [4], fuseseră emise de nenumărate ori ilustre porunci din partea marelui vizir şi a altor viziri mari pentru punerea la orînduială a situaţiei ei. Potrivit acestora, se dăduseră numeroase hogeturi ale şeriatului [5].

Deşi, din pricina aceasta, situaţia ei era aranjată prin poruncile emise rînd pe rînd, totuşi se mai întîmplă fapte care tulbură nizamul ei, iar în mo-

mentul de față sînt unii care încalcă hotarele mai sus amintite și, pe lîngă faptul că fac semănături și cultivă cereale, mai cheamă la ei și raialele care locuiesc la hotarele mai sus amintite și, apropiindu-le pe raialele Moldovei, le atrag la hotarul acela, fapt pe care l-au raportat la divanul Moldovei stăpînii de moșii, făcînd cunoscut că sînt neliniștiți. Din această pricină și voievodul de acum al Moldovei, măria sa gloriosul și respectatul Alexandru bei [6], a scris anume și a semnalat pricina la picioarele stăpînului, care este măria sa binefăcătorul.

De aceea, voi, care sînteți naibii *(nüvvab)* și ceilalți, cărora ne adresăm, faptele voastre în această privință fiind contrare sfaturilor care vi se dau, nu vă trece oare prin gînd că veți da socoteală pentru ceea ce v-ați obligat, potrivit hogetelor șeriatului și rînduite după nizamul și după clauzele stabilite mai înainte de aceasta, prin mubașirul selam-agasî? Nu vă gîndiți oare că tulburarea regulilor hotărîte aduce după sine teamă și că fiecare dintre voi va fi pedepsit potrivit obligațiilor luate? Iar tu, care ești „voievodul" cel mai sus amintit, luînd abia în anul acesta binecuvîntat în arendă sus-amintita mukataa, deși era necesar să trăiești, în mod obișnuit, în legături prietenești cu moldovenii și cu toate că trebuia să trăiți în bună vecinătate între voi, totuși, căzînd în patima de a face cît mai multe semănături și de a obține cît mai mult cîștig, nu te gîndești oare că va trebui să-ți pară rău, îngăduind să se săvîrșească astfel de fapte care aduc pagube atît ție, cît și locuitorilor de pe locul unde se află acea mukataa? Nu știi oare că va trebui să duci tu, personal, înapoi toate raialele care au fost luate în anul acesta, întocmai cum Nuh-oglu Ismail din Chilia le-a ridicat și le-a înapoiat în cazaua Ismail?

De aceea, prin înalta poruncă a binefăcătorului, s-a scris și s-a emis și s-a trimis această teșcherea de divan pentru ca, gîndindu-te mult că s-a dat înaltă iradea în această privință, să procedezi și să faci potrivit poruncilor vizirale și potrivit hogetelor șeriatului, emise mai înainte sau mai tîrziu. Cu ajutorul celui preaînalt, cînd va sosi prezenta, va trebui să procedați potrivit dorinței binefăcătorului și să faceți cum cere teșchereaua. Sănătate!

La 27 N., anul ⟨1⟩212.

Ahmed, chehaia de acum și secretarul de divan al muhafîzului de Bender.

Sigiliu: Ahmed, supusul.

Orig. Arh. B.C.S., fd. Sf. Georges, LIII/6, doc. nr. 5; semnătură sub pence, sigiliu oval; scris: *divani-neshi;* pe verso: însemnare. Rez. Cat., II, p. 359, nr. 1 398.

---

[1] În alte documente: *Ur-Mehmed-oglu.*

[2] Teritoriul de la hotarul sud-estic al Moldovei desemnat pentru tătarii din Bugeac (Vatra lui Halil-Pașa).

[3] *Mukataa voyvodası.*

[4] Adică sultanul.

[5] Sentințe din partea judecătoriilor musulmane.

[6] Alexandru Callimachi.

63 — 1798 martie 24 *(1212 șevval 6)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Selim al III-lea poruncește domnului Moldovei, Alexandru Callimachi, să pregătească, la cerere, salahori pentru flota otomană care urma să-l prindă și să-l omoare pe rebelul Pazvantoglu,

pașa din Vidin. Se mai arată că asemenea porunci se dăduseră tuturor autorităților de pe malurile Dunării, inclusiv domnului Țării Românești.

Selim han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei și demn de încredere printre mai marii celor de credința lui Iisus, voievodul Moldovei, voievodul ...[1], sfîrșitul să-ți fie cu noroc!, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ți fie cunoscut că trebuie să se depună eforturi și să se arate grijă ca să nu se ivească neglijență și cusur în pregătirea, numaidecît, și folosirea salahorilor *(cerahor)* trebuincioși pentru flota ușoară împărătească, pregătită pe fluviul Dunărea, în vederea uciderii și distrugerii răufăcătorului zis Pazvantoglu[2] Osman din Vidin, pe care împărăția mea sînt mîniat.

Astfel, au fost emise ilustrele mele porunci separate către cadiii și naibii din cazalele aflate la dreapta și la stînga Dunării și către aianii și ofițerii și „voievozii" și vameșii și către fruntașii locuitorilor, de asemenea, și către vechilul nazîrului de Brăila și cadiului de acolo, precum și către voievodul Țării Românești[3] pentru ca, îndată ce vor fi ceruți salahorii necesari, spre a fi folosiți la serviciile trebuincioase ale corăbiilor amintite, să-i pregătească și să-i scoată numaidecît, fără să zăbovească și fără să stea nici măcar o zi sau un ceas.

De aceea a fost emisă această ilustră poruncă a mea de înștiințare și avertizare și a fost trimisă prin ...[4], dîndu-se firmanul meu ca și tu, care ești voievodul cel amintit mai sus, cînd vei afla care anume este situația, să depui și tu toate eforturile și puterile tale pentru a pregăti și a scoate numaidecît pe salahorii trebuincioși, la nevoie, pentru corăbiile amintite și să fie folosiți la slujbele de pe corăbiile respective.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, la sosirea ei (a poruncii), cînd vei lua cunoștință de cuprinsul firmanului care cere ascultare, să depui toate puterile și strădaniile tale pentru a pregăti și a scoate, chiar la ceasul cerut, pe salahorii trebuincioși la serviciile de pe corăbiile amintite, fără să pierzi nici măcar un minut și să pui să fie folosiți.

Cînd va sosi cu porunca mea ilustră, să procedezi potrivit cuprinsului înalt al acestei ilustre porunci purtătoare de înaltă glorie, care a fost emisă cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare. Așa să știi și să dai crezare ilustrului semn.

Scris în a șasea zi a lunii șevval, din anul 1212. De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/12, cu tugra, scris: *yeni-divani*. Pe v.: semnături cu cozi și însemnări. Rez. Cat., I, p. 146, nr. 602.

---

[1] Alexandru Callimachi.
[2] În text: *Paspan-oğlu*.
[3] Constantin Hangerli.
[4] Loc alb.

64 **1798 august 8** *(1213 safer 25)*

Arz prin care unul din domnii fanarioți se plînge de dificultățile financiare în care a fost pus prin cererea de a preda 200 000 de guruși defterdarului de oaste și de a achita sume mari rușilor, în vederea procurării de muniții din Rusia pentru Imperiul otoman. Cere să nu i se pretindă

alţi bani pentru defterdar, decît cei 50 000 de guruşi trimişi mai înainte, pentru ca domnul să facă faţă cumpărării muniţiilor.

Se raportase şi se explicase la picioarele înălţimii voastre că, din cei 200 000 de guruşi, care se ceruseră mai înainte de aceasta de la slujitorul de mine [1], pregătisem cu mare greutate 50 000 de guruşi şi, potrivit înaltului firman al domniei-voastre, îi trimisesem supusului defterdar de oaste, Osman aga, şi că, afară de aceasta, voi depune eforturi să mai trimit tot ce voi mai putea pregăti. Tocmai cînd, potrivit informării mele sincere, mă străduiam să mai pregătesc încă ceva, au sosit azi, în mare grabă, cu poştalionul *(menzil)* corespondenţa de la Înalta Poartă în care mi se porunceşte şi mi se dă firman ca să predau numaidecît, slujitorul de mine, ruşilor, sume mari de bani *(akçe)* pentru costul muniţiilor plănuite a fi cumpărate de la împărăţia rusească, potrivit convorbirilor avute la Poarta fericirii cu ambasadorul Rusiei. Dat fiind că, în vederea procurării şi expedierii în grabă la Poarta fericirii a acestor muniţii, a căror procurare în astfel de vremuri grele trebuie să aibă întîietate faţă de toate celelalte treburi, am fost însărcinat şi sînt obligat să predau repede şi în grabă sumele de bani pentru care mi s-a poruncit de la Înalta Poartă. Dat fiind că în aceste vremuri, cunoscute de fericita persoană a domniei voastre, cînd tulburările cresc din ce în ce mai mult în popor, nu e cu putinţă şi nu-ţi poţi închipui să ceri de la cineva nici măcar cinci guruşi, toate acestea mă fac să arăt starea mea de neputinţă precum că, pentru supusul defterdar cel amintit mai sus nu pot şi nu voi putea, pe dreptatea lui Allah!, să pregătesc şi să expediez mai mulţi bani *(akçe)* decît cei 50 000 de guruşi menţionaţi mai înainte. Fac cunoscut şi prezint în scris, spre cunoştinţa măriei sale cel binefăcător, cuibul lumii, că aceasta este tot un fel de arătare a devotamentului şi, ferească Allah!, nu este o formă de apărare sau de perfidie. Pe dreptatea lui Allah cel veşnic, rămînînd uimit şi buimăcit de porunca pe care am primit-o, de a aranja chestiunea atîtor muniţii şi arme, care se cer în grabă, am nevoie de bunăvoinţa domniei voastre, binefăcătorul meu, iar cele prezentate, de nevoie, înseamnă un prilej de a arăta devotamentul meu şi supunerea mea.

Umilul de mine am scris acestea, rugînd să se acopere cu „poala iertării" şi cu îndurare banii care mi s-au cerut prin firmanul emis în această privinţă şi să mi se acorde ocrotirea şi bunăvoinţa de care am nevoie. La 25 S., anul ⟨1⟩213.

Concept. Bibl. Acad., DLXXXII/14, cu corecturi şi ştersături; scris: *neshi-ta'lik*. Rez. Cat., I, p. 147, nr. 605.

---

[1] Unul din domnii fanarioţi; probabil, Alexandru Callimachi, din Moldova.

65 **1798 decembrie 13** *(1213 receb 5)*

Scrisoare prin care kapudanul Husein cere sprijinul intendentului Arsenalului de la Constantinopol pentru emiterea unui firman pentru ca domnul Moldovei, Alexandru Callimachi, să construiască o fregată

de cîte 41 $\frac{1}{2}$ arşini. El cere o altă poruncă separată pentru acelaşi domn ca să taie şi 3 000 de cherestele pentru tunurile flotei otomane.

Hüve !

Măria sa stăpînul meu fericit:

Se ştie de mai înainte că în codrii Galaţilor se găsesc cherestele din belşug şi că tăierea şi transportul lor sînt uşoare şi costă ieftin. Cînd am sosit, de astă dată, în aceste ţinuturi, am cercetat cum trebuie şi am văzut că din munţii amintiţi se tăiaseră cherestele în cantităţi destul de mari. La Poartă se presupune că pe acestea domnii *(bey)* nu le pregătesc cu bani, ci beii pun pe raiale să le scoboare.

Ştiindu-se că acum, datorită expediţiei împărăteşti, Înaltul Devlet are nevoie de flotă şi, de asemenea, fiind clară cît de mare anume este cerinţa de a pregăti un număr mare de corăbii, de aceea s-a plănuit ca, prin mijlocirea voievodului Moldovei, care, de atîţia ani, a tras foloase şi nu s-a aflat într-o treabă costisitoare şi demnă de slujba lui, să se construiască la schela Galaţi o fregată *(fırkateyn)*.

În anii trecuţi construiserăm la Galaţi, împreună cu fostul mare vizir [1], o fregată de 41 de arşini. Azi ea se află legată la Arsenal *(Tersane)* şi poartă denumirea de „Bu-el-Heves“ [2]. Toate cheltuielile dîndu-se din partea noastră, abia costase 110 pungi de aspri. Partea ce ni se cuvenea din „albia“ *(tekne)* aceea, noi o dăruiserăm măriei sale de care s-a pomenit mai sus [3], iar ei, la rîndul lor, o dăruiseră efendiului nostru cel glorios [4]. Corabia aceea fusese construită în şapte — opt luni.

Dacă voievodul Moldovei va fi pus acum să construiască o astfel de corabie, va însemna că el va face Înaltului Devlet un serviciu de 110 pungi de aspri; doar este bei de atîţia ani!

Cu ajutorul lui *Baron-beyzade* şi al lui Nicola să calculaţi de acuma dimensiunile unei corăbii de 41 $\frac{1}{2}$ arşini, ca cea amintită mai sus, şi să le pregătiţi spre a fi trimise la primăvară. Dar ar fi bine ca măsurile folosite la munte să fie socotite încă de pe acuma şi să fie aduse încoace, deoarece este anotimpul iernii şi e tocmai vremea de tăiat cherestea.

Pentru cheresteaua corabiei de mai înainte fusese desemnat Varoğlu-Hasan, kapudanul, care se află acum aici. Desemnîndu-l iarăşi pe sus-numitul, pînă la primăvară cheresteaua va fi tăiată şi pregătită, astfel că se poate începe la primăvară şi, în scurt timp, va fi gata.

Afară de aceasta, fiind mare nevoie de cherestele de ulmi pentru carele de tunuri ale flotei împărăteşti şi ele găsindu-se din belşug în munţii Moldovei, este neîndoielnic că va fi în folosul Arsenalului *(Tersane)* dacă se va pregăti un număr de 3 000 de cherestele de ulmi. Numai că dacă vor fi date dimensiuni mari, care nu s-ar putea găsi, este clar că, în acest caz, se va pretexta, zicîndu-se că: „de aceste dimensiuni nu se găsesc“.

Astfel, să pregătiţi defterul celor 3 000 de ulmi, la dimensiuni găsibile, şi să-i daţi explicaţii măriei sale fericitului şi binefecătorului nostru efendi, marele vizir, împreună cu această hîrtie a noastră. De asemenea, să depuneţi străduinţe pentru emiterea unui firman purtător de înaltă glorie ca voievodul Moldovei, aşa cum s-a scris mai sus, să construiască o fregată de 41 $\frac{1}{2}$ arşini, precum şi pentru emiterea unei alte porunci separate în sensul ca tot el, aşa cum s-a arătat mai sus, să taie şi să transporte cei 3 000 de ulmi. Să le trimiteţi pe amîndouă încoace. Cu voia lui Allah, sperăm că dimensiunile corabiei vor fi trimise în primăvară, împreună cu inginerul.

Trimițîndu-le încoace, îndată ce vor fi emise înaltele porunci amintite mai sus și, de asemenea, trimițînd pe uscat și măsurile folosite la munte, necesare pentru corabie, precum și dimensiunile ulmilor, ca și pe constructorul specializat în lucrări în munți, sperăm sincer că veți depune zel pentru aranjarea acestei slujbe importante și că, mergînd la picioarele măriei sale marelui vizir și explicîndu-i în mod special, vă veți strădui, pentru emiterea în grabă a înaltelor porunci pentru ca cherestelele să fie tăiate și pregătite numaidecît, în timpul iernii. La 5 B., anul ⟨1⟩213.

Sigiliu: Husein . . .

Însemnare: „Depeșa lui kapudan-pașa, slujbașul, către intendentul Arsenalului împărătesc".

P.S. Este clar că îndată ce vor auzi de această sarcină, ghiaurii aceștia se vor năpusti în împrejurimi și, deși se cunosc cheltuielile, ei vor face totuși o cheltuială de vreo 2 000 de pungi.

În Marea Mediterană, unde avem noi șantierele *(tezgâh)* noastre de galioane, se găsesc cîteva locuri, ca Strîmtoarea *(Boğaz)*, Mitilene *(Midillü)* și Rhodos, dar acolo nu se pot construi acum corăbii *(tekne)*. De aceea șantierele noastre au scăzut. Dar noi avem nevoie de corăbii. Plecîndu-mi fața la pămîntul de sub picioarele măriei sale marelui vizir, care este efendiul nostru, dacă capuchehăile sale [5] se vor strădui să obțină iertare [6], rugăm să nu i se dea aprobare, iar firmanele de însărcinare să fie foarte tari și drastice.

Sperăm să se depună eforturi ca ele să fie emise cuprinzînd întăririle și prevenirile cuvenite, în sensul ca: „La sosirea firmanului, să tai cherestelele și să le pregătești la schelă!"

Orig. TKSMA, E — 1 677 (număr vechi). Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 146.

---

[1] Mehmed-Izzet pașa.
[2] *Bu-el-Heves*, adică „Sclavul pasiunilor sale".
[3] Adică fostului mare vizir.
[4] Adică sultanului.
[5] Se referă la capuchehăile domnului Moldovei.
[6] Pentru cele ce vor fi cerute prin firman.

66 1799 februarie 6—15 *(1213 ramazan evail)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Selim al III-lea poruncește domnului Țării Românești, Alexandru Moruzi, să asigure cu plată proviziile și conacele necesare pentru cei 12 000 de pedestrași și alte categorii de oști rusești care urmau să treacă prin Moldova, Țara Românească și pe drumul Craiova—Timișoara, spre Sicilia, în vederea ajutorării ei împotriva Franței. Așa informase ambasadorul Rusiei la Poartă, Vasili Tamara. Se mai arată că o poruncă similară a fost dată și domnului Moldovei.

Selim han, bin Mustafa, veșnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Țării Românești, voievodul Alexandru [1], sfîrșitul să-ți fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă imperială, să știi că, de astă dată, ambasadorul Rusiei, care se află la Înalta mea Poartă, Tamara [2], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, a făcut cunoscut în scris că, de astă dată, în vederea trecerii la fapte împotriva francezilor, regele celor „Două Sicilii" *(Sicilyateyn)* a cerut ajutor de la împărăția Rusiei, care este aliata

Înaltei mele împărăţii veşnice şi a Înaltului meu sultanat cel veşnic. Dat fiind că atît împărăţia Rusiei, cît şi statul celor „Două Sicilii" sînt aliatele Înaltei mele împărăţii, de aceea ţarul *(imparator)* amintit mai sus a pregătit, spre a se trimite împotriva francezilor, în total, 12 000 de ostaşi, formaţi din 12 batalioane de pedestraşi, două regimente de cazaci şi o sută de cazmagii, 20 de tunuri uşoare [3] şi 24 de tunuri mari, precum şi tunari, şi că le-a poruncit să se strîngă în faţa fluviului Nistru *(Turla)* sub comanda generalului numit Hermann şi că vor trece pe partea de dincoace a fluviului amintit sub comanda generalului cel pomenit mai sus, iar apoi, urmînd drumul prin Moldova *(Bogdan)* şi Ţara Românească *(Eflak)* şi prin Craiova, vor intra direct în eialetul Timişoarei, iar de acolo se vor îndrepta în direcţia plănuită, mergînd prin Austria *(Nemçe)*. De aceea, discutîndu-se cu ambasadorul mai sus amintit, aflat la Înalta mea Poartă, s-a hotărît ca ostaşii aceia să treacă pe acest drum.

Astfel, s-a emis în mod special această ilustră poruncă a mea, cu sfaturi şi cu avertismente, şi a fost trimisă prin . . . [4], dîndu-se firmanul meu ca, atunci cînd ostaşii amintiţi vor intra în Ţara Românească, ei să aibă pregătite, prin oraşele şi satele pe unde vor trece, zaherelele şi orzul şi paiele şi celelalte alimente şi băuturi necesare.

De aceea tu, care eşti voievodul mai sus amintit, să ai grijă să le pregăteşti şi să le procuri încă de pe acuma şi să le dai generalului mai sus amintit, în localităţile unde vor sosi, urmînd ca preţul lor să fie achitat în întregime şi la preţul curent de către generalul amintit, care este başbugul ostaşilor pomeniţi mai sus. De asemenea, pregătind şi conacele de care au nevoie oştile pomenite, să te fereşti de fapte care ar face ca ele să aibă necazuri şi să sufere.

De aceea s-a emis înaltul meu firman, purtător de glorie, pentru ca, atunci cînd vei lua cunoştinţă, potrivit cerinţelor priceperii tale, că dorinţa specială a împărăţiei mele este ca să începi să te preocupi de pregătirea zaherelelor care vor fi necesare ostaşilor mai sus amintiţi, cu condiţia ca preţul lor să fie dat, în bani, de către generalul amintit mai sus şi, de asemenea, cînd vei mai afla că acestea au fost explicate şi făcute cunoscut, cu alte porunci ilustre de ale mele, şi voievodului Moldovei [5], precum şi altora, de trebuinţă, atunci, potrivit celor scrise, să fii atent ca să pregăteşti încă de pe acuma şi să procuri zaherelele şi orzul şi celelalte alimente şi băuturi, care, după intrarea ostaşilor cei amintiţi, vor fi necesare în oraşele şi satele pe unde vor trece ei şi să le predai generalului amintit, de la sosirea sa la hotar şi în ţară şi pînă la hotarul de ieşire, cu condiţia ca valoarea lor să fie dată în întregime, în bani, de către generalul mai sus amintit, care este başbugul ostaşilor amintiţi mai sus.

De asemenea, pregătind şi conacele care vor fi necesare oştilor respective, să te fereşti de ivirea unor fapte care ar face ca ele să aibe necazuri şi să sufere şi să te grăbeşti să faci cunoscut în scris la înalta mea Poartă cum anume stau lucrurile.

Astfel, cînd va sosi, îţi poruncesc ca, procedînd potrivit cuprinsului firmanului meu, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, să te fereşti foarte mult şi să te abţii de contrariul. Aşa să ştii şi să ai încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii ramazan cea măreaţă, din anul 1213. De la reşedinţa din Constantinopol cel bine păzit [6].

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/15, cu tugra, scris: *divani*, pe v.: semnături cu cozi şi însemnări: *Eflak Voyvodasina*, „Domnului Ţării Româneşti" (doc. tăiat). Rez. Cat., I, p. 148, nr. 614.

---

[1] Alexandru Moruzi.
[2] Vasili Tamara.
[3] *Sür'at topu.*
[4] Loc alb.
[5] Alexandru Callimachi.
[6] Vezi şi doc. nr. 68 din volumul de faţă.

67 ⟨1799, după februarie 18⟩

Iradea prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte patriarhului Neofit al VII-lea din Constantinopol să descopere şi să predea averile pe care fostul domn al Ţării Româneşti, Constantin Hangerli, le ascunsese, împreună cu fratele său, printre călugări, preoţi şi prin diferite biserici, ca şi în Patriarhie, averi pe care le strînsese persecutînd raialele din Ţara Românească.

Patriarhul grecilor :

Fostul voievod al Ţării Româneşti, voievodul Constantin [1], care a fost de astă dată pedepsit, tiranizînd, încă de la intrarea sa în Ţara Românească, pe sărmani şi pe raialele neputincioase şi aducîndu-le pagube, era clar şi evident că le făcea pentru profituri. De asemenea, s-a mai constatat că susnumitul cel ucis şi fratele său au ascuns cea mai mare parte a averilor lor printre mitropoliţii din clădirea Patriarhiei *(Patrikhane)* sau în bisericile de la Poartă şi din provincie şi că le-au folosit prin mijlocirea unor preoţi *(papaz)* şi mitropoliţi şi că, de asemenea, şi banii primiţi în schimbul lor au fost luaţi sub alte nume. Afară de acestea, s-a mai adeverit că el are averi ascunse şi la unii negustori şi la breslaşi *(esnaf)* sau prin hanuri.

De aceea, dîndu-se înalta iradea în privinţa scoaterii la iveală a tuturor banilor *(akçe)* daţi pentru tăinuire, să-i chemi pe toţi preoţii de biserici şi pe toţi ceilalţi din neamul vostru, aflaţi în cauză, precum şi pe cel ce a fost desemnat din partea lor pentru strîngerea cîştigurilor, şi să-i pui în faţa tuturor să dezvăluie ce sume de bani anume sînt date pentru tăinuire şi ce sume se găsesc la unii negustori sau în unele locuri bănuite. Apoi, punîndu-i să jure după legea voastră, să-i scoţi la iveală. Nelăsînd pentru mai tîrziu nici un ban, să fii atent în cercetarea lor aşa cum trebuie, precum şi în prezentarea inventarului *(defter)* lor, iar dacă se va ivi ceva mai mult decît cele anunţate de cei amintiţi mai sus, atunci, afară de faptul că cei de acest fel vor suferi urmări grele, să te gîndeşti că acest lucru va avea urmări grave şi în ceea ce te priveşte pe tine. De aceea, explicînd celor în cauză cum anume stau lucrurile, să depui eforturi mari şi zel nemaivăzut ca să nu rămînă ceva ascuns şi dosit şi să te grăbeşti să prezinţi în faţa noastră defterul cu inventarul avuţiilor pe care le-ai scos la iveală.

Astfel, afară de faptul că această chestiune e cercetată şi din partea noastră, ea înseamnă şi un fel de punere la încercare a devotamentului cu care eşti obişnuit. De aceea şi tu, la rîndul tău, arătînd faţă de Înaltul Devlet

slujba ta şi devotamentul tău în această privinţă, să nu îngădui de loc să se facă vreun cusur în această treabă şi, depunînd eforturi în cercetarea pricinii, potrivit supunerii tale devotate, să te grăbeşti să procedezi întocmai!

Suret, Bibl. Acad., ms. or. 189, p. 27 v.; scris: *neshi-rik'a*. Rez. Cat., II. p. 397—398, nr. 1 406.

---

[1] Constantin Hangerli, mazilit, iar apoi ucis (18 februarie 1799).

68 — 1799 martie 12 *(1213 şevval 5)*

Arz prin care domnul Moldovei, Alexandru Callimachi, anunţă Poarta despre hotărîrea trupelor ruseşti de a nu mai trece prin Moldova în ajutorul Siciliei, împotriva Franţei, ele urmînd să meargă prin Austria, aşa cum dăduse de ştire consulul Rusiei la Iaşi. Se mai comunică şi trimiterea scrisorilor sosite pentru muhafîzul de Bender şi pentru defterdarul de Hotin, iar în cazul trecerii, totuşi, prin Moldova a trupelor ruseşti, Poarta va fi anunţată.

Hüve!

Arzul *(maruz)* umilului supus de mine este că în cuprinsul firmanului plin de măreţie, emis cu cinste mai înainte, se spunea că nu ar fi nimic dacă vor apărea cîteva mii de ostaşi mai mulţi faţă de cei zece mii de oameni ai oastei împărăţiei Rusiei, care este aliata Înaltei împărăţii şi a Înaltului sultanat, să se menţină în veci şi să dăinuie pe vecie! Ei au fost pregătiţi să fie trimişi, de astă dată, în grabă, în ajutorul Siciliei şi împotriva Franţei [1]. De aceea a sosit de astă dată ca dar o înaltă scrisoare-firman din partea marelui vizir cel onorat [2], conţinînd porunca şi avertismentul ca să am grijă de trecerea lor de la hotarul Înaltei împărăţii, respectîndu-se întocmai condiţiile de prietenie şi relaţiile de amiciţie.

Aşa cum am făcut arz cu cîteva zile mai înainte şi după cum am relatat către Înalta Poartă, reşedinţă glorioasă, deşi este adevărat că consulul Rusiei [3], care stă la Iaşi, a făcut cunoscut şi m-a înştiinţat că ostaşii amintiţi mai sus nu vor trece de la hotarele Înaltei împărăţii, ci, schimbîndu-şi drumul, urmează să meargă în direcţia propusă prin ţinuturile Austriei *(Nemçe)*, vă dau de ştire în scris că, totuşi, cele două scrisori-porunci ale domniei voastre vizirale, care au apărut, spre a fi duse şi prezentate, prin mijlocirea slujitorului de mine, muhafîzului de acum de Bender, vizirul cel cu măsuri chibzuite, măria sa norocosul Hasan paşa, precum şi supusului defterdar-efendi de Hotin, cărora sînt adresate aceste înalte sfaturi, au fost numaidecît trimise vizirului şi efendiului amintiţi mai sus.

De asemenea, dacă, de acum încolo, va fi nevoie ca ostaşii pomeniţi să treacă, totuşi, prin Moldova *(Bogdan)*, potrivit scrisorii mele, mă voi grăbi să raportez şi să explic aceasta la Înalta Poartă, reşedinţa dreptăţii, iar pe de altă parte, voi proceda potrivit înaltului cuprins al gloriosului firman, care cere judecată sănătoasă, şi voi depune sforţări şi voi avea grijă pentru trecerea lor fără să fac vreun cusur şi fără să fiu delăsător în această privinţă.

Aflîndu-le, dreptul de poruncă şi firman în această privinţă aparţine măriei voastre! La 5 L., anul ⟨1⟩213.

Sigiliu: Ianaki-zade Alexandru [4], supusul.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/16, sigiliu, scris: *neshi*. Rez. Cat., II, p. 398, nr. 1 408.

---

[1] Vezi doc. nr. 66 din volumul de faţă.
[2] Iusuf Ziya paşa.
[3] Ivan Severin.
[4] *Ianaki-zade Aleksandri*, Alexandru Ioan Callimachi.

69 ⟨1799, după martie⟩

Telhis prin care marele vizir Iusuf Ziya paşa raportează sultanului Selim al III-lea răspunsurile date de reis-efendi lui Fonton, dragomanul ambasadorului Rusiei, în legătură cu motivele mazilirii domnilor din Principatele române, iar dragomanul a prezentat scuze în numele ambasadorului. Reis-efendiul pusese şi problema hotarului din Orient.

Gloriosul, generosul, mult respectatul, puternicul şi binefăcătorul meu efendi:

În urma raportului care fusese dat Rusiei în legătură cu „cele două ţări"[1], ambasadorul Rusiei a prezentat şi el un raport scris, iar cînd, după traducere, s-a cercetat cuprinsul lui, s-a văzut că acesta cuprindea unele declaraţii voalate, cum ar fi: „Cei care au fost numiţi voievozi în Moldova şi Ţara Românească să stea la locurile lor şi să nu se perceapă de la ei taxă *(resm)*, iar caimacamii să nu fie din partea domnilor *(beyler)*, ci să fie dintre boierii băştinaşi".

De aceea supusul reis-efendi, răspunzînd lui Fonton [2], dragomanul Rusiei, i-a zis: „Ţinînd seama de faptul că excelenţa sa împăratul Rusiei arată bunăvoinţă faţă de persoana glorioasă a padişahului şi este sincer şi prieten cu el, precum şi drept, nu era de aşteptat ca un astfel de raport să-i fi fost dat de însuşi împăratul. De aceea, această purtare a ambasador-beiului este contrară bunei cuviinţe şi limitelor misiunii sale.

Voievodul Ţării Româneşti [3] atrăgîndu-i pe calea rătăcirii pe cei de neam sîrbesc, precum şi pe Tirsinikliogiu şi făcînd tot felul de tulburări înlăuntrul ţărilor padişahului, orice pierdere de vreme pentru stingerea unui astfel de foc, aprins în flăcări, prin zăbavă şi discuţii, ar fi dus, ferească preaînaltul Allah!, la înteţirea şi mai tare a focului răscoalei.

Mai înainte de aceasta, din stimă pentru intervenţia împărăţiei Rusiei, se renunţase la „sîngele său", rămînînd doar să fie mazilit. De asemenea, dat fiind că şi celălalt [4] a repetat şi de astă dată cererile pe care le făcea din cînd în cînd pentru a-şi prezenta demisia, s-a dat iradea ca şi el să fie schimbat. De aceea, toate articolele pe care le-aţi expus în legătură cu această chestiune, contrare bunei cuviinţe şi peste limitele misiunii de ambasador, fiind cu desăvîrşire dintre cele imposibile, îndeplinirea vreunuia din ele este peste putinţa împărăţiei. De asemenea, este clar că în această acţiune nu numai că Înaltul Devlet nu-şi poate amîna iradeaua, dar aşa ceva nu poate fi trecut nici măcar prin gînd.

Mai mult decît atît, cînd Înaltul Devlet se grăbeşte să înlăture tulburările dinlăuntrul proprietăţilor sale, voi porniţi la astfel de pretenţii. La

început, aţi pus să treacă o dată zaherele prin Kemhal, apoi aţi pus să şadă oşti, iar apoi aţi continuat să faceţi fel de fel de întărituri. Cu toate că vi s-au dat în repetate rînduri avertismente drastice, totuşi, nu a venit încă răspunsul. Astfel, în timp ce Înaltul Devlet procedează cu prietenie, zicînd: «Să nu se arate dintr-o dată împotrivire puternică, ci lucrurile să fie aranjate cu prietenie», purtarea voastră de acest fel devine cu neputinţă de suportat şi trece peste închipuire.

De asemenea, în părţile Kemhal aflîndu-se doar triburi *(kabail)*, dacă această chestiune va fi să rămînă în starea în care se găseşte, atunci, ferească Allah cel preaînalt!, şi noi, la rîndul nostru, nu vom mai putea face pe locuitorii de acolo să înţeleagă de vorbă şi e sigur că ei vor izgoni cu forţa pe ostaşii voştri.

În timp ce noi vi le declarăm acestea cu bunăvoinţă şi vi le aducem la cunoştinţă într-o formă binevoitoare, purtarea de acest fel a lui ambasadorbei este contrară priceperii care se aşteaptă de la el şi potrivnică limitelor atribuţiunilor sale".

În felul acesta, el [5], pe de o parte, i-a făcut să tacă în chestiunea voivodalîcurilor, iar pe de altă parte, a făcut afirmaţii şi în pricina privitoare la Kemhal. Făcîndu-l astfel pe sus-numitul dragoman să tacă, sus-numitul dragoman s-a întors la ambasadorul său schimbîndu-şi atitudinea şi devenind mai domol. Apoi, venind iarăşi a doua zi, el a prezentat scuze din partea ambasadorului său, declarînd că acesta va scrie guvernului său raportul care fusese dat din partea Înaltei Porţi [6], precum şi răspunsurile liniştitoare expuse de reis-efendi, slujitorul. De asemenea, a mai declarat că ambasadorul se socoate scuzat, întrucît, fiind un funcţionar, în cazul cînd nu ar fi prezentat raport în legătură cu această chestiune, atunci, va fi fost socotit vinovat.

Astfel, cînd înălţimea voastră atotştiutoare veţi afla că, faţă de declaraţia dintîi, răspunsul adus de el a doua oară este mai potolit şi că traducerea sus-amintitului raport a fost prezentată în faţa înaltei voastre împărăţii, spre a fi văzută de înălţimea voastră, atunci porunca şi firmanul depind de gloriosul, generosul, mult respectatul, puternicul şi binefăcătorul meu efendi, măria sa padişahul meu!

Deasupra textului: „Vizirul meu, l-am văzut. Am scris hatt-ul meu!".

Orig. Başbak. Arşivi, Defter, nr. 2, doc. nr. 1 436. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 196.

---

[1] *Memleketeyn;* astfel denumeau turcii Moldova şi Ţara Românească.
[2] Iosif Fonton, ambasador fiind Vasili Tamara.
[3] Constantin Hangerli (mazilit în februarie 1799).
[4] Alexandru Callimachi, domnul Moldovei, care insista să fie mazilit, ceea ce s-a aprobat în martie 1799.
[5] *Reis-efendi* (Ministru de externe).
[6] *Bâb-e Ali.*

70 **1799 aprilie 16—25** *(1213 zilka'de, evasıt)* **Constantinopol**

Firman prin care, la cererea internunţiului Austriei la Poartă, Herbert Rathkeal, sultanul Selim al III-lea porunceşte autorităţilor otomane din Rumelia, inclusiv domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti, să respecte condiţiile tratatului împărătesc în cazul negustorului austriac Mangiuc Bogdan, care cumpărase unele mărfuri de la Constantinopol şi pornea spre Austria, urmînd să cumpere mărfuri şi din localităţile şi ţinuturile

menționate în firman, iar apoi să se întoarcă din Austria cu alte mărfuri. Se enumeră condițiile de respectat, ca și în cazul altor negustori austrieci care făceau comerț cu Imperiul otoman.

Selim han, bin Mustafa, veșnic biruitor!

Viziri glorioși, guvernatori mari, orînduitori ai lumii, chibzuiți și cu gînduri pătrunzătoare în toate treburile și cu păreri drepte în afaceri importante, temelia împărăției și norocoși printre demnitarii fericiți și măreți printre favoriții înaltului stăpîn, voi, care sînteți valiul de Silistra, vizirul meu ... [1] pașa, și muhafîzul de Vidin, vizirul meu ... [1] pașa, și muhafîzul de Hotin, vizirul meu ... [1] pașa, și muhafîzul de Belgrad, vizirul meu ... [1] pașa, preaînaltul Allah să vă țină mărirea!, și voi, onorați printre cadii și judecători, izvoare de virtuți și de elocvență, care sînteți cadiii și naibii cazalelor aflate pe drumul ce duce și se întoarce, pe uscat și pe apă, de la Înalta mea Poartă și pînă la hotarul Austriei, prin localitățile mai jos pomenite. să vă crească virtuțile!, și voi, onorați printre cei de o seamă și de o vîrstă cu voi, care sînteți locțiitori de chehaiale și serdari de ieniceri și intendenți de schele și celelalte căpetenii, să vă crească norocul!, și voi, pilde printre emirii neamului Mesiei, care sînteți voievodul Țării Românești [2] și voievodul Moldovei [3]; sfîrșitul să vă fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească să vă fie cunoscut că ambasadorul Austriei, care șade la Poarta mea purtătoare de dreptate, baronul de Herbert Rathkeal, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, trimițînd la Pragul fericirii mele o cerere cu pecete, a zis că în ahidnameaua împărătească acordată mai înainte împăratului roman [4] se află cuprins clar ca negustorii celor două părți să nu fie oprimați și necăjiți în nici un fel, după ce vor achita o singură dată și într-un singur loc, după socoteala de 3%, dările lor vamale, pentru mărfurile pe care le aduc fie pe uscat, fie pe mare, precum și pentru mărfurile, din cele neinterzise, pe care le cumpără din hotarele islamice și le duc în vilaietele lor. De asemenea, ținîndu-se valabile și respectîndu-se, în cazul negustorilor celui amintit mai sus, învoirile care s-au dat din partea Înaltei mele împărății în privința negustorilor celorlalte state prietene, ei să se folosească și să se bucure de astfel de foloase și de asigurări. De asemenea, el și negustorii celui amintit mai sus să aibe voie să cumpere și să ducă în vilaietele lor mărfurile și lucrurile pe care le iau din țările mele bine păzite și le duc în vilaietele lor negustorii străini ale celorlalți regi *(kıral)* care se află în pace și prietenie cu Înalta mea împărăție. De asemenea, și în privința vînzării și cumpărării mărfurilor interzise, ale celor două părți, negustorii celor două părți să fie tratați așa cum se dă învoire celorlalte nații.

El a mai arătat că, după exemplul Franței, și în ahidnameaua împărătească acordată Niederlandei [5] se află scris clar ca să li se dea, cu banii lor, bumbac, fire de bumbac [6], saftian, ceară și piei și, în aceste privințe, nimeni să nu le pună piedici.

Ca urmare, el a făcut cunoscut că unul dintre negustorii raialelor atîrnătoare de împăratul roman, un negustor austriac, numit Mangiuc Bogdan, a cumpărat de la Poarta fericirii mele unele mărfuri și obiecte și, plătind în întregime, potrivit cerințelor ahidnamelei împărătești, vama sa către intendentul de vamă de la Istanbul și dîndu-i-se în mînă teșcherea de plată, a pornit cu doi slujitori străini de ai săi spre vilaietul său pe drumul ce trece prin: Adrianopol *(Edirne)*, Salonic *(Selânik)*, Varna, Șiștov *(Ziștovi)*, Rusciuc, Silistra, Serrez *(Siroz)*, Islimie, Varnița *(Varnice)*, Hasköy, Șumla

(Şumni), Giurgiu *(Yerkökü)*, Vidin, Belgrad, Hotin, Ţara Românească şi Moldova, urmînd să aducă şi din ţinuturile austriece mărfuri, spre vînzare, în ţările mele bine păzite.

De asemenea, el s-a rugat ca, întocmai ca şi celor de o seamă cu el, să se emită ilustra mea poruncă în sensul ca, în localităţile amintite mai sus şi mai cu seamă în Ţara Românească şi Moldova, să nu i se ceară, contrar ahidnamalei împărăteşti, vamă din nou şi nici daruri sau taxă de „călcare a pămîntului" *(toprakbastı)*, pentru mărfurile şi obiectele pe care negustorul amintit le-a cumpărat din partea aceasta şi nici pentru bumbacul, firele de bumbac, saftianul, ceara şi pieile pe care le va cumpăra din localităţile pomenite mai sus şi pe care le va duce, dîndu-i-se în mînă, de către intendenţii de vamă, teşcherea precum că şi-a achitat taxele sale vamale.

De asemenea, s-a mai rugat ca, nefiind în nici un fel persecutat şi supărat, cu cei doi slujitori străini de ai săi, prin cerere de bani pentru gizia sau pentru negoţ *(bâc)* sau pentru trecere *(geçit)* sau pentru transbordare *(aktarma)* sau sub nume de ispenge sau sub alte pretexte, pe drum sau la menziluri, la popasuri sau în timpul şederii sale într-un loc oarecare, el să fie protejat şi ocrotit şi să nu fie împiedicat de a se duce şi de a se întoarce teafăr şi cu bine pe uscat, pe mare şi pe fluvii.

De aceea, dîndu-se ilustra mea poruncă, potrivit condiţiilor ahidnamelelor pomenite mai sus, s-a dat firmanul meu ca să se procedeze după condiţiile ahidnamelei împărăteşti şi după cum este obiceiul.

Astfel, voi care sînteţi vizirii şi cadiii *(mevlâna)*, precum şi ceilalţi pomeniţi mai sus, a fost emis firmanul meu ca sus-numitul negustor să nu fie persecutat pe drum cu cerere de vamă din nou sau cu cereri de alte dări, după ce, aşa cum s-a scris mai sus, i se dă în mînă teşcherea de plată, din partea intendenţilor, precum că şi-a achitat în întregime, potrivit ahidnamelei împărăteşti, vama cuvenită pentru mărfurile şi lucrurile pe care le-a cumpărat, dintre cele neinterzise, de la Înalta mea Poartă, precum şi pentru bumbacul, firele de bumbac, saftianul, ceara şi pieile pe care le va cumpăra din localităţile amintite mai sus. De asemenea, de vreme ce nu va scoate şi nu va vinde nimic, să nu se ceară vamă şi daruri, pe drum, dar mai ales în Ţara Românească şi Moldova, pentru mărfurile şi obiectele pe care le aduce, spre vînzare, la Înalta mea Poartă, urmînd să-şi plătească vama cuvenită către intendentul de vamă de la Istanbul.

De asemenea, negustorul pomenit mai sus, precum şi cei doi slujitori străini de ai săi să nu fie necăjiţi, contrar ahidnamelei împărăteşti, cu cereri de gizia, taxă de nègoţ *(bâc)*, de trecere, de transbordare, sub nume de ispenge sau sub alte pretexte şi, nepunîndu-se piedici trecerii sale cu bine şi nici negoţului său pe uscat, pe mare şi pe fluviu, ei să fie ocrotiţi şi protejaţi în toate privinţele, potrivit cerinţelor tratatului şi legămîntului.

De aceea, la sosirea cu porunca mea ilustră, vă poruncesc să faceţi şi să procedaţi potrivit firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă, aşa cum s-a scris mai sus, şi al cărui cuprins cere adîncă supunere. Tare să vă temeţi şi să vă ţineţi foarte departe de contrariul! Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii zilka'de cea venerată, din anul 1213. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc., A.N./MMDCLVIII/36, cu tugra, scris: *divani;* pe v.: semnături cu cozi, însemnări etc. Rez. Cat., II, p. 398—399, nr. 1409.

---

[1] Loc alb.
[2] Alexandru Moruzi (1799—1801).
[3] Constantin Ipsilanti (1799—1801).
[4] *Roma imparatoruna;* Francisc al II-lea.
[5] *Nederlandaluya,* „celui din Ţările de Jos".
[6] *Reşte-i penbe.*

71 **1799 mai 2** *(1213 zilka'de 27)*

Scrisoare prin care Ali, chehaiaua muhafîzului de Bender, cere agalelor de la Căuşani şi „Vatra lui Halil Paşa" să înapoieze repede la locurile lor pe raialele din satul Cobeiliu, care emigraseră în acele părţi, avertizîndu-i, totodată, ca să nu mai primească raiale din Moldova, potrivit poruncilor împărăteşti anterioare, date în această privinţă.

Hüve!

Voi, agalele, care sînteţi vechilii voievodului din ferma *(mukataa)* de la Căuşani *(Kavuşan)* şi de la „Vatra lui Halil Paşa", pilde pentru cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!, după salutare, vi se fac cunoscute următoarele:

Caimacamii Moldovei, precum şi toţi boierii au făcut cunoscut că din cazaua Codru, dintre cazalele Moldovei, care este hotar cu cazalele voastre, emigrînd raialele satului numit Cobeiliu, ele au fost duse şi aşezate prin satele apropiate din cazalele voastre, iar ţara aceea fiind chilerul padişahului, împrăştierea raialelor de acolo şi ducerea şi aşezarea lor prin părţile voastre vor duce la tulburarea nizamului ţării. Afară de faptul că acesta este ceva contrar îngăduinţei măriei sale, primirea lor chiar şi în împrejurimi contravine cuprinsului hogetelor, pentru respectarea cărora s-au angajat locuitorii cazalelor mai sus amintite.

De aceea ei s-au rugat mult ca, la sosire, cu această teşcherea a noastră, a căpitanului *(kapudan)* care, datorită obişnuinţei sale, a fost desemnat pentru indentificarea lor, să-i fie predate raialele satului de mai sus, cu lucrurile şi cu familiile şi cu vitele, precum şi cu celelalte avuţii ale lor, şi să fie aşezate şi stabilite la locurilor lor de dinainte. Potrivit clauzelor puse de măria sa efendiul nostru cel binefăcător, în această privinţă el are porunci şi iradea înaltă pentru predarea raialelor.

Astfel, s-a scris această teşcherea de Divan şi a fost trimisă pentru ca, atunci cînd veţi lua cunoştinţă, să le ridicaţi în grabă din locurile unde se află ele, fără să fie reţinută vreo persoană dintre raialele acestui sat, şi să vă grăbiţi să le duceţi la locurile lor, prin mijlocirea căpitanului desemnat pentru predarea lor la locurile lor, iar dacă, de azi încolo, se vor găsi raiale din Moldova care vor trece în partea aceea să nu le primiţi. Pe raialele care nu vor voi să se întoarcă, să le prindeţi, dar fără învinuire, şi, închizîndu-le fără nădejde de scăpare, să-i anunţaţi pe ispravnicii cazalelor de care depind ele şi să le trimiteţi prin mijlocirea lor.

Cu ajutorul celui preaînalt, cînd vă va sosi, va trebui să procedaţi după porunca şi firmanul binefăcătorului şi să faceţi potrivit cerinţelor teşcherelei. În rest, sănătate!

La 27 Za., anul 1213.

Ali, chehaia de acum al muhafîzului de Bender.

Sigiliu: Ali . . .

Orig. Arh. B.C.S., fd. Sf. Georges, LIII/6, doc. nr. 6, semnătură sub pence, sigiliu oval, scris: *divani-;* pe v.: însemnare. Rez. Cat., II, p. 339, nr. 1 410.

72 **1799 iulie 18** *(1214 safer 14)* **Constantinopol**

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte domnului Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, să vîndă cu 157 229 guruşi proprietăţile confiscate ale fostului domn Constantin Hangerli, dacă nu se găsesc alţi muşterii decît cei arătaţi de domn.

Selim han, bin Mustafa, veşnic glorios!

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţă lui Iisus *(Iseviyye)*, voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Alexandru [1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!, cînd va sosi înalta parafă imperială, să ştii că, în cuprinsul scrisorilor care au sosit din partea ta, mai înainte şi mai tîrziu, la Poarta fericirii mele, tu, care eşti voievodul mai sus amintit, scrii şi faci cunoscut precum că, potrivit ilustrei mele porunci, în care se puseseră condiţiile de ocrotire a legilor miriei, chestiunea moşiilor, pe care predecesorul tău, Hangerli-oglu Constantin [2], le avea în Ţara Românească, erau lăsate pe seama devotamentului tău şi a priceperii tale.

Mai arăţi că ai scos la mezat, în Ţara Românească, moşiile mai sus pomenite şi, luînd măsurile cuvenite în vederea urcării preţului lor, valoarea lor s-a ridicat, în total, la *o povară şi 57 229* [3] de guruşi, peste cheltuielile făcute, şi că, întocmindu-se un catastif *(defter)* sigilat pentru banii daţi înainte, precum şi pentru preţul hotărît în timpul mezatului, vei da, în miinile celor ce vor cere, după procurarea acelor bani, fie acte împărăteşti de proprietate [4], pentru fiecare aparte, fie, aşa cum este obiceiul ţării, le vei preda seneturi din partea ta, procedînd în această privinţă după cum va fi iradeaua.

De asemenea, scrii şi faci cunoscut că ai trimis şi catastiful *(defter)* mai sus amintit. Cînd despre pricina amintită a fost întrebat Elhadj-Ibrahim Reşid, cel onorat printre cei plini de glorie, să-i crească virtutea!, care este acum defterdarul „Veniturilor noi" [5] ale persoanei mele împărăteşti, el a făcut cunoscut că, în caz dacă, pentru proprietăţile respective, nu se găsesc alţi cumpărători care să dea mai mult, atunci să vinzi proprietăţile mai sus amintite celor care le cer, aşa cum s-a hotărît, şi, luînd şi percepînd în întregime pentru mirie cei 157 229 ⟨de guruşi⟩, care reprezintă preţul lor, să-i trimiţi cu bine la Poarta fericirii mele şi să aranjezi această treabă dînd fiecăruia dintre ei, din partea ta, potrivit obiceiului ţării, cîte un senet pentru ca să le stăpînească. Ca urmare, catastiful mai sus amintit a fost trecut în catastifele de socoteli care se află în păstrare la visteria mea imperială şi, scoţîndu-se după el o copie *(suret)*, ţi s-a trimis prin poruncă, după legalizare.

De aceea a fost emisă anume această ilustră poruncă a mea şi trimisă prin . . . [6], dîndu-se firmanul meu în sensul ca, în cazul cînd, pentru proprie-

tățile amintite, nu sînt alți mușterii care să dea mai mult, atunci, să vinzi proprietățile respective celor care le cer la prețul hotărît și, dînd în mîinile lor, potrivit obiceiului țării, seneturile cuvenite, să aranjezi treburile în felul acesta. Luînd peșin banii care reprezintă valoarea lor, să-i trimiți la Poarta fericirii mele și să-i predai la Tarapanaua mea imperială.

Astfel, s-a emis firmanul meu purtător de glorie pentru ca, atunci cînd îți va sosi, să vinzi mușteriilor, la prețul stabilit, potrivit copiei catastifului [7] proprietățile mai sus amintite, în caz dacă nu există alți cumpărători care să dea mai mult, și să ai grijă pentru aranjarea lor, dînd, potrivit obiceiului țării, fiecăruia dintre ei, cîte un senet și strîngînd peșin toți banii aceia, care reprezintă valoarea lor. Apoi, să te grăbești să-i trimiți și să-i faci să ajungă la Poarta fericirii mele spre a fi predați la Tarapanaua mea imperială.

Am poruncit ca, atunci cînd îți va sosi porunca mea ilustră, procedînd potrivit cuprinsului înalt al ilustrei mele porunci glorioase, care a fost emisă cu onoare în această privință și care cere ascultare și supunere deplină, să vă feriți și să vă țineți departe de contrariul. Așa să știi și să ai încredere în ilustrul semn!

Scris în a 14-a zi din luna safer, anul 1214. La reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. B.C.S., ms. fd. St. Georges, CDLI/1, doc. nr. 37, cu tugra, scris: *divani*, pe verso: însemnări și semnături cu cozi. Rez. Cat., II, p. 399, nr. 1 411.

---

[1] Alexandru Moruzi.
[2] Constantin Hangerli.
[3] *1 yük + 57 229* = 157 229 guruși.
[4] *Mülknâme-i Hümayun.*
[5] *Irad-i Cedid.*
[6] Loc alb.
[7] *Suret-i defter.*

73 1799 septembrie 2—11 *(1214 rebi II, evail)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Selim al III-lea poruncește domnului Moldovei, Constantin Ipsilanti, să oprească cu desăvîrșire tăierea copacilor din pădurile Moldovei în vederea obținerii cenușei, pe care negustorii o foloseau pentru vopsele sau pentru negoț. Această măsură era luată pentru ca Poarta să nu fie lipsită de cherestele, iar țara să nu rămînă fără lemne.

Hüve !

Selim han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul de acum al Moldovei, Ipsilanti-zade Constantin, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să știi că, de astă dată, din rapoartele și din explicațiile celor care au venit dintr-acolo, împărăția mea a aflat precum că, de cîțiva ani încoace, din îndemnul și după învățăturile negustorilor care se ocupă cu felurite negoțuri, se taie copacii care au crescut în munții și în pădurile de stejar, iar cenușa produsă după arderea lor e pusă în cazane cu scopul ca, prin fierbere, să se creeze posibilitatea de a amesteca cu vopsele cenușa obținută în felul acesta și că, de aceea, și unii dintre boierii țării, care se ocupă de negoț, pentru a o adăuga și a o amesteca cu vopselele

de bumbac şi de in, taie şi ei copaci uriaşi, din multe locuri, şi îi ard, iar cenuşa obţinută, după ce o aduc, prin încălzire, în stare de a o putea folosi, o vînd cetei de negustori de vopsele şi că, în felul acesta, foarte mulţi dintre ceilalţi boieri şi locuitori ai vilaietului, văzînd negoţul de acest fel şi fiind şi ei cuprinşi de această dorinţă, vînd cenuşa obţinută de ei negustorilor, care o transportă în ţinuturile leşeşti *(Leh)* şi austriece *(Bec)*, şi că, încheind felurite înţelegeri şi făcînd diferite feluri de schimb cu negustorii de acest fel, au născocit un negoţ special.

De asemenea, unii dintre negustorii amintiţi mai sus, pentru a obţine şi pentru a folosi cenuşa de acest fel, închiriază de la stăpînii lor unele terenuri acoperite cu păduri şi se ocupă de tăierea şi de arderea copacilor, iar de cîţiva ani încoace, pentru aducerea la îndeplinire a acestei chestiuni, ei au construit cherhanele mari şi au făcut cazane mari şi că, în felul acesta, se taie şi se ard foarte mulţi copaci. Se mai spune că dacă nu se va acorda atenţie încă un timp oarecare acestei pricini, atunci negoţul amintit mai sus va creşte in Moldova, care este proprietatea mea împărătească, moştenită, şi nu vor mai putea fi găsiţi în păduri copaci potriviţi pentru cheresteaua pe care constructorii de la Înalta mea Poartă o cer din cînd în cînd, iar cu timpul, chiar şi ţara va avea nevoie de lemne.

Astfel tu, care eşti voievodul amintit, ai fost sfătuit îndeajuns şi ţi s-a arătat cu străşnicie că scopul pentru care ai fost ales de printre cei de o seamă şi de o vîrstă cu tine şi ai fost numit şi desemnat ca voievod al Moldovei a fost acela de a aduce la îndeplinire cerinţele devotamentului şi priceperii, cu care eşti înnăscut, şi de a avea grijă de prosperitatea ţării şi de a depune zel şi sforţări pentru îndepărtarea şi înlăturarea unor asemenea născociri, care aduc pagube uriaşe de acest fel.

Înalta mea iradea se referă la faptul că, depunîndu-se foarte multă străduinţă şi foarte multe eforturi pentru a nu se ivi cazuri de acest fel, care aduc pagube uriaşe, să fie interzisă cu desăvîrşire, de azi încolo, tăierea şi arderea în Moldova a copacilor şi folosirea cenuşei pentru acest fel de negoţ. De aceea a fost emisă anume ilustra mea poruncă straşnică şi a fost trimisă prin . . . [1], pentru a avea mare grijă.

Astfel, ţara Moldovei fiind ca şi cămara *(kiler)* înaltei mele Porţi, împărăţia mea doresc mult ca populaţia şi locuitorii ei să trăiască în linişte şi în bunăstare, iar ţara să prospere. De asemenea, doresc mult dăinuirea şi menţinerea nizamului dat cu hatt-i-humaiunurile mele, iar de azi încolo să se interzică cu desăvîrşire tăierea copacilor în ţara respectivă, cu scopul de a obţine cenuşă, precum şi folosirea cenuşei. În privinţa celor care vor îndrăzni, de acum încolo, să procedeze contrar celor interzise, împărăţia mea cer cu hotărîre de la tine să depui eforturi şi să ai grijă pentru împiedicarea şi îndepărtarea lor, prin violenţă şi prin ameninţări.

De aceea să depui, aşa cum s-a scris mai sus, foarte multe eforturi şi foarte mult zel pentru interzicerea şi înlăturarea definitivă a practicii amintite mai sus şi să ai grijă şi să supraveghezi, zi şi noapte, această chestiune şi, de acum încolo, nimeni să nu îndrăznească, contrar firmanului, să folosească cenuşă.

De asemenea, cu timpul, nici urmaşii tăi să nu îngăduie aceasta şi, respectînd nizamul dat, să vă grăbiţi să săvîrşiţi fapte care să ducă la propăşirea ţării şi la alte lucruri de acest fel. Tu, la rîndul tău, să te fereşti de îngăduirea faptelor contrare celor ce aşteaptă şi speră de la tine împărăţia mea şi potrivnice cerinţelor devotamentului tău, priceperii şi înţelepciunii

tale. De asemenea, să te grăbeşti să scrii numaidecît şi să faci cunoscute în grabă la Înalta mea Poartă măsurile pe care le vei lua în această privinţă.

De aceea, cînd va sosi ilustra mea poruncă, să faci şi să procedezi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină şi să te fereşti şi să te ţii departe de contrariul. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii rebi-ul ahìr, din anul 1214.

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., MCCLXXV/19, cu tugra, scris: *yeni-divani;* pe v.: semnături cu cozi şi alte însemnări. Rez. Cat., II, p. 400, nr. 1 413.

---

[1] Loc alb.

74 1799 septembrie 27 *(1214 rebi II 26)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte domnului Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, să predea 38 800 de guruşi fostului domn Alexandru Ipsilanti, reprezentînd preţul moşiei Comarnic a fostului domn Constantin Hangerliu, care fusese vîndută împreună cu celelalte moşii ale acestuia. Alexandru Ipsilanti dăduse mai înainte 10 000 de guruşi la Tarapana pentru moşia respectivă, dar acum cerea banii cu care fusese vîndută moşia.

Hüve !

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre ma marii celor de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Alexandru [1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă imperială, să ştii că în cuprinsul raportului pe care l-a prezentat la Divanul meu imperial fostul voievod al Ţării Româneşti, Ipsilanti [2], el arată că, într-adevăr, se dăduse ilustra mea poruncă pentru ca, dintre avuţiile pe care le stăpînea în Ţara Românească fostul domnitor Constantin cel ucis [3], moşia numită Comarnic, una dintre moşiile pe care urmaşul său, voievodul Constantin cel ucis, le luase în stăpînirea sa cu sila, să-i fie predată şi înapoiată lui [2], în schimbul a 10 000 de guruşi, pe care îi predase la Tarapanaua mea imperială [4], dar s-a gîndit că, sus-amintita moşie fiind vîndută prin mijlocirea ta, care eşti voievodul cel pomenit mai sus, împreună cu avuţiile sus-arătatului cel ucis, cu 38 000 de guruşi, luarea ei înapoi de la supuşi ar pricinui greutăţi. De aceea el a cerut emiterea şi acordarea ilustrei mele porunci ca să i se dea lui banii mai sus amintiţi, care reprezintă preţul acelei moşii.

Întrucît acordarea atenţiei în vederea curmării neînţelegerilor, prin bună învoială şi prin convingerea creditorilor, face parte din cerinţele supunerii şi din dorinţele împărăteşti, cînd au fost cercetate catastifele de la Contabilitatea generală *(Başmuhasebe)*, aflate spre păstrare în visteria mea imperială [5], s-a văzut clar că în ilustra mea poruncă, dată mai înainte, se cerea înapoierea şi predarea, către fostul voievod, a sus-amintitei proprietăţi *(mülk)*, în schimbul celor 10 000 de guruşi predaţi la Tarapanaua mea imperială, precum şi acordarea unui senet în mîna sa, potrivit obiceiului ţării.

Dat fiind că, în acest caz, a fost necesară acordarea ilustrei mele porunci, potrivit cererii sale, de aceea s-a dat firmanul meu precum că se acordă cererii sale înalta mea învoire ca să se aranjeze ca atare. Astfel, în urma unui telhis, fiind emisă prezenta mea poruncă ilustră, ea ţi-a fost trimisă prin . . .[6].

Deşi dădusem firman ca, în schimbul celor 10 000 de guruşi, predaţi Tarapanalei mele imperiale, averea mai sus amintită să-i fie înapoiată şi predată sus-numitului voievod, dîndu-i-se în mînă şi senet, potrivit obiceiului ţării, totuşi ea a fost într-adevăr vîndută împreună cu celelalte avuţii ale celui ucis. De aceea, s-a emis firmanul meu glorios pentru ca, atunci cînd îţi va sosi şi cînd vei afla că, totuşi, acordarea atenţiei pentru curmarea neînţelegerilor, prin bună învoială şi prin convingerea creditorilor, face parte din cerinţele supunerii şi din dorinţele mele, să procedezi după cerinţele ilustrei mele porunci, grăbindu-te să lămureşti cazul amintit, potrivit poruncii împărăteşti.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, îţi cer să faci potrivit înaltului cuprins al ilustrei mele porunci de faţă, care a fost emisă cu cinste în această privinţă. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn!

Scris în a 26-a zi din luna rebi-ul-ahîr, anul 1214.

La reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. B.C.S., fd. St. Georges, CDLI/1, doc. nr. 34, cu tugra, scris: *divani;* însemnări pe v. Rez. Cat., II, p. 400—401, nr. 1 414.

---

[1] Alexandru Moruzi, numit la 28 februarie 1799.
[2] Alexandru Ipsilanti, mazilit la 22 (28) februarie 1797.
[3] Constantin Hangerli, ucis în februarie 1799.
[4] *Darbhane-i âmire.*
[5] *Hazine-i âmire.*
[6] Loc alb.

75 — 1799 noiembrie 16 *(1214 cemazi II 17)*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea îi rezumă domnului Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, poruncile anterioare date în legătură cu moşiile confiscate şi vîndute ale fostului domn Constantin Hangerli, din care o parte îi revenea fostului domn Alexandru Ipsilanti. Acest firman reprezintă actul final de lichidare a socotelilor.

Hüve!

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre cei de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Alexandru [1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să ştii că în cuprinsul rezumatului corespondenţelor tale, care au sosit de astă dată la Poarta fericirii mele din partea ta, care eşti voievodul mai sus amintit, scrii şi faci cunoscut că te-ai conformat înaltelor mele porunci, emise mai înainte şi după aceea, ca să cercetezi aşa cum trebuie cele ce au de luat de la fostul voievod Constantin cel ucis [2] fie negustorii străini *(müste'men)* sau cei din Ţara Românească, fie ceilalţi negustori din Bucureşti sau cei din suita sa, şi, ţinînd seama de seneturile pe care ei le posedă în mîinile lor, să alegi şi să separi pe cele care sînt cunoscute şi necunoscute, iar apoi, scăzînd cîte ceva din cererile creditorilor care au seneturi şi deftere, să le achiţi din valoarea moşiei şi proprie-

tăţilor pentru ale căror vînzare se dăduse firman, iar suma care va rămîne s-o trimiţi şi s-o prezinţi la Poarta fericirii mele împreună cu catastiful său de datorii. Mai arăţi că preţul moşiei şi al proprietăţilor vîndute în Ţara, Românească, aparţinînd sus-numitului cel ucis, a atins suma de o povară *(yük)* şi 64 840 de guruşi [3] şi că, din banii aceia, ai dat arendaşilor, prin învoire, 8 113 guruşi, iar o povară şi 21 409 de guruşi [4] ai predat creditorilor, fără scădere, şi că au mai rămas 35 318 guruşi, pe care îi vei trimite cu poliţă la Poarta fericirii mele, şi că, procedînd potrivit înaltelor mele porunci, ai luat de la creditori şi seneturile creditorilor, reprezentînd datoriile plătite, şi că le-ai trimis încoace.

Cînd au fost cercetate condicile, s-a văzut că pe la începutul *(evail)* lui rebi-ul ahîr al acestui an binecuvîntat [5], ţi se dăduse o ilustră poruncă a mea pentru ca, potrivit suretului semnat al defterului care, scoţîndu-se de la Contabilitatea Generală *(Başmuhasebe)*, îţi fusese trimis mai înainte de aceasta, să achiţi, după scăderile cuvenite, cererile creditorilor, din valoarea sus-amintitelor proprietăţi, care au fost vîndute, iar banii rămaşi să-i trimiţi la Tarapanaua mea imperială [6]. De asemenea, s-a constatat că Ipsilanti [7] ceruse să i se restituie şi să i se predea moşiile numite Comarnic şi Ulmeni, care făceau parte dintre proprietăţile fostului voievod al Ţării Româneşti, sus-numitul Ipsilanti, şi pe care urmaşul său, sus-numitul cel ucis, le luase în stăpînirea sa cu forţa. Cerîndu-se mai înainte lămuriri de la tine în privinţa aceea, din scrisorile tale rezultă că în această pricină Ipsilanti are motivele sale de scuze.

De aceea se emisese, într-adevăr, ilustra mea poruncă pentru ca sus-amintita moşie numită Comarnic să-i fie înapoiată şi predată sus-numitului Ipsilanti, iar sus-numitul Ipsilanti, la rîndul său, drept mulţumire, predase la Tarapanaua mea imperială 10 000 de guruşi, reprezentînd diferenţa preţului moşiei amintite mai sus.

Cu toate acestea, întrucît, potrivit poruncii mele glorioase, care fusese emisă, moşia amintită a fost vîndută prin mijlocirea ta cu 38 800 de guruşi, împreună cu celelalte proprietăţi vîndute ale sus-numitului cel ucis, Ipsilanti a cerut iarăşi emiterea ilustrei porunci pentru ca banii aceia, reprezentînd preţul acelei moşii, să-i fie daţi lui, deoarece luarea înapoi a moşiei respective va întîmpina greutăţi.

De aceea, acordîndu-se Contabilităţii Generale înalta mea învoire pentru ştergerea însemnării respective şi pentru înapoierea şi predarea către fostul voievod mai sus amintit a sumelor amintite, care reprezintă preţul proprietăţii mai sus pomenite, ţi se dăduse, cu cîteva zile mai înainte, ilustra mea poruncă pentru ca lucrările să fie aranjate în felul acesta.

Astfel, potrivit firmanului glorios emis din nou, i s-a dat lui Ipsilanti o copie, cu învoirea ca să primească banii, iar Tarapanalei mele imperiale s-a dat înştiinţarea cuvenită.

În condicile Contabilităţii Generale, păstrate la visteria mea imperială, se află însemnat precum că, ridicînd proprietăţile amintite la preţurile respective, le-ai vîndut prin străduinţele tale, şi, adunînd banii obţinuţi, ai cercetat şi ai controlat şi datoriile amintite şi le-ai plătit, făcînd scăderile care se cuveneau, şi că banii rămaşi i-ai trimis la Poarta fericirii mele, îndeplinind astfel porunca primită şi cele ce cădeau asupra ta. De asemenea, se păstrează şi seneturile *(senedat)* pe care le-ai luat de la creditori. De aceea a fost emisă această poruncă a mea şi trimisă, predîndu-se capuchehăilor tale, spre a reprezenta un senet în mîna ta.

Astfel, potrivit celor scrise şi arătate mai sus, i s-a dat lui Ipsilanti o copie, cuprinzînd învoirea ca să i se dea lui cei 35 318 guruşi amintiţi mai sus, care sînt pe cale de a fi trimişi de astă dată la Poarta fericirii mele, iar Tarapanalei mele imperiale s-a dat înştiinţarea cuvenită. De aceea, ţi s-a trimis această ilustră poruncă a mea, predîndu-se capuchehăilor tăi, aflaţi la Înalta mea Poartă, ca să îndeplineşti întocmai porunca cuprinsă în firmanul meu împărătesc şi ca să fie un senet la tine, după ce se va înregistra în condicile din vistieria mea imperială că ai isprăvit slujbele tale potrivit celor scrise mai înainte. Ca atare, a fost emis firmanul meu glorios pentru ca, atunci cînd vei lua cunoştinţă, să depui fără cusur toate sforţările tale pentru aranjarea şi lămurirea treburilor, aşa cum cere împărăţia mea. De asemenea, să îndeplineşti şi celelalte slujbe înalte ale mele, aşa cum au fost date ele pe seama ta şi potrivit devotamentului tău.

Astfel, cînd îţi va sosi porunca mea ilustră, îţi cer ca, procedînd potrivit înaltului cuprins al ilustrei mele porunci de faţă, purtătoare de glorie, care a fost emisă cu cinste în această privinţă şi care cere ascultare şi supunere deplină, să te fereşti şi să te ţii departe de contrariul. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn!

Scris în a 17-a zi din djemazi-ul ahîr, anul 1214.

Sigiliu: Alexandru.

Însemnări: 1. „Acest suret de firman s-a scris întocmai".

2. „Suretul înaltei porunci este conform cu originalul cel înalt. Sărmanul voievod Alexandru, voievodul de acum al Ţării Româneşti".

Suret. Arh. B.C.S., fd. St. Georges, pach. CDLI/1, nr. 35, cu semnături şi cu sigiliul domnului Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi; scris: *divani;* nisip auriu. Rez. Cat., II, p. 401, nr. 1 415.

---

[1] Alexandru Moruzi.
[2] Constantin Hangerli.
[3] *1 yük* = 100 000 guruşi; deci: *1 yük + 64 840* guruşi = 164 840 guruşi.
[4] *1 yük + 21 409* guruşi = 121 409 guruşi.
[5] *Evail rebi II 1214* = 2—11 septembrie 1799.
[6] *Darbhane-i âmire.*
[7] Alexandru Ipsilanti.

76 — 1800 martie 8 *(1214 şevval 11)*

Scrisoare prin care Ibrahim, fost agă al tătarilor, îl roagă pe boierul Costache Ghica din Moldova să-i arendeze tot lui, în condiţiile din anul trecut, moşiile pe care le avea în părţile tătăreşti.

Hüve!

Măria sa onoratul şi strălucitul şi respectatul meu prieten devotat, boierul cel plin de zel: . . . [1].

A fost trimis Seid-Abbas aga, fratele lui Seid ⟨Ahmed⟩ aga, care este chehaiaua de acum al măriei sale binefăcătorului nostru, pentru ca, în anul acesta binecuvîntat, închiriindu-ne nouă, prietenul vostru, moşiile pe care le posedaţi şi pe care le aveţi pe seama domniei voastre cu titlul de „moşii viagere" *(mâlikâne)*, să ne trimiteţi condica amănunţită privind hotarele şi graniţele acelui loc de arendat, ca şi satele şi veniturile lor din dări, precum şi actul *(temessük)* de stăpînire şi ziua cînd va fi luată în stăpînire, ca să vi

se achite cît trebuie să vi se dea peșin *(peșinat)*. De aceea s-a scris această depeșă prietenească și a fost trimisă domniei voastre, prietenul nostru, cu gîndul de a întreba anume de sănătatea domniei voastre, prietenul nostru.

Cu ajutorul celui preaînalt, ca prieten vechi, nădăjduim că, atunci cînd vă va sosi, respectînd hatîrul nostru, ne veți trimite condica amănunțită privind hotarele și granițele și satele și veniturile din dări ale moșiilor aflate în arenda noastră, arătînd și ziua de cînd va fi luată în stăpînire și, primind, totodată, de la Seid-Abbas aga toată suma obișnuită din trecut, care va trebui să se ia peșin, să trimiteți încoace, predînd măriei sale sus-numitului agă, defterul și actul *(temessük)* pe care le cerem cu sinceritate.

De asemenea, sperăm ca, nescoțînd de azi încolo din gîndul vostru pe prietenul vostru, să ne pomeniți mereu de bine în rugile voastre!

La 11 L., anul ⟨1⟩214.

Mulțumim lui Allah! Ibrahim, fost agă al tătarilor.

Sigiliu: Ibrahim.

P.S. Întrebăm și de sănătatea măriei sale strălucitei și prețuitei cucoane *(kokona)*. Vechiul prieten nădăjduiește să i se aducă aceasta la cunoștință.

Orig., di-folio. Arh. B.C.S., fd. St. Georges, I.III/6, doc. nr. 7, semnături și sigiliu rotund; scris: *neshi-sülüs*, pe v.: însemnare. Rez. Cat., II, p. 402, nr. 1 419.

---

[1] Formule cu urări de sănătate (s-a renunțat).

77 — 1800 martie 8 *(1214 șevval 11)*

Scrisoare prin care Esseid-Ahmed, chehaiaua muhafîzului de Ismail, își exprimă boierului Costache Ghica din Moldova satisfacția sa pentru arendarea unei moșii către omul său, Ibrahim aga, cerîndu-i, totodată, să trimită actul de stăpînire a moșiei, precum și condica cu însemnări privind hotarele și condițiile de arendare, pentru a i se achita suma ce i se cuvenea peșin.

Hüve!

Măria sa devotatul, înaltul și respectatul meu prieten apropiat, boieru Costache *(Kostaki)*:

... [1] Întrucît arendarea, pentru anul acesta binecuvîntat, a moșiilor pe care le stăpîniți, către credinciosul vostru Ibrahim aga, tătarul, care este unul dintre slujitorii *(emekdar)* noștri, cel ce mă rog pentru domnia voastră, era dorită și cerută, de asemenea, și de noi, prietenul domniei voastre, de aceea ne-am bucurat că le-ați arendat sus-amintitului agă.

Astfel, s-a scris anume această scrisoare și i s-a trimis măriei sale Abbas aga, sub pretextul ca să întrebăm de sănătatea domniei voastre și să arătăm că vom avea grijă, cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, și vom supraveghea totdeauna și după puterile noastre liniștea și siguranța și propășirea moșiilor voastre și pentru ca să vă arătăm că, potrivit obiceiului vechi, ca și în ceilalți ani, trecuți, să trimiteți actul de stăpînire a moșiilor, precum și catastiful de inventar, în care să se arate cum era stăpînită și care anume sînt satele și hotarele lor, și să vi se achite ceea ce trebuie să vi se dea peșin. De aceea, cînd va sosi cu ajutorul celui preaînalt, sperăm, prietenește, să predați, așa cum s-a scris mai sus, sus-numitului agă, fratele nostru, respectînd prietenia

existentă între noi, actul de stăpînire, împreună cu defterul privind hotarele și limitele și satele și veniturile moșiei și să vi se achite peșin, de către fratele nostru, banii care se iau în mod obișnuit și să nu-l scoateți, de acum încolo, din amintirea voastră pe prietenul domniei voastre.

La 11 L., anul ⟨1⟩214.

Din partea lui Esseid-Ahmed, chehaia *(kethuda)* de acum al muhafîzului de Ismail.

Sigiliu: Esseid-Ahmed.

Pe plic: „Cu ajutorul celui preaînalt! Să ajungă la măria sa onoratul și strălucitul și respectatul meu prieten apropiat, boierul Costache, fost hatman, care locuiește în prezent în orașul Iași".

Orig. (dif.) Arh. B.C.S., fd. St. Georges, LIII/6, doc. nr. 1, cu semnătură, sigiliu oval, scris: *neshi-rik'a*, pe v.: însemnări. Plic cu adresa: LIII/6 — Ia. Rez. Cat., II, p. 402, nr. 1 420.

---

[1] Formule de urări de sănătate (s-a renunțat).

78 — 1800 martie 18 *(1214 șevval 21)*

Scrisoare prin care Suleiman, serturnai al agalei de Brăila, cere domnului Moldovei, Constantin Ipsilanti, lămuriri în legătură cu omorîrea la Bîrlad a ienicerului Uzun-Mustafa de către un raia aflat în slujba lui, pe cînd se ocupa cu negoțul. Domnul nu adusese cazul acesta la cunoștința autorităților din Brăila.

Mărețul, devotatul, binevoitorul și înaltul meu prieten credincios, măria sa voievodul cel demn de mare stimă:

Prezentînd ruga noastră ca preaînaltul Allah să binevoiască să vă dea noroc și reușită, vă arătăm, cu dorința noastră sinceră, precum că, pe cînd, potrivit cerințelor legăturilor vechi pe care le avem cu persoana voievodală *(mirane)* a înălțimii voastre și potrivit cerințelor dreptății vechi și trainice dintre noi, pomeneam, în fiecare clipă, de persoana voastră voievodală, am aflat de astă dată că, pe cînd cineva cu numele de Uzun-Mustafa, din Compania *(Cemaat)* 64 a iamacilor [1] din Brăila *(Ibrail)*, locuia cu negoțul în tîrgul Bîrlad *(Burlat)*, aflat în stăpînirea domniei voastre, un raia din slujba sus-numitului Uzun-Mustafa a făcut pe nedrept moarte de om [2], în timpul nopții, în binecuvîntatul Ramazan [3], în localitatea unde stătea.

Întrucît nu au apărut pînă acum scrisorile prietenești ale persoanei voastre emirale, în care să se arate, din partea persoanei voastre emirale, adevărul despre felul cum s-au întîmplat uciderea și moartea răposatului cel amintit mai sus, pentru ca bătrînii de prin părțile locului să ne dea de știre, de aceea ne-am grăbit să vă scriem anume această prietenească scrisoare *(kaime)* a noastră spre a întreba pe persoana voastră emirală.

Cînd, cu ajutorul celui preaînalt, ea va ajunge în mîinile persoanei voastre emirale și o vor vedea ochii binevoitori ai domniei voastre, vă rugăm să cercetați în localitatea aceea cum anume s-a întîmplat moartea răposatului cel pomenit, așa cum s-a scris mai sus, și să ne dați de știre nouă, care sîntem prietenul domniei voastre.

La 21 L., anul ⟨1⟩214.

Semnătură: Prietenul Suleiman, serturnai al agalei de acum din Brăila.

Sigiliu: Suleiman . . .

Orig. Arh. St. Buc., A.N. (Col. Papasoglu), CLXXXI/35, scris: *neshi-sülüs;* însemnări (pe v.). Rez. Cat., I, p. 152, nr. 636.

---

[1] *Yamakan* (pl. de la *yamak*).
[2] Adică l-a ucis pe Uzun-Mustafa.
[3] *Ramazan 1214* = 27 ianuarie — 25 februarie 1800. Postul numit: *Ramazan.*

79 — 1800 martie 18 *(1214 şevval 21)*

Scrisoare prin care Suleiman, serturnai al agalei de Brăila, explicînd domnului Moldovei, Constantin Ipsilanti, că iamacul Tavil-Mustafa a murit la Tîrgu Frumos, cere ca avuţia lui să fie strînsă şi predată omului trimis din Brăila în acest scop.

Devotatul, respectatul şi binevoitorul şi înaltul meu vechi prieten credincios, măria sa voievodul *(mir)* [1] cel demn de mare stimă:

Zicînd ca preaînaltul şi stăpînul Allah să vă menţină viaţa în sănătate şi cu înălţare în noroc şi cu reuşite, vă arătăm prieteneşte că, de astă dată, ni s-a dat de ştire că, pe cînd agaua de serdenghecitii, dintre iamacii *(yamak)* din Brăila, Tavil-Mustafa aga [2], se ocupa, de cinci—zece ani încoace, cu negoţul la hotarul Moldovei şi locuia în satul Tîrgu Frumos [3], sus-numitul a murit în aceste zile prin porunca lui Allah cel preaînalt, sfîrşindu-i-se zilele, şi că trupul celui răposat a fost adus încoace cu ajutorul omului său Mustafa. Dar, după spusele *(takrir)* tuturor locuitorilor şi ale celor ştiutori, el ar avea foarte mulţi bani în satul în care locuia, cît şi în alte sate, precum şi la omul său Mustafa.

De aceea am trimis din partea noastră, în partea voastră emirală, ca împuternicit *(vekil)*, pe Sa'adullah-efendi, dînd lîngă el şi pe ciohodarul *(çukadar)* şi pe baş-ceauşul [4] nostru.

Ruga noastră este ca, atunci cînd ei vor sosi, respectînd drepturile unei bune vecinătăţi şi pentru hatîrul nostru, să daţi şi domnia voastră un mubaşir priceput pe lîngă oamenii noştri şi să-i trimiteţi în satul unde locuia acesta. Ei să nu fie împiedicaţi, din nici o parte, la strîngerea datoriilor sale, cît şi a celor ce poseda el sau a celor ce avea de luat. Ele să fie strînse cu ajutorul mubaşirilor numiţi din partea voastră şi a noastră. Sumele mai sus pomenite şi moştenirea sa să fie predate vechilului nostru Sa'adullah-efendi. Ruga noastră este să depuneţi străduinţe emirale ca ele să nu să piardă.

Prietenul meu, să ştiţi că, el fiind unul dintre iamacii din Brăila şi murind fără moştenitori, prin poruncă înaltă, averea sa[5] ni se cuvine şi ne revine nouă. De aceea a fost scrisă şi trimisă scrisoarea *(kaime)* noastră prietenească cu rugămintea ca să depuneţi sforţări emirale pentru trimiterea unei straşnice scrisori de poruncă şi de grijă către ispravnicul şi beşliagaua judeţului *(kaza)* ca să nu dispară, în nici un caz, avuţiile *(emvâl)* şi lucrurile şi banii celui răposat. De asemenea, datoriile, banii şi averea *(tereke)* rămasă de la el să fie strînse prin mijlocirea oamenilor noştri şi predate efendiului cel amintit mai sus.

Cînd vă va sosi, să nu ne dați uitării din inima domniei voastre emirale. La 21 L., anul ⟨1⟩214.

Semnătură: Prietenul Suleiman, serturnai al agalei de acum din Brăila.

Sigiliu: Suleiman...

Orig. Arh. St. Buc., A.N. (Col. Papasoglu), CLXXXI/36, semnătură, sigiliu; scris: *neshi-sülüs*. Rez. Cat., I, p. 152, nr. 635.

---

[1] Constantin Ipsilanti.
[2] *Tavil-Mustafa*; în alt document: *Uzun-Mustafa*. *Tavil* = *Uzun* = Lung.
[3] În text: *Tirkil-Furmos*, Tîrgu Frumos, localitate în Moldova.
[4] *Baș-çavus*, prim-ceauș.
[5] *Beyt-ül-mal*.

80 — 1800 martie 19 *(1214 șevval 22)*

Scrisoare prin care Djantemir Mîrza se plînge boierului Costache Ghica, hatmanul din Iași, de abuzurile boierului Codreanu în privința perceperii unor dări de la populația din „Cele două Ceasuri".

Întrebînd de hatîrul măriei voastre, respectatul și onoratul nostru prieten vechi, boierul, vă facem cunoscut prietenește că, mai înainte de aceasta, cînd ne arendaserăți nouă moșia voastră, aflată în cuprinsul „Celor două Ceasuri", ne trimiseserăți, potrivit obiceiului vechi, și condica *(defter)* ei. Dar ne scriseserăți că darea alîm a satului Adjamaylî i s-a dat boierului Codreanu *(Kodran)*. De aceea, potrivit scrisorii domniei voastre, nu ne atinseserăm de darea alîm, cuvenită lui Codreanu, de pe pămîntul de la Adjamaylî. Potrivit obiceiului, luaserăm doar banii de pășunat *(otlak)* pentru vitele celor din Adjamaylî, care pășunau pe pămîntul domniei voastre. După aceea boierul Codreanu, trimițînd om, a cerut de la noi banii de pășunat, pe care îi luaserăm. I-am răspuns că „noi nu am luat nimic din ce îi aparține lui Codreanu, ci am luat de pe pămîntul boierului hatman. Sîntem de acord să ne înțelegem fie aici, potrivit șeriatului, fie cu ceea ce va spune prietenul nostru bei de la Iași".

Atunci Codreanu nu s-a învoit și, ridicînd zece chile și patru dimirlii *(demirli)* de orz de al nostru, din cel aflat în satul Pelinai, a plecat într-acolo. Mai mult, afară de orzul amintit, el a plecat luînd și banii de albinărit de pe iurta zisă Lepsi [1], care se găsește pe pămîntul vostru, precum și zeciuiala *(așer)* a doi bulgari.

De aceea a fost trimis de aici într-acolo, ca împuternicit *(vekil)*, Mehmed aga, pentru ca aceste fapte să fie înfățișate prietenului nostru boier de la Iași. S-a scris aceasta ca să luați cunoștință.

De fapt, nici satul Adjamaylî nu este al lui Codreanu, ci este din vechime al boierului Deleanu [2]. Chiar dacă ar depune mărturie beiul țării sau bătrînii țării, totuși noi nu ne-am atins de nimic, respectînd cele scrise de domnia voastră. La 22 L., anul ⟨1⟩214.

Djantimur Mîrza, cel cunoscut.

P.S. Prietenul meu, potrivit spuselor bătrînilor țării, în acest caz, nici satul Adjamaylî nu este al lui Codreanu. Din moment ce satul Adjamaylî nu este al lui Codreanu, atunci, atît terenul de cosit iarbă, cît și terenul de pășunat pentru vite sînt terenurile domniei voastre și sînt pămînturile voastre. Mai înainte de aceasta, vă dăduse un raport Mehmed aga, fiul lui Regeb,

aga. El vă dăduse și un suret. Potrivit suretului dat de sus-numitul, domnia voastră îi scriseserăți lui Codreanu. Dar el nu a luat în seamă nici cele scrise. Pe lîngă acestea, noi vă scriseserăm mai înainte despre ele prin Feyzullah, căpetenia satului. De asemenea, sosise și scrisoarea voastră. Dar am aflat că s-au făcut schimbări. Cînd veți afla de astă dată din spusele lui Islambei-zade Mehmed aga, și Regeb aga-zade Mehmed aga, sperăm să nu ne uitați, ca prieten, din amintirea voastră.

Pe verso: „Cu ajutorul celui preaînalt! Către măria sa onoratul și respectatul nostru prieten vechi, boierul Costache, hatmanul, care este unul dintre boierii mari aflați acum în orașul Iași".

Sigiliu: Djantemir, supusul.

Orig. Arh. B.C.S., fd. St. Georges, LIII/6, doc. nr. 3, semnături; pe v.: sigiliu octogonal, adresă și însemnare; scris: *neshi-rika*. Rez. Cat., II, p. 402, nr. 1 421.

---

[1] *Lepsi Yurdu.*
[2] O ramură a familiei Cantacuzino, cealalta fiind *Pașcanu.*

81 **1800 aprilie 6** *(1214 zilka'de 11)*

Raportul domnului Țării Românești, Alexandru Moruzi, către Poartă, privind revolta genovezilor împotriva dominației franceze, luptele de la Malta dintre flotele anglo-franceze și încercarea lui Napoleon Bonaparte de a încheia pace cu celelalte state europene. Informațiile sînt culese din presa europeană.

Arzul supusului cel umil este următorul:

În documentele de informare [1] se scrie că, mai înainte de aceasta, apărînd tulburări și revolte în ținuturile genoveze, locuitorii au renunțat la supunere față de francezi și au început să se împotrivească ostașilor francezi aflați în ținuturile amintite, mergînd pînă la încercarea de a-i izgoni și îndepărta. De aceea comandantul francez, dîndu-și seama că, de azi încolo, nu se va putea menține nici în orașul Genova *(Cineviz)*, care este capitala ținuturilor mai sus amintite, a înlocuit noua formă de guvernare a ținuturilor respective cu regulamentul *(nizam)* lor din trecut și, mazilindu-i pe toți cei care ocupau posturi, a numit în locurile lor, ca și în trecut, pe nobilii *(asilzade)* localnici, iar în vederea acoperirii cheltuielilor de care are nevoie Franța, pentru a pleca din partea aceea, a fixat unele dări, fiind astfel gata să se retragă de acolo.

Se mai scrie că schimbarea regulamentelor genovezilor în forma lor veche ar fi o viclenie a lui Bonaparte [2] și s-ar fi făcut, chipurile, pentru că, dacă provincia *(eyalet)* respectivă va trebui să treacă, de azi înainte, sub stăpînirea statelor aliate [3], ea să fie găsită cu nizamul vechi și pentru ca, în felul acesta, să nu se poată face schimbări după dorințele statelor.

De asemenea, se mai scrie că, dată fiind intenția de a asedia cetatea Valetta [4], aflată pe insula Malta, francezii trimiseseră în ajutor cîteva corăbii încărcate cu provizii și cu zaherele și cu muniții de război. Ei trimiseseră pentru pază și o altă corabie [5], precum și alte grupuri de corăbii. Dar, dînd peste ele flota engleză, după o ciocnire și împotrivire puternică de ambele părți, unele din corăbiile mai sus amintite au fost capturate, iar altele au fost scufundate, astfel că, cetatea respectivă rămînînd complet fără zaherea

și fără muniții, ea va fi ocupată și supusă în curînd de englezi, iar dacă și insula Malta se va supune în curînd Angliei, atunci francezii nu vor mai avea ce face, de acum încolo, în Marea Mediterană. De aceea, din partea de răsărit Malta, iar din partea de apus Gibraltarul devenind cîte o barieră în fața oricăror acțiuni ale lor, este clar că ei vor îndura multe necazuri și în privința retragerii, ca și a transportului munițiilor de diferite feluri.

De asemenea, se mai scrie că, pe lîngă celelalte necazuri pe care, de la o vreme încoace, le are Franța, Bonaparte a fost cuprins de astă dată și de o altă neliniște, din pricina pregătirilor regelui *(kral)* Prusiei [6]. De aceea, Directorul [2] mai sus amintit a propus pace în toate părțile și cu foarte mare generozitate și, renunțînd la condițiile pe care le prezentase mai înainte și luînd ca bază tratatul de la Campo-Formio [7], se mulțumește cu cedarea către Franța a ținuturilor aflate pe malul sting al Rinului. Deși el se preocupă să convingă pentru aceasta statele aliate, totuși, atît Anglia, cît și celelalte state aliate nu vor arăta încuviințare pentru o pace în forma amintită mai sus, pînă ce nu vor fi obligate să facă astfel.

Dreptul de a da poruncă și firman aparține celui care poruncește! La 11 Za., anul ⟨1⟩214.

Sigiliu: Alexandru, Allah să-l ierte și să-l ferească în veci!

Însemnare cu cerneală roșie: „Acesta este raportul de informare al supusului voievod al Țării Românești. Dreptul de a da poruncă și firman aparține măriei sale care poruncește!".

Însemnare cu cerneală neagră, lucioasă: „Am văzut".

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/21, sigiliu; scris: *neshi-rik'a*, însemnări marginale. Rez. Cat., I, p. 152—153, nr. 638.

---

[1] În presa europeană.
[2] Napoleon Bonaparte. Era perioada Consulatului, dar Bonaparte continua să fie cunoscut ca *Director* (din perioada Directoratului, 1795—1799).
[3] Adversare Franței.
[4] La Valetta (Citta Valetta).
[5] În text: *Kapak kaldırır.*
[6] Frederic Wilhelm al III-lea (1797—1840).
[7] Din octombrie 1797.

82 — 1800 aprilie 6 *(1214 zilka'de 11)*

Arz prin care domnul Țării Românești, Alexandru Moruzi, anunță Poarta despre hotărîrea țarului Rusiei, Pavel I, de a se intitula „mare maestru al Ordinului cavalerilor de Malta", protestul statelor europene, prin intermediul papei, și hotărîrea regelui Prusiei de a-i recunoaște țarului acest titlu în vederea întăririi alianței.

Știți, desigur, că rangul de „mare maestru de Malta" se bucură de o cinste foarte mare între statele Europei. Dat fiind că rangul amintit înseamnă plata unor dări, după datină, e necesar ca el să fie acordat de papa de la Roma [1], iar persoana aleasă trebuie să fie acceptată și confirmată în sensul că este „grand-maestru". De asemenea, știți că, mai înainte de aceasta, în urma ocupării și supunerii Maltei, de la francezi, de către țarul *(kral)* Rusiei [2], acesta și-a însușit singur rangul de care s-a pomenit. Celelalte state neputînd să suporte însușirea rangului respectiv de către țarul amintit mai

sus, de aceea, de astă dată, în urma alegerii papei de la Roma [3], au declarat, întîi şi întîi, papei cel menţionat, prin mijlocirea ambasadorului regelui Spaniei [4], că dacă îl va porecli pe ţarul Rusiei cu titlul de „mare maestru", atunci Spania nu-şi va mai menţine acolo clerul *(papaslık)*. De asemenea, şi „cavalerii de Malta" din Austria, la rîndul lor, i-au scris Papei, cu sfatul tainic al împăratului [5], ca el să conducă cu înţelepciune chestiunea mai sus amintită, avînd în vedere hotărîrile luate de toate statele în înţelegere între ele. De asemenea, în această chestiune era clară şi opoziţia celorlalte state.

Astfel, potrivit celor prezentate de regele Prusiei [6], cu cîteva luni mai înainte de aceasta, nici el nu aproba, în nici un fel, însuşirea rangului respectiv de către ţarul Rusiei, arătîndu-şi dezacordul său în această privinţă. Pe de altă parte, interzicînd „cavalerilor de Malta" din ţinuturile sale de a plăti ţarului Rusiei darea elementară, pe care, în semn de supunere, „cavalerii de Malta" o plăteau în mod obişnuit „marelui maestru", el a poruncit ca dările respective să fie reţinute în tezaurul băncii [7]. Dar, de astă dată, s-a scris, în actele de informare, că el [6], schimbîndu-şi pe neaşteptate gîndul, l-a recunoscut pe ţarul Rusiei „grand-maestru de Malta" şi i-a sfătuit pe „cavalerii de Malta" din ţinuturile sale să achite ţarului mai sus amintit darea obişnuită. Aceasta dovedeşte că statul Prusiei reînnoieşte prietenia şi alianţa cu ţarul Rusiei şi că toate statele aliate vor trece, în unire, la realizarea celor scrise în cealaltă depeşă *(şukka)* a sărmanului de mine [8]. La 11 Za., din anul ⟨1⟩214.

Sigiliu: Alexandru . . .

Însemnare cu cerneală roşie „Scrisoarea supusului voievod al Ţării Româneşti. Porunca şi firmanul depind de măria sa cel care dă porunci!".

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/20, sigiliu; scris: *neshi-rik'a*. Rez. Cat., I, p. 153, nr. 639.

---

[1] *Rim Papa.*
[2] Pavel I.
[3] Pius al VII-lea (Gregorio Luigi Barnoba Chiaramonti), papă (14 martie 1800 — 20 august 1823).
[4] *Ispanya kralı.*
[5] Austriei: Francisc al II-lea.
[6] Frederic Wilhelm al III-lea.
[7] *Banko Hazinesi.*
[8] Vezi doc. nr. 81 din volumul de faţă.

83 — 1800 aprilie 6 *(1214 zilka'de 11)*

Raport prin care domnul Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, anunţă Poarta despre unele ştiri privind politica Austriei, Angliei, Rusiei şi Prusiei împotriva Franţei. Se subliniază tendinţa ţarului Rusiei de a se desolidariza de alianţa cu Austria şi pregătirile pentru un atac asupra Ţărilor de Jos.

Hüve !

Există intenţia ca, împreună cu oastea rusească, pregătită din împărăţia Rusiei şi plecată mai înainte de aceasta, să fie retraşi, de astă dată, în ţările Rusiei, şi unii ostaşi fugari, aflaţi în ţinuturile Germaniei sub comanda prinţului De Condé [1], care este unul dintre partizanii regelui *(kral)* [2] şi unul dintre rudele regelui cel decedat al Franţei [3]. În această privinţă i s-a scris şi i s-a

explicat categoric prințului mai sus amintit de către țarul *(kral)* Rusiei [4]. Se plănuise ca, după retragerea numai a oștii rusești din ținuturile Germaniei, ostașii ⟨francezi⟩ mai sus amintiți să fie organizați de Anglia și trimiși împotriva Franței. Graba țarului Rusiei de a-i retrage și pe acești ostași confirmă nenorocirea că discordia dintre el și dinastia austriacă a ajuns la culme. De aceea specialiștii și-au ațintit privirile lor ca să vadă cum anume va proceda țarul mai sus amintit față de înțelegerea dintre statele aliate. De astă dată, primul ministru al Angliei, numit Pitt [5], a declarat, în timpul discuțiilor din parlament, că: „Într-adevăr, s-a văzut că ostașii Rusiei au renunțat de a trece la acțiune împotriva Franței, în alianță cu oștile Austriei, dar aceasta nu înseamnă că împărăția Rusiei a denunțat legăturile sale de alianță, ci va acționa separat în altă parte".

Dacă se ține seama de această declarație a ministerului mai sus amintit și de pregătirile de război ale regelui *(kral)* Prusiei[6] și de acțiunile francezilor de a ridica oști de la fluviul Rin și de a le trimite spre Țările de Jos *(Felemenk)*, precum și de faptele flamanzilor de a strînge în acest interval foarte multă oaste și, de asemenea, dacă se ia în considerație graba statului englez de a trece la mari pregătiri, desigur cu gînduri ascunse, toate acestea dovedesc că s-a ajuns la o înțelegere secretă și tainică între țările aliate cu privire la felul de a porni la un atac împotriva Franței dintr-o altă parte. După cum se vede, este foarte probabil că au de gînd să atace Țările de Jos.

În acest timp, s-a descoperit o înțelegere secretă cu privire la iacobini, între ducele de Brunschwick [7] și ambasadorul Franței numit Borondil [8], care stă în orașul Berlin, iar regele Prusiei s-a mîniat atît de mult, încît era cît pe aci să-l vîre în închisoare pe ambasadorul cel amintit. De aceea se relatează că ar fi adevărată intenția lor de a merge împotriva Franței.

Unii spun că ambasadorul amintit n-ar fi avut însărcinarea să treacă la fapte rele, de o vinovăție de acest fel, dar înțelegînd că pregătirile statului Prusiei vor fi îndreptate împotriva Franței, s-a gîndit să creeze o neînțelegere oarecare în interiorul Prusiei și că a ales această măsură chibzuită numai și numai cu scopul de a da de lucru statului respectiv pentru a-l împiedica de a trece la acțiune împotriva Franței.

Cu toate acestea, în documentele de informare [9] se scrie că chestiunea mai sus arătată vine să se adaoge la celelalte probe, prin care se constată că statele aliate nutresc gînduri rele împotriva Țărilor de Jos. Schimbarea intenției țarului Rusiei și graba lui de a-și modifica atitudinea și comportarea dovedesc că politica Europei nu se menține într-un fel, ci, lună de lună, ia o altă înfățișare.

De asemenea și consimțămîntul regelui Prusiei în chestiunea Țărilor de Jos și, îndeosebi, răutatea ambasadorului Franței de a crea tulburări în ținuturile sale nu sînt motive de neglijat pentru scîrbirea regelui mai sus amintit.

Dreptul de a da poruncă și firman aparține măriei sale cel care poruncește! La 11 Za., anul ⟨1⟩214.

Sigiliu: Alexandru . . .

Însemnare cu cerneală roșie: „Aceasta este scrisoarea supusului voievod al Țării Românești. Porunca și firmanul depind de măria sa efendiul nostru, care poruncește!".

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/19. Rez. Cat., I, p. 152, nr. 637.

---

[1] Louis Joseph De Condé, prinț; ramură colaterală a familiei regale Bourbon din Franța.
[2] Este vorba de viitorul rege al Franței, Ludovic al XVIII-lea (1814—1815; 1815—1824).

[3] Ludovic al XVI-lea (executat în 1793).
[4] Pavel I, țarul Rusiei.
[5] William Pitt (Fiul), prim-ministru (1783—1801; 1804—1806).
[6] Frederic Wilhelm al III-lea.
[7] În text: *Bronsvik* sau *Brunsvik*. Charles, duce de Brunswick (1735—1806).
[8] *Borondil* sau *Bornovil*(?).
[9] Presa europeană.

84 **1800 mai 6—15** *(1214 zilhicce, evasıt)* **Constantinopol**

Firman prin care, la cererea ambasadorului Austriei, Herbert Rathkeal, sultanul Selim al III-lea poruncește demnitarilor otomani din partea europeană a imperiului, dar și domnilor Moldovei și Țării Românești, să respecte firmanul acordat, să nu împiedice negustoria austriacului George Papa Panaiot, care, la rîndul său, trebuie să respecte prevederile tratatelor turco-austriece.

Selim han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Voi, care sînteți cadiii și naibii onorați printre cadii și judecători și care sînteți izvoare de virtuți și de elocvență, să vă crească virtuțile!, și care vă aflați în cazalele mai jos menționate, de pe drumul care începe de la Înalta mea Poartă și ține pînă la hotarul cu Austria *(Nemçe)*, mergînd pe uscat și pe mare, și voi, chehaiele și serdari de ieniceri și intendenți de porturi și alte căpetenii, onorați printre cei de o seamă cu voi, să vă crească puterea!, de asemenea, și voievodul Țării Românești, ... [1], și voievodul Moldovei, . . . [2], pilde printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să vă fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că ambasadorul Austriei, care stă la Înalta mea Poartă, baronul De Herbert Rathkeal, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, trimițînd la Scara mea împărătească o cerere sigilată, a făcut cunoscut că, în actul de pace *(ahidname)*, dat mai înainte Austriei la Passarowitz *(Bozorofça)*, se află menționat că, după ce negustorii celor două părți vor achita taxele lor vamale numai o singură dată și într-un singur loc, după socoteala de trei la sută, pentru mărfurile aduse fie pe uscat, fie pe mare sau pe fluviu, precum și pentru mărfurile pe care, cumpărîndu-le din interiorul țările islamice, le duc în ținuturile lor, ei să nu mai fie necăjiți de loc prin cerere de mai mult de trei la sută, precum și nici cu alte feluri de cereri de taxe, afară de darea de 300 de aspri *(akçe)*, așa cum s-a permis celorlalți negustori străini.

De asemenea și negustorii statului cezaresc să fie liberi să cumpere și să ducă în ținuturile lor mărfurile și obiectele pe care le iau din țările bine păzite ale Înaltei mele împărății și le duc în vilaietele lor negustorii străini ai regilor *(kral)* aflați în stare de pace și prietenie cu Înaltul Devlet, iar dacă va fi nevoie să se îngăduie procurarea mărfurilor interzise, atunci, pentru hatîrul cezarului mai sus amintit, ei [3] să aibă întîietate față de ceilalți. De asemenea, în convenția comercială acordată Rusiei se află scris că locuitorii Rusiei pot să cumpere din țările Imperiului otoman bumbac și fire de bumbac, saftian și ceară și piei și, scoțîndu-le, pot să le ducă acolo unde doresc.

De aceea el a arătat că un negustor austriac, cu numele de George Panaioti, unul dintre negustorii raialelor austriece, supuse împăratului roman, a cumpărat unele mărfuri și obiecte de la Poarta fericirii și, potrivit tratatului împărătesc, plătindu-și în întregime către intendentul vamei de la Istanbul taxa vamală cuvenită, i s-a dat în mînă teșcherea de plată [4] și

s-a îndreptat spre ținutul său, urmînd calea: Varna, Șiștov *(Ziștovi)*, Rusciuc, Serrez *(Siruz)*, Silistra, Islimie, Giurgiu *(Yerkökü)*, Vidin, Belgrad, Țara Românească și Moldova, împreună cu doi slujitori ai săi, străini, pentru ca apoi să aducă mărfuri din țările austriece spre a le vinde în țările mele bine-păzite.

Astfel, el a cerut ca să se emită, întocmai celor de o seamă cu acesta, o ilustră poruncă de a mea pentru ca, din moment ce, cumpărînd de aici cu banii lui mărfuri și obiecte, iar din locurile mai sus amintite cumpărînd bumbac brut și fire de bumbac și saftian și ceară și piei, i se va da în mînă, de către intendenții de vamă, teșcherele precum că el și-a achitat taxele sale vamale, de asemenea, de vreme ce el, nevînzîndu-și mărfurile sale în acele părți, va aduce mărfuri spre vînzare direct la Înalta mea Poartă, cu condiția ca taxele vamale cuvenite să le plătească intendentului vămii din Istanbul, atunci, pentru astfel de mărfuri și obiecte, pe care le va duce sau le va aduce, să nu se mai ceară, de la negustorul amintit, contrar clauzelor tratatului imperial, în localitățile mai sus amintite și îndeosebi în Țara Românească și Moldova, o altă taxă vamală sau daruri sau taxă de călcare a pămîntului și astfel, împreună cu cei doi slujitori ai săi, el să fie apărat și ocrotit și să nu fie împiedicat în trecerea sa pe uscat sau pe mare sau pe fluvii și să treacă teafăr și sănătos, neîngăduindu-se să fie persecutat și necăjit, în nici un fel, prin cerere de gizia, de către strîngătorii de gizia *(cizyedar)*, și prin cerere de taxă de negoț sau de trecere sau de ședere sau prin cerere de ispenge, de către ceilalți, sau prin cerere de bani sub alte pretexte, în timpul șederii sale, dacă va fi nevoit să se oprească și să stea într-o localitate.

De aceea s-a dat înalta mea poruncă, cu condiția de a nu se extinde la zaherele și la vite, a căror transportare e interzisă. Astfel, s-a dat firmanul meu spre a se proceda potrivit cuprinsului tratatelor și s-a emis înaltul meu firman purtător de glorie, pentru ca, dacă, potrivit celor scrise, sus-numitul negustor austriac, cumpărînd de la Înalta mea Poartă mărfuri și obiecte, va plăti, potrivit prevederilor tratatului împărătesc, taxele vamale cuvenite, și, de asemenea, va achita taxele vamale în întregime pentru bumbacul brut, pentru firele de bumbac și pentru saftianul și pentru ceara și pieile cumpărate din locurile mai sus amintite, atunci, după ce i se va da în mînă de către intendenți *(ümena)* teșcherele de plată, sigilate și valabile precum că și-a achitat taxele vamale, atunci voi, care sînteți cadiii și ceilalți, amintiți mai sus, să faceți în așa fel ca el să nu fie necăjit printr-o altă cerere de taxă vamală sau cu cereri de alte feluri de dări.

De asemenea, el să nu fie persecutat și necăjit, în nici un fel, pe drum și, îndeosebi, în Țara Românească și Moldova, prin cerere de taxă vamală și de daruri pentru mărfurile și obiectele pe care le va aduce spre vînzare direct la Înalta mea Poartă, cu condiția ca să achite vama cuvenită intendentului *(emin)* vămii din Istanbul și în cazul cînd el nu va scoate și nu va vinde nimic în părțile acelea.

De asemenea, sus-numitul negustor și cei doi slujitori străini ai săi să nu fie necăjiți și persecutați, în nici un fel, prin cerere de gizia, de către gizierdari, sau prin cerere de taxă de negoț *(bâc)* și de trecere *(geçid)* și de transbordare *(aktarma)* sau de ispenge sau cu cerere de bani *(akçe)* sau sub alte pretexte, contrar clauzelor tratatului *(ahidname)* împărătesc, ci să fie ocrotit și protejat, ca să circule teafăr și sănătos, pe uscat, pe mare și pe fluvii, și să nu fie împiedicat în negoțul lui.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer că procedați și să faceți potrivit înaltului cuprins al firmanului emis cu cinste în această privință și

care cere supunere şi ascultare deplină şi să vă feriţi foarte mult şi să vă abţineţi de contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la mijlocul lunii zilhidjge cea onorată din anul 1214. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/23, cu tugra, scris, *divani;* pe v.: semnături cu cozi şi alte însemnări. Rez. Cat., I, p. 153, nr. 641.

---

[1] Loc alb: Alexandru Moruzi.
[2] Loc alb: Constantin Ipsilanti.
[3] Negustorii austrieci.
[4] *Eda tezkeresi.*

85 ⟨1800 mai 8⟩

Scrisoare prin care consulul Austriei la Bucureşti, Merkelius, cere autorităţilor otomane de la Dunăre să dea liberă trecere corabiei negustorului Popovici, care urma să-şi vîndă grîul la Nicopole sau în alte părţi, întrucît nu-l mai putea transporta la Poartă, prin Marea Neagră, deoarece nu veniseră la Galaţi corăbiile care trebuiau să preia zahereaua respectivă.

Dintre negustorii raialelor austriece, raiaua şi negustorul austriac cu numele de Popovici *(Bopoviç)* se gîndise să pornească, cu o corabie de a sa, avuţia sa proprie, de la Dunăre la Marea Neagră, iar de acolo la Poarta fericirii. Corabia aceea, încărcată cu grîu, a ajuns la Zimnicea, din faţa oraşului Şiştov *(Ziştovi)*. Dar negustorul respectiv a fost înştiinţat că nu au sosit la schela Galaţi *(Galaç)* corăbiile de Marea Neagră, care aveau poruncă să încarce pentru mai departe grîul pomenit mai sus, şi că, din această pricină, nu e cu putinţă ca grîul acesta să fie dus la Istanbul. De aceea el s-a gîndit să-şi ducă marfa spre vînzare la Nicopole sau în altă parte.

Astfel, datorită bunei vecinătăţi şi prieteniei ce s-au stabilit acum cu dreptate între împărăţia Austriei şi Înalta împărăţie otomanicească, a fost scrisă această scrisoare oficială şi de bunăcredinţă şi trimisă prietenilor noştri, cuprinzînd cererea ca, în oricare dintre schelele aflate sub guvernarea înălţimilor voastre va sosi corabia respectivă, conţinînd marfa raialei şi negustorului austriac, el să nu fie supărat şi necăjit cu cerere de vamă sau cu alte cereri de alţi bani, contrar ahidnamelelor înalte, şi nici sub alte forme, ci, dimpotrivă, să fie ocrotit şi protejat.

Cu voia celui preaînalt, cînd vă va sosi cu cinste, atunci, dacă susmenţionata corabie a negustorului numit Popovici, raia austriac, va ajunge la schelele aflate sub guvernarea voastră, să fie lăsată liberă şi să se ducă şi să se întoarcă în siguranţă, iar dacă, la nevoie, va poposi şi va sta într-un loc, atunci, negustorul să nu fie supărat şi necăjit sub nici o formă.

Sperăm şi rugăm să nu ne refuzaţi în această privinţă şi să nu scoateţi din gîndul vostru binevoitor pe acest prieten al domniei-voastre.

Copie. Arh. St. Buc., Doc. turc., XXXI/2391, scris: *neshi;* trad. în l. germană; di-folio. Rez. Cat., II, p. 403, nr. 1 422.

Telhis prin care marele vizir îi comunică sultanului Selim al III-lea măsurile luate în vederea asigurării capitalei cu grăsimi, pentru a evita adîncirea crizei în această privință. Au primit porunci și domnii Moldovei și Țării Românești. Documentul cuprinde și însemnările sultanului, care cere urgentarea aprovizionării, chiar și cu majorarea prețurilor.

Gloriosul, generosul, mult respectatul, puternicul și binefăcătorul meu efendi, padișahul meu:

Ținînd seamă de criza de grăsimi *(rogan)* la Poarta fericirii și avînd în vedere cele existente la Capan *(Kapan)*, dacă, cel mult pînă la sfîrșitul lunii djemazi-ul-ahîre [1], nu se va face rost de grăsimi . . . [2], atunci, în mod sigur, nu se vor mai găsi nici grăsimi și nici ceară. De aceea au fost emise înalte porunci către voievozii Țării Românești [3] și Moldovei [4] și către Tirsiniklizade [5] și ceilalți în cauză. De asemenea, li s-au scris și li s-au trimis scrisori *(kavaim)* și de ale mele, slujitorul, dîndu-li-se sfaturi ca să depună toate eforturile lor pentru executarea poruncii pentru ca, cu scopul de a sosi încoace înainte de venerata lună regeb [6], să înceapă să ia măsuri în vederea strîngerii și procurării, încă de pe acuma, pe orice cale va fi cu putință, a 400 poveri *(yük)* de grăsime de seu *(ton)* și de cerviș, din recolta veche și nouă, și, numind oameni speciali, să acorde grijă și atenție ca să le coboare la schele și să le trimită la Poarta fericirii, astfel ca ele să sosească la Poarta fericirii pînă la sfîrșitul lunii djemazi-ul-ahire.

Afară de aceasta, după cum este cunoscut înălțimii voastre, deși, mai înainte, se ceruse cu mahzar reducerea zaherelelor care fuseseră orînduite să fie cumpărate din Țara Românească, totuși, ținîndu-se seamă de criza de zaherele la Înalta Poartă, i se trimisese supusului voievod al Țării Românești o scrisoare de răspuns, într-o formă atenuată, în care i se dădeau sfaturi să depună eforturi și străduințe pentru aranjarea și orînduirea, după cum se cere, și a acestei chestiuni, privitoare la zaherele, arătîndu-i-se, totodată, că s-a adăugat ceva la prețul vechi, pentru a se ușura aducerea unor cantități mari de zaherele.

Astfel, în corespondențele care au sosit de astă dată, ca răspuns din partea supusului voievod cel pomenit mai sus, se scrie și se spune că:

„Deși negustorii de cirezi au arătat că, din pricina bolilor primejdioase, care au venit ca nenorociri asupra animalelor, și datorită prelungirii iernii, ca și din pricina faptului că animalele sînt încă slabe și fără carne pe ele, dacă vor fi tăiate înainte de timpul obișnuit, aceasta le va pricinui pagube și pierderi, totuși s-a făcut să ajungă la urechile lor știrea ca să înceapă tăierea și că li se vor face unele înlesniri, pentru motivele lor întemeiate.

Cu ajutorul celui preaînalt, se va face ca, cel tîrziu pînă în 8—10 zile după termenul stabilit, grăsimile să ajungă la Poarta fericirii. De asemenea, deși pentru ocrotirea negustorilor de pierderi se acordase îngăduință pentru prețul de 25 de parale, totuși, pagubele lor în această privință fiind clare, din milă față de starea lor, să se dea voie pentru încă un adaus de cîte trei parale. De asemenea, dat fiind faptul că aducerea la Poarta fericirii a grăsimilor obținute se va face prin mijlocirea, în orice caz, a negustorilor de Capan, pentru această chestiune să se dea sfaturi straşnice asociaților lor de la Poartă. De asemenea, pentru expedierea la Poarta fericirii a grăsimilor care se coboară la Varna, să se trimită înaltă poruncă vameșului de Varna, precum și celorlalți, în cauză".

Potrivit devotamentului său, el[7] va depune zel şi străduinţe şi în privinţa zaherelelor.

De asemenea, au fost trimise la Brăila scîndurile de ulmi *(karaağaç)*, care se taie din munţii Ţării Româneşti pentru postamentele de obuziere *(havan)*. Dar nazîrul de Brăila făcîndu-i cunoscut voievodului amintit, cu o scrisoare de a sa, precum că nu i s-a trimis nici un fel de scrisoare de sfătuire, ca să le încarce în corăbii şi să le expedieze la Poarta fericirii, i s-a prezentat scrisoarea amintită mai sus. De asemenea, el mai scrie că s-au trimis şi teşcherelele de expediere, precum şi un defter privitor la grăsimile din recolta nouă, care au fost coborîte la schele. Ele au fost prezentate cu toptanul la Înaltul Prag al înălţimii voastre încoronate, spre a fi văzute de împărăţia voastră.

În chestiunea zaherelei depunîndu-se zi şi noapte eforturi, împreună cu supuşii care sînt însărcinaţi, aşa cum dăduse de ştire voievodul cel pomenit mai sus, au fost date asociaţilor negustorilor de Capan sfaturi straşnice în privinţa transportării, fără întrerupere, la Poarta fericirii a grăsimilor care se obţin. Afară de acestea, s-au trimis şi înalte porunci cu cuprinsuri drastice către vameşul de Varna, precum şi celorlalţi în cauză, ca să depună eforturi pentru a încărca numaidecît în corăbii grăsimile care se coboară la schele şi pentru a le face să ajungă cu o zi mai devreme ⟨la Poarta fericirii⟩.

De asemenea, potrivit înştiinţării voievodului cel amintit mai sus, în cazul că se va face adaos la preţul grăsimii, atunci va trebui să se adauge şi la preţul cerii. Numai că, ştiindu-se că în anul acesta binecuvîntat negustorii de cirezi vor avea pagube, deşi ceva mai înainte s-a dat învoire pentru preţul de 25 de parale, totuşi, atît pentru ocrotirea negustorilor de pagube, cît şi pentru aducerea unor cantităţi mari de grăsimi, la sosirea grăsimilor amintite, după cerinţele timpului şi stării, se va discuta cu efendiul, care se roagă şi care este cadiul de Istanbul, pentru a se vedea de rînduiala *(nizam)* trebuincioasă în chestiunea preţului.

De asemenea, se va scrie din nou o scrisoare amănunţită de răspuns în care, vorbindu-se de eforturile şi de zelul voievodului cel pomenit mai sus în privinţa zaherelelor, i se va cere, totodată, ca, potrivit cuprinsului înaltei iradele, depunînd toate eforturile sale în vederea expedierii, fără întrerupere, din Ţara Românească, a grăsimilor şi celorlalte zaherele, să-şi îndeplinească devotamentul trebuincios. De asemenea şi nazîrului de Brăila i se va trimite înaltă poruncă pentru a încărca în corăbii şi pentru a expedia la Poarta fericirii mai sus pomenitele scînduri, care au fost tăiate pentru postamentele de obuziere.

Cînd înălţimea voastră va lua cunoştinţă de ele, porunca şi firmanul depind de gloriosul, generosul, mult respectatul, puternicul şi binefăcătorul meu efendi, măria-sa padişahul meu!

Deasupra textului: Vizirul meu: Chestiunea zaherelei a devenit foarte ciudată. Auzind de necazurile poporului, că: „nu se găseşte absolut nimic!", mă necăjesc şi eu. Să se adauge la preţ, să se facă orice, dar să se aducă zaherele. Cervişul care venea cu 40 de parale nu se găseşte azi nici cu trei guruşi. Preţul cerut de negustorul aducător e foarte nepotrivit cu preţul fixat *(narh)*. E de două ori mai scump. Carnea, săpunul şi celelalte,

toate, sînt la fel. Nu se poate aşa! E iarnă! E sfîntul Ramazan! Să se caute să fie procurate!

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 2, nr. 1853. Arh. St. Buc., microf. Turcia, rola 8, c. 189.

---

[1] *Evahır cemazi II 1215* = 8 — 17 noiembrie 1800.
[2] Deteriorat.
[3] Alexandru Moruzi.
[4] Constantin Ipsilanti.
[5] Tirsiniklizade Ismail, aian la Dunăre (Silistra şi Rusciuc).
[6] *Receb 1215;* începea la 18 noiembrie 1800.
[7] Domnul Ţării Româneşti.

87 **1800 august 4** *(1215 rebi I 13)*

Scrisoare prin care Ibrahim, chehaiaua suitei împărăteşti, îi recomandă domnului Ţării Româneşti (?) pe scribul Abdi efendi ca secretar de Divan, cerînd, totodată, să aibă grijă şi de trebuinţele sale.

Măria-sa preţuitul şi stimatul şi respectatul voievod *(mir)*, cu sufletul devotat:

Începînd cu ruga de a fi mereu sănătos şi să vă menţineţi devotamentul şi cinstea, vă facem prieteneşte cunoscut că Abdi efendi, care a prilejuit scrierea acestei depeşe *(nemika)* prieteneşti, fiind unul dintre scribii Divanului împărătesc şi unul dintre locţiitorii mektupciului marelui vizir, a pornit de astă dată cu învoire în partea voastră, spre a lua în primire slujba de secretar de Divan al ţării. El este, din trecut şi pînă acum, omul nostru şi este clar că ne aparţine nouă. Afară de aceasta, el este o persoană binecrescută şi credincioasă şi un om priceput şi drept, crescut în Cancelaria de corespondenţă. De aceea, fiind folosit zi şi noapte la scrierea unor chestiuni importante, el a meritat respect printre locţiitori *(hulefa)*. Şi noi respectăm hatîrul lui şi dorim şi socotim necesar să se asigure cele trebuincioase liniştei şi tihnei sale. Este clar că generozitatea şi respectul din partea domniei voastre faţă de el vor prilejui cea mai mare satisfacţie pentru noi.

De aceea a fost scrisă anume această scrisoare *(kaime)* a noastră şi trimisă pentru a vă arăta dorinţa noastră deosebită că, potrivit cerinţelor recunoştinţei şi înţelepciunii şi respectului şi hotărîrii cu care sînteţi născut, sus-numitul efendi să nu fie comparat cu ceilalţi şi să depuneţi toate eforturile voastre pentru procurarea celor necesare liniştei şi tihnei sale, îndeplinind, aşa cum se cuvine, condiţiile bunăvoinţei şi respectului cuvenit în privinţa lui.

Cînd va sosi cu voia celui preaînalt, cerem, aşa cum s-a scris mai sus, să vă grăbiţi pentru aducerea la îndeplinire a poruncii de asigurare a liniştei celui arătat mai sus, precum şi de completare a celor trebuincioase tihnei sale.

La 13 Ra., anul ⟨1⟩215.

Din partea lui Ibrahim, chehaiaua suitei împărăteşti.

Sigiliu: (tăiat).

Orig. Arh. St. Buc., A.N. (Col. Papazoglu), Doc. turc., CLXXXI/39, semnătură şi sigiliu; scris: *neshi-rik'a*, însemnări pe v. Rez. Cat., I, p. 155, nr. 650.

Scrisoare prin care Seid-Mehmed recomandă domnului Țării Românești (?) pe Abdi efendi, scrib la cancelaria marelui vizir și la Divanul împărătesc, ca omul potrivit pentru serviciul de Divan-efendi al domnului. A fost trimis cu Iancu.

Mărețul, puternicul și înțeleptul nostru prieten apropiat, măria sa voievodul *(mir)* cel priceput:

După îndeplinirea condițiilor cerute de prietenie, vi se face cunoscut cu sinceritate că oricît de trebuincioasă ar fi întărirea și consolidarea, prin trimitere de scrisori, din cînd în cînd, a bunăvoinței depline ce s-a stabilit între noi și înălțimea voastră binevoitoare, este clar totuși că preocupările multe din amîndouă părțile împiedică acest lucru.

Pe cînd căutam, pe lîngă celelalte ocupații, să găsim prilej pentru dovedirea prieteniei noastre, a reieșit clar, din spusele lui Iancu cel respectuos, că secretarul de Divan [1], de care este nevoie în partea domniei voastre voievodale *(mirane)*, trebuie să fie pregătit și ales prin mijlocirea noastră și că v-ați rugat pentru acest lucru. Atunci, potrivit cerințelor prieteniei noastre, am avut îndată grijă să-l alegem și să-l pregătim. A fost preferat Abdi efendi, unul dintre locțiitorii mektupciului [2] măriei sale marelui vizir și unul dintre scribii Divanului împărătesc. Orînduindu-i-se leafă și dîndu-i-se bani pentru drum, sus-numitul a fost trimis în partea aceea prin mijlocirea lui Iancu cel pomenit mai sus. Cu acest prilej a fost compusă această scrisoare *(nemika)* prietenească.

Cînd vă va sosi cu ajutorul celui preaînalt, veți afla că sus-numitul efendi este un om de cinste și cu multe cunoștințe și a fost folosit în multe slujbe ale Secretariatului Divanului marelui vizir și că este o persoană pricepută și binevoitoare și cinstită, care se îngrijește de ceea ce cade pe seama lui. Sperăm că veți rămîne pe deplin mulțumit de el.

Cînd persoana voastră, cu pricepere aleasă, va lua cunoștință de acestea, sperăm să respectați ceremonialul de recunoștință față de cel amintit mai sus și să depuneți sforțări voievodale *(mirane)* pentru a scrie, pe cît va fi cu putință, scrisori despre sănătatea voastră. La 13 Ra., anul ⟨1⟩215.

Sigiliu: Seyyid-Mehmed . . .

Orig. Arh. St. Buc., A.N. (Col. Papazoglu), Doc. turc., CLXXXI/40, sigiliu; scriss: *neshi*, însemnări (pe v.). Rez. Cat., I, p. 155, nr. 649.

---

[1] *Divan kâtibi.*
[2] *Mektubî hulefası.*

89 ⟨cca 1800⟩

Arz prin care domnul Moldovei, Constantin Ipsilanti, la cererea boierilor, intervine la Poartă pentru ca negustorii de Capan să nu mai facă dificultăți locuitorilor moldoveni pentru a scădea prețul de cumpărare a zahérelei, ci să vină cu capitaluri și cu corăbii suficiente pentru cumpărături, ceea ce va fi în folosul locuitorilor țării, iar capitala împărăției va fi apro-

vizionată din belşug. Cu un an în urmă negustorii pricinuiseră multe supărări, pentru a scădea preţul zaherelei, şi nu s-au putut transporta cerealele, deşi recolta fusese foarte bună.

Hüve !

Arzul supusului de mine este următorul:

În urma numirii mele, fără să merit, prin înaltul favor împărătesc, am fost atent, potrivit cerinţei devotamentului meu, faţă de sfaturile cuvenite care au fost date supuşilor boieri ai ţării în legătură cu interzicerea de a se duce pe ascuns în alte părţi grîu, orz şi alte feluri de zaherele. În răspunsurile lor scrise, supuşii boieri, amintiţi mai sus, au dat de ştire că scribii negustorilor Capanului de făină [1], care vin la schela Galaţi, îndată ce sîmt că recolta va fi din berechet, cad în lăcomie şi crează greutăţi, neaducînd cu ei capitalurile trebuincioase şi făcînd să nu ajungă la vreme nici corăbiile care pot transporta zaherelele. Astfel, ei se gîndesc să smulgă din mîinile raialelor, pe un preţ scăzut, zaherelele care nu sînt articole de vînzare pe veresie.

De aceea sărmanele raiale sînt păgubite, dacă ei dau preţuri mai scăzute, iar dacă zăbovesc la schela Galaţi mai mult decît o anumită vreme, atunci ştiu bine că vor avea necazuri prin intrarea anotimpului ploios, aşa că sînt nevoite să se înapoieze cu carele încărcate.

Astfel, pe de o parte, sînt tiranizaţi sărmanii moldoveni, iar pe de altă parte, dreptcredincioşii de la Poarta fericirii sînt lipsiţi de belşuguri.

Potrivit spuselor agricultorilor moldoveni, recolta anului trecut a fost atît de mare, încît aşa ceva nu se întîmplase de douăzeci de ani încoace. De aceea era cu putinţă să se pregătească şi să se expedieze la Poarta fericirii zaherele de două ori mai multe decît se trimite în mod obişnuit, dar că, totuşi, din pricina măsurilor rele ale celor pomeniţi mai sus, care au îndrăznit să ia înapoi chiar şi aconturile pe care le dăduseră, cu speranţa de a scădea la 18 guruşi <chila> de grîu arnăut [2], al cărui preţ fusese fixat la 37 de guruşi la Brăila, ei au refuzat şi au înapoiat foarte multe zaherele, pricinuindu-se astfel supărări ambelor părţi.

De aceea ei imploră şi se roagă pentru emiterea cuvenitelor înalte porunci straşnice către fruntaşii negustorilor de Capan, în sensul ca scribii să se ferească de fapte care duc la ruinarea raialelor padişahului, să respecte întocmai preţurile fixate şi să nu vină fără pregătire şi fără capitaluri, iar corăbiile să sosească din timp la schele pentru ca zaherelele felurite să fie ferite astfel de primejdia ploilor.

Cu toate acestea, aparţine măriei sale, cel care ordonă, porunca şi firmanul, bunăvoinţa şi favorul în privinţa înaltei aprobări a cererilor supuşilor boieri, în cazul cînd cuprinsul jalbei lor va fi găsit potrivit să fie aprobat de către măria sa cel binevoitor.

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., XXXII/2 441, fără semnătură şi sigiliu; scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 404—405, nr. 1 429.

---

[1] *Kapan-ı dakik.*
[2] *Hinta-i arnavudi.*

90 ⟨1800⟩

Raport prin care se arată că domnul Țării Românești, Alexandru Moruzi, expediase la Poartă, prin două corăbii de negustori de Capan, 9 108 chile de grîu și 275 chile de orz, înaintînd și senetul lor de predare, spre a fi prezentat celor în drept.

Suretul unui raport *(takrir)* de la Înalta Poartă, cu prilejul expedierii unor cantități de zaherele:

Așa cum a fost însărcinat în momentul numirii sale, supusul voievod al Țării Românești a depus foarte multe eforturi și strădanii în privința trimiterii de zaherele. De asemenea, potrivit obligațiunilor sale de supunere și ascultare, depunînd foarte multe eforturi pentru a arăta devotament și pentru a sluji, el i-a sfătuit, de atunci încoace, fără contenire, tare și drastic, fie pe caimacamii pe care i-a desemnat, dintre locuitorii Țării Românești, fie pe caimacamii numiți și trimiși de la Poarta fericirii și le-a adus la cunoștință ca să acorde mare grijă și atenție, întîi și întîi, pentru chestiunea mai sus amintită și le-a scris și i-a avertizat în repetate rînduri. De aceea, de astă dată, la opsprezece ale lunii rebi-ul-ahîr, au fost expediate și transportate la schela Brăilei 9 108 chile de grîu și 275 chile de orz, încărcîndu-se în două corăbii de ale negustorilor de Capan.

Am îndrăznit să prezentăm, spre a fi văzut de persoana voastră fericită, și senetul luat, fiind pecetluit cu peceții celor doi căpitani *(reis)* de corăbii, numiți reisul Iazîdji-Osman și reisul Abdullah, precum și cu pecetea supusului agă, care este „intendentul lăzii" [1] de la vama Brăilei.

Suret. Bibl. Acad., ms. or. 190, fo. 157; scris: *neshi*. Rez. Cat., II, p. 405, nr. 1 431

[1] *Sanduk emini; casier.*

91 ⟨cca 1800⟩

Raport prin care un capuchehaia al Moldovei la Poartă cere emiterea mai multor porunci, către autoritățile otomane și tătare din jurul Moldovei, ca să fie desemnați pe lîngă domn doi reprezentanți care să ferească țara de încălcările tătarilor și ale oștilor otomane.

Cu un raport al supusului de mine se îndrăznise să se facă arz la picioarele înălțimii voastre precum că cetele de oști și triburile tătare, care trec în aceste clipe prin Țara Moldovei, pricinuiesc, în timpul trecerii lor și contrar îngăduinței înălțimii voastre, tiranii și oprelişti sărmanelor raiale ale Moldovei. Dar, prin bunăvoință și milostenie, în vederea pazei țării de pagube și pentru ocrotirea și protejarea neputincioaselor raiale, prin oprirea și înlăturarea unor astfel de tiranii și persecuții, este nevoie de numirea, din partea Înaltului Ogeac [1], sub comanda supusului voievod, a unui supus ceauș, îndrăzneț și curajos, precum și a unui supus, cu bune purtări și priceput, din partea Înaltului Devlet, care să procedeze potrivit părerilor slujitorului voievod al Moldovei și în înțelegere cu el.

Înălțimea voastră vizirală *(hidiv)* aflați că sărmanele raiale vor reînufleți și vor fi fericite pe vremea guvernării drepte a domniei voastre, dacă,

din bunăvoinţă şi milostenie, se va îngădui, de către măria sa binevoitorul şi ocrotitorul de raiale, să se acorde o ilustră poruncă separată şi întărită cu binecuvîntatul hatt-i-humaiun purtător de bunăvoinţă, prin care să fie numit supusul şi preţuitul Cerkez-Mehmed bei, capugibaşiu [2] al Înaltei Curţi, iar în suita lui să fie desemnat şi din oastea de ieniceri un ceauş priceput, care să vină în grabă în Moldova şi să respecte, în toate împrejurările, cerinţele înţelegerii şi unirii cu sus-numitul voievod, slujitorul, pentru ca, de azi încolo, cetele de oşti şi triburile tătare, desemnate să meargă la serhatul de la Hotin, să treacă, potrivit părerii şi măsurilor supusului voievod al Moldovei, doar pe drumurile din dreapta Moldovei şi să nu fie lăsate să se abată la dreapta sau la stînga şi nici să pricinuiască vreun fel de pagube sărmanelor raiale, prin cerere de fîneţe şi provizii fără plată sau sub alte forme.

De asemenea, fie vizirii mari şi mirimiranii glorioşi, fie celelalte căpetenii sau cete de oşti sau cetele tătare, care au poruncă să meargă în celelalte cetăţi, să nu fie lăsate şi să nu aibe voie, în nici un fel, să treacă prin Moldova sau să calce pe la marginile ei şi să se depună, împreună, eforturi şi străduinţe ca ele să fie oprite cu străşnicie şi înlăturate şi drastic ocărîte, iar cei care nu se opresc şi îndrăznesc să procedeze contrar înaltelor porunci şi împotriva îngăduinţei înălţimii lor binevoitoare, să fie prinşi numaidecît şi apoi, drept pildă pentru ceilalţi, să fie pedepsiţi îndată prin mijlocirea căpeteniilor lor. De asemenea, şi comandanţii lor, deoarece nu depun străduinţe pentru stăpînirea şi ţinerea în frîu, aşa cum trebuie, ale ostaşilor lor, să fie anunţaţi în grabă la Poarta fericirii, scriindu-se numele şi porecla lor, spre a fi pedepsiţi şi ei.

În felul acesta, să se depună toate eforturile şi să se arate grijă pentru păzirea de pagube a Moldovei, care este chilerul Înaltului Devlet, precum şi pentru ocrotirea şi protejarea de tiranii ai neputincioşilor sărmani, care sînt lăsaţi ca amanet de preascumpul Allah cel măreţ.

De asemenea, să se emită şi să se acorde ilustre şi straşnice porunci separate şi împodobite cu hatt-i-humaiunul plin de măreţie, adresate măriilor lor vizirii mari, cum sînt: serascherul din partea Benderului, muhafîzii de Hotin şi de Brăila, pentru ca, de azi încolo, dintre cei care sosesc la serhat, să nu se îngăduie deloc nici unei persoane să se mai întoarcă înapoi şi să intre în Moldova cu gîndul de a săvîrşi tiranie şi de a pricinui pagube sărmanelor raiale. Făcînd şi procedînd potrivit cuprinsului ilustrelor porunci emise mai înainte, ei să aibă grijă de stăpînirea lor şi de ţinerea lor în frîu şi ca să nu ceară, contrar îngăduinţei măriei sale binevoitorului, nimic de la supusul voievod al Moldovei, care se preocupă de înaltele servicii.

De asemenea, o altă ilustră şi straşnică poruncă separată să fie adresată măriei sale prinţului *(sultan)* serascher de Bugeac, pentru ca şi el să nu lase triburile tătare, aflate în partea Bugeacului, ca să intre în Moldova cu gîndul de a provoca pagube sărmanelor raiale şi să se grăbească să le stăpînească.

În aceste privinţe, ca şi în toate împrejurările, porunca şi firmanul depind de măria sa cel care porunceşte!

Însemnare: „Raportul supusului chepuchehaia al Moldovei".

Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 353. Orig. TKSMA, E-4 145.

---

[1] *Odjak (Ocak)*, aici în sens de „oastea de ieniceri".
[2] *Ser-bevvâbin.*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea, la cererea de ajutor a domnului Țării Românești, Alexandru Moruzi, îi poruncește să primească suma de 100 000 de guruși de la domnul Moldovei, Constantin Ipsilanti, care, la rîndul său, primise firman să-i predea, în termen de trei zile, suma respectivă, necesară întreținerii oștilor în perioada reprimării răsculaților care prădaseră Țara Românească.

Selim han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul de acum al Țării Românești, voievodul Constantin-zade Alexandru [1], sfîrșitul să-ți fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă imperială, să știi că, întrucît, părțile Cladovei [2] și Berkofcei nu fuseseră luate în stăpînire de cei care primiseră poruncă și pentru că nu se trecuse la nimicirea și la reprimarea răufăcătorilor *(eşkıya)*, aflați în ele, din această pricină, mulți răufăcători de prin părțile Vidinului, trecînd în partea Țării Românești, rămasă goală, deveniseră o pacoste asupra Țării Românești, de dincolo, și, ocupînd Craiova, se întăriseră acolo. Dar, cînd tu, care ești voievodul mai sus amintit, precum și cei desemnații în Țara Românească, ați depus eforturi și ați dat, cu ajutorul și cu sprijinul lui Allah, un atac curajos și vitejesc asupra lor, rebelii cei pomeniți mai sus, neputînd să reziste, au fugit înfrînți.

De asemenea, s-a mai auzit că, pentru întreținerea ostașilor, ai nevoie de ajutoare în bani. De aceea s-a emis cu cinste și cu hotărîre hatt-i-humaiunul meu plin de glorie, pentru ca voievodul de acum al Moldovei, voievodul Ipsilanti-zade Constantin [3], pildă printre emirii neamului Mesiei, să-ți dea în termen de trei zile 100 000 de guruși, care să fie socotiți în contul datoriei pe care el o are către Tarapanaua mea împărătească [4].

Astfel, potrivit cuprinsului hatt-i-humaiunului meu, a fost emisă o altă ilustră poruncă de a mea, adresată de astă dată sus-numitului voievod al Moldovei, cuprinzînd avertismentul și porunca strașnică spre a-și depune toate eforturile sale pentru a-ți da și a-ți preda, cel mult în trei zile, cei 100 000 de guruși, în bani, urmînd ca această sumă să fie socotită în contul datoriei sale către Tarapanaua imperială, și să ia de la tine senetul trebuincios și să se grăbească să-l trimită la Tarapanaua mea imperială și să se ferească de întîrziere sau de amînare sau de alte fapte care ar duce la trecerea timpului.

De aceea ți s-a emis și ție, spre aducere la cunoștință și informare, această ilustră poruncă a mea și ți-a fost trimisă prin ... [5], dîndu-ți-se și ție firmanul meu ca și tu, la rîndul tău, după luarea banilor amintiți de la sus-numitul voievod al Moldovei, să-i predai voievodului respectiv senetul cuvenit și să te grăbești să scrii și să dai de știre la Înalta mea Poartă așa cum stă situația.

Astfel, a fost emis înaltul meu firman pentru ca, atunci cînd vei afla, cu priceperea ta, care anume este situația, să-ți iei banii aceia, așa cum s-a scris mai înainte, care au fost transferați de la sus-numitul voievod al Moldovei, și apoi să depui toate eforturile tale și tot zelul tău pentru a da voievodului cel amintit, senetul cuvenit și să te grăbești să scrii și să faci cunoscut numaidecît la Înalta mea Poartă cum anume stau lucrurile și să te ferești de contrariul. De aceea, cînd îți va sosi, îți poruncesc să faci și să procedezi potrivit cuprinsului firmanului meu care a fost emis cu cinste în această

privință și care cere supunere și ascultare. Așa să știi și să dai crezare ilustrului semn!

Scris spre sfîrșitul *(evahır)* lunii ramazan din anul 1215, la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXI/27, tugra, scris: *divani*, pe v.: semnături cu cozi și alte însemnări. Rez. Cat., I, p. 157–158, nr. 665.

---

[1] *Kostantin-zade-Aleksandri*; Alexandru Constantin Moruzi.
[2] *Feth-ül-Islâm.*
[3] Constantin Ipsilanti.
[4] *Darbhane-i âmire.*
[5] Loc alb.

93 — 1801 iulie 5 *(1216 safer 23)*

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Alexandru Nicolae Suțu, mulțumește marelui vizir pentru bunăvoința arătată față de familia sa, el fiind numit voievod, iar fratele său dragoman al Porții, în locul său. Scrisoarea a fost redactată în numele celor doi, subliniindu-se favoarea acordată familiei lor.

Să fie sănătos măria sa fericitul, binefăcătorul, milostivul și îndurătorul meu stăpîn, efendiul meu cel binevoitor!

Așa cum s-a îndrăznit să se arate mai înainte de aceasta la picioarele domniei voastre fericite [1], cînd robul de mine al domniei voastre era să mă urc pe șea spre a mă îndrepta în direcția în care primisem poruncă, tocmai atunci, adică astăzi, din funcția de dragoman al Divanului am fost numit în slujba de voievod al Moldovei [2], iar fratele meu [3], supusul, a fost numit ca dragoman al Divanului. De aceea, plecarea mea fiind amînată pentru ziua de mîine, prezint această prea umila mea petiție, avînd curajul să arăt, de astă dată, cele pe care au avut curajul să le scrie și să le prezinte, la pămîntul venerat de sub picioarele domniei voastre vizirale și milostive, supusul voievod și dragomanul cel amintit mai sus, cuprinzînd cererea ca înalta bunăvoință a domniei voastre să se îndrepte asupra lor.

Milostivul meu efendi cel binefăcător, fiind clar că înalta cinste împărătească de acest fel, acordată sărmanei noastre familii, lipsită de puteri, este un dar acordat numai sub umbra persoanei voastre vizirale *(hidiv)*, umilii de noi, toți, drept mulțumire specială, n-am făcut nici un cusur, nici o clipă și nici un minut, în serviciile noastre și în îndeplinirea rugilor pentru binele înălțimii voastre.

Porunca și firmanul aparțin milostivului meu efendi cel binefăcător! La 23 S., anul 1216.

Suret. Bbl. Acad., DLXXXII/30; scris: *neshi-ta'lik.*

---

[1] Marelui vizir, Iusuf Ziya pașa.
[2] Alexandru Nicolae Suțu. A domnit pînă la 19 mai 1802. Figurează ca dragoman al Divanului imperial între anii 1799–1802.
[3] Alexandru Mihail Suțu (a fost dragoman între 1801–1807), vărul lui Alexandru Nicolae Suțu (vezi nota 2).

Scrisoare prin care Hasan paşa, muhafîz de Nicopol, solicită de la domnul Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi, un ajutor de 10 000 de guruşi pentru întreţinerea oştilor care se înscriau în sudul Dunării.

Prietenul meu sincer:

Allah ştie că sînt mulţumit şi bucuros de zelul depus de persoana voastră voievodală *(mirâne)* atît pentru efortul în chestiunea banilor, care au fost împrumutaţi, potrivit celor patru dovezi *(tahvilât)*, pentru proviziile şi băuturile noastre în timpul şederii noastre în Ţara Românească cu misiunea de pază, cît şi în toate celelalte privinţe.

De astă dată, pornind din Craiova, nu se poate descrie locul pe unde am trecut, aşa cum a văzut şi boierul spătar-vătaf Lucachi [1], cumnatul *(enişteniz)* vostru şi prietenul nostru, care a venit în suita noastră la Nicopol. Am intrat doar în unele colţuri. Se pune chestiunea cum să fie supusă cetatea şi cum anume să fie întărită.

De asemenea, pentru ostaşii care au fost înscrişi pînă acum, la recomandarea boierului cel pomenit mai sus, precum şi prin mijlocirea fericitului Aydîn paşa şi al lui Nezir aga [2], de asemenea, şi pentru oştenii aflaţi în suita noastră, ca şi pentru segbanii şi călăreţii ce vor mai fi înscrişi, zi de zi, se vor cheltui vreo 10 000 <de guruşi>. Deşi este ceva contrar poruncii şi îngăduinţei, totuşi, sîntem obligaţi să înscriem, de nevoie. Nu este nevoie să vi se scrie persoanei voastre voievodale pentru a vi se aduce la cunoştinţă la cît anume se urcă soldele lunare ale segbanilor cei nesupuşi. Numai că, de astă dată, cînd persoana voastră princiară va vedea chestiunile care au fost lăsate pe seama milosteniei domniei voastre, sperăm eforturi şi din partea persoanei voastre măreţe.

De asemenea, în clipa de faţă, pe lîngă că nu există nimic şi nici un ban în vistieria noastră, nu avem nici un intendent de popasuri [3] şi avem mare nevoie de bani pentru administrarea treburilor privitoare la tainuri, precum şi pentru alte lucruri trebuincioase.

De aceea, fiind siliţi să cerem, de nevoie, un împrumut de 10 000 de guruşi, am scris şi am pecetluit şi o chitanţă *(temessük)* şi am introdus-o în scrisoare. Cînd persoana voastră demnă de respect o va vedea, oricît de greu v-ar veni şi oricît de mult v-ar strîmtora, să depuneţi, totuşi, străduinţă pentru procurarea şi trimiterea lor cu o clipă mai devreme!

De asemenea, cînd persoana voastră înţeleaptă va afla şi din spusele sincere ale celui de mai sus precum că, în toate chestiunile noastre, vă socotim pe excelenţa voastră prezent şi drept un sprijinitor, sperăm prieteneşte ca persoana voastră voievodală să depună eforturi, potrivit dreptăţii ce ni se cuvine, spre a ne pune în siguranţă. La 15 Dja., anul <1>216.

Sigiliu: Hasan . . .

Însemnări: 1. „Scrisoarea muhafîzului de Nicopole, supusul Hasan paşa, către voievodul Ţării Româneşti".

2. „Prietenul meu demn de respect, boierul care este cumnatul domniei voastre seamănă cu satana! Mereu ne înşeală şi iarăşi ne înşeală!".

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter, nr. 2, doc. nr. 2 071. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 107.

---

[1] Lucachi Arghiropol (?).
[2] *Nezir ağa* sau *nazır-ağa.*
[3] *Nüzül emini.*

95 **1801 septembrie 29 — octombrie 8** *(1216 cemazi I, evahır)*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea porunceşte dregătorilor otomani din Rumelia şi domnului Ţării Româneşti, Alexandru Moruzi (?), să protejeze pe negustorul Toma Nicolov, care pleca din Constantinopol la Varna şi în alte localităţi din Rumelia, în Ţara Românească, pentru afaceri negustoreşti, după cum raportase ambasadorul Rusiei de la Poartă, cerînd emiterea unui firman ca să se respecte clauzele convenţiei comerciale şi ale tratatului de pace.

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Voi, pilde printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi elocvenţă ... [1], şi voi ... [1], aflaţi în Ţara Românească şi în Rumelia şi, de asemenea, voi, aianii şi voievozii [2] şi strîngătorii de haraci [3] şi ceilalţi oameni de slujbă [4], care sînteţi pilde printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!, precum şi tu, voievodul Ţării Româneşti [5], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, aflaţi că ambasadorul [6] împărăţiei Rusiei, care stă la Înalta mea Poartă, Vasili *(Bazile)* Tamara, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, trimiţînd o cerere pecetluită la scara mea împărătească, a făcut cunoscut că, potrivit condiţiilor prevăzute în convenţia încheiată între cele două state, în privinţa negustorilor, raialele şi negustorii ruşi, care vin în ţările Înaltei împărăţii, nefiind impuşi la plata haraciului şi a celorlalte impozite, nu vor fi supăraţi şi vor fi trataţi cu prietenie şi că, de asemenea, potrivit condiţiilor convenţiei, ei vor achita numai o dată, după socoteala de trei la sută, taxele lor vamale, pentru mărfurile şi obiectele pe care le vor aduce, din ţările Rusiei şi din celelalte state, în ţările Înaltei împărăţii, plătindu-şi vămile acolo unde le vînd, iar pentru mărfurile şi obiectele pe care, luîndu-le din ţările Înaltei împărăţii, le vor duce în ţara rusească sau în celelalte state, îşi vor achita, în acest caz, vămile numai în localităţile de unde le cumpără, după care li se vor da în mîini teşcherele valabile precum că le-au achitat. De asemenea, aşa cum s-a scris mai înainte, după ce li se vor lua o dată şi într-un singur loc taxele lor vamale, dacă se întîmplă să li se ia încă o dată taxă vamală de către vameşii localităţilor prin care vor veni sau se vor întoarce, în astfel de cazuri li se vor înapoia ⟨banii⟩, încasîndu-se de la cei care i-au luat.

De aceea, el a comunicat că, de astă dată, negustorul din Rusia cu numele de Nicolov Toma, care face parte din raialele Rusiei, doreşte să meargă cu treburi negustoreşti de la Înalta mea Poartă la Varna, pe mare, iar de acolo să meargă în Ţara Românească, precum şi în unele localităţi din Rumelia şi apoi să se întoarcă. El solicită, totodată, emiterea ilustrei mele porunci

pentru ca, făcîndu-se şi procedîndu-se potrivit cerinţelor condiţiilor cuprinse în convenţie, el să nu fie împiedicat şi nimeni să nu se amestece la călătoria sa şi la negoţul său şi, potrivit tratatului împărătesc [7], să fie ocrotit şi protejat.

De aceea, dîndu-se porunca mea pentru a se proceda potrivit clauzelor tratatului, a fost emis firmanul meu purtător de glorie, pentru ca voi, care sînteţi cadiul şi ceilalţi, amintiţi mai sus, fiind într-adevăr necesară, în privinţa negustorului Rusiei, îndeplinirea clauzelor menţionate mai înainte, să nu-l persecutaţi pe negustorul rus şi să nu-l necăjiţi pe sus-numitul negustor pe drum, contrar clauzelor convenţiei, prin cerere de alte taxe vamale *(gümrük)* şi prin cerere de taxă de trecere şi cu alte feluri de dări sau prin cerere de gizia, pentru mărfurile şi obiectele neinterzise, pe care le va trimite din ţările Înaltei mele împărăţii în ţinuturile Rusiei sau în celelalte state, după ce el va lua în mîna sa teşcherea valabilă de achitare, plătindu-şi în întregime taxele sale vamale, potrivit clauzelor tratatului împărătesc şi după socoteala de trei la sută, dar numai la locurile de cumpărare. De asemenea, el să nu fie necăjit nici pentru mărfurile şi obiectele pe care le aduce, în ţările înaltei mele împărăţii, din ţinuturile ruseşti sau din ţinuturile altor state şi, neîmpiedicîndu-l şi neamestecîndu-vă în circulaţia sa şi în negoţul său, el să fie ocrotit şi protejat conform cerinţelor tratatului împărătesc.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer să faceţi potrivit cuprinsului adînc al firmanului care a fost emis cu cinste în privinţa celor arătate mai sus şi care cere supunere şi ascultare deplină şi să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii djemazi-ul-evvel din anul 1216. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., MCLXXV/86, cu tugra, scris: *divani;* pe v.: semnături cu cozi şi însemnări; deteriorat. Rez. Cat., II, p. 405—406, nr. 1433.

---

[1] Loc rupt (ars).
[2] *Voyvodaghian (voyvodâgân).*
[3] *Djizyedaran (cizyedârân).*
[4] *Iş erleri.*
[5] Loc alb. Alexandru Moruzi (mazilit la 8 octombrie 1801) sau Mihail Suţu (numit la 8 octombrie 1801).
[6] *Orta elçi.*
[7] *Ahidname-i-hümayun.*

96 〈1801, după octombrie 8 — 1802, înainte de mai 19〉

Arz prin care un fost domn în Moldova şi Ţara Românească (Alexandru Moruzi) justifică veniturile şi cheltuielile sale din timpul celei de-a doua domnii în Ţara Românească.

Dacă acest supus de mine [1], care nu valorez nimic, bizuindu-mă pe devotamentul moştenit, am cerut să slujesc Înaltul Devlet cel veşnic, care este binefăcătorul lumii, în schimb, nu mi-a trecut prin gînd să string avere.

Am fost copleşit de idealul de a-i întrece pe cei de o seamă cu mine în privinţa zelului şi eforturilor, depuse din suflet, precum şi în privinţa devotamentului desăvîrşit. De asemenea, în timpul slujbelor mele puteau fi observate uşor purtarea şi faptele mele, ca şi felul preocupărilor mele. Chiar dacă s-ar trece cu vederea peste dovezile menţionate mai sus, totuşi, se ştie că,

în urma marilor convorbiri [2], fiind desemnat să slujesc la domnia Moldovei [3], m-am grăbit să îndeplinesc cu grijă obligația cerută de devotamentul meu, respectînd porunca din vremea aceea, din care pricină am fost destituit [4], iar de aceasta s-au întristat și s-au necăjit locuitorii, mari și mici, ai țării. De asemenea, după război [5], deși luasem asupra mea obligația să aduc la îndeplinire numeroasele cereri din Țara Românească [6] și, potrivit înaltei iradele, să fac, fără gîlceavă, ca vistieria prosperă să tragă foloase și s-o încurajez și s-o fac să fie trainică, totuși am fost mazilit [7], iar de destituirea mea, de asemenea, s-au necăjit și s-au supărat cei mari și cei mici, dar îndeosebi sărmanele raiale. Desigur, toate acestea s-au zvonit și au fost constatate la toate hotarele împărătești și ele sînt stări de lucruri de care au avut cu siguranță cunoștință măriile lor valiii binefăcători din vremea aceea.

După aceea, în timpul domniei mele în Țara Românească [8], pentru a pune capăt prieteniei prefăcute, pe față, și dușmăniei, pe ascuns, din totdeauna, am luat, întîi de toate, pe sub mînă, măsurile cerute și am încurajat glasurile. De asemenea, printr-o mică comparație, se poate scoate la iveală cît de multe cheltuieli am suportat în vederea completării, din prevedere, a armelor pentru expediția neașteptată [9].

De asemenea, după aceea, cînd am fost numit pentru nimicirea răufăcătorilor [10], potrivit seneturilor pe care le păstrez la mine, umilul, pentru înarmarea ostașilor și pentru pregătirea celor trebuincioase expediției, ca și pentru nenumăratele gîlceviri *(gavga)*, care nu s-au întîmplat nicăieri în alte părți, am cheltuit, în țară și în afara țării, vreo 25 000 și atîția ⟨guruși⟩, cu care am achitat soldele unui număr de vreo 12 000 de oșteni supuși și aleși. De asemenea, am mai făcut multe cheltuieli pentru tainurile lor, plătind sărmanilor, pentru costul lor, pînă la ultimul obol *(habbe)*. Toată lumea știe că la mazilirea mea [11] țara era în liniște, județele *(kaza)* și satele stăteau la locurile lor, ceea ce se poate vedea și din produsele obținute de locuitorii mei în timp de șapte luni, iar la plecarea mea de acolo sărmanii s-au necăjit și au fost cuprinși de mîhnire.

După ce, la început și mai tîrziu, mi-a fost sortit, cu voia lui Allah, să asigur, într-o măsură mare, liniștea țării și bunăstarea sărmanelor raiale și să obțin în toate privințele voia și satisfacția măriei sale binefăcătorul, socoteam că se vor depune eforturi, sub umbra împărăției sale, pentru salvarea mea definitivă de sărăcie și de greutăți și să nu mă număr printre învinuiți. Dar, datorită cerințelor soartei mele negre și timpul neîngăduind, cele mai multe din obiectele argintate și din mobilele și din covoarele mele, pe care neputinciosul de mine le procurasem în timpul celor două domnii ale mele, au fost vîndute urmașului meu cel pomenit mai sus [12]. Afară de aceasta, și puținele lucruri ale soției mele și ale copiilor mei se află încă în țara amintită drept chezășie pentru soldele ce au mai rămas de plătit ostașilor. Trecînd și peste acestea cu vederea, am făcut, în locuri știute și cu acte doveditoare, datorii de peste 150 000 de guruși, dintre care peste 100 000 de guruși în partea aceea, cu dovezi date de mine, iar restul cu dovezi date de supusul meu frate [13], care a aranjat aici treburile umilului de mine.

După ce m-am ocupat o vreme de apărarea modestei mele cinste și onoare, precum și de ruga necesară pentru dăinuirea vieții, a gloriei și măreției purtătorului de coroană, speram ca, la timpul sortit, să obțin din nou binefacerea lor pentru a-mi arăta devotamentul. Așa cum s-a constatat la strămoșii mei, socoteam că am ieșit cu fața curată în înaltele slujbe și m-am sacrificat pentru Înaltul Devlet, făcînd să capete faimă în cele două țări omenia și dreptatea. Mă liniștesam numai și numai cu gîndul că am căzut în această

stare de nenorocire şi în aceste datorii drept răsplată pentru binefacerile mele. De asemenea, socoteam cu sfială că mă mîndresc cu vîntul puternic al devotamentului meu şi al dreptăţii mele.

Supusul de mine, sărmanul, care am suferit de cîteva ori din pricina tiraniei şi persecuţiei, precum şi prin învinuirile de însuşire de avuţie, preferasem să tac, suportînd acuzaţiile neîntemeiate care mi se adresau. Dar, supusul de mine am auzit că boierii ţării, care cunoşteau în timpul domniei mele veniturile şi cheltuielile mele şi care, zicînd că aceste socoteli nu pot fi scoase la capăt, m-au îndemnat, în calitate de domn, să pun dări, mă acuză, după multă vreme, zicînd că: „A luat 31 000 de pungi *(kise)*".

De aceea, deşi se află strînse laolaltă dovezile după care cheltuielile au depăşit veniturile, totuşi, trebuia, întîi şi întîi, să se respingă şi să se arate netemeinicia faptului că s-ar fi luat atîţia aspri. Cercetîndu-se, de astă dată, actele umilului de mine, s-a văzut că, în primul meu an de domnie, veniturile mele, aşa cum se află scris în condicile de arhivă ale ţării şi purtînd semnăturile boierilor ţării, au fost de: 4 934 de pungi şi 390 de guruşi.

De asemenea, tot în anul amintit, veniturile mele din arenzi au fost de 2 606 pungi şi 444 de guruşi, ceea ce, în total, fac: 7 541 de pungi şi 334 de guruşi. În anul al doilea, veniturile din dări şi arenzi au fost de: 8 144 de pungi şi 430 de guruşi, iar din anul al treilea, în cele nouă luni şi şapte zile, iarăşi, dările şi impozitele au fost de 7 015 pungi şi 330 de guruşi, astfel că, în timpul domniei mele, toate veniturile au fost de 22 702 de pungi şi 94 de guruşi.

Aşa cum cuprinde defterul de rezumate, care a fost prezentat la picioarele împărăţiei, după ce, din suma amintită mai sus, se scot, pentru cele 33 de luni, 757 de pungi şi 63 de guruşi, suma rămasă şi încasată de mine este de numai 21 945 de pungi şi 31 de guruşi. Astfel, a fost prezentată la picioarele înălţimii voastre şi condica amănunţită în limba valahă [14], amintită mai sus. De aceea am socotit că zvonul despre cele 31 000 de pungi de aspri poate fi o greşeală de socoteală. Se poate presupune că la socoteala amintită au fost adăugate şi cele 70—80 de pungi care se acordă anual Haremului voievozilor, precum şi avaieturile şi soldele care se dau, dintre băştinaşi, strîngătorilor de dări din judeţe *(kaza)*, subaşiilor [15] de la sate, precum şi boierilor băştinaşi, ca şi slujitorilor lor, dar suma amintită fiind o „ladă separată" [16], nu am pus deloc mîna pe ea. Afară de aceasta, chiar dacă s-ar socoti că ele au fost introduse în socoteală, este clar că şi în acest caz tot nu se va putea apropia, într-un fel, de suma amintită.

Faptul că, din cele 21 945 de pungi încasate, supusul de mine am completat cele peste 200 de pungi care lipseau din lada aceea, este o chestiune pe care locuitorii ţării nu o vor putea tăgădui.

Din suma de 21 945 de pungi, amintită mai sus, care reprezintă încasările mele adevărate, s-a cheltuit suma de aproape 9 pungi pentru soldele ostaşilor şi pentru tainuri, dîndu-se sărmanilor pînă la ultimul obol, ca şi pentru cumpărări de muniţii, pentru cheltuieli de război şi pentru bacşişuri, ceea ce se dovedeşte prin adevărurile din condicile amintite mai sus, precum şi prin seneturile serdarilor de oşti.

Dacă se scade suma amintită mai sus, din restul de 12 945 de pungi s-au mai cheltuit, de asemenea, 1 750 de pungi, cheltuieli de cancelarie şi pentru gizia, în 33 de luni şi şapte zile, 2 176 de pungi pentru „Venituri Noi" [17] şi pentru datoria mea veche, 1 625 de pungi pentru richiabie *(rikâbiye)* şi iidie *(Iydiye)*, peste 160 de pungi pentru arenzi şi alte cheltuieli periodice, ceea ce, în total, fac aproape 5 750 de pungi. Scăzîndu-se şi această sumă,

prin cercetarea celor indicate în defterul de rezumate, care a fost prezentat, se va vedea clar şi se va dovedi că ţara nu putea fi administrată cu suma rămasă, fiind nevoie de cheltuieli: pentru numire, pentru Poartă, pentru plata dobînzii, precum şi pentru cheltuieli obişnuite, an de an, însumînd peste 1 300 de pungi.

Astfel, îmi ajunge că obligaţiile mele sînt clare în faţa înălţimii voastre, cunoscătoare a tainelor lumii, iar supunerea mea obişnuită este ştiută de posesorul de generozitate şi dreptate.

Mulţumesc lui Allah, supusul de mine, fiind, din trecut şi pînă acuma, departe de dorinţa de însuşire de avere *(mal)*, dacă ar fi fost cu putinţă să intru în îndatoriri mai mari decît acestea sau dacă ar fi fost cu putinţă să fac rost de bani fără gîlceavă şi fără ceartă sau dacă, dîndu-se ascultare arzurilor îndreptăţite ale unui slujbaş neputincios al Înaltei împărăţii, aş fi fost cumva ajutat şi sprijinit la timp, de acolo de unde trebuia, atunci, bizuindu-mă pe generozitatea măriei sale stăpînul lumii şi pe bunăvoinţa măriei sale binefăcătorul cel înalt, aş fi sperat, prin bunăvoinţa lui Allah, să înlătur greutăţile copleşitoare şi să reuşesc să-mi îndeplinesc slujbele.

Pe scurt, din domnia mea în Ţara Românească nu au rămas la mine nici o para şi nici un aspru, iar datoriile mele au fost lichidate.

De aceea, fără să fug de socoteală, îmi petreceam vremea cu gîndul ca, ţinîndu-se seamă de devotamentul meu faţă de Înalta împărăţie, şi supusul care mă urmează să dea dovadă de glorie şi de dreptate tot în felul acesta şi tot astfel să şi le încheie. De aceea m-am buimăcit din pricina unor insulte şi calomnii de acest fel, care trec orice măsură, faţă de persoana mea, ca şi cum nu ar fi fost nici pomeneală de slujba mea şi de devotamentul meu. Tocmai acest lucru m-a făcut să am această îndrăzneală faţă de marele binevoitor.

Astfel, acoperindu-se cu „poala iertării", depinde de măria voastră, care porunciţi, porunca şi milostenia ca slujitorul de mine, cel devotat, să stau sub umbra harului *(şefkat)* măriei voastre.

Orig. TKSMA, E-5 108. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 319—320.

---

[1] După datele interne ale documentului este vorba de Alexandru Moruzi, după a doua domnie în Ţara Românească (1799—1801).
[2] Se referă la tratativele de pace de la Şiştov (1791) şi Iaşi (1792).
[3] Începînd din martie 1792.
[4] La 30 decembrie 1792.
[5] Războiul care s-a încheiat cu pacea de la Şiştov (1791) şi Iaşi (1792).
[6] Cu începere din ianuarie 1793.
[7] La 17 august 1796.
[8] A doua domnie (28 februarie — 8 octombrie 1801).
[9] Se referă, probabil, la luptele cu Osman Pazvantoglu, paşa din Vidin, care se răsculase.
[10] Partizanii lui Pazvantoglu.
[11] La 8 octombrie 1801.
[12] Mihail Suţu (8 octombrie 1801 — 19 mai 1802; domnia din Ţara Românească).
[13] Dimitrie Moruzi, ucis după pacea de la Bucureşti (1812).
[14] *Eflaki el-ibare.*
[15] Aici în sens de „pîrgari".
[16] În sensul de „fond separat".
[17] *Irad-ı Cedid.*

Firman prin care, la cererea ambasadorului Rusiei la Poartă, Vasili Tamara, sultanul Selim al III-lea poruncește autorităților otomane din Rumelia, precum și domnului Moldovei, Alexandru Suțu, să nu-l supere pe negustorul Kiriakoros, supus al Rusiei, în călătoria sa spre Rumelia și Moldova și înapoi și să nu-l împiedice în negoțul său, cerînd de la el dările interzise pe baza convenției comerciale dintre cele două împărății.

Selim han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Onorați printre cadii și judecători, izvoare de virtuți și de elocvență, voi, care sînteți cadiii și naibii *(nüvvab)* aflați pe drumul de uscat de la Înalta mea Poartă și pînă în unele locuri din Rumelia, precum și pe drumul ce duce pînă la Moldova, să vă crească virtuțile!, și voi, care sînteți aianii onorați printre cei de o seamă cu voi, și voievozii [1] și strîngătorii de tribut [2], precum și ceilalți slujbași [3], să vă crească puterea!, și, de asemenea, tu, voievodul Moldovei,... [4], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!

La sosirea înaltei parafe împărătești, să vă fie cunoscut că ambasadorul împărăției Rusiei, care stă acum la Înalta mea Poartă, Vasili *(Bazilet)* Tamara, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, trimițînd arzuhal sigilat la Scara împărăției mele, a făcut cunoscut că în convențiile comerciale încheiate între cele două împărății sînt prevăzute chestiunile ca supușii și negustorii Rusiei, care umblă în țările mele bine păzite, să nu fie necăjiți și obligați la plata giziei și a altor dări, ci să fie tratați cu prietenie și, de asemenea, potrivit clauzelor convenției, ei să dea numai o dată și în întregime, după socoteala de 3%, taxele lor vamale la locurile de vînzare a mărfurilor și obiectelor pe care le vor aduce, din ținuturile Rusiei și din ținuturile celorlalte state, în țările Înaltei împărății, precum și la locurile de cumpărare a mărfurilor și obiectelor pe care le vor lua din țările Înaltei împărății, spre a le duce în ținuturile Rusiei și în ținuturile celorlalte state, și să se dea, fără împotrivire, teșcherele de plată, valabile, în mîinile lor, iar dacă, așa cum s-a scris mai sus, după ce își vor fi plătit o dată și într-un singur loc taxele vamale, vameșii localităților pe unde vor trece vor lua iarăși taxe vamale, atunci ele să fie înapoiate de către cei care le vor fi luat.

El a mai comunicat că, de astă dată, dintre raialele Rusiei, negustorul numit Kiriakoros dorește să se ducă cu negoțul în unele localități din Rumelia, precum și în Moldova, iar apoi să se întoarcă. De aceea s-a rugat pentru favoarea de a se emite ilustra mea poruncă în sensul ca, procedîndu-se potrivit cerințelor condițiilor convenției, el să nu fie împiedicat prin locurile pe unde va umbla și să nu fie oprit de negoțul său, ci să fie protejat și ocrotit potrivit ahidnamelei împărătești.

Astfel, dîndu-se firmanul meu ca să se facă așa cum cer condițiile convenției, a fost emis firmanul meu purtător de glorie pentru ca voi, care sînteți cei pomeniți mai sus, să știți că, în privința negustorilor adevărați ai Rusiei, este nevoie de îndeplinirea condițiilor scrise mai înainte. De aceea, după ce negustorul amintit va plăti în întregime, potrivit condițiilor ahidnamelei împărătești, taxele lui vamale cuvenite, după socoteala de 3%, pentru lucrurile neinterzise, pe care le va cumpăra din țările Înaltei împărății, spre a le duce în ținuturile Rusiei sau în ținuturile celorlalte state, și, de asemenea, după ce, la locurile de vînzare, va plăti taxa vamală pentru mărfurile și

lucrurile pe care le va aduce, din ţinuturile Rusiei sau din ţinuturile altor state, în ţările Înaltei împărăţii şi după ce va lua în mîna sa teşcherea valabilă de achitare, negustorul pomenit mai sus să nu mai fie supărat şi necăjit pe drum, contrar clauzelor convenţiei, cu o nouă cerere de vamă sau de trecere *(müruriye)* sau cu alte feluri de dări şi nici cu cerere de gizia. De asemenea, neamestecîndu-se nimeni şi nepunîndu-i-se piedici în călătoria sa sau în negoţul său, el să fie ocrotit şi protejat potrivit cerinţelor ahidnamelei împărăteşti.

Astfel, cînd el va sosi cu ilustra mea poruncă, să faceţi şi să procedaţi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste şi cu onoare în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare şi să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la mijlocul *(evasit)* lunii djemazi-ul-ahîr, anul 1216. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., X/1390, tugra în culori aurite şi înflorată; scris: *divani* şi aurit; însemnări pe v. şi numele: „Chiriaco"; doc. căptuşit cu pînză verde. Rez. Cat., II, p. 406, nr. 1 434.

---

[1] Voyvodaghiân *(voyvodâgân)*.
[2] *Djizyedaran (Cizyedârân)*,
[3] *Iş erleri.*
[4] Loc alb. Alexandru Suţu.

98 **1801 octombrie 19—28** *(1216 cemazi II, evasıt)* **Constantinopol**

Firman prin care sultanul Selim al III-lea îl numeşte din nou pe Mihail Suţu la domnia Ţării Româneşti, cu începere de la data de 24 octombrie 1801, poruncindu-i, totodată, să ţină legătura cu autorităţile otomane din împrejurimi (Silistra) şi să ia măsuri pentru potolirea răscoalei lui Pazvantoglu, ca şi pentru asigurarea liniştei locuitorilor ţării.

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Onorat printre emirii neamului Mesiei şi ales printre mai marii celor de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, tu, care eşti voievodul Mihail, fost voievod al Ţării Româneşti [1], şi care ai fost desemnat, de astă dată, la domnia Ţării Româneşti [2], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că înaintaşul tău, fostul voievod al Ţării Româneşti, voievodul Constantin-zade Alexandru [3], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, datorită îmbolnăvirii sale, prezentase de cîteva ori arzurile sale cerînd şi rugînd să i se aprobe demisia.

De aceea, dîndu-se înalta mea învoire pentru intervenţiile sale, el a fost mazilit din domnie, iar prin emiterea poruncii mele purtătoare de glorie, au fost semnate şi confirmate sfaturile şi instrucţiunile trebuincioase în privinţa aceea. Acest lucru fiind sigur, a devenit clar şi evident că, în locul lui, va fi nevoie să fie numit un voievod devotat şi cu purtări bune şi priceput şi capabil pentru propăşirea ţării şi pentru ridicarea bunăstării raialelor.

Încă de la primele tale semne şi din tinereţea ta, faptele şi purtările tale fiind după voia înaltei mele împărăţii, ai procedat cu pricepere şi cu credinţă în îndeplinirea slujbelor la care ai fost folosit şi ai arătat cinste în

toate împrejurările. Îndeosebi la domniile de mai înainte de aceasta în Moldova și în Țara Românească, timp de cîțiva ani, ai slujit cu cinste și ai arătat mult devotament și multă cinste pentru refacerea țării și în privința găsirii căilor de liniștire a sărmanelor raiale, așa cum era dorința persoanei mele purtătoare de coroană. În felul acesta, i-ai întrecut pe înaintașii tăi în purtări alese, care să atragă după ele vorbe de laudă și „Aferin!". Toate faptele și purtările tale au fost încercate în fața persoanei mele unice și ai dat dovadă cu claritate de pricepere și dreptate în toate privințele. Din purtările tale trecute reiese clar și se vede sigur că și de azi încolo vei depune, potrivit cerințelor devotamentului tău, toate sforțările și toate puterile tale pentru a sluji potrivit îngăduinței mele împărătești și după hatîrul meu împărătesc *(hidivane)*.

De aceea, potrivit hatt-i-humaiunului meu, purtător de glorie și emis cu cinste, domnia Țării Românești, care este împărăteasca mea proprietate moștenită, ți-a fost acordată ție, din partea înaltei mele împărății binevoitoare și din partea persoanei mele purtătoare de coroană și de bunăvoință, în a 16-a zi a lunii djemazi-ul-ahîr din anul acesta 1216 [4], iar grija orînduirii treburilor țării a fost lăsată pe seama priceperii tale. Astfel, după ce vei ajunge, cu voia celui preaînalt, în localitatea care este reședința guvernării tale, se cere să te întîlnești cu înaintașul tău și să discuți cu amănunte chestiunile privitoare la răufăcători *(eşkıya)* și să procedezi și tu la fel, așa cum a procedat sus-numitul pînă la mazilirea sa, fie în ceea ce privește folosirea slujbașilor, fie în privința completării celor de trebuință pentru pază.

De aceea a fost anume emisă și trimisă, prin... [5], această ilustră poruncă a mea, privitoare la misiunea ta, dîndu-se firmanul meu să procedezi așa cum s-a scris mai sus, iar pentru a-i înlătura pe răufăcători și a păzi hotarele, să ai grijă să folosești, ca și mai înainte, la locurile trebuincioase, fie pe nazîrul de Brăila, Ahmed, care este unul dintre capugibașiii înaltei mele Curți și onorat printre cei glorioși și generoși, să-i țină gloria!, și care se află acuma în partea Țării Românești, fie căpeteniile de oști sau pe ceilalți slujbași ai Înaltei mele împărății. De asemenea, să respecți ceremonialul ținerii de legătură cu vizirul glorios și orînduitorul lumii, vizirul meu Hasan pașa, preaînaltul Allah să-i țină mărirea!, care este în prezent valiu de Silistra și muhafîz al Nicopolei și al altor ținuturi de pe acolo, precum și cu capugibașiul înaltei mele Curți, Köse-Mustafa, onorat printre cei glorioși și generoși, să-i țină gloria!, care este acum muhafîzul de Ada-Kaleh [6] și de Cladova [7].

De asemenea, să depui, în toate împrejurările, sforțări mari pentru unirea și atragerea raialelor Înaltei mele împărății și pentru crearea motivelor care să ducă la slăbirea puterii lui Pasbanoglu [8] și la risipirea strălucirii adunării sale, precum și pentru luarea unor măsuri chibzuite și pricepute, după cerințele timpului și după împrejurări.

Astfel, află că acordarea, ție, a domniei mai sus amintite, prin alegerea ta, dintre cei de o seamă cu tine, este legată de atenția binevoitoare și de încrederea împărăției mele în privința ta și de serviciile bune pe care le-ai îndeplinit cu devotament, cu credință și cu pricepere în timpul domniilor tale de mai înainte în Moldova și în Țara Românească, precum și de speranța că vei avea grijă și te vei strădui să slujești și de azi încolo împărăția mea mai bine și mai mult decît înaintașii tăi.

De aceea a fost emisă ilustra mea poruncă, dîndu-se firmanul meu ca, potrivit sfatului meu împărătesc, să te duci în grabă în Țara Românească și să te așezi pe scaunul țării și să stai la reședința de domnie. De asemenea, pe nazîrul Brăilei, care este capugibașiul cel amintit mai sus, și pe ceilalți

slujbași ai Înaltei mele împărății să-i folosești, ca și mai înainte, la locurile trebuincioase.

Totodată, să respecți ceremonialul ținerii de legătură cu valiii de Silistra și cu muhafîzul de Ada-Kaleh, amintiți mai sus. De asemenea, să depui toate sforțările și străduințele tale pentru ocrotirea și protejarea, în toate privințele, și pentru unirea și atragerea raialelor înaltei mele împărății, precum și pentru crearea motivelor care să ducă la slăbirea puterii sus-amintitului Pasbanoglu și la împrăștierea strălucirii adunării sale, ca și pentru luarea unor măsuri trebuincioase după timp și după nevoi.

De asemenea, potrivit cerințelor supunerii tale și ale celor lăsate pe seama priceperii tale, să ai grijă de aranjarea și de orînduirea treburilor țării, precum și de stăpînirea boierilor și a celorlalți. De asemenea, să te străduiești să aperi sărmanele raiale de oprimări și de tiranii și să ferești de încălcare nizamurile și condițiile puse mai înainte și mai tîrziu, avînd hatt-i-humaiunul meu purtător de milostenie.

Totodată, să nu îngădui săvîrșirea unor fapte contrare nizamului și regulilor stabilite între serhaturile mele glorioase și Țara Românească și să te străduiești pentru respectarea și dăinuirea lor fără contenire. De asemenea, să depui toate eforturile tale pentru trimiterea necontenită a unor cantități mari de diferite feluri de zaherele și a unui număr mare de oi la Poarta împărăției mele, pentru achitarea și orînduirea la timp a celor trebuincioase, cerute cu înaltele mele porunci pentru serhaturile norocoase ale împărăției mele, ca și pentru îndeplinirea și executarea poruncilor mele împărătești.

În același timp, să depui tot zelul tău ca să aranjezi și să îndeplinești cu bine și potrivit dorinței toate treburile Înaltei mele împărății, care au fost lăsate pe seama supunerii tale, și să cercetezi necontenit și cu grijă împrejurimile, să procedezi cu prevedere și să fii atent în privința propășirii țării și pentru crearea pricinilor care să ducă la bunăstarea sărmanelor raiale, să respecți regula unirii și înțelegerii cu căpeteniile de la serhaturile mele glorioase, să arăți grijă grabnică în conducerea, cu pricepere și cu chibzuință, a tuturor chestiunilor și să depui toate sforțările tale ca să nu se ivească vreun cusur cît de mic sau vreo lipsă într-o privință oarecare, contrar așteptărilor.

Pe scurt, să depui toate sforțările tale pentru îndeplinirea și aranjarea, întocmai cum se speră, ale tuturor treburilor importante care cad pe seama domniei Țării Românești și care sînt lăsate pe seama supunerii tale prin înaltele mele porunci și, arătînd credință în toate împrejurările, potrivit cerințelor dreptății și minții, priceperii și chibzuinței tale, să întărești și să dovedești bunăvoința mea împărătească în privința ta. Să ai purtări bune și să aduci servicii de laudă, care să ducă la mărirea favorurilor mele împărătești.

De asemenea, să arăți și să dai de știre tuturor precum că dorința mea împărătească este ca și boierii și toți locuitorii țării și sărmanele raiale să trăiască sub umbra liniștii, bunăstării și siguranței și că, în privința sărmanelor raiale, bunăvoința și milostenia mea împărătească li se acordă în toate împrejurările și din belșug, iar ele să se supună și să dea ascultare, în toate privințele, poruncilor și sfaturilor tale, încît să nu se arate nepăsare și să nu aibă loc tulburări, în ceea ce privește obținerea voiei mele împărătești și aranjarea sau îndeplinirea cu devotament ale slujbelor importante ale Înaltei mele împărății.

De asemenea, să respecți în toate împrejurările porunca privind pedepsirea și învățătura de minte, așa cum se cuvine și după cum merită, ale acelora

dintre boieri sau ceilalţi care se abat de pe calea supunerii şi ascultării şi se dovedeşte că au îndrăznit să săvîrşească fapte contrare mersului pe calea cea dreaptă. De asemenea, să depui sforţări şi să ai grijă şi de acordarea necontenită de favoruri, ca şi de asigurarea liniştei acelora ale căror devotament şi credinţă sînt cunoscute şi care îşi menţin supunerea lor faţă de înalta mea împărăţie. Să te fereşti foarte mult şi să te ţii departe de a săvîrşi fapte contrare îngăduinţei şi voinţei mele împărăteşti!

Astfel, la sosirea prezentei, să faci şi să procedezi potrivit cuprinsului firmanului, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină. Să te fereşti foarte mult şi să te ţii departe de contrariul. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii djemazi-ul-ahîr, anul 1216. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., II/177, tugra, scris: *yeni-divani;* însemnări pe v. Rez. Cat., I, p. 159—160, nr. 677.

---

[1] Mihail Suţu.
[2] Începînd de la 24 octombrie 1801.
[3] Aleaxndru Moruzi.
[4] *16 cemazi II 1216* = 24 octombrie 1801.
[5] Loc alb.
[6] *Ada-i-Kebir.*
[7] *Feth-ül-Etvar.*
[8] *Pasbanoğlu.* Osman Pazvantoglu, vestitul vizir rebel de la Vidin.

99 1801 noiembrie 7—16 *(1216 receb, evail)* Constantinopol

Firman prin care, la cererea internunţiului Austriei la Poartă, Herbert Rathkeal, sultanul Selim al III-lea porunceşte autorităţilor otomane din Rumelia, precum şi domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti, să respecte condiţiile tratatului cu Austria în cazul negustorului din Transilvania, Dinu Dimitrie Petrovici, supus austriac, care pleca de la Poartă cu multe mărfuri, urmînd să mai procure altele, din localităţile indicate în firman, iar apoi să aducă din Austria mărfuri de vînzare în Imperiul otoman.

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Glorioşi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi de elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii şi naibii aflaţi în cazalele de pe drumul ce duce, pe uscat şi pe apă, de la înalta mea Poartă şi pînă la hotarele Austriei, prin localităţile ce sînt amintite mai departe, să vă crească virtuţile!, de asemenea şi voi, locţiitorii de chehaiele, serdari de ieniceri, intendenţi de schele şi ceilalţi ofiţeri, onoraţi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!, de asemenea şi voi, care sînteţi voievodul Ţării Româneşti,...[1], şi voievodul Moldovei,...[2], să vă fie sfîrşitul cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că ambasadorul Austriei, ce şade la înalta mea Poartă, Baronul Herbert Rathkeal, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, trimiţînd la scara împărăţiei mele un arzuhal cu pecete, a arătat că în ahidnameaua împărătească, dată Austriei, mai înainte, la Passarowitz *(Bosorofca)*, se află scris şi cuprins precum că negustorii ambelor părţi, după ce vor da o dată şi într-un singur loc taxele lor vamale, după socoteala de 3%, pentru mărfu-

rile pe care le vor duce cu ei fie pe uscat, fie pe mare sau pe un fluviu şi, de asemenea, pentru mărfurile pe care le vor cumpăra din hotarele islamice şi le vor duce în ţinuturile lor, să nu mai fie necăjiţi deloc cu cereri de taxe vamale peste 3% sau cu cereri de taxe ca: masdarie, paguba de măcelari [3] sau cu alte cereri de taxe, aşa cum s-a dat învoire celorlalţi străini, în afară de darea de „drum bun" *(selâmet)* de 300 de aspri.

De asemenea, să se îngăduie ca şi negustorii statului cezăresc să cumpere şi să ducă în vilaietele lor mărfurile şi lucrurile pe care le iau din ţările bine păzite ale Înaltei mele împărăţii şi le duc în vilaietele lor negustorii străini ai regilor care se află în stare de prietenie cu Înalta mea împărăţie. De asemenea, cînd va fi nevoie să se dea învoire pentru mărfurile oprite, atunci, pentru protejarea hatîrului sus-numitului cezar, ei[4] să aibă întîietate faţă de ceilalţi în privinţa învoirii. De asemenea, în Convenţia comercială acordată Rusiei se află cuprins clar ca raialele Rusiei să cumpere din ţările împărăţiei otomaniceşti: bumbac brut şi fire de bumbac şi saftian şi ceară şi piei şi să le scoată şi să le ducă acolo unde doresc.

De aceea el a făcut cunoscut că unul dintre negustorii raialelor din Transilvania, negustorul austriac cu numele de Dinu Dimitrie Petrovici, cumpărînd de la înalta mea Poartă unele mărfuri şi obiecte, a plătit în întregime către intendentul vămii din Istanbul, potrivit condiţiilor ahidnamelei împărăteşti, vama ce se cuvenea şi i s-a dat în mînă teşcherea de plată şi că e pe cale de a porni şi de a se îndrepta, cu doi slujitori străini ai săi, spre vilaietul său, pe drumul ce trece prin: Varna, Şiştov, Rusciuc, Serres, Silistra, Islimie, Giurgiu, Vidin, Belgrad, Ţara Românească şi Moldova, urmînd să aducă şi din ţinuturile austriece obiecte spre vînzare în ţările mele bine păzite.

Astfel, el s-a rugat să se emită ilustra mea poruncă, după cum se dă celor de o seamă cu el, pentru ca de la negustorul amintit, în localităţile pomenite mai sus şi îndeosebi în Ţara Românească şi Moldova, să nu se ceară din nou, contrar condiţiilor ahidnamelei împărăteşti, vamă sau daruri sau taxă de călcare a pămîntului [5], pentru mărfurile şi obiectele pe care le-a cumpărat din partea aceasta, precum şi pentru bumbacul şi firele de bumbac şi pentru saftianul, ceara şi pieile pe care le va cumpăra din locurile amintite mai sus şi pe care le va duce în ţara nemţească, dîndu-i-se în mînă, din partea intendenţilor de vamă, teşcherele de plată a vămii, şi nici pentru mărfurile şi obiectele pe care le va aduce din ţara nemţească spre vînzare în ţările mele bine păzite, de vreme ce el nu le va vinde în părţile acelea, ci le va aduce spre vînzare de-a dreptul la înalta mea Poartă, urmînd să plătească taxa cuvenită către intendentul de vamă din Istanbul.

De asemenea, el şi cei doi slujitori străini ai săi să nu fie supăraţi, în nici un fel, pe drum şi în timpul poposirii lor, de nevoie, într-un loc, prin cerere de gizia, de către giziedari, şi nici din partea celorlalţi prin cerere de taxă de negoţ *(bâc)*, de trecere *(geçit)*, de transbordare *(aktarma)*, prin cerere de bani sub nume de ispenge sau sub alte pretexte şi, ocrotindu-i şi protejîndu-i, ei să nu fie împiedicaţi de a se duce şi de a se întoarce teferi şi cu bine pe uscat, pe mare şi pe fluviu.

De aceea, întocmai ca şi celor de o seamă cu el, dîndu-i-se ilustra mea poruncă, cu condiţia ca să nu se extindă şi asupra zaherelelor şi vitelor ale căror transportare este oprită, s-a dat firmanul meu ca să se procedeze potrivit cuprinsului clauzelor ahidnamelelor, de vreme ce, aşa cum s-a scris mai sus, negustorul amintit din Austria şi-a achitat, potrivit ahidnamelei împărăteşti, vama cuvenită pentru mărfurile pe care le-a cumpărat de la înalta mea Poartă, dintre cele neoprite, şi de vreme ce, achitîndu-şi în întregime taxele vamale

cuvenite și trebuincioase, i s-a dat în mînă, de către intendenți, teșcherele de plată, semnate și sigilate, precum că și-a plătit vama pentru bumbacul și firele de bumbac, pentru saftianul și ceara, precum și pentru pieile pe care le-a cumpărat din localitățile amintite mai sus.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca voi, care sînteți cadiii și ceilalți, pomeniți mai sus, să nu lăsați ca negustorul amintit să fie supărat și persecutat pe drum printr-o nouă cerere de vamă sau prin cerere de alte dări.

De asemenea, de vreme ce nu va scoate și nu va vinde nimic, el să nu fie necăjit și persecutat pe drum, și îndeosebi în Țara Românească și Moldova, prin cerere de vamă sau de daruri, nici pentru mărfurile și obiectele pe care le va aduce, spre vînzare, de-a dreptul la Înalta mea Poartă, urmînd să achite intendentului de vamă de la Istanbul taxele vamale cuvenite. De asemenea, negustorul amintit, precum și cei doi slujitori străini ai săi să nu fie necăjiți și persecutați în nici un fel, contrar ahidnamelei împărătești, prin cerere de gizia, de către giziedari, și nici de ceilalți, prin cerere de taxă de negoț *(bâc)*, de trecere, de transbordare sau sub nume de ispenge sau prin cerere de bani sub alte pretexte, astfel încît el să nu fie împiedicat în negoțul său și să se ducă și să se întoarcă teafăr și cu bine pe uscat, pe mare și pe fluviu și să fie ocrotit și protejat.

De aceea, cînd va sosi ilustra mea poruncă, să procedați potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare. Așa să știți și să dați crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* unicei luni regeb, din anul 1216. De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., Suluri, nr. 129, cu tugra oramentată cu desene și cu flori colorate. Rez. Cat., I, p. 161, nr. 680.

---

[1] Loc alb: Mihail Suțu.
[2] Spațiu alb: Alexandru Suțu.
[3] *Zarar-ı kassabiye.*
[4] Negustorii austrieci.
[5] *Toprak-bastı.*

100 **1801 noiembrie 7—16** *(1216 receb, evail)*

Berat imperial de imunitate acordat, pe baza tradiției, de sultanul Selim al III-lea lui Costache, fiul lui Grigore, fiul lui Mihail Suțu, voievodul Țării Românești, după modelul celor acordate tatălui și bunicului său.

Hüve!

Semnul imperial cuprinde următoarele:

Înalta parafă împărătească se referă la Costache *(Kostaki)*, pildă printre aianii neamului Mesiei, să se întărească buna sa purtare!, care este fiul lui Grigore *(Ligor)*, să crească buna sa cuviință!, care, la rîndul său, este fiul voievodului de acum al Țării Românești, voievodul Mihail, care este onorat printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!

Bunicul său, sus-numitul voievod al Țării Românești, arată devotament față de Înalta împărăție cea veșnică și cinstita împărăție cea eternă. De asemenea, știind că mersul pe calea cea dreaptă este izvorul fericirii, el a

arătat, de la început și pînă la sfîrșit, devotament și a făcut servicii alese și a depus eforturi în vederea unor fapte demne de laudă. Astfel, persoana mea împărătească știe că, mai înainte de aceasta, fiind ales de printre cei de o seamă cu el, fusese onorat cu funcția de dragoman al Divanului meu imperial [1], iar apoi, în schimbul serviciilor sale, a fost cinstit de două ori cu funcția de voievod al Țării Românești [2], iar o dată cu funcția de voievod al Moldovei *(Bogdan)* [3].

De aceea, fiind clar și evident că și de astă dată el va pleca pentru stăpînirea țării și pentru ocrotirea și protejarea sărmanilor și ale raialei, s-a dat și de astă dată pe seama lui domnia Țării Românești. De asemenea, cu scopul de a respecta, așa cum se cuvine, ocrotirea și protejarea locuitorilor, i s-a dat pentru totdeauna, lui, personal, și celor trei fii ai săi, precum și celor zece oameni din suita sa, ca și pentru cei cîte doi slujitori ai fiecăruia dintre fiii săi, scutire *(muafiyet)*, care este darul meu împărătesc, cuprinzînd unele condiții și clauze amănunțite, fără însă ca ele să treacă și la alte persoane. De asemenea, sus-numitul Grigore-beizadea *(Ligorbeyzade)*, să crească buna sa cuviință!, fiind cuprins și el în beratul de scutire, care a fost acordat, așa cum s-a arătat mai sus, și fiind unul dintre cei trei fii ai acestuia [4], fusese folosit mai înainte de aceasta, în timpul domniilor tatălui său, cel amintit mai sus, în serviciul de capuchehaia și, îndelininînd cu cinste misiunile sale, a depus eforturi pentru a arăta credință și i-a depășit pe beizadelele de o seamă cu el, străduindu-se să aducă la îndeplinire condițiile puse și să meargă pe calea cea dreaptă și să urmeze faptele tatălui său, avînd totodată grijă și de învățătură și de a-și întări priceperea sa, ca și pentru îndeplinirea cerințelor devotamentului.

Așa cum e amintit în beratul de imunitate al sus-numitului său tată, voievodul cel pomenit ceruse, cu raport scris, acordarea, în mîinile lor, a ilustrelor mele berate separate, pentru ca el, personal, și cei zece slujitori ai săi și cei trei fii ai săi, precum și cei cîte doi slujitori ai fiilor săi să fie scutiți de toate dările șeriatului *(șer'iyye)* și de toate impozitele obișnuite *(örfiyye)* și nimeni să nu găsească pretexte și să nu se amestece la căciula sa de samur [5] și la mantaua *(ferace)* sa de lînă și nici la calul pe care îl încalecă el și nici la armele sau la covoarele sale sau la barca sa și, de asemenea, nici la veșmintele fiilor săi sau la căciulile de jder sau tătărești pe care le poartă cei din suita sa, ca și la celelalte veșminte ale lor. Întrucît în această privință fusese emis cu cinste hatt-i-humaiunul meu purtător de glorie, este clar că s-a dat un alt berat al meu, strălucitor, cuprinzînd, după cum s-a scris mai sus, scutirea sus-numitului Grigore-beizadea.

De asemenea, sus-amintitul Costache fiind fiul lui Grigore-beizade și depunînd eforturi pentru însușirea științei și învățăturii, el și cei doi slujitori ai săi să nu fie supărați prin cerere de bani *(akçe)* pentru haraci *(harac)* și pentru obligația excepțională *(avariz)* sau prin cerere de taxă pentru măcelari *(kassabiye)* sau prin alte feluri de impozite și nimeni să nu ceară de la el haraci sau dări, zicîndu-i că: „folosești sclavi *(kul)* și sclave *(cariye)*".

De asemenea, nimeni să nu atace și să nu se amestece la proviziile și la băuturile sale și nici la îmbrăcămintea sa sau la mobilele sale și, așa cum este obiceiul din vechime și pînă acum, el fiind scutit, să nu i se ceară taxă vamală și taxă de negoț *(bâc)* și să nu fie necăjit prin conăcirea celor din oaste în casele sale, iar intendentul de vinuri [6] și „voievodul" de Galata [7] să nu ceară de la el, așa cum iau de la alții, bani de butoi [8], pentru mustul produs din via sa proprie.

Astfel, potrivit condiţiilor cuprinse în semnul meu împărătesc, dat voievodului mai sus amintit, i-am acordat acest semn împărătesc purtător de glorie şi lui Costache, să crească buna sa cuviinţă!, fiul sus-numitului Grigore *(Ligor)*, să se întărească buna sa purtare!, care, la rîndul său, este unul dintre fiii sus-numitului voievod, aşa cum s-a arătat mai înainte, şi am poruncit să nu se îngăduie şi să nu se admită niciodată şi deloc contrariul, iar prezenta scutire să nu treacă, sub nici o formă, pe seama altei persoane. Aşa să ştie toţi şi să dea crezare ilustrului meu semn!

Actul împărătesc de scutire a fost dat pe la începutul *(evail)* lunii B., din anul 216.

Însemnare: „Berat reprodus cu prilejul cererii ulterioare de reînnoire a scutirii lui Nicolache şi Costache[9], fiii lui Grigore-beizadea". În anexă se indică şi o serie de condiţii pentru acordarea beratelor de imunitate.

Orig. Bibl. Acad., DCXXXI/17, scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., II, p. 412, nr. 1 445.

---

[1] Între 1782—1783.
[2] Între anii 1783—1786 şi 1791—1792.
[3] Între 30 decembrie 1792—1795.
[4] Ai lui Mihail Suţu.
[5] *Samur kalpak.*
[6] *Hamr emini.*
[7] *Galata voyvodası.*
[8] *Fuçı akçesi.*
[9] Nicolae şi Constantin (Costache), fiii lui Grigore (Suţu) şi nepoţii lui Mihail Suţu.

101 1801 noiembrie 7—16 *(1216 receb, evail)* **Constantinopol**

Firman prin care, la cererea domnului Moldovei, Alexandru Suţu, sultanul Selim al III-lea acceptă şi laudă serviciile aduse de vistiernl Iordache Roset, în eforturile sale de a pune la orînduială treburile ţării, sfătuindu-l totodată pe domn să-l menţină în postul său.

Selim han, bin Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Moldovei *(Bogdan)*, voievodul Drakuzade Aleku [1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă imperială, să ştii că sînt clare, încă din trecut şi pînă acum, dorinţa şi cererea mea împărătească pentru ca toţi locuitorii tuturor ţărilor şi ţinuturilor mele, care stau liniştiţi şi fericiţi sub ocrotitoarea mea umbră împărătească, să propăşească mereu şi să aibă inimile lor liniştite. De asemenea, este clară şi cererea de fericire şi de liniştire a beraialei, prin respectarea regulilor de dreptate şi egalitate de către valii şi ceilalţi slujbaşi desemnaţi din partea împărăţiei mele.

Dat fiind că îndeosebi sărmanele raiale, locuitori ai Moldovei, socotită chilerul înaltei mele Porţi împărăteşti, se ocupă în continuare de îndeplinirea înaltelor mele servicii importante, de aceea, potrivit îndurării şi milei mele împărăteşti şi potrivit bunăvoinţei şi dreptăţii mele imperiale faţă de ele, ar fi împotriva dreptăţii mele împărăteşti să se îngăduie încărcarea unora cu greutăţi şi cu dări mai multe decît ceilalţi. De asemenea, dacă cei bogaţi şi cei săraci, cei puternici şi cei slabi vor fi impuşi după starea şi după puterile or la greutăţi şi la impozite, precum şi la serviciile importante ale Înaltei

mele împărăţii şi dacă li se va cere să depună sforţări, pentru îndeplinirea celor trebuincioase supunerii, bizuindu-se unii pe alţii şi ajutîndu-se între ei, este clar că atunci acestea se vor potrivi întru totul justeţei şi dreptăţii şi ele fac parte din nizamul împărătesc şi al împărăţiei. Afară de acestea, respectarea lor va prilejui propăşirea ţinuturilor şi va duce la liniştea raialelor.

Astfel, pe vremea înaintaşilor tăi, neputîndu-se respecta aşa cum se cuvine această poruncă importantă, cele mai multe raiale fuseseră luate în stăpînirea unora dintre locuitorii ţării şi, de aceea, se aduseseră mari daune dreptăţii dorite.

Din corespondenţele tale, care au sosit de astă dată la scumpa mea Poartă, am aflat şi am luat cunoştinţă că, totuşi tu, care eşti voievodul cel amintit, în urma sosirii tale în partea aceea, potrivit cunoştinţelor pe care le ai şi potrivit cerinţelor priceperii tale şi devotamentului tău şi credinţei tale, ai început să introduci cele amintite mai sus în nizamul îngăduit de persoana mea împărătească şi că boierii ţării şi feţele din ţinut au aprobat această măsură, iar boierul cu numele de Iordache Roset [2], vistiernicul, care fusese însărcinat din partea ta pentru îndeplinirea recomandărilor şi sfaturilor tale în privinţa celor pomenite mai sus, a îndeplinit, potrivit cerinţelor de supunere din partea lui, serviciile sale şi devotamentul său şi, conformîndu-se părerilor şi sfaturilor tale, a fost de acord să îndeplinească cele necesare şi a mers pe calea cea dreaptă.

Dat fiind că acordarea îndurării mele, nesfîrşită ca marea, şi dăruirea milei mele împărăteşti faţă de cei care arată credinţă de acest fel sînt însuşiri ale împărăţiei mele generoase, ai scris şi ai intervenit ca să se emită ilustră poruncă de a mea către boierul cel amintit mai sus, cuprinzînd bunăvoinţa mea împărătească, pentru ca el să fie menţinut la locul său. Persoana mea împărătească ştiu din experienţă că, în misiunea care ţi s-a încredinţat în Înalta mea împărăţie, ai dovedit devotament în toate purtările şi faptele tale, încît am încrederea mea împărătească totală în ceea ce te priveşte pe tine. De aceea, întocmai cum ai scris, nobila şi împărăteasca mea persoană unică primesc şi aprob devotamentul şi faptele de laudă de care a dat dovadă, supunîndu-se recomandărilor şi sfaturilor tale, boierul cel amintit mai sus, pe care l-ai însărcinat pentru treaba aceea importantă.

Astfel, a fost emisă ilustra mea poruncă de faţă şi a fost trimisă prin. . . [3], făcîndu-se cunoscut că şi de azi încolo, atît timp cît el va sta cu piciorul în cercul devotamentului şi va merge pe calea cea dreaptă, i se va arăta mereu milă şi îndurare din partea persoanei mele purtătoare de coroană. Astfel, primesc şi aprob devotamentul şi sinceritatea pe care, supunîndu-se recomandărilor şi sfaturilor tale, le-a arătat, în acest fel, boierul cel amintit. De aceea, atît timp cît el va sta în cercul devotamentului şi va merge pe calea cea dreaptă, îndurarea şi mila mea împărătească i se vor arăta şi de azi încolo, aşa cum s-a scris mai sus.

De aceea, cînd vei lua cunoştinţă, să-l inviţi la tine pe sus-numitul, iar dacă, fără a ieşi din cercul supunerii şi devotamentului, ţi se va supune şi va sluji cu sinceritate şi cu devotament Înalta mea împărăţie, află că atunci, sub umbra persoanei mele împărăteşti, el va vedea mereu îndurare şi milă din partea înaltei mele persoane împărăteşti binevoitoare şi va obţine favoruri şi bunăvoinţă. De aceea s-a dat înaltul meu firman purtător de cinste ca să te grăbeşti să-i predai sus-numitului boier această ilustră poruncă a mea purtătoare de dreptate şi să-l menţii mai departe.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, îți cer să procedezi și să faci potrivit cuprinsului firmanului emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare deplină și să te ferești de contrariul. Așa să știi și să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii receb din anul 1216. De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/33, tugra, scris: *divani;* pe v.: semnături cu cozi și alte însemnări; doc. cu semnal de epidemie. Rez. Cat., II, p. 406, nr. 1435.

---

[1] *Draku-zade Aleku;* Alexandru Suțu.
[2] *Yorgaki Rustu* sau *Rosetu* sau *Rusetu* (Roset).
[3] Loc alb.

102 1801 noiembrie 7—16 *(1216 receb, evail)* Constantinopol

Firman prin care, la cererea internunțiului Austriei la Poartă, Herbert Rathkeal, sultanul Selim al III-lea poruncește autorităților otomane din Rumelia, precum și domnilor Moldovei și Țării Românești, să nu-l supere pe negustorul Dimitrie Gheorghevici, originar din Transilvania, care se ducea cu mărfuri de la Constantinopol spre Austria, urmînd să aducă și de acolo alte mărfuri. Cerîndu-se respectarea clauzelor tratatelor, se anunță, totodată, că negustorul respectiv își plătea dările la Poartă.

Selim han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Onorați printre cadii și judecători, izvoare de virtuți și de elocvență, voi, care sînteți cadiii și naibii cazalelor aflate pe drumul ce duce, de pe uscat și de pe mare, din localitățile mai jos arătate pînă la hotarul Austriei *(Nemçe)*, să vă crească virtuțile!, și, de asemenea, voi, care sînteți locțiitorii de chehaiale [1], onorați printre cei de o seamă cu voi, și serdari de ieniceri și intendenți de schele și celelalte căpetenii *(zabıtan)*, să vă crească norocul!, și, de asemenea, voi, care sînteți voievodul Țării Românești... [2] și voievodul Moldovei... [3], pilde printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să vă fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că ambasadorul Austriei de la Înalta mea Poartă, Baronul de Herbert Rathkeal, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, trimițînd arzuhal cu sigiliu la Scara mea împărătească, a făcut cunoscut că în tratatul de pace *(ahianame)* de la Passarowitz *(Bozorofca)*, încheiat mai înainte de aceasta cu Austria, se află cuprins că, de vreme ce negustorii celor două părți își vor plăti o dată și într-un singur loc vamele, după socoteala de 3%, pentru mărfurile pe care le vor aduce, fie pe uscat și pe mare sau pe fluviu, precum și pentru mărfurile pe care, cumpărîndu-le din hotarele islamice, le vor duce în ținuturile lor, ei să nu fie deloc necăjiți după aceea cu cereri mai multe decît 3% și că, de asemenea, așa cum s-a dat voie pentru ceilalți străini *(müste'men)*, în afară de 300 de aspri ca dare de „drum bun" [4], ei să nu fie deloc supărați cu cereri pentru intrare *(masdariye)* sau pentru paguba măcelarilor [5] sau cu cereri de alte feluri de dări și, de asemenea, să se îngăduie ca și negustorii împărăției cezarului să cumpere și să ducă în vilaietele lor mărfurile și lucrurile pe care le vor lua din țările bine păzite ale Împărăției mele și le vor duce în vilaietele lor negustorii străini ai regilor care se află în stare

de pace și de prietenie cu Înalta mea împărăție, iar cînd va fi nevoie să se dea învoire pentru mărfurile oprite, atunci, din motive de protejare a hatîrului cezarului cel amintit mai sus, ei să aibă întîietate față de ceilalți.

De asemenea, arătînd că în convenția de comerț, încheiată cu Rusia, se află scris clar ca raialele Rusiei să cumpere din țările Înaltei împărății bumbac brut și fire de bumbac[6] și saftianuri *(sahtiyan)* și ceară și piei și să le exporte și să le ducă în locurile unde vor, el a mai făcut cunoscut că, dintre negustorii raialelor Transilvaniei *(Erdel)*, care atîrnă de împăratul roman *(Roma)*, un negustor austriac, cu numele de Dimitri Gheorghevici *(Gergeviç)*, a cumpărat de la Înalta mea Poartă unele mărfuri și obiecte și, potrivit condițiilor ahidnamelei împărătești, plătind în întregime intendentului de vamă din Istanbul taxa vamală trebuincioasă și cuvenită și dîndu-i-se în mînă teșcherea de plată, a pornit și s-a îndreptat spre vilaietul său pe drumul ce duce prin Varna, Șiștov *(Ziștovi)*, Rusciuc, Serrez, *(Sirius)*, Silistra, Islimie, Giurgiu *(Yerkökü)*, Vidin, Belgrad, Țara Românească și Moldova, împreună cu un slujitor străin de al său, ca să aducă cu el, din țara nemțească, mărfuri spre vînzare în țările mele bine păzite.

De aceea el a cerut emiterea ilustrei mele porunci ca de la negustorul austriac, cel amintit, să nu se ceară, în localitățile mai sus menționate și mai cu seamă în Țara Românească și în Moldova, contrar condițiilor ahidnamelei împărătești, o nouă taxă de vamă pentru mărfurile și lucrurile pe care negustorul amintit le va cumpăra cu banii lui din partea noastră, precum și pentru bumbacul și firele de bumbac și saftianul și ceara și pieile pe care le va cumpăra de prin locurile mai sus menționate și le va duce cu el, dîndu-i-se în mînă din partea intendentului de vamă teșcherea de plată, și nici pentru mărfurile și lucrurile pe care le va aduce, din ținuturile austriece, în țările mele bine păzite și care, nefiind vîndute în părțile acelea, sînt aduse spre vînzare de-a dreptul la înalta mea Poartă, urmînd ca taxele vamale cuvenite să fie plătite intendentului de vamă din Istanbul. De asemenea, să nu se ceară nici daruri sau taxă de călcare a pămîntului în localitățile mai sus menționate, dar mai cu seamă în Țara Românească și în Moldova.

De asemenea, el s-a mai rugat ca, în timpul călătoriei sale cu un slujitor al său, precum și în timpul șederii lor, la nevoie, într-un loc oarecare, ei să nu fie persecutați sub nici o formă sau necăjiți de giziedari, prin cerere de gizia, și nici din partea altora, cu cerere de bani sub nume de taxă de negoț *(bâc)* sau de trecere *(geçit)* sau de transbordare *(aktarma)* sau de ispenge sau sub alte pretexte. De asemenea, mergînd sub ocrotire și protejare, să nu li se pună piedici la ducerea și la întoarcerea lor în liniște și în siguranță, pe uscat, pe mare și pe fluviu, întocmai ca și cei de o seamă cu el.

Întrucît am poruncit să se procedeze ca în cazul celor de o seamă cu el, cu condiția de a nu se extinde asupra zaherelelor și vitelor al căror transport este interzis, s-a dat firmanul meu să se facă potrivit cerințelor condițiilor tratatului *(ahidname)*.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de glorie pentru ca, mai sus amintitul negustor austriac, să nu fie lăsat să fie persecutat pe drum cu o nouă taxă de vamă sau cu cerere de alte dări, pentru mărfurile și obiectele pe care le-a cumpărat la înalta mea Poartă, dintre cele neinterzise, precum și pentru bumbacul și bumbacul filat și saftianul și ceara și pieile pe care le cumpără din localitățile mai sus arătate, de vreme ce a plătit în întregime taxele vamale, potrivit cerințelor ahidnamelei împărătești, și i s-a dat în mînă din partea intendenților de vamă teșcherele sigilate și valabile că și-a plătit vama cuvenită și trebuincioasă.

De asemenea, de vreme ce nu va scoate și nu va vinde nimic, el să nu fie necăjit sau supărat în nici un fel pe drum, îndeosebi în Țara Românească și în Moldova, prin cerere de vamă sau de daruri pentru mărfurile și lucrurile pe care le aduce spre vînzare de-a dreptul la înalta mea Poartă, cu condiția de a plăti vama cuvenită intendentului de vamă din Istanbul.

Totodată, negustorul mai sus amintit și un servitor străin al său să nu fie persecutați și oprimați de giziedari, prin cerere de gizia, contrar condițiilor ahidnamelei împărătești, sau de ceilalți, prin cerere de bani sub nume de taxă de negoț *(bâc)* sau de trecere sau de transbordare sau de ispenge sau sub alte pretexte. Ei să fie ocrotiți și protejați, nepunîndu-se piedici negoțului și călătoriei lor în liniște și în siguranță, pe uscat, pe mare și pe fluviu.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer să procedați potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare deplină. Așa să știți și să dați crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lui regeb cel unic, din anul 1216. De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., XIV/1609, tugra auriăt și înflorată; scris: *yeni-divani*, hîrtie învechită și căptușită cu pînză verde; însemnări (pe v.). Rez. Cat., I, p. 160—161, nr. 679.

---

[1] *Kethuda yerleri.*
[2] Loc alb: Mihail Suțu.
[3] Loc alb: Alexandru Suțu.
[4] *Selâmet akçesi.*
[5] *Zarar-ı kassabiye.*
[6] *Rişte-i penbe.*

103 — 1802 februarie 14—23 *(1216 șevval, evasıt)* Constantinopol

Firman prin care, la înștiințarea făcută de internunțiul Austriei la Poartă, baronul Herbert Rathkeal, că negustorii austrieci din Galiția sînt persecutați cînd vin cu oile lor în Moldova, pentru iernare și negoț, cerîndu-li-se dări mai multe față de cele obișnuite, sultanul Selim al III-lea poruncește domnului Moldovei, Alexandru Suțu, să procedeze potrivit tratatelor încheiate cu Austria, precum și potrivit condițiilor cuprinse în firmanul din ianuarie 1783 în privința negustorilor austrieci. Se cere, de asemenea, ca nici negustorii otomani să nu pască fără firman oile lor pe pămîntul Moldovei, respectînd astfel nizamul țării.

Selim han, bin Mustafa, veșnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Moldovei, sfîrșitul să-ți fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ți fie cunoscut că, mai înainte de aceasta, ambasadorul Austriei, care stă la Înalta Poartă a împărăției mele, Herbert Rathkeal, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, a dat de știre, cu raport scris *(takrir)*, precum că, deși negustorii austrieci, dintre locuitorii din Istașlav [1], aflat în eialetul Galiția, care atîrnă de împăratul roman [2], aducînd, din trecut și pînă acum, în fiecare an, foarte multe oi și alte vite din ținuturile lor în țara Moldovei, pentru

iernare şi vînzare, nu făceau cusur în plata, către voievozii Moldovei, potrivit obiceiului vechi şi după obiceiul ţării, a dărilor de oierit [3], pentru fiecare oaie, şi de ierbărit [4], pentru fiecare vită şi cal, totuşi, de la o vreme încoace, negustorii mai sus pomeniţi sînt supăraţi şi necăjiţi de către voievozii Moldovei prin cerere de dări mai multe, contrar vechiului obicei.

El a cerut emiterea ilustrei porunci pentru ca, de azi încolo, după ce negustorii aceia vor plăti, potrivit obiceiului vechi şi după obiceiul ţării, dările cuvenite şi obişnuite de oierit, pentru oile şi celelalte vite ale lor, cei din ceata de negustori să nu mai fie necăjiţi şi persecutaţi prin cereri mai multe, ci să fie ocrotiţi şi protejaţi potrivit cerinţelor ahidnamelei împărăteşti [5].

Cînd a fost cercetată ahidnameaua împărătească privitoare la Austria, care se păstrează la Divanul împărătesc, s-a văzut scris ca cei din ceata negustorilor din cele două împărăţii să facă negoţ în ţinuturile ambelor părţi, după voia lor şi în linişte şi în siguranţă, iar negustorii şi raialele care se supun împăratului roman, cel amintit mai sus, de orice naţie ar fi, să vină cu pace şi cu slobozenie în ţările mele bine păzite, cu patentele şi cu steagurile lor, pe uscat sau pe apă, cu vasele lor, şi să facă aliş-veriş aşa cum a fost obiceiul pînă în ziua de azi, iar după ce îşi vor plăti taxele vamale, pe care le dădeau pînă acum, ei să nu fie supăraţi şi necăjiţi în nici un fel, ci să fie ocrotiţi.

De asemenea şi în înaltele mele porunci emise, după încheierea păcii [6], către voievozii Moldovei şi Ţării Româneşti, cu scopul de a se întări nizamul celor două ţări şi cuprinzînd, cu hatt-i-humaiunul meu împărătesc purtător de glorie, numeroase condiţii, era prevăzut ca să nu se dea voie nimănui să intre în Moldova şi în Ţara Românească, afară de un anumit număr de negustori, iar celor din ceata negustorilor, la rîndul lor, să nu li se îngăduie să pască vite în cele două ţări amintite mai sus. Dar aducerea de oi şi de alte vite, în fiecare an, din trecut şi pînă acum, în Moldova, pentru iernare *(kışla)* şi vînzare, fiind legată de porunca privitoare la creşterea negoţului, de aceea, în urma celor aduse la cunoştinţă de ambasadorul cel pomenit mai sus, potrivit cerinţelor condiţiilor ahidnamelei împărăteşti, fusese emisă, pe la mijlocul lunii safer din anul 1197 [7], o înaltă poruncă, în sensul ca ei să nu fie împiedicaţi în negoţul lor, dar cu condiţia ca negustorii austrieci de acest fel, care vin în Moldova cu negoţul, să nu săvîrşească fapte contrare nizamului, care duc la păgubirea raialei, şi, de asemenea, să nu li se îngăduie, cu acest prilej, nici negustorilor Înaltei mele împărăţii sau celorlalţi să pască vite în Moldova, de vreme ce nu au voie cu înaltul firman. Vorbind de săvîrşirea, în clipa de faţă, a unor fapte contrare înaltei porunci, abasadorul mai sus amintit a cerut şi de astă dată, cu raport scris, emiterea, din nou, a ilustrei mele porunci, ca şi înalta poruncă emisă mai înainte.

Cînd au fost cercetate condicile *(kuyud)* de porunci, păstrate la Divanul meu împărătesc, s-a găsit scris precum că fusese acordată înaltă poruncă, la data mai sus menţionată, aşa cum s-a arătat.

De aceea s-a dat firmanul meu ca să se facă şi să se procedeze după cum s-a scris mai sus.

Astfel, împărăţia Austriei fiind prietena de veci şi vecina Înaltei mele împărăţii veşnice, împărăţia mea nu îngădui deloc necăjirea şi persecutarea negustorilor şi oamenilor ei, contrar ahidnamelei împărăteşti, şi cer cu tărie ocrotirea şi protejarea lor, potrivit cerinţelor ahidnamelei împărăteşti. De asemenea, împărăţia mea doresc asigurarea liniştei şi bunăstării sărmanelor raiale, prin apărarea lor de încălcarea clauzelor nizamului ţării, care se respectă din trecut şi pînă acum.

De aceea, a fost emis firmanul meu purtător de glorie pentru ca tu, care eşti voievodul cel arătat, cînd vei lua cunoştinţă, să te fereşti de a îngădui ca negustorii austrieci de acest fel, care vin în ţara Moldovei pentru negoţ, să săvîrşească fapte contrare clauzelor nizamului, care duc la păgubirea raialelor, şi de a permite, cu acest prilej, ca negustorii Înaltei mele împărăţii sau ceilalţi să pască vite în Moldova, de vreme ce nu au voie cu înaltul firman, aşa cum s-a scris mai sus.

De asemenea, potrivit ahidnamelei împărăteşti, să ai grijă ca, în această privinţă, faţă de negustorii austrieci să se procedeze tot aşa cum s-a procedat din trecut şi pînă acum şi să se acorde atenţie pentru îndeplinirea cerinţelor liniştei şi să nu se îngăduie săvîrşirea unor fapte contrare ahidnamelei împărăteşti şi care să ducă la încălcarea clauzelor nizamului ţării.

Astfel, cînd va sosi porunca mea, să faci şi să procedezi potrivit cuprinsului înalt al firmanului care a fost emis cu cinste şi cu onoare în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare. Să te fereşti foarte mult şi să te ţii departe de contrariul. Aşa să ştii şi să dai crezare înaltului semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii şevval, din anul 1216.

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Arh. St. Buc., A.N./MMDCLVIII /37, tugra, scris: *divani;* pe v.: semnături cu cozi şi însemnări în l. germană şi franc., privind conţinutul documentului. Rez. Cat., II, p. 406—407, nr. 1 436.

---

[1] *Istaşlav*, Stanislav (vezi textul francez).
[2] *Roma Imperatoru*, „împăratul de Roma", împăratul Austriei: Francisc al II-lea.
[3] *Oparit*, în loc de *oyarit* = *oierit.*
[4] *Parparit*, în loc de *yarbarit* = *ierbărit.*
[5] *Ahidname-i-hümayun.*
[6] Din 1791, la Şiştov (cu Austria) şi în 1792 la Iaşi (cu Rusia).
[7] *Evasıt safer 1197* = 16 — 25 ianuarie 1783.

104 ⟨1802, aprilie—mai⟩

Raport prin care consulul general al Rusiei la Iaşi, constatînd o serie de abuzuri de impozite şi alte forme de vexaţiuni în Moldova, încetăţenite după pacea de la Küciük-Kainargi (1774), cere domnului Moldovei, Alexandru Suţu, din porunca ţarului Rusiei, anularea lor şi stabilirea unui regulament pe baza firmanelor anterioare. De asemenea, se aminteşte şi de pagubele pricinuite de grecii care vin în Moldova, împreună cu domnii fanarioţi sau după ei.

Chestiunea sarcinilor şi impozitelor cerute din Moldova, peste măsura dreptăţii, fiind aflată de astă dată de gloriosul ţar *(imperator)* al Rusiei [1], această stare a prilejuit punerea în mişcare a sentimentelor sale de milă, faţă de suferinţele coreligionarilor *(hemcinslerinin)* lor, potrivit firii sale pentru eforturi continue. De aceea, pe lîngă sfaturile şi instrucţiunile sosite, ca de obicei, sus-numitului consul [2], în legătură cu ocrotirea lor [3] de orice asuprire, împăratul mai sus amintit, numai cu scopul de a cerceta adevărul în legătură cu cele de mai sus, l-a mai sfătuit pe sus-numitul consul să cerceteze sarcinile şi impozitele care au fost înfiinţate cu gîlceavă de la data încheierii tratatelor şi condiţiilor şi confirmării privilegiilor celor două voievodate, mai sus amintitele acte de obligaţii fiind împodobite deasupra şi cu hatt-i-humaiun.

În mai sus amintita poruncă înaltă fiind menționată clar suma giziei care va trebui achitată, este clar că ea nu se compară, în nici un fel, cu dările care se percep, iar dările care se iau nu trebuie să devină cu timpul permanente. De asemenea, este clar că nu trebuie să se admită dările care au fost adăugate mai înainte sau mai tîrziu, contrar tratatelor *(uhud)*.

Cînd sus-numitul consul a cercetat condicile înaintașilor săi, s-a constatat că înainte de pacea de la Kainargi [4] se luau, pe an, 12 dări numite „sferturi" *(isfert)*, fiecare ⟨sfert⟩ fiind de cîte 60 000 de guruși, dar voievodul Constantin Moruzi [5] născocind în taină „ajutorința" *(azatorinça)*, beii care au venit după aceea i-au adăugat mereu altele, încît, în cele din urmă, s-a ajuns la 42 de sferturi.

Dacă aceste urcări sînt sau nu sînt potrivite cu tratatele *(uhud)* și cu clauzele stabilite, aceste lucruri pot fi înțelese cu puțină judecată. Griul, orzul și meiul se iau de la țărani la prețul dorit; uneori nici nu li se dau banii ce li se cuvin. Această neregulă se aplică încă de la beiul Callimachi [6] încoace, sub numele de sursat *(sürsat)*. Se știe cît de păgubitoare este aceasta și este o stare care îi poate duce pe țărani să renunțe la agricultură. De aceea nu e nevoie să se aducă dovezi că este foarte necesară desființarea ei cu desăvîrșire.

De asemenea, cumpărarea zaherelelor la prețul curent fiind o cerință a înaltei porunci care fusese emisă, împodobită cu hatt-i-humaiun, chinuirea animalelor sărmanelor raiale pentru transportarea zaherelelor pînă la schela Galați și pagubele suferite în timpul predării zaherelelor la schelă duc la abuzuri. De aceea, cercetîndu-se astfel de situații, deși trebuia să se arate grijă pentru crearea condițiilor care să ducă la înlăturarea lor, totuși se face contrariul. De asemenea, nu este îngăduit să se fixeze preț la schela Galați, ceea ce constituie un abuz față de raiale.

Afară de acestea, ceea ce trece peste cantitățile de zaherele cerute trebuie să se vîndă și să se cumpere fără a se pune preț fix, iar sărmanele raiale nu trebuie silite să meargă la ocnă și să ia sare pentru costul zaherelei, deoarece, ținînd seamă de atîta distanță, este clar că ele au pagube de cîteva ori mai mari decît banii pe care îi au, de fapt, de primit, iar uneori nu știu ce să facă cu sarea pe care o iau. Aceste nereguli s-au ivit pe vremea voievozilor care au fost înaintea voastră.

Potrivit clauzelor tratatelor și înaltelor porunci, se cuvine ca transportul zaherelelor pînă la schelă să se facă cu voia sărmanilor. De aceea neregulile pomenite mai sus trebuie desființate cu desăvîrșire. Persecuțiile de acest fel duc la ruinarea țării, iar sărmanele raiale, necăjindu-se, nu mai dau importanță aratului și semănatului. Afară de acestea, este clar că, uneori, tocmai în timpul lucrărilor agricole, ele sînt puse să repare cetăți, fie să care cherestea sau să cosească fîn pentru staulele voievozilor.

De asemenea, deși, potrivit cerințelor hatt-i-humaiunului, banii pentru tăiatul și căratul cherestelelor trebuie dați în întregime sărmanilor, totuși, nu se achită costul cherestelelor care se iau pentru trebuințele padișahului, pentru conacele demnitarilor Înaltei împărății, ca și pentru locuințele de la Poartă ale boierilor greci.

De asemenea, pe lîngă faptul că sărmanele raiale erau necăjite prin cerere de lucrători și de căruțe pentru repararea cetăților, se mai lua anual și o dare numită „taxă pentru lucrători" [7]. Deși era clar că această dare fusese pusă altădată pentru nevoile cetăților și cu toate că, pentru construirea cetăților, era de ajuns să se cheltuie o dată 175 000 de guruși, totuși, voievozii de

dinainte au luat în fiecare an darea amintită mai sus, schimbîndu-i denumirea în „cheltuieli de vistierie", ceea ce s-a luat şi pe vremea voievodului de acum.

De asemenea, în afară de fînul trebuincios pentru staulul voievozilor, se mai percepe o dare de vreo 60 000 de guruşi pe an, tot pentru acest articol. De asemenea şi pentru staţiile de poştă *(menzil)* se încasează mai mulţi bani decît cheltuielile necesare. De asemenea, în toate satele se iau bani „pentru rogan-sade", socotindu-se cîte 20 de parale fiecare oca. La atîtea dări, se mai adaugă şi tiraniile ispravnicilor desemnaţi prin judeţe *(kaza)*, precum şi ale oamenilor acestora, încît ei pricinuiesc sărmanelor raiale greutăţi mari. Şi toate au fost născocite pe vremea voievozilor din trecut.

De asemenea, în suita fiecărui voievod venind foarte mulţi oameni de neam grec, aceştia îi îndepărtează de la posturi pe boierii moldoveni. Cei mai mulţi dintre cei din neamul acela ⟨grecesc⟩ necunoscînd regulile ţării şi făcînd parte dintre cei care nu se tem de Allah şi nu se ruşinează de popor, abuzurile săvîrşite de ei faţă de sărmani fac cît greutăţile încasărilor voievozilor.

Deşi, mai înainte, era obiceiul ca oile pe care le cumpără cei din ceata gelepilor să le ia de la stăpînii de oi, totuşi, de la o vreme încoace, cei din ceata amintită mai sus, umblînd din sat în sat, iau oile care le plac şi la preţul dorit şi, nemulţumindu-se nici cu acestea, pricinuiesc sărmanilor pagube cu fel de fel de persecuţii. Potrivit *Senedului* semnat de măria sa marele vizir în anul 1783 [8] după Iisus, precum şi potrivit articolului 26 din înalta poruncă împodobită cu hatt-i-humaiun, voievozii trebuiau să plătească giziaua şi avaieturile după cum erau ele în trecut şi, de asemenea, să nu strîngă din ţară banii pentru gizia şi avaieturi, ci să-i dea din dările de sare şi din celelalte dări care revin voievozilor. De aceea este clar că veniturile şi cheltuielile nu sînt după dreptate. Din încasările totale, voievozii iau cît doresc, iar banii obţinuţi astfel îi cheltuiesc ca să se menţină în posturile lor. De aceea, una-două, apare schimbarea voievozilor, ceea ce ruinează astfel ţara.

Aceasta fiind, pe scurt, povestea neregulilor care s-au ivit, contrar tratatelor, sus-numitul consul a fost însărcinat să explice situaţia pentru a se trece la oprirea şi la înlăturarea lor şi pentru a se aşeza un nizam folositor ţării. De aceea el prezintă acest raport *(takrir)* şi doreşte să se dea un răspuns în scris.

Însemnări:

1. „Aşa este scris."
2. „Traducerea raportului sosit din partea consulului Rusiei, care locuieşte la Iaşi".
3. „Traducerea raportului prezentat supusului voievod al Moldovei, Alecu [9], din partea consulului Rusiei, aflat la Iaşi".

Orig. TKSMA, E. 5 624. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 332—334.

Observaţie: Deşi acest document a fost emis de consulul Rusiei din ţările române, totuşi, avînd o traducere în limba turcă, a fost inclus în volu-

mul de faţă, ca şi alte documente emise de alte autorităţi decît cele otomane sau româneşti.

---

[1] Alexandru I.
[2] V. F. Malinovski, consul general rus.
[3] A locuitorilor Moldovei.
[4] Küciük-Kainargi (1774).
[5] Constantin Moruzi, domnul Moldovei (1777—1782).
[6] Alexandru Callimachi, domnul Moldovei (1795—1799).
[7] *Amele ücreti.*
[8] Este vorba de *Senedul din 1783* privind sarcinile Moldovei şi Ţării Româneşti faţă de Poartă (vezi D. A. Sturdza ş.a., *Acte şi documente relative la istoria renascerei României*, vol. I, Bucureşti, 1888, p. 192—195).
[9] Alecu *(Aleku)*, Alexandru Suţu, numit la 28 iunie 1801, dar el a plecat de la Poartă abia la 6 iulie 1801.

105 **1802 iulie 12** *(1217 rebi I 11)*

Arz prin care domnul Moldovei şi caimacamul Ţării Româneşti, Alexandru Suţu, raportînd despre măsurile întreprinse de consulul Rusiei din Iaşi în privinţa iertării paşei din Vidin, Pazvantoglu, precum şi despre intenţia acestuia din urmă de a trimite la Poartă o cerere pentru iertarea sa, expune, totodată, măsurile întreprinse de domn în vederea scoaterii acestei chestiuni de sub tutela Rusiei, pentru a o trece pe seama medierii sale proprii. Documentul poartă şi un rezumat, precum şi măsurile preconizate de domn, ele fiind prezentate sultanului.

Hüve !

Pe cînd supusul de mine mă aflam la Iaşi, s-a întors, de astă dată, omul [1] care fusese trimis la Vidin din partea consulului Rusiei [2]. Cînd el a fost cercetat de slujitorul de mine, s-a aflat că, după două zile de la plecarea din Vidin a persoanei amintite, Pazvantoglu [3] va trimite cu un om special de al său la Poarta fericirii jalba *(arzuhal)* şi corespondenţele sale trebuincioase, cerînd să fie iertat, şi că sus-numitul Pazvantoglu i-a scris consulului Rusiei o scrisoare de răspuns [4]. Dar, cu gîndul de a scoate pe o cale oarecare această chestiune din mîinile celui din Rusia, supusul de mine i-am scris ⟨lui Pazvantoglu⟩ o scrisoare precum că am primit poruncă pentru Ţara Românească [5]. Totodată, m-am grăbit să-i trimit şi un om supus de al meu [6] ca să discute cu el chestiunea retragerii în grabă a oştii sale din Ţara Românească. Astfel, orice fel de ştire va apare, eu voi prezenta situaţia la picioarele înălţimii voastre, distrugătorul universului.

De asemenea, semnalîndu-se şi chestiunea iertării lui Pazvantoglu, dacă înălţimea voastră va socoti potrivit să se scrie două scrisori separate de ale binefăcătorului, una către măria sa fericitul Hasan paşa [7], iar alta către supusul Tirsiniklizade [8], şi să li se aducă la cunoştinţă ca, discutînd cu supusul de mine, ei să depună eforturi pentru luarea măsurilor trebuincioase, după nevoie, iar dacă veţi socoti potrivit ca scrisorile pomenite mai sus să-mi fie trimise supusului de mine, spre a li se preda la nevoie, atunci, în această privinţă, ca şi în toate împrejurările, porunca şi firmanul depind de măria sa cel care porunceşte.

La 11 Ra., anul ⟨1⟩217.

Sigiliu: Drakuzade Aleku, supusul.

Deasupra textului (rezumat și măsuri): Scrisoarea supusului voievod al Țării Românești și Moldovei. Cînd, mai înainte de aceasta, chestiunea iertării lui Pazvantoglu fusese făcută cunoscută de către ambasadorul Rusiei [9], atunci, potrivit discuțiilor din Medjlis, i se explicase sus-numitului ambasador precum că, dacă sus-numitul ⟨Pazvantoglu⟩ va cere iertare, atunci, el să se refugieze trimițînd scrisori din partea sa. Din cuprinsul scrisorii [10] reiese că, pricina amintită fiindu-i scrisă lui Pazvantoglu, prin mijlocirea consulului din Iași, Pazvantoglu este pe cale de a trimite scrisori din partea sa. Numai că, în măsura luată în această privință de voievodul cel pomenit mai sus fiind numeroase foloase, i se va scrie cu amănunte sus-numitului voievod ca să depună și de acum înainte toate eforturile sale pentru a lua în această privință măsurile trebuincioase și pentru a exprima părerile sale potrivite. De asemenea, vor fi scrise și scrisorile despre care a semnalat, ca să fie scrise către Hasan pașa și Tirsiniklizade, și vor fi trimise voievodului cel amintit mai sus.

Cînd înălțimea voastră [11] va lua cunoștință de ele, porunca și firmanul depind de măria sa care poruncește!

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 2, nr. 2 070. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 109.

---

[1] *Dil-oğlan.* Aici cu sens de *tălmaci.* Este vorba de Batista Bozica, trimis la Pazvantoglu (la Vidin).

[2] V. F. Malinovski.

[3] *Pasban-oğlu;* numele corect a lui Pazvantoglu (Osman), pașa de Vidin.

[4] Scrisoarea purta data de *1 rebi-ul-evvel 1217* (2 iulie 1802). Pentru traducerea acestei scrisori vezi Hurmuzaki, *Documente...*, serie, nouă, vol. IV *(1797—1806)*, p. 392—393 (20 iunie 1802, stil vechi).

[5] Alexandru Suțu, domnul Moldovei (iunie 1801 — septembrie 1802). El fusese desemnat și caimacam în Țara Românească, după fuga lui Mihail Suțu (iunie—august 1802).

[6] Omul trimis de domn era Constantin Vlahuță, nepotul lui Alexandru Suțu (*Ibidem*, p. 405, 408, 417).

[7] Hasan pașa, muhafîz de Nicopol.

[8] Tirsinikli-zade, Ismail, aian de Silistra și Rusciuc (ucis în 1806).

[9] Vasili Tamara (Tomara).

[10] A lui Alexandru Suțu.

[11] Marele vizir sau sultanul.

106 ⟨1802 iulie = *1217 rebi I*⟩

Raport prin care capuchehăile Țării Românești, aducînd la cunoștința sultanului Selim al III-lea încălcările necontenite ale locuitorilor din Giurgiu la hotarele Țării Românești, solicită scoaterea copiilor poruncilor anterioare privitoare la hotarele vechi și emiterea unei porunci noi, pentru a se curma neînțelegerile din aceste părți.

Raportul *(takrir)* umililor capuchehăi ai Țării Românești este următorul:

Oricîte sfaturi strașnice se dau, prin emitere de porunci ilustre, pentru împiedicarea și îndepărtarea celor care îi atacă pe locuitorii de la hotarele Țării Românești și ocupă moșiile lor, încălcînd hotarele din fața Dunării *(Tuna)*, adică serhaturile împărătești, aflate pe pămîntul Țării Românești, totuși, este sigur că, în clipa de față, unii dintre locuitorii Giurgiului *(Yerkökü)*, încălcînd hotarul stabilit numai și numai pentru cetatea Giurgiu,

se gîndesc să încalce şi să ocupe din pămîntul Ţării Româneşti şi că această nenorocire duce la supărarea raialelor Ţării Româneşti şi a stăpînilor de moşii. De asemenea, este clar şi evident că, dacă şi de acum încolo vor fi emise şi vor fi date ilustre porunci, tot nu se va pune capăt neînţelegerilor, dacă nu vor fi extrase din condici hotarele care au fost stabilite între Giurgiu şi pămîntul Ţării Româneşti.

Întrucît, în această privinţă au fost date, acum treizeci şi opt [1] de ani [2], porunci ilustre cu hatt-i-humaiun, de măria sa depinde porunca şi firmanul ca, cercetîndu-se mai sus amintitele porunci ilustre, precum şi registrele din arhivele împărăteşti [3], ele să fie extrase, iar cînd persoana voastră binevoitoare va lua cunoştinţă, să fie emisă şi dăruită cuvenita poruncă ilustră, cuprinzînd înscrisurile amintite mai sus.

Observaţie: În continuare se află copia firmanului emis în acest sens la 13 muharrem 1178 [4].

Arh. St. Buc., Doc. turc. II/173/1, scris: *neshi-rik'a*. Rez. Cat., I, p. 158, nr. 669 şi p. 173, nr. 739.

---

[1] În Cat., I, p. 158, nr. 669, apare: *108 ani*.
[2] Mai precis, la 13 iulie 1764 (vezi n. 4, *infra*).
[3] *Defter-i hakani*.
[4] *13 muharrem 1178* = 13 iulie 1764.

107 **1802 august 1** *(1217 rebi II 1)*

Arz prin care domnul Moldovei şi caimacamul Ţării Româneşti, Alexandru Suţu, cere ca Poarta otomană să ierte greşelile săvîrşite de Mihail Suţu, el să se întoarcă la locuinţa sa şi să-şi ducă viaţa, împreună cu familia sa. Mihail Suţu fugise din Bucureşti, pe cînd era domn în Ţara Românească, în urma unor tulburări.

Hüve !

Supusul voievod Mihail [1], care, mai înainte de aceasta, trecuse graniţa, de teamă şi din cauza unor pricini ştiute, şi în privinţa căruia, neputinciosul, se acordase înalta favoare a milosteniei, a trimis supusului de mine, slujitorul, arzuri, care au fost trimise supuşilor mei capuchehăi, spre a fi prezentate persoanei voastre binefăcătoare şi milostive.

După cum veţi afla din cuprinsul arzurilor sale neputincioase, de astă dată, supusul amintit mai sus este pe cale de a se întoarce în partea aceasta. Aparţine fericitului şi binevoitorului meu stăpîn porunca şi firmanul ca firea milostivă şi îndurătoare a domniei voastre şi nesfîrşita iertare, care se acordă în privinţa celor slabi şi acuzaţi, să se arate şi faţă de supusul cel pomenit mai sus, pentru ca el să spere şi pentru ca, el cerînd, să se dea de la Pragul strălucitor ca luna, al măriei sale umbra lui Allah, din milă şi îndurare nesfîrşită, învoire pentru a se emite, ca dar, un firman purtător de glorie precum că, din milă şi îndurare, s-a tras cu condeiul iertării peste cusururile nechibzuite, săvîrşite, de nevoie şi din neştire omenească, de supusul cel amintit mai sus. În felul acesta, din milă omenească şi din îndurare pentru bătrîneţea lui, el să aibă voie să meargă şi să stea cu familia sa în locuinţa sa umilă, sub umbra cea glorioasă.

De asemenea, în felul acesta, supusul cel pomenit să prindă din nou viață și să devină iarăși slujitor și să-i crească din nou cinstea.

La 1 R., anul ⟨1⟩217.

Concept (cu ștersături, rectificări). Bibl. Acad., DLXXXII/35; scris: *neshi-sülüs*. Rez. Cat., I, p. 164, nr. 700.

---

[1] Mihail Suțu fugise la 31 ianuarie 1802 din București la Brașov, de teama unor incursiuni ale pazvangiilor, în locul lui fiind numit caimacam (în Țara Românească) domnul Moldovei, Alexandru Suțu (iunie — august 1802).

108 ⟨1802, după august 18⟩ Constantinopol

Scrisoare prin care caimacamul Porții, Mustafa pașa, răspunde fostului domn al Țării Românești, Mihail Suțu, că se iartă vina sa de a fi fugit din cauza tulburărilor ivite la București și i se cere să vină și să locuiască la Constantinopol, iar Țara Românească a fost dată pe seama domnului Moldovei, Alexandru Suțu. În acest sens, fusese emis și un hatt-i-humaiun.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Mihail, fost voievod al Țării Românești, sfîrșitul să-ți fie cu noroc! Ți se face cunoscut și ți se dă de știre, pe scurt, că am luat cunoștință de scrisoarea ta, sosită prin mijlocirea dragomanului Divanului împărătesc, în care vorbești cu amănunte despre faptul că, din pricina revoltei și tulburărilor ivite, de astă dată, prin partea Bucureștilor *(Bükreș)*, datorate soartei, ai fost nevoit să te duci la hotar și intervii, totodată, ca să ți se acorde înalta milostenie.

Atît împărăția lor [1], cît și toți demnitarii împărăției știu bine că, de mic și pînă la vîrsta aceasta, ai fost folosit în slujbele Înaltei împărății și că la toate ai arătat devotament. De asemenea, toți știu că, datorită stării oștilor, astfel de evenimente s-au tot întîmplat, din trecut și pînă acuma, și nu este nici un motiv de îndoială ca Înalta împărăție să fi îngăduit vreodată ca, din această pricină, supușii ei devotați să fie tratați cu răutate. Ferească Allah!

Cînd situația a fost făcută arz la scara strălucitoare a împărăției, gloriosul nostru efendi, arătîndu-și părerea lor de rău în privința ta, au trimis hatt-i-humaiun purtător de bunăvoință, cuprinzînd aceea că nu-și îngăduie să alegi fuga și să pribegești. Fiul tău îți va explica situația, adică faptul că, în privința ta, nu există nici un fel de nemulțumire.

Dîndu-se iradea ca tu și ceilalți din suita ta să fiți liberi, domnia Țării Românești să fie dată pe seama voievodului de acum al Moldovei, beiul Alecu[2], iar tu să vii și să stai liniștit în locuința ta de la Poarta fericirii, pentru convingere, a fost scrisă această scrisoare și trimisă prin voievodul amintit mai sus precum că ți se îngăduie să vii încoace.

Cînd, cu voia celui preaînalt, la sosirea ei, vei afla care anume este situația, atunci, convingîndu-te, să te întorci încoace și să stai în locuința ta, cu familia ta și cu copiii tăi. Sănătate și supunere față de Allah!

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.
Semnătură · Sărmanul Mustafa, caimacam...
Sigiliu: Mustafa...

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., III/221, cu semnătură sub pence şi sigiliu oval (cu formule); scris: *yeni-divani-neshi*. Rez. Cat., I. p. 164, nr. 698.

---

[1] Sultanul Selim al III-lea.
[2] *Aliku*, Alexandru Suţu.

109 **1802 septembrie 19—28** *(1217 cemazi I, evahır)*

Hatt-i-şerif prin care sultanul Selim al III-lea reînnoieşte o serie de privilegii vechi ale Ţării Româneşti, adăugînd şi altele noi, la cererea ambasadorului Rusiei, V. S. Tomara. Sînt incluse clauze şi pentru Moldova. Porunca a fost prilejuită de numirea lui Constantin Ipsilanti în Ţara Românească.

Poruncă adresată voievodului Ţării Româneşti, voievodul Constantin Ipsilanti [1], sfîrşitul să-i fie cu noroc!

Pe vremea cînd duşmănia şi vrăjmăşia dintre Înaltul Devlet şi împărăţia Austriei se schimbaseră în pace şi în prietenie, atunci, din milă şi din îndurare faţă de starea raialelor Ţării Româneşti, care suferiseră vexaţii şi înduraseră greutăţi, în timpul războiului, fusese emisă şi acordată, pe la mijlocul *(evasıt)* lunii muharrem cea venerată, din anul 1206 [2], ilustra mea poruncă purtătoare de bunăvoinţă, în sensul ca ele să fie scutite pe doi ani de gizie şi de iidie *(ıydiye)* şi de richiabie *(rikâbiye)*, precum şi de giaizele *(caize)*, socotindu-se din a treia zi a lunii zilhidjge a anului ⟨1⟩205 [3]. Dar, după aceea, în mahzarul sosit, în limbile greacă şi turcă, din partea mitropolitului Ţării Româneşti şi a episcopilor şi egumenilor *(gumenos)* şi a tuturor călugărilor şi preoţilor mănăstirilor şi bisericilor, precum şi din partea boierilor şi pîrcălabilor *(kapudan)* şi a tuturor celorlalte căpetenii, vorbind de faptul că, datorită necazurilor şi suferinţelor de cîţiva ani încoace, ca şi din pricina ocupaţiei, cei mai mulţi dintre ei şi-au părăsit patria şi vetrele lor, ţara a fost ruinată, iar ei au căzut într-o stare nenorocită, de asemenea, pomenind şi de supunerea lor desăvîrşită faţă de Înalta mea împărăţie, precum şi de ascultarea lor, ei au cerut şi s-au rugat pentru reînnoirea înaltei porunci care fusese acordată mai înainte, din bunăvoinţă şi din milă pentru ei, cuprinzînd regulamentul *(nizam)* ţării şi numeroase clauze.

De aceea, cînd au fost cercetate condicile de porunci, păstrate la Divanul meu împărătesc, s-a găsit scris şi înregistrat că, pe vremea domniei fericite a unchiului meu cel răposat, fostul împărat, sultanul Abdul-Hamid han [4], Allah să-l milostivească şi să-l binecuvînteze!, fusese dată, pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii rebi-ul-evvel a anului 1198 [5], o ilustră poruncă amănunţită şi aducătoare de milostenie, în sensul următor:

După ce, potrivit nevoilor şi situaţiei, raialele Ţării Româneşti şi Moldovei, care sînt ca şi chilerul Înaltei mele împărăţii, îşi vor achita giziaua lor, să nu se mai perceapă de la ele, pentru socotelile vechi, nici un ban şi nimic altceva, orice ar fi, iar în caz de gîlceavă între musulmani şi raiale sau între raiale însele, voievodul Ţării Româneşti să-i pună, cu dreptate şi

echitate, pe pîrîţi şi pe pîrîtori, să vorbească şi să le dea drepturile ce vor fi dovedite. De asemenea, în rezolvarea gîlcevilor ce se ivesc între musulmani şi raiale să mijlocească şi să supravegheze secretarul de Divan, aflat lîngă voievodul Ţării Româneşti, precum şi ceilalţi musulmani, şi să caute să-i împace pe cei aflaţi în gîlceavă şi să încheie pricinile, iar dacă nu se vor încheia prin mijlocirea împăciuitorilor şi prin intervenţiile musulmanilor şi va ieşi la iveală că intenţiile împricinaţilor sînt numai şi numai de a păgubi şi de a supăra pe sărmanele raiale prin procese neîntemeiate, de asemenea, cînd încheierea şi lichidarea lor devine o formalitate, atunci, pentru astfel de pricini neîntemeiate şi contrare şeriatului, sărmanele raiale să nu fie insultate şi păgubite, iar astfel de pricini să fie aranjate şi lichidate în faţa cadiului de Giurgiu *(Yerkökü)*, potrivit şeriatului şi cu dreptate şi echitate. De asemenea, cadiii de Giurgiu, la rîndul lor, încheind şi lichidînd cu cea mai mare dreptate şi echitate procesele de acest fel, care se lasă pe seama lor, să se ferească cu desăvîrşire şi să se ţină departe de a îngădui fapte potrivnice şeriatului cel curat, precum şi de a persecuta, sub acest pretext, pe sărmanele raiale. De asemenea, raialele Ţării Româneşti să nu fie necăjite prin cererea de a se prezenta în alte părţi, iar în pricinile privitoare la testamente *(vasiyet)* şi la împărţirea averii [6], dîndu-se ilustră sentinţă religioasă *(fetva)* precum că, dacă supuşii creştini *(zimmi)* depun mărturie pentru musulmani, aceasta este valabilă, de aceea să se facă şi să se procedeze potrivit cerinţelor strălucitei fetva.

De asemenea, dintre cetele de oşti şi dintre alţii, cei care săvîrşesc fapte de vină în interiorul Ţării Româneşti să fie trimişi la serhaturile din împrejurimi ca să fie traşi de ureche şi pedepsiţi prin mijlocirea căpeteniilor lor.

De asemenea, unii dintre locuitorii din cazalele de la serhaturi şi de la Dunăre, contrar nizamului dat mai înainte, intrau în interiorul Ţării Româneşti fără voie şi, născocind între ei certuri, se omorau unii pe alţii, iar apoi, cerînd „preţul sîngelui" [7] şi pornind pe calea proceselor mincinoase, pretindeau lucruri şi bani şi, în felul acesta, necăjeau raialele Ţării Româneşti şi le pricinuiau pagube. De aceea, potrivit nizamului dat mai înainte de aceasta, se dăduseră porunci înalte ca să fie dărîmate cişlele înfiinţate mai înainte de aceasta în Ţara Românească, iar moşiile să fie ruinate, iar cei josnici şi persoanele care umblă încolo-încoace fără căpătîi să fie izgonite şi îndepărtate. Cu toate acestea, întrucît se poate socoti că cei de acest fel, fără căpătîi şi josnici, se gîndesc să pătrundă în Ţara Românească, de aceea, în trecut, fuseseră scrise înalte porunci pentru ca, în afară de un anumit număr de negustori din fiecare serhat, nimeni să nu intre în Ţara Românească, iar negustorii, la rîndul lor, să ia teşcherele de învoire de la căpeteniile lor şi, prezentîndu-le voievodului Ţării Româneşti sau locţiitorului *(vekil)* său, să ia de la voievod sau de la vechilul său o nouă teşcherea de învoire, iar în cazalele prin care se duc, să nu ia în proprietate menziluri sau locuinţe şi să nu facă agricultură şi să nu persecute raialele. De asemenea, să nu dea bani drept arvună [8].

De aceea articolele amintite mai sus să fie menţinute întocmai şi aduse la îndeplinire.

De asemenea, pentru procesele neîntemeiate, de felul celor de mai sus, vizirii şi căpeteniile sau judecătorii să nu îngăduie şi să nu permită pricinuirea de pagube sărmanelor raiale, desemnînd mubaşiri în Ţara Românească. De asemenea, pămînturile şi proprietăţile numite „raiale", care, aparţinînd în vechime mănăstirilor lor sau altor persoane, au fost luate de la ele pe nedrept, să fie cercetate cu dreptate, echitate şi cu atenţie, iar cînd se va dovedi că au fost ocupate pe nedrept, să fie restituite stăpînilor lor.

De asemenea, pentru ca să fie mai folositor şi mai uşor transportul mărfurilor lor, din ţara lor în alte părţi sau dintr-un loc oarecare în ţara lor, atunci, dacă va fi nevoie să-şi reînnoiască sau să-şi menţină schelele lor, oraşe-cetăţi, care sînt schelele lor vechi şi speciale, cei din Ţara Românească să aibă voie să le reînnoiască, dar în aşa fel ca să nu fie cu putinţă păgubirea Înaltei mele împărăţii prin alte înfăţişări. De asemenea, cei din tagma negustorilor să nu aibă voie să ţină proprietăţi şi ciftlicuri în Ţara Românească şi să-şi pască acolo vitele.

De asemenea, fiind interzis vizirilor mei mari, precum şi beilerbeilor *(mirimiran)* mei glorioşi ca, atunci cînd se duc la posturile lor sau cînd se întorc, să se abată din drumul drept şi, intrînd în Ţara Românească, să ia de la raiale, fără plată, nutreţ sau provizii sau cai de poştă *(menzil)* sau să-i necăjeasscă pe sărmani cu alte feluri de cereri, de aceea, vizirii şi mirimiranii, precum şi cei din suitele lor să nu se abată din calea lor şi să nu pricinuiască nici un fel de pagube raialelor, pătrunzînd în Ţara Românească.

De asemenea, şi olacii care se duc încolo şi încoace cu unele treburi importante să nu se abată din drumul lor drept şi să nu dea prin Ţara Românească şi să nu ceară mai mulţi cai decît este cuprins în poruncile de menzil [9], aflate în mîinile lor. De asemenea, şi cei trimişi cu porunci în ţara respectivă să nu insulte pe nimeni cerînd mai mulţi cai, decît ce scrie în poruncile de menzil.

De aceea, de azi încolo, să nu se piardă nici o clipă în ceea ce priveşte executarea cerinţelor clauzelor amintite şi respectarea lor în cel mai mare grad, iar dacă se găsesc unii care îndrăznesc să facă contrar înaltei porunci, să se depună eforturi pentru pedepsirea lor fără întîrziere. De asemenea, atunci cînd raialele din Ţara Românească se duc prin tîrgurile şi satele sau prin iarmaroacele *(bazar)* de pe malurile Dunării, pentru aranjarea treburilor sau pentru agoniseala şi cîştigul lor, ele să nu fie persecutate de către giziedarii acelor părţi sau de către alte căpetenii prin cerere de gizia şi ispenge sau sub alte pretexte, iar oamenilor şi colgiilor lor să li se interzică de a umbla prin Ţara Românească pe motivul: „căutăm raiale străine".

În aceste privinţe fiind emise numeroase porunci, de aceea celor în cauză să li se dea înalte porunci, iar cei de felul celor amintiţi mai sus să fie speriaţi şi ameninţaţi.

De asemenea, potrivit cerinţelor imunităţilor *(muafiyet)* şi a slobozeniei *(serbestiyet)* ţării, nimeni să nu pricinuiască necazuri şi supărări în privinţa înfăţişării şi vestmintelor locuitorilor şi raialelor ţării. De asemenea, chestiunea: „Acele dintre raialele Ţării Româneşti care primesc islamismul nu vor fi în stare să ceară partea lor de moştenire", fiind o pricină care priveşte şeriatul, cînd s-a pus întrebarea în legătură cu aceasta, au fost date patru înalte sentinţe religioase [10] precum că:

— Dacă un creştin moare, după ce s-a onorat pe sine cu trecerea la islamism, tatăl său, rămas creştin, nu-l poate moşteni.

— Dacă soţia unui creştin moare creştină, după ce soţul ei a trecut la islamism, atunci, el nu o poate moşteni.

— Dacă tatăl unui fecior creştin moare creştin, după ce fiul său s-a onorat pe sine cu trecerea la islamism, atunci fiul nu-l poate moşteni pe tatăl său.

— Dacă robul creştin al unui musulman moare după slobozirea sa, dar fără să fi devenit musulman, atunci musulmanul acela nu-l poate moşteni. De aceea, să se procedeze potrivit cerinţelor lor.

— De asemenea, deoarece s-a dat ştire că procurarea, prin saigii şi oameni ai casapbaşilor, a unui anumit număr de oi, pentru care se dă firman să se cumpere în fiecare an din Ţara Românească, prin mijlocirea casapbaşilor, duce la persecutarea şi la oprimarea raialelor, de aceea, din milă pentru sărmani, a fost iertată cumpărarea oilor în felul acela. Numai că, fiind nevoie şi fiind importantă aducerea de oi din ţările mele bine păzite, pentru tainurile miriei şi pentru întreţinerea locuitorilor de la Poarta înaltei mele împărăţii, de aceea raialele Ţării Româneşti să nu-şi ascundă oile pe care le vor avea de vînzare, ci să le vîndă negustorilor la preţul curent şi, sub supravegherea voievodului Ţării Româneşti, să nu se arate lipsuri în ceea ce priveşte trimiterea de oi din belşug la înalta mea Poartă. De asemenea, dîndu-şi oile lor negustorilor şi gelepilor care aduc oi la înalta mea Poartă, să nu le vîndă în alte părţi.

— De asemenea, Ţara Românească fiind ca şi chilerul Porţii fericirii mele şi dat fiind că marile cantităţi de zaherele, necesare pentru Istanbul, sosesc din Ţara Românească şi Moldova, de aceea, în schimbul mucaieselei *(mukayese)*, care a fost anulată mai înainte de aceasta, raialele Ţării Româneşti să-şi transporte, rînd pe rînd, la schele recoltele pe care le obţin din agricultura lor şi să le vîndă la preţul zilei căpitanilor *(re'is)* corăbiilor de Capan şi să nu le dea în alte părţi. De asemenea, zicînd că: „mucaieseaua a fost anulată", ele să nu părăsească agricultura sau să nu-şi ascundă şi să nu-şi îngroape zaherelele aflate în mîinile lor, cu gîndul de a obţine profituri mai mari. În felul acesta, pe de o parte, ele să aibe foloase, iar pe de altă parte, locuitorii de la Poarta fericirii mele să nu ducă greutăţi în ceea ce priveşte întreţinerea lor. De asemenea, voievodul Ţării Româneşti şi boierii să depună mereu eforturi în această privinţă.

— De asemenea, iertîndu-se cu desăvîrşire toate vinovăţiile lor, care au apărut, de nevoie, din partea boierilor şi raialelor din Ţara Românească şi Moldova, în timpul războaielor, să nu treacă prin gînd prinderea şi pedepsirea lor pentru faptele lor din trecut, iar dacă, de acum încolo, nu vor ieşi din cercul supunerii şi ascultării şi vor respecta cele cuvenite tributarilor şi nu se vor abate din calea supunerii, atunci să fie siguri că nu vor constata altceva decît bunăvoinţă şi mărinimie.

— De asemenea, să se depună eforturi pentru respectarea cuprinsului înaltei porunci purtătoare de glorie, care a fost emisă din nou, mai tîrziu, potrivit înaltelor porunci emise în anul 77 [11], pentru lichidarea şi încheierea certurilor care aveau loc mai înainte între nazîrul Silistrei şi voievodul Ţării Româneşti în legătură cu hotarul de la Dunăre—Mare [12].

— De asemenea, chestiunea alegerii boierilor şi a grecilor *(Rum)* la slujbele din Ţara Românească şi Moldova, precum şi acordarea lor unor persoane capabile de conducere şi demne de înaltă încredere, fiind lăsate pe seama voinţei şi la alegerea voievozilor Ţării Româneşti şi Moldovei, de aceea la posturile care se atribuiau din trecut şi pînă acum boierilor din ţările respective să fie preferaţi boierii din ţară, care sînt îndreptăţiţi. De asemenea, chestiunea folosirii, după nevoie, a celor devotaţi şi pricepuţi dintre greci şi băştinaşi *(yerlü)*, să fie lăsată pe seama voievozilor lor.

— De asemenea, feluritele cherestele trebuincioase pentru construcţiile de la cetăţile din partea Rumeliei tăindu-se şi transportîndu-se, ca şi în trecut, din munţii Ţării Româneşti şi ai Moldovei, plata ce se cuvine pentru tăiere şi transport, potrivit dovezilor *(temessük)* sigilate şi date de intendenţii de binale [13], să se acorde în întregime din banii de tribut ai Ţării Româneşti

şi Moldovei, aflaţi pe seama voievozilor lor, şi să nu li se taie şi să nu li se oprească nici un aspru.

— De asemenea, pe la mijlocul *(evas't)* lunii şevval din anul 1188 [14] fuseseră emise două porunci purtătoare de înaltă glorie şi împodobite deasupra cu hatt-i-humaiun [15], în legătură cu faptul că, de azi încolo, se interzice păscutul, vara şi iarna, în Ţara Românească a vitelor de ciftlic aflate la Mangalia *(Mankalya)* şi aparţinînd meşterilor *(usta)* din Mangalia [16], şi pentru ca sărmanele raiale să fie ocrotite de pagubele lor.

Întrucît, după aceea, raialele celor două ţări pomenite mai sus nu au făcut cusur în îndeplinirea condiţiilor de supunere, ce se cuvine obligaţiilor lor, de aceea, potrivit cerinţelor înaltei mele milostenii împărăteşti, care a devenit clară în privinţa lor, se adaugă, drept clauze de ocrotire, şi clauzele de mai jos, dar cu condiţia ca şi de azi încolo ele să nu se abată din îndatoririle lor în ceea ce priveşte devotamentul şi supunerea şi, supunîndu-se şi ascultînd cu desăvîrşire de voievozii lor, să depună eforturi şi străduinţe pentru aranajarea importantelor mele slujbe împărăteşti şi să se ferească de a face cusur cît de mic:

— Astfel, de azi încolo, să nu se ceară mai mult de 619 pungi de aspri din Ţara Românească şi mai mult de 135 de pungi de aspri şi 444$^1/_2$ guruşi din Moldova, iar la sfîrşitul fiecărui an, tributurile *(cizye)* celor două ţări, amintite mai sus, să fie date către Poarta fericirii mele şi să nu se facă havalele. De asemenea, din Ţara Românească să se ia 90 000 de guruşi, în bani şi lucruri, pentru iidie *(Iydiye)* şi 40 000 de guruşi pentru richiabie, iar din Moldova să se ia 90 000 de guruşi, în bani şi lucruri, pentru iidie şi 25 000 de guruşi pentru richiabie şi să nu se ceară nimic mai mult. De asemenea, de la domni *(bey)* să nu se perceapă taxă de rămînere în post *(ibka'iyye)* şi ei să nu fie mazilіţi pînă ce nu se va dovedi vinovăţia lor. De asemenea, de la beii nou numiţi să nu se ceară giaizele *(cevâiz)* sau avaieturi *(avâid)* cu nici o para mai mult decît se luau din trecut, iar acestea, la rîndul lor, să nu se perceapă de la raiale, ci să fie date din avuţiile care aparţin beilor, cum ar fi impozitele pe sare, pe arenzi *(mukataât)* şi taxele vamale sau din alte venituri din impozitele asemănătoare acestora.

— De asemenea, să nu se îngăduie din partea înaltei mele împărăţii ca paşalele şi cadiii, precum şi celelalte căpetenii din vecinătăţile celor două ţări să pretindă de acolo hassuri sau să ceară avaieturi *(avâid)*, care aduc pagube raialelor, sau să trimită acolo comisari *(mübaşir)* numai pentru a lua daruri *(hediye)* sau bani.

— De asemenea, ori de cîte ori vor avea loc la Înalta mea împărăţie maziliri sau numiri, beii să nu trebuiască să dea nici un fel de giaizele sau avaieturi. De asemenea, din partea înaltei mele împărăţii, cerealele şi celelalte zaherele, care se iau din cele două ţări amintite, să se ia în cantităţi care să nu ducă la strîmtorarea locuitorilor celor două ţări, iar cînd se întocmeşte defter din partea miriei, atunci, să se dea bani în numerar, iar transportul lor să nu se încarce pe seama locuitorilor; dacă le iau negustorii, atunci preţul lor să se achite în numerar, după cum este preţul curent în ţară.

— De asemenea, întrucît s-a dat mai înainte de ştire precum că duce la persecutarea raialelor cumpărarea de oi din cele două ţări prin mijlocirea saigiilor şi oamenilor trimişi de casapbaşi, ca să cumpere oi din cele două ţări pomenite, de aceea, fusese iertată cumpărarea oilor în felul acela. Dar fiind nevoie să se aducă oi din ţările mele bine păzite, pentru tainurile miriei

şi pentru locuitorii din Istanbul, de aceea raialele celor două ţări să-şi vîndă la preţul curent, negustorilor şi gelepilor, oile pe care le au de vînzare şi să nu facă cusur în trimiterea de oi din belşug la Poarta fericirii mele, sub supravegherea voievozilor lor.

Aceste chestiuni fiind cuprinse în cele două porunci ilustre de care s-a pomenit mai sus, să se depună eforturi pentru a face şi de azi încolo potrivit cerinţelor lor.

— De asemenea, se dăduse mai înainte firman în sensul ca, atunci cînd se va dori să se ia din cele două ţări cherestele şi alte lucruri trebuincioase pentru construcţii, cantităţile lor să fie, mai întîi, aduse la cunoştinţa beilor şi aşa să fie transportate la hotarele ţării, iar banii pentru tăiere şi transport să fie predaţi în numerar sărmanelor raiale de către mubaşirul însărcinat în această privinţă cu predarea lor. De asemenea, locuitorii să nu fie siliţi să le transporte în localităţile din afara hotarelor, iar cînd se vor cere, de la locuitorii celor două ţări, lucrători şi căruţe, atunci, să nu li se reţină şi să nu li se amîne pentru mai tîrziu nici un aspru din plata ce li se cuvine în mod obişnuit.

— De asemenea, în afară de negustorii fermanlii, să nu se îngăduie nici unei persoane dintre locuitorii din împrejurimi sau dintre iamaci *(yamak)* să intre în cele două ţări cu gîndul de a pricinui pagube raialelor sau să umble încolo şi încoace sau să are sau să ia în stăpînirea lor pămînturile care aparţin locuitorilor celor două ţări sau să introducă acolo vite pentru a le paşte, iar cei care îndrăznesc să facă contrar acestui regulament *(nizam)* să fie aspru pedepsiţi.

— De asemenea, dacă sînt pămînturi ocupate după încheierea păcii, ele să fie înapoiate locuitorilor care sînt stăpînii lor. De asemenea, atîta vreme cît nu se va ivi o treabă importantă, în cele două ţări să nu fie trimişi mubaşiri din partea înaltei mele împărăţii, iar atunci cînd vor fi trimişi, ei să nu-şi pretindă taxa lor de mubaşir *(mubaşiriyye)* de la raiale şi să nu-şi prelungească şederea lor prin născociri de scuze sau pretexte.

Se poruncise ca şi aceste clauze să fie păstrate în mîinile lor, spre a se respecta întocmai, împreună cu condiţiile din nizamul lor din trecut, iar la nevoie să se apeleze la înscrisuri. De asemenea, se poruncise ca fiecare articol, aşa cum s-a arătat şi s-a explicat mai sus, să fie adus la îndeplinire, aşa cum se cere, iar cît priveşte pe cei care procedează împotrivă, aceştia să fie scrişi şi aduşi în grabă la cunoştinţa Porţii mele purtătoare de bunăvoinţă, spre a li se veni de hac aşa cum se cuvine. De asemenea, se dăduse mai înainte firman ca, boierilor, care slujesc cu devotament faţă de Înalta mea împărăţie şi care se supun voievozilor lor şi le dau ascultare, să li se menţină rangurile şi posturile de bază, pe care le obţinuseră înainte de război, precum şi pămînturile lor, numite „moşii".

De aceea, pentru propăşirea ţării este necesar ca articolele mai sus amintite să fie valabile în veci. De asemenea, să se depună eforturi şi să se acorde atenţie pentru propăşirea pămînturilor care sînt destinate întreţinerii şi prosperităţii boierilor, iar potrivit obiceiului vechi al ţării, în schimbul obţinerii avantajelor şi rangurilor ce li se cuvin, ei să nu piardă nici o clipă şi să nu neglijeze aducerea la îndeplinire a cerinţelor supunerii şi ascultării desăvîrşite, ce cad în obligaţia lor, şi să fie de acord cu poruncile şi cu părerile voievodului. Cu aceste clauze, să se depună eforturi şi să se acorde grijă pentru ocrotirea şi protejarea lor, precum şi pentru folosirea lor, cu privilegii *(imtiyâzât)*, ca şi pentru liniştea şi bunăstarea lor, întrucît ele duc la propăşirea ţării.

De aceea, dacă, contrar vechiului obicei al ţării, boierii amintiţi mai sus vor cere dări nepotrivite, aşa cum fac de la o vreme încoace, iar atunci cînd vor fi sfătuiţi să renunţe şi să se ferească de dări şi de impozite nepotrivite, pe care raialele ţării nu le vor putea suporta, datorită ruinării îndeosebi din timpul războiului, ei nu vor da ascultare şi, contrar îngăduinţei, vor pricinui pagube sărmanelor raiale şi le vor insulta şi dacă, amestecîndu-se în treburile care nu-i privesc şi prin cereri nepotrivite de dări, peste limita ce li se cuvine, se vor găsi unii care să îndrăznească să săvîrşească fapte care duc la tulburarea nizamului şi ordinei dorite sau dacă se vor împotrivi măsurilor bune iniţiate de voievozii lor, pentru orînduirea treburilor ţării şi pentru liniştirea inimilor raialelor, sau dacă se vor găsi unii care să facă fapte potrivnice părerilor voievodului, care a fost ales din partea înaltei mele împărăţii şi care a fost numit şi desemnat peste ei, atunci, voievozii, fiind învoiţi şi împuterniciţi să aplice, cu slobozenie, celor de acest fel, pedepsele cuvenite, să depună străduinţe pentru pedepsirea celor de acest fel, ca şi pentru asigurarea liniştei sărmanelor raiale şi pentru menţinerea nizamului ţării. De asemenea, ei să fie atenţi ca să perceapă de la toţi şi cu dreptate şi echitate tributul *(cizye)* ce cade pe seama tuturor raialelor, iar unele din ele fiind exceptate, pe baza unor pretexte neîntemeiate, cotele ce li se cuvin acestora să nu se încarce pe seama celorlalte raiale, care îşi dau gizielele lor proprii, şi, prin ferire, de astfel de ocrotiri, să se acorde atenţie continuă pentru a se proceda cu dreptate.

Acestea au fost găsite scrise şi înregistrate şi acestea erau articolele amintite, cuprinzînd cauzele care duc la propăşirea şi la prosperitatea ţării mai sus pomenite şi la ocrotirea locuitorilor şi a populaţiei de acolo de tiraniile de orice fel.

Astfel, aşa cum s-a arătat, în anul 1774 *(=1188)* se dăduse un firman înalt, împodobit deasupra cu hatt-i-humaiun, iar în anul 1784 *(=1198)* se acordase o ilustră poruncă potrivit Senedului [17] care fusese dat. De aceea, din milă şi din îndurare faţă de neputincioşi şi faţă de locuitori, milă şi îndurare care sînt calităţi sensibile ale persoanei mele împărăteşti, purtătoare de dreptate, şi care se revarsă asupra tuturor celor lăsaţi pe seama noastră de stăpînul lumii, să se acorde grijă pentru bunăstarea raialelor, respectîndu-se şi de către împărăţia mea cuprinsul înaltei porunci acordate mai înainte, cuprinzînd nizamul ţării, aşa cum s-a arătat mai sus. De asemenea, avîndu-se în vedere mila mea şi îndurarea mea împărătească, îndeosebi în privinţa raialelor şi locuitorilor Ţării Româneşti, să se arate grabă pentru crearea condiţiilor care să ducă la propăşirea ţării, îndeplinindu-se cuprinsul înalt şi al celeilalte porunci de a mea, purtătoare de glorie, care fusese emisă şi dăruită în legătură cu scutirea lor pe timp de doi ani. De asemenea, şi după completarea acelui termen, în chestiunea achitării giziei, iidielei şi a richiabielei, de către raiale, precum şi a giaizelelor *(cevâiz)* şi a avaieturilor *(avâid)*, de către voievozii lor, pe care le achitau din vechime, să se acorde grijă pentru ocrotirea sărmanilor, ele percepîndu-se potrivit condiţiilor şi al nizamului de care s-a pomenit mai sus.

În aceste scopuri, ele fuseseră cuprinse şi scrise şi în firmanul meu, purtător de înaltă glorie, împodobit tot cu hatt-i-humaiunul meu, care fusese dat în 1791—1792 *(=1206)*, pentru reînnoirea celorlalte porunci.

Dat fiind clar că, odată cu trecerea timpului, unele din condiţiile pomenite mai sus au fost perturbate şi încălcate, iar potrivit clauzelor tratatului *(ahidname)* în vigoare dintre Înaltul Devlet şi împărăţia Rusiei, împărăţia

Rusiei avînd dreptul și atribuția de a mijloci în privința celor două țări, de aceea, pentru a se întări și mai mult, de azi încolo, îndeplinirea condițiilor menționate mai sus, ambasadorul Rusiei, care stă la Poarta fericirii mele, a prezentat un raport scris *(takrir)* și a adus la cunoștință, din însărcinarea statului său, precum că se dorește adăugarea și a articolelor menționate mai jos:

— De azi încolo, durata domniei voievozilor să se stabilească la șapte ani, întocmai, socotindu-se din ziua numirii lor, iar dacă nu se va dovedi vinovăția lor, atunci ei să nu fie mazilîți înainte de termenul amintit mai sus. Dacă, în perioada amintită mai sus, se ivește vreo vinovăție a lor, Înaltul Devlet să aducă aceasta la cunoștința ambasadorului Rusiei. După ce se vor face astfel cercetări de ambele părți, dacă va ieși la iveală și se va dovedi că voievodul respectiv are, într-adevăr, vină, numai în situația aceea să se îngăduie mazilirea lui.

— De asemenea, anulîndu-se dările, avaieturile și cererile introduse după anul *1198* [18], voievodul să fixeze și să stabilească dările anuale pe această bază și împreună cu boierii de Divan și să le împartă cu dreptate, iar voievozii să se ferească de fapte potrivnice acestei reguli. De asemenea, voievozii să respecte declarațiile pe care le-ar avea de făcut ambasadorul Rusiei în această privință sau în legătură cu menținerea condițiilor cuprinse în înaltul firman de față.

— De asemenea, să se anuleze tulburările care s-au produs în privința scutirilor de raiale de către boierii țării, sub denumirea de „scutelnicii", iar pentru a ușura, în acest fel, greutățile dărilor, nimeni dintre raiale, în afară de numărul de scutelnici trecuți pe seama vistieriei, să nu mai fie scutit de dări și toți să suporte în mod egal greutățile dărilor, iar perceptorii de dări să fie opriți cu desăvîrșire de a persecuta sau de a tiraniza raialele într-un fel oarecare.

— De asemenea, dat fiind că pentru plata lefurilor oștilor din Țara Românească e nevoie să se facă scăderi de dări și să se dea oarecare ajutor separat și din Moldova, de aceea, potrivit unei alte porunci, care va fi emisă în legătură cu această chestiune, ele să fie aranjate cu dreptate și cu echitate, iar voievodului și boierilor țării să li se dea poruncă și sfaturi ca să depună strădiuințe în vederea creării condițiilor ce se cuvin pentru evacuarea grabnică a oștilor din Țara Românească, precum și pentru plata lefurilor lor. De asemenea, plata acestor lefuri depinzînd de strîngerea sumelor trebuincioase, după ce voievodul va achita această obligație, raialelor Țării Românești să li se ofere, potrivit înaltei iradele, un an de scutire.

— De asemenea, în înaltele porunci ce vor fi emise, să se arate clar cantitățile de cherestele, cereale, grăsimi [19] și oi, pe scurt, cele ce vor fi orînduite pentru Înaltul Devlet, din produsele țării, iar în astfel de porunci făcîndu-se apel și la boieri, poruncile de acest fel să fie citite pe față la Divanul Țării Românești. De asemenea, întrucît urmează să se discute cu boierii respectivi dacă va fi cu putință sau nu procurarea, în întregime sau în parte, a celor ce se cer, să fie luată în seamă rugămintea pe care o vor face boierii în această privință, prin mijlocirea voievozilor lor. De asemenea, costul celor orînduite plătindu-se din partea miriei, în bani și fără șovăială, după prețul curent, să nu se cumpere sub alte forme, iar costul zaherelelor ce vor fi cumpărate să se dea potrivit prețului care se va fixa în fiecare an la schela Brăilei. De asemenea, pentru ca transportul zaherelelor să nu devină o povară asupra raialelor, sub formă de corvoadă, voievozii să acorde atenție, cu bună-cre-

dinţă, pentru ca preţul ce va fi stabilit la schela amintită mai sus să se fixeze şi să se stabilească socotindu-se şi transportul zaherelelor.

— De asemenea, înaltele porunci ce vor fi emise în legătură cu cele două ţări să fie citite pe faţă la Divanul Ţării Româneşti, iar după aceea să se păstreze în condicile ţării.

— De asemenea, posturile ţării să fie date locuitorilor ţării, dar şi voievozii să fie volnici în a-i alege şi pe aceia dintre cei de neam grec [20], care sînt cinstiţi şi pricepuţi şi care merită să ocupe aceste posturi, iar în cazul ivirii tiraniilor lor, voievozii să-i mazilească şi să-i pedepsească pe ei, întocmai ca pe boierii ţării, şi să-i oblige să restituie cele luate prin tiranie.

— De asemenea, în fiecare an, voievodul apreciind, împreună cu boierii de Divan, cheltuielile necesare administrării caselor de poştă *(Menzilhane)*, voievodul să nu ia sub nici un pretext mai mult decît suma ce va fi stabilită, iar administrarea spitalelor şi şcolilor şi drumurilor, precum şi a altor chestiuni de acest fel, specifice ţării, să fie dată pe seama boierilor ţării, prin porunca şi sfatul voievozilor.

— De asemenea, averile rămase după moartea acelora dintre cei din tagma călugărilor care nu aparţin mitropolitului şi mănăstirilor să nu fie cerute şi pretinse de nimeni, ci să fie distribuite, prin mijlocirea voievozilor, ca venituri pentru „lăzile" săracilor şi orfanilor sau pentru alte „lăzi de binefacere" de acest fel, iar la moartea călugărilor care aparţin mănăstirilor, averile rămase de la ei să fie lăsate ca venituri pentru mănăstirile de care aparţineau.

— De asemenea, în chestiunea menţinerii şi folosirii, ca şi mai înainte, a oştaşilor care se folosesc, din trecut şi pînă acum, pentru paza ţării, voievozii s-o aranjeze discutînd-o împreună cu boierii ţării.

— De asemenea, să fie restituite pămînturile Ţării Româneşti şi ale Moldovei, acaparate sub denumirea de „raia" *(re'aya)*, din Ţara Românească, la Giurgiu *(Yerkökü)*, la Brăila *(Ibrail)*, la Turnu *(Kule)* şi dincolo de Olt, iar din Moldova, în ţinutul Hotinului. În poruncile înalte, ce vor fi emise în legătură cu aceasta şi vor fi adresate celor de trebuinţă, să se stabilească termene.

— De asemenea, aşa cum s-a arătat mai sus, în afară de negustorii fermanlîi, să se acorde grijă pentru oprirea şi împiedicarea acelora dintre locuitorii din împrejurimi, dintre iamaci *(yamak)* şi alţii, care, contrar clauzelor, intră în ţară şi se stabilesc acolo şi pricinuiesc raialelor pagube.

Astfel, dorinţa specială a împărăţiei mele este ca înaltele porunci, ce vor fi trimise de azi încolo pentru cele două ţări, să fie potrivite acestor condiţii şi să fie în conformitate cu privilegiile *(imtiyâzât)* şi cu obiceiurile ţării, iar locuitorii ţării, care stau în linişte şi în siguranţă sub ocrotitoarea mea umbră împărătească, să fie mulţumiţi şi în bunăstare.

— De asemenea, să se creeze condiţii pentru liniştea desăvîrşită şi pentru prosperitatea lor şi să nu se îngăduie fapte potrivnice privilegiilor ţării, acordate şi dăruite cu acest firman al meu, purtător de înaltă glorie.

Astfel, s-a dat firmanul meu pentru ca, fie tu, care eşti voievodul mai sus pomenit, potrivit cerinţelor devotamentul şi dreptăţii cu care te-ai născut şi potrivit cerinţelor zelului şi faptelor tale, după voie, fie boierii sau locuitorii ţării să aduceţi la îndeplinire mulţumirile voastre pentru numeroasele privilegii pe care le-aţi obţinut şi, arătînd grijă pentru pregătirea şi executarea celor ce vor fi cerute cu înalte porunci, potrivit condiţiilor scrise mai sus, să

depuneți eforturile și străduințele voastre pentru a arăta, în toate împrejurările, supunerea și ascultarea voastră, ce se cuvin, precum și pentru a îndeplini ceremonialul cuvenit supunerii și devotamentului și să vă feriți și să vă țineți departe de a îngădui fapte și purtări, cît de mici, potrivnice firmanului și îngăduinței. De aceea a fost emisă această poruncă a mea, purtătoare de înaltă glorie, și a fost trimisă prin ... [21].

Astfel tu, care ești voievodul cel pomenit mai sus, să citești firmanul meu, purtător de înalt titlu, în fața mitropolitului Țării Românești și a tuturor episcopilor și arhimandriților și egumenilor, precum și în fața tuturor boierilor și boierașilor și căpitanilor *(kapudan)* și a locuitorilor și raialei de acolo, și să aduci la cunoștința lor și să le semnalezi cuprinsul lui, plin de dreptate. De vreme ce, fie boierii, fie raialele Țării Românești, îndeplinind cu devotament și cu credință ceremonialul ce se cuvine supunerii și ascultării lor față de poruncile mele împărătești, care cer ascultare, și de vreme de nu se vor abate din calea dreaptă a îndeplinirii celor ce se cuvin ascultării și supunerii, atunci e sigur faptul că și pe vremea împărăției mele, purtătoare de dreptate, milosteniile și favorurile mele împărătești se vor răspîndi, sub toate formele, peste raiale și beraiale, peste cei neputincioși și slabi și, în felul acesta, ei vor obține mereu și fără contenire liniștea și bunăstarea lor. De asemenea și tu, precum și urmașii tăi nu veți îndura grija mazilirii și a destituirii, atîta vreme cît veți îndeplini supunerea voastră față de înaltul meu Devlet, precum și cele ce se cuvin recunoștințelor voastre pentru generozitățile înaltei mele persoane purtătoare de coroană și atîta vreme cît vor fi executate întocmai sfaturile menționate mai sus și de vreme ce nu se va manifesta de la tine vreo vină clară, care să necesite mazilirea și schimbarea ta. De asemenea, vei rămîne la domnia *(voyvodalık)* Țării Românești atîta vreme cît vei menține fără contenire devotamentul tău și buna ta credință.

De asemenea, este sigur că, respectîndu-se fără contenire clauzele amintite mai sus, vor fi depuse eforturi necontenite, din partea împărăției mele, ca și a vizirilor mei mari și a dregătorilor *(vükelâ)* mei onorați, și se va acorda grijă față de privilegiile și bunăstarea de care se bucuraseră pe vremea domniei purtătoare de dreptate a strămoșului meu, măria sa sultanul Mehmed han [22], preaînaltul Allah să-l milostivească și să-i fie locul în rai!

De asemenea, e sigur și hotărît faptul că, îndată ce se va prinde de veste, li se vor veni de hac locuitorilor de pe malurile Dunării și de la serhaturi, precum și celorlalți, mici sau mari, care vor îndrăzni să săvîrșească fapte contrare nizamului dat.

De aceea, aducînd la cunoștința tuturor boierilor, locuitorilor și raialelor Țării Românești foloasele înaltei mele porunci, să depui eforturile tale în a-i sfătui ca să se roage pentru dăinuirea vieții și a împărăției mele și pentru mărirea gloriei mele și să te ferești și să te ții departe de contrariul!

Adaos: Înalta poruncă a fost scrisă la sfîrșitul *(evahır)* lui Dja., anul ⟨1⟩217.

Însemnare: Deasupra ilustrei porunci s-a scris hatt-i-humaiunul purtător de glorie, zicîndu-se: *„Să se procedeze potrivit cerințelor"*.

Suret. Arh. St. Buc., Doc. turc. VII/1149 și XXXII/2440[b]; scris: *neshi*. Rez. Cat., I, p. 165—167, nr. 705; II, p. 408—409, nr. 1 441. *Ed. trad. rom.:* G. Fotino, *Istoria Daciei*, vol. III, 1859, p. 223—235 (trad. G. Sion); Papiu-Ilarian, *Tesaur de monumente istorice*, vol. II, București, 1863, p. 308—315; Lazăr Șăineanu, *Influența orientală*..., vol. I, București, 1900, p. CCXCIII—CCCXI; D. A. Sturdza ș.a., *Acte și documente*...,

vol. I, București, 1888, p. 277—289 (după Papiu-Ilarian); *Studii:* Tr. Ionescu, *Hatișeriful din 1802 și începutul luptei pentru asigurarea pieții interne a Principatelor dunărene,* în *Studii și articole de istorie,* vol. I, București, 1956, p. 37—78.

---

[1] *Ipsilanti-zade Kostantin.*
[2] *Evasıt muharrem 1206* = 10 — 19 septembrie 1791.
[3] *3 zilhicce 1205* = 3 august 1791.
[4] Abdul-Hamid I.
[5] *Evahır rebi I 1198* = 13 — 22 februarie 1784.
[6] *Nisbet-i-mal.*
[7] *Dem diyeti.*
[8] *Selem akçesi.*
[9] *Menzil ahkâmı.*
[10] În text: *fetavi* (pl. de la *fetva*).
[11] *1177 H.* = 12 iulie 1763 — 30 iunie 1764.
[12] *Ana-Tuna.*
[13] *Bina-emini.*
[14] *Evasıt şevval 1188* = 15—24 decembrie 1774.
[15] *Hatt-ı-hümayun.*
[16] *Mankalya ustaları.*
[17] Este vorba de *Senedul din 1783.*
[18] *1198 H.* = 26 noiembrie 1783 — 13 noiembrie 1784.
[19] *Rogan-sade.*
[20] *Rum taifesi.*
[21] Loc alb.
[22] Mehmed al IV-lea.

110 1802 septembrie 29 — octombrie 8 *(1217 cemazi II, evail)*

Hatt-i-șerif prin care sultanul Selim al III-lea confirmă privilegiile din trecut ale Moldovei, adăugînd și altele noi, la cererea ambasadorului Rusiei, V. S. Tamara. Documentul a fost emis cu prilejul numirii lui Alexandru Moruzi. Sînt incluse unele clauze și pentru Țara Românească.

Poruncă * adresată voievodului Alexandru Moruzi [1], sfîrșitul să-i fie cu noroc!, care a fost numit de astă dată voievod al Moldovei:

Pe vremea cînd se încheiase cu bine pacea și prietenia între Înalta mea împărăție veșnică și împărăția Austriei [2], atunci, împărăteasca mea mărire milostivindu-se în privința stării celor cinci ținuturi ale Moldovei, luate de la austrieci, fusese emis preaînaltul meu firman strălucit pentru iertarea dărilor celor cinci ținuturi, atît în ceea ce privește haraciul, cît și toate celelalte dări, mari sau mici, socotindu-se, această iertare a dărilor, din ziua semnării păcii cu Austria, adică din a treia zi a lunii zilhidjge a anului 1205 [3], pînă la împlinirea a doi ani.

De asemenea, după ce dușmănia și vrajba dintre Împărăția mea și împărăția Rusiei se schimbaseră în pace și prietenie [4], atunci, din îndurare și față de raialele celorlalte ținuturi ale Moldovei, care înduraseră suferințe și necazuri în timpul războiului, se dăruise, iarăși, către sfîrșitul lunii djemazi-ul evvel a anului 1206 [5], ilustrul meu firman cuprinzînd iertarea dărilor numitelor ținuturi ale Moldovei atît de haraci, cît și de iidie și richiabie și giaizele, precum și de alte dări, mici sau mari, iertarea acestor dări începînd din a 22-a zi a lunii djemazi-ul-ahîr a anului 1206 [6] și prelungindu-se pînă la împlinirea a doi ani.

Dar după aceea a venit, din partea boierilor și a celorlalți locuitori ai Moldovei, arzul „grecesc" *(Rumi)*, iar după tălmăcirea ce s-a arătat, s-a văzut că acesta cuprindea că, din pricina necazurilor și strîmtorilor, de

patru—cinci ani, pe care le-au suferit în timpul războiului, cu năvălirile și încălcările ce s-au întîmplat, cei mai mulți dintre ei au fost nevoiți să-și lase vetrele lor și să plece în alte părți, ceea ce a dus la părăginirea pămînturilor țării, încît locuitorii ei au ajuns într-o stare nenorocită și jalnică. De aceea, avînd supunere nemărginită și arătînd ascultare deplină față de puternica mea împărăție și bizuindu-se pe milostenia și îndurarea puterii mele față de dînșii, ei s-au rugat pentru reînnoirea preaînaltului firman, care fusese dat mai înainte, cuprinzînd buna rînduială a țării, ca și a celorlalte privilegii.

Astfel, căutîndu-se caidurile care se păstrează la Divanul meu împărătesc, în legătură cu firmanele ce se dădeau, s-a găsit printre ele înregistrat precum că, în anul 1188, pe la jumătatea lunii șevval [7], fuseseră date, pentru amîndouă țările mai sus pomenite, firmane ilustre, împodobite cu ilustrul meu hatt-i-humaiun și cuprinzînd cele de mai jos:

— Raialele acestor două pămînturi, Țara Românească și Moldova, socotite ca și chilerul împărăției mele, plătind, după starea lor, darea anuală, adică haraciul, să nu mai fie supărate pentru socotelile vechi, oricare ar fi ele, și nici pentru bani în numerar *(nakd)* sau pentru altele, sub oricare nume ar fi, iar cînd se va întîmpla să se ivească pricini între un musulman și raialele țării sau între raiale, această pricini să o cerceteze cu dreptate și echitate domnul Moldovei, cel de atunci, și ascultînd atît pe pîrîți, cît și pe pîrîtori, să aducă la îndeplinire dreptatea ce se va dovedi. De asemenea, la judecățile ce se vor întîmpla între musulmani și raiale să fie mijlocitori atît cel care se va afla divan-efendisi al domnului din vremea aceea, cît și alți musulmani, iar dacă vreo pricină din acestea, ce vor fi între musulmani și raiale, nu se va încheia nici prin mijlocirea celor pomeniți mai sus, adică divan-efendisi, ce va fi lîngă domnul Moldovei din vremea aceea, și alți musulmani, și dacă se va dovedi că pîrîții sau pîrîtorii se gîndesc să pricinuiască pagube și stricăciuni sărmanelor raiale, atunci să nu se îngăduie împovărarea și asuprirea locuitorilor cu astfel de născociri și contrare legii, ci, încheierea unor astfel de pricini îndoielnice să se facă în fața cadiului de Brăila *(Ibrail)*, cercetîndu-se cu toată dreptatea. Cînd li se vor înfățișa pricini de acest fel, atunci, cadiii de Brăila, la rîndul lor, să fie cu luare aminte și să nu facă, în nici un chip, ceva împotriva dreptății și pravilelor, ci să se străduiască să dea dreptate părții căreia i se cuvine și să nu împovăreze cu nedreptăți pe sărmanele raiale ale țării.

— De asemenea, raialele Moldovei să nu fie asuprite și supărate, cerîndu-li-se și silindu-le să se ducă în alte părți pentru vreo pricină de judecată.

— De asemenea, s-a dat sentință religioasă *(fetva)* precum că mărturia creștinului *(zimmi)* împotriva unui musulman se acceptă și este luată în seamă numai la judecățile clironomiilor și ale genealogiei, adică rudeniilor, iar la celelalte pricini, ce nu sînt pentru clironomie și rudenie, nu se primește mărturia creștinului. De aceea, pentru acestea să se procedeze potrivit cuprinsului fetvalei mai sus amintite.

— De asemenea, oricare dintre cei din ceata ostășească sau dintre ceilalți ⟨musulmani⟩ va face vreo greșeală în Moldova, cei de acest fel să fie trimiși la serhaturile din împrejurimi, iar acolo să fie pedepsiți prin mijlocirea căpeteniilor lor.

— De asemenea, fuseseră date mai înainte înalte firmanuri speciale pentru ca cei de la serhaturi și alții, din cazalele Dunării, să nu cuteze, împotriva nizamului de mai înainte, să intre pe pămîntul Moldovei și să se strice

din temelii cîşlele ce sînt pe pămîntul Moldovei şi care sînt de mai înainte şi ca să fie izgoniţi netrebnicii şi răufăcătorii care umblă în ţară fără nici o trebuinţă.

Cu toate acestea, se poate presupune că unii dintre cei de acest fel vor încerca să intre în ţară, iar după ce vor provoca între ei certuri şi vor omorî unii pe alţii, vor cere apoi „preţul sîngelui" [8] şi, prin născociri şi minciuni, vor pricinui asupriri şi vor supăra pe sărmanele raiale ale Moldovei, prin cereri nedrepte de lucruri şi bani.

De aceea, de acum înainte, afară de negustorii orînduiţi şi număraţi, nimeni altul din serhaturi să nu cuteze să intre pe pămîntul Moldovei. Chiar şi negustorii aceia, cunoscuţi, de care s-a vorbit mai sus, cînd vor veni în ţară pentru negustoria lor, să ia de la căpeteniile lor teşcherele de învoire şi, ajungînd în Moldova, să arate teşcherelele acelea fie însuşi domnului Moldovei, fie vechilului său şi, luînd din nou alte teşcherele de la domnul Moldovei sau de la vechilul său, să-şi facă astfel aliş-verişul lor cu slobozenie, dar, în ţinuturile în care vor merge pentru negustorie, ei să nu ceară să zidească, să cumpere case pentru şederea lor, nici să are şi să semene, nici să supere în alte chipuri pe raiale, nici să dea arvună [9]. Toate acestea sînt cuprinse în înaltele porunci care au fost date mai înainte pentru nizam şi trebuie să se urmeze după ele.

— De asemenea, pentru procese şi pricini neadevărate să nu se rînduiască în Moldova mubaşiri din partea vizirilor, cadiilor şi căpeteniilor, pentru supărarea sărmanelor raiale.

— De asemenea, pentru cîte locuri şi moşii, mănăstireşti sau ale altora, care, prin silnicie şi nedreptate, au fost luate în stăpînire de cei netrebnici şi care locuri se numesc pînă acuma „raiale", să se facă cercetare cu amănuntul şi după toată dreptatea, iar dacă se va dovedi că au fost stăpînite pe nedrept, atunci ele să fie date iarăşi înapoi stăpînilor adevăraţi.

— De asemenea, nu este îngăduit ca negustorii ⟨otomani⟩ să aibe pe pămîntul Moldovei proprietăţi şi ciftlicuri şi nici să-şi pască vitele lor.

— De asemenea, fiind oprit vizirilor mei mari, precum şi beilerbeilor mei glorioşi ca, atunci cînd se duc la posturile lor sau cînd se întorc, să se abată din drumul lor şi, intrînd în ţara Moldovei, să ia de la raiale, fără plată, cele pentru hrana lor sau oameni sau cai de menzil sau să facă alte asemenea fapte care pricinuiesc pagube sărmanelor raiale, de aceea împărăţia mea nu îngădui, în nici un chip, să se aducă, de acum încolo, pagube locuitorilor Moldovei de către viziri şi beilerbei şi iecpaielile *(etba)* lor, abătîndu-se din drumul cel drept şi intrînd în ţara Moldovei.

— De asemenea, cei care merg cu treburi pe la serhaturile din jurul acestor părţi, trecători sau olaci *(tatar)* sau alţii, să nu se abată din drumul lor cel drept şi să nu intre în Moldova şi să nu ceară cai de menzil mai mulţi decît ceea ce este cuprins în firmanele de menzil, aflate în mîinile lor.

— De asemenea, toţi cei care vor merge, după timp, cu misiuni în Moldova, nici ei să nu facă supărări cerînd mai mulţi cai decît ceea ce este cuprins în firmanele de menzil, pe care le vor avea cu ei.

Toate cele de mai sus fiind cuprinse şi în poruncile de mai înainte, dacă, pentru punerea lor în aplicare s-a arătat pînă acuma nesilinţă, totuşi, de acum înainte toate aceste sureturi să fie respectate cu pază nestrămutată şi să se arate cea mai mare grijă, iar toţi cei care vor cuteza să săvîrşească fapte potrivnice înaltei porunci împărăteşti, cei de acest fel să fie pedepsiţi fără întîrziere şi după cum merită.

— De asemenea, fiind date încă de mai înainte înalte firmane împărăteşti în sensul ca, atunci cînd raialele Moldovei vor merge la tîrgurile cazalelor şi satelor de peste Dunăre sau pentru vreo trebuinţă a lor sau chiar şi pentru aliş-verişul lor, ele să nu fie supărate de strîngătorii de haraci sau de căpeteniile din aceste părţi, nici cu cereri de gizia, nici cu ispenge şi nici cu alte pricini. De asemenea, nici oamenii strîngătorilor de haraci sau ai colgiilor să nu umble pe pămîntul Moldovei sub pretextul că sînt în căutare de oameni străini. În acest scop, au fost date porunci, prin înalte firmane, către cei în cauză ca să se ţină departe de astfel de fapte.

— De asemenea, atît raialele cît şi ceilalţi locuitori ai Moldovei să nu aibă vreo supărare de la nimeni pentru straiele şi pentru portul lor, date fiind iertarea şi slobozenia desăvîrşită a ţării în aceste privinţe.

— De asemenea, boierii care au venit mai înainte aici cu mahzar au arătat că s-ar fi dat mai de mult hatt-i-humaiunuri ilustre precum că acele dintre raialele Moldovei care vor primi credinţa musulmană nu pot să ceară partea lor de moştenire de la părinţii şi rudele lor. Dar nu s-a găsit în condicile caidurilor precum că s-ar fi dat asemenea hatt-i-humaiunuri sau preaînalte firmane. Dar, fiindcă pricina aceasta este din cele ce atîrnă de ale pravilei, s-a cerut legiuita hotărîre şi s-au dat patru ilustre sentinţe religioase *(fetavi)*, cuprinzînd următoarele:

„*Întîi*: Dacă nazarineanul cutare, adică creştinul, va primi credinţa musulmană şi va muri, atunci tatăl acelui nazarinean, fiind de aceeaşi credinţă, nu poate fi moştenitorul fiului său, care a trecut la islamism".

„*Al doilea*: Dacă cutare nazarinean, bărbatul cutărei nazarinence, va primi credinţa musulmană, iar femeia lui va rămîne întru cea dintîia credinţă a ei şi va muri, atunci nu-i poate fi moştenitor bărbatul ei, care a primit credinţa islamică".

„*Al treilea*: Dacă nazarineanul cutare, fiul cutărui nazarinean, va primi credinţa musulmană şi tatăl său va muri în legea lui, nazarinean fiind, atunci fiul său, care a primit credinţa islamică, nu poate fi moştenitorul său".

„*Al patrulea*: Dacă cutare, de credinţă musulmană, va slobozi şi va ierta pe robul său, nazarineanul cutare, iar robul acela va muri fără a primi credinţa islamică, atunci, stăpînul său, care l-a iertat, nu-l poate moşteni pe acest rob nazarinean, slobozit".

Acestea fiind fetvalele, se cuvine, aşadar, să se procedeze cu nestrămutare după cuprinsul lor.

— De asemenea, se iertase şi se renunţase de a se face mubaea *(mubaye'a)*, adică să se cumpere din Moldova oi cu preţuri hotărîte, în fiecare an, după înaltele firmanuri şi prin mijlocirea capugibaşiului care va fi. Dar, de asemenea, fiind şi neapărată trebuinţă ca să se aducă oi din ţările preaputernicei mele împărăţii, pentru tainurile miriei şi pentru hrana locuitorilor de la Înalta Poartă, raialele ţării Moldovei să nu tăinuiască oile ce vor avea de vînzare, ci să le vîndă, la preţul zilei, negustorilor şi gelepilor. În felul acesta, prin mijlocirea voievodului Moldovei, care va fi, să nu se facă cusur în a trimite la Poarta fericirii mele cît mai multe oi, cît se va putea, iar locuitorii Moldovei să vîndă oile respective numai negustorilor şi gelepilor care le vor aduce la Înalta Poartă şi să nu le vîndă în alte părţi.

— De asemenea, Moldova fiind socotită ca şi chilerul Împărăţiei mele, cererea de a se aduce multe zaherele din amîndouă ţările, Ţara Românească şi Moldova, este nestrămutată, întrucît zaherelele de tot felul, ce se cer din aceste ţări, sînt pentru îndestularea cu provizii a locuitorilor de la Înalta mea

Poartă. Întrucît este evident că cererea prin mucaiesea *(mukayese)* duce la supărarea și la necăjirea sărmanelor raiale, de aceea dau învoirea mea împărătească și pentru înlăturarea acesteia cu condițiile de mai jos:

— Din recoltele pe care le obțin raialele Moldovei, prin lucrarea pămîntului și prin semănături, ele să coboare, fără contenire, zaherele îndestulătoare la schelele de pe Dunăre și să le vîndă la prețul curent reisilor corăbiilor de Capan, dar numai acelor reisi care vor veni la Poarta fericirii și nu se vor duce în alte părți.

— De asemenea, locuitorii Moldovei să nu renunțe la arături și la semănături, arătînd nesilința lor din pricina că s-a ridicat cererea de zaherele prin mucaiesea. Dar mai cu seamă, să nu tăinuiască locuitorii zaherelele pe care le au de vînzare, cu gîndul de cîștiguri mai multe. În felul acesta, raialele Moldovei să aibă foloase și să cîștige din vînzarea zaherelelor, iar cei care locuiesc la înalta mea Poartă să nu ducă lipsuri în privința celor de trebuință pentru întreținerea lor.

De aceea, în această pricină, să arate mereu silința cuvenită atît voievodul Moldovei, care va fi, cît și boierii țării.

— De asemenea, oricîte și orice greșeli au apucat să facă boierii și raialele Țării Românești și Moldovei, după nevoie, în timpul războiului trecut, toate faptele și purtările lor au fost iertate de împărăția mea, cu uitare desăvîrșită, și nu vor fi aduse în veci în amintirea împărăției mele puternice nici pentru a-i cerceta, nici pentru a-i „răsplăti", în sens rău, pentru faptele lor din trecut.

De aceea, atîta vreme cît ei vor fi neclintiți în cercul supunerii și ascultării față de puternica mea împărăție și vor îndeplini cele ce se cuvin datoriei lor de supuși, neabătîndu-se din cuviincioasa lor plecare, și de acum înainte nu vor vedea nimic altceva, din partea împărăției mele, decît milostivire, îndurare și ocrotire care, fără îndoială, vor fi arătate către toți deopotrivă.

— De asemenea, întrucît boieriile Țării Românești și ale Moldovei se cuvin să fie date acelora dintre greci și pămînteni care vor fi aleși și vor fi cu bună chibzuială și credincioși, de aceea chestiunea boieriilor se lasă întrutotul pe seama voievozilor Țării Românești și Moldovei, spre a-i desemna în slujbele lor, după trebuință, pe cei vrednici și credincioși atît dintre greci, cît și dintre boierii pămînteni, dînd întâietate celor mai iscusiți boieri pămînteni în privința boieriilor care revin într-adevăr pămîntenilor.

— De asemenea, cînd vor trebui cherestele pentru zidirile cetăților care sînt în partea Rumeliei, cherestelele respective să se taie din codrii Țării Românești și ai Moldovei și să se care la locurile unde este trebuință, dar, luîndu-se seneturi pecetluite de intendentul de construcții [10] pentru sumele cherestelelor, să se plătească, fără lipsă, din banii tributului *(cizye)* Țării Românești și Moldovei, costul pentru tăiatul și căratul cherestelelor și să nu se scadă nici un ban.

— De asemenea, mai înainte, oameni trimiși din partea nazîrului Chiliei mergeau la Galați *(Kalas)* și pricinuiau supărări prin cerere de vamă *(gümrük)*, deși vămile tuturor zaherelelor și ale altor lucruri, ce se coboară la schele, se luau, după obiceiul țării, de către voievodul Moldovei. De aceea, s-au dat înalte porunci ca să nu mai meargă de acum înainte la Galați oameni de ai nazîrului Chiliei și să nu cuteze să pricinuiască supărări prin cerere de vamă.

— De asemenea, separat de aceasta, nu s-a găsit trecut în condicile Cancelariei Divanului [11] că s-ar fi dat vreodată înaltă poruncă în sensul ca să stea la Galați vameși de la Isaccea. De aceea să se depună silință pentru

a se renunţa cu totul la trimiterea de vameşi de la Isaccea şi oameni de ai nazîrului Chiliei, la Galaţi, fiind un lucru ce nu se cuvine.

— De asemenea, pricinuieşte pagubă şi strîngerea, din ţara Moldovei, an de an, a cantităţii cunoscute de silitră, pentru nevoile Tarapanalei împărăteşti [12], orînduindu-se, tot anul, cînd unul, cînd altul, ceea ce dădea prilej de chiverniseală, iar trimişii aceia, care se numeau arendaşi *(mültezim)*, mergînd acolo, supărau şi încărcau pe sărmanele raiale. Şi aceasta fiind împotriva bunăvoinţei mele împărăteşti, de aceea, de acum înainte, nu va mai merge nimeni în Moldova sub nume de nazîr sau mültezim ca să ceară silitră. Silitra trebuincioasă pentru Tarapanaua mea împărătească să fie pregătită prin mijlocirea voievodului Moldovei, iar costul cumpărării şi al chiriei pentru transport să fie plătit locuitorilor ţării din banii miriei împărăteşti ai Moldovei. Apoi, să se dea de ştire Tarapanalei mele împărăteşti arătîndu-se la care schelă anume a fost coborîtă, pentru ca, de acolo, să se transporte cu corăbiile la înalta mea Poartă.

— De asemenea, pentru ca acest nizam, care s-a întocmit, să fie păzit cu desăvîrşire şi pentru ca să fie aduse la îndeplinire cele pomenite mai sus, să fie pedepsiţi toţi cei care vor săvîrşi fapte potrivnice acestei porunci. În acest scop, să se cerceteze, la nevoie, din condici fiecare pildă, din cele arătate mai sus, şi să se facă arz către înalta mea Poartă.

— De asemenea, întrucît cei care au greşit în timpul războiului, fie dintre boieri, fie dintre raiale şi locuitori ai Ţării Româneşti şi Moldovei, s-au învrednicit să obţină împărăteasca mea iertare, aşa cum s-a spus mai sus, de aceea, să li se reînnoiască iarăşi boieriile pe care le-au avut înainte de război, dîndu-li-se înapoi şi acareturile, adică moşiile lor.

— De asemenea, s-a mai găsit scris şi trecut în caidurile Divanului împărătesc că, la nizamurile de mai sus, se adaugă şi orînduiala de mai jos, pentru copleşirea lor cu ocrotire, cu condiţia ca, în schimbul milei şi îndurării mele împărăteşti sigure faţă de dînşii, ei, la rîndul lor, să fie de acum înainte cu luare aminte, spre a îndeplini cele ce se cuvin datoriei lor de supunere, fără să se abată cîtuşi de puţin de pe calea credinţei şi ascultării, ci să-şi arate silinţa pentru supunerea şi ascultarea lor, nemărginite, faţă de voievozi şi să aibă grijă de îndeplinirea slujbelor împărăteşti, ţinîndu-se departe, cu cea mai mare luare aminte, de cel mai mic cusur. Aceste aşezări şi sureturi sînt cele de mai jos:

— De acum înainte să nu se mai ceară din Ţara Românească mai mult de 619 pungi de aspri, iar din Moldova să se ceară numai 135 pungi şi 445 $^1/_2$ guruşi pentru haraciul anual, iar această dare anuală, din fiecare ţară, să fie predată aici, la împărăteasca mea Poartă, la sfîrşitul anului, şi să nu se facă havalele.

— De asemenea, din Ţara Românească să se mai dea 90 000 de guruşi, în bani şi lucruri, pentru iidie, şi 40 000 de guruşi pentru richiabie, iar din Moldova să se mai dea 90 000 de guruşi, în bani şi lucruri, pentru iidie, şi 25 000 de guruşi pentru richiabie, şi să nu se mai ceară nimic mai mult.

— De asemenea, de la domni *(bey)* să nu se ceară pe toţi anii mucarer *(ibkaiye)*, adică reînnoirea domniei, şi domnii să nu fie schimbaţi pînă ce nu se va ivi vreo greşeală care să se dovedească adevărată.

— De asemenea, de la domni, ce se fac după vreme, să nu se ceară giaizele şi avaieturi cu nimic mai mult decît ceea ce se obişnuieşte din vechime, dar şi aceste giaizele şi avaieturi obişnuite să nu fie percepute de la raialele ţării, ci să fie date din veniturile ce se cuvin domnilor, adică din ocne, din arenzi *(mukataa)*, vămi şi din celelalte impozite.

— De asemenea, paşalele şi cadiii şi căpeteniile din vecinătăţile celor două ţări menţionate mai sus să nu pretindă de acolo hassuri şi avaieturi, care aduc pagube sărmanelor raiale, şi să nu trimită nici mubaşiri, ca din partea lor, numai şi numai pentru a lua bani sau alte daruri, ceea ce nu sînt iertate de înalta mea împărăţie.

— De asemenea, cînd se vor întîmpla să fie mazilîţi sau numiţi demnitarii împărăţiei mele, nu are a se da din ţară nici un fel de giaizele sau avaieturi. De asemenea, din cele două ţări să se ceară cereale şi celelalte zaherele atît cît să nu pricinuiască raialelor strîmtorări, iar cînd va cumpăra miria zaherele din ţările respective, atunci să se plătească în bani costul zaherelelor. De asemenea, chiria transportului să nu se încarce asupra locuitorilor, iar cînd vor cumpăra zaherele negustorii, să le plătească după preţul zilei cu bani peşini.

— De asemenea, întrucît în cele două porunci de mai înainte, de care s-a amintit, se cuprinde că cumpărarea de oi din cele două ţări, prin mijlocirea saigiiilor şi a casapbaşiilor, pricinuieşte pagubă şi nedreptate raialelor, după cum s-a arătat mai înainte, s-a iertat cumpărarea de oi într-acel chip. Dar, fiind trebuincios lucru de a se aduce oi, din stăpînirea împărăţiei mele, pentru tainurile miriei şi pentru hrana locuitorilor de la Poarta împărăţiei mele, de aceea raialele Moldovei să nu tăinuiască oile lor, ce le au de vînzare, ci să le vîndă negustorilor şi gelepilor la preţul zilei şi, în felul acesta, prin supravegherea domnului Moldovei, să nu se facă cusur în trimiterea de oi cît mai multe la Poarta împărăţiei mele. Dar locuitorii Moldovei să vîndă aceste oi numai acelor negustori şi gelepi care le vor aduce la Poarta împărăţiei şi nu le vor duce în alte părţi. Astfel, şi de acum înainte să se depună silinţă pentru îndeplinirea tuturor celor cîte sînt pentru aceste trebuinţe.

— De asemenea, cînd se vor cere din amîndouă ţările cherestele şi alte lucruri trebuincioase pentru zidiri, mai întîi să se dea de ştire domnilor de atunci de tot ceea ce se cere şi în acest chip să se care acele cherestele la hotarele ţărilor şi să se plătească raialelor, atît tăiatul, cît şi căratul, de către mubaşirii ce vor fi la construcţiile respective şi în bani peşini şi în aşa fel ca raialele să fie mulţumite. Dar raialele să nu fie silite, în nici un chip, să care şi dincolo de hotare aceste cherestele şi alte lucruri cerute.

— De asemenea, cînd se vor cere de la amîndouă ţările lucrători şi alţi salahori, să se plătească zilele lor fără a se scade nici un ban din plata lor obişnuită şi fără a se amîna plata lor.

— De asemenea, afară de negustorii fermanlîi, nimeni dintre iamacuri sau alţi locuitori din împrejurimi să nu fie lăsat să intre în aceste ţări ca să supere şi să păgubească raialele. Ei, la rîndul lor, să nu are şi să nu semene şi să nu ia în stăpînirea lor pămînturile raialelor celor două ţări şi să nu aducă vite pentru păşunat şi pentru hrană, iar cei care vor cuteza să săvîrşească fapte împotriva nizamului să fie pedepsiţi cu străşnicie.

— De asemenea, dacă, după încheierea păcii, s-au stăpînit prin silnicie locuri de ale raialelor, ele să fie înapoiate iarăşi stăpînilor lor. De asemenea, cînd nu va fi mare trebuinţă sau vreo pricină grabnică, să nu fie trimişi, în aceste ţări, mubaşiri din partea puternicei mele împărăţii, iar cînd vor fi trimişi, să nu se ceară de la raiale cheltuieli pentru mubaşirlicul lor şi să nu-şi prelungească şederea lor în ţară prin născociri neîntemeiate.

Toate aceste sureturi, adăugîndu-se la cele de mai înainte, să stea în mîinile lor şi să fie păzite pururea, iar cînd va fi nevoie, atunci, să se caute caidul fiecărui articol şi să se aducă la îndeplinire după cum am hotărît. Iar cei care vor îndrăzni să săvîrşească cea mai mică faptă potrivnică acestor

sureturi, cei de acest fel, oricine ar fi ei, să fie raportaţi la Înalta mea Poartă spre a li se veni de hac şi spre a fi pedepsiţi.

— De asemenea, se dăduse înaltă poruncă în sensul ca, boierilor ce au slujit cu credinţă prea puternica mea împărăţie şi care arată cuvenita supunere faţă de domnul lor, să li se dea rangurile boieriilor lor, precum şi moşiile lor, iar ei să vegheze şi să păzească pururea cele mai sus arătate sureturi. De asemenea, pentru ca ei să se întărească, să se adauge şi acareturile boieriilor, care le aparţin, pentru ca ei să trăiască şi să obţină, după vechiul obicei, foloase, din acestea, precum şi din boieriile lor de mai înainte. Dar, la rîndul lor, ei să nu facă nici cel mai mic lucru nepotrivit, decît datoria lor de a arăta supunere nemărginită şi de a asculta poruncile şi voinţa domnilor lor, astfel încît, urmînd în acest fel, să se depună eforturi pentru bunăstarea şi pentru odihna lor.

Întrucît silinţa în acest chip duce la propăşirea ţărilor, de aceea s-a dat poruncă boierilor pămîntului să se ţină departe de cereri din cale afară, dar mai cu seamă de acele cereri şi dări neorînduite, pe care raialele nu le pot suporta, din pricina sărăciei la care a ajuns ţara în vremea războiului, iar acei dintre ei care, nedînd ascultare poruncii şi bunăvoinţei mele împărăteşti, vor aduce pagube şi vor asupri sărmanele raiale şi se vor amesteca în lucruri ce nu li se cuvin şi vor face lucruri din cale afară şi vor cere dări peste limitele ce li se cuvin, ceea ce duce la tulburarea nizamului şi la stricarea bunei rînduieli, şi, de asemenea, dacă se vor arăta împotriva faptelor bine chibzuite şi stabilite de domni, pentru îndreptarea treburilor ţării şi pentru răsuflarea şi bunăstarea raialelor, şi dacă vor cuteza să săvîrşească fapte potrivnice voinţei domnilor, atunci, domnii, care sînt aleşi şi puşi peste ei din partea împărăţiei mele, au desăvîrşita lor putere de a-i pedepsi, aşa cum se cuvine, pe cei care nu-i dau ascultare. Ei să-i pedepsească în chipul de mai sus pe cei de acest fel, pentru ca sărmanele raiale să răsufle mai uşor şi pentru ca să se menţină nizamul ţării.

— De asemenea, haraciul anual, care se cuvine să se strîngă de la toate raialele, fără deosebire şi după cum va cădea partea fiecăruia după dreptate, să fie strîns cu desăvîrşită dreptate, încît ⟨obligaţiile⟩ unor raiale să nu fie trecute pe seama celorlalţi locuitori, cu oarecari abateri sau cu unele pretexte.

Ca atare, să se procedeze pururea cu luare aminte, pentru a se păzi dreptatea în aceste privinţe şi toţi să se ţină departe de ocrotiri nedrepte.

Pentru toate sureturile de mai sus se emisese înalt firman, plin de milostivire, în luna rebi-ul-evvel a anului 1198 [13], pe vremea împărăţiei veşnic pomenitului, preafericitului şi preaslăvitului meu stromoş, sultanul Abdul-Hamid han, asupra căruia să se revarse mila şi iertarea! Acest firman a fost găsit trecut în caidurile Divanului împărătesc.

Astfel, dat fiind că toate orînduielile şi aşezările, de care s-au arătat, duc la propăşirea şi îmbelşugarea pămîntului Moldovei, mai sus pomenite, ca şi la mîntuirea locuitorilor ei de multe feluri de asupriri, de aceea, prin împărăteasca mea milostenie, faţă de toţi cei nevoiaşi şi sărmani, care milostenie, face parte dintre strălucitele daruri ale dreptei mele fiinţe împărăteşti, precum şi prin împărăteasca mea milostenie faţă de raiale, care sînt amaneturi lăsate de preaînaltul Allah, stăpînul lumii, fusese hărăzită, în anul 1206 [14], împărăteasca mea îndurare pentru emiterea preaînaltului meu firman, împodobit cu hatt-i-humaiun, cuprinzînd cele două firmane ilustre, amintite mai sus, primul, dat în anul 1188 [15], întărit cu ilustrul hatt-i-humaiun, aşa cum s-a arătat mai sus, iar al doilea dat în anul 1198 [16]. Împărăţia mea am voit ca, şi în zilele împărăţiei mele, acele sureturi să rămînă neschimbate, aşa cum

fuseseră date în cuprinsul firmanului emis mai înainte, iar sărmanele raiale să răsufle uşurate şi să se îndeplinească cele ce servesc la propăşirea ţării, punîndu-se totodată în aplicare şi articolele cuprinse în firmanul deosebit, care fusese dat pentru iertarea raialelor de dări pe timp de doi ani, după încheierea păcii, din îndurare şi milostenie faţă de toţi locuitorii Moldovei, iar după împlinirea celor doi ani de la iertarea dărilor, dările pentru gizia şi iidie şi richiabie şi giaizele [17] şi alte havalele să fie întocmite potrivit textelor *(suret)* arătate mai sus şi care sînt cuprinse în mai sus arătatele firmane ilustre.

Dar, cu trecerea timpului, s-a pricinuit tulburare în unele clauze ale nizamului şi în sureturile pomenite mai sus, ceea ce a avut urmări potrivnice, iar potrivit clauzelor tratatului *(ahidname)* în vigoare, dintre Înaltul Devlet şi împărăţia Rusiei, împărăţia Rusiei are dreptul şi atribuţia de a mijloci în privinţa Moldovei şi Ţării Româneşti.

De aceea, pentru a se întări şi mai mult, de azi încolo, îndeplinirea condiţiilor pomenite mai sus, ambasadorul Rusiei, care stă la Poarta fericirii mele, a adus la cunoştinţă, cu raport scris, din însărcinarea statului său, şi a arătat că se doreşte să fie adăugate şi articolele menţionate mai jos:

— De acum înainte, vremea domniilor să fie hotărîtă pînă la şapte ani deplini, socotindu-se din ziua rînduirii domniei lor, iar cîtă vreme nu se va arăta greşeală dovedită, să nu se facă mazilirea domnului mai înainte de împlinirea celor şapte ani. Dacă, în curgerea vremii celor şapte ani, aşa cum s-a arătat mai sus, se va ivi vreo vinovăţie, atunci să se dea ştire din partea înaltei mele împărăţii către ambasadorul Rusiei şi să se facă cercetări. Dacă se va dovedi că, într-adevăr, aşa este şi va ieşi la iveală şi se va dovedi că este într-adevăr vinovat şi supus greşelii respective, numai în situaţia aceasta să se îngăduie schimbarea domnilor în intervalul amintit.

— De asemenea, birurile noi, avaieturile şi cererile care au urmat după suretul ce s-a făcut în anul 1198 să fie anulate cu totul, iar domnul Moldovei să hotărască şi să rînduiască birurile anuale şi cererile sale împreună cu boierii şi cu cea mai mare dreptate şi să se ferească, domnii din vreme, de a face contrariul.

— De asemenea, domnii Moldovei să ţină seamă de înştiinţările pe care le va face, după vreme, ambasadorul Rusiei atît în ceea ce priveşte chestiunea birurilor, cît şi pentru păzirea pronomiilor ţării, ca şi pentru nizamul cuprins în această înaltă poruncă.

— De asemenea, pentru ca să se ridice cu totul şi să lipsească obiceiul rău în privinţa raialelor scutite de bir de către boieri şi pentru ca, în felul acesta, să se uşureze povara cererii birului, să nu mai rămînă fără bir nimeni dintre raiale, afară de numele scutelnicilor *(sukutenik)* ce sînt trecuţi la visterie, după vechiul obicei, ci toţi deopotrivă să suporte sarcina acestui bir şi să se împiedice cu cea mai desăvîrşită oprire supărarea şi asuprirea, care li se făceau raialelor, în fel şi chip, de către strîngătorii *(tahsildar)* de biruri.

— De asemenea, dat fiind că pentru plata lefurilor oştilor aflate în Ţara Românească este nevoie să se acorde ajutor, cu o sumă oarecare, şi din partea Moldovei, punîndu-se biruri aparte, în această privinţă, să se chibzuiască cu dreptate, potrivit înaltului firman separat, ce va fi dat pentru această pricină.

— De asemenea, în înaltele porunci ce vor fi emise pentru diverse cereri, să se arate clar cantităţile de cherestele, cereale, grăsimi şi oi, pe scurt, cele ce vor fi orînduite pentru Înaltul Devlet, din produsele ţării, iar firmanele

ce se vor da pentru ele să fie citite pe faţă la Divanul Moldovei, ele cuprinzînd porunci şi către boierii ţării.

— De asemenea, întrucît urmează să se discute cu boierii respectivi dacă va fi sau nu cu putinţă procurarea, în întregime sau în parte, a celor trecute, de aceea [18], în această privinţă, cererile boierilor să fie făcute prin mijlocirea voievozilor lor, iar costul celor ce vor fi orînduite, aşa cum s-a spus mai sus, să fie dat, în bani şi fără şovăială, din partea miriei şi la preţul curent şi să nu se facă cumpărări sub alte forme.

— De asemenea, costul zaherelelor ce vor fi cumpărate să fie achitat potrivit preţului ce se fixează în fiecare an la schela Galaţi *(Kalas)* şi, pentru ca transportul zaherelelor să nu devină o povară pentru raiale, voievozii să aibă grijă cu devotament pentru ca, în preţul ce va fi stabilit, să se socotească şi transportul zaherelei, iar înaltele porunci, emise în legătură cu ţara mai sus amintită, după ce vor fi citite public la Divanul Moldovei, să fie păstrate în arhivele *(kuyud)* ţării.

— De asemenea, slujbele ţării să fie acordate locuitorilor ţării, dar şi alegerea acelora dintre neamul grecilor, cinstiţi şi pricepuţi şi vrednici pentru aceste posturi, să fie în puterea voievodului, iar în cazurile de persecuţii din partea lor, el să-i mazilească şi să-i pedepsească întocmai ca şi pe boierii ţării şi să-i oblige să înapoieze cele ce au luat prin asuprire.

— De asemenea, în fiecare an, voievodul, împreună cu boierii din Divan, să aprecieze cheltuielile necesare întreţinerii caselor de poştă *(menzilhane)* şi să nu ia, sub nici o formă, mai mult decît suma ce va fi stabilită, iar administrarea spitalelor, şcolilor, drumurilor sau ale altor lucruri de acest fel, care aparţin ţării, să fie dată pe seama boierilor ţării, prin porunca şi hotărîrea voievozilor.

— Totodată, la moartea acelora dintre cei din tagma călugărilor care nu atîrnă de mitropolit sau de mănăstiri, averile lor să nu fie cerute şi pretinse de nimeni, ci să fie repartizate, prin mijlocirea voievozilor, ca venituri în „lăzile" *(sanduk)* săracilor şi orfanilor sau ale altora de acest fel, destinate binefacerilor. De asemenea, cînd mor călugării care depind de mănăstiri, avuţiile rămase de la ei să fie cedate ca venituri pentru mănăstirile de care depindeau.

— De asemenea, să fie înapoiate pămînturile Ţării Româneşti şi ale Moldovei care au fost acaparate sub nume de „raia", dinspre Ţara Românească *(Eflak)*, la Giurgiu *(Yerkökü)*, la Brăila *(Ibrail)*, la Turnu *(Kule)* şi dincolo de rîul Olt, iar dinspre Moldova *(Bogdan)*, în ţinutul *(nahiye)* Hotinului. Despre acest lucru să se specifice în înaltele porunci care vor fi emise celor în cauză.

— De asemenea, aşa cum s-a arătat mai sus, afară de negustorii firmanlîi, să se acorde atenţie pentru interzicerea şi înlăturarea acelora dintre locuitorii din împrejurimi sau iamaci sau alţii care, contrar condiţiilor, pătrund în ţară şi se stabilesc acolo şi provoacă pagube raialelor.

Întrucît dorinţa specială a persoanei mele împărăteşti este aceea ca, de azi încolo, înaltele porunci care vor fi trimise celor două ţări *(Memleketeyn)* să fie potrivite cu aceste clauze şi cu privilegiile şi cu obiceiurile ţării, cer să se creeze condiţii şi mijloace care să ducă la liniştea, la odihna deplină şi la bunăstarea locuitorilor ţării, care, sub ocrotirea împărătească, se află în stare de linişte şi de siguranţă, şi să nu se îngăduie fapte contrare privilegiilor ţării, ce au fost acordate şi dăruite cu acest firman al meu, purtător de înaltă glorie.

De aceea a fost emisă şi trimisă, prin . . . [19], această poruncă a mea, purtătoare de înaltă glorie, dîndu-se firmanul meu ca, potrivit cerinţelor de devotament şi de dreptate şi de zel şi potrivit firii tale de a face după voia noastră, aşa cum sînteţi obligaţi, atît tu, care eşti voievodul mai sus amintit, cît şi boierii şi locuitorii ţării, să aduceţi la îndeplinire mulţumirile voastre, trebuincioase, pentru privilegiile enumerate şi pe care le-aţi obţinut şi să aveţi grijă de pregătirea şi de executarea celor ce vă vor fi cerute prin înaltele mele porunci, potrivit clauzelor înşirate mai sus. De asemenea, să îndepliniţi, în toate împrejurările, cerinţele supunerii şi ascultării, să depuneţi eforturi foarte mari şi mult zel în vederea îndeplinirii ceremonialului de supunere şi de devotament şi să vă feriţi de a îngădui fapte sau purtări, cituşi de mici, contrare firmanului sau celor neîngăduite.

Astfel, tu, care eşti voievodul mai sus amintit, după ce vei citi, de la început şi pînă la sfîrşit, firmanul cel purtător de titlu înalt, în faţa mitropolitului şi episcopilor şi dragomanilor şi egumenilor *(gumenos)* şi boierilor mari şi a boiernaşilor şi căpitanilor şi în faţa tuturor locuitorilor şi raialelor Moldovei *(Bogdan)* şi după ce le vei declara şi le vei aduce la cunoştinţă cuprinsul său purtător de dreptate, să dai de ştire tuturor că, de vreme ce, fie boierii şi fie raialele Moldovei, arătînd devotament şi mergînd pe calea cea dreaptă şi avînd gînduri curate, vor îndeplini ceremonialul supunerii şi al ascultării şi vor da ascultare poruncilor mele împărăteşti, care cer supunere, şi vor îndeplini cerinţele ascultării şi nu se vor abate de pe calea cea dreaptă, atunci, depunîndu-se toate eforturile şi puterile în privinţa acordării, în toate privinţele, a milei şi bunăvoinţei mele împărăteşti, raialelor şi beraialelor, sărmanilor şi neputincioşilor, este sigur şi hotărît lucru că şi pe vremea domniei drepte a împărăţiei mele ei vor fi, totdeauna şi fără contenire, fericiţi şi liniştiţi peste măsură.

De asemenea, de vreme ce tu, la rîndul tău, precum şi urmaşii tăi nu veţi neglija exprimarea mulţumirilor voastre pentru supunerea faţă de înaltul meu Devlet şi faţă de înaltele binefaceri ale persoanei mele purtătoare de coroană şi atît timp cît nu veţi neglija îndeplinirea cerinţelor sfaturilor mai sus amintite şi, de asemenea, atîta vreme cît nu vei săvîrşi delicte care să necesite mazilirea şi schimbarea ta, este sigur şi hotărît că nu vei duce grija mazilirii şi a destituirii, ci vei sta în continuare la domnia Moldovei *(Bogdan)*, atît timp cît vei fi devotat şi vei merge pe calea cea dreaptă.

De asemenea, menţinîndu-se în continuare şi ţinîndu-se în vigoare clauzele mai sus amintite, se vor depune eforturi şi se va arăta grijă permanentă, din partea persoanei mele împărăteşti şi a vizirilor mei mari şi a vechililor mei onoraţi, ca ei ⟨locuitorii Moldovei⟩ să se bucure de privilegiile şi de liniştea lor de pe vremea domniei drepte a străbunicului meu, măria sa răposatul sultan Mehmed han [20], locul să-i fie în rai şi să obţină milostenia celui îndurător!, iar cei care, dintre locuitorii malurilor Dunării *(Tuna)* şi ai serhaturilor sau dintre ceilalţi, mari şi mici, vor îndrăzni să se comporte împotriva regulamentului *(nizam)* dat, cei de acest fel vor fi pedepsiţi chiar în ceasul în care se va lua cunoştinţă.

De aceea, aducînd la cunoştinţa tuturor boierilor şi a locuitorilor şi raialelor Moldovei foloasele înaltelor porunci, să depui toate eforturile tale în a-i sfătui şi a-i determina să se roage mereu pentru dăinuirea vieţii mele şi a gloriei împărăţiei mele şi să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de a face contrariul!

În prima decadă *(evail)* a lui Dj., anul ⟨1⟩217.

Însemnare : S-a menționat, cu hatt-i humaiun, deasupra ilustrei porunci astfel: *„Să se procedeze întocmai !"* [21].

Suret: TKSMA, E — 3999/1 și Bibl. Acad., ms. or. 193, f. 13r *(Eflak Kapukethudalığının : 1169—1239* = Capuchehaialîcul Țării Românești: de la 1755 la 1824); scris: *neshi* (ultima parte), Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 19—22. Ed. D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. I, p. 264—277; Theodor Codrescu, *Uricariul*, III, p. 181—205; Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. II, supl. I *(1781—1814)*, p. 257—264 (1. fr.). Rez. Cat., II, p. 409, nr. 1 442.

---

[*] Acest document a fost adaptat după o traducere românească confruntîndu-se cu textul turcesc.

[1] *Kostantin-zade Aleksandri.*
[2] Este vorba de pacea de la Șiștov (4 august 1791).
[3] *3 zilhicce 1205* = 3 august 1791. În izvoarele europene: 4 august 1791.
[4] Pacea de la Iași (9 ianuarie 1792).
[5] *Evahır cemazi I 1206* = 16 — 25 ianuarie 1792.
[6] *22 cemazi II 1206* = 16 februarie 1792.
[7] *Evasıt șevval 1188* = 15 — 24 decembrie 1774.
[8] *Dem diyeti.*
[9] *Selem akçesi.*
[10] *Bina emini.*
[11] *Divan Kalemi.*
[12] *Darbhane-i âmire.*
[13] *Rebi I 1198* = 24 ianuarie — 22 februarie 1784.
[14] *1206 H.* = 21 august 1791 — 18 august 1792.
[15] *1188 H.* = 14 martie 1774 — 3 martie 1775.
[16] *1198 H.* = 26 noiembrie 1783 — 13 noiembrie 1784.
[17] La D. A. Sturdza *(op. cit.*, p. 274*)* apare: „ageanzările", ceea ce nu are sens.
[18] De aici începe documentul în limba turcă din Bibl. Acad. R.S.R.
[19] Loc alb.
[20] Mehmed al IV-lea.
[21] Rezoluția sultanului *(Hatt-i hümayun).*

111 — 1802 septembrie 29 — octombrie 8 *(1217 cemazi II, evail)*

Poruncă prin care sultanul Selim al III-lea cere domnului Moldovei, Alexandru Moruzi, să strîngă și să predea domnului Țării Românești, Constantin Ipsilanti, o treime din lefurile cuvenite oștilor otomane, care se aflau în Țara Românească. Așa se stabilise anterior.

Poruncă pentru voievodul de acum al Moldovei, voievodul Constantin-zade Alexandru Moruzi, sfîrșitul să-i fie cu noroc!

Este clar și evident că trebuie date lefurile ce se cuvin oștilor strînse acum în Țara Românească și să se depună eforturi mari ca oștile să fie evacuate din țara amintită mai sus, iar în felul acesta să se creeze condițiile care să ducă la liniștea și la bunăstarea sărmanelor raiale.

De asemenea, este clar și evident că în ilustra noastră poruncă, împodobită cu hatt-i-humaiunul nostru purtător de glorie și prin care se reînnoiește și se confirmă din nou porunca emisă mai înainte, cuprinzînd nizamul Țării Românești și Moldovei, au fost adăugate, de astă dată, unele clauze noi, la condițiile vechi, și a fost inserată și aceea că: „Întrucît, punîndu-se o dare separată, trebuie să se acorde oarecare sprijin și din partea Moldovei pentru plata lefurilor oștilor aflate în Țara Românească, de aceea să fie orînduită cu dreptate și cu echitate, potrivit cerințelor celeilalte porunci înalte, care va fi emisă în legătură cu acest articol".

Astfel, a fost dată înalta mea iradea pentru ca, potrivit socotelilor dintre voievozi, două treimi *(sülüsan)* din lefurile oştilor pomenite mai sus să se achite şi să se dea din Ţara Românească, iar o treime *(sülüs)* din Moldova.

De aceea a fost anume scrisă această ilustră poruncă a mea şi trimisă prin . . . [1], dîndu-se firmanul meu ca tu, care eşti voievodul cel amintit mai sus, potrivit cerinţelor socotelilor aranjate între tine şi voievodul Ţării Româneşti, voievodul Ipsilanti Alexandru-zade Constantin, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, punînd o dare separată şi respectînd cerinţele aranjamentului, să procuri din Moldova, potrivit condiţiilor pomenite mai sus, cuvenita treime pentru lefurile trebuincioase oştilor de care s-a amintit şi să te grăbeşti s-o predai voievodului pomenit mai sus, spre a fi plătite lefurile oştilor de care s-a amintit.

Astfel, cînd, prin priceperea ta, vei lua cunoştinţă că se aşteaptă ca, în vederea evacuării Ţării Româneşti de oşti, să se acorde oarecare sprijin şi din partea Moldovei, prin aşezare de dare separată, aşa cum cer condiţiile scrise mai sus, şi, de asemenea, cînd vei afla că se aşteaptă ca „două treimi" să se dea din Ţara Românească, iar „o treime" din Moldova, atunci, potrivit cerinţelor socotelilor aranjate între tine şi sus-numitul voievod al Ţării Româneşti, respectînd, după cum cere condiţia de mai sus, aranjarea a „o treime" din lefurile trebuincioase oştilor pomenite, să te grăbeşti să o procuri din Moldova, punînd o dare separată, şi să o dai şi să o predai voievodului amintit mai sus. De asemenea, să scrii şi să semnalezi situaţia la Poarta fericirii mele trainice [2].

Pe la începutul *(evail)* lui Dj., anul ⟨1⟩217.

Însemnare: „Suretul i-a fost făcut cunoscut voievodului Ţării Româneşti, voievodul Ipsilanti Alexandru-zade Constantin, sfîrşitul să-i fie cu noroc! Să se procedeze aşa cum se cere!".

Suret. TKSMA, E. 3827. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 386.

---

[1] Loc alb.
[2] Lipseşte ultima parte a documentului în copie.

112 — 1802 octombrie 17 *(1217 cemazi II 19)*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea cere defterdarului ca, în viitor, poruncile pentru Moldova şi Ţara Românească să fie emise de la Divanul împărătesc şi nu din alte cancelarii, consultîndu-se în prealabil şi regulamentele (nizam) *privitoare la Ţara Românească şi Moldova.*

Hüve!

S-a înregistrat aici potrivit cerinţelor înaltului firman care fusese emis, zicîndu-se astfel:

Ţara Românească şi Moldova fiind ca şi chilerul Înaltei Porţi şi asigurarea liniştei, siguranţei şi tihnei locuitorilor şi raialelor de acolo ducînd la propăşirea şi la înflorirea celor două ţări, de aceea, în trecut, fuseseră întocmite regulamentele *(nizam)* lor de bună ordine, care prevedeau clauze ce se cereau respectate. Dar, cu vremea, stricîndu-se unele clauze cuprinse în înaltele porunci care fuseseră emise cu amănunţime, în legătură cu aceste

nizamuri ale lor, şi care cuprindeau hatt-i-humaiunuri [1], de aceea, la vechile lor condiţii adăugîndu-se, de astă dată, de azi încolo, şi alte cîteva clauze, au fost emise în aceste clipe două porunci înalte care cuprind întărirea nizamului celor două ţări, precum şi confirmarea ilustrelor porunci emise mai înainte şi ale căror începuturi sînt împodobite şi ornate cu hatt-i-humaiunuri împărăteşti purtătoare de milostenie împărătească.

De aceea i s-a dat preţuitului defterdar-efendi un alt firman, înalt, pentru ca el să se grăbească să explice cu un raport scris ca să nu se mai dea din partea Cancelariei de zaherele şi de la Finanţe sau din partea altor Cancelarii *(Aklâm)* înaltele porunci ce vor fi emise despre cele orînduite pentru Înaltul-Devlet, din cele două ţări, şi care constau din cherestele, grăsimi [2] şi alte produse. De azi încolo, dacă va fi nevoie să se dea porunci înalte pentru Ţara Românească şi Moldova, orice fel de porunci ar fi ele, atunci, întîi de toate, să se apeleze, din partea Divanului împărătesc, la clauzele şi la nizamurile lor, iar înaltele mele porunci, ce vor fi emise apoi, după trebuinţă, să fie emise de la Divanul meu împărătesc. De asemenea, dîndu-se actele de înştiinţare către Vistieria Nouă [3] şi către Cancelariile de zaherele şi către alte Cancelarii, să se depună străduinţe şi să se acorde atenţie pentru ca acest nizam să fie respectat.

Astfel, se dă înalta iradea ca, de azi încolo, ori de cîte ori va fi nevoie să se trimită vreo poruncă pentru Ţara Românească şi Moldova, în legătură cu orice chestiune ar fi, aplicîndu-se nizamul şi condiţiile de mai sus, ea să fie emisă din partea Divanului împărătesc. De aceea, nizamul acesta să fie înregistrat şi trecut şi la Divanul împărătesc şi să se acorde grijă şi atenţie ca să se procedeze totdeauna potrivit cerinţelor lui.

La 19 Dj., anul ⟨1⟩217.

Orig. Suret TKSMA, E. 3 841. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 381.

---

[1] *Huttût-i-hümayun.*
[2] *Rogan-zade.*
[3] *Irad-i-Djedid (Irâd-i Cedid).*

113 **1803 ianuarie 21** *(1217 ramazan 27)* **Constantinopol**

Berat prin care sultanul Selim al III-lea îi acordă lui Constantin scutire de la o serie de dări, în schimbul serviciilor îndeplinite faţă de demnitarii Porţii, cu prilejul diferitelor evenimente, printre care şi faţă de vizirul Hasan paşa, care ceruse acordarea beratului respectiv, în urma sosirii sale la Giurgiu.

Copia beratului purtător de glorie; s-a transcris întocmai după original:

Motivul scrierii înaltei parafe împărăteşti este că, în rezumatul scrisorii *(kaime)* trimisă la Poarta fericirii mele de către muhafîzul de la Belgrad, comandantul glorios, căpetenie onorată şi rînduitorul lumii, vizirul meu Hasan paşa, Allah să-i ţină mărirea!, sus-numitul scrie şi face cunoscut că, purtătorul acestui firman imperial, Constantin *(Kostantin)*, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, pe lîngă faptul că, în timpul expediţiei, a arătat devotament faţă de înaltele mele servicii, cînd a auzit şi de sosirea celui amintit mai sus, în urma ivirii acelor stări nenorocite, s-a dus îndată de la Giurgiu *(Yerkökü)* în întîmpinarea sa şi, avînd grijă de raiale şi făcînd servicii pentru locuitori, a devenit, în felul acesta, demn de îndurare. Sus-numitul [1] a mai

făcut cunoscut că, pentru serviciile sale [2] devotate, din trecut şi în prezent, se cuvine cinstei înaltei împărăţii ca să fie aprobate serviciile sale şi el să fie cinstit cu răsplată, cu condiţia ca să nu se refere şi la alţii.

De aceea, potrivit cerinţelor firmanului glorios, care a fost emis, cînd s-a apelat la condici, s-a extras din Cancelaria de mine [3] ceea ce fusese înregistrat prin firman purtător de înaltă glorie şi care se referea la faptul că, pentru a-i distinge pe evrei şi pe unii supuşi nemusulmani *(zimmiyan)*, de ceilalţi de o seamă cu ei, precum şi de celelalte raiale, în schimbul serviciilor unora şi în schimbul faptelor bune săvîrşite de alţii, li se dădeau, din trecut şi pînă acum, potrivit cerinţelor clauzelor generale, berate şi ilustre porunci pentru ca unii să fie scutiţi numai de capitaţia religioasă [4], iar alţii, în afară de îmbrăcămintea lor, să fie scutiţi şi liberi de dările obişnuite [5] şi de toate obligaţiile de corvezi *(şakka)*. Întrucît a fost emis cu cinste hatt-i-humaiunul meu purtător de glorie pentru ca astfel de berate de scutire [6] să nu fie acordate prin mijlocirea demnitarilor înaltei mele împărăţii sau prin mijlocirea altor persoane, de aceea, de azi încolo, nu se dau astfel de berate de scutire fără porunca mea împărătească.

De asemenea, s-a mai extras din Cancelaria de mine precum că s-a înregistrat, prin firmanul meu purtător de înaltă glorie, la Cancelaria ⟨de mine⟩ pentru ca nici reînnoirea şi nici cazurile de retragere [7] ale beratelor de scutire să nu să facă fără porunca mea împărătească.

Astfel, atunci cînd s-a făcut arz şi s-a prezentat, cu raport scris, la Scara mea împărătească, a fost emis cu cinste hatt-i-humaiunul meu purtător de glorie, zicîndu-se: „Să se aprobe!". Ca atare, potrivit hatt-i-humaiunulu meu purtător de glorie, emis cu cinste, precum şi potrivit poruncii mele glorioase, după cele făcute cunoscute şi în urma intervenţiei, s-a dat permisiunea mea împărătească în vederea întocmirii *(tanzim)* şi acordării beratului necesar pentru scutirea sa. Astfel, beşdefterdarul meu... [8], Hasan, onorat printre emiri şi cei mari şi demn de laudă, să-i continue mărirea!, a făcut cunoscut că sus-numitului, întocmai ca şi celor de o seamă cu el, să i se acorde berat de scutire, cuprinzînd clauzele necesare ca, în afară de îmbrăcămintea sa, el să fie scutit de gizia şi de toate impozitele obişnuite, precum şi de toate prestaţiile *(şakka)*. De aceea s-a dat firmanul meu ca să i se acorde beratul său, potrivit cerinţelor raportului prezentat pe scurt *(telhis)*.

Astfel, în a douăzeci şi doua zi a lunii regeb din anul 1217[9] i-am dat acest berat împărătesc şi am poruncit ca sus-numitul Constantin, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, în schimbul devotamentului său, să fie scutit, în afară de îmbrăcămintea sa, de giziaua şeriatului şi de impozitul excepţional [10] şi de dările obişnuite, precum şi de prestaţii *(şakka)*, ca şi de dările pentru robi şi sclave, precum şi de taxele de intrare *(masdariyye)* şi de cazmale *(kazma)* şi de vîsle *(kürek)* şi de vîrlaşi *(kürekçi)*, ca şi de darea pentru ordia mea împărătească. De asemenea, să fie scutit de darea de must, provenit din via sa proprie, pentru nevoile sufletului său, precum şi de taxa de talkor (?) [11] şi de dare pentru fugari ⟨*yuva*⟩ şi de ispenge. De asemenea, feciorii şi slujitorii săi să fie scutiţi de dările pentru şeful gardienilor *(asesbaşı)*, pentru perceptor *(muktesib)*, paznici *(yasakci)* şi pentru agem-oglani [12]. La fel, să nu se intervină la proviziile şi la băuturile care îi sînt necesare, iar cînd, mergînd, de nevoie, pe drumurile din alte părţi, îşi va schimba vestmintele şi îmbrăcămintea, nimeni să nu intervină. De asemenea, el este liber de orice amestec în ceea ce priveşte suirea sa pe cal, precum şi în privinţa armelor pe care le poartă cu el, ca şi în privinţa îmbrăcăminţii sale şi a servitorilor aflaţi lîngă el.

Astfel, aşa cum s-a scris, nimeni din alte părţi să nu se amestece la imunitatea *(muâf)* şi la scutirea sa *(müsellemlik)* şi să nu-l atace! Aşa să se ştie şi să se dea crezare ilustrului semn!

Scris în a douăzeci şi şaptea zi din ramazan, anul 1217.

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Însemnări (de legalizare a copiei):

1. „Conform cu originalul, Hafîz Mustafa, cadiul Porţii împărăţiei...".
2. *Sigiliu:* Mustafa, supusul.
3. „Confruntat" *(mukabeleşed)*.

Suret. Bibl. Acad., DCCCII/19, legalizat; scris: *divani-neshi* (cu ornamente). Rez. Cat., II, p. 413, nr. 1 448.

---

[1] Vizirul Hasan paşa.
[2] Ale lui Constantin.
[3] *Ma'den Kalemi.*
[4] *Cizye-i Şer'iyye.*
[5] *Tekâlif-i örfiyye.*
[6] *Müsellemlik beratı.*
[7] *Kasr-ı yed.*
[8] S-a renunţat la o parte din *elkab.*
[9] *22 receb 1217* = 18 noiembrie 1802.
[10] *Avariz-i divaniyye.*
[11] *Talkor akçesi* (?).
[12] *Agem-oglan (Acemi-oğlanı).*

114 **1803 februarie 4—13** *(1217 şevval, evasıt)* **Constantinopol**

Firman prin care, răspunzînd unor cereri ale capugibaşiului Osman, giziedar la Constantinopol şi împrejurimi, sultanul Selim al III-lea porunceşte cadiului de Istanbul şi giziedarului ca locuitorii din Ţara Românească şi Moldova să nu fie necăjiţi, de vreme ce ei posedă dovezi date de domni că şi-au achitat capitaţiile lor. Se aminteşte de un regulament (nizam) *întocmit în acest sens. Astfel comunicase başdefterdarul. Se dau şi alte detalii.*

Cadiul cadiilor musulmani, ales printre guvernatorii dreptcredincioşi, izvor de virtute, înalt prin cunoştinţele tale despre şeriat şi despre credinţă, moştenitorul ştiinţei profeţilor şi alesul care te bucuri de marea bunăvoinţă a celui ce ajută, tu, care eşti mevlana, cadiul de Istanbul [1], să-ţi crească virtuţile!, precum şi tu, Osman, cinstit printre glorioşi şi generoşi, stăpîn al gloriilor şi generozităţilor şi alesul celui veşnic şi care, fiind unul dintre capugibaşiii înaltei mele Curţi, eşti giziedarul de Istanbul, să-ţi crească gloria!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, în cuprinsul raportului scris *(takrir)*, pe care tu, sus-numitul capugibaşi, l-ai prezentat la Poarta mea cea binevoitoare, ai scris că porunca de a strînge vămile Cancelariei *(Kalem)* de Istanbul şi din împrejurimile sale, pe anul acesta 1217, aflîndu-se pe seama ta, se cuvenea ca, potrivit cerinţelor condiţiilor, să se împartă actele *(evrak)* de gizia atît ale raialelor care locuiesc în interiorul Kalemului respectiv, cît şi ale raialelor care vin şi se duc, pentru ca, în felul acesta, să se strîngă banii lor de tribut *(cizye)* de către mirie. Mai arăţi că, totuşi, în afară de raialele cu adevărat din Ţara Românească

(Eflak) și Moldova *(Bogdan)*, și raialele dinspre Sofia, Ianina *(Yanya)*, Kesrie, Avret-Alanî și din alte părți ale Rumeliei, mergînd în părțile Țării Românești și ale Moldovei, pentru geleplic sau saigilîc, în scop de negoț, la întoarcerea lor în părțile acestea, iau de la voievozi hîrtii sub nume de „teșcherele de călătorie", dar nu le iau ca seneturi pentru actele lor de gizia. De asemenea, mai arăți că, în afară de acestea, teșcherelele date fiind foarte numeroase, măcelarii și vînzătorii de măruntaie [2] și alții, de la Poarta fericirii mele, le dau unii altora și, în felul acesta, pricinuiesc micșorarea și scăderea avuției din gizia.

De aceea soliciți emiterea ilustrei mele porunci pentru ca, în afară de raialele care sînt într-adevăr din Țara Românească și Moldova, cînd se va dovedi că ele sînt raiale din Rumelia, atunci, potrivit condițiilor, să li se dea, celor de acest fel, actele lor de gizia și să se perceapă de la ei banii de gizia.

Cînd s-a apelat la condici, s-a găsit scris și s-a scos de la Divanul meu împărătesc, precum și din Contabilitatea de gizia [3], că giziaua Cancelariei amintite mai sus, în contul anului respectiv, a fost înregistrată pe seama ta, urmînd ca, potrivit șeriatului și după puterea lor, să li se dea tuturor supușilor creștini [4] actele lor, cu condiția ca nici o persoană să nu rămînă în afară și fără senet, iar banii lor de gizia să se strîngă și să se perceapă din partea miriei.

De asemenea, cînd raialele zimmii se duc în alte părți cu negoțul și după agoniseala lor, atunci, actele lor trebuie să fie date de către giziedarii[5] acelor localități unde se găsesc ele în perioada distribuirii actelor, dar că, potrivit înaltelor mele porunci emise, cuprinzînd regulamentul *(nizam)* Țării Românești, dacă se dovedește că sus-numiții, în legătură cu care se intervine, nu fac parte dintre raialele din alte părți, ci sînt cu adevărat raiale din Țara Românească, atunci, condițiile nizamului prevăd ca de la cei de acest fel, care sînt cu adevărat raiale din Țara Românească, să nu se ceară gizia, contrar senetului valabil care li se dă în sensul că și-au achitat, potrivit clauzelor, gizielele lor către voievodul Țării Românești.

De altfel, potrivit raportului și înștiințării voievodului Țării Românești, voievodul Constantin [6], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, se dăduse ilustra mea poruncă, pe la sfîrșitul *(evahır)* lunii regeb din anul acesta binecuvîntat [7].

De aceea, bașdefterdarul meu de acum, Hasan Tahsin, glorios printre emiri și mai mari, a dat de știre *(i'lâm)* ca, de la Divanul meu împărătesc, să vi se emită, ție și cadiului de mai sus, ilustra mea poruncă, iar la Contabilitatea de gizia să se dea actele de înștiințare și de aducere la cunoștință [8], în sensul ca, în clipa distribuirii de acte, atît raialelor care locuiesc înlăuntrul teritoriului cuprins în Cancelaria privitoare la Istanbul și la împrejurimi, cît și raialelor care vin și se duc, să nu li se aducă necazuri, contrar șeriatului, cu o nouă cerere de gizia, și nici raialelor care, fiind cu adevărat dintre raialele Țării Românești, au în mîinile lor seneturi, pecetluite, din partea voievozilor lor, iar raialelor care nu au în mîinile lor seneturi, precum și raialelor din alte locuri, care se dovedesc a nu fi dintre raialele Țării Românești, dar care se găsesc la Poartă în clipa împărțirii giziei, să li se distribuie actele și să li se ia capitația *(cizye)*. De asemenea, el a mai cerut ca, dacă unele dintre raialele din provincie *(tașra)*, aflate la Poartă, vor să plece înainte de momentul amintit mai sus, atunci, cei de acest fel să nu fie persecutați și necăjiți prin reținerea lor sub pretextul perceperii giziei.

De aceea s-a dat firmanul meu ca să se procedeze potrivit ilamului său. Astfel, oricît s-ar dori să se evite strîngerea giziei mai puţin şi cu lipsă, totuşi. împărăţia mea am luat asupra mea obligaţia ca să fie respectat tot atît de mult şi firmanul dat în legătură cu raialele Ţării Româneşti.

De aceea, aşa cum s-a explicat mai sus, împărăţia mea doresc ca, la distribuirea actelor de gizia, atît raialelor care locuiesc înăuntrul Kalemului, cît şi raialelor care se duc şi se întorc, să nu fie necăjite cu o nouă cerere de gizia, contrar şeriatului, raialele care, făcînd parte cu adevărat dintre raialele Ţării Româneşti, posedă în mîinile lor seneturi, pecetluite, din partea voievozilor lor, iar raialelor din alte părţi, care nu au în mîinile lor seneturi şi care se dovedesc a nu fi dintre raialele Ţării Româneşti, să li se împartă acte şi să li se ia gizielele, dacă se găsesc la Poartă în clipa distribuirii actelor de gizia. Dar dacă, dintre cei din provincie, aflaţi la Poartă, sînt unii care vor să plece înainte de momentul distribuirii de care s-a pomenit mai sus, atunci să se acorde atenţie pentru ca ei să nu fie persecutaţi şi necăjiţi prin reţinerea lor, sub pretextul perceperii giziei. De asemenea, s-au dat şi cuvenitele acte de înştiinţare şi de aducere la cunoştinţă.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie în sensul ca voi, care sînteţi cadiul *(mevlâna)* şi capugibaşiul, amintiţi mai sus, cînd veţi lua cunoştinţă de ele, să vă străduiţi şi să fiţi atenţi pentru a face şi a proceda aşa cum s-a scris mai sus şi să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de a îngădui fapte contrare firmanului şi sfaturilor mele împărăteşti!

De aceea vă poruncesc ca, la sosire, să faceţi şi să procedaţi potrivit cuprinsului firmanului meu, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare şi să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi foarte departe de contrariul! Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la mijlocul *(evastt)* lunii şevval din anul 1217. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Însemnări:

1. „Confruntat".
2. „Conform cu originalul cel măreţ".
3. „Hafid-zade Mehmed Said [9], cadiul judecătoriei de la Mahmud-Paşa, de la Înalta Poartă a Califatului...".
4. *Sigiliu:* Said-Mehmed...

Suret. Arh. St. Buc., fd. Hagi-Ianuş, III/doc. turc. nr. 3, legalizat cu semnătură şi sigiliu; scris: *ta'lik*. Rez. Cat. I, p. 169, nr. 716.

---

[1] Ömer-efendizade Suleiman efendi.
[2] Gighergi *(ciğerci); ciğer = ficat, plămîn.*
[3] *Cizye muhasebesi.*
[4] *Ehl-i zimmet.*
[5] *Giziedar (cizyedâr).*
[6] Constantin Ipsilanti.
[7] *Evahır receb 1217* = 17 — 26 noiembrie 1802.
[8] *Ilm-ü-haber.*
[9] A fost şi cadiu de Istanbul (21 noiembrie 1816 — 10 noiembrie 1817).

115 **⟨1803 aprilie 23—1804 aprilie 11 = *1218 H.*⟩**

Raport (telhis) prin care, la cererea dragomanului Divanului împărătesc, Alexandru Mihail Suţu, se solicită aprobarea sultanului Selim al III-lea pentru emiterea poruncilor ca dragomanii Divanului împărătesc de la

Poartă să primească, întocmai ca şi în trecut, suma de 30 de pungi anual din veniturile personale ale domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti: 10 pungi din Moldova şi 20 de pungi din Ţara Românească.

Hüve!

Gloriosul, generosul, mult respectatul, puternicul şi binefăcătorul meu efendi, padişahul meu:

Supusul dragoman de acum al Divanului împărătesc [1] cere cu raport scris emiterea înaltei porunci ca să i se acorde, ca şi în trecut, cele treizeci de pungi de aspri de leafă pe an, din Ţara Românească 20 de pungi, iar din Moldova 10 pungi, care fuseseră repartizate mai înainte din Ţara Românească şi din Moldova pentru dragomanii Divanului împărătesc, cu condiţia ca ele să nu fie date din banii miriei Ţării Româneşti şi Moldovei [2], ci din veniturile personale ale voievozilor.

De aceea, extrăgîndu-se textele înaltelor porunci date înaintaşilor săi, ele au fost prezentate în faţa împărăţiei voastre, spre a fi văzute de împărăţia voastră.

Astfel, depinde de gloriosul, generosul, mult respectatul, puternicul şi binefăcătorul meu efendi, măria sa padişahul meu, firmanul de învoire împărătească în vederea emiterii înaltelor porunci cuvenite, către voievozii Moldovei şi Ţării Româneşti, precum şi către sus-numitul dragoman, cuprinzînd înştiinţarea situaţiei, pentru ca leafa de care s-a pomenit să fie acordată ca şi în trecut.

Însemnare: „Să fie emisă porunca!".

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 2, nr. 1706. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 191.

---

[1] Alexandru Mihail Suţu, mare dragoman la Poartă (septembrie 1802 — decembrie 1806).
[2] Respectiv din banii de tribut ai celor două ţări româneşti.

116 **1803 septembrie 16—27** *(1218 cemazi II, evail)*

Firman prin care sultanul Selim al III-lea, acceptînd mahzarurile date de domnul Ţării Româneşti, Constantin Ipsilanti, precum şi de locuitorii ţării în legătură cu îndeplinirea poruncii anterioare privitoare la strîngerea unor fonduri pentru soldele oştirilor otomane aflate în ţară, propune, totodată, ca scutirea de dări pe un an de zile, promisă de sultan, să înceapă la 20 august (= 1 septembrie) 1803, aşa cum se hotărîse de comun acord cu boierii ţării.

Poruncă pentru voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Ipsilanti-zade Constantin, sfîrşitul să-i fie cu noroc!

În porunca purtătoare de înaltă glorie, care fusese emisă cu cinste la sfîrşitul lunii djemazi-ul-evvel a anului 1217 [1], avînd începutul împodobit cu hatt-i-humaiunul meu împărătesc purtător de glorie şi care îţi fusese adresată ţie, voievodul cel pomenit mai sus, se află scris şi semnalat astfel: „Să se poruncească şi să se dea sfaturi voievodului şi boierilor ca să depună multe străduinţe pentru evacuarea în grabă a oştilor din Ţara Românească şi pentru asigurarea mijloacelor cuvenite în vederea achitării lefurilor lor, iar plata acestor lefuri atîrnînd de procurarea banilor trebuincioşi, de aceea, după ce

voievodul își va achita această obligație, potrivit cerințelor înaltei iradele, raialelor Țării Românești să li se acorde, cu bunăvoință, scutire totală pe timp de un an".

Este clar și evident că, după îndeplinirea și executarea condiției de mai sus, înfăptuirea scutirii de un an, care a fost acordată ca favoare raialelor țării mai sus amintite, devine o cerință a nizamului.

Ca urmare, în cuprinsul corespondențelor care au sosit de astă dată din partea ta la Poarta mea cea purtătoare de glorie, precum și în cuprinsul mahzarurilor pe care le-au prezentat boierii și locuitorii, vorbindu-se de faptul că, potrivit condițiilor nizamului, au fost procurate mijloacele pentru plata lefurilor oștirilor și că s-a hotărît să se treacă la respectarea scutirii pe timp de un an întreg, cu începere de la 20 a acestei luni august [2], se prezintă totodată și rugămintea pentru a se acorda înalta mea învoire ca scutirea amintită mai sus să fie socotită de la data de care s-a pomenit.

Așa cum s-a spus mai sus, dorința împărăției mele fiind aceea ca, prin îndeplinirea, în toate împrejurările, a condițiilor privitoare la cele două țări, să se creeze motivele de liniște și de bunăstare pentru locuitori și sărmani, de aceea, punîndu-se semnul aprobării și pe această cerere a lor, a fost emisă cu cinste, în această privință, hatt-i-șeriful meu purtător de glorie. Drept urmare, a fost emisă și trimisă această ilustră poruncă a mea pentru înștiințare și pentru aducere la cunoștință.

Astfel, fiind un supus devotat față de înaltul meu Devlet cel veșnic și față de înalta mea împărăție cea eternă și, de asemenea, dintre slujitorii drepți, fiind ca o torță luminoasă în dreapta împărăției mele, ai dat dovadă de slujbe demne de laudă în îndeplinirea și aranjarea înaltelor servicii de pînă acum, pentru care ai primit porunci și pe care le-ai luat asupra ta. Îndeosebi, de cînd domnia Țării Românești a fost lăsată pe seama priceperii tale și a devotamentului tău, împărăția mea binevoitoare am acceptat cu bunăvoință faptele tale de devotament și zelul tău atît pentru ocrotirea și protejarea sărmanelor raiale, cît și pentru îndeplinirea și executarea, după dorință, a nizamului și condițiilor stabilite pentru țară, ca și în chestiunea evacuării în grabă a oștilor din Țara Românească, în porunca de pază și ocrotire a țării sau pentru aducerea și expedierea feluritelor zaherele care trebuiau trimise din țara aceea pentru locuitorii de la Poarta fericirii mele, precum și pentru păzirea de încălcare a nizamului țării, încît meriți *Aferin !*

În felul acesta, ne-am bucurat și ne-am înveselit pentru eforturile tale în vederea îndeplinirii îndatoririlor de mulțumire față de înalta mea împărăție, care este binefăcătoarea ta, ca și pentru străduințele tale deosebite în vederea îndeplinirii cerințelor devotamentului tău și ale supunerii tale. Allah să te facă fericit, iar tu ia cunoștință de fructele devotamentului tău și ale dreptății tale și gustă din ele!

Potrivit cerințelor faptelor tale, după voie, și potrivit supunerii tale, cu care ești înnăscut, se vede clar, din purtările tale de devotament firesc, că și de acum încolo, dînd dovadă de purtări chibzuite și săvîrșind fapte înțelepte, vei depune eforturi și străduințe, drept mulțumire, pentru propășirea țării și pentru bunăstarea raialelor.

De asemenea, Țara Românească fiind ca și chilerul Porții înaltului meu Califat, ți s-a semnalat și ți s-a dat de știre precum că milostenia și bunăvoința mea împărătească se răspîndesc asupra locuitorilor și raialelor de acolo, din belșug și în toate împrejurările.

De aceea, prin respectarea fără contenire a nizamului dat în legătură cu țara amintită mai sus, prin bunăvoința și prin răsplătirea boierilor țării, care sînt hotărîți și stabili în acceptarea părerilor și în devotamentul și supunerea lor, prin atragerea sau prin pedepsirea celor care îndrăznesc să săvîrșească fapte contrare supunerii și devotamentului, ca și prin unirea și atragerea raialelor, împărăția mea doresc să depui toate eforturile și străduințele tale pentru crearea condițiilor și motivelor ca ele să stea în siguranță și în liniște sub umbra bunăvoinței mele împărătești.

De asemenea, s-a acordat, cu bunăvoință și după merit, înalta mea învoire împărătească pentru ca raialele țării să fie scutite de toate dările pe timp de un an întreg, începînd de la data amintită mai sus. De asemenea, au fost date actele de înștiințare la Contabilitatea generală *(Bașmuhasebe)*, la Cancelariile de gizia și de mine [3], precum și la Tarapanaua împărătească [4].

Cînd, cu priceperea trebuincioasă, vei lua cunoștință de ele, să faci și să procedezi așa cum s-a scris mai sus și, potrivit cerințelor priceperii cu care ești înzestrat în aranjarea treburilor, ca și potrivit devotamentului și dreptății tale, ca un giuvaier, să depui toate puterile tale pentru propășirea și înflorirea Țării Românești, care este proprietatea moștenită a împărăției mele, ca și pentru paza nizamului țării de eventualele încălcări.

De asemenea, prin răsplătirea și tratarea cu favoruri ale boierilor care ascultă de părerile tale și ale căror devotament și dreptate față de înaltul meu Devlet sînt clare, ca și prin aplicarea pedepselor cuvenite celor care îndrăznesc să săvîrșească fapte potrivnice, să te străduiești să completezi cele trebuincioase pentru liniștea și bunăstarea, sub toate fețele, ale locuitorilor și raialelor țării mai sus pomenite.

De asemenea, să aveți foarte mare grijă pentru atragerea lor, astfel ca sărmanii să se roage pentru binele împărăției mele, iar tu să te străduiești foarte mult ca să nu se ivească, în nici o chestiune, nici un fel de purtări și fapte nedorite... [5].

Pe la începutul *(evail)* lunii Dj., anul ⟨1⟩218.

Însemnări: 1. „Tu, care ești voievodul Țării Românești. Deasupra ilustrei porunci s-a tras hatt-i-humaiunul purtător de glorie zicîndu-se: « Împărăția mea cunosc eforturile tale și zelul tău de pînă acuma. Să te văd! Să fii atent și de acum încolo pentru fericirea sărmanelor raiale și pentru îndeplinirea condițiilor »".

2. „Potrivit înaltului firman, s-a comentat *(șerh)* aici cuprinsul arzului sosit de la voievodul cel pomenit mai sus. Vorbindu-se de primirea scrisorii marelui vizir, în care se spunea: «Întrucît giziaua șeriatului se socotește de la începutul lui muharrem [6], ea să fie orînduită într-o formă convenabilă începînd de la data respectivă », în el [7] se arată că: « atunci chestiunea aranjării, într-un fel oarecare, a acestui articol, privitor la gizia, a fost expusă unor boieri doar pentru informare și a fost discutată în taină, dar nu s-a socotit potrivit, în nici un fel, să se pomenească de acest articol în cursul acestui an de scutire și să se pună dări sub nume de gizia sau sub altă formă. De asemenea, ei [8] au arătat și au declarat că ele [9] vor duce la un fel de izbucnire a locuitorilor țării ».

Astfel, înștiințările și semnalările lor fiind socotite potrivite cu faptele, ele sînt clare și evidente în arzul voievodului pomenit mai sus. De aceea,

potrivit rugăminţii lor, el i-a sfătuit ca lucrurile să rămînă în tăcere. Potrivit firmanului, s-a comentat *(şerh)*".

Suret. TKSMA, E. 3840. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 388—390.

---

[1] *Evahır cemazi I 1217* = 19 — 28 septembrie 1802.
[2] 20 august 1803 (1 septembrie 1803, stil nou).
[3] *Cizye ve Ma'den Kalemleri.*
[4] *Darbhane-i âmire.*
[5] Lipseşte sfîrşitul documentului în copie.
[6] *1 muharrem 1218* = 23 aprilie 1803 sau *1 muharrem 1219* = 12 aprilie 1804.
[7] În arzul lui Constantin Ipsilanti.
[8] Boierii.
[9] Dările.

117 **1803 septembrie 20** *(1218 cemazi II 3)*

Cerere prin care Safta, fiica lui Dudescu şi soţia lui Grigore Suţu, fiul lui Mihail Suţu, fost domn, cere emiterea unei porunci împărăteşti ca să fie repusă în drepturi asupra proprietăţilor ei din Ţara Românească, confiscate de fiscul otoman, în contul datoriilor socrului ei, Mihail Suţu, de pe vremea cînd era domn în Ţara Românească. Firmanul de datorie fiind anulat, ea solicitase act de proprietate (mülkname). *Constantin Ipsilanti a primit firman pentru reglementarea cazului.*

1. Să trăiască măria sa fericitul şi binevoitorul şi îndurătorul meu efendi, stăpînul meu *(sultanım)* !

Jalba *(arzuhal)* sclavei de mine se referă la următoarele:

Socrul meu, fostul voievod al Ţării Româneşti, voievodul Mihail, avea 101 000 de guruşi datorie către „Vistieria veniturilor noi" [1] ale împărăţiei. Întrucît se dăduse înalta iradea ca, în contul acelei datorii, să fie luate proprietăţile şi lucrurile pe care le procurasem ulterior, cu veniturile provenite din avuţiile şi din zestrele *(cihaz)* sclavei de mine, se emisese ilustră poruncă, adresată voievodului actual al Ţării Româneşti [2], pentru ca proprietăţile mai sus amintite să fie scoase la mezat şi să se trimită la Poartă catastif *(defter)* cuprinzînd valoarea lor, la cît se va urca.

Totuşi, s-a dat împărătească învoire ca, din Cancelaria Divanului [3], să se scrie ilustră poruncă, adresată sus-numitului voievod supus, pentru ca, de astă dată, să le iau în stăpînire iarăşi eu, slujitoarea de mine, şi pentru ca, anulîndu-se ilustra poruncă dată mai înainte, ele să-mi fie înapoiate şi predate din nou, mie, care sînt o slujnică.

De aceea, rugămintea mea de la înalta voastră persoană milostivă este ca, anulîndu-se cele cuprinse în defterul care a fost trimis la Poarta fericirii de către voievodul Ţării Româneşti, cu numele şi cu valoarea proprietăţilor mai sus amintite şi care în prezent se află înregistrate la Contabilitatea generală *(Başmuhasebe)*, să se acorde înalta permisiune ca să mi se dea, mie, care sînt o slujnică, o carte împărătească de proprietate [4], cu numele moşiilor cuprinse în defterul amintit, pentru a putea s-o prezint la orice fel de proces şi la orice fel de neînţelegere cu cei care s-au oferit mai înainte să cumpere proprietăţile respective, precum şi pentru a putea să mă bucur de stăpînirea lor, aşa cum le posedam mai înainte.

Firmanul în această privinţă depinde de măria sa fericitul, preţiosul şi milostivul meu stăpîn *(sultanım)*.

Sărmana și sclava de mine, Safta, fiica lui Dudescu.

La 3 Dj. anul ⟨1⟩218.

2. *Cele cuprinse în defterul de la Contabilitatea Generală:*

Sigilat cu pecetea lui Constantin bei ⟨Ipsilanti⟩, voievodul Țării Românești:

— Un han aflat în București *(Bükreș)*, în partea numită Herolük (?); valoarea: 16 000 piaștri *(guruș)*.

— Terenul existent lîngă hanul mai sus amintit, în valoare de 5 010 gurusi. Cheresteaua aflată pe acel teren în vederea construcției, în valoare de 2 500 guruși.

— O vie cu întindere de 25 dönüm, aflată în cazaua Buzău *(Buza)*, la locul numit Sărata, în valoare de 5 750 guruși.

— Proprietatea *(mülk)* cu o întindere de 1 900 brațe *(kulaç)*, aflată în județ *(kaza)*. Fiecare braț e socotit a cîte 15 guruși și 33 de aspri *(akçe)*. Total: 29 022 guruși.

— Proprietatea *(yurt)* de 600 de brațe *(kulaç)*, aflată în județ *(kaza)*. Fiecare braț e socotit a cîte 7 guruși și 93 de aspri: ⟨Total⟩: 4 665 guruși.

⟨Total general⟩: 62 947 guruși.

Astfel se prezintă, în defterul aflat spre păstrare la Divan, situația proprietăților soției fiului său, Grigore *(Ligor)*, în privința cărora se dăduse firman să fie luate în stăpînire și vîndute, în contul datoriilor pe care le avea către „Vistieria veniturilor noi" a Împărăției sus-numitul voievod, potrivit documentelor predate de la Cancelarie.

3. În cuprinsul cererii *(arzuhâl)* pe care a prezentat-o la scumpa Scară împărătească creștina cu numele de Safta, soția beizadelei Grigore *(Ligor)*, fiul lui Mihail bei, fostul voievod al Țării Românești, ea făcea cunoscut că moșiile și celelalte proprietăți și acareturi ale ei, aflate în Țara Românească, au fost luate în contul datoriilor pe care voievodul mai sus amintit le avea către „Vistieria veniturilor noi". Întrucît la proprietățile respective nu avea nimeni nici un amestec și ele se află pe seama ei, se roagă, de aceea, pentru ca împăratul să-i acorde tot ei proprietățile mai sus menționate.

Deoarece Mihail bei, fostul voievod al Țării Românești, avea către „Vistieria veniturilor noi" o datorie de 101 660 de guruși, se emisese de la Divanul imperial ilustră poruncă pentru ca să nu fie scoase la mezat moșiile și proprietățile și acareturile pe care, procurîndu-le ulterior fiul său Grigore, le trecuse pe numele soției sale, iar defterul, cuprinzînd valoarea lor, la care se ridică ele, să fie trimis ⟨la Poartă⟩. Dar, după aceea, cele cerute de stat *(miri)* aranjîndu-se și devenind clar că soția sus-numitului nu are nici un fel de amestec în datoriile pe care le avea voievodul mai sus amintit și fiii săi, beizadele, fie către negustorii *(esnaf)* de la Poartă, sau de prin partea Țării Românești, fie către negustorii străini *(müste'men)*, iar cu proprietățile mai sus menționate neavînd nimeni, afară de ea, vreo legătură și ele aflîndu-se pe seama ei, era necesar ca ele să fie luate în stăpînire de către soția sa amintită mai sus. De aceea, cînd s-a făcut arz și cînd s-a raportat *(takrir)* în sensul ca, anulîndu-se cele cuprinse în ilustrele porunci date, mai înainte sau după aceea, din partea Divanului imperial, să se scrie o poruncă ilustră în vederea luării lor în stăpînire de către ea și cînd raportul respectiv a fost prezentat în fața padișahului *(hümayun)*, s-a emis atunci un hatt-i-humaiun, purtător de cinste, pentru ca această chestiune să fie reglementată *(tanzim)*.

Drept urmare, a fost emis, pe baza raportului *(telhis)* prezentat, un firman glorios, pentru ca, anulîndu-se cuprinsul poruncii date din partea Divanului imperial în vederea luării în stăpînire de către mirie a proprietă-

ţilor soţiei sale, aflate în Ţara Românească, să se dea actul de înştiinţare [5], spre a fi înscrise pe numele ei. De aceea ⟨în defter⟩ se află scris că, potrivit acestui firman, anulîndu-se cuprinsul poruncii respective, s-a predat, la data de 23 djemazi I din anul 1218 [6], către Divanul imperial, actul de înştiinţare, pentru a se porunci înscrierea lor ⟨pe numele ei⟩. Firmanul ⟨în această privinţă⟩ depinde de măria sa fericitul meu stăpîn *(sultan'm)*.

La 3 djemazi II *(Dj.)*, anul 1218.

Semnătură: Indescifrabil. S-a verificat *(Sahh)*.

4. *Rezoluţie:* Să se extragă cuprinsul firmanului dat din partea Divanului imperial!

5. *Poruncă adresată voievodului Ipsilanti-zade Constantin, voievodul Ţării Româneşti:*

În cuprinsul cererii *(arzuhal)* pe care a prezentat-o la scumpa mea Scară imperială creştina cu numele de Safta, care este soţia lui Grigore *(Ligore)* beizadea, fiul fostului voievod al Ţării Româneşti, voievodul Mihail, se face cunoscut că moşiile şi celelalte proprietăţi şi acareturi ale ei, aflate în Ţara Românească, au fost luate de la ea în contul datoriilor pe care susnumitul voievod de mai înainte le avea către „Vistieria veniturilor noi" a împărăţiei mele, dar, la proprietăţile respective neavînd nimeni nici un amestec şi ele aflîndu-se pe seama ei, cere să i se înapoieze şi să i se acorde ei proprietăţile mai sus amintite, solicitînd bunăvoinţă în această privinţă.

Fostul voievod cel mai sus arătat avînd 101 662 de guruşi datorie către „Vistieria veniturilor noi" a împărăţiei mele, se dăduse ilustră poruncă, din partea Divanului meu imperial, pentru ca să fie scoase la mezat moşiile şi acareturile pe care, procurîndu-le ulterior fiul său Grigore *(Ligor)*, acesta le trecuse pe numele soţiei sale, iar defterul, cuprinzînd valorile la care ele se ridică, să fie trimis ⟨la Poartă⟩. Dar, după aceea, aranjîndu-se cele ce se cereau din partea miriei şi devenind clar că sus-amintita soţie nu avea nici un fel de amestec la datoriile pe care fostul voievod, cel menţionat, şi fii săi, beizadele, le aveau fie către negustorii *(esnaf)* de la Poartă sau din Ţara Românească, fie către negustorii străini *(müste'men)*, iar cu proprietăţile respective neavînd nimeni, afară de ea, vreo legătură şi dat fiind că ele se aflau pe seama ei, era necesar ca ele să fie luate în stăpînire de către susnumita sa soţie.

Astfel, făcîndu-se arz, cu un raport, la înaltul meu Prag imperial, pentru ca, anulîndu-se cuprinsul ilustrelor porunci date mai înainte sau mai tîrziu din partea Divanului meu împărătesc, să se scrie o poruncă ilustră în vederea luării lor în stăpînire de către ea, fusese emis cu cinste hatt-i-humaiunul meu, cel purtător de bunăvoinţă, spre a se reglementa ca atare şi, drept urmare, anulîndu-se cuprinsul poruncilor emise din partea Divanului meu imperial, pentru luarea în stăpînire de către mirie a proprietăţilor pe care soţia sa le are în Ţara Românească, iar la Contabilitatea generală *(Başmuhasebe)* sosind actul de înştiinţare, în vederea înscrierii lor ⟨pe numele ei⟩, s-a dat, de aceea, firmanul meu ca să se procedeze în conformitate cu cele scrise mai înainte.

Astfel, cînd tu, care eşti voievodul mai sus amintit, vei lua cunoştinţă de faptul că, potrivit hatt-i-humaiunului meu purtător de bunăvoinţă, cu onoare au fost anulate poruncile date mai înainte sau mai tîrziu şi că s-a dat înalta mea permisiune în vederea luării proprietăţilor respective în stăpînire de către sus-numita, să te grăbeşti să procedezi şi să acţionezi aşa cum s-a scris şi, făcînd ca sus-amintita să-şi ia în posesie proprietăţile mai sus men-

ționate, să nu permiți nimănui să se amestece în stăpînirea lor, sub pretextul poruncilor ale căror cuprinsuri au fost anulate.

Prima decadă *(evail)* a lui Dj., anul ⟨1⟩218 [7].

6. Se află înregistrat precum că s-a dat ilustră poruncă din partea Divanului imperial. Porunca depinde de fericitul meu stăpîn *(sultanım)* !

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 73 487, semnătură; scris: *neshi-sülüs — ta'lik* : nisip auriu.

---

[1] *Irâd-ı Cedid Hazinesi.*
[2] Constantin Ipsilanti.
[3] *Divan Kalemi.*
[4] *Mülkname-i hümayun.*
[5] *Ilm-ü-haber.*
[6] *23 cemazi I 1218* = 10 septembrie 1803.
[7] *Evail cemazi II 1218* = 18 — 27 septembrie 1803.

118 — 1803 decembrie 9 *(1218 șaban 24)*

Raportul internunțiului Austriei la Constantinopol către marele vizir, Iusuf Ziya pașa, prin care se cere emiterea unui firman pentru vînzarea averii din Moldova a fostului domn al Țării Românești, Mihail Suțu, pentru ca acesta să-și achite cei 20 000 de gurușí datorați unui negustor austriac, potrivit condițiilor prevăzute în chitanța de împrumut. Actul cuprinde și considerațiunile autorităților otomane.

1. Ambasadorul Austriei *(Nemçe)*, cel ce se roagă, face arz în scris precum că, mai înainte de aceasta, fostul voievod al Țării Românești, Mihail bei [1], și fiii săi, trecuți în acest raport, luaseră cu împrumut de la negustorul austriac cu numele de Istati Nicolici, care este unul dintre negustorii raialelor austriece supuse împăratului roman [2], 20 000 de guruși, așa cum rezultă dintr-o chitanță *(temessük)* valabilă și semnată cu propriile lor semnături. În schimbul banilor respectivi, ei îi dădeau sus-numitului negustor dreptul de a se folosi în mod liber de mănăstirea aflată în localitatea numită Herța *(Herça)*, din Moldova, precum și tot ceea ce depindea de orașul numit Dorohoi, iar în cazul cînd, în termen de șase luni, de la data chitanței, nu vor achita suma respectivă, cu dobînda de cinci la sută, așa cum se pusese condiția, se prevede ca proprietățile mai sus numite să fie luate în stăpînire de către negustorul acela și el să nu fie împiedicat în a le stăpîni.

Acum, cînd s-a discutat cu ei despre această datorie și de condițiile hotărîte de ei înșiși, s-a stabilit că, întrucît ei nu pot plăti cei 20 000 de guruși, în condițiile stabilite, proprietățile respective urmează să fie vîndute altcuiva, pentru ca, în felul acesta, ei să fie puși să-și achite datoria. Cînd va afla înălțimea voastră de acestea, să se ceară prin supusul agă, intendentul vămii din Istanbul, emiterea unei ilustre porunci, adresată voievodului Moldovei, pentru ca nimeni să nu împiedice vînzarea proprietăților respective și achitarea datoriei, potrivit condițiilor prevăzute.

Deasupra textului : „Agă, intendentul de vamă, să vă uitați în acest raport și să faceți cunoscute cele ce se cuvin! La 24 Ș., anul ⟨1⟩218".

2. Cererea intendentului vamei din Istanbul către marele vizir, în vederea emiterii unui firman pentru vînzarea proprietăților din Moldova ale fos-

tului voievod al Ţării Româneşti, Mihail Suţu, spre a-şi achita datoria sa către un negustor austriac, potrivit raportului ambasadorului Austriei la Poartă:

Arzul supusului domniei voastre este următorul[3]:

Potrivit înaltului firman dat, acest raport a fost cercetat, iar cînd Grigore-beizadea[4], fiul fostului voievod al Ţării Româneşti[5], a fost întrebat, atunci, discutînd cu tatăl său, ei au hotărît ca avuţiile constînd din mănăstirea Herţa *(Harça)* şi din veniturile din Moldova, pomenite în raport, fiind cedate pentru totdeauna, în schimbul celor 20 000 de guruşi, negustorului austriac Istati Nicolici, căruia îi sînt datori, aşa cum se arată în raport, ele să fie vîndute, de tot, prin mijlocirea supusului voievod de acum al Moldovei[6], iar după înapoierea acelor sume sus-numitului negustor, ce va rămîne să fie trimis, prin mijlocirea voievodului mai sus amintit, la Înalta Poartă spre a fi folosit pentru alte treburi ale lor. De aceea îi aparţine măriei sale stăpînului *(sultan)* şi fericitului şi binevoitorului şi îndurătorului meu efendi dreptul de a emite în această privinţă înalta poruncă-firman, adresată supusului voievod al Moldovei, aşa cum se cere în raport.

Orig. Arh. B.C.S., fd. Kogălniceanu, CI/2, nr. 11, scris: *neshi*; însemnări, pe v. Rez. Cat., II, p. 414, nr. 1 452.

---

[1] *Mihal Bey.*
[2] *Roma Imperatoru*; este vorba de împăratul Francisc al II-lea.
[3] Acesta reprezintă un fel de „referat" *(telhis)* către marele vizir, rezumîndu-se cererea ambasadorului.
[4] *Ligor-beyzade.*
[5] Mihail Suţu.
[6] Alexandru Moruzi.

119 1805 februarie 1—10 *(1219 zilka'de, evail)* **Constantinopol**

Firman prin care sultanul Selim al III-lea cere voievodului Ţării Româneşti, Constantin Ipsilanti, să cerceteze situaţia celor 7 500 de guruşi pe care boierul Radu Golescu îi datora capugibaşiului Paşadjîk-Husein, decedat la Constantinopol, şi să-i trimită la Poartă, întrucît averea lui fusese luată de miric.

Hüve !

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Ţării Româneşti, voievodul Ipsilanti-zade Constantin, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă imperială, aflǎ că s-a dat înalta mea iradea pentru luarea în stăpînire de către mirie a întregii moşteniri şi a tuturor banilor datoraţi lui Paşadjik-Husein, care, fiind unul dintre locuitorii din Tîrnovo, a murit, sfîrşindu-i-se zilele, de astă dată, la înalta mea Poartă, în timp ce locuia aici, de la un timp încoace, fiind unul dintre capugibaşii Înaltei mele Curţi. Potrivit traducerii textului unei scrisori în limba greacă, apărută printre documentele cercetate aparţinînd răposatului, s-a dovedit că marele-vornic, boierul cu numele de Radu Golescu[1], care este unul dintre boierii Ţării Româneşti, avea o datorie de 7 500 de guruşi faţă de răposatul mai sus amintit.

De aceea, başdefterdarul meu, Esseid-Feyzullah, onorat printre emiri şi mai mari, a făcut cunoscut ca să ţi se emită de la Divanul meu imperial

ilustra mea poruncă pentru ca, arătîndu-ţi-se că această datorie a trecut la mirie şi a fost înregistrată la Condica de moşteniri [2], tu, care eşti voievodul mai sus amintit, să procuri banii aceia şi să-i predai la visteria mea împărătească şi pentru ca să se dea un act de înştiinţare [3] şi la ⟨Cancelaria de⟩ moşteniri. De aceea, dîndu-se firmanul meu ca să se procedeze şi să se acţioneze potrivit înştiinţării sale, a fost emis, de la Divanul meu imperial, această ilustră poruncă a mea şi s-a trimis prin... [4].

Astfel, aflã că dorinţa mea hotărîtă şi împărătească este să procuri banii aceia şi să-i predai la visteria mea împărătească. De asemenea, în această privinţă nu se îngăduie nici un fel de delăsare şi amînare şi s-a dat către ⟨Cancelaria de⟩ moşteniri actul de înştiinţare. De aceea a fost emis firmanul meu purtător de glorie pentru ca să te grăbeşti să procedezi şi să faci potrivit celor arătate şi să ai grijă ca să nu cumva să se ivească fapte contrare.

Am poruncit ca, atunci cînd îţi va sosi, procedînd şi făcînd potrivit cuprinsului înalt al firmanului care a fost emis cu onoare în această privinţă şi care cere ascultare şi supunere deplină, să te fereşti foarte mult şi să te abţii de a săvîrşi contrariul. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn! [5]

Scris pe la începutul lunii zilka'de, anul 1219. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. B.C.S., fd. Brătianu, pach. XL/6, doc. 6, cu tugra; scris: *divanî;* nisip auriu. Pe v.: însemnări şi semnături cu cozi; rez. rom. Rez. Cat., II, p. 416, nr. 1458.

---

[1] *Radulu Golişkulu,* Radu Golescu, vornic şi boier de Divan în Ţara Românească (m. 1818).

[2] *Muhallefât defteri.*

[3] *Ilm-ü-haber.*

[4] Loc alb.

[5] Vezi şi doc. nr. 120 din volumul de faţă.

120 — 1805 februarie 19 *(1219 zilka'de 19)*

Scrisoare prin care domnul Ţării Româneşti, Constantin Ipsilanti, cere dregătorului otoman din Nicopole sprijinul pentru procurarea celor 14 371,50 guruşi pe care îi avea de primit de la nişte negustori turci de acolo boierul Radu Golescu, vornicul, încă de pe vremea cînd ţinea cu arendă salinele Ţării Româneşti.

Hüve!

Pe vremea cînd, în anii trecuţi, sarea Ţării Româneşti se afla în arendă *(iltizam)* pe seama boierului Golescu, vornicul, care este unul dintre locuitorii din Bucureşti *(Bükreş)*, el avea de primit, în contul sării, de la locuitorii din bine păzitul Nicopole *(Niğbolu)*, cu numele de: Hadji-Mehmed şi celălalt Hadji-Mehmed şi Hadji-Hasan şi Hadji-Osman şi Memiş aga şi Mustafa aga şi Alemdar-Ismail, 14 371,50 de guruşi, pe care nu a putut să-i strîngă nici pînă în clipa de faţă, încît, este clar că este persecutat în această privinţă. Întrucît este clar şi evident că achitarea datoriilor faţă de cel în drept depinde de procurarea lor de la datornici, care au amînat aşa de mult cele pentru care se angajaseră, el a cerut ca cele ce are de primit să fie procurate şi achitate cu ajutorul şi cu strădania domniei voastre. De aceea situaţia a fost scrisă, de astă dată, şi către supusul boier Pali *(Bali)*[1], capuchehaiaua noastră ce stă în partea aceea.

Astfel, cînd starea va deveni clară şi din lămuririle sus-numitului boier[2], s-a pus acest semn prietenesc precum că se lasă, în orice privinţă, pe seama persoanei fericite a domniei voastre ca, potrivit firii pătrunse de dreptate, neîngăduind întîrzierea în acest fel a primirii celor mai sus arătate, să depuneţi toate eforturile voastre în vederea procurării lor de la cei ce trebuie şi în vederea trimiterii şi expedierii lor în partea aceasta, prin sus-numitul capuchehaia al nostru[3].

La 19 zilka'de, anul ⟨1⟩ 219.

Sigiliu: Supusul lui Allah, Constantin *(Kostantin)*.

Orig. B.C.S., fd. Brătianu, pach. XL/6, doc. nr. 3; sigiliu oval, scris: *neshi-rik'a*, nisip auriu; rez. rom. Rez. Cat., II, p. 416, nr. 1 459.

---

[1] Radu Golescu, vornic şi boier de Divan în Ţara Românească.
[2] *Bali*, Pali, boier, capuchehaia al domnului Ţării Româneşti la Nicopol.
[3] Vezi şi doc. nr. 119, 121—123 din volumul de faţă.

121 **1805 aprilie 1—10** *(1220 muharrem, evail)* **Constantinopol**

Firman prin care Selim al III-lea porunceşte domnului Ţării Româneşti, Constantin Ipsilanti, ca marele vornic Radu Golescu, boier din Bucureşti, să nu mai fie necăjit pentru datoria sa de 7 500 de piaştri către Paşadjik-Husein din Tîrnovo, care murise la Poartă, întrucît s-a constatat că el îşi achitase datoria.

Hüve!

Selim han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Constantin Ipsilanti-zade, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă imperială, să ştii că, printre actele capugibaşiului Paşadjik-Husein din Tîrnovo *(Tırnavalı)*, care murise ceva mai înainte de aceasta la Înalta mea Poartă şi a cărui avere fusese luată în stăpînire de mirie, apăruse şi o scrisoare în limba greacă, din a cărei traducere se constatase că răposatului mai sus amintit îi era dator, cu 7 500 de guruşi, boierul cu numele de Radu Gonikola [1], marele vornic, care este unul dintre boierii Ţării Româneşti. De aceea, pe la începutul lui zilka'de a anului ⟨1⟩219 [2] fusese emisă din partea Divanului meu împărătesc porunca mea purtătoare de glorie pentru ca banii aceia să fie procuraţi prin mijlocirea ta, care eşti voievodul mai sus amintit, şi să fie trimişi la visteria mea împărătească.

În momentul de faţă, în corespondenţa care a sosit de astă dată din partea ta la Poartă mea cea glorioasă, scrii şi faci cunoscut că ţi-a sosit înalta mea poruncă, emisă după cum s-a scris mai înainte, şi că, deşi ştiai că sus-numitul boier a înapoiat banii aceia, anul trecut, totuşi, supunîndu-se poruncii mele purtătoare de glorie, cînd i-ai cerut de la sus-numitul boier, atunci el ţi-a prezentat un număr de şase seneturi pecetluite, date de cineva cu numele de Ibrahim, care era unul dintre locuitorii Tîrnovei şi care era chehaiaua răposatului mai sus amintit, precum că sus-numitul boier şi-a achitat şi a predat datoria sa, puţin cîte puţin, chehaiei mai sus amintite, anul trecut, şi că sus-numitul boier ţi-a explicat şi ţi-a declarat că el nu a mai rămas

dator cu nici un aspru *(akçe)* față de răposatul mai sus amintit, iar pentru a se afla cum anume stau lucrurile, ai trimis la Poarta fericirii seneturile acelea.

Cînd au fost întrebați cei de la Cancelaria de umărire a moștenirilor, s-a răspuns că, din cele șase acte de plată *(tahvilât)*, pecetluite, care au sosit, după cum s-a arătat și mai sus, rezultă că sus-numitul Ibrahim, chehaiaua răposatului cel pomenit mai sus, a primit toți banii aceia. De aceea a fost necesar, în cazul acesta, să se emită ilustra mea poruncă pentru ca, ștergîndu-se datoria sus-numitului boier, banii mai sus amintiți să fie ceruți de la pomenitul chehaia.

În felul acesta, bașdefterdarul meu, glorios printre emiri și cei mai mari...[3], a făcut cunoscut ca să se emită de la Divanul meu imperial porunca mea purtătoare de glorie pentru ca, ștergîndu-se datoria sus-numitului boier, banii respectivi să fie ceruți de la mai sus amintitul chehaia, iar la Cancelaria de urmărire a moștenirilor să se dea actul cuvenit de înștiințare [4]. De aceea, potrivit înștiințării sale, a fost emisă și trimisă această ilustră poruncă a mea, făcîndu-se cunoscut că el [5] a fost șters din rîndurile datornicilor.

Astfel, s-a emis firmanul meu purtător de glorie pentru ca tu, care ești voievodul mai sus amintit, cînd vei afla că sus-numitul boier a fost șters dintre datornici și că s-a dat actul de înștiințare către Cancelaria de urmărire a moștenirilor, să procedezi și să faci așa cum se cuvine, iar boierul mai sus amintit să nu fie supărat, așa cum se prevedea în porunca mea purtătoare de glorie emisă mai înainte. Îți poruncesc ca, atunci cînd îți va sosi, să faci și să procedezi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere ascultare și supunere deplină. Așa să știi și să dai crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* binecuvîntatei luni muharrem, din anul 1210[6]. De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. B.C.S., fd. Brătianu, pach. XL/6, doc. nr. 4, cu *tugra;* scris: *divani;* nisip auriu; pe v.: „*Eflak voyvodasina*" (Voievodului Țării Românești); semnături cu cozi; rez. rom. Rez. Cat., II, p. 390, nr. 1 379.

---

[1] De fapt, Radu Golescu, mare vornic și boier de Divan, în Țara Românească (m. 1818).
[2] *Evail zilka'de 1219* = 1 — 10 februarie 1805.
[3] S-a renunțat la unele formule de adresare *(elkab)*.
[4] *Ilm-ü-haber.*
[5] Boierul Radu Golescu.
[6] *1210 H.*: eroare, în loc de *1220 H.* (*așer*, în loc de *așreyn*), întrucît, anul *1219 H.* apare ca: „anul trecut". Vezi și doc. nr. 119, 120, 122 și 123 din volumul de față.

122 — 1805 octombrie 3 *(1220 receb 9)*

Senet prin care Hadjî-Derviș-Halil confirmă că a primit restul de 2 500 de guruși de la boierul Radu Golescu, din București, reprezentînd datoria acestuia către capugibașiul Pașadjik-Husein, din Tîrnovo, mort la Poartă, și că nu a mai rămas nimic de luat de la boierul respectiv.

Hüve!

Motivul scrierii acestui act *(vesika)* este următorul:

Din pricina nepredării celor 7 500 de guruși pe care îi avea de primit, cu chitanță *(temessük)*, de la boierul Golescu, unul dintre locuitorii din

București *(Bükreș)*, răposatul Pașadjik-Husein aga, din Tîrnovo, unul dintre capugibașii Înaltei-Curți, și pentru aranjarea rămășițelor socotelilor sale, oricare ar fi fost ele, venind de astă dată la București, cu împuternicire din partea celor ce l-au moștenit pe răposatul mai sus amintit, am trecut, împreună cu sus-numitul boier, la încheierea socotelilor [1].

Atunci, potrivit celor scrise și cuprinse într-o înaltă poruncă, aflată în mîna boierului mai sus menționat, s-a scăzut, din ceea ce avea de primit răposatul mai sus amintit de la sus-numitul boier, tot ceea ce predase el mai înainte, puțin cîte puțin, cu seneturi. Apoi, în privința restului, oricît ar fi fost, ne-am împăcat prin mijlocirea împăciuitorilor și ai cadi-efendiilor și, pe baza împuternicirii noastre, acceptată, prin mijlocirea șeriatului, de cei ce l-au moștenit, am încheiat pretențiile, cu voia și cu hotărîrea noastră, și, luînd de la sus-numitul boier 2 500 de guruși, am renunțat la orice pretenție și la pricină publică.

De aceea s-a dat în mîna sus-numitului boier acest senet precum că, de azi încolo, atît noi, cît și moștenitorii mai sus amintiți nu mai avem nici un fel de pretenție în privința celor ce avea de luat, de la sus-numitul boier, răposatul mai sus amintit.

La 9. B., anul ⟨1⟩220.

Sigiliu: Hadji-Derviș Halil, supusul...

Orig. B.C.S., fd. Brătianu, pach. XL/6, doc. nr. 7, sigiliu rotund; scris: *neshi-ta'lik;* nisip auriu. Rez. Cat., II, p. 417, nr. 1 462.

---

[1] Vezi și doc. nr. 119—112 și 123 din volumul de față. Este vorba de boierul Radu Golescu, vornic, mare vornic în Țara Românească.

123 — 1806 iunie 3 *(1221 rebi I 16)*

Senet prin care Ciolak-Mehmed, fiul lui Elhadj-Mahmud, confirmă că a primit de la boierul Radu Golescu cei 200 de guruși, reprezentînd datoria rămasă de pe vremea tatălui său.

Motivul scrierii acestor slove *(huruf)* este următorul:

Mai înainte de aceasta, răposatului meu tată, Elhadj-Mahmud aga, îi mai rămăsese de luat ceva de la boierul Golescu, cînd boierul Golescu era cămăraș [1]. Unul primise și altul dăduse prin mijlocirea căpitanului *(kapudan)* Anton. De aceea, venind de astă dată la București *(Bükreș)* în a 16-a zi a luni rebi-ul-evvel din anul 1221 și încheind socotelile noastre cu sus-numitul boier, am luat și am primit cei 200 de guruși ai mei, rămași la el, astfel că, lichidîndu-se, de azi încolo, pretențiile față de boierul mai sus amintit, nu mai avem de luat de la sus-numitul boier, din socotelile răposatului nostru tată nici un aspru *(akçe)* și nimic altceva, nici eu și nici frații mei și nici ceilalți moștenitori. I s-a dat în mînă acest senet din partea mea precum că, de acum încolo, nu vor mai fi luate în seamă chitanțele *(temessükât)* și condicile *(defter)* de acest fel ale sus-numitului meu tată, în cazul cînd ele se vor ivi la noi [2].

La 16 Ra., anul 1221.

Sigiliu: Ciolak-Mehmed, bin Elhadj[1]-Mahmud.

Orig. B.C.S., fd. Brătianu, pach. XL/6, doc. nr. 5, di-folio; sigiliu oval; scris: *ta'lik-neshi;* rez. rom. Rez. Cat., II, p. 418, nr. 1 466.

---

[1] Este vorba de boierul Radu Golescu, vornic, mare vornic, boier de Divan în Ţara Românească.

[2] Vezi şi doc. nr. 119—122 din volumul de faţă.

124 **1806 iunie 26** *(1221 rebi II 9)*

Senet prin care Mustafa paşa (Bairaktar), serascher la Dunăre, confirmă că a încheiat socotelile pe care ciorbagiul Manuc le avea cu Tirsiniklizade Ismail aga, primind şi un rest de 27 898 1/2 guruşi. Tirsiniklizade fusese asasinat.

Hüve !

Motivul încheierii socotelilor este următorul:

În a noua zi a lunii rebi-ul-ahîr din anul acesta o mie două sute douăzeci şi unu, calculîndu-se, una cîte una, toate socotelile pe care onoratul Manuc, ciorbagiul *(çorbacı)*, purtătorul acestui senet, le avea cu răposatul Tirsiniklizade Ismail aga [1], încă din timpul vieţii acestuia, toate veniturile şi cheltuielile pe care le aveau între ei, tot ceea ce luaseră sau dăduseră unul altuia şi tot ceea ce el vînduse sau cumpărase prin mijlocirea sus-numitului 〈Manuc〉 [2], iar din socotelile mai sus amintite rămînînd la sus-numitul suma de douăzeci şi şapte de mii optsute nouăzeci şi opt şi jumătate guruşi, i-am luat de la el în întregime şi i-am primit complet. Nemairămînînd la el nici un aspru *(akçe)* şi nimic altceva şi încheindu-se toate socotelile, s-a scris acest senet de lichidare a socotelilor şi, punîndu-i-se pecete, s-a dat în mîna prietenului nostru Manuc, ciorbagiul, amintit mai sus, spre a fi prezentat la nevoie.

La 9 R., anul 〈1〉221.

Din partea lui Mustafa paşa, actualul serascher la Dunăre.

Sigiliu: Mustafa, 1211 (sigiliu în formă de octogon).

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 424, cu semnătură şi sigiliu ; scris: *neshi-divani.* Rez. Cat., I, p. 174, nr. 745.

---

[1] *Tirsiniklizade Ismail aga*, aian la Dunăre, ucis în 1806, înainte de 26 iunie (aşa cum rezultă din acest document).

[2] Manuc Mirzaianţ (1769—1817), negustor armean, aflat în slujba lui Mustafa paşa, Bairaktar.

125 **1806 august 1** *(1221 cemazi I 16)*

Salvconduct prin care domnul Ţării Româneşti, Constantin Ipsilanti, cere autorităţilor otomane dintre Ţara Românească şi Varna să dea liberă trecere celor 16 oameni ai săi, care transportau bagajele ambasadorului

Franței și care plătiseră gizielele lor către domn. Era vorba de Sebastiani, care trecuse prin București, în drum spre Constantinopol.

Cu voia celui preaînalt:

Măriile lor virtuoși și generoși efendii cei străluciți, aflați în demnitățile foarte bune, prin cazalele și comunele *(nevahi)* de pe drumul ce duce și aduce între Țara Românească și bine păzita Varna, precum și înălțimile lor intendenții de ținuturi *(voyvodagân)* și muteselimii și strîngătorii de gizia *(cizyedârân)* și ceilalți ofițeri și aiani și fețele de seamă ale vilaietului, care sînteți agalele cei fericiți și prietenoși, plini de mărinimie, după prezentarea rugii cuvenite, vi se face cunoscut prietenește că cei 16 căruțași din Țara Românească, ce transportă și coboară la schela Varna bagajele și încărcăturile ambasadorului Franței [1], care s-a îndreptat și a pornit de astă dată spre Înalta Poartă, prin drumul de la Varna, și-au achitat către noi, prietenul domniilor voastre, potrivit cerințelor condițiilor beratului purtător de înaltă glorie, gizielele lor cuvenite după șeriat. De aceea așteptăm, prietenește, ca ei și vitele lor să nu fie supărați pe drum, prin cerere de gizia și sub alte pretexte și să depuneți străduințe ca ei să se ducă și să se întoarcă teferi și cu bine.

La 16 Dja., anul ⟨1⟩221.

Semnătură: Sărmanul Constantin, voievodul de acuma al Țării Românești.

Sigiliu: Constantin ....

Orig. Arh. St. Buc., A.N. CLXXXI/46, cu semnătură și sigiliu (cu coroană, litere slavone și anul 1802); scris: *yeni-divani*. Rez. Cat., I, p. 175, nr. 748.

---

[1] Generalul Sebastiani.

126 **1806 august 10** *(1221 cemazi I 25)*

Chitanță prin care Mehmed, intendent de vamă la Hîrșova (Hırsava), confirmă că a primit de la cămărașul Iancu din Brăila 16 700 ocale de sare, jumătate din această cantitate valorînd 417 1/2 guruși. Se obligă să achite suma pe care o datorează în termen de 91 de zile.

Hüve!

Sensul scrierii acestor slove *(huruf)* este următorul:

În a douăzeci și cincea zi a lunii djemazi-ul-evvel din anul acesta, o mie două sute douăzeci și unu, am primit din mîna lui Iancu, cămărașul din Brăila, cu termen de nouăzeci și una de zile, șaisprezece mii șapte sute de ocale sare, din care, confirm, jumătate valorează patru sute șaptesprezece și jumătate de guruși [1]. Este o datorie a mea, pe care trebuie s-o achit și s-o plătesc. Cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, cînd, la sfîrșitul termenului nostru, voi achita și voi preda banii respectivi, care reprezintă datoria mea, atunci să fie înapoiată și anulată această chitanță a noastră *(temessük)*, pecetluită, aflată în mîna sa. Salutări!

La 25 Dja., anul ⟨1⟩221.

Din partea lui Mehmed, în prezent intendent de vamă [2] la schela Hîrșova *(Hırsava)*.

Pe verso · 1. Sigiliul: Mehmed, emin.
2. Însemnări în limba greacă.

Orig. Muz. ist. or. Buc., doc. turc., Inv. nr. 26 489, cu semnătură; scris: *neshi;* însemn. grec. Rez. Cat., I, p. 175, nr. 570.

---

[1] *417, 50* + 417,50 = *835* guruşi.
[2] *Emin-i gümrük.*

127 **⟨1806 august, înainte de 12 =** *1221 H.*⟩

Telhis prin care marele vizir ⟨Ismail paşa⟩, expunînd pe scurt situaţia domniilor Principatelor şi discuţiile purtate la Medjlis în această privinţă, cere avizul sultanului Selim al III-lea pentru acceptarea lui Alecu (Alexandru Nicolae Suţu sau Alexandru Hangerli) la domnia uneia din ţările române, pentru a da satisfacţie Franţei, spre a o atrage de partea Porţii, împotriva Rusiei. Sultanul lăsase rezolvarea cazului pe seama marelui vizir şi a demnitarilor împărăţiei, ţinînd seama de eventualele împotriviri ale Rusiei la schimbările preconizate în cele două ţări (Moldova şi Ţara Românească).

Hüve !

Gloriosul, generosul, mult respectatul, puternicul şi binefăcătorul meu efendi, padişahul meu:

Deasupra raportului-arz care fusese prezentat la Pragul înălţimii voastre, despre convorbirile din Medjlis, în legătură cu învoirea privind schimbarea voievozilor Ţării Româneşti şi Moldovei, a fost emis cu cinste hatt-i-humaiunul împărătesc, zicîndu-se astfel: „Dacă ar fi după mine, eu aş face orice pentru mazilirea beiului Ţării Româneşti [1], întrucît cei care doresc binele împărăţiei mele preferă schimbarea lui. Bizuindu-ne pe preaînaltul Allah, el să fie schimbat! Dar Alecu [2] este tare potrivnic ruşilor! Ei nu-l vor putea suporta. Să se mai discute o dată cu dragomanul Divanului [3], pentru a vedea cine anume este mai potrivit. Nu s-ar putea să fie tatăl dragomanului?" [4].

Consideraţiile generoase ale împărăţiei voastre au fost ca nişte inspiraţii divine!

Într-adevăr, este potrivit. Chiar şi în timpul discuţiilor îndelungate şi amănunţite care avuseseră loc la Medjlis, aceste subtilităţi fuseseră pomenite. Într-adevăr, potrivit consideraţiilor împărăţiei voastre, ţinîndu-se seama de felul de a fi al voievodului Ţării Româneşti, pentru acesta nimeni nu va putea găsi ceva de spus. Dovedindu-se intriga lui, ruşii pot fi uşor puşi la tăcere şi acest lucru este cu putinţă. De asemenea, mazilirea lui este necesară.

Dar, voievodul Moldovei [5] neputînd fi comparat cu el, dacă acesta ar rămîne pentru moment şi s-ar schimba numai cel din Ţara Românească, în acest caz, francezul [6] fiind şi împotriva lui Moruzi bei [7], din discursurile lui se dovedeşte că nu se va mulţumi numai cu schimbarea celui din Ţara Românească, ci va insista şi va trece şi la alte cereri necuviincioase.

Scopul adevărat este însă acela de a-l atrage pe împăratul Franţei [8] şi de a-l folosi, reproşîndu-i o bunăvoinţă. Aşa stînd situaţia, a nu-i da satisfacţie ⟨francezului⟩ şi a suporta în acelaşi timp gîlceava celui din Rusia, vor însemna că nu s-a făcut nimic. De aceea se acceptase, de nevoie [9].

De asemenea, împărăția voastră aveți cunoștință de discuțiile din Medjlis precum că supusul Moruzi bei, nefiind ca semenul său [10], nu va fi insultat cu învinuiri, ci va fi mazilit prin cerere de demisie și că, din această pricină, el nu se va necăji, iar acest lucru trebuie făcut pentru atragerea francezului.

De asemenea, din pricina dușmăniei lui Alecu [11], rușii s-ar putea, într-adevăr, să se împotrivească mai mult ca ceilalți și să facă gîlceavă. Dar, pe lîngă faptul că împotrivirea lui presupune calități, alegerea lui a fost necesară, întrucît supusul Sarîbeizade [12], pentru care a dat poruncă împărăția voastră, fiind suferind și bătrîn, nu vrea. Chiar și atunci cînd a fost întrebat cu politețe, el tot s-a scuzat.

De asemenea, deși nici supusul Deli-bei [13] nu este așa cum îi porecla, ci este un supus drept și bun de treabă, totuși, francezul, știindu-l pe susnumitul partizanul lui Moruzi, nu va fi mulțumit și, în acest caz, ar fi inutilă mazilirea supusului Moruzi-bei.

De asemenea, neexistînd nici alți bei mazili, dacă s-ar alege unul dintre beizadelele arhonților *(Arhondegân)*, în acest caz, întrucît domniile *(Beylikler)* se dau, din trecut și pînă acum, fie dragomanilor Divanului, fie unuia dintre cei mazili, de aceea, de vreme ce nu vor fi dintre dragomani sau dintre bei mazili, neamurile și familiile celorlalți nu vor putea suporta numirea unui beizade simplu și vor provoca unele tulburări. De asemenea, și acolo [14], boierii vor îndrăzni să facă tulburări, din invidie. De aceea, avîndu-se în vedere aceste neajunsuri și neputîndu-se găsi un altul decît Alecu, fusese preferat el.

De asemenea, la discuțiile din Medjlis, cunoscîndu-se neajunsurile, fusese preferat el, zicîndu-se astfel: „Chiar dacă cel din Rusia se va gîlcevi, totuși, neavîndu-se încotro, se va suporta și va trebui să se găsească posibilitatea ca el să fie potolit și să tacă". Cu toate acestea, iradeaua îi aparține efendiului meu cel binefăcător!

În cazul dacă, potrivit alegerii celor din Sfat, i se va acorda lui Alecu, atunci va trebui să fiu înștiințat de felul cum va fi înalta iradea, pentru ca Moruzi [15] să se destăinuie față de fratele său [16], spre a-i lua demisia.

Slujitorul de mine, fără să-mi dau părerea hotărîtă în sensul ca: „să fie cutare!", voi proceda potrivit cerințelor poruncii și firmanului care vor fi date după cum împărăția voastră veți crede de cuviință. În rest, iradeaua și firmanul depind de efendiul meu.

Deasupra textului: „Vizirul meu, să numești pe oricine care este mai potrivit! Știu bine și cei din Sfat. Preaînaltul Allah să vă facă să reușiți!".

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter nr. 2, doc. nr. 1 777. Arh. Stat. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 190.

---

[1] Constantin Ipsilanti.
[2] Alecu *(Aleku)*, Alexandru Nicolae Suțu sau Alexandru Hangerli care într-adevăr era împotriva Rusiei.
[3] Scarlat Callimachi.
[4] Alexandru Callimachi (1737—1821).
[5] Alexandru Moruzi.
[6] Ambasadorul Sebastiani.
[7] Domnul Moldovei.
[8] Napoleon Bonaparte.
[9] Adică cererea Franței de a-i mazili pe ambii domni din Principate.
[10] Constantin Ipislanti, din Țara Românească.
[11] Alecu *(Aleku)*, Alexandru Nicolae Suțu sau Alexandru Hangerli.
[12] *Sarîbeizade*, textual: „fiul beiului blond": Alexandru Ioan Callimachi.

[13] *Deli-bei (Deli-Bey)*, „Beiul cel nebun", Alexandru Mavrocordat Delibei, propus pentru Moldova.
[14] În Țara Românească.
[15] Dimitrie Moruzi, fratele domnului Moldovei (Alexandru Moruzi).
[16] Alexandru Moruzi, domn în Moldova.

128 **1806 octombrie 10** *(1221 receb 27)*

Notă prin care Poarta face unele propuneri noi față de cererile Rusiei în privința numirii din nou în Moldova și Țara Românească a lui Alexandru Moruzi și, respectiv, Constantin Ipsilanti, care fuseseră maziliți la insistențele Franței. Este textul concept al declarației Porții către ambasadorul Rusiei.

Cînd, ceva mai înainte de aceasta, se dovedise trădarea, față de efendiul său, a voievodului Țării Românești, Constantin Ipsilanti [1], și, de asemenea, în afară de demisia voievodului Moldovei, Alexandru Moruzi [2], ieșise la iveală că și acesta se unise cu sus-numitul voievod al Țării Românești și cînd, din aceste pricini, fostul mare vizir Ismail pașa[3] nu anunțase atunci, mai dinainte, această situație ambasadorului Rusiei [4] și, în felul acesta, procedase contrar condițiilor care fuseseră orînduite în septembrie *(Eylül)* a anului 1802 între Înaltul Devlet și împărăția Rusiei cu privire la Țara Românească și Moldova, de aceea Înaltul Devlet, socotind că și-a luat asupra sa respectarea cu bună-credință a tuturor condițiilor despre care s-a angajat față de împărăția Rusiei, declară că, dacă, așa cum s-a scris, nu va fi în dauna Împărăției, atunci, nu va arăta nici un fel de greutăți în privința menținerii, ca și mai înainte, a sus-numiților la domnie *(voyvodalık)*.

Numai că, avînd încredere în prietenia împăratului glorios al Rusiei [5], prietenul său [6], și întrucît, ținînd seama de motivele scrise mai sus, nu vor putea fi folosiți în slujbe, cu siguranță totală [7], Înaltul Devlet speră că împăratul amintit mai sus, potrivit cerințelor prieteniei și sincerității sale față de Înalta împărăție, nu va mai insista, de azi încolo, pentru așezarea, din nou, a celor doi voievozi de care s-a pomenit mai înainte.

De aceea, cu condiția ca acest senet să nu fie declarat și dîndu-se iradea ca, în afară de reașezarea sus-numiților mazili, chestiunea domniilor *(Voyvodalık)* respective să fie cîntărită și aranjată într-un fel care să ducă la mulțumirea sus-numitului împărat, se cere anume de la ambasadorul Rusiei ca, din motive de atenție față de împărăția sa [8], chestiunea să fie amînată pînă la trimiterea scrisorii împărătești la Petersburg *(Petersburg)* și sosirea răspunsului.

Astfel, întrucît se recunoaște greșeala făcută, în privința anunțării, contrar îngăduinței împărătești, de către fostul mare vizir cel amintit mai sus și deoarece sus-menționatele schimbări au fost executate în mod oficial, de aceea ele să fie lăsate în starea în care se află, cu condiția ca, de azi încolo, să se depună eforturi pentru respectarea clauzelor cu atenție desăvîrșită, iar în cazul schimbării din nou a voievozilor, dacă satisfacția sus-numitului ⟨țar⟩ depinde numaidecît de aceasta, ceea ce se și cere cu sinceritate, atunci, în astfel de situații se va proceda la alegerea și la numirea lor [9] în

înţelegere cu ambasadorul Rusiei şi într-o formă care să mulţumească amîndouă părţile. La 27 B., anul 1221.

Deasupra textului: Suret întocmit spre a fi predat ambasadorului Rusiei, din partea Imperiului otoman (text ilizibil, în parte).

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 2, nr. 1 683. Arh. Stat. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 211.

---

[1] Mazilit la 12 august 1806.
[2] Mazilit la 12 august 1806 (prin demisie).
[3] Hafiz-Ismail paşa (23 aprilie 1805 — 14 noiembrie 1806).
[4] Andrei Ia. Italinski.
[5] Alexandru I.
[6] Al sultanului Selim al III-lea.
[7] Este vorba de Constantin Ipsilanti şi Alexandru Moruzi, mazilíţi.
[8] Faţă de sultan.
[9] A domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti.

129 **1806 noiembrie 14** *(1221 ramazan 3)*

Act de înştiinţare prin care, la cererea asociaţilor din Giurgiu, cadiul de Silistra, Esseid-Mehmed, raportează la Poartă că, potrivit obiceiului, asociaţii au dat domnului Ţării Româneşti, Constantin Ipsilanti, un senet arătînd că pentru anul în curs au cumpărat din ţară 6 524 boi şi 7 848 vaci (98 cirezi), iar grăsimile şi pastrama, rezultate din tăierea lor la Silistra, le-au expediat la Constantinopol.

Arzul umil către stabila Poartă a împărăţiei este următorul:

Asociaţii negustorilor de Capan, care locuiesc în oraşul Silistra, venind cu toţii la medjlisul şeriatului, au spus şi şi-au exprimat dorinţa lor astfel:

„Întrucît este obiceiul să dăm voievozilor Ţării Româneşti senete sigilate arătînd cantitatea de grăsime *(rogan)* obţinută în fiecare an din tăierea, la abatoarele din Silistra, a cirezilor de vite *(sürek)* pe care le strîngem şi le procurăm în fiecare an din Ţara Românească, de aceea, şi în anul acesta binecuvîntat, cu aprobarea şi prin mijlocirea voievodului de acum al Ţării Româneşti, măria sa devotatul Ipsilanti bei, fiul lui Constantin [1], am strîns şi am pregătit din Ţara Românească 98 de cirezi, în care am avut 6 524 de boi şi 7 848 de vaci, iar cînd au fost socotite şi puse la cîntar, fiecare bou a cîntărit, în medie [2], cîte 57 de ocale, iar fiecare vacă a cîntărit cîte 35 de ocale. Din aceste cantităţi au ieşit în total: 6 poveri şi 7 404 ocale (607 404 ocale) de grăsimi, seu *(ton)* şi cerviş, precum şi 4 480 de cîntare de pastramă. Le-am încărcat îndată pe toate, pînă la data actului de înştiinţare *(i'lâm)* din partea şeriatului, în corăbiile care au fost desemnate la schela de la Silistra, fără să ascundem şi să tăinuim ceva, şi le-am trimis şi expediat la Înalta Poartă. Astfel, şi în anul acesta binecuvîntat, am dat din partea noastră, aşa cum s-a scris mai sus, senet cu pecete către voievodul cel amintit mai sus. De aceea, potrivit obiceiului, fă şi domnia ta ilam".

Ca urmare, s-a făcut arz la picioarele înaltului tron raportul pentru care ei au intervenit. În rest, porunca depinde de măria sa care porunceşte.

Scris în a treia zi a binecuvîntatei luni ramazan, din anul 1221.

Semnătură: Esseid-Mehmed, supusul care se roagă pentru Înalta împărăție otomană, cadiul orașului Silistra.

Pecete (pe v.): Mehmed..,

Orig. Arh. St. Buc., Doc. turc., I/2, cu semnătură; pe v., sigiliu; scris: *ta'lik*. Trad. rom. de Victor Magiari (noiembrie 1918). Rez. Cat., I, p. 176, nr. 755.

---

[1] Constantin Ipsilanti.
[2] *Zir ve bâlâsiyle.*

130 — 1806 noiembrie 28 *(1221 ramazan 17)*

Arz prin care nazîrul Brăilei, Ahmed, raportează la Poartă discuțiile purtate la Rîmnic cu domnul Moldovei, Alexandru Moruzi, în legătură cu vestea intrării oștilor rusești în Moldova. El expune totodată și recomandările făcute domnului de a merge spre Moldova, refuzînd cererea sa de refugiere la Brăila. Arzul mai cuprinde un rezumat, precum și rezoluția sultanului.

Fericitul, binevoitorul, binefăcătorul și mult generosul meu efendi, măria sa stăpînul meu *(sultanım)*:

În timpul trecerii voievodului Moldovei, supusul Moruzi bei, prin Țara Românească, el a trimis de la Buzău un om în partea noastră și a scris că este necesar să se întîlnească cu supusul de mine pentru o treabă importantă a Înaltului Devlet și să discute despre unele chestiuni. Supusul de mine, la rîndul meu, pornind îndată de la Brăila, cînd m-am grăbit spre satul Rîmnic pentru întîlnire și discuție, s-a spus că „în ziua de 12 a lui ramazan[1] cel venerat oștile moscovite *(Mosko)* au trecut în Moldova, iar atitudinea și comportarea lor ar fi ca de prieteni". Atunci supusul bei, la rîndul său, a întrebat dacă, în acest caz, este bine să pornească. Aceasta a prilejuit supusului de mine să spun ca să fie aduse și citite scrisorile scrise de boieri către voievod.

După ce am înțeles cuprinsul lor, am zis astfel: „Comportarea acestora ca prieteni nu înseamnă siguranță. Dar, în starea de față, toate serhaturile sînt lipsite de pregătire, cetățile nu sînt puse la rînduială, iar zaherelele care urmează să plece la Istanbul stau la vedere. Afară de acestea, nu cunoaștem nici porunca împărăției în această privință, ca să procedăm, cel puțin, potrivit acestei porunci. De vreme ce oamenii aceștia se comportă ca niște prieteni, ei [2] să nu își schimbe atitudinea, iar noi să cîștigăm timp ca să-i pregătim pe toți musulmanii și pe cei de la serhaturi".

De asemenea, am încercat, cu astfel de motive, să-l încurajez pe bei și i-am zis că: „a merge înainte este mai bine decît a rămîne în urmă".

Dar supusul bei, la rîndul său, temîndu-se, a cerut, cu orice chip, să meargă cu mine de-a dreptul la Brăila. Numai că supusul de mine, ținînd seamă de motivele arătate mai sus, nu am avut curajul să accept și i-am spus așa: „Domnia voastră aveți poruncă de la Înaltul Devlet ca să mergeți în Moldova și să luați în stăpînire țara. S-ar putea ca oamenii aceștia [3] să vă zică: «nu te duce înapoi, vino!». S-ar mai putea ca refuzul domniei voastre de a vă duce ei să-l socoată drept prilej pentru a face răutăți și pentru a vă acuza față de Înaltul Devlet sau pentru a aduce o belea pe capul Înaltului Devlet și a popoarelor de credința lui Mahomed. După mintea mea, eu presupun că trebuie să vă duceți și să nu vă întoarceți, de vreme ce oamenii

aceştia nu vă zic: «Noi sîntem în război; du-te acolo de unde ai venit!». De asemenea, între timp, înţelegînd comportarea şi gîndurile ghiaurilor, să le daţi de ştire la împărăţie. Acestea sînt faptele pe care trebuie să le faceţi şi va fi o slujbă specială, care va fi bine primită".

M-am grăbit să vă scriu umila mea scrisoare pentru a lua cunoştinţă persoana voastră fericită precum că, după multă vorbărie, s-a hotărît în acest fel.

Cu voia preaînaltului Allah, cînd va sosi cu cinste, să afle înălţimea voastră atotştiutoare că supusul de mine mă preocup pentru găsirea mijloacelor de întărire a cetăţii padişahului [4], precum şi pentru conducerea oştilor aflate în suita mea, iar în această privinţă am nevoie de ajutorul Înaltului Devlet. Porunca şi bunăvoinţa depind de fericitul, binevoitorul, binefăcătorul şi mult generosul meu efendi, măria sa stăpînul meu *(sultanım)!*

La 17 N., anul ⟨1⟩221.

Sigiliu: Ahmed...

Deasupra textului: 1. „Scrisoarea nazîrului de Brăila, supusul Ahmed aga, sosită supusului chehaia *(kethuda)* al slujitorului de mine [5]. După veştile privitoare la trecerea şi la atacurile oştilor ruseşti, i se scrisese sus-numitului agă cel supus ca să respecte şi precauţia şi i se mai scrisese cu amănunte ca să aibă grijă şi să fie atent. Totuşi, în scrisoarea care i se va scrie, ca răspuns la această scrisoare a sa, el va fi sfătuit ca şi de acum încolo, fără să stea nepăsător, să se grăbească să aibă grijă de găsirea mijloacelor pentru paza cetăţii Brăilei şi a locuitorilor ei şi, de asemenea, să ţină fără contenire legătura cu sus-numitul voievod al Moldovei şi cu ceilalţi în cauză. Cînd împărăţia voastră va lua cunoştinţă, porunca şi firmanul depind de măria voastră care porunciţi".

2. „Vizirul meu, scriindu-se către nazîrul Brăilei o hîrtie foarte atentă, el să fie îndemnat şi să se depună eforturi în toate felurile" [6].

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 2, nr. 1 689. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 192.

---

[1] *12 ramazan 1221* = 23 noiembrie 1806.
[2] Moldovenii.
[3] Adică ruşii.
[4] Brăila.
[5] Marele vizir: Hilmi-Ibrahim paşa.
[6] Rezoluţia sultanului Selim al III-lea.

131 — 1806 noiembrie 28 *(1221 ramazan 17)*

Arz prin care domnul Moldovei, Alexandru Moruzi, raportează la Poartă despre intrarea oştilor ţariste în Moldova şi despre planurile lor în viitor. El cere, totodată, instrucţiuni noi, hotărîndu-se să se mute de la Rîmnic la Focşani, aşa cum îi propusese nazîrul Brăilei. Arzul mai cuprinde un rezumat, precum şi rezoluţia sultanului.

Arzul umilului supus al domniei voastre este: Cu două zile mai înainte fusese prezentată, din oraşul Buzău *(Buza)*, la picioarele înălţimii voastre ştirea precum că oştile ruseşti sînt pe cale de trecere pe pămîntul Moldovei.

După ce am poposit o zi în oraşul amintit mai sus, aşteptînd instrucţiunile persoanei voastre vizirale, cerute mai înainte de aceasta, din satul

Dobral, cînd, din precauţie în legătură cu veştile primite în această privinţă, am pornit, cu respectarea întocmai a tuturor regulilor, spre oraşul Rîmnic, aflat la o depărtare de patru ceasuri de oraşul amintit mai sus, aşteptînd apariţia omului meu de la Poartă, a sosit iarăşi omul meu dinspre partea boierilor. Potrivit veştilor aduse de el, în a 14-a zi a veneratei luni ramazan [1], generalul nazîr al consulului Rusiei [2] i-a invitat pe toţi boierii la conacul mitropolitului şi, după ce le-a declarat şi le-a semnalat oficial intrarea în ţară a oştilor moscovite, le-a predat şi cele două rapoarte care au fost prezentate în original şi în traducere la picioarele înălţimii voastre.

De asemenea, potrivit celor scrise de boierii amintiţi mai sus, consulatele din Ţara Românească şi Moldova au fost desfiinţate, iar sus-numitul general a fost desemnat, pe lîngă oaste, director cu treburile politice.

De asemenea, din partea boierilor s-a scris către valiii *(vüllât)* şi judecătorii de la serhaturile din împrejurimi în legătură cu purtarea prietenească a oştilor ruseşti. De asemenea, sus-numitul general, care este director, promiţînd plata tuturor celor ce vor fi luate din ţară, i-a sfătuit pe boieri să ia seneturi de la comisari, cuprinzînd cantităţile de nutreţ şi de orz cerute de aceştia.

De asemenea, întîlnindu-se cu supusul meu boier, care fusese trimis mai înainte de aceasta în Moldova, cînd, în timpul discuţiei, el [3] a spus că trebuie ca supusul de mine să mă duc în grabă, atunci boierul cel pomenit mai sus, începînd să-i răspundă, i-a zis că nu mi s-a scris, supusului de mine, nimic şi nici o literă de la Înalta Poartă în legătură cu trecerea de oşti ⟨ruseşti⟩ iar sus-numitul general, începînd iarăşi să vorbească, a spus şi a declarat că, deşi oştile amintite mai sus au trecut hotarele Împărăţiei, totuşi, comportamentul lor fiind aşa cum se cuvine unui stat prieten, ele se vor ţine departe de a interveni în administraţia ţării şi de a tulbura liniştea locuitorilor, iar zaherelele şi produsele vor fi date, ca şi mai înainte, către Înaltul Devlet şi că, din această pricină, este clar că această trecere nu va fi împiedicată de Înaltul Devlet, astfel că nu mai sînt piedici în ceea ce priveşte intrarea neputinciosului de mine în ţară [4]. El a mai declarat că dacă şi din partea Înaltului Devlet nu se va proceda la fel, în acest caz se vor depune eforturi pentru ocuparea ţării şi pentru oprirea şi împiedicarea zaherelelor şi avaieturilor *(aidât)*. Oricît s-a străduit boierul meu cel supus ca să-i explice cu vorbe meşteşugite, ce nu pot fi redate, el nu a renunţat totuşi la declaraţia lui de mai înainte şi a răspuns în aşa fel ca să mă facă pe slujitorul de mine să mă grăbesc şi să mă sperii.

Potrivit spuselor lor [5], avangărzile oştilor pomenite mai sus se compun din 18 000 ⟨de ostaşi⟩, iar oastea generalului numit Michelson [6] ar fi de 35 000 ⟨de ostaşi⟩, în timp ce alte oşti, de putere egală cu aceste oşti, sînt pe cale de trecere prin faţa Hotinului sub comanda generalului numit Essen [7].

De asemenea, se mai spune că o altă oaste va trece prin faţa cetăţii Bender sub comanda generalului numit Meyendorff [8]. De asemenea, se spune că oştile amintite mai sus nu vor rămîne pe pămîntul Moldovei, ci toate vor merge spre malurile Dunării, iar după ce vor zăbovi timp de o lună sau două în acele părţi, 25 000 de ostaşi vor fi lăsaţi în Ţara Românească, iar ceilalţi vor proceda potrivit timpului şi situaţiei. De asemenea, generalul cel pomenit mai sus, scriind scrisori către Mustafa-aga [9], aianul de Rusciuc, şi către Pazvantoglu *(Pazbanoğlu)* Osman paşa [10], le-a expediat şi le-a arătat că oştile moscovite au intrat în Moldova şi în Ţara Românească ca prieteni şi că de azi încolo nu mai admite ca cele două ţări să mai fie atacate. De asemenea, el a mai scris că, îndeosebi, dacă Pazvantoglu, nearătînd supunere şi ascul-

tare față de firmanul purtător de înaltă glorie, ce i-a fost scrisă din partea Înaltului Devlet, nu va înapoia banii pe care i-a luat din Țara Românească și nu-l va slobozi pe boierul numit Bibescu[11], care este întemnițat de el, atunci oștile moscovite vor împresura cetatea Vidin și, prinzîndu-l pe el, îl vor trimite la Înalta Poartă legat în lanțuri.

Raportul dat de comisarul Franței [12], precum și răspunsul boierilor, de asemenea și rapoartele date de cel din Rusia [13] au fost trimise în original supușilor mei capuchehăi, spre a fi văzute de înălțimea voastră, ca și rapoartele și hîrtiile boierilor, cu toate amănuntele lor, spre a se vedea ce fel de măsuri anume s-au luat. După traducerea lor, fie prin mijlocirea celor de mai sus, fie prin mijlocirea supusului dragoman al Divanului, înălțimea voastră să luați cunoștință.

Întrucît umilul supus de mine sînt lipsit de înaltele instrucțiuni și de orice fel de știre, de aceea mintea mea neputincioasă, copleșită de uimire, este pe cale de a se smulge din pricina gîndului că, dacă nu voi intra în țară, ghiaurii pomeniți mai sus s-ar putea să împresoare serhaturile împărătești, socotind refuzul intrării mele drept prilej pentru înfăptuirea unui gînd rău, care se presupune că zace în sufletul lor.

De aceea, gîndindu-mă să mă duc la Brăila și să aștept în partea aceea porunca și înalta iradea, l-am invitat în orașul Rîmnic pe supusul nazîr de Brăila, dar, așa cum se spune în arzul prezentat de el la picioarele înălțimii voastre [14], în urma discuției, sus-numitul, după ce s-a uitat în documentele boierilor și în rapoartele moscoviților, nu a îngăduit în nici un chip șederea mea în orașul Rîmnic și nici refugierea mea încă de pe acuma în cetatea Brăilei, ci a socotit potrivit să mă duc la Focșani și să stau cîteva zile în partea aceea. El a mai zis că dacă voi proceda altfel, aceasta va aduce pagube serhaturilor împărătești, lipsite de pregătiri, și va prilejui moscoviților să treacă la răutăți, iar dacă, din partea moscoviților, venind oști în față, se vor face mișcări în sensul închiderii hotarului, el s-a angajat, cu jurămînt, că, după ce va fi informat, va sosi în grabă în ajutor cu oastea aflată sub comanda sa și va trece la salvarea mea. De aceea, mîine voi porni din orașul Rîmnic și mergînd la Focșani, voi sta cîteva zile în partea aceea, așteptînd înalta poruncă. Allah și profetul să ocrotească doar Înaltul Devlet de pagube!

Din milă pentru starea unui rob devotat, care, din zel pentru ceremonial și din încredere față de demnitarii Înaltei împărății, am căzut în astfel de necaz și neputință, depinde de măria voastră porunca și firmanul ca să se întindă asupra neputinciosului de mine mila și îndurarea în ceea ce privește semnalarea cu o clipă mai devreme a poruncii și iradelei înălțimii voastre pentru călăuzirea mea cu instrucțiuni amănunțite și explicative și pentru salvarea mea din uimire, precum și în legătură cu zaherelele și proviziile cerute de moscoviți.

La 17 N., anul 221.

Sigiliu: Indescifrabil după microfilm și fotocopie.

Deasupra și pe marginea textului:

1. Fiind arzul sosit acum din partea supusului voievod al Moldovei, din cuprinsul lui se vede că oastea rusească a pătruns în Moldova, iar el, discutînd cu nazîrul Brăilei, s-a hotărît să stea la Focșani și cere instrucțiuni. De aceea a fost prezentat la Pragul înălțimii voastre spre a fi văzut de împărăția voastră. După cum știe împărăția voastră, potrivit hîrtiei voievodului cel pomenit mai sus, sosită mai înainte, i se scrisese voievodului respectiv, cu amănunte, ca el să stea la Buzău și, scriind o hîrtie căpeteniei oștilor ru-

seşti, să-i semnaleze întoarcerea lor de pe pămînturile Împărăţiei, iar dacă va observa vreo duşmănie, atunci să arate şi să explice situaţia atît la Poarta fericirii, cît şi la serhaturile din împrejurimi şi vecinătăţi. De asemenea, i s-a mai spus să declare în împrejurimi că Înaltul Devlet nu are deloc cunoştinţă de şederea, de acest fel, a oştilor ruseşti. Cu toate acestea, scriindu-se în grabă răspuns şi la acest arz al său, i se va întări firmanul de mai înainte precum că, stînd la Focşani, să procedeze potrivit instrucţiunilor ce i-au fost scrise ceva mai înainte şi să dea mereu de ştire care anume este situaţia.

Cînd înălţimea voastră va lua cunoştinţă, iradeaua depinde de înălţimea voastră! [15]

2. Am văzut. Purtarea beiului este bună! Să se dea avertismentele cuvenite celor din jur şi să se procedeze cu foarte multă grijă. Dacă ei nu se poartă cu duşmănie, atunci el să fie atent ca nici din partea noastră să nu se ivească vreo gîlceavă. Să se facă să-i ajungă instrucţiunile trebuincioase! [16].

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 2, nr. 1 569. Arh. Stat. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 195.

---

[1] *14 ramazan 1221* = 25 noiembrie 1806.
[2] Rodofinikin, Konstantin Konstantinovici; el fusese desemnat că rezident al Rusiei în Principate, consul general fiind Ippolit Fedorovici Bolkunov (pînă la intrarea trupelor ruseşti în Moldova).
[3] K. K. Rodofinikin.
[4] În Moldova, unde fusese numit.
[5] Ale boierilor moldoveni.
[6] Michelson, Ivan Ivanovici; general, comandantul suprem al armatei ruse în Principate (1806—1807).
[7] Essen, Ivan Ivanovici; general, comandantul trupelor ruse în Moldova.
[8] Meyendorff (Mensdorf), Kazimir Ivanovici; baron şi general în armata rusă.
[9] Viitorul Mustafa paşa, Bairaktar.
[10] Pazvantoglu Osman paşa; era paşă la Vidin.
[11] Bibescu, Constantin (Dincă), boier din Craiova.
[12] Charles Frédéric Reinhard, consul general.
[13] Este vorba de scrisorile redactate de A. Ia. Budberg, ministrul afacerilor externe al Rusiei, şi trimise generalului Michelson, spre a fi expediate paşalelor turceşti (Vezi şi Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. IV, seria nouă, p. 643).
[14] A marelui vizir Hilmi-Ibrahim paşa (vezi şi doc. nr. 130 din volumul de faţă).
[15] Însemnările *(telhis)* marelui vizir către sultanul Selim al III-lea.
[16] Rezoluţia sultanului.

132 — 1806 decembrie 16 *(1221 şevval 5)*

Chitanţă (temessük) *prin care Alexandru Suţu, domn al Ţării Româneşti, confirmă că a luat de la aianul de Rusciuc, Mustafa agą ⟨Bairaktar⟩, un împrumut de 25 000 guruşi pe termen de 91 de zile.*

Hüve!

25 000 guruşi; numai douăzeci şi cinci de mii de guruşi.

Sensul scrierii acestor slove *(huruf)* este următorul:

Din visteria măriei sale fericitul şi ocrotitorul Mustafa aga, care, fiind unul dintre persoanele sus-puse, este în prezent aian de Rusciuc, am luat, cu împrumut, aşa cum s-a arătat mai sus, numai douăzeci şi cinci de mii de guruşi. Confirm că jumătate din ei fac douăsprezece mii cinci sute de guruşi!

De aceea, cînd, cu ajutorul celui preaînalt, voi preda la visteria susnumitului agă banii respectivi, la sfîrşitul celor nouăzeci şi una de zile, care reprezintă sorocul lor, atunci, această chitanţă a mea de datorie, valabilă, să-mi fie înapoiată şi să fie anulată.

La 5 L., anul ⟨1⟩221.

Sigiliu: Alexandru [1]...

Pe verso: „17 000 guruşi; numai şaptesprezece mii de guruşi. Au fost predaţi la visterie. La 13 L., anul ⟨1⟩221" [2].

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. 26 410, sigiliu rotund; scris: *neshi-sülüs;* pe v.: însemnări. Rez. Cat., I, p. 176, nr. 757.

Observaţie: Acelaşi domn a mai făcut şi alte împrumuturi din visteria aceluiaşi agă, devenit apoi paşă (Mustafa paşa, Bairaktar):

— 5 000 de guruşi la 1 martie 1807 = *21 zilhicce 1221* (Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 344).

— 5 000 de guruşi la 28 mai 1807 = *20 rebi I 1222* (inv. nr. 26 350).

— 5 000 de guruşi la 9 iulie 1807 = *3 cemazi I 1222* (inv. nr. 26 352).

— 5 000 de guruşi la 13 iulie 1807 = *7 cemazi I 1222* (inv. nr. 26 343).

---

[1] Alexandru (Mihail) Suţu fusese numit în Ţara Românească, dar nu a ocupat scaunul domnesc.

[2] *13 şevval 1221* = 24 decembrie 1806.

133 — 1807 martie 12 *(1222 muharrem 4)*

Scrisoare în care Mustafa paşa ⟨Bairaktar⟩, valiu de Silistra, îi reproduce lui Manuc bei o scrisoare a lui Ibrahim efendi, kethudaua fostului mare vizir, în legătură cu chestiunea Vidinului şi Filipopolei, cerîndu-i totodată să păzească populaţia din Vidin. Îl îndeamnă să meargă în grabă la Poartă, pentru rezolvarea treburilor sale.

Hüve !

1. Întocmai ca scrisoarea măriei sale Ibrahim efendi, kethudaua fostului mare vizir [1]:

„Înaltele voastre corespondenţe, prezentate de astă dată, privind chestiunea Vidinului şi problema Filipopolei *(Filibe)*, ajungînd în mîinile mele neputincioase la fortificaţia Kum-Kapu, pentru paza căreia sînt însărcinat, deşi, potrivit cerinţelor de devotament şi credinţă faţă de persoana voastră fericită, eram dator să aranjez cu bine toate treburile voastre, totuşi, dat fiind că, la sosirea flotei engleze *(Ingiliz)* la Haliciul din Constantinopol [2], fiecare dintre noi am fost însărcinaţi cu paza unui loc, în vederea fortificării împrejurimilor Porţii, acest fapt a pricinuit întîrzierea, cu cîteva zile, a răspunsului la corespondenţele domniei voastre, fiind ocupaţi cu această treabă.

Cu ajutorul lui Allah, în curînd flota ghiarurilor poate fi zdrobită şi toate cererile voastre vor fi soluţionate cu bine. Veţi fi onorat cu atît mai mult cu cît veţi pune în siguranţă pe locuitorii Vidinului. În privinţa firmanului necesar, va fi rugat efendiul nostru şi se va aranja. Atît s-a scris, aflîndu-ne în fortificaţie. Rog, efendiul meu, să iertaţi cusurul meu! La 23 Z., anul ⟨1⟩221 [3]".

2. Excelenţa sa respectuosul şi credinciosul nostru prieten, boierul Hodja-Manuc:

Depeşa *(şukka)* scrisă mai sus fiind a lui Ibrahim efendi, kethudaua fostului mare-vizir, cînd veţi afla cuprinsul ei, veţi vedea că este clar că vor fi rezolvate într-un fel chestiunile Vidinului şi Filipopolei. Aşteptînd sosirea cu cinste a înaltei depeşe, cer să depuneţi eforturi, fără cusur, în aranjarea, aşa cum se cuvine, a tuturor cererilor şi treburilor noastre mărunte, pe care le avem pe seama voastră. Îndeosebi în chestiunile Filipopolei şi Vidinului depunînd tot zelul şi toate eforturile ce se cuvin, potrivit prieteniei voastre sincere faţă de noi, să arătaţi că sînteţi respectuos faţă de Înalta Poartă. Să scrieţi una din hîrtiile albe de corespondenţă, aflate în păstrare la persoana voastră plină de virtuţi, şi, împodobind-o cu aceste ornamente, cer să porniţi cu o zi mai devreme de acolo şi să vă grăbiţi spre Înalta Poartă.

La 4 M., anul ⟨1⟩222.

Sigiliu: Mustafa.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., Inv. nr. 26 465, sigiliu octogonal; scris: *neshi-rik'a*; pe v.: diverse socoteli şi însemnări. Rez. Cat., I, p. 178, nr. 773.

---

[1] Hafîz-Ismail paşa.

[2] *Halic-i Kostantiniyye*. Este vorba de atacul flotei engleze în Bosfor, pentru a veni în ajutorul Rusiei (februarie 1807).

[3] *23 zilhicce 1221* = 3 martie 1807.

134 — 1807 mai 16 *(1222 rebi I 8)*

Declaraţia unor turci, aflaţi prizonieri în mîinile voluntarilor moldoveni, în sensul că nu vor uita binele pe care le-a făcut în timpul captivităţii lor ispravnicul de la Piatra Neamţ (Chiatra), boierul Teodor Balş, care a avut grijă de ei şi i-a ocrotit.

Cînd ispravnicul *(Ispravnik)* de acum, boierul spătar Teodor Balş [1], a venit la Chiatra [2], el ne-a scăpat din mîinile voluntarilor *(voluntir)*, întrucît voluntarii, închizîndu-ne pe noi, ne pricinuiau fel de fel de necazuri şi aveau de gînd să ne omoare. Mai mult chiar, sus-numitul boier ne-a luat sub ocrotirea sa. El ne-a dat tot felul de libertăţi şi s-a străduit şi s-a îngrijit pentru toate treburile noastre. Deschizîndu-şi braţele ca un părinte, el ne-a ferit de orice belele, iar pentru slobozenia dată nouă, era cît pe aci să intre el în nenorocire. Pentru binele pe care l-am văzut de la el, i-am dat şi noi acest senet cu mîinile noastre. La 8 Ra., anul ⟨1⟩222.

Supusul Mehmed beşa, supusul Çavuş-Mustafa (?); supusul Mehmed Iazîgi-Felatlî; supusul Uzun-Hasan; supusul Oklu-Mustafa; supusul Hasan; supusul Oklu-Hasan; supusul Kara-Hasan; supusul Memiş, stegarul *(alemdar)*; supusul Molla-Mehmed; supusul Mehmed-Iazîgi; supusul Hasan efendi.

Pe verso: patru sigilii indescifrabile şi opt amprente digitale.

Orig. Bibl. Acad., DLXXXII/47, semnături (pe v.): 4 sigilii ovale şi opt amprente digitale; scris: *neshi-sülüs;* hîrtie perforată [3]. Rez. Cat., II, p. 418—419, nr. 1 468.

---

[1] *Dutor Baloş*, Teodor Balş (1743—1810).

[2] Kiatra *(Kâtra)*, Piatra Neamţ (?).

[3] Semn de epidemie.

135 1807 iunie 6 *(1222 rebi I 29)*

Senet prin care Seid-Abdulkadir, intendent de hambare la Isaccea, confirmă că a primit 67 040 ocale de făină și 5 622 chile de orz, adunate din cazaua Babadag.

Hüve!

Făină *(dakik):* 67 040 ocale. Numai șaizeci și șapte de mii și patruzeci de ocale făină.

Orz (șe'ir): 5 622 chile 〈de Istanbul〉. Numai cinci mii șase sute douăzeci și două chile de orz.

Motivul scrierii acestor rînduri este următorul:

S-a dat acest senet în miinile celor din cazaua Babadag precum că ei au predat în întregime la hambarele din Isaccea cele șaizeci și șapte de mii patruzeci de ocale făină și alte cinci mii șase sute douăzeci și două chile de Istanbul orz, reprezentînd partea lor de zaherea care urma să fie achiziționată din cazaua Babadagului, în contul anului măreț o mie două sute douăzeci și unu [1], din diferitele feluri de zaherele ce trebuie date pentru întreținerea zilnică *(yevmiye)* a ostașilor glorioși, care vor fi strînși prin firman la ordia purtătoare de victorie.

La 29 Ra., anul 〈1〉222.

Robul de mine, Seid-Abdulkadir, actualul intendent de hambare [2] la Isaccea.

Sigiliu (pe v.): Abdulkadir, supusul; 1215 [3].

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 331, semnătură; pe v.: sigiliu oval; scris: *rik'a*. Rez. Cat., I, p. 179, nr. 781.

---

[1] *1221 H.* = 21 martie 1806 — 10 martie 1807.

[2] *Hanbar emini.*

[3] *1215 H.* = 25 mai 1800 — 13 mai 1801 (data confecționării sigiliului).

136 1807 august 4 *(1222 cemazi I 29)*

Senet prin care Ahmed, serdar de Hîrșova, confirmă că a primit în total 759 de saci de făină, trimisă de superiorul său prin Ali aga, cu destinația Ismail.

Hüve!

Făină *(dakik):* 362 saci; cu corabia reisului Ömer.

Făină *(dakik):* 397 saci; cu corabia reisului Mehmed.

Să trăiască măria sa norocosul și binefăcătorul meu efendi!

Umilul nostru arz *(ariza)* cuprinde următoarele:

Am îndrăznit să scriu acest arz, arătînd că, atunci cînd ne-au sosit porunca și depeșele *(üslüb)* trimise prin supusul Ali aga, numit și desemnat pentru făina ce trebuie dusă la bine păzita cetate Ismail, am încărcat numaidecît făina în căruțe și am trimis-o la bine păzita localitate mai sus amintită. Porunca ce urmează depinde de măria sa efendiul meu!

La 29 Dja., anul ⟨1⟩222.

Robul de mine, Ahmed, în prezent serdar de Hîrşova *(Htrsava)*.

Sigiliu (pe v.): Ahmed...

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 332, semnătură; pe v.: sigiliu rotund; scris: *neshi*. Rez. Cat., I, p. 182, nr. 799.

137 **1807 august 10** *(1222 cemazi II 5)*

Senet prin care Scarlat Callimachi confirmă un împrumut de 1 500 de guruşi de la Mustafa paşa ⟨Bairaktar⟩, valiu de Silistra.

1 500 guruşi: numai o mie cincisute de guruşi.

Motivul scrierii acestui act *(tahvil)* este următorul:

S-a dat acest tahvil pecetluit precum că, de astă dată, am împrumutat numai o mie cinci sute de guruşi din visteria îndurătoare *(merahim)* şi tezaurul măriei sale binefăcătorul ⟨Mustafa paşa⟩, pentru nevoile mele de cheltuieli.

La 5 Dj., anul 1222.

Sigiliu: Scarlat *(Iskerlet)* [1], supusul; 1222.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 353, sigiliu rotund; scris: *rik'a-neshi*. Rez. Cat., I, p. 182, nr. 802.

---

[1] Între 25 iulie 1807 — 1 iunie 1810, Scarlat Callimachi a figurat ca domn al Moldovei, dar nu a domnit efectiv, din cauza ocupaţiei ruse. Tot în Moldova, el mai fusese domn între 12 august — octombrie 1806. După el au urmat: Alexandru Moruzi (5 octombrie 1806— 7 martie 1807) şi Alexandru Hangerli (7 martie — 24 iulie 1807), dar nici ei nu au ocupat scaunul domnesc.

138 **1807 august 24** *(1222 cemazi II, 20)* **Slobozia**

Act de armistiţiu încheiat între Imperiul otoman şi Rusia la Slobozia (de lîngă Giurgiu), cuprinzînd clauze şi pentru ţările române.

Cu numele lui Allah atotmilos şi milostiv!

Motivul scrierii acestui act autentic este următorul:

În vederea schimbării în pace şi prietenie a duşmăniei şi răutăţilor care s-au ivit mai înainte de aceasta între Înalta împărăţie cea veşnică şi împărăţia Rusiei [1], cele două state primiseră mijlocirea maiestăţii sale împăratul Franţei [2] şi excelenţa sa rege al Italiei. Astfel, prin mijlocirea sa, cele două părţi au arătat de astă dată intenţii bune şi bunăvoinţă. De aceea, pentru încheierea şi realizarea cu bine şi cu bun augur a armistiţiului, care înseamnă începutul păcii şi prieteniei, am fost însărcinat, eu [3], ca delegat din partea Înaltei împărăţii. Numele şi rangul meu sînt arătate prin semnătura mea şi prin sigiliul meu.

Din partea Rusiei a fost numit ca delegat fericitul general Sergiu Laskaro [4], care este „sfetnicul particular" [5] al maiestăţii sale împăratul Rusiei [6], iar din partea împăratului, cel sus-numit, al Franţei a fost însărcinat, ca să

participe la ședințele privitoare la acest armistițiu, colonelul-adjutant, stimatul comandant Guilleminot [7]. În urma convorbirilor, s-a ajuns la armistițiu, cu condițiile care sînt arătate mai jos:

Articolul unu: După semnarea și încheierea acestui act de armistițiu, să se oprească și să se lichideze toate ostilitățile dintre ostașii Înaltei împărății și ai Rusiei, în toate părțile, pe uscat și pe mare, ca și pe rîuri.

În această privință, să fie trimiși în grabă curieri *(ulak)* și să se facă să le ajungă tuturor celor aflați în misiune scrisori cu sfaturi *(tenbihname)*, din partea marelui vizir [8] și din partea generalului comandant-șef [9] al împărăției Rusiei, astfel ca, de acum încolo, să nu se ivească, nici un fel de ciocnire și dușmănie, contrare stării de pace și de liniște, și să se stabilească prietenie.

Articolul doi: Dată fiind manifestarea sincerității celor două părți contractante de a se stabili din nou legături amicale, desăvîrșite, între Înalta împărăție și statul Rusiei, cele două părți se angajează ca, după semnarea acestui armistițiu, fără a face să treacă vremea, să se grăbească foarte mult pentru a numi împuterniciți din ambele părți, cu scopul de a încheia și de a isprăvi cu bine și chestiunea păcii, și, desemnînd locul convorbirilor, să se întrunească pentru a discuta și a încheia pacea. Cele două părți vor depune toate eforturile pentru ca, de acum încolo, să nu se ivească fapte contrare legăturilor de prietenie. Dar dacă, prin piedicile puse de una din părți, se vor aduce prejudicii încheierii păcii și posibilitatea ei se va îndepărta, atunci armistițiul dintre cele două împărății să fie valabil pînă la primăvară, adică pînă în prima zi a lunii safer din anul Hegirei 1223 [10], adică pînă în ziua a treia a lunii aprilie din anul 1808 [11], după data creștinească.

Articolul trei: În urma încheierii acestui armistițiu, să înceapă îndată evacuarea tuturor cetăților și ținuturilor aparținînd Înaltei împărății și care au fost ocupate în timpul acestui război de către oștile rusești, precum și evacuarea Țării Românești și Moldovei, cu [12] lucrurile și tunurile și munițiile care se aflau acolo în clipa ocupării lor, și să se retragă la hotarele de dinainte, în așa fel ca, în termen de treizeci și cinci de zile de la data semnării acestui act de armistițiu, să se termine evacuarea Țării Românești și a Moldovei, precum și a cetăților sau altor locuri, iar pe măsura evacuării locurilor amintite mai sus, în zilele respective, să fie trimiși comisari, adică slujbași, din partea Înaltei împărății pentru a lua în primire cetățile.

De asemenea, pînă la încheierea păcii și oastea Înaltei împărății să nu atace în zadar cele două țări amintite [13], ci să se retragă, în zilele respective, în partea dreaptă a Dunării. De asemenea, pînă la încheierea păcii, să nu rămînă mai multă oaste decît trebuie nici în cetățile: Ismail, Brăila *(Ibrail)*, Giurgiu *(Yerkökü)* și, întîi de toate, cînd oastea rusească se va retrage din Țara Românească și Moldova, atunci, prin înțelegere între cele două părți, să se retragă o dată cu ea și oastea otomană, iar pînă la sosirea delegaților pentru pace, să nu se intervină în administrarea Țării Românești și Moldovei. De asemenea, potrivit cerințelor acestei clauze, în cetățile care vor fi golite de oastea rusească, în afară de locuitorii lor, să nu fie introduși ostași otomani pînă la încheierea păcii.

Articolul patru: Potrivit cuprinsului celei de-a treia clauze, amintită mai sus, împărăția Rusiei să elibereze și să predea insula Bozdja [14], precum și celelalte locuri pe care le va fi ocupat, eventual, pînă la sosirea știrii acestui armistițiu norocos prin părțile Mării Mediterane *(Akdeniz)*. De asemenea, pentru deschiderea drumului spre strîmtoarea Mării Mediterane [15], să-și ridice și corăbiile aflate în acele părți și să le trimită în porturile proprii, iar

dacă această flotă a împărăţiei Rusiei, mergînd în porturile lor proprii, vor rămîne neputincioase, din pricina unor furtuni puternice în Marea Mediterană sau din alte motive, bine întemeiate, şi vor trage într-un loc oarecare, atunci ele să fie ocrotite de către slujbaşii Înaltei împărăţii şi ei să nu le pună piedici. De asemenea, să fie înapoiate toate galioanele Înaltei împărăţii, precum şi prizonierii şi alte corăbii şi lucruri de acest fel, care, fiind prinse în timpul războiului prin părţile strîmtorii Mării Mediterane, au rămas la ruşi. De asemenea, să fie date înapoi şi din partea Înaltei împărăţii, dacă se găsesc, vasele ruseşti luate în timpul războiului amintit. În timpul plecării flotei ruseşti, amintite mai înainte, ea să nu ia în stăpînire în Marea Mediterană nici o persoană aparţinînd raialelor Înaltei împărăţii.

Articolul cinci: De asemenea, pentru a nu se crea piedici nici prin părţile Sulinei *(Sünne)* şi ale altor guri, aflate în acele părţi, şi pentru a nu se împiedica circulaţia corăbiilor Înaltei împărăţii, dacă împărăţia Rusiei are pe acolo caice aparţinînd flotei uşoare, să le scoată pe toate în afara gurilor, iar Înalta împărăţie să avertizeze pe cei în cauză ca să nu se atingă de ele în afară. Dacă vor intra, de nevoie, într-un port, atunci ele să nu fie împiedicate.

Articolul şase: Dată fiind necesitatea respectării drepturilor oamenilor de pe lume [16] să fie înapoiaţi, fără întîrziere, prizonierii pe care îi au cele două părţi contractante. Să se stabilească dacă se află în Înalta împărăţie oameni de la ruşi care să fi primit credinţa islamică, precum şi musulmani care să se fi creştinat în partea Rusiei. Exceptîndu-i pe ei, să fie trimişi fără întîrziere toţi bărbaţii şi toate femeile, indiferent de rangul lor, care aparţin raialelor Înaltei împărăţii sau raialelor Rusiei.

De asemenea, în urma acestui armistiţiu, toţi muhafîzii şi slujbaşii Înaltei împărăţii, precum şi toţi ceilalţi locuitori ai ei, aflaţi astăzi în împărăţia Rusiei, să fie scoşi cu toţii din locurile unde se află şi să fie trimişi în partea Înaltei împărăţii cu bagajele şi cu lucrurile lor.

Articolul şapte: Textul turcesc şi textul francez al acestui act de armistiţiu au fost încheiate şi semnate din partea noastră şi din partea împuternicitului statului Rusiei, precum şi de către mijlocitorul cel amintit mai sus, şi s-a făcut schimbul cuvenit, pentru a fi trimise fără întîrziere actele cuvenite de confirmare, care vor fi date de către măria sa efendiul nostru fericitul, binevoitorul şi milostivul serdar suprem şi de către generalul comandant-şef al împărăţiei Rusiei, puternicul şi respectatul general Michelson. De asemenea, actele de confirmare, amintite mai sus, să fie schimbate într-o săptămînă, iar dacă este posibil, şi mai devreme.

Scris în a douăzecea zi din luna djemazi-ul-ahîr din anul 1222 al Hedjirei profetului cel preacinstit, în apropiere de Slobozia *(Islabuziya)*, din ţinutul cetăţii Giurgiu *(Yerkökü)*...

Împuternicitul Înaltei împărăţii, Seid-Mehmed Said, nişangiu *(tevki'i)* în Divan...

Loc sigiliu.

Copie. Bibl. Acad., DLXXXII/49; scris: *neshi*.

---

[1] Războiul dintre anii 1806–1812.
[2] Napoleon Bonaparte.
[3] Seyyid-Mehmed Said-Galib Efendi.
[4] Serghei Lascarov (Laskarev), general; era însoţit de generalul Meyendorff.
[5] *Müsteşar-i hassa.*
[6] Alexandru I.

[7] În text *Kalmeno* sau *Ghilmino*. Armand-Charles, conte de Guilleminot, ofițer francez de geniu, pe atunci colonel. A ajuns general și a avut calități de diplomat.
[8] Celebi-Mustafa pașa.
[9] „En chef"; era vorba de comandantul suprem Ivan Ivanovici Michelson.
[10] *1 safer 1223* = 29 martie 1808.
[11] 3 aprilie 1808.
[12] De fapt: „lăsînd pe loc"; vezi textul francez la D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. I, p. 294.
[13] Moldova și Țara Românească.
[14] *Bozdja* (Tenedos); *Bozcaada* (insulă în Marea Egee).
[15] Se referă la Dardanele.
[16] *Hukuk-u efrad-ı beşer.*

139 **1807 august 24** *(1222 cemazi II 20)* **Slobozia**

Act prin care partea otomană se angajează, potrivit armistițiului, să înceteze ostilitățile cu armatele rusești din părțile Vidinului și Cladovei, pînă la sosirea împuterniciților pentru încheierea păcii.

Cu bunăvoința lui Allah!
Motivul scrierii actului *(nemika)* este următorul:

Dat fiind că, potrivit cerințelor condițiilor armistițiului semnat acum între Înalta împărăție și împărăția Rusiei, războiul trebuie să înceteze în toate părțile, de aceea e nevoie ca astăzi să înceteze ostilitățile și de la Vidin și Cladova [1], unde se află oastea rusească, ce atacase. De aceea ne luăm angajamentul ca să lăsăm armele și în această parte pînă la sosirea împuterniciților pentru încheierea păcii.

S-a scris la moșia *(çiftlik)* Slobozia *(Islabuziya)* [2], în a douăzecea zi a lunii djemazi-ul-ahîr din anul acesta 1222.

Semnături și sigilii...

Deasupra textului: „Suretul scrisorii *(kâğıt)* care a fost schimbată cu cea a împuternicitului Rusiei".

Suret. Bibl. Acad., DLXXXII/48; scris: *neshi*. Rez. Cat., I, p. 183, nr. 804.

---

[1] *Feth-i-Islâm.*
[2] De lîngă Giurgiu.

140 **1807 august 29** *(1222 cemazi II 24)*

Act prin care defterdarul Memiș Salih confirmă cheltuielile făcute de vizirul Mustafa pașa ⟨Bairaktar⟩ în timpul campaniei, luînd bani de la diferiți demnitari otomani. Se aprobă restituirea diferenței pentru a fi distribuită foștilor creditori particulari.

Hüve!

Într-un raport scris *(takrir)*, precum și în cuprinsul unui defter prezentat de serascherul ordiei imperiale, măria sa fericitul Mustafa pașa, se arată astfel:

De la începutul expediției împărătești încoace s-a ridicat, într-adevăr, la sume mari costul armelor care au fost procurate și cu care au fost înarmați și echipați ostașii desemnați fie pentru cetățile aflate la serhaturile împă-

rătești, fie pentru paza și apărarea satelor și orașelor, a căror pază era necesară, precum și lefurile *(mahiye)* ostașilor și ale bulucbașiilor.

Numai că, o parte din aceste cheltuieli a fost procurată și aranjată cu ajutorul aianilor și altor oameni de încredere. De aceea astăzi, toți cei în drept, cerîndu-și drepturile, pricinuiesc mari necazuri. De aceea el scrie ca să se facă socotelile banilor, potrivit defterului detaliat, amintit mai înainte, cuprinzînd valoarea și felurile cheltuielilor respective, și roagă în sensul ca, scăzîndu-se ceea ce s-a predat, să se dea aprobare pentru celelalte cereri.

Astfel, potrivit înaltului firman emis, chestiunea respectivă a fost discutată cu Behidj efendi, iar cheltuielile mai sus amintite au fost rezumate articol cu articol. Scoțîndu-se ceea ce a fost predat, cînd s-au făcut cercetări, s-a văzut că, potrivit defterului prezentat, în chestiunea respectivă, de măria sa cel amintit mai sus, toate cheltuielile se ridică la treisprezece poveri *(yük)* și douăzeci și două de mii șapte sute șaptesprezece guruși [1], iar ceea ce a luat el de la mirie, fie în bani, fie prin havalele, se urcă la patru sute de mii de guruși. De aceea, cînd suma primită de el a fost scăzută din cheltuielile amintite mai sus, s-a văzut că el mai are de cerut, ca rest, nouă poveri *(yük)* și douăzeci și două de mii șapte sute șaptesprezece guruși [2]. Ele au fost socotite la Contabilitatea generală *(Başmuhasebe)* și corespund raportului.

În urma raportului, s-a emis înaltul firman ca să se dea de știre Contabilității generale în vederea predării, din banii de expediție, aflați în visteria Scării imperiale, a banilor respectivi, ceruți de sus-numitul, și ca să se dea teșcherea, precum și copia socotelilor, iar la Scara imperială să se predea actul de înștiințare și de informare. În conformitate cu acestea, s-au dat teșchereaua și actul de înștiințare și de informare, iar măriei-sale, cel amintit mai sus, i s-a dat această copie a socotelilor.

La 24 Dj., anul 1222.

Semnătură: Memiș Salih.

Sigiliu: Memiș Salih.

Observație: Deasupra documentului se află socotelile făcute de defterdarii Contabilității generale (în scrisul *siyakat*).

Orig. Muz. ist. or. Buc., doc. turc., inv. nr. 26 461, semnătură cu coadă și sigiliu oval; scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., I, p. 183, nr. 807.

---

[1] *Un yük* = 100 000 guruși; 13 *yük* = 1 300 000 guruși; deci, în total: 1 322 717 guruși.
[2] *9 yük + 22 717 guruși;* deci, în total: 922 717 guruși.

141 **1807 septembrie 10** *(1222 receb 7)*

Senet prin care Alexandru Suțu, domnul Țării Românești, confirmă un împrumut de 1 000 guruși de la valiul de Silistra, ⟨vizirul Mustafa pașa, Bairaktar⟩.

Hüve !

1 000 guruși: numai o mie de guruși.

Sensul scrierii acestor slove *(huruf)* este următorul:

Cu începere din a șaptea zi a lunii regeb a acestui an, o mie două sute douăzeci și doi, am luat, cu împrumut, o mie de guruși din visteria generoasă și tezaurul norocos al măriei sale fericitului și milostivului nostru efendi cel

binefăcător care, în prezent, este valiul vestit de Silistra şi serascherul purtător de glorie al ordiei imperiale. De aceea, fiind o datorie a robului de mine, pe care trebuie s-o achit şi s-o plătesc, să se înapoieze şi să se anuleze această chitanţă a mea de datorie, cînd, cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, voi achita şi voi preda suma mai sus amintită.

Robul de mine, Alecu, în prezent voievod al Ţării Româneşti.

Pe verso se află sigiliu: Drakuzade Aleku [1]. 1216.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 351, semnătură; pe v. sigiliu; scris: *nes-rhiik'a*. Rez. Cat., I, p. 183, nr. 809.

Observaţie: ⟨Alte seneturi pentru alte împrumuturi din visteria aceluiaşi paşă, de acelaşi domn⟩:

— 1 000 de guruşi la 10 octombrie 1807 = *7 şaban 1222* (Inv. nr. 26 347).

— 8 000 de guruşi la 28 octombrie 1807 = *25 şaban 1222* (Inv. nr. 26 342).

— 1 000 guruşi la 31 mai 1808 = *5 rebi II 1223* (Inv. nr. 26 359).

---

[1] Deci Alexandru Suţu figurează în continuare ca domn al Ţării Româneşti.

142 **1807 octombrie 30** *(1222 şaban 27)*

Senet prin care Mehmed Memiş, nepotul nazîrului de Brăila, recunoaşte că mai are de plătit cămăraşului Anton o datorie de 651 de guruşi pentru sare.

Hüve !

651 guruşi; numai şase sute cincizeci şi unu de guruşi.

Motivul scrierii acestei chitanţe *(temessük)* este următorul:

Pentru sarea luată de la boierul Anton, cămăraşul, rămînînd să-i mai dau încă şase sute cincizeci şi unu de guruşi, i s-a dat în mînă, spre a fi folosit la nevoie, acest senet, pecetluit, urmînd să se ia de la el senetul acesta al nostru, aflat în mîna sa, atunci cînd, cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, vom achita şi vom preda toţi banii respectivi în mîna sus-numitului, într-un moment potrivit pentru noi.

La 27 Ş., anul ⟨1⟩222.

Sărmanul de mine, Memiş, nepotul nazîrului actual de Brăila.

Sigiliu: Mehmed Memiş, supusul.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 467, semnătură şi sigiliu octogonal; scris: *neshi;* pe v.: însemnare (rez.).

Observaţie: ⟨Cămăraşul Anton făcea aliş-veriş şi cu alţi negustori turci⟩:

— La 15 iulie 1807 *(9 cemazi I 1222)*, el a plătit 300 de guruşi lui Küciük-Hadji-Ali, reprezentînd o datorie pentru sare (Inv. nr. 26 522).

— La 18 iulie 1807 *(12 cemazi I 1222)*, Ceamurlu *(Çamurlu)* Husein, fost alemdar, confirmă, printr-o chitanţă *(temessük)*, un împrumut de 60 de guruşi, pe termen de 31 de zile, de la cămăraşul Anton (inv. nr. 26 490).

Berat prin care, la cererea lui Manuc bei, boier din Ţara Românească, şi aflat în slujba vizirului Mustafa paşa, Bairaktar, sultanul Mustafa al IV-lea îi acordă scutire de capitaţie şi de alte dări lui Mogîrdici, unul dintre cei douăzeci de slujitori ai lui Manuc bei, trecuţi în beratul său de scutire, el avînd rangul de dragoman al Divanului împărătesc.

Mustafa han, fiul lui Abdul-Hamid, veşnic biruitor!

Pildă printre cadii şi judecători, izvor de virtute şi de elocvenţă, tu, mevlana, cadiul de Rusciuc, să-ţi crească virtutea!, şi tu, pildă printre glorioşi şi aiani, care eşti căpetenie de ieniceri la Rusciuc, să-ţi crească gloria!, precum şi tu, pildă printre cei de o seamă şi de o vîrstă cu tine, care eşti giziedarul [1] de Rusciuc, să-ţi crească norocul!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, din trecut şi pînă acum, prin generozitatea împărăţiei mele şi prin înalta mea bunăvoinţă împărătească, sînt trecuţi în fruntea celor de o seamă cu ei cei care sînt folosiţi în slujbele de boierie din Moldova şi Ţara Românească şi care, trebuind să fie pricepuţi şi demni de înaltă încredere şi devotaţi din toate punctele de vedere, arată în serviciile amintite mai sus bună-credinţă şi merg pe calea cea dreaptă, cu devotament şi cu sinceritate, iar cei de acest fel, care slujesc în astfel de servicii, la rîndul lor, se bucură şi se mîndresc cu aceste bunăvoinţe desăvîrşite şi cu favorurile care îi copleşesc.

Astfel, boierul Manuc, pildă printre aianii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, fiind acum unul dintre boierii din Ţara Românească, arătase devotament şi bună-credinţă în slujbele pentru care primise poruncă mai înainte de aceasta şi i se dăduse „rangul" *(pâye)* de cămăraş *(kamaraş)*. De asemenea, el a arătat devotament şi sinceritate în slujbele înaltei mele împărăţii pentru care a primit poruncă, iar în clipa de faţă, aflîndu-se în slujba de negustor *(bazırgân)* al valiului de Silistra şi serascher la Dunăre, vizirul Mustafa paşa, comandant glorios, căpetenie onorată şi orînduitorul lumii, preaînaltul Allah să-i ţină mărirea!, ⟨Manuc⟩ depune, potrivit cerinţelor devotamentului său şi supunerii sale, din tot sufletul său şi cu credinţă şi cu sinceritate, toate eforturile sale pentru îndeplinirea şi aranjarea slujbelor cuvenite, ca: strîngerea de zaherele, în suita sus-numitului, atragerea de raiale, chestiunile privitoare la războiul sfînt sau celelalte treburi. De asemenea, în afară de faptul că el îndeplineşte, în toate împrejurările, condiţiile cerute şi aranjează treburile, din încercarea devotamentului său şi a sincerităţii sale se mai constată şi se vede clar că el se va preocupa foarte mult şi va depune toate eforturile sale şi de acum încolo pentru îndeplinirea slujbelor sale, într-o formă aleasă, şi pentru săvîrşirea unor fapte demne de laudă şi că va sluji cu mai multă credinţă decît cei de vîrsta lui sau decît predecesorii săi, devotaţi şi pricepuţi, şi de o seamă cu el.

De aceea, în a 21-a zi a măreţei luni şaban, din anul acesta 1222 [2] potrivit hatt-i-humaiunului meu purtător de glorie, emis prin înalta mea bunăvoinţă împărătească, i se acordase, sus-numitului, rangul *(pâye)* de dragoman al Divanului meu împărătesc. De asemenea, aşa cum se arată în beratul meu înalt, acordat cu privire la scutirile *(muâfiyet)* sale, din trecut şi pînă acum, se aprobă ca cei care devin dragomanii Divanului meu împărătesc să fie scutiţi de toate dările prevăzute de şeriat *(şer'iyye)*, ca şi de dările obişnuite *(öfriyye)*, iar în înaltul meu berat de scutire, acordat sus-

numitului boier Manuc, se află cuprins şi s-au pus condiţiile ca, potrivit cerinţelor ilustrelor mele porunci, date în mîinile lor, copiii săi şi cei opt dil-oglani, precum şi cei doisprezece slujitori ai săi să nu fie necăjiţi şi supăraţi de nimeni, prin cerere de gizia[3] sau orice alte dări, şi nimeni să nu se amestece la vesmintele copiilor şi ale familiilor lor.

Astfel, sus-numitul boier a cerut cu raport scris emiterea ilustrelor mele porunci separate de scutire, cu menţionarea numelor şi poreclelor lor, pentru ca, potrivit cerinţelor clauzelor beratului, copiii şi dil-oglanii şi slujitorii, aflaţi în numărul acela în serviciul său, să nu fie supăraţi şi necăjiţi prin cerere de gizia sau de alte dări, ci să fie ocrotiţi şi protejaţi.

Cînd s-a apelat la condicile de decoraţii[4], care se păstrează la Divanul meu împărătesc, s-a găsit scris şi înregistrat că, într-adevăr, aşa cum s-a arătat mai sus, la data menţionată fuseseră date ilustra mea poruncă, precum şi beratul meu purtător de înaltă glorie. De aceea, comparîndu-se cu cei de o seamă cu el şi cu cei de dinaintea lui, s-a dat firmanul meu ca să se procedeze potrivit condiţiilor beratului său.

Astfel, sus-numitul fiind unul dintre slujitorii înaltului meu Devlet, el merită să fie demn printre cei de o seamă cu el şi este respectat şi ales printre cei din neamul său *(milleti)*. Afară de acestea, în clipa de faţă, petrecîndu-şi timpul cu slujbele înaltei mele împărăţii, el merită toate favorurile.

De aceea, un slujitor de al său, cu numele de Mogîrdici *(Makardiç)*[5] care se află în serviciul său, fiind inclus între cei douăzeci de oameni ai săi menţionaţi mai sus, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie în sensul ca, de azi încolo, sus-numitul să nu fie persecutat, contrar condiţiilor beratului, prin cerere de gizia sau de alte dări şi impozite şi nimeni să nu se amestece la vesmintele sale şi să fie ocrotit şi protejat în orice împrejurare.

De asemenea, de azi încolo, nici o altă persoană să nu fie ocrotită sub acest pretext, printr-o altă teşcherea *(tezkire)* sau prin prezentarea suretului beratului sau firmanului sau prin ilustrele porunci emise mai înainte, la diferite date.

Astfel, la sosirea ilustrei mele porunci, să faceţi şi să procedaţi potrivit cuprinsului firmanului meu, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, şi să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris la începutul *(evail)* lunii ramazan cea binecuvîntată, din anul 1222. De la reşedinţa din Constantinopolul *(Kostantiniyye)* cel bine păzit.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 43 337; B.C.S., ms. nr. 17 254, cu tugra, *scris: yeni-divani*, înflorat — pictat, pe v.: însemnări: *Muafiyet beratı* (berat de scutire) etc. *Sub text:* „Donaţia d-nei Mariette Arm. Manissalian, născută Aburel, Bucureşti, 1930".

---

[1] *Giziedar (cizyedâr).*
[2] *21 şaban 1222* — 24 octombrie 1807.
[3] *Cizye-i Şer'iyye.*
[4] *Nişan defterleri.*
[5] *Kara Mogardici;* făcea parte dintre slugile lui Manuc bei.

144 **1807 noiembrie 12** *(1222 ramazan 11)*

Act prin care Ibrahim, unul dintre ghedikliii Înaltei Curți și nüzül emini la Ismail, confirmă că a primit 45 000 ocale făină în 330 saci de la Mehmed aga, însărcinat cu procurarea de zaherea la Tulcea.

Hüve!

Făină specială *(dakik-i has)*: 45 000 ocale.
Saci: 330 bucăți.
Numai patruzeci și cinci de mii de ocale făină și trei sute treizeci de saci.

Motivul celor scrise este următorul:

În a unsprezecea zi a ilustrului Ramazan cel sfînt din anul o mie două sute douăzeci și doi, primind de la fericitul Mehmed aga, cel însărcinat în prezent cu achizițiile, toate cele patruzeci și cinci de mii de ocale de făină specială *(dakik-i has)* în trei sute treizeci de saci, arătați mai sus, s-a dat de aceea în mîna sus-numitului aga acest act *(tahvil)* precum că le-am luat în primire.

La 11 *(N.*, anul <1>222.

Din partea lui Ibrahim, unul dintre ghedikliii Înaltei Curți, în prezent nüzül-emini la Ismail.

Sigiliu: Ibrahim....

Orig. Muz. ist. or. Buc., inv. nr. 26 451, semnături, sigiliu octogonal; davet; scris: *neshi-sülüs*; filigran; însemnare pe v.

145 **1807 decembrie 25** *(1222 șevval 24)* **Brăila**

Arz prin care Abdulkerim, cadiu de Brăila, confirmă vizirului Mustafa pașa ⟨Bairaktar⟩, valiu de Silistra, că s-au predat la schela Brăilei 16 000 ocale făină, adusă din Rusciuc de către mubașirul Hașim aga, pentru nevoile lucrătorilor care reparau cetatea.

Arzul umil către persoana voastră fericită, să aveți viață lungă!, se referă la următoarele:

De astă dată, prin mijlocirea supusului Hașim aga, care este numit mubașir pentru făina de grîu ce se expediază și se trimite din localitatea Rusciuc spre părțile Ismailului, s-au predat, de sus-numitul mubașir, cînd el a ajuns în localitatea bine păzită a Brăilei, către supusul Mahmud, alemdarul de aici, șaisprezece mii ocale de făină de grîu, necesară pentru lucrătorii care se ocupă cu repararea cetății.

Unele persoane de cuvînt și demne de încredere, dintre locuitorii susamintitei localități bine păzite, anunțînd judecătoria *(șeriat)* precum că Mahmud, alemdarul, la rîndul său, a luat și a primit ⟨făina respectivă⟩ și hotărînd și intervenind ca eu să fac cunoscut ⟨acest fapt⟩ persoanei vizirale a efendiului nostru, fericitul nostru Mustafa pașa-efendi, de aceea, la cerere, spusele lor se raportează și se fac cunoscute persoanei voastre vizirale. Porunca și firmanul ce vor urma depind de măria sa care dă porunci!

Scris în a 24 zi din luna șevval cea glorioasă, anul 1222.

Supusul continuu al Înaltului Devlet cel veşnic, Abdulkerim, cadiul localităţii bine păzite Brăila *(Ibrail).*
Sigiliu (pe v.): *Abdülkerim...*

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 469, semnătură; pe v.: sigiliu hexagonal; scris: *ta'lik.* Rez. Cat., I, p. 186, nr. 826.

146 **1807 decembrie 28** *(1222 şevval 27)*

Senet prin care Scarlat Callimachi, domnul Moldovei, confirmă că a luat, cu împrumut, 2 000 de guruşi din visteria binefăcătorului său, vizirul Mustafa paşa, valiu de Silistra.

Hüve!

2000 guruşi; numai două mii de guruşi

Motivul scrierii acestor slove *(huruf)* este următorul:
S-a dat acest act *(tahvil)* pecetluit precum că am luat, cu împrumut, numai două mii de guruşi din visteria generoasă şi din tezaurul măriei sale binefăcătorul pentru cheltuielile umilului de mine. Să fie restituit în momentul cînd, cu ajutorul celui preaînalt, voi achita în întregime suma respectivă.
Sigiliu: Scarlat *(Iskerlet)*, supusul, 1212.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 346, sigiliu rotund; scris: *neshirik'a;* Rez. Cat., I, p. 186, nr. 827.

Observaţie · ⟨Scarlat Callimachi a mai luat împrumuturi şi în alte împrejurări din visteria aceluiaşi paşă⟩:
— Senet din 31 decembrie 1807 *(1 zilka'de 1222)* pentru 2 000 de guruşi (inv. nr. 26 354).
— Senet din 24 ianuarie 1808 *(25 zilka'de 1222)* pentru 1 000 de guruşi (inv. nr. 26 357).
— Senet din 19 februarie 1808 *(21 zilka'de 1222)* pentru 1 000 de guruşi (inv. nr. 26 348).
— Act *(tahvil)* din 22 martie 1808 *(23 muharrem 1223)* pentru 1 000 de guruşi (inv. nr. 26 345).
— Senet din 22 aprilie 1808 *(25 safer 1223)* pentru 1 000 de guruşi (inv. nr. 26 356).
— Senet din 13 septembrie 1 808 *(22 receb 1223)* pentru 1 000 de guruşi (inv. nr. 26 358).

147 **⟨1807⟩**

Arz prin care Mehmed, vechil la Măcin, îi face cunoscut superiorului său că a primit de la supusul Haşim aga 6 218 ocale făină pentru întreţinerea lucrătorilor din cetate.

Hüve!

Măria sa fericitul şi binevoitorul şi îndurătorul faţă de sărmani şi binefăcătorul meu efendi, stăpînul meu *(sultanım)* cel plin de bunăvoinţă:

Să trăiţi cu mare noroc şi cu multă fericire! Arzuhalul supusului vostru este următorul:

Cînd au sosit la supusul de mine cele şase mii două sute şi optsprezece ocale de făină, acordate de astă dată, prin mubaşirul Haşim aga, buhurdan-agasî[1], pentru întreţinerea lucrătorilor, supusul de mine, la rîndul meu, luînd în întregime de la sus-numitul mubaşir cel supus cele 6 218 ocale făină, mi-am luat curajul de a vă scrie arzuhal, rugîndu-vă şi explicîndu-vă că şi de acum încolo vom avea nevoie, în orice împrejurare, de bunăvoinţa şi de favorurile domniei voastre. Supusul de mine fiind un credincios faţă de binefăcătorul nostru efendi, rog înalta voastră persoană milostivă să iertaţi cusurul acestui supus al domniei voastre şi să nu luaţi de pe noi mila domniei voastre, atunci cînd persoana voastră norocoasă va lua cunoştinţă de faptul că efendiul nostru cel binefăcător este rugat cu arzuri şi i se dau explicaţii în privinţa zaherelelor şi altor lucruri necesare supusului lor. În această privinţă porunca şi firmanuul depind de măria sa fericitul şi binevoitorul şi îndurătorul faţă de sărmani şi binefăcătorul meu efendi, stăpînul meu *(sultanım)* cel plin de bunăvoinţă [2].

Sărmanul de mine, Mehmed, în prezent vechilul sărmanilor din Măcin.

Sigiliul: Mehmed, supusul, cu sprijin în Creatorul cel măreţ! 1218[3].

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 505, semnături; pe v.: sigiliu rotund; scris: *neshi*. Rez. Cat., I, p. 211, nr. 1011.

---

[1] *Buhurdan ağası.*

[2] După conţinut şi după formulele de redactare, se pare că arzul a fost trimis către vizirul Mustafa paşa, Bairaktar.

[3] *1218 H.* = 1802. Sigiliul a fost confecţionat cu mult înainte de emiterea actului.

148 — 1808 ianuarie 1 *(1222 zilka'de 2)* Constantinopol

Berat prin care sultanul Mustafa al IV-lea reînnoieşte boierului Dimitrie Şchina, capuchehaiaua Moldovei şi Ţării Româneşti la Poartă, scutirea sa de diferite dări, bucurîndu-se de imunitate atît el, cît şi feciorii, precum şi slujitorii săi. Intervenise fostul domn al Moldovei, Alexandru Moruzi.

Mustafa han, fiul lui Abdul-Hamid, veşnic biruitor!

Boierul Dimitrachi Şchina *(Eşkina)*, pildă printre emirii neamului Mesiei, să-i crească devotamentul!, care este purtătorul acestei înalte parafe împărăteşti şi cel care, mai înainte de aceasta, fusese la Poarta glorioasă a împărăţiei mele în serviciul de capuchehaia al Moldovei, procedînd cu credinţă, a prezentat devotamentul său. Afară de aceasta, şi la glorioasa ordie împărătească, ce împodobise cu prezenţa ei şesul Şumlei *(Şummi)*, el a arătat supunere şi a procedat potrivit părerilor Înaltului Devlet, punînd tot devotamentul său. Tot astfel, pe lîngă acestea, şi în serviciul de capuchehaia al Ţării Româneşti şi Moldovei, la care este folosit de atunci şi pînă acum, slujind aşa cum se cuvine, el nu s-a abătut cu nici un pas de pe calea cea dreaptă şi a arătat devotamentul său.

De aceea, fostul voievod al Moldovei, Alexandru Moruzi [1], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc!, ceruse învoire pentru ca, în schimbul serviciilor sale, să i se acorde un berat purtător de glorie, cuprinzînd scutirea *(muâfiyet)* sa.

Astfel, apelîndu-se la condici *(kuyud)*, s-a constatat precum că, întrucît cei de o seamă cu el fuseseră cinstiți cu bunăvoință împărătească, prin acordarea beratului glorios, cuprinzînd scutirile lor, și el fusese onorat și i se acordase, pe vremea fostului Hudavendghiar [2], care era fiul unchiului meu [3], prin hatt-i-humaiun purtător de înaltă glorie, o scrisoare împărătească de scutire, în a șaptea zi a lui safer cel aducător de noroc din anul o mie două sute nouăsprezece [4], zicîndu-se: „Întrucît cei de o seamă cu el au fost onorați cu bunăvoința împărătească, prin acordarea beratelor purtătoare de glorie, cuprinzînd scutirile lor, și această situație fiind făcută arz la scara cea frumoasă a persoanei mele purtătoare de coroană, cînd s-a cerut învoire pentru aceasta, atunci, și în privința boierului cel amintit, fusese emis, prin înalta mea învoire împărătească, un hatt-i-humaiun purtător de glorie și de cinste.

Astfel, întocmai ca și cei de o seamă cu el, atît el, cît și feciorii lui și cinci servitori ai săi, prin poruncă înaltă, să nu fie necăjiți și persecutați prin cerere de gizia și de avariz și prin cerere de bani de măcelari *(kassabiye)* sau cu alte dări și, dîndu-se învoire pentru vesmintele sale și pentru împodobirea sa, ca și pentru îmbrăcămintea copiilor și a celor din suita sa, precum și pentru chestiunea suirii sale pe cal, el să nu fie atacat și să nu i se ceară inspendje pentru robii *(kul)* și pentru sclavele *(cariye)* pe care le folosește. De asemenea, așa cum a fost din trecut și pînă acum, să nu i se ceară taxă vamală *(gümrük)* și de negoț *(bâc)*, iar în casele lor să nu se conăcească. De asemenea, să nu i se ceară din partea intendentului de băuturi [5] și nici din partea voievodului de Galata taxă de butoi [6], pentru mustul provenit din via sa proprie, iar el, personal, precum și feciorii săi și cei cinci servitori ai lor fiind scutiți și liberi de gizia și de avariz, precum și de impozite *(tekâlif)*, cînd vor voi, uneori, să meargă undeva, atunci, la ducere și la întoarcere, pe uscat și pe mare, la menziluri și pe drum nimeni să nu-l atace și nimeni să nu se amestece la îmbrăcămintea lor și nici la animalele sau la proviziile lor și nici la oamenii aflați lîngă el sau la calul său de povară și nici la calul său de călărie. De asemenea, oriunde va pătrunde el și va cumpăra cu banii săi și la prețul zilei alimentele și proviziile sale, precum și alte feluri de zaherele, atunci să nu intervină nici o persoană, iar cînd, în locurile primejdioase își va înfășura pe cap ceva alb și va purta la el sabie și săgeată și arc și alte unelte de luptă, atunci să nu-l atace nimeni, nici cadiii și nici beilerbeii și nici alții, și, ocrotindu-l și protejîndu-l, să nu se permită și să nu se îngăduie contrariul".

Astfel, cu ajutorul și cu voia lui Allah, avînd loc urcarea mea împărătească la domnia împărăției otomane și pe tronul aducător de mare noroc pentru cucerire de țări și dîndu-se firmanul meu pentru a fi reînnoite toate poruncile și beratele *(berâvât)*, a fost nevoie și de reînnoirea actului împărătesc de scutire care, așa cum s-a scris mai sus, se află în mîna sa. Așa că, potrivit celor constatate, i-am dat acest act împărătesc de scutire, purtător de bunăvoință.

Așa cum s-a scris mai sus, boierul Dimitrachi Șchina *(Eșkina)*, să-i crească devotamentul!, avînd imunitate și fiind scutit de gizia și de avariz și de impozite, am poruncit ca nimeni dintre cadii, beilerbei, intendenți și voievozi sau dintre celelalte căpetenii *(zâbitân)* să nu se amestece absolut de loc la proviziile și la băuturile sale și nici la îmbrăcămintea sa sau la podoabele sale și nici în chestiunea încălecării sale pe cal și nimeni să nu-l atace și să nu-l persecute și să nu-l necăjească, astfel încît, așa cum a fost din trecut și pînă acum, ocrotindu-l și protejîndu-l, să nu se dea voie și să nu se îngăduie contrariul. Așa să știți și să dați crezare ilustrului semn!

Scris în a doua zi din luna zilka'de cea ilustră, anul o mie şi două sute şi douăzeci şi doi.

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Orig. Bibl. Acad., DCCCII/13, tugra; scris: *djeli-divani* — aurit, intercalat cu negru. Hîrtie găbluie, puţin deteriorată; pe v.: *„Muafnâme-i hümayun"* şi semnături cu cozi. Rez. şi facs. M. Guboglu, *Paleografia şi diplomatica turco-osmană...*, p. 152 (nr. 123) şi p. 265. Rez. Cat., I, p. 188, nr. 844.

---

[1] Alexandru Moruzi (1792, martie — decembrie; 1802 — 1806 şi 1806 — 1807).
[2] Selim al III-lea.
[3] Mustafa al III-lea.
[4] *7 safer 1219* = 18 mai 1804.
[5] *Hamr emini.*
[6] *Fıçı akçesi.*

149 **1808 februarie 22** *(1222 zilhicce 24)*

Scrisoare prin care reis-efendiul Musa (sau Mustafa) Refik comunică la Poartă unele veşti primite în legătură cu posibilitatea evacuării trupelor ruseşti din Moldova şi Ţara Românească, aşa cum s-ar fi hotărît la Paris, prin intermediul lui Napoleon Bonaparte. În schimb, ambasadorul Franţei la Poartă, Sebastiani, îndemna Poarta să cedeze Rusiei Principatele sau să reia operaţiunile militare, ceea ce contrastau cu veştile primite.

Hüve !

Binefăcătorul, generosul şi fericitul meu efendi:

Declaraţia lui Sebastiani, ca din partea împăratului Franţei [1], pentru ca cele două ţări [2] să fie abandonate Rusiei *(Rusyalu)* sau să se prefere reluarea războiului, precum şi încercările lor în această privinţă nu sînt departe de procedeele lor de pînă acum.

Dacă s-ar întîmpla, ferească Allah!, să se adeverească expediţia, cît de mult anume îl frămîntă pe acest supus al vostru lipsa de ordine şi starea noastră jalnică, despre acestea vă scrisesem în mod detaliat în arzul pe care l-am prezentat, cu două zile mai înainte, prin curierul *(tatar)* meu special, ca răspuns la scrisoarea poruncă *(emirname)* a persoanei voastre fericite.

Dat fiind că, prin efortul domniei voastre, am stabilit legături în toate părţile, pentru iscodirea stărilor de lucruri, am pregătit, dinlăuntru, din Bucureşti *(Bükreş)*, oameni şi partizani de ai noştri, sub cîteva forme, ca să prindă veşti, fără să ştie unul de altul, fiecare fiind sfătuit straşnic ca să ne scrie, pe cît posibil, orice s-ar auzi. De aceea, aseară, a apărut, cu un curier special, o depeşă *(şukka)* de la Köse-Ahmed efendi, vistiernicul *(hazinedar)* lui Mustafa paşa [3], care este ca şi ⟨copilul său⟩ de suflet, precum şi de la Ramiz efendi [4], în cuprinsul căreia se scrie că, într-o scrisoare *(kâğıt)* sosită unui vestit negustor austriac [5] din Rusciuc, de la consulul austriac din Bucureşti [6], se spune că, pacea fiind hotărîtă la Paris [7], s-ar fi stabilit ca cele două ţări să fie evacuate. În depeşa lor se mai scrie că, deşi e posibil să fie şi adevărat şi minciună, totuşi, e mai aproape de adevăr.

De asemenea, depeşa *(şukka)* nefiind oficială *(Devletçe)*, deşi este posibil să fie şi adevărat şi minciună, totuşi, fiind dintre cele aducătoare de bucurie, de aceea, cînd, la sosirea ei, ea a fost adusă la cunoştinţa efendiului nostru marele vizir [8], aflat acolo, şi cînd i-a fost arătată, el s-a bucurat foarte

mult, iar pentru a o prezenta măriei sale padişahului [9], luînd-o din mîna mea, a trimis-o, el însuşi, măriei sale Nezir aga.

Deşi, de atunci pînă acum, despre vestea mai sus amintită persoana voastră măreaţă a luat cunoştinţă şi nu ar fi nevoie să vi se scrie din nou din partea persoanei mele neputincioase, totuşi, fie că ar fi adevărat, fie minciună, şi supusul de mine, la rîndul meu, am semnalat-o efendiului meu, cu această depeşă a mea, pe considerentul că poate aduce linişte şi poate să producă bucurie persoanei voastre fericite.

De asemenea, am trimis iarăşi la Rusciuc doi curieri pentru a cerceta dacă este adevărat. Dacă este adevărat, atunci, astă-seară sau mîine dimineaţă, vor sosi alte veşti. Orice fel de veşti vor sosi de acum încolo, le voi comunica efendiului meu.

Dacă este necesar, să arătaţi această depeşă a mea măriei sale baş-aga [10]. Rămîneţi cu toţii în grija marelui Allah, efendiul meu! La 24 Z., anul 1222.

Sigiliu: Musa Refik(?) [11].

Orig. TKSMA, E-?. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 189.

---

[1] *Françа Imparatoru:* Napoleon Bonaparte.

[2] *Memleketeyn:* Moldova şi Ţara Românească.

[3] Mustafa paşa (Bairaktar).

[4] Abdullah Ramiz efendi; era partizanul reformelor sultanului Selim al III-lea; pe atunci se afla la Rusciuc.

[5] *Nemçe bazirgânı.*

[6] *Nemçe Konsolosu.* Fleischhakel, von Hakenau.

[7] După încheierea armistiţiului din august 1807, dintre Rusia şi Imperiul otoman, ambasadorul Franţei la Constantinopol, generalul Sebastiani, insistase pe lîngă Poartă să fie trimis un ambasador special la Paris pentru încheierea păcii prin mijlocirea lui Bonaparte. De aceea, Abdurrahim Mühib Efendi a primit instrucţiuni speciale în acest sens, fiind trimis şi Seyyid Mehmed Vahid, dar proiectul amintit nu va da rezultatele aşteptate, întrucît Napoleon şi ţarul Alexandru I duceau tratative pentru o nouă apropiere franco-rusă, pe seama Imperiului otoman şi a ţărilor române, aşa cum se va vedea la întîlnirea de la Erfurt din septembrie 1808. Veştile cuprinse în depeşa de mai sus corespundeau perioadei cînd Napoleon Bonaparte nu era încă decis asupra politicii sale externe.

[8] Celebi Mustafa paşa. După încheierea armistiţiului, el se retrăsese cu oastea la Adrianopol, pentru a ierna acolo.

[9] Sultanul Mustafa al IV-lea.

[10] *Baş-aga.* Probabil că este vorba de Nezir aga, de care se aminteşte în document.

[11] Sau Mustafa Refik, reis-efendi (28 octombrie 1807 — 16 aprilie 1808).

150 — 1808 februarie 28 *(1223 muharrem 1)*

Senetul lui Kara-Molla Mehmed, aian de Măcin, precum că a primit de la reisul Ismail, din Rusciuc, 2 000 de chile orz, trimise din Rusciuc pentru întreţinerea oştilor din Măcin.

Hüve!

Motivul scrierii acestei teşcherea *(tezkire)* este următorul:

În prima zi a lui muharrem cel venerat din anul o mie două sute douăzeci şi trei au sosit în partea robului de mine, cu corabia reisului Ismail din Rusiuc, două mii chile orz de Istanbul, trimise de binefăcătorul nostru efendi din hambarele din Rusciuc pentru întreţinere. I s-a dat în mîna sus-numitului reis, Ismail, acest senet precum că am primit şi am luat totul, în întregime.

În prima zi a lui M., anul ⟨1⟩223.

Robul de mine, Mehmed-Molla, aianul de acum al Măcinului.

Sigiliu (pe v.): Mehmed, supusul. Cu încredere în preaînaltul creator!

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 263, semnătură și pe v.: sigiliu rotund; scris: *neshi-divani*. Rez. Cat., I, p. 190, nr. 857.

151 **1808 martie 25** *(1223 muharrem 27)*

Dovadă prin care defterdarul Abdulfettah confirmă vizirului Mustafa pașa ⟨Bairaktar⟩, valiu de Silistra, trimiterea a 80 000 ocale de făină de către Mustafa pașa la Brăila și la Măcin pentru întreținerea ostașilor din părțile respective.

Hüve !

Făină *(dakik)* : 80 000 ocale.

Așa cum se arată mai sus, generosul vizir, măria sa fericitul Mustafa pașa, în prezent valiu de Silistra, făcînd cunoscut în scris că a trimis optzeci de mii de ocale de făină la cetatea Brăilei și la Măcin pentru întreținerea *(me'külât)* ostașilor aflați în cetatea Brăilei și la Măcin, de aceea, s-a emis ilustru firman ca, ele fiind înregistrate la vakîfuri, să se dea, potrivit acestuia, o copie *(suret)* măriei sale mai sus amintit. Astfel, s-a dat acest suret măriei sale celui mai sus amintit precum că acea cantitate de făină a fost trimisă de el pentru întreținerea ostașilor mai sus amintiți.

La 27 M., anul 1223.

Semnătură cu coadă: Abdülfettah.

Sigiliu: Esseid Abdülfettah.

Observație: ⟨Deasupra textului, conținutul documentului a fost rezumat cu scrisul *siyakat*⟩.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 303, sigiliu și semnătură cu coadă; scris: *divani-siyakat*. Rez. Cat., I, p. 192, nr. 867.

Notă. Într-un senet din 20 martie 1808 *(21 muharrem 1223)*, Ahmed, nazîrul Brăilei, confirmă primirea cantității de 80 000 de ocale de făină (Inv. nr. 26 321).

152 **1808 martie 31** *(1223 safer 3)* **Isaccea**

Senet prin care Mehmed, achizitor de zaherea la Isaccea, confirmă locuitorilor că a primit cele 1 500 chile de Istanbul de făină și 3000 chile de orz, procurate din cazaua Isaccea pentru oastea aflată în cetatea Ismail.

Hüve !

Făină *(dakik): 1 500 chile de Istanbul; numai o mie cinci sute chile de făină.*

Orz *(şe'ır): 3 000 chile de Istanbul; numai trei mii chile de orz.*

Motivul scrierii senetului este următorul:

S-a dat de mîna fericitului Mehmed aga, achizitor de zaherea la Isaccea, această teşcherea de achitare [1] precum că am transportat în întregime și am

dus în hambarele din Isaccea, așa cum s-a arătat mai înainte în cifre, cele trei mii chile de Istanbul orz *(șe'ır)* și o mie cinci sute chile de Istanbul făină *(dakik)*, care reprezintă partea cazalei Hîrșova *(Hırsava)* pe anul acesta o mie două sute douăzeci și doi [2] și care au fost pregătite prin înalt firman și defter imperial [3] și prin porunca măriei sale binefăcătorul nostru pentru oastea ce se află în prezent spre iernare la bine păzitul Ismail.

La 3 S., anul ⟨1⟩223.

Sărmanul de mine, Mehmed, ginerele lui Akvali, în prezent achizitor de cereale la Isaccea.

Sigiliu (pe v.): Mehmed, supusul.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 336, semnătură și pe v.: sigiliu rotund; scris *neshi-rik'a*. Rez. Cat., I, p. 192, nr. 869.

---

[1] *Eda tezkeresi.*

[2] Se referă la partea din obligații pe anul Hegirei *1222* (11 martie 1807 — 27 februarie 1808).

[3] *Defter-i Hakanî.*

153 **1808 mai 8** *(1223 rebi I 6)*

Raport despre conținutul unei scrisori sosite din partea domnului Țării Românești, Alexandru Suțu, privitoare la unele vești din Suedia, Rusia, ca și despre plecarea lui Napoleon Bonaparte din Paris, precum și despre evenimentele din Spania. Din Țara Românească nu erau vești de semnalat. Se promit și alte informații.

Scrisoarea trimisă de voievodul Țării Românești [1] la ordia împărătească: 25 aprilie 1808 *(25 S. 1223)* [2].

Veștile privitoare la Suedia *(Isvec)*, deși sînt scoase din gazete, par să fie adevărate. S-a scris chiar și despre declarația Rusiei. Îndată ce ea va intra, în aceste zile, în mîna slujitorului de mine, va fi trimisă la picioarele voastre.

Împăratul Franței [3] a ieșit, pe la începutul *(evail)* lui safer [4], din Paris pentru a merge la Bordeaux *(Borod)*. Pe sus-numitul l-a urmat și Champagny [5]. Se spune că, după ținutul amintit mai sus, ei se vor duce spre Spania. Prințul Murat [6] ar fi intrat în orașul Madrid, capitala Spaniei, iar regele Spaniei [7] fiind înlăturat, în locul lui s-a așezat fiul său [8], care era moștenitorul *(veliahd)*.

În partea Țării Românești nu sînt evenimente noi.

Efendiul meu, de orișiunde se vor obține în aceste zile vești, mă voi grăbi să le explic îndată, potrivit îndatoririlor obligatorii ale supusului de mine. La 6 Ra. anul⟨12⟩23.

Orig. TKSMA, doc. nr. 3943. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 135.

---

[1] În Țara Românească se aflau doar caimacami, iar domnul se retrăsese în tabăra turcească, fiind vreme de război. Alexandru Suțu nu ocupa efectiv scaunul domnesc.

[2] Așa apare data în text. Fiind vorba de data sosirii actului la destinație, ea ar fi trebuit să fie posterioară datei întocmirii și expedierii raportului respectiv (vezi data de la sfîrșitul documentului).

[3] Napoleon Bonaparte.

[4] *Evail safer 1223* = 29 martie — 7 aprilie 1808.

[5] *Şampani;* Jean-Baptiste Nompère de Champagny, om de stat francez, pe atunci ministru al afacerilor externe (1807—1811).
[6] *Murad;* Ioachim Murat, unul din ofiţerii lui Bonaparte, mareşal şi cumnatul lui Napoleon Bonaparte.
[7] Carol al IV-lea (1788—1808). Evenimentele au avut loc în primăvara anului 1808 (martie).
[8] Ferdinand al VII-lea, dar a fost înlocuit cu Joseph Bonaparte, fratele lui Napoleon Bonaparte (în martie 1808).

154 **1808 iunie 18** *(1223 rebi II 23)* **Măcin**

Arzul lui Husein, naib de Măcin, către autorităţile otomane anunţînd că aianul din Măcin, Kara-Molla Mehmed aga, a primit praful de puşcă trimis prin Kavas-Ismail aga.

Arzul umilului către persoana voastră norocoasă, veşnic să trăiască!, se referă la următoarele:

Sosind, de astă dată, prin iradeaua celui binefăcător, în cetatea Măcin, cincizeci de butoaie *(varil)* de pulbere neagră, cu mubaşirul Kavas-Ismail aga, ea a fost predată actualului aian de Măcin, supusul Kara-Molla aga [1], prin mijlocirea mubaşirului mai sus amintit şi prin intermediul şeriatului. Sus-numitul aga cerînd să se anunţe că el, la rîndul său, a luat-o în primire, de aceea, s-a făcut arz şi s-a adus la cunoştinţa persoanei voastre vizirale. Porunca ce va urma depinde de cel care porunceşte [2].

Scris în a douăzeci şi treia zi din rebi-ul-ahîr, anul o mie două sute douăzeci şi trei.

Veşnic supusul Husein, naibul de Măcin, Creatorul să-l milostivească!

Sigiliu (pe v.): Husein, robul lui Allah! 1222.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 364, semnătură; pe v.: sigiliu hexagonal; scris: *neshi-ta'lik.* Rez. Cat., I, p. 194, nr. 886.

[1] Kara-Molla Mehmed aga, aian de Măcin.
[2] După conţinut, se pare că arzul de înştiinţare a fost adresat vizirului Mustafa paşa, Bairaktar.

155 **1808 iunie 25** *(1223 cemazi I 1)* **Hîrşova**

Arz prin care naibul de la Hîrşova, Esseid-Mustafa, raportează superiorului că cetatea Hîrşova a fost dotată cu praf de puşcă, prin mijlocirea lui Gavas-Ismail aga.

Hüve!

Arzul umil către persoana voastră norocoasă, să trăiţi pe veci!, se referă la următoarele:

Mi s-a semnalat şi mi s-a cerut, umilului de mine, precum că: „De astă dată, potrivit iradelei binefăcătorului, au sosit în cetatea Hîrşova *(Hırsava)* cincizeci de barili *(varil)* de praf de puşcă *(barud)* prin mubaşirul Gavas-Ismail aga, supusul, şi au fost transportate numaidecît în depozitul de muniţii al cetăţii respective cu ajutorul aianului mai sus amintit [1] şi prin mijlocirea şeriatului. Să comunici că au fost predate fără nici o lipsă".

Astfel, la cerere, s-a făcut arz persoanei voastre vizirale şi vi s-a adus la cunoştinţă că aşa s-au întîmplat lucrurile. Porunca ce va urma depinde de măria sa care dă porunci [2].

Scris în prima zi *(ahd)* din luna djemazi-ul-evvel, anul o mie douăsute douăzeci şi trei. Să trăiţi pe veci!

Esseid-Mustafa, mereu supusul faţă de persoana voastră norocoasă! 1214.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 360, semnătură; pe v.: sigiliu oval; scris: *neshi-rik'a.* Rez. Cat., I, p. 195, nr. 894.

---

[1] Este vorba de aianul de Măcin, Kara-Molla Mehmed aga (?).
[2] Arzul a fost trimis vizirului Mustafa paşa, Bairaktar.

156 — 1808 iulie 1 *(1223 cemazi I 7)*

Senet prin care ⟨Köse⟩-Ahmed efendi confirmă că a primit de la Manuc bei, prin Asvadur ⟨Asadur⟩, în mai multe rate, 200 000 de guruşi, din socotelile pe care le avea cu Manuc bei valiul de Silistra Mustafa paşa, Bairaktar.

Hüve!

200 000 de guruşi; numai două sute de mii de guruşi!

Sensul scrierii acestor slove *(huruf)* este următorul:

Dat fiind că, din socotelile pe care le are cu onoratul Manuc bei fericitul nostru efendi cel binefăcător, s-au predat binefăcătorului nostru, în mai multe rate, aşa cum s-a arătat mai sus, două sute de mii de guruşi, din partea susnumitului emir *(mir)* [1], prin Asvadur [2], i s-a dat, de aceea, lui Asvadur cel amintit mai sus, acest senet precum că i-am luat în primire. La *7 Dja,* anul ⟨12⟩23.

Sigiliu: Ahmed [3]...

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 474, sigiliu pătrat; scris: *neshi-sülüs;* nisip auriu. Rez. Cat., I, p. 196, nr. 897.

---

[1] Se referă la Manuc bei.
[2] *Asadur,* Asvadur Avedian, cumnatul lui Manuc bei, fratele primei sale soţii.
[3] *Köse-Ahmed;* era unul din aianii de seamă la Rusciuc. Pe atunci el se afla în postul de vistier *(Hazinedar)* al vizirului Mustafa paşa, Bairaktar, fiind unul dintre apropiaţii acestuia.

157 — 1808 iulie 13 *(1223 cemazi I 19)* Isaccea

Scrisoare prin care Esseid-Ömer, grămăticul, însărcinat cu procurarea de zaherele la Isaccea, îl înştiinţează pe Manuc bei în privinţa cumpărării de cereale din părţile Babadagului şi din alte ţinuturi ale Dobrogei, pentru oastea din cetatea Ismail şi din alte părţi.

Hüve!

Excelenţa sa, gloriosul şi respectatul şi înaltul meu prieten apropiat, emirul *(emir)* cel împodobit:

Potrivit poruncii binefăcătorului Mustafa paşa, valiu de Silistra, pregătindu-se, pentru părţile Ismailului, cerealele a şase cazale, în contul

anului ⟨o mie două sute⟩ douăzeci și doi, cînd zaherelele respective au fost aduse la Ismail, ne-a sosit și dovada de achiziție [1] din cazaua Babadagului, trimisă de intendentul de popas [2].

Din partea fericitului Baba-Efendi [3] al nostru, prietenul vostru, îmi venise mie, care sînt devotatul vostru, o teșcherea în care se spunea: „Să dai senet precum că ai primit totul din cazaua aceasta. Mehmed aga se află în părțile acestea; să-i predai lui Mehmed aga dovada *(tahvil)* agalei de popas, iar tu, la rîndul tău, potrivit acelei dovezi, să dai celor din cazaua respectivă senet de achitare"[4].

În răspunsul meu, i-am zis că eu nu pot să dau senet pînă ce nu iau zeciuiala și darea pentru impurități *(tozluk)*. Eu i-am zis agalei de popas astfel: „Cît timp Mehmed aga se află în aceste părți, să-i predai lui Mehmed aga dovadă *(tahvil)*, iar tu, la rîndul tău, potrivit acelui tahvil să dai celor din cazaua mai sus amintită senetul de achitare". Dar, din cauza lăcomiei sale, el a spus: „Nu pot să dau senet pînă ce nu primesc zeciuiala și darea pentru impurități *(tozluk)*.

⟨Mai departe, autorul scrisorii îl înștiințează pe Manuc bei asupra măsurilor luate de Baba-efendi în vederea procurării de zaherele din diferite cazale⟩.

La 19 Dja., anul ⟨1⟩223.

Devotatul vostru: Esseid-Ömer, grămăticul, în prezent însărcinat pentru cumpărături la Isaccea.

Sigiliu: Ömer, supusul, cu sprijin în înaltul creator!

P.S.I: *Cazalele din care s-au pregătit cereale pentru părțile Ismailului:*

1. *Cazaua Babadag*		2. *Cazaua Provadia*		3. *Cazaua Kozludja*	
Făină *⟨dakik)* :	Orz *⟨șe'ır)* :	Făină:	Orz:	Făină:	Orz:
1 500 chile	7 550 chile	2500 chile	9 000 chile	2 000 chile	5 000 chile
4. *Cazaua Hadjioglu Bazarî*		5. *Cazaua Balcic*		6. *Cazaua Varna*	
Făină:	Orz:	Făină:	Orz:	Făină:	Orz:
3 000 chile	12 000 chile	6 000 chile	10 000 chile	2 500 chile	9 000 chile

Deși nu e nevoie să se scrie persoanei voastre voievodale *(mirâne)* numele acestor cazale *(kaza)*, totuși, dat fiind că e necesar să se scrie din partea noastră excelenței voastre, purtătoare de glorie, despre treburile și despre cele ce facem noi în aceste părți, s-a făcut însemnarea aceasta doar pentru a înștiința persoana voastră voievodală.

P.S.II: ⟨Se prezintă salutări din partea lui Baba-efendi și Suleiman-aga, dîndu-se în același timp și unele relații de interes particular și secundar⟩.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., Inv. nr. 26 396, semnătură și sigiliu oval; scris: *neshi*. Rez. Cat., I, p. 197, nr. 908. ⟨Esseid-Ömer a mai eliberat la 11 august 1808 *(17 C. 1223)* un senet pentru 1 000 chile de orz⟩. Inv. nr. 26 327,

---

[1] *Mubaya'a tahvili.*
[2] *Nüzül emini.*
[3] *Baba-efendi,* Pehlivan Ibrahim (pașă).
[4] *Eda senedi.*

Arzul lui Husein, naibul de Măcin, către Poartă, confirmînd că, într-adevăr, aianul de Măcin, Kara-Molla Mehmed aga, a primit cele 40 365 ocale de făină și 2 000 chile de Istanbul orz, precum și alte 1 000 chile de orz, și a împărțit tainurile ostașilor aflați la paza cetății Măcinului.

Arzul umil către Poarta împărăției se referă la următoarele: Mi s-a cerut să aduc la cunoștința înălțimii voastre precum că în a cincisprezecea zi a lunii djemazi-ul-ahîr din anul o mie două sute douăzeci și trei [1] s-au trimis din hambarele din Isaccea *(Isakci)*, cu corabia reisului Molla, 40 365 ocale de făină și 2 000 chile de Istanbul orz *(șe'ır)* și alte 1 000 chile de orz pentru tainurile *(ta'yinât)* ostașilor numiți la paza cetății Măcin, iar Molla aga [2], aianul de Măcin, luînd în primire cele 40 365 ocale de făină, precum și cele 1 000 chile de orz, a dat tainurile ostașilor. De aceea s-a făcut arz înălțimii voastre și vi s-a adus la cunoștință. Restul rămîne pe seama celui care poruncește.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii djemazi-ul-ahîr, anul 1223. Supusul veșnic al Înaltului Devlet osmănesc; Husein, naibul de Măcin.

Sigiliu: Husein, robul lui Allah! 1212.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., Inv. nr. 26 312, semnătură; pe v.: sigiliu; scris: *ta'lik-rik'a.* Rez. Cat., I, p. 199, nr. 918.

Notă: Același aian mai confirmă primirea și a altor cantități de făină: o dată: 6 218 + 20 000, iar altă dată: 33 221 ocale (Inv. 26 272 și 26 323)

---

[1] *15 cemazi II 1223* = 8 august 1808.
[2] *Kara-Molla Mehmed aga.*

159 1808 august 25 *(1223 receb 3)*

Scrisoare prin care marele vizir Mustafa pașa, Bairaktar, îi dă instrucțiuni lui Manuc bei cu privire la conținutul convorbirilor pe care va trebui să le aibe cu ofițerii ruși despre situația țărilor române și în alte probleme, legate de încheierea păcii cu Rusia.

Prietenul meu cel respectuos și zelos:

Sosind corespondențele voastre, care au fost trimise mai înainte sau mai tîrziu, am luat cunoștință de tot cuprinsul lor. Afară de faptul că ne-am bucurat pentru onoruri și pentru respectul trebuincios, arătate față de baronul adjutant Bervitz *(Bervic)*, care venise la Rusciuc din partea feldmareșalului Rusiei, Pozoroski [1], și față de prințul Menșicov, sosit mai tîrziu, precum și față de beizadeaua care venise după aceea și se întorsese, am primit cu admirație și răspunsurile pe care le-ați dat în convorbirile avute cu sus-numiții, ele fiind întocmai potrivite timpului și în conformitate cu cele ce vrem noi. Deși, pentru moment, din pricina faptului că tratativele de pace nu au început încă, nu se pot acorda distincțiile cerute de domnia voastră, totuși, ele pot fi aranjate de acum încolo, potrivit cerințelor.

Cu toate că era necesar să se dea răspuns scrisorilor pe care le-a scris mai înainte sau mai tîrziu, Pozoroski, în partea noastră,totuşi, întîrzierea noastră de pînă acum se datorează momentului intronării imperiale [2] şi al trecerii noastre la marele vizirat [3]. Acestea fiind auzite de sus-numitul, socoteam că va sosi o altă scrisoare despre problemele respective şi consideram că şi situaţia din Europa se va îndrepta spre mai bine. Totuşi, de astă dată, s-a scris din partea noastră cuvenita scrisoare de răspuns către feldmareşalul mai sus amintit, iar la anexă se semnalează şi se consemnează că s-au scris şi domniei voastre unele sfaturi şi, fiindu-vă trimise, deschis şi separat, puteţi lua cunoştinţă de ele şi judeca. Sus-numitele sfaturi către domnia voastră fiind explicate, se cere să procedaţi mai departe în conformitate cu ele. De asemenea, luînd cunoştinţă de răspunsul măriei sale muhafîzul de Vidin, iar scrisoarea care a fost scrisă de consulul Franţei la Vidin către însărcinatul cu afaceri *(maslahatgüzâr)* de la Poartă, despre chestiunea Serbiei, fiind dată prin mijlocirea scumpului reis-efendi, trebuie ca ea să fie trimisă lui Pozoroski.

Dat fiind că în toate timpurile reuşita treburilor depinde de forţă, ne străduim să expediem fără încetare oşti în acele ţinuturi, pentru a-i speria pe ruşi. Şi nici de acum încolo nu vom înceta, cu ajutorul lui Allah, să ne întărim. Se aude mereu că în momentul de faţă în Spania există o revoltă totală şi, dat fiind fanatismul excesiv şi dîrzenia locuitorilor Spaniei, ei nu vor renunţa la aceste acţiuni ale lor şi că, de aceea, Bonaparte, la rîndul său, este silit să se preocupe mereu de concentrarea spre Spania a oştilor sale aflate în Polonia *(Leh)* şi în alte părţi. De asemenea şi încercarea însărcinatului cu afaceri al Franţei de a desminţi aceste ştiri şi îndeosebi pregătirile austriecilor confirmă evenimentele mai sus menţionate. Se înţelege că şi Rusia, pîndind prilej, aşteaptă sfîrşitul acestei situaţii.

De aceea se poate presupune că, îndată după aceea, ea va dori să termine tratativele de pace cu Înaltul Devlet. Cu toate acestea, dat fiind că nu s-au clarificat încă dorinţele ei, e necesar, în momentul de faţă, să se scrie despre situaţia din Franţa. De aceea, cu prilejul intronării împărăteşti, reis-efendiul a făcut cunoscut însărcinatului cu afaceri ⟨al Franţei⟩ începerea unei forme ⟨de legătură⟩ ca pe vremea măriei sale Selim han [4] şi, potrivit prilejului, după ce i-a expus dorinţa categorică a padişahului de a se încheia în aceste zile tratativele de pace ⟨cu Rusia⟩, l-a pus să scrie statului său. De asemenea, au fost expediate corespondenţe şi lui Muhib efendi, cu scopul de a răspunde dacă chestiunea va fi terminată sau nu la Paris, în aceste momente.

În legătură cu zvonurile despre starea de la hotarele Dunării, Înalta împărăţie a făcut cunoscut atît Franţei, cît şi Austriei, precum că nu va renunţa la nici o palmă de pămînt, iar dacă va reîncepe războiul, este gata şi pentru aceasta. Referitor la venirea la Rusciuc a beizadelei mai sus amintite şi la discuţiile purtate de el, aceasta, nefiind doar o călătorie, a fost făcută cu scopul de a cerceta, prin misiune, cam ce vom spune noi, ceea ce se dovedeşte şi din cele cîteva lucruri pe care le-a spus domniei voastre, referitoare la cele două ţări [5], precum şi din cele spuse de el, în mod treptat, despre clauze.

În consecinţă, sfaturile de care a fost vorba mai înainte se referă la următoarele: Dacă, în momentul sosirii acestei depeşe *(nemika)* a noastră, nici unul dintre misionarii mai sus amintiţi ai Rusiei nu se mai află la Rusciuc şi dacă sînt la Bucureşti, atunci, să trimiţi unuia dintre ei, pe care îl crezi mai potrivit, scrisoarea noastră de răspuns, adresată lui Pozoroski, şi, scriindu-i ca din partea voastră, să-i arătaţi în cuprins astfel: „Această scrisoare de răspuns a sosit de astă dată din partea marelui vizir; s-o trimiteţi feldmare-

şalului. Şi domniei voastre am de spus verbal cîte ceva; să veniţi încoace". Şi, după ce l-aţi atras, să discutaţi cu el îndeaproape, zicîndu-i: „De astă dată mi-au sosit instrucţiuni *(tenbihname)* din partea Marelui vizirat cel ocrotitor şi de aceea v-am chemat".

Iar după ce îi prezentaţi din partea noastră întrebări privitoare la sănătatea lui, să-i spuneţi astfel: „Mai înainte, el [6] era doar un seascher şi, oricîtă independenţă ar fi avut, totuşi, era nevoie de aprobare din partea Porţii. Acum însă, pe de o parte, a avut loc întronare împărătească, iar pe de altă parte s-a dat în mîinile sale sigiliul de împuternicire cu deplină independenţă şi autoritate. De aceea, aranjarea tuturor treburilor fiind în mîinile sale, el s-a înţeles perfect cu toţi notabilii *(hânedân)* din Anatolia şi Rumelia, iar reglementarea situaţiei interne luînd sfîrşit, ei, de asemenea, doresc faptul că, dacă este cazul să se încheie în aceste zile şi pacea dorită de cele două state, atunci, să se discute cu cei însărcinaţi din partea statului rus şi să se încheie pactul şi să se termine. Dat fiind însă că circulă unele zvonuri cu privire la Ţara Românească şi Moldova, să se ştie că nu există nici o probabilitate ca Înaltul Devlet să renunţe nici măcar la o palmă de pămînt. Mai mult decît atît, gloriosul şi măreţul efendi, cel care este o pildă de padişah ales, a poruncit chiar şi interzicerea aducerii în discuţie a acestei probleme. Pe de altă parte, după cum s-a primit ştirea, la Paris nici astăzi n-au început tratativele delegaţilor celor două părţi. Or, nu s-a văzut niciodată şi la nici un stat ca, după armistiţiu, o pace să dureze timp de un an de zile fără să fi avut loc convorbiri. Nu se ştie dacă această întîrziere se datorează Franţei sau vine din partea Rusiei. Dacă nu se va rezolva la Paris, atunci spuneţi, ca să se caute altă soluţie şi să se vadă ce-i de făcut, după ce se va explica în mod sincer care anume sînt consideraţiile Rusiei în această privinţă. Începutul şi sfîrşitul acestui război devenind cunoscute, cînd vor începe convorbirile de pace, în scurtă vreme ele vor avea un sfîrşit bun, iar cele două state, potrivit faptelor de prietenie din trecut şi în conformitate cu gîndurile lor bine intenţionate, nu vor aştepta multe convorbiri, aşa încît, bănuiesc că, renunţîndu-se la unele condiţii dinainte de război, în rest, Înaltul Devlet va fi de acord cu menţinerea stării de mai înainte".

Să expuneţi aceste cuvinte în mod prietenesc şi amical şi, potrivit scopului medjlisului, treptat şi după cum va fi nevoie. Iar în ceea ce priveşte chestiunea Franţei, ceea ce v-a dat de înţeles beizadeaua este că, dacă va începe cumva război între Rusia şi Franţa, atunci, ea să fie sigură din partea Înaltului Devlet. Să spuneţi aşa: „Dacă se va ivi această situaţie, să nu vă îndoiţi în nici un fel de Înaltul Devlet; pentru a vă convinge de aceasta, pot să mă angajez să vă dau chiar şi senet. Atunci va fi cu putinţă să se reglementeze şi chestiunea Algeriei *(Cezayir)*. Problema Spaniei *(Ispanya)*, precum şi alte situaţii fiind cunoscute, este o necesitate pentru cele două state să se înlăture cu o clipă mai devreme aceste necazuri, care învrăjbesc, fără să fi fost nevoie, cele două state vecine şi prietene din trecut, şi să se termine cu bine tratativele de pace. Iată, toate acestea să le spui, pe ascuns, excelenţei sale feldmareşalului şi este mult de dorit ca să trimiteţi cu o clipă mai devreme un răspuns satisfăcător."

De asemenea, să mai spuneţi şi alte lucruri potrivite, ca acestea. De asemenea, informîndu-vă pe cît posibil şi asupra situaţiei din Spania şi Franţa şi, de asemenea, asupra faptului dacă Austria are sau nu legături şi relaţii cu Rusia, să ne semnalaţi cu o zi mai devreme răspunsurile pe care

ați putut să le culegeți, precum și faptele asupra cărora ați putut să vă formați o părere. Iar dacă vor întreba cumva despre noi, să răspundeți așa:

„Încă nu pot să știu, dar de acum încolo au de gînd să vină și să treacă prin părțile acestea".

Avînd încredere în domnia voastră și cunoscînd, de asemenea, priceperea voastră, precum și buna conducere a treburilor, ați face un serviciu nouă și, îndeosebi, Înaltului Devlet dacă, neocupîndu-vă de alte lucruri, veți putea doar să obțineți în aceste momente încheierea unei păci cu Rusia. Numai că, să judecați asupra celor ce aveți de făcut și să fiți cu grijă, pentru că, drept urmare, ecoul lor în Franța poate aduce neplăceri.

La 3 B., anul 223.

Sigiliu: Mustafa.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 510, sigiliu octogonal; scris: *neshi;* pe v.: însemnare armenească. Rez., Cat., I, p. 109, nr. 924.

---

[1] *Fozoroski;* A. A. Prozorovski, feldmareșal al armatei ruse.
[2] Urcarea pe tron a sultanului Mahmud al II-lea (28 iulie 1808), după detronarea sultanului Mustafa al IV-lea (29 mai 1807 — 28 iulie 1808).
[3] Mustafa pașa, Bairaktar, devine mare vizir la 29 iulie 1808.
[4] Selim al III-lea.
[5] Moldova și Țara Românească.
[6] Adică marele vizir Mustafa pașa, Bairaktar.

160 **1808 septembrie 2** *(1223 receb 11)* **Isaccea**

Scrisoare prin care Esseid-Ömer, achizitor de cereale la Isaccea, dă relații lui Manuc bei în legătură cu procurarea de zaherele din părțile Isaccei, Ismailului, Mangaliei ș.a.

Hüve!

Excelența sa gloriosul, respectatul și înaltul meu prieten devotat, emirul [1] cel demn de luat în seamă:

Din cumpărăturile pe anul ⟨o mie două sute⟩ douăzeci și trei au mai rămas puține ⟨zaherele⟩, care se pregătesc în părțile Ismailului și în cazalele din această parte. De aceea, din partea prietenului vostru, fericitul nostru Baba-Efendi [2], mi-a sosit o teșcherea, mie, care sînt prietenul vostru, scriindu-mi ca noi să vă semnalăm și să scriem onoratei voastre persoane voievodale *(mirâne)* precum că au mai rămas puține achiziții de făcut.

În hambarul din Isaccea a rămas făină pentru cinci zile. În hambarul de acolo existînd o cantitate oarecare de grîu, ea a fost încărcată, pe ziua de azi, în harabale și trimisă la mori.

Zaherelele, fie grîul, fie făina, existente în hambare nu ajung nici pentru zece zile. În cazaua Mangalia *(Mankalya)* a rămas o cantitate oarecare ⟨de zaherea⟩ pregătită pentru partea aceasta. S-a scris și s-a trimis de două-trei ori hîrtie pentru ea, dar nu a apărut nici pînă acum. De astă dată, scriindu-se din nou, a fost desemnat și un mubașir din partea fericitului nostru Baba-efendi. Chiar dacă ar sosi și zahereaua aceea, tot nu ajunge. Aici, eu predau zilnic măriei sale agalei de intendent de popas [3] cîte două mii ocale de făină. De aceea s-a trimis această depeșă *(rakıyme)* prietenească a mea pentru ca, atunci cînd persoana voastră voievodală ⟨*mîrâne)* va afla că el ⟨*aga)* are nevoie de cîte două mii ocale de făină și că au mai rămas foarte puține zaherele,

să se înceapă încă de pe acum pregătirea ⟨de zaherele⟩ fie prin împărţirea, pe seama cazalelor, a tranşei a doua de cumpărături, fie în felul în care va găsi de cuviinţă persoana voastră voievodală.

De asemenea, am pus în ea şi teşchereaua care a sosit din partea fericitului nostru Baba-Efendi, prietenul domniei voastre. În privinţa achiziţiilor de la Babadag, eu am fost rugat şi mi s-a făcut propunerea ca să le procur unsprezece, în loc de zece, iar eu le-am răspuns că: „am fost avertizat de paşă pentru doisprezece, în loc de zece şi nu pot să iau cu mai puţin". Atunci locuitorii mai sus amintiţi şi toţi sărmanii făcînd cunoscut fericitului nostru Baba-Efendi, prietenul vostru, l-au rugat în această privinţă.

Ca urmare, Baba-Efendi al nostru, la rîndul său, a primit rugămintea lor şi, avînd milă de starea lor, a hotărît să se ia cu unsprezece şi a semnalat ca să fie acceptat în felul acesta. De aceea aşa s-a luat; veţi vedea şi din teşcherea.

S-a scris, în mod special, această depeşă *(rakıyme)* prietenească a mea cu rugămintea ca, arătînd îndurare, să depuneţi eforturi în chestiunea aceasta, a procurării de zaherea, şi să ne semnalaţi nouă, prietenul vostru, precum şi cu gîndul de a întreba de sănătatea persoanei voastre voievodale.

La 11 B., anul⟨1⟩223.

Prietenul vostru devotat, Esseid-Ömer, secretar *(kâtib)*, însărcinat acum cu achiziţii la Isaccea.

Sigiliu: Ömer, supusul, cu sprijin în înaltul creator!

P.S. În partea aceasta, stăpînul meu şi prietenul vostru aga, care este unul dintre armaşii Curţii [4], vă prezintă, în mod special, arzul său prietenesc şi întreabă de sănătatea persoanei voastre voievodale. Sus-numitul aga, prietenul vostru, neavînd de nicăieri vreo soldă, are pe capul său două-trei sută de ostaşi, care n-au cu ce să se întreţină. Avînd multe cheltuieli, el l-a trimis pe Husein aga cu scrisori către persoana voastră voievodală, dar, din tot ce a scris el, nu i s-a răspuns nici pe jumătate. Sus-numitul aga, prietenul vostru, are nevoie de sprijin, iar mai sus amintitul agă este unul dintre prietenii voştri devotaţi. În toate privinţele, domnia voastră ştiţi ce aveţi de făcut.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 392. semnătură; pe v.: sigiliu; scris: *neshi-rik'a*. Pe plicul care însoţeşte scrisoarea se află următoarele: „Cu ajutorul celui preaînalt! Către excelenţa sa... [5] Manuc bei, care este distins, în prezent, la Rusciuc, cu rangul de dragoman *(tercümanlîk)* al Divanului împărătesc...".

---

[1] Se referă la Manuc bei, care avea titlul de „emir" *(mir)*.
[2] *Baba-Efendi*, Pehlivan Ibrahim (paşă).
[3] *Nüzül emini.*
[4] *Silahşor-ı hassa.*
[5] S-a renunţat la unele formule de reverenţă.

161 **1808 septembrie 14** *(1223 receb 23)*

Scrisoare prin care marele vizir Mustafa paşa, Bairaktar, îi mulţumeşte lui Manuc bei pentru scrisoare şi pentru ştirile date, informîndu-l, totodată, că poate să vină la el dacă malurile Dunării nu vor fi în primejdie.

Hüve!

Excelenţa sa onoratul şi devotatul Manuc bei:

Am luat cunoştinţă de toate scrisorile şi de toate veştile care au fost trimise, de astă dată, prin Küciük-Tatar-Halil. Motivul care ne-a determinat

să vă scriem această depeşă *(varaka)* prietenească a fost aceea de a vă arăta că, dacă, nerămînînd goale acele părţi, nu vor fi stingherite treburile dela malurile ⟨Dunării⟩, acordăm învoirea noastră ca şi excelenţa voastră să veniţi încoace, cu condiţia arătată. Cînd, cu ajutorul celui preaînalt, vă va sosi, să vă gîndiţi, iar dacă, aşa cum s-a scris mai înainte, treburile noastre nu vor fi stingherite, atunci să procedaţi după cum va fi nevoia, ştiind că acordăm învoirea noastră de a veni încoace, cu condiţia menţionată mai sus [1].

La 23 B., anul⟨12⟩23.

Sigiliu: Mustafa. 1211.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 419, sigiliu hexagonal; scris: rik'a; nisip auriu. Rez. Cat., I, p. 201, nr. 931.

[1] Mustafa paşa, Bairaktar, se afla în postul de mare vizir la Poartă.

162 **1808 septembrie 14** *(1223 receb 23)*

Scrisoare prin care marele vizir Mustafa paşa, Bairaktar, aduce la cunoştinţă lui Manuc bei situaţia politică complicată din Europa, cerîndu-i să caute să înţeleagă dacă e momentul potrivit pentru a se ajunge la o înţelegere cu Rusia. Vizirul dă şi alte detalii şi instrucţiuni despre ceea ce ar trebui să le expună Manuc bei căpeteniilor ruse în acest scop.

Scumpul meu cel priceput:

Am luat cunoştinţă de cuprinsul scrisorii de răspuns pe care aţi trimis-o de astă dată. S-a scris lui Prozorovski *(Pozorovski)* o scrisoare, aşa cum se cuvine, şi vi s-a trimis, fiind deschisă într-o parte. După ce o veţi citi, s-o trimiteţi, dacă veţi găsi că e potrivită. De astă dată, sfaturile mele către domnia voastră constau din următoarele:

S-a auzit, în acest timp, de pacea încheiată de Rusia cu Suedia şi că a plecat ambasadorul Franţei din Petersburg. Dacă sînt adevărate, sperăm că situaţia din Europa se va schimba şi, cu ajutorul celui preaînalt, această schimbare va fi pentru binele Înaltului Devlet. Afară de acestea, socotind că explicarea unor evenimente ruşilor va duce la unele îmbunătăţiri ale relaţiilor, considerăm oportun să le expuneţi ofiţerului aflat în partea aceea zicîndu-i astfel:

„Efendiul nostru, marele vizir, nu aflase mai înainte de aceste împrejurări. Îndeosebi, se ştie că efendiul nostru are foarte mare înclinaţie şi atracţie faţă de împărăţia Rusiei şi nu este mulţumit de Franţa. De aceea, miezul faptelor erau ascunse efendiului nostru. Dar acum, devenind, în mod independent, împuternicit absolut [1], au aflat care este adevărata situaţie. Astfel că, mai înainte, după venirea generalului Sebastiani [2] la Poartă, nu rămăsese nici o propunere neprezentată şi nici o măsură neluată de acesta pentru ca Înaltul Devlet să participe, alături de Franţa, la războiul cu Rusia. În cele din urmă, padişahul cel răposat [3] dîndu-i răspunsul că nu va duce război contra împărăţiei Rusiei, care are hotar cu el, generalul mai sus amintit tăcuse.

Dar, după aceea, primind corespondenţă din partea statului său, el adusese unele dovezi amănunţite, zicînd: « Împăratul Franţei a aflat sigur, de la Petersburg, despre intenţiile rele ale Rusiei şi Angliei *(Inglitere)* impo-

triva Înaltului Devlet ». Atunci el întărise pretenţiile sale cu vorbe despre pregătirile statului Rusiei la hotare. Deşi, în felul acesta, el aţîţase şi îndemnase Înaltul Devlet, totuşi, chiar şi atunci Înaltul Devlet se făcuse că nu l-a auzit absolut deloc. Dar în momentul cînd se mulţumea să ia doar unele măsuri de precauţie, tocmai atunci a ieşit la iveală intenţia oştilor ruseşti de a ocupa ţările islamice, prin provocarea unor tulburări cu ajutorul unor ştiri nepotrivite şi îndată după ce a avut loc pătrunderea flotei Angliei la Poarta împărăţiei [4]. Atunci, generalul mai sus amintit a spus: « Iată, acestea erau pregătirile de care vorbeam », şi, în felul acesta, a făcut ca Înalta mpărăţie să se convingă de ele.

Într-adevăr, Înaltul Devlet a fost forţat în această privinţă, dar, pînă la urmă, s-a aflat care era situaţia. Astăzi, însă, funcţionarii francezi de la Paris şi de la Poartă, neîncetînd sforţările lor, spun mereu: « Rusia vrea cutare sau cutare şi cere asta sau pretinde aia. De aceea împăratul Franţei [5] se străduieşte s-o convingă printr-o înţelegere reciprocă. În cele din urmă, dacă nu se va putea altfel, o va obliga să accepte cu sabia, expediind oastea sa care stă în Polonia *(Leh)* ».

Efendiul nostru [6] a înţeles aşa cum trebuie că ei vor să-l sperie numai şi să-l inducă în eroare. El a văzut chiar şi corespondenţele din trecut ale Franţei privind aceste chestiuni. De asemenea, şi-a dat seama că lucrurile nu se vor isprăvi la Paris. Pe de altă parte, dat fiind că, din pricina Spaniei *(Ispanya)* [7], situaţia din Europa se tulbură, în zilele acestea, francezii se străduiesc din nou să atragă şi să aţîţe Înaltul Devlet. Ştiţi însă că înclinaţia efendiului nostru este în favoarea statului Rusiei, prietenul său vechi. Dar, întrucît n-a apărut pînă acum din partea voastră [8] ceva potrivit în legătură cu aceste treburi, nici efendiul nostru nu poate să spună nimic în faţa padişahului [9]. Nu este necesar să se explice în ce măsură anume va fi binevenită pentru ambele părţi încheierea păcii, în aceste zile. Eu [10] mă voi duce în zilele acestea la Poartă pentru unele treburi importante şi voi veni iarăşi. Dacă aţi explica cu o clipă mai devreme răspunsul adevărat privind această pace *(musaleha)*, atunci, discutînd verbal cu efendiul nostru, ea s-ar putea încheia cu o clipă mai devreme".

Dacă aţi face astfel de introduceri aducătoare de bine, poate că ar folosi la ceva. Se lasă însă pe seama voastră dacă e potrivit să se procedeze astfel sau într-alt chip. În orice caz, să depuneţi eforturi pentru îndeplinirea celor necesare!

La 23 B., anul ⟨12⟩23.

Sigiliu: Mustafa.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 232, sigiliu hexagonal; scris: *neshisülüs*. Rez. Cat., I, p. 200, nr. 929.

Notă: De acest document se află ataşat şi un plic cu adresa: „Către onoratul şi respectatul Manuc bei din Bucureşti. À Monsieur Manouk Bey, à Bukarest. 8642".

---

[1] *Vekil-i mutlak*, în sensul „de mare vizir".
[2] Sebastiani, ambasadorul Franţei la Poartă.
[3] Selim al III-lea (ucis).
[4] Este vorba de intrarea flotei engleze în Bosfor (februarie 1807).
[5] Napoleon Bonaparte.
[6] Mustafa paşa, Bairaktar, mare vizir, îi explică lui Manuc bei ce să le spună ruşilor, ca din partea lui.

[7] Răscoalele începute în primăvara lui 1808.
[8] A rușilor.
[9] Mahmud al II-lea.
[10] Manuc bei.

163 1808 septembrie 22 *(1223 șaban 1)* Constantinopol

Scrisoare prin care marele vizir Mustafa pașa, Bairaktar, face cunoscut lui Manuc bei că, pentru meritele sale, a fost înălțat la „rangul de voievod al Moldovei".

Fericitul meu bei:

A sosit, de astă dată, defterul privitor la faptul că, prin mijlocirea domniei tale, au fost reparate cetățile padișahului, aflate pe malurile Dunării, și, de asemenea, au fost asigurate diferite feluri de cheltuieli, necesare oștilor purtătoare de glorie, și, tot cu sprijinul tău, a fost pregătit și preparat foarte mult pesmet. De asemenea, au sosit și arzurile tale prin care expui devotamentul tău în înaltul tău post. Toate au fost prezentate la Înaltul Prag împărătesc, cu un adaos de cuvinte care se cuveneau. Ele fiind văzute de măria sa stăpînul lumii [1] și văzînd serviciile aduse de tine în chestiunile mai sus amintite, la sfîrșitul rezumatului care cuprindea aprobarea arzurilor și a eforturilor tale au scris astfel: „Tergiumanul Manuc depune multe eforturi și zel, demne de laudă. Am apreciat devotamentul și zelul său. El a acționat întocmai așa cum am vrut eu. Să fie fericit! Iată că i-am acordat și i-am dăruit rangul *(pâye)* de voievod al Moldovei. Să-l văd cum va depune eforturile sale de acum încolo!".]

Emițîndu-se cu cinste hatt-i-humaiunul împărătesc, dătător de favoruri, obținerea ei determină pe toți să devină slujitori. Am îndreptat privirile mele de bunăvoință asupra ta, pentru a-ți face cunoscut și pentru a te felicita cu prilejul obținerii unui astfel de favor din partea măriei sale califul cel ocrotitor și pentru a te avertiza și a te sfătui ca și de acum încolo să depui eforturi pentru a face ca să fie aprobate totdeauna serviciile tale, cum au fost acestea. De aceea, potrivit zelului și devotamentului cuvenit, să știi că ai de pus eforturi cu încă atît peste cele de dinainte. Eu, la rîndul meu, am pus să se pregătească în scurt timp și să se orneze cu aur decorația *(nișan)* împărătească, aducătoare de bucurie, privitoare la rangul amintit mai sus, care ți-a fost acordat și dăruit, potrivit hatt-i-șerifului cel înalt, și, așa cum ți-am scris și ți-am comunicat ceva mai înainte de aceasta, îți fac cunoscut și îți arăt că îți voi acorda și îți voi preda personal decorația împărătească, în momentul cînd vei sosi, în curînd, la Înalta Poartă.

De aceea m-am grăbit să-ți scriu anume această depeșă *(kaime)*. Cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, cînd îți va sosi, să aranjezi treburile și să le pui la rînduială, potrivit dorinței poruncii și firmanului împărătesc, precum și potrivit priceperii și cerințelor devotamentului tău perfect și să procedezi ca atare, știind că vei veni apoi încoace.

Sigiliu: Mustafa.
Anul 1223, șaban 1 *(gurre)*.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 515. Doc. transcris în caractere latino-franceze. Rez. Cat., I, p. 201, nr. 937.

---

[1] Mahmud al II-lea, sultan otoman.

Scrisoare prin care Ömer, însărcinat cu cumpărături de zaherele la Isaccea, face cunoscut lui Manuc bei unele neajunsuri în procurarea de cereale şi despre criza de zaherele la Isaccea. Îi trimite şi 1 500 de guruşi, iar el luase de la Şerif aga alţi 1 500 de guruşi pentru zaherele.

Hüve !

Excelenţa sa onoratul şi respectatul şi înaltul meu prieten generos, voievodul *(mir)* cel plin de înţelepciune:

Mai înainte de aceasta, fiind primiţi cei 1 500 de guruşi, lăsaţi de vechilul aianului de Dobrogea, Şerif aga, pe seama prietenului vostru, din banii de arenzi [1], cînd s-a început să se procure orzul şi făina şi să se trimită, treptat, spre intendentul de popas [2], aianii din cazale s-au opus pentru calcularea cu doisprezece, în loc de zece, zicînd: „Potrivit înaltei porunci, am repartizat şi am împărţit cumpărăturile noastre. De aceea, cum să mai facem acum încă o repartizare asupra săracilor pentru chestiunea zeciuielii? Să dăm suma cuvenită şi să se procure de acolo. Acum nu avem posibilitate să trimitem zaherea!".

Ei au răspuns astfel către omul fericitului vostru prieten, Baba-efendi [3] al nostru, alemdarul Husein, care fusese numit ca să ridice cumpărăturile. El a luat bani de acolo de unde i s-au dat şi, aducîndu-i aici, ni i-a predat nouă. Pe atunci, găsindu-se aici zaherele, au fost cumpărate şi predate prietenului vostru agă de nüzül-emini şi date pentru tainuri. Şi cheltuind banii sosiţi din partea excelenţei voastre onorabile şi avînd un cîştig de 1 200 de guruşi, jumătate din ei i-am dat prietenului vostru Suleiman aga, iar jumătate i-am luat eu, prietenul domniei voastre. Să fiţi pe seama lui Allah! Amin!

De astă dată, s-au trimis persoanei voastre voievodale *(mirâne)* 1 500 de guruşi. Cînd vă vor sosi, primindu-i, să luaţi şi să anulaţi chitanţa noastră *(tahvil)*, aflată în visteria binefăcătorului nostru [4]. S-a scris această depeşă *(rakıyme)* prietenească a mea ca să vadă persoana voastră voievodală din defter din ce locuri anume s-au primit bani şi ce cantităţi de cereale s-au luat şi unde s-au dat. Ea cuprinde totodată exprimarea sincerităţii şi întrebăm de sănătatea persoanei voastre voievodale *(mirâne)*. La 3 Ş., anul ⟨1⟩223.

Prietenul sincer: Esseid-Ömer, grămătic *(kâtib)*, însărcinat în prezent pentru achiziţii la Isaccea.

Deasupra documentului se află scris: „Dacă întrebaţi de cerealele din partea aceasta, de trei zile nu se dau tainurile; brutăriile s-au închis n-a rămas nimic, iar celelalte cumpărături care vor veni nu vor fi de nici un folos pentru noi; toate vin pentru părţile Ismailului. Corăbiile de zaherele, despre care aţi scris, nu au sosit pînă la data acestei depeşe prieteneşti. Am semnalat ca să vadă şi persoana voastră voievodală".

Sigiliu (pe v.): Ömer, supusul, cu sprijin în Creator!

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. 26 325, scris: *neshi-sülüs*; pe v.: sigiliu. Rez. Cat., I, p. 202, nr. 939.

---

[1] *Iltizâmât bedeli.*
[2] *Nüzül emini ağası.*
[3] Pehlivan Ibrahim (paşă).
[4] Mustafa paşa, Bairaktar, fost valiu de Silistra, mare vizir.

165 1808 octombrie 5 *(1223 şaban 14)*

Arz prin care Alexandru Suţu cere dragomanului Manuc bei să fie reînnoit beratul spătarului Iancu.

Hüve !

Excelenţa sa măreţul, înaltul meu prinţ, fratele meu de suflet, Manuc bei cel plin de eforturi:

După prezentarea dorinţei ca viaţa şi zilele domniei voastre să fie lungi şi pline de eforturi, iar bunătatea voastră să fie tot mai mare, vă explic în mod sincer următoarele:

Excelenţa voastră fiind un azil de generozitate şi o persoană constantă în devotament şi fidelitate, cei care se întîlnesc cu priceperea şi cu mărinimia voastră, rămînind foarte satisfăcuţi şi bucuroşi, se simt obligaţi să vă arate sinceritate şi prietenie şi, fără îndoială, le este cu neputinţă să vă scoată din gîndul lor pînă la sfîrşitul vieţii lor, fie el aproape, fie departe. Deşi distanţa dintre noi pare să fie aşa de mare, totuşi, de astă dată, neputînd să rabd şi să rezist în faţa voinţei mele de sinceritate, izvorîtă din suflet, m-am hotărît să mă consolez prin trimiterea acestei corespondenţe care reprezintă o semiîntilnire. Potrivit zicalei: „inima îşi cunoaşte prietenul", întrebaţi inima plină de dreptate a prietenului vostru, ca să vă informaţi la ce grad anume se află sinceritatea şi devotamentul prietenului vostru. Eu nu fac vreun cusur îndeosebi în rugile mele faţă de domnia voastră. Repet mereu că, oriunde porneşti, să te însoţească sprijinul celui de sus!

Prietenul nostru, înaltul boier Iancu, spătarul, cel care procedează potrivit aprobării şi consimţămîntului domniei şi cel care pune în aplicare părerile voastre voievodale *(mirâne)*, se gîndeşte să-şi reînnoiască beratul său. De aceea vi s-a făcut această semnalare cu speranţa că aceasta va prilejui să-l trataţi cu bunătate.

Cînd persoana voastră generoasă va afla amănuntele şi din spusele sale, pline de credinţă, rog sincer ca, nescoţînd din gîndul vostru sincer şi din toată inima, să mă amintiţi şi să mă pomeniţi cu scrisorile voastre plăcute, care reprezintă izvor de bucurie şi dovezi de prietenie.

La 14 Ş., anul ⟨1⟩223.

Sigiliu · Robul de mine, Draku-zade Aleku [1]. 1221.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 388, sigiliu oval; scris: *neshi;* plic cu adresă. Rez. Cat., I, p. 202, nr. 943.

---

[1] Alexandru (Mihail) Suţu; fusese numit domn al Ţării Româneşti, dar nu ocupase efectiv scaunul domnesc (după 16 decembrie 1806).

166 1808 octombrie 18 *(1223 şaban 27)* Măcin

Teşcherea (tezkere) prin care aianul de Măcin, Kara-Molla Mehmed, confirmă că a primit de la reisul Abdi 1 900 chile de făină, trimisă din altă parte (Rusciuc).

Hüve !

Făină *(dakik)*: 1 900 chile. Numai o mie nouă sute de chile.

Sosind în partea noastră numai 1 900 de chile de făină, trimisă aici cu corabia reisului Abdi, pentru tainurile *(ta'yinât)* oştilor aflate în partea

Măcinului, și fiind pusă în hambare, i s-a dat în mîna sus-numitului reis această teșcherea precum că ea a fost trimisă încoace.

La 27 Ș.; anul 223.

Sărmanul de mine, Kara-Molla Mehmed, aian de Măcin.

Sigiliu : Mehmed, supusul, cu sprijin în preaînaltul creator!

Notă : Același aian mai confirmă că a primit și la 27 octombrie 1808 *(7 ramazan 1223)* încă 1 570 de chile de Istanbul *(Islamboli)* de făină prin reisul Deli-Mehmed din Rusciuc (Inv. nr. 26 273), iar pentru toată cantitatea (1 900 + 1 570 = 3 470 de chile) a predat un alt senet la 30 octombrie 1808 *(29 șaban 1223)*, pentru înștiințare (Inv. nr. 26 277). El mai primise și la 6 octombrie 1808 *(15 șaban 1223)* încă 33 221 ocale de făină de la reisul Osman (Inv. nr. 26 272). Un alt arz, de același, se referă la 6 218 + 20 000 ocale de făină, prin Hașim aga (Inv. nr. 26 323).

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 275.

167 **1808 octombrie 31** *(1223 ramazan 11)*

Arzul lui Ebubekir către Manuc bei, prin care îl roagă să aducă la cunoștința stăpînului său (marele vizir) incidentul de la Isaccea, unde apăruseră oștile rusești, precum și chestiunea strîngerii unui ajutor pentru fostul muhafîz de Bender, Hasan pașa, rămas fără slujbă după retragerea lui din Bender.

Hüve !

Excelența sa onoratul și respectatul și înaltul meu prieten pe veci, emirul cel distins [1]:

Mai înainte de aceasta, sosise depeșă *(varaka)* din partea fericitului Pehlivan aga [2], spunîndu-se că din partea Rusiei au apărut oști în fața Isaccei și că sînt însărcinate să pornească spre Sulina *(Sünne)*. De asemenea, împreună cu depeșa expediată nouă, prietenul vostru, ni se cer și unele lucruri.

Oricît de necesar ar fi fost ca ele să fie speriate, totuși, după părerea noastră, trebuia să se explice acest lucru la pămîntul de sub picioarele binefăcătorului nostru [3], dătător de porunci, și, cerîndu-se învoire de la persoana lor emirală, să ni se semnaleze apoi nouă, prietenul domniei voastre. Dar, tocmai cînd eram pe punctul de a trece la strîngerea cetelor, în scrisoarea *(varaka)* sosită, de astă dată, în mod special, din partea sus-numitului agă, se scrie și se arată că el a înlăturat emoțiile și că, atunci cînd șlepurile *(duba)* au ancorat în fața Isaccei, i s-a scris generalului rus, care stă la Galați, iar acesta, potrivit depeșei sosite în limba turcească, a întors șlepurile spre Timarabad și că, în felul acesta, grija aceea a fost înlăturată. De aceea, documentele respective fiind puse în această depeșă a noastră, au fost trimise persoanei voastre prietenoase.

Fostul muhafîz de Bender, fericitul nostru efendi, măria sa Hasan pașa, care azi se află lîngă binefăcătorul nostru și așteaptă porunca și firmanul său, nu duce lipsă de avuție și se bucură de atenție și de ocrotire. El consideră ca un loc de adăpost și ca un loc de salvare *(aman)* umbra ocrotitoare a măriei sale binefăcătorul nostru.

Deși este necesar și se cade faimei și renumelui binefăcătorului nostru ca un astfel de bătrîn fericit să fie cît mai mult cinstit și onorat sub umbra

ocrotitoare a binefăcătorului nostru, totuşi, dat fiind că în aceste momente s-au ivit foarte multe cheltuieli şi se ştie situaţia de aici, nu se cuvine binefăcătorului nostru cel vestit în toată lumea să facă să fie văzuţi, nici el, personal, nici cei din suita sa şi nici cei care îl însoţesc, desbrăcaţi şi lipsiţi de posibilităţi.

De aceea, cinstindu-l în felul acesta, este adevărat că, dacă cei de rang mare vor face pomană *(sadaka)* şi vor da obligaţiile religioase *(zekât)*, ale copiilor şi familiilor lor, cei care vor face acest lucru se vor bucura de ruga de bine a binefăcătorului nostru. Astfel, aianii din împrejurimi, care se bucură de prietenia binefăcătorului nostru, precum şi „voievozii" şi agalele să fie consultaţi ca să nu refuze chiar şi cel mai mic sprijin, pînă şi un fir de păr. De aceea, potrivit defterului expediat de astă dată, s-a trimis fiecăruia documente scrise prin cei însărcinaţi pentru treburi. Ei să fie numaidecît anunţaţi şi să se întreacă între ei în privinţa ajutorului şi să se grăbească în a trimite ajutoare. În felul acesta, pe de-o parte, ei vor satisface hatîrul nenorocit al sus-numitului, iar pe de altă parte vor obţine rugile speciale de bine ale binefăcătorului nostru. Deşi am îndrăznit pentru toate acestea, totuşi, rugăm să iertaţi cusurul făcut de prietenul domniei voastre în această privinţă şi dorim, în mod prietenesc, să explicaţi cele expuse mai înainte la pămîntul de sub picioarele binefăcătorului şi să-i prezentaţi defterul.

La 11 N., anul ⟨1⟩223.

Sigiliu: Ebubekir, supusul.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 394, sigiliu rotund; scris: *neshi*. Rez. Cat., I, p. 204, nr. 959.

Observaţie: Plicul care însoţeşte scrisoarea cuprinde următoarea adresă: „Către înălţimea sa onoratul şi înaltul nostru prieten Manuc bei, aflat în serviciul măriei sale al marelui vizir cel ocrotitor. Blestem *(beduh)*!". Însemnare româno-greacă.

---

[1] *Mir-i-güzide.*
[2] Pehlivan Ibrahim aga (paşă); mai tîrziu a căzut prizonier la ruşi.
[3] Adică marelui vizir Mustafa paşa (Bairaktar).

168 — 1808 noiembrie 8 *(1223 ramazan 19)*

Senet prin care Mustafa paşa ⟨Bairaktar⟩ confirmă că, primind 37 988 guruşi de la dragomanul Manuc, a lichidat socotelile cu acesta, care ţinuse evidenţa veniturilor şi cheltuielilor din ţinuturile Rusciuc şi Tîrnovo, după moartea lui Tirsiniklizade Ismail aga. Este vorba numai de lichidarea socotelilor privind moştenirea rămasă după uciderea lui Tirsiniklizade.

Hüve!

Sensul celor scrise pentru lichidare este următorul:

După moartea răposatului Tirsiniklizade Ismail aga, toate veniturile şi cheltuielile, pînă la data aceasta de 19 ramazan, anul ⟨1⟩223, de sub jurisdicţia aianului localităţii Rusciuc şi din voievodalîcul *(voyvodalık)* de Tîrnovo, au fost înregistrate prin mijlocirea onoratului Manuc, prietenul nostru dragoman *(tercüman)*, purtătorul acestui senet, încît toate socotelile noastre

privitoare la miria din Tîrnovo, precum şi toate celelalte calcule au fost socotite una cîte una. Dat fiind că el a predat şi a achitat în întregime şi complet, către visteria noastră, cei 37 988 guruşi, rămaşi la el, de aceea nu mai avem de dat sau de luat unul de la altul nici un aspru *(akçe)*, de la o mie la unu şi nici de la unu la o mie.

Întrucît am încheiat socotelile noastre, i s-a acordat sus-numitului acest senet de lichidare a legăturilor. Să fie prezentat la nevoie! La 19 N.. anul ⟨1⟩223.

Sigiliu: Mustafa...

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 302, sigiliu hexagonal; scris: *neshi-divani;* nisip auriu. Rez. Cat., I, p. 205, nr. 965.

169 **1808 noiembrie 20** *(1223 şevval 1)* **Ada-Kaleh**

Senet prin care Regeb, muhafîz de Ada-Kaleh, confirmă că a primit de la superiorul său 5 000 de guruşi, reprezentînd solde pe două luni.

Hüve!

Sensul scrierii acestor slove *(huruf)* este următorul:

Dat fiind că, din vistieria *(hazine)* fericitului nostru efendi cel binefăcător [1] s-au primit, în întregime, şi s-au luat cei cinci mii de guruşi, soldele pe două luni, regeb şi şaban, pe care ni le acordase efendiul pentru anul 1223, solda pe fiecare lună fiind de 2 500 de guruşi, s-a dat, de aceea, acest tahvil pentru vistieria persoanei lor fericite.

La 1 *(gurre)* L., anul ⟨1⟩223.

Robul de mine, Regeb, în prezent muhafîz de Ada-Kaleh [2].

Sigiliu (pe v.): Regeb, supusul.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 317, semnătură; pe v.: sigiliul; scris: *neshi-sülüs;* nisip auriu. Rez. Cat., I, p. 205, nr. 969.

---

[1] Probabil din vistieria vizirului Mustafa paşa, Bairaktar.

[2] *Ada-i Kebir* (Ostrovul Mare). În alt document, acelaşi Regeb apare: „caimacamu muhafizului de Ada-Kaleh".

170 **⟨1808 decembrie⟩ Adrianopol (Edirne)**

Scrisoare prin care Mustafa Refik îl anunţă pe Manuc bei că, pentru misiunea lui de dragoman în suita delegaţiei otomane, care pornise la drum pentru a duce tratative de pace cu ruşii, i-a trimis, de la Edirne, un şal spre a-l înfăşura pe cap în timpul călătoriei, aşa cum era obiceiul.

Hüve!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, alesul printre mai marii celor din neamul lui Iisus *(Iseviyye)*, Manuc bei, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc! după prezentarea celor cîteva cuvinte, precum şi a depeşei *(peyam)* prieteneşti, aducătoare de bucurii, ţi se fac cunoscute următoarele:

Noi, împreună cu marele reis [1] al nostru, cel fericit, pornind cu noroc de la Poartă, cînd am ajuns cu suita noastră la Adrianopole *(Edirne)*, am

scris această scrisoare *(mektup)* prietenească, dat fiind faptul că, datorită rangului vostru de dragoman *(tercümanlık)* [2], faceţi parte dintre cei din suita noastră şi, întrucît, în timpul călătoriei *(seferde)*, se obişnuieşte să se pună pe cap şubara [3], iar pe deasupra lui se obişnuieşte să se înfăşoare un şal, de aceea v-am trimis ca dar prietenesc din partea noastră, un şal, cît pentru o pereche de nădragi *(tonluk)*, ca să-l înfăşuraţi peste boneta *(şubara)* voastră [4].

Sper ca, atunci cînd vă va sosi, cu ajutorul lui Allah, să primiţi cu bucurie şi din inimă podoaba noastră prietenească şi, milostivindu-vă, să vă înveseliţi şi să luaţi cu bucurie în consideraţie darul nostru. Salutări! Supunere faţă de Allah!

De la reşedinţa: Adrianopolul *(Edirne)* cel bine păzit.

Semnătură: Sărmanul de mine, Mustafa Refik, reis-ül-küttab [5]. Edirne.

Sigiliul: Mustafa Refik...

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 371, cu semnătură, sub *pence*, şi sigiliu rotund: scris: *neshi-ta'lik;* pe plic: „Manuk Bey". Rez. Cat., I. p. 185, nr. 824.

---

[1] Reis-Efendi era Mehmed Said Galib Efendi (16 aprilie 1808 — iunie — iulie 1811). El pornise de la Istanbul pe la 19 decembrie 1808, a trecut Dunărea, pe la Vidin, la 21 ianuarie 1809, în drum spre Craiova — Bucureşti — Iaşi cu o suită de vreo 300 de persoane, pentru a duce tratative de pace cu ruşii. În delegaţia otomană fusese desemnat, ca dragoman, Dimitrie Moruzi. Din delegaţia rusă au făcut parte: gen. Miloradivici, gen.-maior Harting şi senatorul Kuşnikov, preşedintele Divanului Moldovei şi Ţării Româneşti în perioada ocupaţiei, cu sediul la Bucureşti (Vezi Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. II/supl. I, p. 531—543).

[2] Manuc bei obţinuse, ceva mai înainte, titlul de „Dragoman al Divanului" (la 24 octombrie 1807).

[3] *Şubara*, un fel de bonetă, din postav, cu vîrful rotund şi cu dungi.

[4] Este vorba de tratativele de la Iaşi, de la începutul anului 1809, care au durat pînă pe la sfîrşitul lunii aprilie, dar care nu au dus la rezultate. Manuc bei, care era omul lui Mustafa Bairaktar, după uciderea acestuia (15 noiembrie 1808), s-a refugiat în Ţara Românească, unde se aflau armatele ruseşti.

[5] Mustafa Refik fusese, într-adevăr, mai înainte, „rei-efendi" (28 octombrie 1807 — 16 aprilie 1808). Se vede că el nu-şi schimbase încă sigiliul.

171 **1809 februarie 7** *(1223 zilhicce 21)* **Ada-Kaleh**

Senet prin care Regeb, caimacamul muhafîzului de Ada-Kaleh, confirmă că a primit, prin reisul Üveys, 31 000 ocale de grîu, trimis din Rusciuc.

Hüve!

Grîu (hința): 31 000 ocale.

Motivul acestei socoteli *(terkıym)* este următorul:

Dintre felurile de zaherele pentru ale căror transportare, cu înalt firman, de prin partea Rusciucului, în cetatea Ada-Kaleh [1], s-a dat firman, s-au predat în cetate, aşa cum s-a scris mai sus, 31 000 ocale de grîu, adus cu corabia reisului Üveys, pentru care s-a dat din partea noastră, sus-numitului reis, acest senet sigilat.

La 21 Z., anul ⟨1⟩223.

Sărmanul de mine, Regeb, caimacamul muhafîzului [2] de acum la Ada-Kaleh.

Sigiliu: Regeb, supusul.

Notă: Același Regeb acordă la 11 februarie 1809 *(25 zilhicce 1223)* o teșcherea pentru primirea a 16 000 ocale grîu, 5 000 ocale pastramă și 1 000 ocale cerviș prin reisul Emin (Inv. nr. 26 274).

Orig. Muz. ist. oraș. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 284, semnătură și sigiliu rotund; scris: *sülüs-neshi*. Rez. Cat., I, p. 212, nr. 1 019 (pentru doc. din *notă*).

---

[1] *Ada-i Kebir.*
[2] În alt document apare ca „muhafîz de Ada-Kaleh".

172 **1809 martie 11** *(1224 muharrem 25)*

Scrisoare prin care Seid-Mehmed cere 15 000 de guruși de la Manuc bei.

Înaltul nostru prieten Manuc bei:

Cînd eram la București *(Bükreș)*, venind vorba de bani, spuseserăți că îi aveți pregătiți și îi veți da cînd va fi nevoie. Neavînd prea multă nevoie atunci, eu arătasem că, la nevoie, vi se va scrie. Zelul domniei voastre în această privință îmi pricinuise o mare satisfacție. În momentul de față e nevoie să facem unele cheltuieli, fiind necesar să pregătim obiecte pentru a le da unora din această parte [1].

De aceea, trimiterea, în grabă, către noi, a 15 000 de guruși ne-ar face să ne bucurăm. Fie că socotiți potrivit să trimiteți ⟨personal⟩ banii, fie că îi veți lăsa pe seama cuiva de aici, sper să-i trimiteți cu o clipă mai devreme. Să ne precizați în ce fel să fie întocmită chitanța *(temessük)* cuvenită din partea noastră pentru suma respectivă și cui va trebui să fie dată.

La 25 M., anul ⟨12⟩24.

Sigiliu: Seid-Mehmed...

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 230, sigiliu oval; scris: *neshi;* pe v.: însemnare în chirilică. Rez. Cat., I, p. 213, nr. 1 022.

---

[1] Se pare că autorul scrisorii făcea parte din grupul celor care s-au refugiat în Rusia după răscoala ienicerilor din 15 noiembrie 1808, cînd marele vizir Mustafa pașa (Bairaktar) a fost ucis, iar procesul de reînnoire a fost oprit (pentru un timp). După suma cerută, se pare că este vorba de Mehmed Memiș.

173 **⟨1809 aprilie—august⟩**

Manifest adresat populației din Țara Românească, la cererea domnului Țării Românești, pentru ca locuitorii să arate supunere față de oastea otomană, care urma să intre nu peste multă vreme în țările române pentru a alunga oastea țaristă.

Suretul documentului cerut de astă dată de voievodul supus de acum al Țării Românești [1] pentru locuitorii *(re'aya)* Țării Românești:

„E o situație știută de Înaltul Devlet că, din trecut și pînă acum, voi sînteți adevăratele raiale devotate ale Înaltului Devlet, care este binefăcă-

torul nostru și al întregii lumi, iar în timp de pace, neîngăduind nici o lipsă, în orice slujbă, vă îndeplineați mereu, în toate împrejurările, cerințele supunerii voastre.

De asemenea, Înaltul Devlet cel puternic și glorios cunoaște cu amănunte cele ce le îndurați, de trei ani încoace [2], din partea străinilor, datorită ocupației care s-a ivit pe neașteptate, și în ce măsură anume sînteți lipsiți de avuțiile și de cîștigurile voastre, nemaiavînd de loc liniște și siguranță.

S-a făcut arz și cunoscut în mod amănunțit la pămîntul de sub picioarele vizirale ale fericitului și milostivului nostru efendi, marele vizir și serdarul suprem [3], precum că și în acest interval de timp serviciile voastre față de moscoviți nu sînt de bună voie. De asemenea, s-a dat de știre în ce măsură anume sînteți siliți și forțați în această privință. De aceea oceanul îndurării și milosteniei sale, în privința neputincioșilor de voi, s-a revărsat cu încă atît și a dat învoire pentru ocrotirea și protejarea voastră.

Mulțumită lui Allah cel preaînalt, iată că, de astă dată, a sosit vremea salvării și a căpătării din nou a liniștei și mulțumirii voastre. Și pentru voi trebuie să fie un lucru cunoscut în ce măsură anume, cu ajutorul celui măreț, ostașii moscoviți au fost înfrînți în toate părțile, pe unde și-au scos capul. Îndeosebi afurisiții sîrbi [4], găsindu-și beleaua, au fost nimiciți și distruși cu desăvîrșire și, fiind aduși, ca și mai înainte, sub ascultare, chestiunea mai sus amintită este pe cale de a se reglementa definitiv.

În această clipă, în afară de numeroasele oștiri purtătoare de noroc, aflate la Brăila *(Ibrail)*, la Ismail, la Galați *(Kalas)* și în alte părți sau pe lîngă cele atașate și adăugate noi, pe malul Dunării, au mai fost numiți încă un mare număr de ofițeri. Împreună cu ordia împărătească, precum și cu toate oștile din Anatolia și Rumelia, adunîndu-i și pe vitejii ieniceri [5] și pe ceilalți, în număr de peste 150 000, iată că, în aceste zile, vor trece, cu mare noroc și fericire, pe malul celălalt pentru a vă salva pe voi. De asemenea, au fost trimise, una după alta, porunci înalte pentru ca și ostașii credincioși aflați în alte părți să treacă din toate părțile și să pornească asupra dușmanului.

Rugăm și cerem bunăvoința lui Allah ca oastea moscovită, neputînd, cu voia lui Allah cel milostiv, să opună rezistență, să fie pusă pe fugă și să fie înfrîntă și nimicită și, în felul acesta, țările împărătești să fie curățate în cîteva zile, iar voi, la rîndul vostru, să căpătați, ca și mai înainte, sub ocrotirea Înaltului Devlet, liniștea și fricirea și siguranța voastră. Numai că, potrivit regulilor în vigoare ale împărăției, dacă se va reuși să se pună piciorul în țară, cu noroc și cu glorie, cei care vor face aceasta înaintea tuturor vor fi ienicerii Înaltului Ogeac, călăuziți de victorie, precum și celelalte categorii de oști. Voi nu știți de regulile bune ale acestei înalte oști ienicerești. Pentru a nu face cusur, din neștiință, în cele privitoare la supunere și la slujire, vi se face cunoscut și vi se semnalează ca, din fiecare sat, să alegeți dintre voi vreo doi-trei fruntași *(kocabașı)*, iar dacă aveți preoți *(papaz)*, ei să-i ia și pe aceștia și fiecare să-și lege de gît cîte un șervet. Cînd veți lua cunoștință de faptul că trebuie să vă supuneți și să arătați ascultare, ei să meargă numaidecît la ordia Înaltului Ogeac și să-și arate în felul acesta supunerea și ascultarea lor. Să vă feriți de contrariul! Locuitorii satelor care vor îndeplini ceremonia supunerii, vor fi iertați și tratați cu bine. Pe lîngă faptul că satul acela

nu va fi atacat sub nici o formă, este neîndoielnic că locuitorii lui vor mai fi şi ocrotiţi şi protejaţi în toate împrejurările.

Întrucît agalele Înaltului Ogeac se găsesc în faţă, cei care le vor arăta supunere şi cei care se vor refugia, în felul acesta, şi vor arăta supunere şi ascultare faţă de efendiul nostru, serdarul suprem, care este vechilul absolut al Înaltului Devlet şi binefăcătorul nostru, e clar ca orizontul că ei vor fi ocrotiţi şi luaţi în grijă. De aceea, dacă şi voi, la rîndul vostru, luînd cunoştinţă de aceasta, vă veţi grăbi să faceţi îndată potrivit celor scrise mai sus, atunci, să desemnaţi din satele voastre oameni *(neferat)*, potrivit cererii, şi, în felul acesta, fiind în siguranţă şi linişte, puteţi fi păziţi şi apăraţi în toate privinţele, potrivit înaltei iradele a înaltului Ogeac, iar măria sa serdarul suprem şi-a dat cuvîntul faţă de noi.

De aceea noi, la rîndul nostru, sîntem chezaşi şi vechili precum că nu se va întîmpla contrariul. Dar dacă, pornind pe calea rătăcirii, vă veţi feri de a aduce la îndeplinire ceremonialul mai sus amintit, care este semnul supunerii, sau dacă, neluînd în seamă acest ceremonial al ascultării, veţi îndrăzni să faceţi vreo trădare, este clar că, în această situaţie, neacordîndu-se aman şi iertare nici faţă de avuţiile şi bogăţiile voastre şi nici faţă de copiii şi familiile voastre, răspunderea se va încolăci tot pe gîtul vostru [6].

Noi ştim că, din partea altora, sînt răspîndite şi vor mai fi răspîndite printre voi hîrtii, zicîndu-vi-se că în aceste zile oştile islamice, pătrunzînd în cele două ţări, vă vor robi şi vă vor prăda şi că starea voastră va deveni aşa şi pe dincolo. Aceste hîrtii şi aceste ştiri sînt viclenii, numai pentru a vă induce în eroare şi pentru a vă duce la rătăcire. Voi aveţi cunoştinţă, din trecut şi pînă acum, de mila şi de îndurarea, de bunăvoinţa şi de grija continuă a Înaltului Devlet cel veşnic faţă de propriile sale raiale sincere. Cu voia lui Allah cel preamăreţ, în aceste zile vă veţi convinge că nici de data aceasta nu se va da înalta îngăduinţă să fiţi atacaţi în vreun fel oarecare, dacă veţi proceda ca raiale, aşa cum s-a spus mai înainte.

Numai că, voi să vă grăbiţi să îndepliniţi cele arătate mai sus şi, înlăturînd şi îndepărtînd orice fel de gînduri şi spaime din voi, să staţi în linişte la locurile voastre, cu copiii şi cu familiile voastre, şi, îngrijindu-vă de gospodăria *(harman)* [7] şi de vitele voastre, să continuaţi treburile voastre şi aliş-verişul vostru...

Notă: Prima jumătate a acestui manifest se află copiat şi în altă parte a manuscrisului respectiv (v. f. 14).

Suret. Bibl. Acad., ms. or. nr. 190 f, 1–2.

---

[1] Nominal, domnea Alexandru Suţu, dar ţara era ocupată de oştile ţarului. Manifestul a fost redactat în numele domnului Ţării Româneşti.

[2] Din 1806, cînd începuse războiul ruso-turc.

[3] Iusuf Ziya paşa (1 ianuarie 1809 – 10 aprilie 1811).

[4] Aluzie la răscoala sîrbilor, începută în februarie 1804.

[5] *Odjak-i ali (Ocak-ı-âli).*

[6] În sensul de: „va cădea tot pe capul vostru".

[7] *Harman* „treieriş". Aici s-a luat în sensul de *gospodărie*.

174 1809 septembrie 17 *(1224 şaban 7)*

Scrisoare prin care Mehmed Memiş (fugit la ruşi în martie 1809) îl roagă pe Manuc bei să procure anumite obiecte pentru polcovnicul Fadjarati (?), care se ducea la Petersburg, împreună cu Ramiz paşa (fost kapudan-paşa şi fugit în Rusia tot în martie 1809).

Hüve!

Onoratul şi binevoitorul meu prieten apropiat, stăpînul meu:

Prezentîndu-vă ruga mea ca să fiţi pe seama lui Allah, vă fac cunoscute, prieteneşte, următoarele:

Polcovnicul Fadjarati (?), care a fost însărcinat să meargă la Petersburg *(Petrobol)*, împreună cu efendiul nostru Kapudan-paşa [1], ne-a rugat să i se procure din Bucureşti *(Bükreş)* două ciubucuri bune, două mijlocii şi două inferioare, împreună cu muştiucele *(imame)* lor, de cîte patru palme, opt chisele *(kise)*, treizeci de sticle de parfum de trandafir [2], 15—20 perechi de încălţăminte şi cinci rînduri de mătănii.

Dacă ne anunţaţi cîţi guruşi veţi da, noi vom lua banii de la el.

Scumpul meu, la Babic noi avem două muştiuce. Vă rugăm să vă străduiţi să le trimiteţi încoace şi pe acelea. De asemenea, vă rugăm să nu ne scoateţi de acum încolo din gîndul vostru! La 7 şaban, anul ⟨1⟩224.

Memiş cel cunoscut.

Sigiliul: Memiş Mehmed.

P.S.: Prinţul meu generos, mătăniile vor fi 20 de rînduri; numai să fie foarte mici.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 437, cu semnătură şi sigiliu (oval); scris: *neshi-sülüs*; pe v.: „Cu ajutorul celui preaînalt, să ajungă la onoratul Manuc bei, aflat în prezent la Bucureşti". Rez. Cat., I, p. 213, nr. 1 025.

---

[1] Abdullah Ramiz paşa.
[2] *Gül yağı.*

175 1809 noiembrie 11 *(1224 şevval 3)*

Scrisoare prin care Mehmed Memiş îi arată lui Manuc bei că, de astă dată, îl trimite pe Salih aga pentru unele informaţii, întrucît Babic se afla încă lîngă Manuc bei. Mehmet Memiş fugise în Rusia.

Hüve!

Onoratul şi mult stimatul şi mărinimosul meu stăpîn *(sultanım)*, prieten din suflet:

După ce prezint rugile mele ca, fiind pe seama celui de sus, să aveţi mereu noroc şi satisfacţie, arăt că arzul meu prietenesc se referă la următoarele:

Dacă întrebaţi de noi, mulţumim preaînaltului Allah, pînă la data acestei depeşe *(varaka)* ne aflăm în stare de sănătate. Şi domnia voastră să fiţi mereu în bună dispoziţie, Amin!

Dar, domnul meu, este de mirare faptul că, pînă în clipa de faţă, nu a apărut şi nu a sosit vreo scrisoare din partea voastră. Nu se cade totuşi să fim lăsaţi de tot uitării, potrivit vorbei: *Cine este departe de ochi, e departe şi de inimă!* Ceva mai înainte de aceasta, trimisesem într-acolo pe supusul vostru Babic [1], în mod special, pentru a primi veşti despre buna voastră dispoziţie, precum şi pentru a depune eforturi de a-i semnala faptele care s-au petrecut. Dar, pînă în clipa de faţă, nu a apărut nici o ştire şi nici Babic nu a venit. De aceea nu ştim care este situaţia. S-ar putea ca Babic să se fi îmbolnăvit, de nu a apărut pînă acum.

Dat fiind că nu am auzit nimic despre nici o chestiune, am trimis, de aceea, de astă dată, într-acolo, împreună cu măria sa efendiul nostru [2], pe Salih aga, în mod special, pentru a primi veşti despre sănătatea domniei voastre, precum şi pentru evenimentele care s-au petrecut.

De aceea sînteţi rugat ca, îndată ce el va sosi acolo, să vă străduiţi să ne scrieţi numaidecît despre sănătatea voastră, precum şi despre evenimentele care s-au petrecut. Cînd Elhadj-Ali aga a venit încoace, măria sa efendiul l-a onorat şi l-a cinstit după meritele sale, iar în prezent noi toţi ducem o viaţă ca între tată şi fiu. Îndeosebi în momentul de faţă, nu se poate spune nimic despre atitudinea efendiului, deoarece acum se poartă foarte bine.

Domnul meu, într-adevăr, măria sa efendiul l-a onorat pe Elhadj-Ali aga, numai că, măria sa aga venind încoace cu vreo trei sute de oameni, dintre care o parte se află lîngă el, iar o altă parte în localitatea numită Risvan, este nevoie de foarte multe cheltuieli. De aceea, cînd persoana voastră binevoitoare va lua cunoştinţă de faptul că el îl roagă şi pe excelenţa voastră binevoitoare pentru un împrumut de 5 000 de guruşi, sînteţi rugat să daţi măritului agă cinci mii de guruşi.

Domnul meu, deşi excelenţa voastră nu aveţi timp, totuşi, vă rugăm să depuneţi eforturi în ceastă chestiune. Din moment ce sînteţi domnia voastră, cui să mai facem cunoscut halul nostru? Şi, îndeosebi, cînd Elhadj-Ali aga a venit încoace, efendiul, pe de o parte, s-a bucurat, iar pe de altă parte a început să aibă altă atitudine. Celelalte chestiuni, de asemenea, pot fi cunoscute din spusele lui Salih aga.

La 3 L., anul ⟨1⟩224.

Memiş aga, cel cunoscut.

Sigiliu: Memiş.

P.S. Salutări lui Hadji-Mandjik aga şi lui Hadji-Arakel şi întreb de sănătatea lor.

Pe verso: „Cu ajutorul celui preaînalt! Către excelenţa sa onoratul Manuc bei, aflat în prezent la Bucureşti *(Bükreş)*. 8642".

Notă: Mehmed Memiş mai ceruse de la Manuc încă 200 de galbeni (Inv. 26 339).

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 514, semnătură şi sigiliu oval; scris: *neshi*; pe v.: adresă şi însemnare. Rez. Cat., I, p. 214, nr. 1 028.

---

[1] Babic Harimov, unul din slujitorii lui Manuc bei.

[2] Pehlivan Ibrahim paşa.

Scrisoare prin care ⟨Kösc⟩ Ahmed, fost aian de Rusciuc, îi cere lui Manuc bei să-l informeze asupra unor evenimente şi să trimită un dar feldmareşalului Rusiei, împreună cu o scrisoare, ca din partea sa. Printr-o notă specială, Memiş aga cere 5 000 de guruşi. Köse-Ahmcd şi Memiş aga fugiseră în Rusia împreună cu alţi demnitari otomani.

Hüve !

Prietenul meu apropiat, domnul meu *(sultanım)* :

După ce urez preţuirea şi înălţarea măriei voastre, vă fac cunoscute, prieteneşte, următoarele:

Dacă întrebaţi despre cele din partea noastră, mulţumim lui Allah, ne aflăm în stare de sănătate şi nu am nici un necaz. Este ciudat, domnul meu, că de multe zile încoace nu a apărut o scrisoare din partea voastră şi nu a sosit vreo ştire de sănătate. Mai înainte de aceasta, cînd Babic se dusese într-acolo, el fusese sfătuit să vă explice ca să ne scrieţi despre evenimentele care se petrec. Dat fiind însă că, pînă în clipa de faţă, nu a sosit nici o ştire, de aceea, a fost trimis într-acolo Salih aga, în mod special, ca să ne scrieţi numaidecît ştire despre sănătatea voastră, precum şi despre evenimentele care s-au petrecut.

Afară de aceasta, vi s-a trimis şi o hîrtie albă ca s-o scrieţi cum credeţi de cuviinţă şi s-o trimiteţi excelenţei sale înaltului feldmareşal *(fatmaşal)* [1] cu un dar potrivit, ca şi cum ar fi din partea noastră. Dacă e potrivit, să le trimiteţi printr-un alt om. Domnia voastră ştiţi, de acum încolo, cum veţi găsi de cuviinţă să procedaţi. Sper, prieteneşte, ca, de aici înainte, să nu ne uitaţi cînd vine cineva şi să ne trimiteţi scrisoare din partea voastră, scriind numaidecît ştiri despre sănătatea şi bunăstarea voastră, precum şi despre evenimentele care au loc.

Complimente separate lui Bogos aga şi Mesrob aga şi lui Kiril aga şi lui Hadji-Mandjik şi lui Hadji-Arakel, precum şi tuturor celor care întreabă de noi.

La 12 L., anul ⟨1⟩224.

Sigiliu : Ahmed [2], supusul.

P.S.1. Şi Suleiman aga din Creta *(Giridi)*, trimiţîndu-vă în mod special salutări, întreabă de sănătatea domniei voastre. Să trimiteţi douăzeci de ceşti *(fincan)* şi zece turbane cu fire aurite.

P.S.2. Prinţul meu, sînteţi rugat ca, avînd îndurare de noi, să ne trimiteţi 5 000 de guruşi. Nu mai avem la noi nici o para. Cînd veţi lua cunoştinţă, să depuneţi eforturi pentru a-i trimite!

Memiş aga, cel cunoscut.

Sigiliu : Mehmed Memiş.

Pe verso: „Cu ajutorul celui preaînalt, să ajungă la excelenţa sa onoratul Manuc bei, aflat în prezent la Bucureşti *(Bükreş)* 8642".

Orig. Muz. ist. oraş. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 411, di-folio, două sigilii; scris: *neshi;* Rez. Cat., I, p. 214, nr. 1 029.

---

[1] Al Rusiei. Comandantul suprem al armatei ruse din Moldova şi Ţara Românească devenise prinţul Bagration, în locul prinţului Prozorovski, care murise la 21 august 1809.

[2] Köse-Ahmed, fost aian de Rusciuc, făcea parte din grupul demnitarilor otomani din Rumelia care fugiseră în Rusia după martie 1809, în urma înfrîngerilor suferite de partizanii fostului mare vizir Mustafa paşa, Bairaktar.

Carte de scutire (muafnâme) prin care sultanul Mahmud al II-lea reînnoiește boierului Dimitrie Șchina, capuchehaia al Moldovei și Țării Românești, scutirea acestuia și a fiilor și slujitorilor săi de diferite dări și taxe pentru devotamentul și credința arătată față de Poartă.

Hotărîrea dată de ilustrul semn împărătesc și de strălucita tugra, podoaba lumii, este următoarea:

Dat fiind că toți cei care slujesc cu devotament și cu bunăcredință Înaltul meu Devlet cel veșnic și arată zel și depun eforturi demne de laudă merită răsplată, în raport cu priceperea lor, și întrucît este necesară cinstirea devotamentului cuprins în sufletele lor, de aceea, cel care mai înainte de aceasta a fost, la Poarta glorioasă a Împărației, în slujba de capuchehaia *(kapukethuda)* al Moldovei, purtătorul acestei înalte turale *(tevki)* împărătești și posesorul acestui iarlîc *(yarlık)*, purtător de elocvență și aducător de fericire, boierul Dimitraki Șchina *(Eșkina)*, pildă printre aianii neamului Mesiei, să-i crească devotamentul!, s-a rugat și a solicitat reînnoirea și de astă dată a beratului purtător de glórie, care îi fusese reînnoit, cuprinzînd scutirile sale *(muafiyet)*.

De aceea, cînd s-a apelat la condici *(kuyud)*, s-a găsit scris că, în a șaptea zi a lui safer cel norocos din anul 1219 [1], pe vremea fostului padișah [2], fiul unchiului meu [3], i se dăduse, prin hatt-i-humaiun purtător de glorie, o carte împărătească de scutire [4], zicîndu-se astfel: „Afară de faptul că, astăzi, sus-numitul, din tot sufletul său și cu credința sa, arată nerăbdare în a-și dovedi devotamentul cuvenit și ceremonialul privitor la totala sa bunăcredință și arată pricepere, el mai fusese prezent, mai înainte de aceeasta, și la ordia împărătească, purtătoare de glorie, care împodobise cu cinste șesul de la Șumla *(Șummi)*, prin voia lui Allah, și, potrivit obligațiilor sale de devotament, orînduise treburile după dorința Împărăției și în favoarea Înaltului Devlet și prezentase, în felul acesta, cuvenita supunere și închinare.

Afară de aceasta, și în slujba de capuchehaia al Moldovei și al Țării Românești, la care este folosit de atunci încoace, el a arătat devotament, așa cum trebuie, neabătîndu-se cu nici un pas de pe calea cea dreaptă. Astfel, în schimbul slujbelor sale, fostul voievod al Moldovei, Alexandru Moruzi [5], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc!, solicitase cinstirea lui cu o înaltă învoire pentru a i se acorda berat purtător de glorie, cuprinzînd scutirea sa.

Apelîndu-se la condici, s-a văzut că cei de o seamă cu el fuseseră onorați, prin bunăvoința împărătească, acordîndu-li-se berate purtătoare de glorie, cuprinzînd scutirile lor.

Cînd această situație a fost raportată la Scara cea frumoasă a purtătorului de coroană și cînd s-a solicitat învoire, atunci s-a dat cu cinste hatt-i-humaiun purtător de glorie, cuprinzînd înalta învoire și în privința boierului cel amintit mai sus, în sensul ca, întocmai ca și cei de o seamă cu el, prin înalte porunci, el, personal, și fiii lui, precum și cei cinci slujitori ai săi să nu fie persecutați și necăjiți, prin cereri de gizia și de avariz și de aspri pentru măcelari [6] sau alte dări.

De asemenea, li se dă învoire în ceea ce privește îmbrăcămintea și podoabele *(mefrușat)* lor, precum și pentru îmbrăcămintea copiilor și celor din suita sa și li se permite să se suie și pe cai. Tot astfel, ei să nu fie persecutați și să nu fie supărați cu cereri de ispenge, nici pentru robii *(kul)* lui și nici pentru sclavele sale, pe care le folosește el.

De asemenea, să nu li se ceară, aşa cum a fost din trecut şi pînă acum, taxe de vamă şi taxă de negoţ *(bâc)*, iar în casele lor să nu conăcească nimeni. Pentru mustul produs de pe viile lor proprii să nu se ceară dare de butoi [7] din partea intendentului de vinuri [8] sau din partea voievodului de Galata.

El şi copiii lui, precum şi cei cinci slujitori ai lor, avînd imunităţi şi fiind scutiţi de gizia *(cizye)* şi de avariz şi de dări *(tekâlif)*, cînd vor dori să meargă, uneori, într-un loc oarecare, atunci, la ducere şi la întoarcere, pe uscat şi pe mare, la menziluri şi la popasuri, nimeni să nu-i atace şi să nu se amestece la îmbrăcămintea şi nici la vitele sau la banii şi la proviziile lor şi nici la oamenii aflaţi lîngă ei sau la caii lor şi, oriunde vor pătrunde, nimeni să nu se amestece atunci cînd vor lua cu banii lor şi la preţul curent alimentele şi proviziile lor, precum şi zaherele. Iar cînd, în locurile periculoase şi primejdioase, vor înfăşura ceva alb pe capul lor şi se vor încinge cu sabie şi cu săgeţi şi cu arcuri sau cu alte arme de luptă, atunci nimeni dintre cadii şi beilerbei sau dintre ceilalţi să nu-i atace. Ei să fie ocrotiţi şi protejaţi, fără să se îngăduie contrariul".

De asemenea, se mai află scris că, apoi, şi pe vremea fratelui meu, fostul Hudavendighiar [9], i se acordase şi i se dăruise, sub formă de reînnoire, berat de scutire [10], în a doua zi a veneratei luni zilka'de din anul 1222 [11].

Astfel, în prezent, cu ajutorul preaînaltului Allah şi prin voia celui de sus, înfăptuindu-se binevoitoarea mea urcare împărătească pe tronul împărăţiei otomane şi pe tronul cel purtător de mare noroc, pentru cucerire de ţări, şi dîndu-se firmanul meu pentru reînnoirea tuturor poruncilor şi beratelor, a fost nevoie şi de reînnoirea, aşa cum s-a scris mai sus, a cărţii împărăteşti de scutire aflată în mîna sa. De aceea, fiind reînnoită potrivit celor extrase din registre, i-am dat prezenta carte împărătească de scutire purtătoare de bunăvoinţă.

Astfel, sus-numitul boier, Dimitraki Şchina, să-i crească devotamentul!, aşa cum s-a explicat şi s-a scris mai sus, fiind scutit şi liber [12], ca şi în trecut, de gizia şi de avariz, precum şi de impozite, poruncesc ca nimeni dintre cadii, beilerbei, intendenţi *(ümena)*, voievozi şi celelalte căpetenii sau alte persoane să nu se amestece de loc la proviziile şi la băuturile sale, la îmbrăcămintea sa sau la podoabele sale şi nici în chestiunea suirii sale pe cal şi, aşa cum a fost din trecut şi pînă acuma, ocrotindu-l şi protejîndu-l, să nu se permită şi să nu se îngăduie contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris în a şaptea zi a ilustrei luni zilhidjge, anul 1224. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit, Poarta Înaltei împărăţii.

Deasupra textului: 1. „Allah să ajute! Acesta este suretul cărţii împărăteşti de scutire şi s-a scris şi s-a transcris întocmai după originalul său, ilustrul berat cel purtător de glorie înaltă".

2. „Conform cu originalul măreţ".
Mehmed, cadiu la Poarta Înaltului Califat...

Sigiliu: Mehmed Sadîk [13].

Suret. Bibl. Acad. DCXXXI/19, legalizat, cu semnătură şi sigiliu rotund; scris: *neshi*, chenar aurit, puncte de ornamentaţie. *Deasupra textului:* Formulele de legalizare sînt încadrate; chenar desenat în diverse culori.

---

[1] *7 safer 1219* = 18 mai 1804.
[2] Selim al III-lea.
[3] Mustafa al III-lea.

[4] *Muafnâme-i Hümayun.*
[5] A domnit între: decembrie — martie 1792; 1802—1806 și 1806—1807.
[6] *Kasap akçesi.*
[7] *Fuçı-akçesi.*
[8] *Hamr emini.*
[9] Mustafa al IV-lea.
[10] *Muâfiyet beratı.*
[11] 2 *zilka'de 1222* = 1 ianuarie 1808 (vezi doc. nr. 148 din volumul de față).
[12] *Muâf ve müsellem.*
[13] Mehmed Sadîk a fost cadiu de Istanbul între februarie 1834 — ianuarie 1844 (data copierii documentului).

178 ⟨1810, martie⟩

Cerere către autoritățile țariste din Țara Românească prin care petiționarul (Manuc bei?) solicită ca, în anul respectiv, să vîndă mai multă sare în Serbia și la românii pescari, pentru a-și recupera pierderile suferite din arenzile de saline, în anul precedent, din Țara Românească, drept urmare a răspîndirii zvonului de pace.

Hüve!

Anul trecut, fiind numiți delegați pentru pace din partea otomană, toată lumea se convinsese și spera că, după întoarcerea lor, va fi hotărîtă pacea. Dar robul de mine, la rîndul meu, luasem din partea Divanului, în arendă, o ocnă *(Hokna)* din Țara Românească cu un preț de două ori mai mare față de ceilalți ani de pace, adică cu șapte sute [1] de mii de guruși. Dar pacea nefiind încheiată și delegații întorcîndu-se, cînd s-a văzut că va continua războiul, atît robul de mine, cît și ceilalți arendași și cei care luaseră vămile, adică toți care arendaserăm, prezentîndu-ne cu cereri *(arzuhal)* la generalul Kușnikov [2], l-am rugat să fie reduse sumele respective. Atunci, aprobînd prețul din anul precedent, adică cel din anul de armistițiu [3], el a hotărît să fie de 341 000 de guruși.

Numai că, în anul de armistițiu, se vînduse multă sare spre Serbia [4] și pe malul dinspre Țara Românească al fluviului Dunărea, pînă la vreo douăsprezece ceasuri în interior, toate satele fiind la locul lor. De asemenea, anul acela de armistițiu nu era și nu poate fi ca anul acesta, de război. Dar, robul de mine, de rușine, neavînd îndrăzneala să fac din nou cerere, am acceptat, potrivit poruncii sale, cu 341 000 de guruși, deși era evident, în fața ochilor mei, că voi avea pagube foarte mari, și am predat visteriei toți banii respectivi pentru arendă.

Dar, toți boierii de Divan, precum și locuitorii țării știu că în anul acesta [5] salinele ne-au pricinuit pagube de vreo 250 000 de guruși. Pentru chestiunea mai sus arătată, rog, în mod special, ca și în anul acesta [6], scăzîndu-se, față de prețul din anul precedent, cît se va crede de cuviință, să mi se dea, robului de mine, salinele mai sus amintite, ceea ce ar putea să ajute la recuperarea pierderilor din anul trecut, deoarece a rămas la mine sarea pe care am pus-o să se taie cu cheltuieli foarte mari. Dacă le va arenda altcineva, atunci, potrivit obiceiului vechi, interzicîndu-se vînzarea sării mele, ea va rămîne la mine. Pe scurt, s-ar putea să mă împiedice în orice fel.

Prin sabia voastră strălucitoare, drumul dinspre Serbia fiind deschis, eu am speranţa ca, cu ajutorul lui Allah, în anul acesta să nu ne întoarcem din satele de pe malurile Dunării, din satele valahe aflate în apropiere. În orice caz, acolo poate fi dusă multă sare, deoarece o cantitate mare de sare, din aceste saline ale Ţării Româneşti, poate fi dusă spre turci, o parte spre sîrbi, iar o altă cantitate poate fi dusă spre satele valahe de pe malurile Dunării, care se îndeletnicesc cu pescuitul, şi o mică parte poate fi dusă în Ţara Românească. Pentru aceasta, sper ca eu, cu sprijinul domniei voastre, în anul acesta, trimiţînd ceva mai multă sare spre Serbia şi spre valahii pescari, să pot să acopăr o parte din pierderile din anul trecut.

Şi sper, fără să mă îndoiesc, că măria sa gloriosul şi puternicul nostru efendi, împăratul [7], precum şi domnia voastră nu trebuie să permiteţi atîtea pagube pentru robul de mine. Bunăvoinţa şi îndurarea depind de efendiul meu!

Suret. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 479; scris: *neshi;* pe v.: însemnare. Rez. Cat., I, p. 217, nr. 1 049.

---

[1] În loc de „şaptezeci", peste care s-a tras cu pana.
[2] Kuşnikov, senator rus. Era preşedintele Divanului Moldovei şi Ţării Româneşti în perioada respectivă (a ocupaţiei).
[3] Armistiţiul se încheiase la Slobozia (în august 1807) de lingă Giurgiu.
[4] *Dîrb*, în loc de *Sîrb*.
[5] Se referă la 1809.
[6] 1810.
[7] Ţarul Rusiei, Alexandru I.

179 **1810 aprilie 18** *(1225 rebi I 13)*

Scrisoarea lui Ibrahim către Manuc bei, din Bucureşti, anunţîndu-l că a sosit prin părţile Nicopolei şi că problemele agriculturii şi ale circulaţiei locuitorilor din jurul cetăţii vor fi raportate de un creştin.

Hüve!

După ce vă prezentăm ruga noastră de sănătate şi noroc bun, vă facem cunoscut că vă informasem înainte de aceasta că ne aflăm la Nicopole. Problemele agriculturii şi circulaţiei sărmanei raiale valahe din jurul Turnului *(Kule)* sînt lăsate pe seama supusului nemusulman *(zimmi)* Bone, ca să le raporteze el. De aceea, cînd veţi afla despre toate cele ce vă va spune susnumitul, să-i daţi crezare. S-a scris şi vi s-a trimis această depeşă *(şukka)* prietenească cu speranţa ca să procedaţi potrivit celor ce vi se vor spune, precum şi cu scopul de a întreba de sănătatea voastră, prietenul nostru. Cu ajutorul celui preaînalt, sperăm ca de acum încolo să pomeniţi de noi!

La 13 Ra., anul ⟨1⟩225.

Pe verso: „Cu ajutorul celui preaînalt! Să ajungă la excelenţa sa, respectatul şi stimatul nostru prieten vechi Manuc bei, aflat în prezent la Bucureşti; 8642".

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 482, sigiliu oval; scris: *neshi;* pe v.: adresă şi însemnări. Rez. Cat., I, p. 215, nr. 1038.

Scrisoare prin care Iusuf îi doreşte prietenului său Manuc bei sănătate şi fericire, rugîndu-l totodată să transmită salutările sale şi unor boieri din Ţara Românească. Iusuf se refugiase în Rusia, împreună cu un grup de notabili otomani (după martie 1809).

Hüve !

Excelenţa sa onoratul şi priceputul meu prieten apropiat, Manuc bei:

Să rămîneţi pe seama măreţului Allah cel preaînalt şi unic! Sufletu, meu, era o cerinţă prietenească din partea noastră ca, pînă în clipa de faţă să vă fi scris o scrisoare, vouă, prietenul nostru. Numai că, în această privinţă, vina nu este a mea. De la plecarea voastră de aici, Allah o ştie, l-am rugat de mai multe ori pe Ahmed efendi [1], în vederea scrierii unei scrisori *(kâğıt)*. El ne-a răspuns că: „din moment ce eu nu scriu, nu pot să scriu nici pentru tine!". Ce să fac? Eu, la rîndul meu, nu ştiu să scriu atît de bine; numai că, inima îşi cunoaşte prietenul. Allah o ştie, nu v-am scos de loc din gîndul meu, dar ce putem să facem? Allah cel preaînalt să vă dea sănătate!

Ahmed efendi ne-a spus despre complimentele şi salutările de prietenie pe care ni le-aţi adresat în scrisoarea trimisă de domnia voastră lui Ahmed bei. Pe de o parte, m-am bucurat, iar pe de alta m-am supărat pe Ahmed bei că de ce nu vă scrie scrisoare din partea noastră. L-am rugat iarăşi, zicîndu-i: „Scrie o scrisoare!", iar el mi-a spus: „Eu i-am scris şi am pus salutări şi din partea ta". Am început de acum să mă necăjesc şi, de aceea, am scris eu, atît cît am putut. Dacă avem vreun cusur, să nu-l luaţi în seamă!

Sufletul meu, dacă întrebaţi de mine, să ştiţi că eu nu fac cusur în rugile mele pentru voi. Prin eforturile domniei voastre, mă simt foarte bine şi vă rog să nu vă întoarceţi de la noi privirile voastre. Nu am pe nimeni, afară de Allah cel preaînalt, în primul rînd, şi pe domnia voastră, în al doilea rînd. Să nu vă necăjiţi pe faptul că nu vă scriu din cînd în cînd arzuhaluri. Dacă aş fi în stare să scriu măcar puţin, v-aş scrie tot ceea ce am pe suflet. În rest, vă las amanet pe seama lui Allah!

La 15 Ra., anul ⟨1⟩225.

Sigiliu: Iusuf, fie locul său în grădina raiului!

P.S. Trimit salutări fraţilor mei de suflet din partea aceea, ca: excelenţa sa boierul Bogos cel prietenos, excelenţa sa boierul Mesrob cel plin de dreptate şi excelenţa sa boierul Kiril.

Vă rog să le transmiteţi, fiecăruia, separat. Trimit complimente şi boierului Antolachi, cămăraşul, şi întreb de sănătatea sărmanului Babic-Hodja.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 430, sigiliu octogonal; scris: *neshirik'a*; pe v.; însemnare. Rez. Cat., I, p. 215, nr. 1 039.

---

[1] *Köse-Ahmed efendi* (se refugiase în Rusia); fost aian la Rusciuc.

181 1810 aprilie 30 *(1225 rebi I, 25)*

Scrisoare prin care Mehmed Memiş, fost aian de Tîrnovo, îl roagă pe Manuc bei, din Bucureşti, să-l determine pe Luca Kiriko, consulul Rusiei

la București, să expedieze familiei sale o scrisoare anexă pe care i-a trimis-o. Mehmed Memiș fugise în Rusia împreună cu alți demnitari otomani.

Excelența sa onoratul și binevoitorul și mult prețuitul meu stăpîn *(sultanım)*, Manuc bei:

După prezentarea rugilor ca să se mențină și să continue starea voastră de bună dispoziție, vă aduc la cunoștință, prietenește, următoarele:

Dacă întrebați despre noi, mulțumiri lui Allah!, pînă la data acestui act *(varaka)*, ne aflăm în stare de sănătate. Tocmai cînd eram, zi și noapte, în așteptarea unor vești din partea voastră, a sosit de astă dată scrisoarea aducătoare de bucurii, trimisă prin Babic și cînd am aflat, eu, prietenul vostru, de tot cuprinsul ei, m-am bucurat foarte mult de știrea că sînteți sănătos. De astă dată, i s-a trimis lui Kiriko o scrisoare ca s-o expedieze familiei noastre. Astfel, ar fi bine ca și domnia voastră, pentru hatîrul nostru, să-l rugați pe Monsieur *(Mösyö)* Kiriko [1] că este rugat să trimită această scrisoare a noastră familiei noastre, prin cineva care se duce ⟨la Tîrnovo?⟩ și sînteți rugat să nu ne scoateți din gîndul domniei voastre cînd va veni cineva încoace, de acum încolo. La 25 Ra., anul ⟨1⟩225 [2].

Semnătură: Memiș, cel știut.

Sigiliu: Mehmed Memiș. 1221.

P.S. Complimente deosebite fiicei voastre. Lui Murad i-am căutat un cal, dar nu am găsit un cal potrivit pentru el. Și *kethuda-bei* vă trimite salutări prietenești. De asemenea, Suleiman aga din Creta *(Giridi)*, rugîndu-se pentru domnia voastră, în mod special, întreabă de hatîrul vostru prețios.

Pe verso · „Să ajungă la onoratul și binevoitorul și prețuitul Manuc bei, aflat în prezent la București".

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 457, semnătură și sigiliu rotund; scris: *neshi-talik;* pe v.: adresă. Rez. Cat., I, p. 215, nr. 1 040.

---

[1] Luca Grigorovici Kiriko, diplomat rus, consul la București (13 mai 1795 — 27 februarie 1817).

[2] O scrisoare similară i-a trimis lui Manuc bei și Köse-Ahmed la 30 aprilie 1810 *(25 rebi I 1225)*, rugîndu-l să-i predea consulului Rusiei corespondența sa adresată familiei sale (inv. nr. 26 458).

182 — 1810 mai 30 *(1225 rebi II, 25)*

Scrisoare prin care Mehmed Memiș, fost aian de Tîrnovo, îi cere lui Manuc bei din București cinci—șase sute de galbeni, prin Babic, ca să-și achite datoriile. Mehmed Memiș fugise în Rusia, împreună cu alți demnitari otomani.

Hüve!

Excelența sa onoratul și prețuitul și binevoitorul și scumpul meu stăpîn *(sultanım)*, Manuc bei:

După prezentarea rugilor ca să fiți în bună dispoziție și să aveți soartă bună și noroc mare, cuprinsul depeșei prietenești este următorul:

Dacă întrebați despre noi, mulțumiri lui Allah!, pînă la data acestei scrisori trupul nostru este sănătos.

Cu vreo cincizeci de zile înainte de această dată am fost bolnav şi am suferit timp de aproape treizeci de zile.

Dar sute de mii de mulţumiri nesfîrşitului ajutor al lui Allah cel adevărat, căci am scăpat! De astă dată, a fost trimis într-acolo Babic al nostru pentru unele treburi importante. Sînteţi rugat să depuneţi eforturi pentru rezolvarea poliţei de 5 000 de guruşi a lui Elhadj-Ali aga.

Şi mai avem aici o datorie oarecare. Este adevărat că nu avem obrazul să vă scriem ⟨despre asta⟩, dar nu avem încotro. În momentul de faţă avem aici peste 5 000 de guruşi datorie şi dacă v-aţi strădui să ne trimiteţi cu Babic vreo cinci—şase sute de galbeni, am scăpa de datoriile noastre. De aceea sînteţi rugat să ni-i trimiteţi numaidecît. Allah ştie, toţi am renunţat la ceea ce se cheamă petrecere. Şi îndeosebi eu şi Elhadj-Ali aga nu am lăsat, amîndoi, nimic din ceea ce ne trebuie pentru întreţinerea noastră. Să ştiţi!

La 25 R., anul ⟨1⟩225.

Memiş, cel cunoscut.

Sigiliu: Mehmed Memiş.

P.S. 1. Salutări lui Hadji-Mandjik aga şi Hadji-Arakel aga. Şi Suleiman aga, de asemenea, trimiţîndu-le complimente, întreabă de sănătatea lor scumpă.

P.S. 2. Scumpul meu efendi:

Efendiul nostru nu poate să sacrifice calul, zicînd că: „pot eu să las totul, dar pe *Elmas* îl păstrez pentru sufletul meu". De asemenea, supusul Vartin ceruse de la noi „un alb" [1]. Era această perlă *(inci)*. De astă dată, i s-a trimis „un alb". Domnia voastră ştiţi cum e mai bine să procedaţi! Salutări scumpilor voştri, ca lumina ochilor, Meyrem (?) şi Penbe şi Kadir [2].

Pe verso: „Să ajungă la excelenţa sa onoratul şi binevoitorul Manuc bei, aflat în prezent la Bucureşti. 8642".

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 460, semnătură şi sigiliu oval; scris: *neshi*.

---

[1] În text: *bir beyaz*, în sensul de „o perlă".
[2] Fiii şi ficele lui Manuc bei (?).

183 **1810 iulie 8** *(1225 cemazi II, 5)*

Scrisoare prn care Pehlivan Ibrahim paşa, zis Baba paşa, aflat prizonier la Iaşi, îl informează pe Manuc bei asupra desfăşurării luptelor de la Bazargic cu ruşii, cerîndu-i totodată bani şi îmbrăcăminte. Îşi exprimă şi regretul său pentru fuga lui Manuc de la turci la ruşi. Ibrahim paşa confirmă că primise de la Manuc bei 3 000 de guruşi. Manuc bei notează pe scurt ce anume a făcut pentru el.

Hüve!

Măria sa binefăcătorul şi generosul şi binevoitorul şi graţiosul meu efendi, stăpînul meu *(sultanım)* cel ce poartă bunătate:

⟨După prezentarea salutului obişnuit şi după exprimarea relaţiilor vechi de prietenie urmează⟩:

Cînd am aflat din depeşa *(peyam)* voastră aducătoare de veste înspăimîntătoare că, împinşi de nenorocire şi de soartă, v-aţi îndepărtat de casa

voastră şi de ţinutul vostru, precum şi de familia voastră fericită, Allah o ştie, sufletul meu a fost cuprins de înfricoşare, dar nu mă îndoiesc de faptul că fiecare lucru se face cu voia lui Allah cel preamăreţ. De aceea, prin promisiunile generoase ale efendiilor noştri conducători de treburi, graţie eforturilor lor binevoitoare şi prin bunele lor permisiuni, veţi realiza, în scurtă vreme, cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, dorinţele voastre, ca apele Nilului.

Allah o ştie, nici eu nu făceam cusur, în primul rînd, în depunerea tuturor străduinţelor mele. Numai că, avînd în vedere necesităţile vremii şi situaţia dată, noi, prietenul vostru, fuseserăm însărcinaţi pentru urmărirea inamicului şi, de aceea, umblam prin ţinuturile Dunării şi în interiorul Dobrogei, locul nostru de iernare fiind Hadjioglu-Pazarî [1].

Fiind prevăzători faţă de duşmani, am stat în Pazargicul cel ruinat vreo opt luni, depunînd zel din tot sufletul, împreună cu vreo 4 000 de gazii credincioşi. Din cînd în cînd, am tot cercetat şi observat. Ni s-au scris din toate părţile că după venirea zilei de Sf. Gheorghe [2] toate pregătirile puternice ale ruşilor vor fi îndreptate asupra noastră, iar noi, de asemenea, ştiam aceasta. Dar ce să facem? Negăsind alt remediu, decît acela de a întări locul în care ne aflam, am început să reparăm, pe cît se putea, şanţurile vechi, iar eu, personal, luînd un număr oarecare de călăreţi aleşi, precum şi tunuri şi muniţii, m-am dus spre Karasu [3], ajungînd chiar pînă la podul Mangaliei, dar părîndu-ni-se că în Mangalia ostaşii ruşi sînt cam multişori, nu am trecut la luptă şi la bătălie [4] ci ne-am întors şi am petrecut o noapte într-un sat. Cu voia lui Allah, în noaptea aceea a apărut o durere la mîna mea dreaptă şi nu aveam posibilitatea nici să încalec pe cal şi nici să cobor.

A doua zi am intrat în Bazargic şi, începînd să ne fortificăm, am făcut arz către măria sa marele vizir [5] şi i-am adus amănunţit la cunoştinţă faptul că nu avem oşti şi nici zaherele şi că ruşii au oaste multă şi intenţionează să ne atace. Apoi, l-am trimis din nou pe hazinedarul nostru, supusul Hasan aga, cu un număr oarecare de cavaleri, ca să prindă „limbi" [6] şi el, la rîndul său, prin bunăvoinţa lui Allah, a prins două—trei „limbi" şi a pus mîna pe ei. Trimiţîndu-i la ordia împărătească, cînd am cerut în mare grabă multă oaste şi multe zaherele, a fost amînată mereu trimiterea unui răspuns, pe care persoana voastră onorabilă îl ştiţi: „Vor veni în zilele următoare!".

În acest timp, în a doua zi a luuii rebi-ul-evvel [7], sîmbătă, după răsăritul soarelui, groful Kamenski [8], venind la Pazargic cu 40 000 de ostaşi ai săi, bine pregătiţi, l-a asediat numaidecît, iar noi, la rîndul nostru, opunîndu-ne, s-a dat în ziua aceea o luptă mare, pînă seara, cu tunuri şi cu puşti şi cu săbii. Seara ne-am separat, iar a doua zi, dis-de-dimineaţă, instalîndu-şi marea sa tabără în cele patru părţi ale noastre, s-au dat lupte şi s-au făcut măceluri în acest fel pînă la prînz. Cu toate acestea, excelenţa voastră cunoaşteţi situaţia Pazargicului. Este evident că nu pot fi stăpînite atîtea şanţuri cu 4 000 de ostaşi. Nefiind sprijiniţi şi nesosindu-ne ajutoare din nici o parte, iar pentru salvarea noastră neavînd posibilitatea să acţionăm într-altfel, ne-am gîndit să luptăm şi să ne batem pe viaţă şi pe moarte. În timp ce mîna mea dreaptă era în halul acela, a atins un glonte şi braţul meu drept, iar doi cai de sub mine au fost loviţi. Am dat iureş asupra şanţurilor ruseşti. De asemenea, gaziii credincioşi închizîndu-se din loc în loc în case *(konak)*, noi, la rîndul nostru, ne-am închis în conacul nostru şi, în felul acesta, s-au dat lupte pînă ce a rămas o oră pînă la apusul soarelui. În cele din urmă, negăsind altă posibilitate, au dat foc conacului pe din afară şi, de nevoie, ne-am predat condiţionat *(vire)*. Din numărul acela de ostaşi,

se pare că au scăpat vreo sută sau două sute, iar vreo o mie au căzut prizonieri. Ceilalţi au căzut ca eroi pentru credinţă şi pentru împărăţie.

Prin porunca marelui Allah, aceste evenimente s-au întîmplat prin soarta dată de Allah. Noi am scăpat numai cu viaţa noastră şi cu nimic altceva. Avuţiile nostre au fost devastate şi prădate. Mă mulţumesc şi cu asta. Dar cu voia lui Allah, deşi mîna şi rana mea, se aflau în această stare, mi s-a întîmplat o nenorocire şi la piciorul stîng. De mai mult de douăzeci de zile nu am, prietene, nici o para pentru cheltuială, iar cei cîţiva oameni din suita mea sînt prăpădiţi de tot şi eu, de asemenea, nu am ce îmbrăca. În această situaţie nenorocită am intrat în Iaşi. Au desemnat doctori şi mă tratez cu medicamente. Negăsind o cale să trimit un om la Bucureşti *(Bükreş)* şi la Rusciuc ca să mi se aducă bani de cheltuială, Allah ştie care va fi sfîrşitul stării mele!

Ahmed efendi a auzit oare de starea noastră?. Dacă i-aş trimite o scrisoare prietenească, s-ar putea să aibă îndurare, de hatîrul nostru. Multă vreme între noi a fost o prietenie veche şi eram chiar ca nişte fraţi. Am făcut multe şi am îndurat multe greutăţi pentru el. Sper că nu vor dori să ne vadă prăpădiţi şi în această stare nenorocită. Cînd mă gîndeam astfel în sinea mea, zi şi noapte, pentru dreptatea lui Allah, mulţumesc lui Allah, datorită prieteniei dintre noi, marele Allah, făcîndu-vă călăuză pe măria voastră, a venit într-un moment neaşteptat omul domniei voastre, supusul Kevork. Allah o ştie, atunci toate grijile şi toate gîndurile mele şi starea mea au rămas de o parte. Allah să ne ajute numai ca să ne salvăm şi să ne întîlnim pe această lume. Amin!

Pentru moment, ca rod al bunăvoinţei voastre, am luat cu dovadă *(temessük)* un împrumut de 3 000 de guruşi, prin mijlocirea omului domniei voastre, negustorul Mardiros din Rusciuc, prietenul domniei voastre, care locuieşte acum la Iaşi, şi m-am bucurat foarte mult. Frate, pe numele lui Allah, nu ne lăsa pe noi nenorociţi în aceste ţinuturi străine şi nu ne face să avem nevoie de duşmani! Allah e generos şi, cu voia preaînaltului Allah, cînd omul vostru va veni lîngă domnia voastră, veţi afla atunci din spusele lui în ce hal şi în ce stare mă găsesc în clipa de faţă. Atunci, aşa cum am constatat din trecut la persoana voastră binevoitoare, potrivit bunăvoinţei ce vi se cuvine, nu veţi face ca acest prieten devotat al domniei-voastre, care sînt eu, să sufere în nenorocire şi îmi veţi trimite în grabă prin sus-numitul om al domniei voastre mai mulţi bani.

Eu v-am arătat că sînt în zdrenţe. Nu am nici blană, nici capot; nici şalvari şi nici anteriu. Nu am nimic! Pe toate le rog de la domnia voastră. Vă rog şi pentru unul sau două ciubucuri curate.

Oricît am lungit-o, sper totuşi că nu veţi lua în seamă cusurul meu şi, cu voia lui Allah, veţi da curs rugăminţilor mele, iar pînă la întîlnirea noastră, veţi pomeni de bine de noi, domnul meu!

La 5 Dj., anul ⟨1⟩225.

Sigiliul: Ibrahim.

P.S. Măria sa binevoitorul meu:

Dintre agalele onoraţi, pe care i-aţi invitat lîngă domnia voastră, trimit multe complimente fericitului meu frate generos măria sa Hadji-Ali aga, binevoitorul Mahmud Tiran aga, generosul Tosko-Ferhad aga şi preţuitul Memiş aga, precum şi tuturor celorlalte agale, şi solicit ruga lor.

Pe verso: (însemnarea lui Manuc bei): Ne-a sosit scrisoarea voastră de prietenie, trimisă prin Kevork, şi supusul de mine am luat cunoştinţă de cuprinsul ei. În partea aceasta nu se găseşte nimic pentru otomani.

De astă dată vă trimit prin Kir-Salih o blană, două ciubucuri, stofă pentru o mantie și dovada voastră pentru 3 000 de guruși. De asemenea, să vă dea cîteva mii de guruși, dacă va putea găsi în părțile acelea.

Orig. Muz. ist. oraș. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 480, sigiliu oval; scris: *neshi*, pe v.; însemnare.

---

[1] *Hacioglu Pazarı*, Bazargic.
[2] *Rûz-i Hızır.*
[3] *Karasu*, azi Medgidia.
[4] Este vorba de luptele din 3—4 iunie 1810.
[5] Iusuf Ziya pașa.
[6] În sensul de „captivi", care să dea informații.
[7] *2 rebi-ul-evvel 1225* = 7 aprilie 1810.
[8] Contele Sergiu Kamenski, general în armata rusă.

184 ⟨1810⟩

Scrisoare prin care ⟨Köse⟩ Ahmed efendi îi face cunoscut lui Manuc bei că este bolnav și are nevoie de bani, dîndu-i totodată și unele relații în legătură cu prieteni și superiori, aflați în Rusia.

Hüve !

Măria sa prietenul meu adevărat, Manuc bei:

Cu vreo patruzeci sau cincizeci de zile în urmă, împreună cu corespondențele lui Ramiz pașa-efendi și ale lui Pehlivan ⟨Ibrahim⟩ pașa-efendi, fusese trimisă vouă și o scrisoare de a noastră de rugăminte. Întrucît nu a apărut vreo știre despre ea pînă în prezent, am fost nevoit să scriu iarăși. Aman, prietene, dacă nu-mi pui apă, mă voi usca de tot! De patruzeci de zile zac bolnav. Lăsînd la o parte banii de băcănie și altele, jur că nu am dat bani *(akçe)* nici pentru medicamentele pe care le-am luat de la spițer *(isbicar)*. Nikifor din Gabrovo *(Kabrovalı)* venea și mă vizita, în timp ce zăceam, cu speranța ca, scăpînd, să depun sforțări să-l ajut pentru pierderile *(zarar)* sale de la mătasea *(ipek)* aceea. Cînd el venea, așa, pe la mine, în cele din urmă, am pus într-o zi mîna pe 5 000 de ruble ai săi, cu o dobîndă de o sută de guruși pe lună, dar nu au fost de ajuns nici cît „bani de sare pentru compot". Acum nu am bani să dau nici măcar dobînda.

Prietene Manuc bei, nu te supăra, dar e precis că am să mor de necaz, dacă, pînă la începutul lunii mai *(Mayıs)*, nu-mi vor sosi vreo 40 000 sau 50 000 de ruble sau galbeni, ce o fi. Sînt de acord și pentru sfanți *(isfanatse)*, oricît de mult s-ar pierde la sută. Prietene scump, trimite-mi numaidecît de cheltuială fie sfanți, fie galbeni. Hasan, alemdarul nostru din Slobozia *(Islaboziyalı)*, a venit cu ⟨perle⟩ albe *(beyaz)* din partea efendiilor noștri Ahmed pașa și Mehmed pașa din Alep *(Halebli)*. El cere bani. Ramiz pașa al nostru spune: "Desigur, nu trebuie să fie refuzat!". Lui Hasan, alemdarul, i s-a făcut un rînd de îmbrăcăminte; el așteaptă bani. Ismail bei, fratele lui Elmas bei, care a murit în timpul certurilor de la Silistra, Feyzi, bulucbașiul, vechilul lui Mahmud Tirani, au venit cu vreo patruzeci de cereri *(arzuhal)*. Lasă-i să stea, nimeni nu e împotrivă! Dacă vor găsi bani, să ia! A venit și supusul Iakub cu niște cereri. El face parte din ceata lui Madjka (?) și a fratelui lui Emiș. Și el cere bani. Fratele lui Küçük-Ali și nepotul *(yeğen)*

lui Halil aga și Emrullah, bulucbașiul *(bölükbașı)*, formează altă ceată. Chiar dacă li s-ar da, cel puțin, cîte un rînd de îmbrăcăminte și cîte ceva de cheltuială de drum, la cît s-ar ridica? Vestmintele lui Halil aga și ale celorlalți, precum și ale lui Arnabud, alemdarul, stau încă aici. Nu sînt bani, ca să-i trimit lui Arnabud, alemdarul. Pe scurt, să nu-ți mai bat capul! Dacă nu vei pune apă, în douăzeci de zile, poate că mă usuc de tot, prietene!

Jur pe Allah, numai cu chitanță *(temessük)* am 20 000 de ruble datorii și termenul cel mai îndepărtat este pînă la întîi mai. Altoiește, prietene, ce crezi de cuviință! În rest, rog din suflet pentru toți cei care se află în partea aceea!

La 13... [1], anul... [1].

Sigiliu: Ahmed, supusul.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 472, sigiliu rotund; scris: *neshi-talik*; pe v.: însemnare armenească.

---

[1] Loc alb.

185 **⟨1810⟩**

Scrisoare prin care ⟨Köse⟩ Ahmed îi confirmă lui Manuc bei, aflat în București, primirea sumei de 10 000 de ruble, anunțîndu-l totodată că are nevoie de 25 000 de ruble pentru diverse cheltuieli. Ahmed se afla în Rusia, unde fugise împreună cu alți oameni politici otomani în martie 1809.

Adevăratul meu prieten vechi:

Au sosit de astă dată cele două polițe *(bolitca)*, de cîte 5 000 de gurușI, pe care i-ai trimis ca să i se trimită efendiului nostru, Baba-pașa [1], prin galiongiu. De la Hodja-Bedoroz [2] din Iași s-au luat 1940 ⟨de ruble⟩ cu ⟨o dobîndă⟩ de cinci la patru, la 21 regeb *(B.)*.

În primul rînd, efendiul nostru, Baba-pașa, nu se află la Kalograt (?), ci l-au surghiunit la Kazan *(Kazgan)*; nu știu în ce colț din Kazan se află el.

În al doilea rînd, deși aceste 10 000 de ruble nu erau de ajuns nici pentru datoriile mele, totuși, din ele cinci ⟨mii de⟩ ruble i-am dat efendiului nostru, fericitul pașă, ca să-i fie de cheltuială la drum, iar cu restul am achitat datoriile, fără să fi văzut fețele lor. Allah o știe! Azi i-am dat, iar în ziua următoare am luat pe datorie o mie de ruble și le-am dat familiei lui Hadji-Ali aga, care pleacă la Poartă, pentru a-i fi de cheltuială la drum.

Afară de acestea, nu știu cît ar face, dacă s-ar da pentru cheltuială cîte zece gurușI sărmanilor prizonieri care pleacă în Rumelia și în alte părți. Să-l întrebi pe efendiul nostru pașa, sau pe Babic [3]. Toți cei care au plecat și pleacă de aici cu corăbiile, cer de la noi. Chiar dacă ar cere de la alții, cine oare are, ca să le dea?

De aceea, în aceste zile, am nevoie de 25 000 de ruble. Arătînd generozitate, să-mi trimiți, prietene, cît mai repede, 25 000 de ruble. Celelalte lucruri, despre halul nostru și despre situația noastră, le vei afla din spusele *(takrir)* efendiului nostru, fericitul pașă.

Prietenul meu, soacra odabașiului nostru Hadji-Ömer a scris, de cîteva ori, din Ahioli: „De la Hanîmoglu [2] luați măcar 1 000 de gurușI și trimiteți-ne pentru cheltuieli, căci nu a mai rămas nimic altceva de vîndut și de

dat!". Tot de la ea am auzit că el se află la Bucureşti *(Bükreş)*. Aţi face o faptă bună, dacă i-aţi da lui Hadji-Iakub fie 1 000 de guruşi, fie cît e posibil, şi ia-ţi trimite ei, dacă va fi cu putinţă.

Dacă se poate, iar dacă nu e cu putinţă, atunci, prietenul meu apropiat, să trimiteţi măcar o ştire în această privinţă.

Sigiliu: Ahmed, supusul.

Pe plicul care însoţeşte scrisoarea se află scris:

„Cu ajutorul celui preaînalt! Această scrisoare să ajungă la excelenţa sa înaltul meu prieten vechi Manuc-bei, care locuieşte în prezent la Bucureşti. 8642".

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. 26 373, sigiliu rotund; scris: *neshi-sülüs;* pe v.: însemnare.

---

[1] Pehlivan-Ibrahim paşa; căzuse przionier la ruşi.
[2] Hanîmoglu Bedros.
[3] Un alt negustor, apropiat al lui Manuc bei, ca şi Bedros.

186 ⟨1810⟩

Scrisoare prin care ⟨Köse⟩ Ahmed îl roagă pe Manuc bei să-i trimită unele lucruri de îmbrăcăminte şi obiecte, amintindu-i că s-ar putea să meargă la Petersburg. Ahmed fugise în Rusia împreună cu alţi demnitari otomani.

Prietenul meu, scrisul acesta armenesc nu se poate citi! Ca această bucată de mătanie *(tesbih)*, pusă în scrisoarea aceasta, să-mi trimiteţi vreo cinci sau zece mătănii, adică vreo cinci sau zece rînduri de mătănii. Să fie de două ori mai mare decît această bucată de mătanie. Să-mi pregăteşti şi să-mi trimiţi astfel de cinci sau zece rînduri de mătănii. Să-mi trimiţi şi cinci sticle goale de parfum de trandafir şi vreo patruzeci—cincizeci de sticle pline cu parfum de trandafir. Se pare că în aceste zile noi vom pleca la Petersburg. Măria sa fericitul nostru Paşa-efendi v-a scris excelenţei voastre. Din tot ce a scris el şi tot ce a cerut, să-mi trimiteţi şi mie tot atîtea lucruri, deoarece nu am putut afla ce a cerut el de la domnia voastră. Dacă ai la îndemînă un ceas, să-mi trimiţi un ceas, un rînd de mătănii de mărgeanuri *(mercan)* şi cîteva cutii cu pietre preţioase şi cîteva inele cu fantezii, adică să fie lucruri care se pot da ca daruri. Nu pot să-ţi scriu mai mult!

Deşi nu pot să sărut acum ochii lui Hadji-Abdullah, Hadji-Mandjic, Hadji-Arakel, Hadjibek-Ohanez, Babic, Asvadur, Artin, totuşi, trăiesc gîndindu-mă la ei. Ce să mai spun, prietene? Inima voastră o ştie! Nu pot să scriu din cauza plînsului.

⟨După salutări familiei şi lui Manuc bei şi altor familii, urmează⟩:

Cutii kors (?): 30 bucăţi.
Tenesof (?): 50 bucăţi.
Chisele din şaluri de Lahore *(Lahur)*.
Şaluri persane: 10 bucăţi cu 70 guruşi.
Brîu *(kuşak)*: 10 bucăţi.

Două—trei topuri de pînză înflorată de anteriu *(anterilik)* pentru mine, cu 500 guruşi bucata...

Brîie cu dungi; din aceste brîie luasem copiilor cu cîte 35 de guruşi.
Dar mai ales vechilhardji-ul Arşin nu lasă deloc năzbîtiile lui şi nu stă deloc cuminte. Aman şi iar aman!

Sigiliu: Ahmed, supusul.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 491, sigiliu; scris: *neshi;* pe v.: însemnări în limba armeană şi adresa: „Către excelenţa sa, Manuc bei".

187 **⟨1810⟩**

Scrisoare prin care ⟨Köse⟩ Ahmed, fost aian de Rusciuc, îl anunţă pe Manuc bei că Pehlivan ⟨Ibrahim⟩ paşa a luat de la Mardiros 3 000 de guruşi, dar că are nevoie de mulţi bani. De aceea Manuc bei este rugat să procedeze cum crede de cuviinţă. De asemenea, el cere de la Manuc bei unele relaţii despre un fiu de bulgar, care venise cu locuitorii din Hezargrad, pentru că bulgarii îl cereau pe Iusuf, care se află lîngă Ahmed, zicînd că acesta ar fi bulgar. Se mai dau unele relaţii despre decorarea lui Manuc bei, despre Pehlivan paşa şi despre datoriile lui Memiş aga. Ei se aflau în Rusia.

Hüve!

Excelenţa sa prietenul şi fratele meu, din suflet, prinţul meu Manuc bei:

După prezentarea rugii ca să staţi cu bine în postul înalt pe care îl ocupaţi, vă fac cunoscut prieteneşte următoarele:

Dacă întrebaţi de noi, mulţumim lui Allah, ne aflăm în stare de sănătate pînă la data acestei depeşe *(varaka)*. Şi excelenţa voastră să fiţi mereu sănătos! Prietene, dat fiind că paşa avea nevoie de nişte bani *(akçe)*, trebuie să ştiţi că a luat 3 000 de guruşi de la Mardiros. Dar el ne scrie că are nevoie de mulţi bani. Să-i trimitem. Numai că, de astă dată, Salih a fost trimis spre Iaşi. Dacă este potrivit să i se dea bani, atunci să se scrie către Mardiros ca să-i dea cinci mii de aspri *(akçe)*, sau mai mult, iar dacă nu se cade să i se dea, atunci să i se scrie o scrisoare lui Mardiros pentru ca Salih să vină încoace. Prin urmare, să faceţi aşa cum credeţi de cuviinţă, prietenul meu din suflet.

Am auzit că locuitorii din Hezargrad au venit în părţile acelea. Dacă au venit şi copiii lui Elhadj-Ali aga al nostru, sînteţi rugat să-i ocrotiţi în orice fel. Prinţul meu, vă rog foarte mult, să vă informaţi dacă, dintre locuitorii Hezargradului, se află pe acolo Kodja-Husein şi Mustafa, alemdarul; lîngă ei se află un copil de bulgar din Garlova (?) [1]. Dacă acesta se află lîngă ei, atunci să vă informaţi bine şi să ne înştiinţaţi pe noi, întrucît, aici, a venit o nenorocire pe capul nostru. Pe Iusuf al nostru bulgarii se străduiesc să-l ia cu forţa din mîinile noastre şi l-au făcut să meargă de zece ori la poliţie *(poliça)*, zicîndu-i că: „Tu eşti băiatul nostru!". În cele din urmă, ne-au chemat şi pe noi la conacul poliţiei [2], vroind, şi acolo, să-l ia cu sila din mîinile noastre. V-am semnalat ca să ştiţi că ei pretind că acel băiat, chipurile, ar fi Iusuf.

Scumpul meu, este de mirare faptul că nu a sosit de mult o scrisoare din partea voastră. Eu ştiu că, într-adevăr, dacă va fi nevoie, poate veni nu numai scrisoare şi nu numai om, dar ai posibilitate să vii chiar şi dumneata

în persoană. Şi eu mă gîndesc să vă trimit o scrisoare. Am auzit că pentru excelenţa voastră a sosit o decoraţie demnă de luat în seamă [3]; m-am bucurat. Scrisorile sosite din partea lui Pehlivan paşa şi Djebelsizoglu (?) au fost trimise în partea persoanei voastre fericite ca să vă uitaţi în ele. De astă dată, a fost nevoie să vi să trimită o scrisoare. Altfel, nu aş fi deranjat pe excelenţa voastră. Memiş aga al nostru are aici peste 5 000 de guruşi datorii, afară de cei 5 000 de guruşi pe care i-a luat de la noi. Dacă întrebi: „Unde a cheltuit aceşti bani?", el spune: „De două ori a venit defterul de cheltuieli, dar au sosit doar şaptezeci de galbeni". Eu nu ştiu. Acum, l-am luat lîngă mine, dar el are cam multe datorii în afară.

Lui Pehlivan paşa i-am trimis două imamele şi o blană bună de samur. Multe salutări separate băiatului meu şi fiicelor mele şi tuturor prietenilor mei şi celorlalţi supuşi ai domniei voastre. Le sărut ochii! În rest, rugă! Să-i scrieţi lui Hodja-Mardiros despre ceea ce trebuie de acum încolo şi, astfel, el va veni în partea noastră.

Sigiliu: Ahmed, supusul.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turç., inv. nr. 26 400, sigiliu oval; scris: *neshi*; pe v.: însemnare armenească.

---

[1] *Kalekarlı*; Garlovo (?).
[2] *Zaptiye konağı*.
[3] *Mu'teber nişan*. Este vorba de o decoraţie rusească, acordată lui Manuc bei.

188 **1811 iunie 12** *(1226, cemazi I 20)*

Scrisoare cifrată prin care Abdulhamid efendi, trimis otoman pentru convorbirile de pace cu autorităţile ruseşti din Bucureşti, îi explică marelui vizir Ahmed paşa (Trabzonlu) desfăşurarea primelor contacte, discuţiile contradictorii asupra cauzelor războiului, ca şi asupra condiţiilor de încheiere a păcii. Poarta condiţiona pacea de restabilirea hotarelor vechi, iar ruşii insistau ca delegatul otoman să mai rămînă la Bucureşti pentru a se găsi unele soluţii acceptabile. Se emit unele păreri şi în privinţa lui Manuc bei, refugiat la Bucureşti.

Descifrarea, paragraf cu paragraf, a scrisorii scrisă în litere convenţionale şi sosită de la Abdulhamid efendi care plecase spre Rusia:

20 Dja., anul 〈1〉226.

Potrivit cerinţelor misiunii mele, slujitorul de mine, pornind de la Şumla *(Şumni)*, am intrat în Bucureşti *(Bükreş)* în ziua de miercuri, a 13-a zi a lunii djemazi-ul-evvel [1], şi am poposit în conacul desemnat. A doua zi, joi, venind la noi Iosif *(Osif)* Fonton [2], după îndeplinirea ceremonialului de bun sosit, în clipa discutării gîndurilor şi misiunii noastre, el ne-a declarat prieteneşte şi în taină precum că toate căpeteniile ruseşti din Bucureşti doresc foarte mult reînnoirea prieteniei şi se străduiesc să găsească mijloacele şi motivele care să frîngă împotrivirea primului ministru Rumeanţev *(Romançof)* [3] şi că, oricît de clar ar fi că, în timpul convorbirilor, se va pomeni şi se va spune ca Dunărea să devină hotar, este, totuşi, evident că, Înaltul Devlet nefiind de acord, în nici un fel, nu va fi cu putinţă să se rezolve acest articol, dar că, aşa cum înţeleg şi ei, nu se va putea nici cu hotarul vechi. El a mai declarat că, de aceea, găsindu-se o cale de mijloc pentru acest arti-

col, se cuvine să i se scrie ţarului [4] şi că, neivindu-se totdeauna un astfel de prilej, trebuie, pentru binele celor două împărăţii, să se arate grijă în aceste clipe şi că, la convorbirile acestea, să nu se facă greutăţi prin propuneri oficiale, cu vorbe înfloritoare de ambele părţi, aşa cum se făcea în trecut între împuterniciţi, şi că dorinţa lor este ca, cei însărcinaţi de ambele părţi, stînd *tête-à-tête* [5], să depună eforturi ca să găsească o cale de mijloc şi echitabilă pentru aranjarea treburilor.

Atunci şi supusul de mine, la rîndul meu, i-am spus: „Întrucît domnia voastră exprimaţi şi declaraţi astfel de vorbe binevoitoare şi prieteneşti, de aceea şi noi, la rîndul nostru, vom duce cu bunăvoinţă, în timpul convorbirilor, discuţiile privitoare la zidirea temeliei prieteniei vechi, care este pentru binele celor două împărăţii. De altfel, pe cînd, înainte de război, din partea Înaltului Devlet se proceda cu cea mai mare prietenie, împărăţia Rusiei a venit pe neaşteptate la hotarele împărăţiei noastre şi a ocupat prin vicleşuguri şi prin intrigi cetăţile şi cele două ţări [6]. De aceea este clar că voinţa hotărîtă a Înaltului Devlet de a restabili hotarul vechi va atîrna în balanţa bunăvoinţei".

Atunci, sus-numitul Fonton, la rîndul său, a zis: „Acest război nu a pornit din cauza împărăţiei Rusiei, ci din cauza lui Vasîf efendi [7], Ibrahim chehaia şi Hangerlioglu, deoarece, pe vremea cînd Vasîf efendi era reis-efendi, prin aţîţarea şi declaraţiile lui Sebastiani [8], i-a fost trimis ambasadorului Rusiei [9] de la Înalta Poartă, din partea Departamentului *(Riyaset)*, o declaraţie *(takrir)*, pentru ca vasele ruşilor să nu circule din Marea Mediterană în Marea Neagră. De asemenea, pe lîngă faptul că raportul amintit mai sus a plecat la Petersburg, aflîndu-se sigur şi de faptul că Sebastiani s-a angajat să-i smulgă Rusiei Crimeia şi celelalte locuri şi să le predea Înaltului Devlet, i s-a scris ţarului. Împărăţia Rusiei, la rîndul ei, aflîndu-se pe atunci în război cu francezii, pentru a se pune la adăpost dinspre partea Înaltului Devlet, a ocupat, drept garanţie, cele două ţări [10]. Atunci Înaltul Devlet a declarat război şi lucrurile au luat această întorsătură".

Iar cînd supusul de mine, la rîndul meu, i-am spus că „acestea nefiind cunoscute de mine, eu nu pot să le accept", atunci sus-numitul, la rîndul său, a zis: „Acestea sînt aşa, dar nu e nevoie să se discute despre trecut, deoarece, dacă s-ar discuta, s-ar lungi. Să privim situaţia de acum". Zicînd astfel, a plecat la locuinţa sa.

Tot în ziua pomenită mai sus, supusul de mine m-am dus la baş-generalul Kutuzof [11]. M-am dus, pentru că el a cerut, trimiţînd om anume. A venit special chiar dragomanul Fonton cel mic [12] şi m-a luat şi m-a dus. Cînd am ajuns la generalul amintit mai sus, Italinski şi sus-numitul Iosif Fonton se aflau prezenţi lîngă general. Cînd i-am predat cu mîna mea sus-numitului general scrisoarea de răspuns a măriei sale serdarului suprem [13] şi cînd i-am adus la cunoştinţă că măria sa marele vizir îl întreabă de sănătate şi cînd i-am prezentat amabilitatea sa, atunci generalul cel amintit, bucurîndu-se foarte mult, a pomenit de buna înţelegere din trecut şi a manifestat bucuria sa, iar după aceea a spus: „De mult era clar că măria sa marele vizir este potrivit pentru postul de mare vizir şi lui i se cuvenea de drept. Acum şi-a găsit Înaltul Devlet pe stăpînul postului de mare vizir". Apoi, uitîndu-se la supusul de mine şi zicîndu-mi: „Iată, acesta este omul care va discuta cu domnia voastră", l-a arătat pe Italinski, iar apoi a zis: „Să discutaţi, mergînd cînd ei la voi, cînd voi la ei. Nu este nevoie să se desemneze şi să se fixeze un alt loc pentru convorbiri". După unele discuţii neînsemnate, m-am sculat şi am venit la locuinţa noastră anume desemnată.

În ziua următoare, vineri, de dimineaţă, a venit la noi Italinski, iar după îndeplinirea ceremonialului de bun-venit şi după rostirea cuvintelor de amabilitate, aşa cum se cuvine, a plecat la locuinţa sa.

Şi supusul de mine, la rîndul meu, în ziua aceea, după-amiază [14], pentru a-i răspunde în acelaşi fel, m-am dus la locuinţa lui Italinski. În timpul discuţiilor, el a pomenit cu regret de frumuseţile Istanbulului şi ale Bosforului [15] şi a repetat dorinţa sa de a sta la Poartă ca ambasador. Supusul de mine, la rîndul meu, la sfîrşitul discuţiilor, i-am spus: „Mîine dimineaţă să începem convorbirile la domniile voastre, sau să le începem la noi?". Sus-numiţii Italinski şi Iosif Fonton, unindu-se, au zis: „Mîine dimineaţă va pleca la Petersburg un curier; avem de scris, iar poimîine este duminică şi nu se poate; ne veţi scuza! Luni [16], la ora unu [17], vom veni la domnia voastră". Şi eu, la rîndul meu, sculîndu-mă, am venit la locuinţa noastră. În ziua următoare, sîmbătă, nu am mers nicăieri, ci am stat în locuinţa în care ne găseam.

Afară de faptul că, în aparenţă, sus-numitul Iosif Fonton se străduieşte să arate devotament faţă de Înaltul Devlet, în împuternicire el i s-a asociat lui Italinski şi este, poate, chiar superior acestuia. De asemenea, i s-a dat din partea statului său rangul de general. De aceea unii spuseseră şi avertizaseră în ziua aceea că: „Pentru bunul mers al treburilor, s-ar cuveni să vă duceţi odată la locuinţa lui".

Astfel, în ziua următoare, duminică, la ora 9, sub pretextul de a face o plimbare în afara oraşului, prin unele locuri de agrement, m-am dus la locuinţa sus-numitului Fonton şi, stînd vreo jumătate de oră, după îndeplinirea ceremonialului de politeţe *(politika)* m-am dus la „chioşcul" *(köşk)* făcut de Ipsilanti [18], în afara oraşului, pe malul rîului, iar după noi au venit sus-numitul Iosif Fonton şi Fonton cel mic, precum şi Fonton care venise la ordia împărătească [19]. În timpul micii întruniri din seraiul amintit, a venit un frînc *(Firenk)*, cu gradul de general. Deşi aflasem, după gradul său, că era general, totuşi, pentru a evita ridicarea în picioare, m-am făcut că nu ştiu. Pornind din seraiul acela, în clipa întoarcerii noastre, pe cînd stăteam în picioare, sus-amintitul frînc a venit lîngă noi şi i-a zis lui Iosif Fonton: „Prezintă-mă efendiului!". De aceea, sus-numitul Fonton, la rîndul lui, mi-a declarat şi mi-a explicat, supusului de mine, zicîndu-mi: „Iată, domnia sa este generalul Langeron". Atunci, supusul de mine, la rîndul meu, am spus: „Aşa? Nu am putut să-l cunosc!".

În timpul schimbului de amabilităţi şi al discuţiei, sus-numitul general a arătat prietenie faţă de măria sa serdarul suprem şi pasiune pentru război, zicînd: „Eu eram cel care s-a luptat cu domnia sa [20] anul trecut la Şumla, la Dere-Chioi" [21]. Atunci şi supusul de mine, la rîndul meu, i-am însoţit cuvintele cu vorbe amabile, ca din partea măriei sale marelui vizir cel ocrotitor, iar apoi am pornit spre locuinţa care ne era destinată.

Deşi supusul de mine, sub pretextul de plimbare, mă dusesem la Fonton, totuşi nu am vrut să merg la palatul amintit mai sus şi oricît am insistat pentru întoarcere, totuşi, întrucît atît Fontonii [22], cît şi dragomanul aflat în suita noastră [23], zicînd că: „Nu există nici un inconvenient în vizitarea acelui palat", au cerut în repetate rînduri şi, de aceea, vrînd-nevînd, am îndrăznit să-l vizitez un timp oarecare.

În ziua următoare, luni, de dimineaţă, venind la noi Italinski şi Iosif Fonton şi Fontonul care venise la ordia împărătească, precum şi Fonton

cel mic, după îndeplinirea ceremonialului de bun sosit și după evacuarea medjlisului, Italinski și Iosif Fonton, începînd să vorbească, au spus:

„Dorim ca, la convorbirile din acest medjlis, să se discute prietenește, fără să se facă greutăți ca la un medjlis obișnuit de convorbiri. Să se discute numaidecît lucruri folositoare celor două părți". Iar supusul domniei voastre, la rîndul meu, le-am spus: „Iradeaua categorică a Înaltului Devlet fiind explicată pînă acum în mai multe rînduri, nu este nevoie de repetare". Atunci, ei m-au întrebat: „Cum este această iradea, adică se referă la hotarul vechi?". Atunci, supusul domniei voastre, la rîndul meu, le-am spus: „Desigur, atîta vreme cît nu se va stabili drept condiție de bază hotarul de dinainte de război, măria sa serdarul suprem nu are voie să restabilească prietenia. Așa este iradeaua categorică a șahinșahului [24]. Chiar și articolul privitor la pacea dinspre Iran *(Iraniyan)* fiind semnalat mai înainte, și acesta vă este cunoscut".

Cînd am zis așa, atunci, din partea cealaltă s-a spus: „Ați pomenit de pacea dinspre Iran? Aceasta nu se poate deloc!". Iar din partea aceasta, le-am spus: „Adică și acest articol face parte din convorbirile preliminare *(esas)*".

Cînd am zis astfel, trecînd vorba la articolul despre hotare, sus-numiții au zis: „De vreme ce împărăția Rusiei a irosit atîtea visterii și ostași în acest război, cum va putea ea să se învoiască pentru hotarul vechi? Ar trebui ca oastea Înaltului Devlet să vină, cel puțin, pînă la jumătatea Țării Românești și a Moldovei ca să obțină dreptul pentru această pretenție!".

Atunci și supusul de mine, la rîndul meu, le-am spus: „Se știe că oștile împărăției Rusiei, venind pe neașteptate la hotarele împărăției, pe lîngă faptul că le-au ocupat cu vicleșug, ele nu au putut lua prin victorie nici celelalte cetăți unde s-au dat lupte, ci au luat pe fiecare cu cîte un pretext. De asemenea, dat fiind că ați încălcat pacea fără motiv, ceea ce nu s-a întîmplat vreodată, și ați pornit la război fără să-l declarați, de aceea pretenția și insistența Înaltului Devlet pentru hotarul vechi nu sînt în zadar, ci este clar că are dreptate".

Cînd am zis așa, atunci, sus-numitul Iosif Fonton, zicînd că: „Domnia voastră nu cereți binele Înaltului Devlet, ci, dimpotrivă, vreți răul lui", a zîmbit și, insistînd iarăși asupra vorbelor spuse de el cu cîteva zile mai înainte, a mai spus: „Înaltul Devlet a fost pricina acestui război! Împărăția Rusiei nu are vină în această privință". Atunci, supusul de mine, la rîndul meu, pentru ca ei să-și dezvăluie gîndurile, le-am zis: „Iată, eu mi-am declarat misiunea mea; spuneți și domniile voastre care anume este ultima voastră dorință, pentru ca să se discute ca atare".

Cînd am zis astfel, sus-numiții, alunecînd spre complicare și refuzînd să-și explice deschis gîndurile, au spus: „Misiunea voastră nu a fost aceea de a discuta, ci ea a constat doar din a declara iradeaua din trecut. Aceasta e ceva curios!". Iar supusul de mine, la rîndul meu, le-am zis: „Misiunea mea constă doar din a restabili vechiul hotar; altă misiune nu am. În cazul că acest articol nu va fi acceptat din partea voastră, voi fi silit să mă întorc". Atunci sus-numiții au spus: "Să vă mai gîndiți azi și mîine; în ziua de miercuri să mai discutăm iarăși". Atunci, spusul de mine, la rîndul meu, le-am zis: "Foarte bine, miercuri voi merge la domniile voastre". În felul acesta s-a sfîrșit medjlisul.

Numai că, cele scrise de mine reprezintă doar o prescurtare. De ambele părți s-au dat foarte multe răspunsuri. În timpul discuților, sus-numiții

chiar au şi spus: „Dacă Înaltul Devlet pretinde integritatea proprietăţii pe considerentul că «împărăţia Rusiei se află în strîmtoare, din spate [25]», atunci acest gînd este deşart". Cînd ei au spus astfel, atunci supusul de mine le-am zis: „Şi anul trecut, cînd nu eraţi în această strîmtoare, Înaltul Devlet tot a pretins integritatea proprietăţilor sale. În orice situaţie veţi fi, Înaltul Devlet tot nu va renunţa la proprietatea sa. În orice caz, integritatea proprietăţii este clară".

În ziua următoare, marţi, am stat în locuinţa unde ne găseam, iar în ziua următoare, miercuri, plecînd de dimineaţă la locuinţa lui Italinski, am început să vorbesc, supusul de mine, şi am spus: „De vreme ce dorinţa voastră este ca aceste medjlisuri să nu fie medjlisuri de convorbiri oficiale, ci discuţii amicale, atunci şi eu, la rîndul meu, să vă declar, în afara misiunii mele, cele ce ştiu. Deşi nu ar trebui să se vorbească de trecut, totuşi, nu se poate ajunge la încheiere fără introducere. Astfel, înainte de război, împărăţia Rusiei aflîndu-se în prietenie cu Înaltul Devlet, acesta nu a şovăit în a accepta toate cererile ei. Chiar şi atunci cînd fuseseră desemnaţi voievozii celor două ţări [26], totuşi, la rugămintea împărăţiei Rusiei pentru menţinerea foştilor voievozi, aceşti voievozi au fost menţinuţi iarăşi la locurile lor, pentru hatîrul împărăţiei Rusiei, cu toate că aceasta era o faptă care atrăgea după sine urmări grave.

Iată că, nu a fost de folos atît respect şi atîta grijă pentru linişte şi prietenie, pentru că împărăţia Rusiei, încălcînd pacea, fără motiv, tot a ocupat, pe o cale oarecare, cele două ţări [27], iar apoi, deşi se făcuse armistiţiu, cu condiţia evacuării lor, totuşi, aţi spus că: «delegatul nostru a îndrăznit să încheie o pace peste împuternicirea sa». Aşa ceva nu s-a pomenit niciodată. De asemenea, datorită refuzurilor de acest fel, toţi locuitorii ţărilor ⟨otomane⟩, convingîndu-se cu desăvîrşire de intenţiile rele ale împărăţiei Rusiei faţă de Înaltul Devlet, şi-au luat asupra lor obligaţia de a-şi sacrifica sufletul şi capul pentru credinţă şi pentru Înaltul Devlet. Afară de aceasta, tot poporul aflînd şi de cuprinsul celor scrise anul trecut de Kamenski [28] către ordia împărătească, fiecare zice: «Dacă este aşa, atunci ce ne mai trebuie de acum încolo avere şi viaţă?». Astfel că, azi toţi s-au ridicat, încingîndu-şi brîul, ca să slujească pentru război cu avuţiile şi cu viaţa lor.

De asemenea, toate cetele de oşti aşteaptă firmanul efendiului nostru, marele vizir, iar efendiul nostru, marele vizir, este un om bogat şi nu se află în strîmtorare de bani. La medjlisul trecut, în timpul convorbirilor, ne declaraserăţi că: «fie că este război, fie că nu este, statul Rusiei tot dă solde oştilor sale. În acest caz, ce pagubă va avea statul dacă va desemna oşti permanente în cele două ţări?». Dar Înaltul Devlet nu dă oştilor sale nici leafă şi nici solde anuale, ci le foloseşte şi le conduce cu un tain, iar în anul acesta binecuvîntat sînt foarte multe zaherele. De aceea, mulţumim lui Allah, de vreme ce nu există, din nici un punct de vedere, motive de neputinţă şi pentru că măria sa marele vizir a auzit verbal de porunca şi de firmanul şi de iradeaua categorică a măriei sale padişahului, el nu are latitudinea să fixeze condiţie de bază în afară de hotarul vechi. Victoria sau înfrîngerea, dintr-o parte sau alta, sînt după voia lui Allah. Războiul e ceva ale cărui urmări nu pot fi cunoscute. Oricum, ferindu-se de vărsare de sînge omenesc, este clar că ambele părţi înclină pentru pace şi, de asemenea, cerîndu-se din partea voastră ca să se trimită un slujbaş, iată, am venit eu cu misiunea de a explica şi prin viu grai iradeaua hotărîtă a măriei sale purtătorului de coroană; altă misiune nu am. Dacă voi aveţi vreo altă misiune, explicaţi-o!".

Cînd le-am spus astfel, Italinski a zis: „Să lăsăm la o parte acest articol de bază; avem de fapt, multe alte articole; pe acelea să le discutăm". Atunci, eu, la rîndul meu, i-am zis: „Cum pot fi aranjate celelalte articole, pînă ce nu va fi isprăvit acesta, cel de bază? De fapt, eu am misiunea pentru cel de bază. Celelalte articole le vor discuta împuterniciţii". Atunci, Iosif Fonton, zicînd că: „Deoarece aţi vorbit de trecut şi noi să vă dăm răspunsul", a repetat din nou, că declaraţia *(takrir)* dată pentru oprirea corăbiilor pe vremea cînd Vasîf-efendi era reis-efendi a fost pricina încălcării tratatului, că pe vremea cînd Mustafa paşa [29] din Rusciuc *(Rusçuklu)* se afla mare vizir, cerîndu-se iarăşi delegat pentru a se încheia pace cu hotarul la Dunăre, deşi venise măria sa reis-efendiul [30], totuşi, nu se putuse discuta, din pricina stării lucrurilor, şi că şi francezii, la rîndul lor, confirmaseră pe vremea aceea că armistiţiul încheiat mai înainte, cu condiţia evacuării ⟨Moldovei şi Ţării Româneşti⟩, a fost în afara misiunii împuternicitului Rusiei [31].

Iar eu, la rîndul meu, i-am spus: „Acum, din aceste convorbiri nu a rezultat nici un fel de concluzie. Care vă este scopul?". Atunci Italinski a zis: „Aşa cum dv. aveţi misiunea dv., tot astfel şi eu am misiunea mea. Să scriem la Petersburg *(Peterburg)* că Înaltul Devlet cere hotarul vechi. De asemenea şi dv., la rîndul vostru, să scrieţi la ordia împărătească despre hotarul la Dunăre". Iar supusul de mine i-am zis: „Această vorbă, despre « hotar la Dunăre », este o vorbă prea învechită. Nu pot să scriu despre el la ordia împărătească, deoarece m-aş face de ocară. În acest caz, trebuie să ne întoarcem".

Cînd am spus aşa, toţi au fost cuprinşi de nelinişte şi, unindu-se între ei, au zis: „Războiul se poartă de cinci ani încoace. Ce pagubă va fi dacă se va mai purta încă douăzeci de zile? Dacă spuneţi, cumva, că Rusia recurge la astfel de lucruri ca să cîştige timp, de fapt, nu avem armistiţiu ca să cădem pe gîndul de a cîştiga timp. Măria sa marele vizir şi generalul Kutuzof să nu arate de loc nepăsare în ducerea războiului. Aceasta nu păgubeşte de loc interesele celor două împărăţii. Dimpotrivă, ar fi de mare folos ca, stînd în partea aceasta, să aşteptaţi aranjarea cu bine a treburilor. Mai cu seamă că, din partea noastră nu vi s-a spus: « Iată, această cerere a voastră nu se poate accepta, nu se admite aceasta din partea statului nostru » sau « de acum încolo misiunea voastră s-a încheiat » şi nici nu vi s-a dat un răspuns categoric, care să vă determine să vă întoarceţi".

Iar supusul de mine, la rîndul meu, le-am spus că: „Eu nu am permisiunea să stau aşa; desigur, mă voi întoarce". Atunci ei, la rîndul lor, au zis: „Într-adevăr, noi nu putem să vă ţinem cu forţa în partea aceasta, dar dacă dv., insistînd, vă veţi întoarce, atunci împăratului nostru i-ar părea foarte rău şi ar zice că: « de fapt, Înaltul Devlet nu înclină spre pace şi de aceea slujbaşul său s-a întors fără să aştepte răspuns » şi, în felul acesta, dv. aţi fi cauza anulării treburilor. De asemenea, aşa îi vom scrie şi măriei sale marelui vizir, astfel că vina nu va mai fi a noastră. Să vă gîndiţi bine de tot!". Atunci, supusul de mine, la rîndul meu, fiind cuprins de nelinişte, le-am zis: „Să mă gîndesc azi, pînă seara. Spre seară vă voi da răspunsul. Trimiteţi la noi pe Fontonul care venise la ordia împărătească; lui îi voi explica răspunsul meu". Zicînd astfel, s-a pus capăt medjlisului.

Cînd am venit la locuinţa în care eram găzduit, mi-am pus turbanul *(kavuk)* în faţă şi m-am cufundat în gînduri şi uimire: „Potrivit instrucţiunilor, va trebui să mă întorc, dar dacă m-aş întoarce, atunci, este clar că susnumiţii, pentru justificarea treburilor lor, vor tipări şi vor publica în gazete precum că: « Slujbaşul a stricat lucrurile! Înaltul Devlet nu doreşte pacea!

Ce vină are statul Rusiei? Chiar şi atunci cînd se ştia că nu ne gîndim să cîştigăm timp, pentru că nu cerusem armistiţiu, cu toate acestea Înaltul Devlet a anulat pacea »".

De asemenea, mi-am zis că: „Dacă aş scrie o dată la ordia împărătească şi aş cere învoire, ar trece vreo zece zile, iar în decurs de zece zile, este clar că nu se va pierde nimic". De aceea, vrînd-nevrînd, am hotărît în gîndul meu că: „Voi scrie, de nevoie, o singură dată măriei sale binefăcătorul şi voi proceda aşa cum va fi porunca şi firmanul lor".

Seara a venit sus-numitul Fonton, cel care fusese la ordie, şi i-am zis: „Be, sufletul meu, ce situaţie este aceasta? Ce ţi-au spus la ordia împărătească?".

Iar sus-numitul, la rîndul său, mi-a zis: „Behei, efendiul meu, ce pierdeţi prin şederea dv.? Această treabă bună va trebui să se sfîrşească odată şi odată! Nu se poartă un război timp de patruzeci de ani! Dacă domnia voastră veţi şedea acum în partea aceasta, atunci, se va scrie cu tărie la Petersburg. Iată că atunci, ieşind la iveală ultima dorinţă a ţarului, lucrurile vor lua o înfăţişare oarecare, spre bine. Dacă vă înapoiaţi, atunci, vor mai trece încă şase luni pînă ce vor fi de acord cele două părţi şi pînă ce va fi adus iarăşi un alt slujbaş. Ştiţi cîte luni au trecut pînă ce domnia voastră aţi fost atras încoace! Nu este oare păcat de cheltuielile de şase luni ale celor două părţi? Noi sperăm ca, sfîrşindu-se cu o zi mai devreme cu aceste cheltuieli de război, să scăpăm cu o zi mai repede de această belea şi de aceste greutăţi. Să vedem, poate că se va realiza. Nu avem armistiţiu, ca să se spună că: « Se prăpădeşte timpul de război! ». Gîndiţi-vă odată, pentru raţiune există o singură cale! La ce ar putea folosi, pentru treburile împărăţiei Rusiei, şederea dv. în partea aceasta fără armistiţiu? În aceasta nu există nici un vicleşug sau vreun gînd. Ştiindu-se clar că e o chestiune aşa de importantă, ea nu se va termina aici numai cu două convorbiri, iar ţarul se va necăji, desigur, pentru întoarcerea dv. numaidecît. Chestiunea nu s-ar rezolva, chiar dacă ar fi să se rezolve. Vă priveşte, totuşi, pe dv.! Noi nu vă putem determina să staţi cu forţa. Dar nu vi s-a dat nici un răspuns cît de cît hotărît precum că: « Nu se poate accepta acest articol », încît să fie nevoie să vă întoarceţi. Gîndiţi-vă!".

De aceea, de nevoie, am hotărît ca eu să scriu binefăcătorului nostru şi să cer învoire, iar ei, la rîndul lor, să scrie la Petersburg şi să aducă răspunsul pînă în 30 de zile. Dacă, începînd de la întîi iunie *(Haziran)*, nu va veni răspunsul pînă la sfîrşitul celor 30 de zile, atunci, supusul de mine mă voi scula numaidecît şi voi porni şi mă voi întoarce la ordia împărătească. După cîte am înţeles, slujitorul de mine, căpeteniile ruseşti aflate la Bucureşti *(Bükreş)*, arătîndu-se ca şi cum chestiunea păcii s-ar putea sfîrşi prin noi, caută să-l determine pe Rumeanţev să tacă. Dacă şi adevărata faţă este aşa sau nu, aceasta nu pot s-o ştiu; o ştie Allah *(Hakk) !*

Manuc, cel care fusese în slujba de zaraf *(sarraflık)* al lui Mustafa paşa din Rusciuc şi care azi se află la Bucureşti, venind la noi, ne-a spus aşa: „Pentru ca lui Rumeanţev să-i pară rău, ar trebui să daţi răspunsuri ceva mai categorice şi să porniţi şi să vă întoarceţi sau să scrieţi la ordia împărătească, iar de la ordia împărătească să vă vină o scrisoare care să vi se adreseze tare şi în care să se spună: « Ce stai! Să te scoli şi să vii încoace! ». Domnia voastră îi veţi trimite scrisoarea aceea lui Italinski şi vă veţi întoarce la oastea împărătească, iar Italinski îi va trimite scrisoarea aceea lui Rumeanţev; poate că aceasta îl va face să tacă. Vă veţi întoarce în felul acesta, decît să vină de la Petersburg un răspuns jalnic şi să vă întoarceţi necăjit".

Nu pot să ştiu dacă aceste vorbe pot fi luate în considerare. Efendiii noştri le ştiu mai bine! Iată, slujitorul de mine le-am scris pe toate, iar sus-numiţii, la rîndul lor, au scris la Petersburg.

Dacă ni se va porunci să ne întoarcem numaidecît, fără să aşteptăm răspunsul, atunci, aşa cum s-a pomenit mai sus, să mi se trimită în grabă, slujitorului de mine, prin supusul Davud, o scrisoare-poruncă separată, spre a fi dată lui Italinski, iar dacă se va porunci şi se va socoti potrivit să stăm în partea aceasta pînă la expirarea termenului amintit, aşteptînd răspunsul, în acest caz să ni se semnaleze cu amănunte textul iradelei şi să ni se trimită cu o zi mai devreme, tot prin sus-numitul Davud, supusul, purtătorul documentului *(varaka)*. În aceste privinţe porunca şi firmanul depind de măria voastră care porunciţi!

Sînt convins că, în cazul cînd se va da iradea ca să stăm în partea aceasta pînă la expirarea termenului amintit mai sus, aşteptînd răspunsul, se vor depune eforturi grabnice pentru pregătiri de război, prin răspîndirea zvonului precum că: „Treburile nu se vor sfîrşi! A venit om din partea lui ⟨Abdul⟩-Hamid efendi". Totuşi, este posibil ca şi de la Petersburg răspunsul să vină în 25—28 de zile sau chiar în 32—33 de zile. În cazul acesta, să mă întorc numaidecît, fără să las să treacă nici măcar un ceas peste 30 de zile sau, dacă ei se vor ruga pentru şederea noastră încă două zile, să mai rabd încă două—trei zile, potrivit rugăminţilor lor? De asemenea, cînd va veni răspunsul, dacă va fi nevoie să scriu la oastea împărătească despre unele articole, atunci, să scriu sau, zicînd că: „Se va lungi", să mă întorc numaidecît, lăsîndu-le nerotunjite? Arătînd bunăvoinţă şi milostenie, semnalarea amănunţită şi clară a răspunsului şi pentru acestea rămîne pe seama bunăvoinţei şi milosteniei domniei voastre.

Nu pot să mă aştept la prea mult devotament de la sus-numitul Manuc. Se pare că acest armean se gîndeşte că, dacă va încăpea în mîinile Înaltului Devlet, se va atenta, într-un fel, la viaţa lui, pentru că în declaraţiile sale, de care s-a pomenit mai sus, el mai spusese: „Ferească Allah, la urma urmei, dacă nu se poate altfel, e gata să se încheie pace cu hotarul la Dunăre!".

De acum, s-a pîrjolit mintea mea, efendiul meu! De aceea, în toate privinţele, reflectarea, părerea şi iradeaua depind de efendiul meu.

Suret TKSMA, E 7999/14. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 46—50.

---

[1] *13 cemazi I 1226* = 5 iunie 1811 (vezi şi Hurmuzaki, *Documente*..., vol. II/supl. I (1781—1814), p. 609.

[2] Iosif Petrovici Fonton, dragoman în tabăra rusă, consilier (era francez de origine).

[3] Rumeanţev, Nikolai Petrovici, cancelar (preşedintele Consiliului de Stat) al guvernului rus (1810—1814).

[4] Alexandru I.

[5] *Baş-başa virüb.*

[6] *Memleketeyn :* Moldova şi Ţara Românească.

[7] Ahmed Vasîf, reis-efendi (4 august 1805 — octombrie 1806) şi cronicar. El obţinuse prelungirea armistiţiului din 1772 (vezi *Cronici turceşti privind ţările române*..., vol. III, p. 363 şi urm.).

[8] Generalul Sebastiani, ambasadorul Franţei la Constantinopol.

[9] Andrei Italinski. Iakovlevici.

[10] Moldova şi Ţara Românească, în noiembrie — decembrie 1806.

[11] M. I. Kutuzov, general, comandantul suprem al armatei ruseşti din Ţara Românească în acea perioadă.

[12] *Küçük Fonton.* Fonton cel mic (jr.), Anton Fonton.

[13] Marele vizir Ahmed paşa (Trabzonlu, Laz).

[14] *Ba'de-l-asr.*

[15] *Boğaz-içi (Boğaziçi).*

[16] *18 cemazi I 1226* = 10 iunie 1811.
[17] „Saat birde", ora 13 *(a la franga)*.
[18] Alexandru Ipsilanti, fost domn al Țării Românești.
[19] Petru Fonton, fost secretar-interpret la Ambasada Rusiei la Poartă.
[20] Adică cu marele vizir, Ahmed pașa (Trabzonlu).
[21] Dere Köy (de lîngă Șumla), pe la 20 iulie 1810 (Vezi Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III/supl. I, p. 267).
[22] Cei trei Fontoni, amintiți mai sus (vezi notele: 2, 12 și 19, *supra*).
[23] Apostolache.
[24] Adică a sultanului Mahmud al II-lea.
[25] Aluzie la apropiatul război franco-rus, declanșat în 1812.
[26] Se referă la situația din vara anului 1806, cînd domnii Moldovei și Țării Românești, Alexandru Moruzi și, respectiv, Constantin Ipsilanti, fuseseră maziliți, fiind înlocuiți prin Scarlat Callimachi și, respectiv, Alexandru Suțu, iar apoi se revenise asupra acestor maziliri, la insistențele Rusiei (noiembrie 1806).
[27] Moldova și Țara Românească (noiembrie — decembrie 1806).
[28] Kamenski (Nicolae), conte-general, comandantul armatei ruse, după prințul Bagration.
[29] Mustafa pașa, Bairaktar, fost aian de Rusciuc și mare vizir (mort la 15 noiembrie 1808).
[30] Said Mehmed, Galib Efendi (pașa), la Iași, în februarie 1809 (Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III/supl. I, p. 155).
[31] Se referă la armistițiul din 24 august 1807, pe baza clauzelor tratatului de la Tilsit (7 iunie 1807).

189 **1811 iunie 13** *(1226 cemazi I, 21)* **București** *(Bükreș)*

Scrisoare (cifrată) prin care Abdulhamid efendi, trimisul otoman în tabăra rusească, motivînd unele formulări cuprinse în scrisoarea generalului Kutuzof către marele vizir Ahmed pașa, în legătură cu rămînerea sa pentru continuarea convorbirilor, indică totodată cum anume trebuie formulată scrisoarea de răspuns în aceeași problemă.

Descifrarea scrisorii sosite, de astă dată, de la Abdulhamid efendi care a plecat în Rusia: 21 Dja., anul 1226 [1].

Cerînd și obținînd o copie a scrisorii care urma să fie trimisă de astă dată din partea generalului Kutuzof către măria sa serdarul suprem [2], cînd am citit-o m-am necăjit pentru expresia: "Am fost de acord cu cererea sa" [3]. De aceea, cînd le-am zis: "Dacă prin această expresie se presupune că «el însuși solicită să stea», în acest caz, această scrisoare nu poate fi trimisă; s-o modificați", atunci cei amintiți mai sus au spus: „Nu, aceasta înseamnă că ați cerut senet precum că stați la cererea noastră. Aceasta e bine și pentru domnia-voastră, întrucît nu veți avea nici o vină și se va spune: «a cerut chiar și senet, numai la cererea lor»". De aceea nu am mai insistat să fie modificată.

Dacă se va da iradea pentru șederea noastră în această parte pînă la sosirea răspunsului, atunci e clară chestiunea de a se binevoi ca, în răspunsul care se va da acestei scrisori a lui Kutuzof, să i se răspundă astfel: "I-am dat voie să stea la cererea și la intervenția voastră".

După spusele și din informațiile lui Manuc bei, în situația de acum, Franța ar merge împotriva Rusiei, iar oștile rusești, care au plecat de aici, s-ar afla în părțile Hotinului și Benderului. De asemenea, oștile care au venit din interior, ar fi în Polonia *(Leh)*.

După ce Manuc a declarat cele pomenite în raportul umilului de mine[4], venind într-una din zile la noi, el a mai zis: „Aceste declarații nu le-am făcut de la mine, ci le-am făcut potrivit părerii lui Fonton". Numai că, pentru vorba aceasta [5], a celui amintit mai sus, nu am îndrăznit să rup relațiile și să mă întorc. În orice caz, iradeaua îi aparține efendiului meu [6].

Suret. TKSMA, E. 7 999/12. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 43.

---

[1] Documentul nefiind datat, s-a luat în considerare data sosirii și descifrării. Abdulhamid efendi îl trimisese la marele vizir pe dragomanul său Apostolache împreună cu Davud.

[2] Marele vizir, Trabzonlu-Ahmed pașa, care era și comandantul suprem al oastei.

[3] De a mai zăbovi în tabăra rusească (a lui Abdulhamid efendi).

[4] Vezi documentul anterior din volumul de față.

[5] Adică Rusia ar fi gata să încheie pace cu hotarul la Dunăre (vezi documentul anterior).

[6] Abdulhamid Efendi s-a înapoiat de la București la Rusciuc în jur de 15 august 1811 (vezi Hurmuzaki, *op. cit.*, II, supl. I, p. 620).

190 **1810 iulie 26** *(1225 cemazi II, 23)*

Scrisoare prin care Memiș Mehmed îi arată lui Manuc bei, din București, că nu a primit de mult vreo veste de la el și-i cere să-i scrie. Memiș Mehmed fugise în Rusia.

Hüve!

Onoratul și binevoitorul și mărinimosul meu stăpîn *(sultanım)*, fratele meu de suflet:

După prezentarea rugii noastre de sănătate și înălțare, vă facem cunoscut că, dacă întrebați despre cele din partea noastră, mulțumiri lui Allah!, pînă la data acestei depeșe *(varaka)* ne aflăm în stare de bună dispoziție. Dat fiind că nu am primit vreo veste din partea voastră și de mai multe zile încoace nu a sosit nici o știre despre sănătatea voastră, s-a scris, de aceea, acum, această scrisoare și a fost trimisă în partea voastră prietenească numai cu scopul de a-l întreba de sănătate pe prietenul nostru Baba-pașa [1].

Domnul meu, s-a găsit potrivit că, trimițîndu-l pe Salih la București, el ar putea să ne aducă știri din gura voastră despre sănătatea voastră. Totuși, domnia voastră știți ce aveți de făcut! Doresc ca, de acum încolo, să nu ne scoateți din gîndul vostru. La 23 Dj., anul ⟨1⟩225.

Memiș, cel cunoscut.

Sigiliu: Memiș Mehmed.

P.S. De asemenea și Suleiman aga din Creta *(Giridi)*, trimițîndu-vă complimente deosebite, întreabă de hatîrul vostru cel prețios.

Pe verso: Cu ajutorul celui preaînalt! Să ajungă la onoratul și binevoitorul meu stăpîn *(sultanım)* Manuc bei, aflat în prezent la București. 8642.

Orig. Muz. ist. oraș. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 484, semnătură și sigiliu oval; scris: *neshi-rik'a;* pe v.: adresă și însemnare.

---

[1] *Baba-pașa*, Pehlivan Ibrahim pașa, aflat prizonier la Iași.

Scrisoare prin care un demnitar otoman, probabil caimacamul Şakir Ahmed paşa, îl asigură pe marele vizir Ahmed paşa (Trabzonlu = Laz) că nu a divulgat nimănui cele cuprinse în scrisoarea primită cu privire la soluţiile preconizate de marele vizir în legătură cu posibilităţile de încheiere a păcii cu Rusia şi că toate căpeteniile de oşti sînt îndemnate să treacă la acţiune pentru a înlesni astfel convorbirile de pace. Sultanul Mahmud al II-lea nu acceptase sugestia marelui vizir ca ambasadorului Austriei şi baş-dragomanului său să li se promită cîte 500 de pungi de aspri pentru a interveni în favoarea păcii şi nici să se cedeze nişte teritorii.

Fericitul, binevoitorul, măreţul, milostivul şi mult binefăcătorul şi generosul meu efendi, măria sa stăpînul meu:

Supusul slujitor devotat de mine am aflat de articolele importante, dintr-o scrisoare a înălţimii voastre, cu care am fost onorat, şi în care se semnala cu amănunte situaţia că, avîndu-se în vedere starea, purtarea şi faptele cetelor de oşti şi întrucît Şumla *(Şumni)* este împresurată, să se caute un loc potrivit ⟨pentru convorbiri de pace⟩ sau să se promită ambasadorului Austriei [1] şi baş-dragomanului său cîte 500 de pungi de aspri şi, săturînd poftele lor, să se găsească o posibilitate pentru încheiera păcii, cu condiţia ca, în afară de Bender şi Hotin, celelalte, Ţara Românească, Moldova, Brăila, Ismail şi altele, aflate în mîinile ruşilor, să fie retrocedate Înaltului Devlet. De asemenea, în ea se mai spune că, dacă, prezentîndu-se printr-un arz înălţimii sale purtătorului de coroană, cel cuprins de necazuri, înainte de a o afla cei din Sfat, împărăţia sa ar socoti potrivit ca această chestiune să fie scoasă la iveală, atunci, să se treacă la discutarea ei abia după aceea.

Cînd s-a făcut arz la scara împărăţiei sale, a fost emis cu cinste hatt-i-şeriful împărătesc, zicîndu-se astfel: "Am aflat de cuprinsul acestei scrisori. În această chestiune eu nu am un răspuns negativ sau favorabil. Pînă ce Kara-Osmanoglu, Çaparoglu Velieddin paşa şi ceilalţi, adunîndu-se la un loc, nu vor arăta duşmanului o împotrivire, se va putea oare scoate la iveală o astfel de discuţie? Pe unde sînt aceşti slujbaşi? Să se arate grabă ca ei să ajungă cît mai repede la locurile unde au fost trimişi cu poruncă!".

De asemenea, padişahul nedîndu-şi învoirea sa împărătească în chestiunea amintită mai sus [2], scoaterea ei la iveală va fi împotriva înaltei iradele împărăteşti. De aceea, în această privinţă nu s-a dat nimănui nimic de înţeles.

De asemenea, aşa cum s-a arătat şi s-a explicat şi în celelalte arzuri umile ale mele, nu s-a pierdut nici o clipă, nici mai înainte şi nici mai tîrziu, şi nu se pierde nici acum nici o clipă şi nici un minut pentru a-i face atît pe Çaparzade şi pe Kara-Osmanoglu, cît şi pe ceilalţi slujbaşi să se grăbească şi ei sînt sfătuiţi necontenit cu străşnicie. Explicarea acestor lucruri a prilejuit prezentarea supunerii mele.

Cînd, cu voia lui Allah cel preaînalt, persoana voastră fericită va afla care anume este situaţia, porunca şi firmanul depind de fericitul, binevoi-

torul, milostivul şi mult binefăcătorul şi generosul meu efendi, măria sa stăpînul meu!

Sigiliul: indescifrabil.

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 3, nr. 1 854. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 188.

---

[1] Von Stürmer.

[2] Este vorba de promisiunile care s-ar face ambasadorului Austriei şi baş-dragomanului său pentru a interveni în favoarea unei păci turco-ruse cu îndeplinirea condiţiilor amintite în textul documentului marelui vizir.

192 — 1811 octombrie 19 *(1226 şevval, gurre)*

Scrisoare prin care marele vizir şi serdarul suprem Trabzonlu Ahmed paşa propune generalului rus Kutuzof încheierea armistiţiului cu cedarea Hotinului şi a împrejurimilor sale către Rusia sau prin plata unor despăgubiri.

Suretul scrisorii de răspuns, scrisă din partea măriei sale serdarul suprem către baş-generalul Rusiei, Kutuzof:

1.L., anul 26.

Din scrisoarea voastră trimisă prin consilierul dragoman Fonton [1], eu, prietenul vostru, am aflat că pînă ce nu vor fi explicate condiţiile de bază nu va putea fi încheiat armistiţiu, fără preliminarii, iar dragomanul mai sus amintit dînd explicaţii, am aflat şi am luat cunoştinţă de declaraţiile şi de spusele sale.

Şi mai înainte şi mai tîrziu, adică chiar şi înainte de acest război, dorinţa prietenului vostru [2] nu era alta decît aceea ca, reînnoind prietenia dintre cele două împărăţii, să înlătur vărsarea de sînge uman şi să întăresc prietenia dintre cele două împărăţii, care sînt prietene vechi, deoarece socot că cele două împărăţii puternice fiind din vechime vecine şi prietene, este clar că, oricînd, sfîrşitul va fi pacea, aşa că, de ambele părţi, oştile celor două părţi îşi varsă în zadar sîngele.

De aceea, cu toate că nu am învoire şi poruncă să cedez nici măcar o palmă de pămînt din hotarele vechi, totuşi, explic prieteneşte că, numai cu scopul de a înlătura, pentru ambele părţi, necazurile războiului, prin aranjarea chestiunilor dintre cele două împărăţii, aş fi în stare să iau asupra mea şi să dau act *(senet)* pentru semnarea armistiţiului fie prin cedarea cetăţii Hotin şi a pămînturilor sale, fie prin despăgubirea, într-un fel potrivit, a cheltuielilor de război.

Trecîndu-se astfel la semnalarea acestei situaţii, s-a scris această depeşă *(nemika)* cu speranţa că, dacă şi excelenţa voastră începe, în felul acesta, aranjarea acestei chestiuni de bun augur, atunci să ne scrieţi răspunsul cuvenit de aprobare în vederea aranjării treburilor.

Suret. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter nr. 24, doc. nr. 44 363 A. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 128.

---

[1] Omul de legătură al generalului Kutuzov era Antoine Fontone (Anton Fonton).

[2] Marele vizir vorbeşte despre sine la persoana a treia.

193 1811 octombrie 19—28 *(1226 şevval, evail)* Rusciuc

Senet(sened) prin care marele vizir Ahmed paşa (Trabzonlu), aflat la Rusciuc cu oastea otomană, împuterniceşte pe delegaţii otomani să participe la convorbirile de pace, la Giurgiu, împreună cu împuterniciţii Rusiei, în urma înţelegerii la care se ajunsese cu generalul Kutuzof, comandantul suprem al armatelor ruse, asupra preliminariilor viitoarei păci ruso-turce (încheiată la Bucureşti, la 28 mai 1812).

Copie după copia scrisorii de împuternicire *(ruhsatname)* dată de măria sa serdarul suprem[1] efendiilor împuterniciţi[2]:

Motivul scrierii actului *(vesika)* este următorul:
Dat fiind că a devenit evident că cele două părţi înclină şi arată dorinţă pentru ca, neînţelegerile şi discordiile ce s-au ivit şi s-au născut, de la o vreme încoace, între Înaltul Devlet[3] cel veşnic şi statul Rusiei[4], să se transforme în bună înţelegere, pentru ca raialele şi beraialele[5] celor două părţi să-şi dobîndească liniştea, de aceea, discutîndu-se cu baş-generalul statului Rusiei, excelenţa sa nobilul şi binevoitorul general Kutuzov *(Kutuzof)*, şi stabilindu-se şi aranjîndu-se preliminariile păcii[6], pentru a discuta şi a încheia, la Giurgiu *(Yerkökü)*, şi clauzele necesare ale păcii şi pentru a reînnoi pacea şi prietenia dintre cele două state *(Devleteyn)*, au fost însărcinaţi şi desemnaţi, din partea noastră, potrivit împuternicirii noastre absolute[7] şi independente *(istiklâl)*, din partea măriei sale padişahul cel glorios, măriile lor fericitul şi virtuosul Müftüzade Ibrahim Selim Efendi, fost cadiasker de Rumelia[8], cadiul ordiei împărăteşti[9], şi fericitul şi gloriosul Seyyid-Mehmed Said Galib Efendi, unul dintre demnitarii Înaltului Devlet, în prezent chehaiaua noastră *(kethudamız)*, precum şi scribul ienicerilor[10] Înaltei Curţi[11], gloriosul Abdulhamid Efendi[12], şi au fost trimişi în partea aceea, motiv pentru care a fost scrisă şi compusă această depeşă *(nemika)* şi a fost predată în mîinile celor amintiţi mai sus, spre a fi folosită ca dovadă *(sened)*.

Scris în prima decadă *(evail)* a glorioasei luni şevval, din anul 1226.

Suret (după un alt suret). TKSMA, E — 7 999/4. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 33.

---

[1] *Serdar-ı Ekrem.*
[2] *Murahhas Efendiler.*
[3] *Devlet-i Âliyye.*
[4] *Rusya Devleti.*
[5] *Re'aya ve beraya.*
[6] *Esas-ı musaleha.*
[7] *Vekâlet-i mutlaka.*
[8] *Rumeli Kadıaskeri.*
[9] *Ordu-i Hümayun kadısı.*
[10] *Yeniçeri kâtibi.*
[11] *Dergâh-i âli.*
[12] Cel care dusese tratativele de la Bucureşti pentru stabilirea preliminariilor păcii (Vezi doc. nr. 188 din volumul de faţă).

194 1811 octombrie 25 *(1226 şevval 7)* Rusciuc

Scrisoare prin care marele vizir şi serdarul suprem Ahmed paşa, la sugestiile generalului rus Kutuzof, îi propune acestuia ca hotarul să fie stabilit pe Siret, Ţării Româneşti să i se reînnoiască privilegiile ante-

rioare, iar sîrbii să fie considerați, ca și mai înainte, „supuși ai Imperiului otoman". Se mai propune ca împuterniciții să discute toate acestea la Giurgiu.

Suretul scrisorii de răspuns scrisă din partea serdarului suprem către generalul Kutuzof:

7 L., anul ⟨1⟩226.

Neacceptîndu-se nici condițiile de bază, explicate prin mijlocirea prețuitului Elhadj-Es'ad efendi, care fusese trimis ceva mai înainte, cu scrisoarea noastră de prietenie [1], domniei voastre, prietenul nostru, în scrisoarea voastră de răspuns, care a sosit de astă dată, ați expus și ați arătat ca să se aranjeze condițiile de bază cu hotarul aflat între Țara Românească și Moldova [2]. De asemenea, au fost așternute și unele amănunte. Astfel, am luat cunoștință de semnalările voastre.

Deși condițiile de bază, pe care eu, prietenul vostru, le-am semnalat și le-am arătat ceva mai înainte, sînt echitabile, totuși, nici pentru ele nu s-a dat aprobare din partea voastră. Numai că, apropiindu-se foarte mult aranjarea și punerea la rînduială a acestei chestiuni, care merge spre bine, de aceea, numai și numai pentru siguranța și liniștea raialelor și beraialelor celor două părți, eu accept, în cele din urmă, forma care va putea fi aprobată de partea noastră, care sîntem prietenii voștri.

Întrucît în corespondențele prietenești pe care le-ați trimis mai înainte și mai tîrziu în această chestiune ați pomenit de „un fluviu care să merite să fie hotar", în acest caz să se treacă încă de pe acum la stabilirea condițiilor de bază pentru ca rîul Siret [3], care se află între Țara Românească și Moldova, să fie hotar [4], iar dintre celelalte chestiuni secundare, expuse în scrisoarea voastră, să se reînnoiască privilegiile *(muâfiyet)* date Țării Românești și domnilor ei *(beylerine)*, să se găsească o formă de reglementare *(Nizam)* și pentru liniștea și siguranța celor de neam sîrbesc, cu condiția ca ei să rămînă, ca și mai înainte, raialele Înaltei împărății. De asemenea, în afară de rîul Siret, celelalte locuri, precum și hotarul dinspre Orient să rămînă așa cum au fost în trecut și să nu se treacă cu nimic peste acestea.

Cele de mai sus, ca și alte cîteva explicații, în legătură cu oștile celor două părți, fiind încredințate memoriei strălucite a sus-numitului Elhadj-Esad efendi, el a fost trimis în parte voastră, care sînteți prietenul nostru.

De asemenea, ținîndu-se seama de îndoielile semnalate de domnia voastră, au fost desemnați și împuterniciții cuveniți, care, întrunindu-se în medjlis la Giurgiu *(Yerkökü)*, pentru isprăvirea acestei porunci de bun augur, să discute și să termine această treabă de bun augur.

De aceea a fost scrisă și compusă această depeșă *(nemika)*, cu speranța ca și domnia voastră, cînd veți afla care anume este situația, să desemnați delegați, care să fie corespunzători cu rangurile și faima împuterniciților ce vor fi trimiși ⟨de aici⟩, și, trimițîndu-i la Giurgiu, să vă grăbiți să semnalați în partea prietenului vostru care anume este situația [5].

Suret. Bașbak. Arșivi, fd. H.H., Defter nr. 24, doc. nr. 44 363 C. Arh. St. Buc., Microf, Turcia, rola 8, c. 129.

---

[1] Vezi documentul din 1811 octombrie 19 *(1226 șevval, gurre)* din volumul de față.

[2] Kutuzof cerea ca turcii să accepte ca hotar linia de frontieră dintre Moldova și Țara Românească.

[3] Marele vizir propune Siretul ca hotar, față de formula imprecisă din scrisoarea generalului Kutuzof; „un fluviu să merite să fie hotar", făcînd aluzie, de fapt, la Milcov.

[4] Într-o altă scrisoare, din 22 octombrie 1811 *(4 șevval 1226)*, marele vizir propunea ca hotar Nistrul *(Turla)* (vezi: Başbak. Arşivi, fd. H. H., Defter nr. 24, doc, nr. 44 363 B).

[5] Mai înainte, generalul Kutuzov ceruse ca hotarul să fie stabilit între Moldova și Țara Românească (pe Milcov), dar ulterior a sugerat Siretul. Vezi, în aceste privințe, scrisorile lui Kutuzov către marele vizir Ahmed pașa din 7/19 octombrie și 10/22 octombrie 1811 (Başbak. Arşivi, fd. H.H., nr. 44 363-I și 44 363-G), analizate de Fehmi Ismail în articolul intitulat: *Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi: 1811—1812* (Convorbirile de pace de la București: 1811—1812), în „Belleten", T.T.K., Ankara, 1982, nr. 181, p. 73—119 (vezi p. 77).

195 — 1811 octombrie 28 *(1226 șevval 10)* Rusciuc

Scrisoare prin care merele vizir Ahmed pașa (Trabzonlu = Laz) explică pe larg caimacanului de la Poartă (Şakir Ahmed pașa), situația dificilă a oștilor otomane de la Rusciuc, o parte fiind încercuită în nordul Dunării, și descrie schimburile de mesaje, de pînă atunci, între el și comandantul trupelor rusești, generalul Kutuzov, în vederea stabilirii preliminariilor pentru încheierea unui armistițiu sau a păcii. Printre ultimele propuneri, acceptate de marele vizir, se afla și stabilirea hotarului din partea europeană pe Siret.

Măria sa fericitul, gloriosul și prietenosul meu frate cel prețuit:

Prin soarta dată de preaînaltul Allah, după stările de lucruri neașteptate care s-au ivit ceva mai înainte la ordia împărătească și după trecerea supusului de mine, cel sincer, de pe malul de dincolo, la Rusciuc [1], se ținuseră sfaturi cu vizirii, cu cei din Ogeac *(Ocak)*[2], precum și cu căpeteniile și se hotărîse să fie trimis omul nostru [3] la baș-generalul Rusiei, Kutuzov [4], dar omul nostru se întorsese fără scrisoare de răspuns [5], zicîndu-i-se că răspunsul la scrisoarea dusă de omul nostru va fi trimis prin Fonton ce mic [6]. De aceea, pentru moment, eram în așteptarea acestui răspuns.

Aceste lucruri fuseseră semnalate și explicate în corespondențele noastre sincere, scrise cu amănunte și expediate persoanei voastre vizirale, arătîndu-se și recomandîndu-se ca să se discute cu toții la Poartă și să ni se scrie răspunsul cuvenit. Presupunem că, pînă în prezent, ele sosind acolo, persoana voastră fericită a luat cunoștință de stările de lucruri.

Apoi, venind sus-numitul Fonton, el ne-a prezentat și ne-a oferit scrisoarea trimisă, părții noastre, de generalul mai sus amintit. Cuprinsul ei consta din formularea că: „Pînă ce nu vor fi clarificate condițiile de bază *(esas)* nu va putea fi încheiat armistițiul *(mütareke)*". Supusul de mine, cel sincer, la rîndul meu, în afara hotarelor vechi, nu am îngăduință și misiune să cedez nici măcar o palmă de loc.

De asemenea, ne gîndim în mod sincer, în primul rînd, să-i atacăm pe necredincioșii cei umili, care, de la trecerea noastră la Rusciuc, au tot îndrăznit să treacă dincoace și căutăm mijloace pentru nimicirea și distrugerea lor. De aceea, fiind invitați în fața noastră toți cei aflați astăzi la Rusciuc, toți cei din Ogeac, precum și ofițerii și aianii *(a'yan)* și celelalte căpetenii, de la viziri și pînă la meșteri *(usta)*, s-au ținut cîteva sfaturi și s-a propus, fiecăruia în parte, în repetate rînduri, ca să pornească la atac, cu oștile existente, asupra dușmanilor aflați pe malul de dincoace [7], dar toți au spus că, toate oștile lor aflîndu-se împresurate pe malul celălalt [8], au rămas la Rusciuc cu oști foarte puține.

De asemenea, după intrarea noastră la Rusciuc, împreună cu prețuitul agă, chehaiaua noastră *(Kethudamız)* [9], dușmanul a tăiat calea din urma

noastră. De aceea, pentru ca Rusciucul să nu fie încercuit cu totul, ferească Allah!, pentru a păzi spatele lui, a fost trimis în satul Kadiköy, cu misiune, aianul de Hezargrad, Hasan aga. Dar, ostașii aflați în suita sa, precum și ostașii care au fost atrași, prin străduințe, în satul amintit mai sus, din cazalele *(kaza)* vecine, nu ajung nici la 1 500 de oameni, iar ostașii prezenți la Rusciuc, obosiți, se ridică la 3 000 sau, cel mult, la 4 000 de oameni, dar și ei sînt cu gîndul la fugă, pe cînd necredincioșii *(küffar)* care au trecut dincoace nu sînt mai puțini de 10 000 de ostași. De aceea toți au explicat și au declarat, în unire, că, avînd un număr așa de puțini de ostași, nu va fi cu putință să se meargă la atac asupra dușmanului și că, în starea actuală, nu a rămas altă soluție decît să se treacă la aranjarea păcii *(musaleha)*.

În afară de acestea, au mai fost date și cîte un mahzar, spre a fi prezentate la Poartă *(Âsitane)*. De asemenea, cînd, despre forma legală *(şer'i)* a acestei chestiuni, a fost întrebat prețuitul efendi, cadiul ordiei împărătești [10], acesta, la rîndul său, a confirmat părerea tuturor, prezentînd două acte de înștiințare *(i'lâm)*.

De asemenea, sus-numitul general condiționînd încheierea armistițiului de clarificarea preliminariilor *(esas)*, de aceea, de nevoie și dată fiind starea de lucruri, este clar că problema nu va intra pe un făgaș pînă ce nu i se va indica dușmanului un loc oarecare [11]. De aceea i s-a scris și i s-a expediat generalului mai sus amintit o scrisoare de răspuns, indicîndu-i-se, de nevoie, ca o formă de aranjare, drept condiție de bază *(esas)*, una din cele două variante: Cedarea Hotinului și a teritoriului său, sau, dacă se va socoti potrivit, să se dea despăgubiri de război [12].

Numai că, oștile aflate la Rusciuc, precum și în satul Kadiköy fiind doar de 5 000 de oameni, iar aceștia, la rîndul lor, nefiind de nici un folos, de aceea, ferească Allah!, dacă va trebui ca dușmanul să atace o dată Rusciucul, nu va fi posibilă apărarea lui și, ca atare, nu este nevoie să se mai semnaleze ce întorsătură anume vor lua lucrurile. Afară de aceasta, pe malul celălalt, vreo șapte—opt mii de ostași au rămas încercuiți, împreună cu atîtea tunuri și muniții și fără zaherele! De asemenea, pînă în prezent, doar o singură dată, cîțiva ostași, prin îndemnuri, au fost trimiși cu barca, strecurîndu-se, pe o cale oarecare, noaptea, printre dubele *(duba)* dușmane, și s-a întrebat despre starea lor. La întoarcerea lor, ei au spus și au declarat că toți cei aflați dincolo mănîncă, astăzi, carne de cal, fără sare, iar din cauza tunurilor și grenadelor *(humbara)* aruncate de dușmani, zi și noapte, mor, pe de o parte, oameni și animale, și că, cei mai mulți ostași, săpînd cîte un loc, se feresc de ghiulele *(gülle)*.

De asemenea, dincoace, toți comandanții, pînă la slujitorii *(hademe)* Înaltei Porți [13], au fost desemnați pentru paza a cîte unei fortificații *(tabiye)* și sînt atenți și depun eforturi, zi și noapte, pentru porunca de pază, dar, în acest timp, în fiecare zi, printre ostași, apar tot felul de zvonuri și tulburări. Ferească Allah!, dar ei sînt frămîntați de gîndul împuținării ostașilor și de gîndul pentru muniții și zaherele. De aceea, chiar dacă, de azi încolo, oștile obosite de la Rusciuc și oștile, speriate, rămase de malul celălalt, ar veni laolaltă, tot nu va fi de folos, astfel că, în această situație, nu va fi cu putință, în nici un fel, să se dea lupte și să ne apărăm de dușmani. De aceea, într-adevăr, nu a mai rămas altă cale decît aceea de a se găsi, în grabă, o modalitate de a se încheia pacea.

Dacă, zicînd: „Fie ce-o fi!" [14], aș merge personal asupra dușmanului, împreună cu pedestrașii și cu călăreții aflați aici, mă gîndesc că s-ar putea să apară o situație care nu s-a mai întîmplat pînă acum. Allah mi-e martor!

În această privință, nu mă gîndesc la sufletul meu, ci numai la faptul că s-ar putea, ferească Allah!, să cad într-o nenorocire, împreună cu marele amanet [15], pe care îl port la mine, iar atunci, este clar și evident în ce fel anume va fi zdruncinat și păgubit Înaltul Devlet [16], care este binefăcătorul nostru, întrucît, pe lîngă faptul că ostașii tuturor vizirilor și căpeteniilor se află pe malul de dincolo, și cei mai mulți dintre cei din suita mea, precum și dintre ostașii mei de treabă au devenit martiri *(șehid)* sau sînt răniți, iar cei rămași, la rîndul lor, se găsesc pe malul celălalt [17], încît, astăzi, cei rămași lîngă mine sînt foarte puțini.

Tocmai cînd eram cuprins, din această pricină, de mirare nemărginită, ca oceanul, și eram necăjit foarte mult și cînd eram desnădăjduit de ⟨eventuale⟩ urmări, a sosit răspunsul la scrisoarea noastră, amintită mai sus, pe care i-o trimisesem generalului mai sus amintit. În ea se scria și se menționa că preliminariile *(esas)* care fuseseră indicate [18] nu vor putea fi raportate statului Rusiei, dar că, dacă se va propune, drept condiție de bază, ca să fie hotar unul din fluviile *(enhar)* care să merite să devină hotar, atunci, aceasta va fi raportată statului Rusiei și că, întretimp, va fi aranjat și armistițiul.

De aceea, ținîndu-se din nou medjlis, cu toții, în această privință, cînd au fost explicate cererile necurate ale moscovitului *(Moskolu)*, despre care s-a amintit mai sus, s-a dat răspunsul următor: „Nu va fi cu putință, în nici un fel, să-i atacăm pe dușmanii aflați dincoace și să ne apărăm. De aceea, oricum și sub orice formă ar fi, este necesar să se aranjeze, într-un fel, armistițiul *(mütareke)* sau pacea *(musaleha)*, ca să se găsească o posibilitate pentru salvarea noastră, a tuturor, și, îndeosebi, pentru salvarea fraților noștri de credință rămași dincolo" [19].

De aceea, ca răspuns la scrisoarea mai sus amintită a generalului respectiv, i s-a scris, din partea noastră, o scrisoare, propunîndu-se, drept preliminarii, ca să li se cedeze teritoriul cuprins între apele Kundak (?) și Big(?), dintre Prut și Nistru *(Turla)*, sau să fie hotar, ca și în trecut, fluviul Nistru [20], iar în partea cealaltă [21] să fie luată ca bază *(esas)* de hotar rîul Faș [22], și a fost expediată prin Hadji-Esad efendi, locțiitorul primului tezkeregiu [23], iar dacă cel din Rusia nu va fi de acord nici cu această scrisoare, efendiul mai sus amintit a fost sfătuit, verbal, ca să se stabilească, drept condiție de bază, rîul Prut [24]. Dar, oricît s-a străduit efendiul mai sus amintit, potrivit misiunii sale, pentru această modalitate, totuși, datorită împotrivirii moscovitului, nu a fost cu putință să se aranjeze, iar generalul mai sus amintit, la rîndul lui, l-a înapoiat pe efendiul mai sus pomenit fără scrisoare de răspuns, zicînd că: „Răspunsul cuvenit la chestiunea amintită va fi trimis printr-un slujbaș anume".

În scrisoarea lui de răspuns, sosită peste două zile, el a semnalat și a explicat că nici una din condițiile de bază prezentate ceva mai înainte nu merită să fie acceptată, dar că actul de pace [25] va fi aranjat dintr-odată dacă vor fi acceptate, drept condiții de bază, articolele: Hotarul dintre Țara Românească și Moldova [26], iar ca detalii, reînnoirea și extinderea [27] privilegiilor *(imtiyazat)* Țării Românești și ale domnilor *(bey)* ei și garantarea *(kefalet)* lor de cele două state [28], găsirea unei modalități de aranjare, adecvată, pentru liniștea și siguranța celor de neam sîrbesc [29], iar în partea Anatolici, fixarea hotarului [30].

Potrivit acestei formule, generalul mai sus amintit propunea ca, după clarificarea preliminariilor, să se încheie numaidecît pacea, renunțîndu-se la armistițiu.

De aceea, aşa cum s-a arătat mai sus, dat fiind că sfîrşitul războiului este ceva necunoscut, iar în această privinţă s-au dat răspunsuri categorice din partea vizirilor şi a celor din Ogeac, precum şi din partea căpeteniilor, au fost desemnaţi ca împuterniciţi: cadiul ordiei împărăteşti, efendiul cel preţuit [31], şi chehaia *(kethuda)* al nostru, preţuitul agă [32], precum şi scribul de ieniceri [33], Hamid efendi.

De asemenea, scriindu-se o scrisoare de răspuns, ea a fost expediată prin mai sus amintitul Hadji-Esad efendi, propunîndu-se, de nevoie, ca rîul Siret [34] să devină hotar, iar privilegiile Ţării Româneşti *(Eflak)* şi ale domnilor ei *(beyleri)* să fie reînnoite *(tecdid)*, de asemenea, să se găsească o modalitate de aranjare pentru liniştea şi siguranţa celor din Serbia *(Sirblu)*, cu condiţia ca ei să rămînă raiale *(re'aya)* ale Înaltului Devlet, iar hotarul dinspre Anatolia *(Anadolu)* să fie menţinut ca şi în vechime. În afară de acestea, efendiul mai sus amintit a fost sfătuit să încheie o convenţie *(mukavele)* în sensul ca, pentru întreţinerea oştirii aflată ⟨împresurată⟩ pe malul celălalt, să se trimită, de dincoace, o cantitate de zaherele.

Cînd efendiul mai sus amintit a arătat şi a adus la cunoştinţa sus-numitului general care anume este situaţia, atunci, generalul amintit l-a înapoiat pe efendiul mai sus amintit, zicîndu-i că el va da zaherelele necesare pentru oastea mai sus amintită şi a cerut să se scrie, din partea noastră, o scrisoare spre a fi trimisă, de el, către oştirea aflată pe malul de dincolo, iar împuterniciţii-efendiii să fie trimişi numaidecît [35].

De aceea, scriindu-se îndată o scrisoare din partea noastră, către Djelal paşa şi către celelalte căpetenii şi ceilalţi ofiţeri, aflaţi pe malul celălalt, în cuprinsul ei am arătat că generalul mai sus amintit le va da zaherele şi că, atîta vreme cît moscoviţii *(Moskolu)* nu vor trage din tunuri şi din puşti, nici din partea lor să nu se tragă, iar pentru a se cunoaşte cantităţile de zaherele *(zehayir)* ce le vor fi date, să se întocmească condică *(defter)*. De asemenea, potrivit spuselor celui amintit mai sus [36], scrisoarea i-a fost trimisă generalului mai sus amintit, spre a fi expediată celui amintit, precum şi celor amintiţi mai sus [37].

În scrisoarea de răspuns, sosită în cîteva ceasuri, din partea sus-numitului ⟨Kutuzov⟩, printr-un slujbaş, el a explicat, în mod clar, că nu va fi posibilă schimbarea hotarului dinspre Orient *(Şark)* [38], iar slujbaşul, purtătorul scrisorii mai sus amintite, la rîndul lui, a declarat că oştile celor două părţi vor trebui să rămînă la locurile lor, pînă ce împuterniciţii celor două părţi vor discuta condiţiile păcii şi le vor încheia şi pînă ce vor fi schimbate scrisorile de confirmare *(tasdikname)*.

De aceea, adunîndu-i din nou pe vizirii prezenţi, precum şi pe cei din Ogeac şi căpeteniile, le-am spus astfel:

„Iată, aţi luat cunoştinţă de cererile moscovitului, care nu pot fi acceptate în nici un fel, adică, aţi aflat de hotarele de care vorbeşte el. Fiecăruia dintre voi v-am propus, în mod separat, ca să ne războim şi voi mi-aţi răspuns. Acum ce veţi avea de spus? Eu pot să-mi sacrific sufletul pe calea credinţei şi a Înaltului Devlet. Decît să acceptăm astfel de cerere, mai bine să mergem cu toţii asupra duşmanului. Dacă preaînaltul Allah ne va ajuta să obţinem victorie, atunci, chestiunea păcii s-ar uşura".

Atunci, ei au zis aşa: „Noi nu ştim de hotarul din Anatolia sau din Rumelia *(Rumeli)* ! Noi nu mai avem putere şi nu mai sîntem în stare să ne luptăm şi să ne apărăm. Ca atare, a devenit obligatoriu *(farz)* să se încheie pace, oricum ar fi ea, pentru salvarea fraţilor noştri de credinţă aflaţi pe partea cealaltă".

Măreţul Allah ne-a pus în situaţia de a accepta această modalitate! De aceea, de nevoie şi potrivit cerinţei, înmînîndu-li-se efendiilor mai sus amintiţi o scrisoare de împuternicire *(ruhsatname)*, ei au fost trimişi spre Giurgiu *(Yerkökü)*, în ziua de vineri, a opta zi a acestei ilustre luni a lui şevval [39].

De asemenea, spre a fi văzute de persoana voastră vizirală, au mai fost puse şi expediate persoanei voastre vizirale, împreună cu depeşa *(nemika)* noastră sinceră, şi mahzarul şi ilamul *(i'lâm)*, care au fost date din partea tuturor, pentru a fi prezentate la Poartă, şi scrisorile sosite, mai înainte sau mai tîrziu, din partea generalului mai sus amintit, precum şi copiile *(suret)* scrisorilor de răspuns, scrise din partea noastră, copia scrisorii adresate celor aflaţi ⟨împresuraţi⟩ în partea cealaltă ⟨a Dunării⟩, precum şi copia scrisorii de împuternicire *(ruhsatname)* care le-a fost predată efendiilor mai sus amintiţi [40].

De asemenea, a fost însărcinat şi trimis, în această privinţă, locţiitorul de ceauşbaşi [41], supusul Bekir bei, ca să facă arz şi să semnaleze împărăţiei sale *(mülükâne)*, raportul persoanei noastre sincere, în mod deschis şi întocmai, privind situaţiile create şi să explice, de asemenea, şi prin viu grai stările de lucruri ce s-au întîmplat.

De aceea a fost scrisă această scrisoare *(kaime)* prietenească şi a fost expediată persoanei voastre fericite, arătîndu-se că, dacă chestiunea mai sus amintită nu a fost discutată cu toţii şi dacă, în această privinţă, nu a fost obţinut pînă acum răspunsul cuvenit, potrivit semnalărilor noastre anterioare [42], se lasă pe seama efortului persoanei voastre vizirale semnalarea ei, cu o clipă mai de vreme, persoanei noastre sincere. Cu voia preaînaltului Allah, la sosirea ei, cînd persoana voastră vizirală va afla că şi de acum încolo vor fi semnalate persoanei voastre fericite chestiunile *(madde)* ce se vor ivi şi de acum încolo în legătură cu cele amintite mai sus, sperăm să depuneţi eforturi pentru a trece la fapte, potrvit celor scrise.

La 10 L., anul ⟨12⟩26.

Sigiliul: Ahmed, robul lui Allah!

Deasupra textului: „Allah e generos şi ne bizuim pe mărinimia lui! Allah hotăreşte şi este măreţ! Din această scrisoare *(kaime)*, precum şi din ilam *(i'lâm)* şi din mahzar rezultă clar evenimentele ce au avut loc. Astfel, demnitarii de încredere, de aici, precum şi agalele de ieniceri *(Ocak)* şi ceilalţi, de trebuinţă, să fie adunaţi şi, citindu-se în faţa tuturor, să li se declare şi să li se aducă la cunoştinţă care anume este situaţia, iar răspunsurile lor, demne de luat în seamă, în această privinţă, oricum ar fi ele, după şeriat şi după lege [43], să mi se facă arz cu raport scris *(takrir)*. De asemenea, să se depună eforturi mari şi străduinţe desăvîrşite pentru a fi expediate porunci, unele după altele, în sensul ca cei care au fost însărcinaţi, din partea Rumeliei, pentru expediţie, să se grăbească să ajungă cu un pas mai repede şi cu un ceas mai de vreme acolo unde au primit poruncă să meargă" [44].

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., nr. doc. nu apare clar în microfilm. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 125—126.

---

[1] Oastea otomană trecuse în nordul Dunării, în apropiere de Giurgiu, dar, fiind forţată de armatele ruseşti, o parte a rămas încercuită în nordul Dunării (pentru unele detalii, vezi Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. II, supl. I, p. 623 şi urm. iar marele vizir, cu cei din suita sa, precum şi o parte din oaste au reuşit să treacă din nou în sudul Dunării, la Rusciuc.

[2] *Ocak;* aici în sens de „ienicerime".

[3] Aici nu se menţionează numele celui trimis în solie la ruşi, dar mai departe apare: *Hadji-Esad efendi*, locţiitorul primului tezkeregiu.
[4] *Kutuzof;* M. I. Kutuzov, comandantul oştilor ruseşti din Principate în această perioadă.
[5] *Bilâ cevapnâme.*
[6] *Küçük Fonton;* Fonton cel mic (Fonton Jr.); Anton Fonton.
[7] În sudul Dunării, la Rusciuc.
[8] Se referă la oştile otomane rămase împresurate în nordul Dunării, aşa cum se explică şi mai departe, în acelaşi document.
[9] Chehaiaua marelui vizir era Mehmed-Said Galib Efendi, cel care avea să ducă tratativele de pace cu ruşii atît la Giurgiu, cît şi la Bucureşti, pînă la încheierea păcii.
[10] *Ordu-i Hümayun kadısı.*
[11] *Bir mahal*, în sensul de „pînă ce nu va fi cedat un teritoriu oarecare",
[12] *Tazmin-i masarif-i seferiyye.*
[13] *Bâb-i Âli*
[14] *Bâd-a-bâd*).
[15] *Emanet-i uzma.* Este vorba de sigiliul de mare vizir. Se spune că sigiliul de mare vizir încăpuse în mîinile ruşilor, dar a fost înapoiat pentru a se putea coresponda cu generalul Kutuzov în mod oficial (vezi Hurmuzaki, *op. cit.*, vol. III, supl. I, *1709—1812*, Bucureşti, 1887: *Memoriile generalului Langeron)*, dar această relatare nu pare verosimilă.
[16] *Devlet-i Âliyye.*
[17] Încercuiţi de ruşi, în nordul Dunării.
[18] Cedarea Hotinului, cu împrejurimile sale, sau despăgubiri de război.
[19] Se referă la oastea rămasă în nordul Dunării.
[20] *Turla nehri.*
[21] În Anatolia (spre Caucaz).
[22] *Faş nehri* (= Poti).
[23] *Büyük tezkereci vekili.*
[24] *Prut nehri.*
[25] *Sened-i musaleha.*
[26] Este vorba de: „hotar pe Milcov".
[27] *Tecdid ve temdid.*
[28] *Devleteyn*, în sensul de Imperiul otoman şi Rusia.
[29] *Sırb Milleti.*
[30] Adică, hotarul să fie precizat încă cu prilejul discutării preliminariilor.
[31] Müftüzade Ibrahim Selim Efendi (deci el apare primul în ordinea delegaţilor otomani).
[32] Mehmed-Said Galib Efendi (ulterior, el va trece în fruntea delegaţiei otomane).
[33] *Yeniçeri kâtibi;* Abdülhamid Efendi.
[34] *Siret nehri.*
[35] Această parte nu apare clar în microfilm, dar se poate deduce.
[36] A generalului Kutuzov.
[37] Lui Djelal paşa şi celorlalte căpetenii otomane, care se aflau încercuiţi pe malul stîng al Dunării şi care vor avea, potrivit înţelegerilor ulterioare, un statut de „ostateci", deşi nu va fi respectat întocmai.
[38] În sensul că fiecare parte va rămîne pe loc (principiul: *uti possidetis)*.
[39] *8 şevval 1226* = 26 octombrie 1811.
[40] Unele din aceste documente au fost depistate din arhivele turceşti (din Istanbul), iar cîteva din ele au fost incluse în volumul de faţă.
[41] *Çavuşbaşı vekili.*
[42] Marele vizir se referă la alte propuneri făcute de el anterior, prin corespondenţele expediate mai înainte.
[43] *Şer'an ve kanunen.*
[44] Rezoluţia sultanului Mahmud al II-lea.

196 **1811 noiembrie 1** *(1226 şevval 14)* **Giurgiu**

Raport prin care împuterniciţii Porţii otomane îi comunică marelui vizir Ahmed paşa conţinutul primei convorbiri de pace cu delegaţii Rusiei, desfăşurată la Giurgiu, în ziua de joi, 1 noiembrie 1811.

Procesul verbal al primei convorbiri care a avut loc între împuterniciţi-efendii ai Înaltului Devlet şi delegaţii Rusiei, la Giurgiu *(Yerkökü)*, în ziua

de joi, a paisprezecea zi a generoasei luni şevval din anul acesta 1226, în cortul de convorbiri pregătit de partea rusă:

În ziua menţionată mai sus, făcîndu-se întrunire în cortul amintit, după îndeplinirea ceremonialului obişnuit de bun-venit, şi după golirea medjlisului [1], împuterniciţii Rusiei, începînd să vorbească, au zis: „Dat fiind că baş-generalul [2] doreşte foarte mult pacea, de aceea, pînă la sosirea, în partea voastră, a scrisorii împărăteşti de învoire [3], pentru a nu rămîne dificultăţi, el ne-a însărcinat pe noi ca să se discute, încă de pe acum, articolele păcii, iar după sosirea scrisorii împărăteşti de împuternicire, să se încheie cu adevărat chestiunea".

Din partea aceasta li s-a spus astfel: „Şi fericitul nostru efendi, marele vizir [4], la rîndul său, însărcinîndu-ne pe noi pentru reînnoirea prieteniei dintre aceste două state ocrotite, care sînt vechi prietene, aşa cum a scris către baş-general şi i-a semnalat, el va obţine şi scrisoarea împărătească de împuternicire, din care pricină ne aflăm întruniţi în acest loc. Cu ajutorul şi cu sprijinul măreţului Allah, pregătindu-se cu bine clauzele păcii, în timpul convorbirilor va sosi, cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, şi scrisoarea împărătească de împuternicire şi treaba se va termina cu bine".

Cînd s-a răspuns astfel la introducerea de mai sus [5], sus-numiţii au zis: „Întrucît, pînă la sosirea scrisorii împărăteşti de împuternicire, se va discuta doar aşa şi deoarece scrisorile de împuternicire, date vouă, din partea serdarului cel glorios, şi nouă, din partea baş-generalului, nu au fost prezentate, dacă doriţi, ele pot fi prezentate mîine".

Atunci, de dincoace, li s-a spus astfel: „Dat fiind că şi unii şi alţii ştiu că cele două părţi sînt împuternicite, deocamdată nu este nevoie de acest lucru şi ele pot fi prezentate de acum încolo, potrivit obiceiului." Sus-numiţii, la rîndul lor, au întrebat: „În acest caz, să începem discutarea chestiunilor?", iar de dincoace s-a arătat că sîntem de acord. Atunci, sus-numiţii, începînd să vorbească, au spus următoarele: „Pentru a constitui unul din preliminariile păcii, baş-generalul doreşte ca, ţara Moldovei [6], precum şi întreg Bugeacul, care se numeşte Basarabia *(Serabya)* şi care se află înlăuntrul Moldovei, rămînînd statului Rusiei, între cele două state hotarul să se stabilească la hotarul dintre Moldova şi Ţara Românească şi pe canalul Sfîntu Gheorghe [7] de la Dunăre".

Iar de dincoace, li s-a spus astfel: „Articolul acesta, privitor la hotar, fiind clar în corespondenţele dintre efendiul nostru marele vizir şi baş-general, iar baş-generalul vorbind, în scrisoarea sa, de un fluviu *(nehir)* care să merite să fie hotar între cele două părţi, în scrisoarea de răspuns, de după aceea, a marelui vizir fusese semnalat ca rîul Siret să devină hotar. Ca atare, după stabilirea acestei chestiuni, a rîului, uitîndu-ne pe hartă, se poate discuta şi articolul privitor la canalul de pe Dunăre".

Atunci, sus-numiţii au zis: „Întrucît hotarul dintre cele două ţări [8] s-a stabilit din trecut şi este vechi, de aceea, pentru ca teritoriile celor două ţări să nu se amestece între ele şi să fie delimitate şi stabile, baş-generalul doreşte, cu hotărîre, ca hotarul să fie fixat în felul acesta. De asemenea, întrucît se include în hotar şi articolul privitor la canal *(Boğaz)* să fie discutat împreună, iar acest hotar va fi ferit de orice necazuri".

Dar de dincoace li s-a spus astfel: „Fluviul este hotarul ferit de necazuri. Şi în războiul trecut hotarul fusese stabilit tot pe fluviu [9]. De vreme ce hotarul nu se va fixa pe fluviu, neînţelegerile şi disputele nu vor lipsi. Afară de aceasta, fiind consemnate copiile numeroaselor corespondenţe ale baş-generalului cu măria-sa marele vizir, în care el vorbeşte de faptul ca un fluviu

mare să constituie hotarul între cele două state, de aceea ele pot fi prezentate". Atunci, sus-numiţii au zis: „Dificultăţile de acest fel, pe care le arătaţi domniile voastre, provoacă uimire! Faţă de Moldova şi Bugeacul, care se lasă Rusiei, Ţara Românească, rămasă Înaltului Devlet, este mai deosebită. În afară de aceasta, hotarul dintre cele două ţări fiind cunoscut din trecut şi pînă acum, cum s-ar putea trece peste acest hotar?".

De dincoace, răspunzîndu-li-se, li s-a zis astfel: „Dacă se caută deosebiri, atunci, pe teritoriul rămas în partea cealaltă [10] se găsesc mai multe cetăţi, iar în astfel de chestiuni, cetăţile se iau în consideraţie. Îndeosebi, în corespondenţele baş-generalului se găsea formula: *fluviu (nehir)*, iar apoi, cînd, vorbind despre preliminarii, se referise la *Ţara Moldovei*, atunci, din partea serdarului cel glorios i se scrisese despre *rîul Siret* [11], la care venise răspunsul, zicîndu-se că: « *este posibil ca acest lucru să fie aranjat şi îndreptat* ». Ca atare, efendiul nostru marele vizir ştie că acest articol a fost stabilit, iar pe noi ne-a însărcinat în felul acesta".

Atunci, sus-numiţii au spus: „În cuvintele: « *Se poate aranja şi este cu putinţă* », din corespondenţe, fiind vorba de opinie, din ele nu rezultă angajamente. Acum, în legătură cu hotarul Moldovei, şi noi, la rîndul nostru, am fost însărcinaţi tot din partea baş-generalului. Pe de altă parte, dacă se va stabili Siretul, atunci, teritoriul din Moldova, care va rămîne dincoace [12], este productiv şi fertil, pe cînd teritoriul Moldovei de dincolo de Siret este nefertil şi se compune, în cea mai mare parte, din mlaştini. De asemenea, dintre cetăţi, doar Ismailul rămînînd la cap de hotar, celelalte se găsesc îndărăt, în interiorul ţării [13] şi cui i-ar fi de folos aceasta? [14]. Ca atare, nu merită să fie serhat. Dar dacă ne referim la cetăţi, atunci, sînt de folos cele ca: Brăila *(Ibrail)*, Giurgiu *(Yerkökü)*, Turnu *(Kule)*, Isaccea *(Isakcı)* şi Tulcea, care ar trebui să rămînă Înaltului Devlet".

Atunci, ca răspuns, şi din partea aceasta, li s-a vorbit astfel: „Din teritoriul Moldovei, teritoriul rămas dincoace de Siret fiind foarte mic, nici nu poate fi socotit o ţară. De asemenea, de fapt, partea de dincolo de Siret este productivă şi fertilă, iar dacă cea mai mare parte este mlăştinoasă, atunci de acolo să se fixeze hotarul şi ea să fie lăsată dincoace. De asemenea, dintre cetăţile pe care le-aţi enumerat, Tulcea şi Isaccea aflîndu-se pe partea cealaltă [15], nu poate fi discuţie în legătură cu ele, iar dincoace, cetatatea care va rămîne la hotar este doar Brăila, întrucît Giurgiu şi Turnu *(Kule)* se găsesc departe, în interiorul Ţării Româneşti. Acestea nu se referă, de fapt, la chestiunile în discuţie. Le-am spus doar ca răspuns la expresia « deosebiri » la care s-a făcut referire. De asemenea, s-a spus : « Corespondenţele şi scrisorile de mai înainte ale baş-generalului nu se socotesc din angajamente ». Or, misiunea noastră, precum şi venirea şi trecerea noastră în partea aceasta se datoresc faptului că s-a pomenit de hotar în partea stîngă a rîului Siret". Cu acest răspuns, s-a insinuat că rîul mai sus-amintit va rămîne Înaltului Devlet. Atunci, sus-numiţii au spus: „De vreme ce se spune ca malul drept să fie al Înaltului Devlet, iar cel stîng să fie al Rusiei, această expresie [16] presupune şi faptul că trebuie să fie şi este necesar să fie vorba şi de « mijloc ». Dacă ar rămîne, în general, expresia « *malul stîng* », atunci trebuie să se interzică şi celelalte trebuinţe, ca adăpatul vitelor de la rîu, precum şi pescuitul, iar aceasta ar duce la certuri".

Din partea de dincoace, de asemenea, li s-a răspuns astfel: „Acestea sînt lucruri care au fost rezolvate în zilele de pace în mod prietenesc, iar acum nu pot provoca discuţii".

Atunci, sus-numiţii, la rîndul lor, răspunzînd şi insistînd foarte mult, din această pricină s-au pus întrebări şi s-au dat răspunsuri, care au dus chiar şi la discuţii controversate. Într-adevăr, se obişnuieşte ca hotarul pe fluvii să fie socotit de la mijloc. Dar scopul adevărat al discutării acestei chestiuni a fost pentru a-i lăsa pe ruşi descoperiţi în ceea ce priveşte pretenţiile lor de mai înainte pentru participare la Canalul Sulina, precum şi în legătură cu insula din faţa Galaţiului *(Kalas)*, ca şi pentru alte cîteva modificări, iar în felul acesta să se poată obţine de la sus-numiţii cuvîntul pentru posibilitatea reluării articolelor asupra cărora se purtaseră discuţii mai înainte. De aceea, de dincoace, luîndu-se din nou cuvîntul, li s-a spus astfel:

„Dacă, în legătură cu clauzele discutate, şi noi, la rîndul nostru, ca orice om, am făcut unele erori, atunci, de aici încolo ele vor fi arătate şi corectate". Sus-numiţii, la rîndul lor, recunoscînd după aceea, formularea articolului mai sus amintit a fost corectată, zicîndu-se: « Să se socotească mijlocul rîului Siret ».

După aceea, sus-numiţii au întrebat de articolul privitor la şederea beilor mazili [17], ⟨articol⟩ care fusese condiţionat de învoire din partea măriei sale marelui vizir, neluîndu-se vreo hotărîre înainte de clauza referitoare la privilegiile celor două ţări [18]. La aceasta, li s-a explicat că de problema respectivă a fost întrebat măria sa cel amintit mai sus [19], dar nu a sosit încă răspunsul, iar cînd va veni, atunci va fi explicat.

După aceea, sus-numiţii au prezentat o hîrtie în limba franceză[20] cuprinzînd unele adausuri la articolul referitor la condiţiile de vînzare şi de aranjare ale proprietăţilor *(emlâk)* şi lucrurilor aparţinînd locuitorilor care se află pe teritoriile Moldovei şi Bugeacului, cedate Rusiei [21], precum şi articolul referitor la aceea de a nu se pune piedici celor care, locuind astăzi în ţările Înaltului Devlet şi avînd avuţii şi lucruri pe teritoriul cedat, doresc să se ducă şi să locuiească acolo, ca şi la vînzarea proprietăţilor lor de dincoace [22] şi la stabilirea termenelor pentru acestea. De asemenea, ei cerînd discutarea lor, s-a stabilit ca cele scrise în hîrtia mai sus amintită să fie discutate după ce vor fi traduse. În felul acesta, s-a încheiat medjlisul.

Cînd înălţimea voastră va lua cunoştinţă, porunca şi firmanul aparţin măriei sale care porunceşte![23].

Însemnare, deasupra textului:

„Procesele verbale *(mazbata)* ale convorbirilor care s-au desfăşurat, în anul 1227 [24], în oraşul Bucureşti [25] locul de convorbiri, între delegaţii Rusiei [26] şi primul împuternicit, Galib-Efendi, chehaiaua marelui vizir [27], al doilea împuternicit Müftüzade Ibrahim Selim-Efendi, cadiul oştii împărăteşti [28], şi al treilea împuternicit, Abdülhamid-Efendi, scribul ienicerilor Înaltei Curţi [29].

Suret. TKSMA, D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 885—886. (vezi şi Başbak. Arşivi, fd. H.H., nr. 41 284 D.).

[1] În sensul de plecarea celor care nu aveau dreptul de a asista la convorbiri.
[2] Kutuzov (Mihail Ilarionovici).
[3] *Ruhsatname-i hümayun*, aici în sensul de „scrisoare împărătească de împuternicire".
[4] Ahmed paşa (Trabzonlu, Laz), marele vizir.
[5] A delegaţiei Rusiei (Andrei Italinski, generalul Sabaneev, Iosif Fonton şi Anton Fonton).
[6] *Memleket-i Bogdan.*
[7] *Hızır-Ilyas Boğazı.*

[8] *Memleketeyn*, în sensul de Moldova și Țara Românească.
[9] Aluzie la Nistru (Tratatul de la Iași din 1792).
[10] Adică Moldova și Bugeacul, care urmau să rămînă Rusiei.
[11] *Siret nehri.*
[12] Adică în Imperiul otoman (delegații aflîndu-se la Giurgiu).
[13] Adică în interiorul Rusiei.
[14] Documentul s-a deteriorat, dar rezultă sensul de mai sus.
[15] Adică în sudul Dunării.
[16] „Rîul Siret".
[17] Este vorba de domnii mazili din Moldova și Țara Românească.
[18] *Memleketeyn imtiyâzâtı.*
[19] Marele vizir.
[20] *Fransız lisanınca.*
[21] Este vorba de locuitorii din teritoriile cedate, care ar dori să treacă în Imperiul otoman.
[22] Din Imperiul otoman.
[23] Documentul nefiind datat, s-a luat în considerare data ședinței.
[24] Aici se face referire la convorbirile de la București, care au continuat pe cele începute la Giurgiu.
[25] *Bükreş kasabası.*
[26] *Rusya murahhasları.*
[27] *Kethuda-i Sadr-ı âli.*
[28] *Ordu-i Hümayun kadısı.*
[29] *Kâtib-i Yeniçeriyan-ı Dergâh-ı âli.* La convorbirile de la Giurgiu, pînă la sosirea hatt-i-humaiunului de împuternicire, șeful delegației otomane a fost Müftüzade Ibrahim Selim Efendi, al doilea împuternicit Mehmed-Said Galib Efendi, iar al treilea împuternicit Abdulhamid Efendi, interpretul principal fiind Dimitrie Moruzi (marele dragoman). Cel mai activ s-a dovedit însă Mehmed-Said Galib Efendi, care, ulterior, a și preluat conducerea delegației otomane.

197 **1811 noiembrie 2** *(1226 şevval 15)* **Giurgiu**

Raport prin care împuterniciții otomani, aflați la Giurgiu, îi comunică marelui vizir Ahmed pașa modul de desfășurare a celei de-a doua convorbiri de pace cu delegații Rusiei. S-a convenit ca hotarul să fie stabilit pe apa Siret (din Moldova), precum și pe brațul Sulina.

Procesul-verbal al celei de-a doua convorbiri care a avut loc între împuterniciți-efendii ai Înaltului Devlet [1] și delegații Rusiei [2], în ziua de vineri, a 15-a zi a generoasei luni șevval din anul acesta 1226, la Giurgiu, în cortul destinat pentru convorbiri:

La medjlisul care avusese loc in ziua precedentă, din partea delegaților Rusiei se declarase ca hotarul să fie stabilit la vechiul hotar dintre cele două țări *(Memleketeyn)*[3], iar de dincoace se pomenise ca hotarul să se fixeze pe rîul Siret. În cele din urmă, se spusese ca delegații Rusiei să ceară aprobarea baș-generalului [4], iar cele două părți reflectînd asupra acestui articol, să se discute din nou în ziua următoare și în felul acesta, se încheiase medjlisul amintit mai sus.

De aceea, în ziua aceasta, vineri, făcîndu-se întrunire în cortul de care s-a pomenit mai sus, după îndeplinirea ceremonialului de întrebări despre sănătate, de ambele părți, cînd medjlisul a fost golit [5], delegații Rusiei au început să vorbească, zicînd:

„Este adevărat că baș-generalul nu s-a convins de argumentele care au fost explicate ieri din partea domniilor voastre pentru hotarul la Siret. Numai că, de vreme ce, încă de la început, această clauză fusese preludiul pentru discuțiile de pace, de aceea, pentru a constitui și din partea sa drept semn de aprobare, potrivit semnalării voastre, acceptase ca rîul Siret să fie stabilit hotar între cele două state. Ca atare, se speră ca, modestia și respectul arătate

de el, în legătură cu această acceptare, fiind apreciate şi de către domniile voastre, drept răspuns, în privinţa celorlalte discuţii, ce vor fi duse de acum încolo, să depuneţi străduinţe ca ele să fie folositoare". Atunci, din partea aceasta, de asemenea, li s-a spus astfel: „Noi ştiam încă de la început că baş-generalul este îngăduitor şi drept, aşa că a dovedit şi de astă dată aşteptarea noastră. De aceea, cu voia preaînaltului Allah, se vor depune eforturi şi străduinţe, de ambele părţi, şi în ceea ce priveşte înlesnirea celorlalte chestiuni".

După aceea, sus-numiţii s-au declarat, astfel, de acord în această privinţă, iar apoi, cu scopul de a începe de la fixarea gurilor Dunării [6], au zis astfel: „După cum s-a pomenit ieri, trebuie să fie hotar şi braţul Sfîntul Gheorghe" [7]. Dar din partea aceasta, răspunzîndu-li-se, s-a spus aşa: „Este adevărat că ieri nu s-a intrat în discutarea lui, ci urma să ne uităm pe hartă. Ulterior, a fost studiată harta. Dacă braţul Sfîntu Gheorghe ar trebui să devină hotar, în felul în care cereţi domniile voastre, atunci Înaltului Devlet nu i-ar mai rămîne canal la Dunăre *(Tuna)*. Întrucît s-a stabilit articolul privitor la Siret, de la locul de vărsare a Siretului în Dunăre, mai departe, se ajunge la braţul Chilia [8] mergîndu-se pe malul Dunării; acest braţ ar deveni comun. Aceasta nu ar lăsa loc nici unei neînţelegeri şi gîlceviri".

Atunci, sus-numiţii, scoţînd harta, au zis: „Braţul Chilia fiind la suprafaţă şi îngust, acolo nu lucrează bărcile şi nu va fi de folos, astfel că este tot una dacă va fi sau nu în partea Rusiei. În felul acesta, Dunărea fiind departe de Rusia, nu vom avea foloase din teritoriul părăsit, [9] deoarece folosul se obţine prin negoţ. Braţul Sfîntu Gheorghe fiind calea Dunării, este natural ca acesta să devină hotar. De asemenea, mai sus amintitul braţ nerămînîndu-ne nouă, ci partea dreaptă aparţinînd Înaltului Devlet, el ar deveni comun şi ar fi de folos ambelor părţi".

Din partea aceasta, contestîndu-se, li s-a pus întrebarea: „În clauzele de acest fel trebuie cîntărite ambele părţi. De fapt, braţul Sfîntu Gheorghe, la rîndul său, nefiind circulat, chiar dacă ar fi comun, nu ar trebui, în cazul acesta, să se închidă drumul Înaltului Devlet?". Atunci, sus-numiţii au zis: „Pretenţia din partea noastră pentru braţul Sfîntu Gheorghe nu înseamnă să se închidă drumul Înaltului Devlet, ci scopul este ca, un mal al acestui braţ rămînînd la voi, iar celălalt la noi, el să devină comun".

De dincoace, răspunzîndu-se iarăşi, s-a spus astfel: „De vreme ce fusese înlăturată pretenţia voastră în legătură cu hotarul la Dunăre, potrivit spuselor voastre de acum, iese din nou la iveală pretenţia de hotar la jumătatea Dunării, deoarece, luînd cele trei braţe de la Dunăre, cereţi ca noi să avem în comun un singur canal. De aceea vă întrebăm. Aceasta nu contravine înjumătăţirii?"

Sus-numiţii, negăsind răspuns, au zis astfel: „Aşa ne-a sfătuit baş-generalul. Braţele Sfîntu Gheorghe şi Sulina *(Sünne)* şi Chilia *(Kili)*, împreună cu toate insulele aflate între ele, vor trebui să ne rămînă nouă, deoarece, dacă nu va fi aşa, atunci nu vor lipsi certuri şi gîlcevi, de ambele părţi, nici pentru insule".

Din partea aceasta, arătîndu-se îngrijorare, s-a spus astfel: „Această chestiune înseamnă tot pretenţie de hotar la jumătatea Dunării. Or, fusese înlăturată, mai înainte, vorba despre acest lucru. De asemenea, nu se cuvine ca orice lucru să fie lăsat pe seama baş-generalului. Dacă şi noi am spune: «aşa ne-a sfătuit pe noi efendiul nostru marele vizir», atunci treaba s-ar opri pe loc. Dacă ar fi trebuit aşa, ca orice lucu să fie lăsat pe seama altuia, atunci nu ar mai fi fost nevoie să mai fie desemnaţi împuterniciţi. Ceea ce ştim noi, este că hotarul îl formează rîul Siret, iar teritoriul părăsit, de dincolo de el, merge pe malul Dunării şi se sfîrşeşte la braţul Chilia. În ceea ce priveşte

chestiunea dacă funcționează sau nu, acestea nu se află în pretențiile de la preliminarii, astfel că, pretenția cu privire la canal este ceva nou scos la iveală. Dacă se cere canal, atunci statul Rusiei poate deschide de acum încolo și brațul Chilia și îl poate folosi".

Atunci, sus-numiții, împotrivindu-se cu unele argumente referitoare la dificultățile deschiderii unui nou canal, au insistat pentru fixarea hotarului la brațul Sfîntu Gheorghe. De aceea, de dincoace, s-a arătat din nou împotrivire, zicîndu-se: „Dacă există într-un loc trei canale, cum se poate pretinde stăpînirea tuturor și cum se poate cere ca un singur canal să devină comun?".

Ca răspuns la aceasta, sus-numiții, la rîndul lor, au zis astfel: „Oare propunerea care ni se face nouă pentru brațul Chilia este o împărțire egală? Deși brațul Chilia apare cu numele său și este desemnat pe hărți, totuși, în clipa de față nu lucrează și nu folosește la ceva, încît este ca și inexistent. De aceea, brațul Sfîntu Gheorghe fiind utilizabil, vrem ca acesta să rămînă comun între noi".

Atunci, din partea aceasta, de asemenea, s-a spus: „Să ne uităm pe hărțile noastre proprii". Zicînd astfel, ne-am ridicat și ne-am dus la celălalt cort, de alături, instalat pentru pauză, și, uitîndu-ne la mai multe hărți, după multe reflectări, am zis că: „pînă ce aceste pretenții nu vor fi coborîte la o limită de ambele părți, gîlcevile nu vor lua sfîrșit". Iar delegații Rusiei, la rîndul lor, spuseseră că: „brațul acesta Sfîntu Gheorghe ne-a fost sfătuit de către baș-general, încît nu putem să cedăm". De aceea s-a presupus că aceștia nu vor putea hotărî, singuri, asupra acestei chestiuni.

Ca atare, sus-numiții au fost anunțați că va fi trimis dragomanul Divanului [10] pentru a i se explica, această chestiune, baș-generalului însuși și pentru a se înțelege ceea ce dorește el în mod categoric, iar sus-numiții, la rîndul lor, au socotit-o ca potrivită. De aceea, alăturîndu-i-se Fonton-Junior [11], dragomanul cel pomenit mai sus a fost trimis la baș-general, împreună cu sus-numitul Fonton, iar după expunerea situației, baș-generalul respectiv le-a zis astfel: „În legătură cu canalul Sfîntu Gheorghe au fost prezentate atîtea dificultăți! Brațul Chilia, de asemenea, după cum îmi este cunoscut și după cum am constatat eu însumi, așa cum trebuie, cu ocazia șederii mele în părțile acelea, nu folosește la nimic și nu pot trece prin el bărcile, încolo și încoace. Așa că, nu poate fi numit canal. De aceea trebuie schimbat acest articol. Astfel, cu condiția ca ei să renunțe la cuvîntul „Chilia", eu, la rîndul meu, renunț la brațul Sfîntu Gheorghe, pentru ca hotarul dintre cele două state să fie stabilit pe brațul Sulina. În felul acesta, partea sa dreaptă va rămîne Înaltului Devlet, iar partea stîngă va rămîne Rusiei. În felul acesta, de la Siret în jos, hotarul adevărat va fi cursul Dunării—Mare"[12].

În afară de acestea, vrînd să dovedească faptul că, în orice caz, este binevoitor, el a mai spus: „Iată, vă declar cît anume sînt de binevoitor! De vreme ce o chestiune nu-mi este semnalată cu claritate din partea statului meu și dacă există semne de înțelegere în privința înlesnirii în pricina respectivă, atunci eu pot să-mi iau asupra mea aranjarea acelei chestiuni, și pot să scriu și să conchid, zicînd că: „S-a încheiat așa, pentru că așa se cuvenea!". După aceea, el a mai adăugat: „Eu, la rîndul meu, doresc o bunăvoință din partea împuterniciți-efendiilor. Astfel, în fața Galațiului *(Kalas)* și în apropiere de Galați se află o insulă mică [13], unde nu se poate locui și nu se pot construi fortificații *(tabiya)*, dat fiind că primăvara și iarna este inundată. Întrucît Dunărea-Mare curge prin amîndouă părțile ei, trebuie clarificată. Deși nu este ceva de folos, totuși, în afară de faptul că este foarte aproape de Galați, încît se pot arunca cu pietre în locuințele de acolo, locuitorii Galațiului,

mai iau şi lemne de acolo şi pescuiesc în jurul ei. De aceea, în mod excepţional, doresc ca această insulă să fie lăsată Rusiei".

Sus-numitul dragoman al Divanului, venind, a explicat cele spuse de el [14]. Afară de aceasta, cînd, ridicîndu-ne, ne-am dus iarăşi în cortul de convorbiri, atunci, — întrucît Fonton, la rîndul său, care se dusese împreună la baş-general, venind, le explicase delegaţilor Rusiei aceste declaraţii ale baş-peneralului — sus-numiţii, deschizînd vorba, au spus astfel: „Dat fiind că, gentru a desăvîrşi respectul său deplin, baş-generalul a acceptat, din bunăvoinţă, ca partea dreaptă a braţului Sulina [15] să aparţină Înaltului Devlet, iar partea stîngă să aparţină Rusiei, astfel ca, din cele trei braţe, unul şi jumătate să vă rămînă vouă, iar unul şi jumătate să ne rămînă nouă, de aceea se va hotărî în felul acesta". Nefiind altă posibilitate şi socotindu-se bine, ca braţul Sulina să ne fie, totuşi, în mînă, de aceea, din partea aceasta, s-a răspuns după cum urmează: „Este adevărat că baş-generalul a arătat şi în felul acesta dreptate în aranjarea chestiunii. De aceea noi, la rîndul nostru, am socotit potrivită această formulă".

După aceea, sus-numiţii au întrebat astfel, în legătură cu articolul privitor la insula mică din faţa Galaţiului: „Aţi acceptat şi ceea ce vi s-a explicat, prin mijlocirea dragomanului, de către baş-generalul în privinţa insulei?". Atunci, uitîndu-ne pe hartă, după multe discuţii şi gîlceviri, sus-numiţii au declarat cu tărie cuvintele baş-generalului, în legătură cu faptul ca mai sus amintita insulă, din faţa Galaţiului, să le rămînă lor şi au zis astfel: „Suprafaţa acestei insule fiind foarte mică şi nefiind locuită şi, de asemenea, inundîndu-se primăvara şi în alte vremuri, ea nu foloseşte la nimic, dar locuitorii din Galaţi au unele foloase mici, cum ar fi pescuitul şi aducerea de lemne. Doar pentru acestea se doreşte ca ea să rămînă în partea Rusiei".

Punîndu-li-se întrebarea: „În ce parte anume a Dunării-Mare se află această insulă?", ei au spus: „Dunărea-Mare curge pe ambele ei părţi, dar ea nu vă este de folos vouă, pe cînd, aşa cum s-a pomenit, nouă ne aduce totuşi unele foloase mici; de aceea este necesar să ne fie restituită nouă".

Întrucît au insistat cum trebuie pentru obţinerea ei, de aceea, după ce s-a dovedit că se află departe de Brăila *(Ibrail)* şi de Măcin *(Maçin)* şi că este în apropiere de Galaţi, din partea aceasta li s-a spus astfel: „Gîndul nostru este de a sfîrşi treaba fără ură şi fără înşelare. De aceea, ca răspuns la moderaţia arătată şi de baş-general în alte chestiuni, ca şi în schimbul înlesnirilor pe care le va face de acum încolo şi întrucît a intervenit pentru acest articol, noi, la rîndul nostru, pentru aranjarea chestiunii, cedăm Rusiei, în mod excepţional, insula de care s-a amintit, astfel încît, în privinţa celorlalte insule, nu ar trebui să se mai ivească certuri şi gîlcevi".

Atunci, sus-numiţii au zis: „În cazul acesta, şi acest articol socotindu-se încheiat, este necesar să fie aranjat şi completat", iar din partea aceasta s-a arătat un fel de aprobare.

După aceea, sus-numiţii zicînd: „Dacă se consideră potrivit, este cu putinţă ca astăzi să se mai discute încă un articol mic şi să fie înregistrat", s-a căzut de acord, iar apoi sus-numiţii au declarat astfel: „Întrucît toată Ţara Românească [16] şi teritoriul Craiovei, precum şi partea rămasă dincoace, din Moldova, din cauza hotarului pe Siret, adică Moldova Mică [17], vor fi restituite şi vor rămîne mai departe Înaltului Devlet, de aceea vor trebui menţinute şi privilegiile *(imtiyâzât)* cuvenite în legătură cu ele, fiind necesar, totodată, să fie aranjate şi clauzele trebuincioase pentru lărgirea lor".

Răspunzîndu-se din partea aceasta, li s-a spus astfel: „Această chestiune este clară în scrisoarea de răspuns scrisă baş-generalului din partea efendiului

nostru, serdarul suprem [18]. Nefiind loc pentru extindere, se va menține tot ce a fost de la origine". Atunci, sus-numiții au zis: „Acest lucru, deocamdată, trebuie amintit, iar apoi aranjat. Va fi discutat de acum încolo". Deși li s-a spus că: „În această privință nu pot fi acceptate extinderi și, dat fiind faptul că toate privilegiile din trecut se găsesc înregistrate, nu este nevoie nici de detaliere și de clarificare", totuși, sus-numiții au zis: „De vreme ce în această privință nu avem intenții rele față de Înaltul Devlet, atunci de ce se respinge? Nu s-a întîmplat oare ca și privilegiile vechi să fie explicate după timp și împrejurări? Mai cu seamă în astfel de clauze, dacă ele nu sînt din timp explicate, mai tîrziu nu vor lipsi discuțiile. De asemenea, nu trebuie să se manifeste teamă față de cuvîntul „extindere" *(tevsi)*. Gîndul nostru nu este de a propune formule care să aducă prejudicii Înaltului Devlet, ci vrem să înlăturăm, încă de pe acum, apariția motivelor de gîlceavă".

Această formulă însemnînd o „modificare" *(tenkıyh)*, cu gîndul de a obține avantaje, li s-a spus, sus-numiților, ca un răspuns pentru îndepărtare, în felul următor: „Se va reflecta cînd ele vor fi prezentate din partea voastră. Întrucît articolul privitor la hotar a fost stabilit, acum este necesar ca acela să fie aranjat".

Atunci, sus-numiții, la rîndul lor, au zis: „Aceste două articole [19], redactîndu-se, vor fi prezentate mîine". În felul acesta s-a încheiat medjlisul.

Cînd înălțimea voastră va lua cunoștință, porunca și firmanul depind de măria sa, care poruncește! [20].

Suret. TKSMA, D. 9919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 876—878. (Vezi și Başbak. Arşivi, fd. H.H., nr. 48 247 și 48 249).

Notă: În *ședința a treia* din Giurgiu, din ziua de duminică [21], 4 noiembrie 1811 *(17 şevval 1226)*, convocată într-o locuință din centrul orașului, întîlnirea în cort fiind cu neputință din cauza iernii, au fost discutate problemele legate de condițiile restituirii cetăților și armamentelor capturate de ruși la cetățile Brăila, Giurgiu etc., ca și de evacuarea teritoriilor ocupate de armatele ruse, ceea ce au dat naştere unor serii de controverse, invocîndu-se unele tratate internaționale asupra termenelor etc. S-a hotărît ca ele să fie predate: „în starea în care se află în momentul semnării ⟨păcii⟩".

De asemenea, în discutarea textelor cu privire la cele două articole, stabilite în ședința anterioară, respectiv, hotarul pe Siret și pe canalul Sulina, s-au ivit deosebiri de interpretare a textelor prezentate de delegații Rusiei, unde se specifica libertatea de circulație pe toate cele trei brațe ale Dunării pentru toate vasele (comerciale și de război), deși hotarul urma să se stabilească prin canalul Sulina. Delegații otomani au insistat pentru libera circulație a vaselor rusești prin canalul Sulina, pînă la confluența Siretului cu Dunărea. Propunerea lor a fost acceptată pentru noua formulare a textului articolului respectiv.

S-au iscat controverse serioase și în legătură cu privilegiile Moldovei și Țării Românești, inclusiv Oltenia [22], delegații Rusiei insistînd pentru introducerea termenului de „extindere" sau de „modificare" a privilegiilor din trecut. Împuterniciții otomani s-au împotrivit, ei insistînd pentru menținerea privilegiilor vechi (Suret. TKSMA, D. 9919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 878—879).

---

[1] Pentru componența delegației otomane vezi documentul anterior.
[2] Delegația rusă era condusă de Andrei Italinski.
[3] Dintre Moldova și Țara Românească, adică pe Milcov.

[4] Mihail Illarionovici Kutuzov (1745—1813), general, feldmareșal al Rusiei.
[5] În sensul că au fost scoși cei care nu erau împuterniciți la tratative.
[6] *Tuna Boğazı.*
[7] *Hızır-Ilyas Boğazı.*
[8] *Kili Boğazı.*
[9] De Imperiul otoman; aluzie la Basarabia.
[10] *Divan tercümanı*, Dimitrie Moruzi.
[11] *Küçük-Fonton*, Antoine Fontone.
[12] *Ana-Tuna*, textual: „Dunărea-Mamă", în sensul de brațul mare al Dunării.
[13] Insula Pisica.
[14] De generalul Kutuzov.
[15] *Sünne Boğazı.*
[16] *Memleket-ı Eflak.*
[17] *Küçük-Bogdan.*
[18] *Serdar-ı-ekrem*, Ahmed pașa (mare vizir).
[19] Chestiunea hotarului pe Siret și canalul Sulina (vezi doc. următor din volumul de față).
[20] Acest document nefiind datat, s-a luat în considerare data celei de a doua ședințe de convorbiri, menționată în text.
[21] Zilele săptămînilor nu corespund în unele tabele cu datele menționate în document.
[22] *Kara-Eflak*, textual: „Valahia Neagră".

198 — 1811 noiembrie 5 *(1226 șevval 18)* Giurgiu

Raport prin care împuterniciții otomani, aflați la Giurgiu, îi comunică marelui vizir Ahmed pașa cuprinsul celei de-a patra convorbiri de pace cu delegații Rusiei. Au fost discutate articolele referitoare la privilegiile Moldovei și Țării Românești, pe baza textelor prezentate anterior de ruși, precum și hotarul dinspre Anatolia, fără să se ajungă la hotărîri definitive.

Procesul verbal *(mazbata)* al celei de-a patra convorbiri care a avut loc la Giurgiu *(Yerkökü)*, în ziua de luni, a 19-a zi a generoasei luni șevval din anul acesta 1226 [1], între împuterniciți-efendii ai Înaltului Devlet și delegații Rusiei, în locuința desemnată pentru convorbiri:

În ziua amintită făcîndu-se din nou întrunire la locul de care s-a pomenit mai sus, după îndeplinirea ceremonialului de bun sosit, sus-numiții au început să vorbească și au spus:

„Fiind redactate clauzele referitoare la Țara Românească *(Eflak)*, a căror discutare fusese hotărîtă ieri, după consultarea lor, să le discutăm, după cum va fi nevoie". Zicînd astfel, ei au prezentat o hîrtie scrisă în limba franceză [2], iar după traducerea, în prealabil, a însemnărilor de pe margine, care țineau loc de cuprins, și după consultarea lor, s-a văzut că întreg conținutul lor era o înșiruire de articole, după cum urmează:

1. Confirmarea și întărirea tuturor tratatelor *(uhud)* din trecut privitoare la țările care vor fi înapoiate și predate [3].

2. Să nu se ceară socotelile din trecut în legătură cu cele două țări *(Memleketeyn)* [4], menționate mai sus.

3. În afară de faptul de a nu se fi cerut de la ele sarcini *(teklif)* și dări *(virgü)*, în timpul războiului, ele să fie scutite încă pe timp de patru ani.

4. În cazul părăsirii patriei *(vatan)* de către unele familii vestite *(hanedan)*, să se prevadă un termen de trei ani.

5. Să fie restituite stăpînilor lor, fără a se neglija, pămînturile care au fost altădată uzurpate de către locuitorii din cetățile cunoscute [5], aflate în interiorul Țării Românești.

6. După achitarea cererilor Înaltului Devlet, din produsele țării, locuitorii să fie liberi de a-și vinde restul produselor lor acolo unde doresc.

7. Să se achite în numerar, după prețul curent, toate lucrurile care vor fi cumpărate de Înaltul Devlet.

8. Să fie confirmat termenul de șapte ani ⟨de domnie⟩ pentru bei *(bey)* [6], așa cum se convenise mai înainte de aceasta [7]. De asemenea, să nu se admită demisia, iar beii mazili *(ma'zül)* să locuiască ⟨în țară⟩.

9. Articolul despre regulamentul *(nizam)* privitor la capuchehăile *(kapukethuda)* beilor.

10. Stabilirea dării *(virgü)* ce se cuvine din partea țării Moldova-Mică [8].

11. Dările și obligațiile *(tekâlif)*, atît ale teritoriului mai sus amintit [9], cît și ale Țării Românești, nu admit majorări.

12. În scopul de a se înlătura, de acum încolo, neînțelegerile și certurile dintre cele două țări *(Devleteyn)* [10], să se facă reglementarea *(nizam)* cuvenită în articolul privitor la alegerea beilor [11].

Nefiind cunoscută traducerea lor detaliată, din partea aceasta s-a trecut la răspuns, zicîndu-se astfel: „În legătură cu cele două țări, între cele două state au fost încheiate, în războaiele trecute, multe clauze; atunci, Țara Românească și Moldova fiind înapoiate ⟨în întregime⟩, astfel s-a procedat, prin cîntărire, de către ambele părți. Dar acum, cu scopul de a se înlătura războiul și de a se reînnoi prietenia, cea mai mare parte din pămîntul Moldovei a fost cedată Rusiei, iar Înaltului Devlet i-a rămas doar o parte, precum și numai Țara Românească. Ele fiind, din trecut și pînă acum, proprietatea moștenită [12] a Înaltului Devlet, de aceea, în schimbul Moldovei [13], va trebui ca toate clauzele privitoare la Țara Românească să fie reduse și anulate. Aceasta este regula și așa este corect. Numai că, pentru ca porunca păcii, care a fost inițiată de ambele părți, să fie dusă la bun sfîrșit, de aceea, pentru a nu se pierde vremea și pentru a nu se crea dificultăți în legătură cu astfel de lucruri, care au fost rezolvate încă de la început, efendiul nostru marele vizir [14], în scrisoarea sa de răspuns, la scrisoarea trimisă de baș-generalul [15], cuprinzînd preliminariile *(esas)*, scrisese că vor fi reînnoite privilegiile *(imtiyâzât)* vechi. Or, cele mai multe din articolele acestea, care au fost prezentate acum, se deosebesc față de cele din tratatele anterioare. Îndeosebi articolul privitor la alegerea beilor este un articol nou. Cînd un stat desemnează slujbași în propria lui țară, nu poate să intervină altcineva.

În afară de aceasta, de la pacea de la Kainargi *(Kaynarca)* [16] și pînă acum, clauzele referitoare la cele două țări s-au tot înmulțit, din cînd în cînd, și au ajuns la limită, astfel încît nu mai este loc la mai mult. Dacă ar fi așa [17], atunci și pentru țara Moldovei [18], care va fi părăsită de Înaltul Devlet, va trebui, ca răspuns, să fie cuprinse unele clauze, potrivit cerințelor chestiunii, sau va trebui să fie completate *(tenkıyh)* cele de dinainte sub formă de „anexe" *(zamime)*".

Cînd s-a spus astfel, sus-numiții au zis: „Articolele propuse sînt conforme cu tratatele din trecut, iar dacă, între acestea, alegerea domnilor *(bey)* este în plus, totuși, atît articolul acesta, privitor la alegere, cît și celelalte articole, care vor fi încheiate, nu-i vor fi de folos Rusiei, astfel că ele au fost alcătuite doar pentru a fi în folosul țării. Scopul este ca, de acum încolo, în cazul în care persoane neutre vor deveni voievozi *(voyvoda)*, nu va mai rămîne loc pentru dispute între Înaltul Devlet și statul Rusiei, întrucît, toate răutățile și intrigile apărînd, în întregime, din pricina celor de acest fel [19], desemnarea unor ⟨domni⟩ neutri și doritori de bine va deveni din nou un motiv de liniște

pentru ambele părţi". Zicînd astfel, ei au dat de înţeles că, de acum încolo, nu vor putea fi acceptate domniile *(voyvodalık)* lui Alexandru Suţu [20] şi ale unora ca el.

Atunci, din partea aceasta s-a arătat împotrivire, zicîndu-se astfel: „Dacă se discută potrivit înţelepciunii legii, atunci cînd doi suverani *(hükümdar)* se amestecă într-o ţară, acolo intrigile şi certurile nu vor conteni. În cazul acesta, cum se poate obţine ceea ce se doreşte?" [21]. Spunîndu-se acestea, s-a insinuat că nu va fi potrivit amestecul Rusiei în Ţara Românească.

Sus-numiţii, manifestîndu-şi îndoiala, au răspuns, zicînd astfel: „Acest exemplu nu se potriveşte cu pilda Poloniei *(Leh)*. Din formula care o spunem noi nu rezultă dominaţie *(tahakküm)*. Această ţară [22], fiind ocupată, potrivit dreptului războiului, a rămas o vreme în stăpînirea statului Rusiei, aşa că se cunoaşte toată situaţia ei. De aceea, în orice caz, în momentul părăsirii, dorim liniştea şi siguranţa lor [23], astfel că, prin ele [24] se urmăreşte să se ajungă la o formulă demnă de laudă".

La răspunsul lor, din partea aceasta, de asemenea, li s-a replicat astfel: „În cazul acesta, întrucît ţara Moldovei [25], care a rămas acum Rusiei, s-a aflat de atîta vreme încoace în proprietatea *(temellük)* Înaltului Devlet şi se cunoaşte toată situaţia ei, vor trebui să fie propuse, în legătură cu ea, unele clauze, potrivite pentru linişte şi folos".

Atunci, sus-numiţii, au zis: „De vreme ce sînt evidente eforturile şi străduinţele, în acest grad, ale statului Rusiei în privinţa locuitorilor Ţării Româneşti, pe care o va părăsi, este sigur că ea va depune eforturi şi străduinţe şi în privinţa locuitorilor Moldovei, care va deveni ţara sa proprie".

La răspunsul întortocheat, dat de ei, de dincoace, li s-a pus întrebarea, zicîndu-se astfel: „Declaraţia noastră este conformă cu adevărul. Dacă ei [26] cer acest lucru, nu se cuvine oare această pretenţie a noastră?" Atunci, sus-numiţii au zis astfel: „Acest drept [27] a fost stabilit şi se adevereşte prin tratatele *(uhud)* din trecut, aşa că nu este ceva nou. Este un legămînt *(ahd)* incontestabil între cele două state de la convenţia *(muahede)* de la Kainargi încoace. Rusia avînd dreptul la aceasta, în orice caz, o pretinde în virtutea faptului că ea este cea care restituie ţară [28] Înaltului Devlet, potrivit urmărilor războiului".

Din partea aceasta li s-a spus astfel: „După predarea ţării, cum se mai poate veni cu astfel de pretenţii? Pe de altă parte, noi nu contestăm pacea de la Kainargi şi tocmai în spiritul ei se face reînnoirea clauzelor şi privilegiilor. De aceea unele născociri de acum încolo contravin aranjării chestiunii".

Atunci, sus-numiţii au întrebat: „Articolul privitor la restituire şi predare fiind stipulat, de vreme ce s-a luat angajamentul pentru confirmarea tratatelor din trecut, în cazul acesta, nu se impune oare anularea angajamentului?".

Din partea noastră, de asemenea, li s-a pus întrebarea: „De vreme ce vor fi confirmate tratatele din trecut, atunci, mai este nevoie să fie scrise din nou?" Iar sus-numiţii au spus că: „Numai prin confirmarea tratatelor vechi se exclude interpretarea lor; or, acum, în afară de menţinerea lor, se mai cere şi lărgirea şi explicarea lor, potrivit timpului şi împrejurării".

Atunci, din partea aceasta spunîndu-li-se că: „După traducerea tuturor se poate trece la discutarea acestora, spre a fi aplicate în conformitate cu tratatele din trecut", sus-numiţii au fost de acord şi au zis: „Cînd veţi lua cunoştinţă de tot cuprinsul lor, atunci veţi accepta şi domniile voastre. De ase-

menea, cînd va fi consultat şi articolul de la urmă, privitor la alegere, luînd cunoştinţă de situaţie, de la început şi pînă la sfîrşit, va ieşi la iveală că, pentru înlăturarea certurilor, aşa va trebui şi veţi înţelege că această chestiune este spre bine". Atunci, de dincoace li s-a spus iarăşi: „Să aşteptaţi să fie traduse!".

După aceea, sus-numiţii, prezentînd încă o hîrtie, în limba franceză, în legătură cu hotarul dinspre Anatolia, au declarat că este articolul privitor la faptul ca hotarul să fie fixat acolo unde se găsesc oştile celor două părţi la semnarea tratatului *(ahidname)*. Atunci, de dincoace, răspunzîndu-se imediat, li s-a spus în mod categoric astfel: „Această clauză a fost explicată clar în înalta scrisoare de răspuns scrisă din partea măriei sale serdarul suprem către baş-generalul. În partea Anatoliei va fi menţinut hotarul din trecut".

Atunci, sus-numiţii au zis: „Dacă, într-adevăr, aşa se scrie în scrisoarea de răspuns a măriei sale marelui vizir, în scrisoarea scrisă de baş-general, ca răspuns la ea, el a declarat: «chestiunea aceasta a hotarului dinspre Anatolia nu pot s-o modific în nici un fel», iar după aceea nu a venit răspuns la aceasta. În această privinţă misiunea noastră este categorică!".

De dincoace, li s-a răspuns în felul următor: „Deşi baş-generalul a scris aşa, totuşi, răspunsul de neacceptare din partea serdarului suprem a fost lăsat pe seama noastră, dat fiind faptul că urma să pornim, în scurt timp, încoace. De vreme ce, pentru liniştea absolută a raialelor din ambele părţi, la insistenţele voastre, renunţînd la ţinuturile importante ca Moldova şi Bugeacul [29] şi îndeosebi la cetăţile din interiorul lor, el [30] a luat asupra sa fixarea hotarului pe rîul Siret[31], de aceea, în afară de Siret, nu se potriveşte, în nici un fel, să se mai stabilească hotar în altă parte. De asemenea, este în afara misiunii noastre".

Atunci, sus-numiţii, în afară de declaraţia că, potrivit misiunii lor, nu vor putea renunţa la acest articol, s-au mai împotrivit, zicînd astfel: „În cazul acesta, şi învoirea care vi s-a dat din partea măriei sale marelui vizir avînd lipsă, ar trebui ca şi scrisoarea voastră de împuternicire *(ruhsat-name)* să nu fie completă".

Din partea aceasta, făcîndu-se întîmpinare, s-a răspuns astfel: „Scrisoarea de învoire este ceva, iar instrucţiunile sînt altceva! Iată, preliminariile *(esas)* care au fost stabilite mai înainte au fost aranjate potrivit împuternicirii noastre. Pentru că acest articol nu s-a numărat printre preliminarii, de aceea el este conform cu instrucţiunile primite de noi, iar ⟨ceea ce cereţi voi⟩ contravine misiunii noastre". Atunci, sus-numiţii, repetînd iarăşi misiunea lor proprie, au insistat, iar din această pricină, de dincoace, făcîndu-se întîmpinare, li s-a spus în felul următor. „În afara discuţiilor şi convorbirilor, să vă spunem ceva în mod sincer: Potrivit preliminariilor stabilite, au fost părăsite atîtea proprietăţi *(emlâk)* şi cetăţi!.

De aceea, regula înjumătăţirii impune ca, de aici încolo, noi ar trebui să cerem din partea cealaltă [32]. În afară de aceasta, s-a întîmplat şi s-a auzit oare vreodată ca să se fixeze hotar în felul acela, adică aşa cum se găseşte hotarul între cele două părţi la data semnării ⟨tratatului de pace⟩?. În afară de faptul că o astfel de convenţie *(muahede)* s-ar face pentru ceva necunoscut, ce argumente s-ar putea aduce? Vă întrebăm pe domniile voastre!".

Sus-numiţii, neputînd găsi cuvinte, au zis: „Dacă s-ar cerceta acest articol, s-ar vedea că este un articol care i-ar fi de folos şi Înaltului Devlet, deoarece, războiul fiind ceva nesigur, s-ar putea ca, pînă la semnarea ahidnamelei împărăteşti [33], oastea Înaltului Devlet să înainteze şi să obţină, în felul acesta, avantaje".

Atunci, din partea aceasta, de asemenea, li s-a spus astfel: „Sîntem siliţi să vă spunem fără ură şi fără vreo ranchiună că noi nu sîntem însărcinaţi cu acest articol. Îi vom scrie şi-i vom explica efendiului nostru marele vizir, iar domnia-sa, fie că îi va scrie baş-generalului, fie că va face altfel, aceasta depinde de iradeaua sa". Zicîndu-se astfel, deşi s-a încercat să fie convinşi, totuşi, sus-numiţii au insistat, spunînd în felul următor: „Depinde de părerea domniilor voastre s-o lăsaţi pe seama marelui vizir. Dar, dat fiind că, în această privinţă, însuşi baş-generalul are o misiune categorică, este greu de presupus că s-ar putea să se mai lase şi să se modifice. De asemenea, chestiunea nefiind necunoscută, se ştie şi s-a mai întîmplat în trecut şi este o regulă aflată în vigoare între state".

Din partea aceasta li s-a pus întrebarea: „Noi nu ştim dacă o astfel de clauză este în vigoare în cazul altor state. Chiar dacă ar fi, ea nu este valabilă în Înaltul Devlet. Îndeosebi, s-a întîmplat oare să existe aşa ceva în tratatele sale de pace cu statul Rusiei?".

La răspunsul dat de sus-numiţii, în sensul că: „potrivit cerinţelor timpului şi împrejurărilor s-ar putea să fie", din partea aceasta s-a făcut întîmpinare, zicîndu-se astfel: „Depinde de voi dacă vă gîndiţi la cerinţele situaţiei; noi nu ştim de aşa ceva!".

Atunci, sus-numiţii au zis: „Chestiunea stabilirii hotarelor teritoriilor aflate în stăpînirea celor două părţi în clipa semnării <păcii> face parte din instrucţiunile care ne-au fost date. De asemenea, este cunoscut şi locul unde se află oastea Rusiei". Zicînd astfel, ei au insinuat oficializare, iar apoi au mai spus: „Puteţi să-i scrieţi marelui vizir după cum socotiţi!".

În afară de aceasta, pe cînd acest articol se afla în discuţii contradictorii, sus-numiţii trimiseseră un om la baş-generalul ca să-i dea de veste că pentru această chestiune se va cere permisiune [34]. De aceea, venind omul care se dusese, sus-numiţii au explicat, ca din partea sus-numitului general, răspunsul pe care îl dăduse acesta şi care era astfel: „Depinde de împuterniciţi-efendii hotărîrea de a-i scrie măriei sale marelui vizir despre acest articol. Dar, acest articol fiind, de asemenea, dintre cerinţele misiunii mele, nu va putea fi redus".

Cînd înălţimea voastră va afla că, în felul acesta, s-a încheiat medjlisul, porunca şi firmanul depind de cel care porunceşte!" [35].

Suret. TKSMA, D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 879 — 880 (vezi şi Başbak. Arşivi, fd. H.H., nr. 48 244).

---

[1] *19 şevval 1226* = 6 noiembrie 1811; de fapt, ar fi trebuit să fie: *18 şevval 1226* (5 noiembrie 1811), întrucît la 6 noiembrie a avut loc cea de-a cincea şedinţă, iar la 4 noiembrie avusese loc cea de-a treia convorbire.

[2] *Fransa lisanınca.*

[3] De Rusia către Imperiul otoman, îndeosebi ţările române.

[4] Adică Moldova şi Ţara Românească.

[5] Se referă la „Raiale" (Giurgiu, Brăila etc.).

[6] Se referă la domnii Moldovei şi Ţării Româneşti.

[7] Se referă la hatt-i-şerifurile de privilegii din 1802.

[8] *Küçük-Bogdan*, partea necedată Rusiei.

[9] Adică a Moldovei de dincoace de Siret (apoi Prut).

[10] Rusia şi Imperiul otoman.

[11] A domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti.

[12] *Mülk-i mevrûs.*

[13] În sensul de: „al părţii cedate din Moldova".

[14] Ahmed paşa (Trabzonlu = Laz).

[15] M. I. Kutuzov.

[16] *Küciük-Kainargi (Küçük Kaynarca)*, din 1774.

[17] Cum cereau delegații Rusiei.
[18] În sensul de „pentru partea cedată".
[19] Se referă la domnii care nu erau neutri, ci țineau cu una din părți (Poarta otomană sau Rusia).
[20] *Suçu Alcku.*
[21] Se face aluzie la situația creată în Polonia, din cauza amestecului din afară, de către mai multe state (Rusia, Austria, Prusia).
[22] Țara Românească.
[23] A locuitorilor Moldovei și Țării Românești.
[24] Prin articolele prezentate de Rusia.
[25] Partea cedată din Moldova.
[26] Nu este clar dacă se referă la locuitorii din teritoriul părăsit de Poarta otomană sau la delegații Rusiei.
[27] Cererile delegaților Rusiei.
[28] Este vorba de Țara Românească și Moldova (partea rămasă).
[29] *Bogdan ve Bucak memleketi.*
[30] Marele vizir Ahmed pașa.
[31] *Siret nehri.*
[32] Din partea Rusiei, ca să mai cedeze din cereri.
[33] *Ahidname-i hümayun.*
[34] De la marele vizir.
[35] Și la acest document s-a luat in considerare data ședinței (cu rectificare).

199 **1811 noiembrie 6** *(1226 șevval 19)* **Giurgiu**

Raport prin care împuterniciții otomani aduc la cunoștința marelui vizir ⟨Ahmed pașa⟩ desfașurarea celei de-a cincea convorbiri de la Giurgiu cu delegații Rusiei, în vederea fixării clauzelor păcii care urma să se încheie. Discuțiile au fost consacrate statutului Moldovei și Țării Românești.

Suretul procesului verbal al celei de-a cincea convorbiri care a avut loc marți, a 19-a zi din luna cea glorioasă șevval a anului acesta 1226, la locul stabilit din Giurgiu, între împuterniciți-efendii ai Înaltului Devlet și delegații Rusiei:

Întrucît la convorbirile din medjlisul din ziua precedentă fuseseră lăsate pentru medjlisul următor traducerea și cercetarea documentului prezentat de delegații Rusiei, conținînd numeroase articole privitoare la reînnoirea și la lărgirea privilegiilor domnilor [1] Moldovei și Țării Românești, care vor fi înapoiate Înaltului Devlet, de aceea, cînd azi, ziua de marți, s-a întrunit din nou medjlisul la locul amintit mai sus, după unele conversații obișnuite, medjlisul a fost evacuat [2], iar sus-numiții, începînd să vorbească, au întrebat astfel: „A fost analizată traducerea articolelor privitoare la Țara Românească și Moldova?".

Traducerea amintită fusese pregătită și citită. Primul articol se referea la luarea și la predarea, cu condițiile de mai jos, ale Moldovei Mici [3] și Țării Românești, care urmează să fie înapoiate și predate către Înaltul Devlet. Al doilea era înflorat cu fel de fel de vorbe privitoare la confirmarea și la reînnoirea convențiilor încheiate la diferite date în legătură cu cele două țări [4], precum și la confirmarea și reînnoirea clauzelor avantajoase și cuprinse în alte tratate [5] și care nu fuseseră enumerate și specificate sau care fuseseră doar pomenite.

Acestea existînd întocmai și în tratatele anterioare de pace, de aceea s-a început să li se răspundă din partea aceasta și li s-a zis și li s-a declarat astfel: „Întrucît în primul și în al doilea articol, privitor la reînnoirea clauzelor, sînt cuprinse toate tratatele, de aceea, de vreme ce va fi menținută această

clauză, repetarea lor devine inutilă, de la sine, cu desăvîrşire". Zicîndu-se astfel, s-a arătat că nu mai este deloc nevoie de discutarea celorlalte articole.

Atunci, sus-numiţii au zis astfel: „Oricît s-ar repeta, totuşi, de vreme ce nu e nici o pagubă, nu va fi nici un inconvenient dacă vor fi confirmate. Dimpotrivă, repetarea articolelor de acest fel înseamnă o uşurare a treburilor. Chiar şi în Tratatul de la Iaşi [6], după ce au fost confirmate tratatele vechi, au fost pomenite din nou unele articole de acest fel, privitoare la cele două ţări".

Iar din partea aceasta li s-a răspuns, zicîndu-li-se: „Într-adevăr, în Tratatul de la Iaşi au fost pomenite unele articole referitoare la cele două ţări, dar ele au fost prezentate sub formă de « anexă » *(Zeyl)*, scriindu-se şi numerotîndu-se ca: « Primul » şi « Al doilea ». Articolele prezentate acum fiind în plus şi contrare, trebuie şters tot ce este în plus. În felul acesta, articolul privitor la socotelile vechi se cere adus la situaţia din trecut".

După aceea sus-numiţii au întrebat: „Care este articolul care se cere să fie şters?", iar din partea aceasta li s-a răspuns: „Dintre articolele care se cer şterse, este îndeosebi articolul privitor la scutirea pe *patru ani*, deoarece, din trecut şi pînă acum erau: *doi ani*, pe cînd acum s-a scris: *patru*. Trebuie să fie iarăşi aşa cum a fost în trecut". Atunci sus-numiţii au zis: „Într-adevăr, în războaiele trecute s-au fixat *doi ani*, dar situaţia de acum nu se potriveşte cu ele, deoarece, în cele din trecut ⟨termenul⟩ se stabilise în raport cu pagubele suferite de locuitori în timpul războiului respectiv, pe cînd de astă dată s-au ivit şi alte fapte, care au adus pagube începînd încă înainte de acest război. Îndeosebi întîmplarea cu Pazvantoglu *(Pasbanzade)* a pricinuit multe pagube şi stricăciuni".

Atunci, din partea aceasta, dîndu-se răspunsul, li s-a zis: „A trecut multă vreme de la întîmplarea cu Pasbanzade. Locuitorii au suferit pagube doar de la începutul acestui război încoace. De altfel, întrucît Ţara Românească va fi restituită Înaltului Devlet, de acum încolo Înaltul Devlet, dacă va dori, poate da, din milostenie, şi mai multe scutiri raialelor sale proprii. Aceasta rămîne la aprecierea sa". Zicînd astfel, am făcut aluzie precum că pagubele din Ţara Românească au fost provocate numai de ruşi. Atunci, ei au spus: „Se ştie că, în afară de expediţia lui Pasbanzade, raialele au suferit multe greutăţi şi necazuri venite şi din împrejurimi. Deoarece însă se socoate că e potrivit astfel, atunci să se modifice la: *doi ani*, aşa cum a fost în trecut. De aceea, acest articol lăsîndu-se pe seama echităţii Înaltului Devlet, se hotărăşte pentru o perioadă de *doi ani*".

Atunci, din partea aceasta, trecîndu-se la altă chestiune, s-a spus astfel: „După cum se pomeneşte în traducere, aici este cuprinsă şi chestiunea ca cei care, părăsindu-şi patria, vor să se ducă în altă ţară, să-şi încredinţeze cui vor avuţiile şi proprietăţile lor sau să le treacă în proprietatea acestora, iar pentru cei de acest fel să se stabilească un termen de *trei ani*. Acest articol, de asemenea, e cuprins şi în clauzele din trecut, dar formula: *cei care îşi părăsesc patria să-şi vîndă averile cui doresc*, aceasta nu se găseşte în convenţia veche, iar acolo se spune clar: *Ei să le dea sau să le vîndă locuitorilor, dar nu străinilor*. De aceea consideraţia voastră, ca *să le vîndă cui vor*, este contrară clauzelor din trecut. De asemenea, mai înainte, termenul pentru ca ei să-şi aranjeze treburile lor era de *un an*, iar în Tratatul de la Iaşi, adăugîndu-se încă *două luni*, termenul fusese urcat la *14 luni*. Dar termenul de *trei ani*, de care vorbiţi acum, este pus cu un anumit scop. Astfel, trebuie ca şi acesta să se potrivească cu ceea ce a fost în trecut".

Atunci, sus-numiţii au zis astfel: „Să acceptăm ca să le vîndă raialelor, dar chestiunea termenului stă cam aşa: S-a văzut ulterior, din experinţă, că termenul de mai înainte [7] nu era de-ajuns, iar din pricina aceasta s-au ivit multe gîlcevi. Cazul unui boier, cu numele de Deleanu(?), datorită insuficienţei termenului, dăduse loc chiar şi la multe procese. Pe de altă parte, prelungirea termenului nu aduce pagube Înaltului Devlet, ci, dimpotrivă, cînd se va apropia termenul de plecare a omului care îşi va rupe legăturile, acesta va fi silit să-şi vîndă lucrurile sale, iar muşteriul său va dori să ia cu un preţ ieftin lucrurile pe care le va vinde el, încît pagubele se vor răsfrînge, în felul acesta, asupra persoanelor respective. De aceea prelungirea termenului este necesară".

Dar, din partea aceasta li s-a răspuns astfel: „Într-adevăr, de la aceasta Înaltul Devlet nu va avea nimic de pierdut, dar omul care va pleca, nemaiputînd să şadă, poate să se ducă îndată după încheierea păcii, iar lucrurile sale vor putea fi vîndute şi aranjate după plecarea lui, prin mijlocirea rudelor sale şi într-un timp suficient. Pe scurt, între *14 luni* şi *trei ani*, fiind o diferenţă prea mare, nu se poate!".

Cînd li s-a răspuns în felul acesta, sus-numiţi au zis: „Într-adevăr, diferenţa fiind prea mare, pentru echitate, să fie *doi ani!*". Afară de aceasta, ei au mai spus: „Acest articol, privitor la prelungirea termenului, este nimica toată. Este clar că între celelalte state termenul este şi mai mare. Chiar şi în noul tratat încheiat între Franţa *(Fransa)* şi Austria *(Nemçe)* [8] s-a fixat un termen de şase ani". Atunci, cu scopul de insinuare, li s-a spus astfel: „Dacă este vorba să fie valabile clauzele altor state, atunci şi noi vă prezentăm chestiunea tunurilor şi muniţiilor din cetăţile de care s-a pomenit în medjlisul trecut, întrucît aţi respins, zicîndu-ne că: « în privinţa aceasta, nu ne trebuie clauzele altor state! ». Nu se poate accepta formula după care, atunci cînd vă convine vouă, să fie valabile, iar cînd e vorba de noi, să nu fie valabile". Afară de aceasta, cînd li s-a mai pomenit ca, la termenul amintit mai sus [9], să se mai adauge încă *două luni*, atunci sus-numiţii au spus cu mirare: „Nu merită să se prezinte un adaos atît de puţin".

Dar, din partea aceasta, li s-a răspuns într-o altă formă şi anume: „Dacă se vor găsi dintre raialele din Moldova [10] şi din Bugeac care să vrea să vină încoace, atunci va trebui ca această condiţie să fie valabilă şi în privinţa lor". Atunci sus-numiţii ne-au întrebat: „În această privinţă, la care dintre raiale vă referiţi, la musulmani sau la creştini *(zimmi)?*" iar răspunsul a fost: „Deopotrivă"! Atunci, sus-numiţii au zis: „În tratatele vechi neexistînd astfel de reciprocitate, aceasta este o cerere nouă şi nu poate fi acceptată. De asemenea, dincolo [11] nu există locuitori musulmani, iar dintre creştini *(zimmi)* nu va veni nimeni încoace".

Atunci, răspunzîndu-li-se din partea aceasta, li s-a spus astfel: „Articolele acestei păci nu sînt anume numai pentru una din părţi, ci se referă, deopotrivă, la ambele părţi. Astfel, trebuie reciprocitate în condiţii!". Atunci, sus-numiţii, apucîndu-se să răspundă, au zis: „În articolele de acest fel nu se cuvine să fie uitate condiţiile preliminare. Astfel că, cel care le restituie pe acestea [12] fiind statul Rusiei, tot Rusia este cea care pune şi condiţiile!".

Din partea noastră li s-a răspuns astfel: „Acestea sînt doar consideraţiunile domniilor voastre! De fapt, prin această clauză Înaltul Devlet nu urmăreşte foloase, ci o face pentru drepturile omului [13]. Cei care se vor duce din Ţara Românească în Rusia vor fi duşi cu forţa, iar celor care vor veni de dincolo, cu voia lor, nu li se va îngădui din partea voastră!".

Atunci, sus-numiţii au manifestat aroganţă, zicînd: „Cei care vor veni încoace [14], din Ţara Românească, sînt cei care vin de bunăvoia lor, dar, existînd deosebire între a fi proprietar *(temellük)* şi împroprietărire *(temlik)*, din această pricină, Rusia, dacă va voi, le va da învoire, iar dacă nu va voi, nu le va da învoire raialelor pe care le împroprietăreşte. De aceea nu este obligată să accepte această clauză". Iar cînd din partea ceastălaltă, răspunzîndu-li-se, li s-a arătat că: „Înaltul Devlet, la rîndul său, nu va putea primi Ţara Românească sub forma aceasta", sus-numiţii, în răspunsul lor, au zis: „Rusia a restituit-o *(redd)* cu această condiţie. Şi în tratatele vechi existînd astfel de cazuri, este clar că aşa o veţi primi".

Atunci, drept răspuns, li s-a zis: „În tratatele vechi au existat astfel de clauze pentru că nu s-a întîmplat ca, din cele două ţări [15], una să fie abandonată *(terk)*[15a], iar alta restituită *(redd)*[15b], ci amîndouă au fost predate *(teslim)* deodată. Situaţia de acum nu admite comparaţie cu ceea ce a fost mai înainte". Atunci, sus-numiţii au zis: „Cu aceasta, condiţiile de bază nu pot fi modificate. De asemenea, întrucît, în războaiele din trecut, alte teritorii au fost abandonate *(terk)*, tocmai de aceea cele două ţări au fost restituite *(redd)*".

Deoarece susţinerea dorinţelor lor a depăşit limitele insistenţei şi întrucît nu a fost cu putinţă să fie determinaţi să se potolească, de aceea, din partea aceasta, li s-a zis: „Acestea nu au fost cercetate" şi apoi am tăcut.

Atunci, pentru ca discuţiile să nu se întrerupă, sus-numiţii, schimbînd vorba, au spus: „Să se alcătuiască un articol special, spre a se discuta separat, cu privire la averile musulmanilor rămaşi în partea Rusiei. Să se discute potrivit cu aceasta. Adineaori, şi întrebarea despre termenul de «raia» fusese pomenit tocmai în legătură cu acest fapt".

Ca răspuns la cele rostite de ei, li s-a spus astfel: „După părerea Înaltului Devlet, cînd se spune «raia», acesta cuprinde atît pe musulmani, cît şi pe creştini *(zimmi)*. Articolul de care vorbiţi poate fi discutat după ce va fi prezentat".

Zicîndu-se astfel, vorba s-a întors iarăşi la chestiunea termenului. Datorită insistenţei sus-numiţilor pentru doi ani, s-au purtat discuţii controversate pentru a se stabili un termen mijlociu, adică un an şi jumătate. Ei au şovăit, dar în cele din urmă au zis: „Acest articol, despre termen, se referă şi la musulmani. Dacă va fi tiranie, aceasta se va răsfrînge asupra ambelor părţi", iar ca răspuns la aceasta, li s-a spus astfel: „Şi ceea ce am spus noi se poate discuta, reflectîndu-se asupra ei. Desigur, se răsfrînge asupra ambelor părţi. Într-un an şi jumătate, nu numai că se poate vinde o casă, dar se şi poate construi din nou, chiar şi de mai multe ori. Mai mult decît atît, în Tratatul de la Iaşi fuseseră adăugate două luni [16], pe cînd acuma noi am adăugat încă patru luni [17]. Lăsînd la o parte faptul că nu mai putem oferi mai mult decît aceasta, dar şi pentru această îngăduinţă a noastră se va putea spune că am făcut o eroare".

Zicînd astfel, le-am arătat că ne ferim foarte mult de a le oferi mai mult decît atît. Dar sus-numiţii au insistat ca să mai obţină, zicînd: „Aceasta nu este o faptă după care cele două state să aibă foloase. Fiind un lucru spre binele supuşilor celor două părţi, nu va fi o eroare, ci, dimpotrivă, va trebui să fie ceva bine primit". Atunci din partea aceasta li s-a arătat iarăşi împotrivire şi s-au făcut propuneri, iar apoi li s-a spus: „Scopul urmărit prin fiecare articol este ca să se înlăture eventualele cereri şi greutăţi de după încheierea păcii, dar, avîndu-se în vedere unele pretexte, certurile şi gîlcevile devin

evidente. Dar este clar şi faptul că într-un an şi jumătate nu puţine lucruri se pot face!".

Atunci, sus-numiţii au zis: „Nu acceptăm această concluzie! Ceea ce duce la gîlceavă este scurtimea termenului, pe cînd, într-un legămînt de durată fiecare îşi va aranja treburile după cum va dori şi nu va rămîne loc pentru certuri". Drept urmare, li s-a spus: „Nici noi nu putem accepta aceasta, deoarece, de vreme ce cineva pleacă de undeva, se cere să-şi rupă legăturile sale cu o clipă mai devreme şi să se aranjeze după cum cere statul său". Cu toate acestea, sus-numiţii nu s-au lăsat convinşi şi au zis: „Din formularea articolului se înţelege că prin aceasta nu se urmăreşte vreo tulburare, ci toate aceste articole au fost întocmite cu echitate şi cu dreptate şi au fost prezentate cu respect. Afară de aceasta, dat fiind că aşa a fost şi în tratatele vechi, atunci de ce, neacceptîndu-se, se pierde vremea?".

Zicînd astfel, ei au arătat că aceste convorbiri, chipurile, le fac numai din respect faţă de partea noastră. Atunci, din partea aceasta, li s-a răspuns categoric, cu insinuare: „Dacă nu trebuie avute în vedere ambele părţi, atunci nu e nevoie nici de convorbiri! Noi nu am îngăduit irosirea timpului, ci am spus că, oricare ar fi privilegiile vechi, ele vor fi menţinute. Domniile voastre aţi născocit schimbări şi aţi spus că acestea ar fi confirmarea celor vechi. Căzînd de acord, am început să le discutăm. Deşi delegaţii de mai înainte, ai celor două părţi, reflectînd, găsiseră termenul [18] ca suficient şi îl fixaseră, noi am trecut totuşi peste el. Mai mult nu se poate!".

Atunci, sus-numiţii au încheiat răspunsul lor, zicînd: „Deşi dovezile arătate de domniile voastre nu ne convinq, totuşi, nu e nici o piedică. Spre a dovedi că tot noi acceptăm mai mult, să ne mulţumim cu *18 luni*, aşa cum aţi cerut, pentru ca, în legătură cu acest articol, să se facă după cum spuneţi domniile voastre". Zicînd astfel, după fixarea şi după stabilirea şi a acestui articol, s-a trecut la discutarea altui articol.

În traducerea pomenită mai sus se scria: „Să fie înapoiate, fără zăbavă, proprietarilor lor, pămînturile din jurul cetăţilor Brăila *(Ibrail)*, Giurgiu *(Yerkökü)* şi Turnu *(Kule)*, care fuseseră uzurpate la diferite date de la boieri şi de la mănăstiri şi pentru ale căror restituire şi predare Înaltul Devlet dăduse sfaturi fără contenire, dar nu se putuseră îndeplini, iar pentru caii muhafizilor *(muhafız)* din cetăţile amintite să se stabilească, printr-o linie specială, terenuri suficiente de păşunat în jurul fiecărei cetăţi".

Citind acest text, din partea aceasta s-a trecut la răspuns şi s-a zis: „Acest articol e cuprins şi în tratatul de mai înainte [19], dar, fiind de multă vreme motiv de gîlceavă, e nevoie să fie înregistrat, spre a se cerceta aşa cum se cuvine cu cei ce trebuie şi spre a se pune la rînduială, după stabilirea adevărurilor". Sus-numiţii, la rîndul lor, după şovăire, au acceptat aceasta şi s-a trecut la discutarea altui articol.

Astfel, tot în traducerea respectivă, se scria: „După completarea cantităţilor stabilite de zaherele, care trebuie date şi oferite Înaltului Devlet, locuitorii celor două ţări [20], pomenite mai sus, obţinînd libertate desăvîrşită în comerţul cu produsele din ţările lor, ei să şi le vîndă cui vor".

După consultarea acestui text, răspunzîndu-se din partea aceasta, li s-a zis: „Acest articol fiind în repetate rînduri înregistrat clar în tratatele din trecut, el se va menţine, dacă va fi nevoie să fie specificat şi repetat iarăşi în aceeaşi formă". Atunci, sus-numiţii au spus: „Din ceea ce am scris noi reiese clar că e nevoie de precizare, atît pentru echitate şi dreptate, cît şi pentru folosul Înaltului Devlet. De asemenea, este clar că nu are nimic în plus. Dîndu-se cele trebuincioase Înaltului Devlet, pentru ceea ce rămîne,

după aceea, domnii *(beyler)* și boierii vin cu alte născociri *(bid'at)*. De aceea se va confirma ca ei să nu pricinuiască pagube sărmanilor, în folosul lor propriu, deoarece se știe că, uneori, după predarea tuturor lucrurilor cerute de Înaltul Devlet, unii domni *(bey)* și boieri, zicînd că a venit o nouă cerere din partea Înaltului Devlet, împiedică negoțul locuitorilor și strîng cu prețuri mici produsele lor, iar după aceea, acaparîndu-le, le vînd ei înșiși afară și obțin cîștiguri mari, pricinuind, prin aceasta, pagube sărmanilor. De aceea este necesar, pentru înlăturarea acestor pagube".

Iar cînd, făcîndu-ne că nu știm nimic, le-am zis, de dincoace: „Aceste precizări, spuse de domniile voastre, sînt peste cele cuprinse în tratatul anterior?", atunci, sus-numiții au refuzat să dea un răspuns direct la întrebare și au zis: „În cuvintele de acolo neexistînd sensuri tainice și confuze, este evident că ele sînt foarte clare și deschise. De asemenea, este clar că nu sînt formulări care să aducă pagube și prejudicii Înaltului Devlet".

Atunci, pentru insinuare, li s-a arătat astfel: „În articolul amintit se spune: *Să poată să și le scoată pe mare și pe uscat.* Iată una din neclaritățile și motivele de păgubire. Potrivit cu aceasta, va trebui, deci, să le vîndă și altor state". Atunci sus-numiții au zis: „Această expresie nu poate fi socotită confuză. Dorim să spunem: *Dintre ținuturile Mării Negre și ale Rumeliei, precum și dintre ținuturile bulgarilor, să le vîndă acolo unde vor voi ei.* De fapt, după ce se achită toate cererile Înaltului Devlet, de ce se mai intervine în vînzarea surplusului lor acolo unde vor ei, chiar dacă este vorba și de alte state?". Ca urmare, la această împotrivire a lor, din partea aceasta li s-a spus: „Astfel de articol făcînd parte din treburile proprii ale Înaltului Devlet însuși, el nu poate fi introdus în tratat". Atunci, sus-numiții au spus: „Cînd Înaltul Devlet are nevoie, se poate vorbi astfel, dar noi vrem să spunem ca sărmanii să-și vîndă acolo unde vor ceea ce le prisosește din avuțiile lor proprii, după ce vor fi dat tot ceea ce se cere din partea Înaltului Devlet".

Răspunzîndu-li-se iarăși, li s-a arătat astfel: „Aceasta nu înseamnă ca raialele să nu-și vîndă avuțiile lor proprii, dar întrucît nu s-a întîmplat ca aceasta să fie pomenită și specificată așa în tratate *(ahidname)*, de aceea nu poate fi acceptată. De asemenea, acest articol a fost scris clar la începutul și la sfîrșitul firmanului de care ați pomenit în articolul doi și al cărui început este împodobit cu scris împărătesc [21]. Mai mult decît aceasta nu se poate!".

Cînd li s-a dat acest răspuns, sus-numiții au zis: „Nu ne amintim cum anume s-a scris în firman, dar declarăm că nu este vreun inconvenient în introducerea acestuia în tratat *(muahede)* și socotim că această chestiune nu va fi în folosul Rusiei, ci, dimpotrivă, va aduce pagube negoțului ei, dar, cu toate acestea, pentru negoțul sărmanilor, împărăția Rusiei va prefera să suporte această pagubă".

Ca răspuns la insistențele lor, din partea aceasta li s-a spus: „Și noi, la rîndul nostru, vă arătăm motivele noastre clare pentru care nu putem cuprinde acest articol în tratat. Astfel, la aceste articole s-au făcut adăugiri în repetate rînduri, încît, în clipa de față, nu a mai rămas loc pentru alte adăugiri. De aceea răspunderea noastră în această privință este clară". Atunci, sus-numiții au zis: „Răspunderea se cuvine într-o chestiune păgubitoare, pe cînd acest articol, fiind în avantajul Înaltului Devlet, vă va aduce laude". Dar din partea noastră li s-a spus: „Cum să nu fie acest articol păgubitor? În primul rînd, el contravine articolului despre interdicții, care este una din regulile administrative *(mülkiye)* de bază ale Înaltului Devlet".

Atunci, în răspunsul lor, sus-numiții au zis: „În chestiunea aceasta, a interdicțiilor, de care s-a spus, nu sînt incluse Țara Românească și Moldova.

Şi, cu toate că ar exista în alte ţinuturi, totuşi, acestea [22] fiind, din trecut şi pînă acum, separate la Cancelarie *(Kalem)* şi fiind oprită călcarea lor cu piciorul [23] şi date fiind privilegiile lor vechi, pentru ele nu există interdicţii". Dar, din partea aceasta li s-a spus: „Dacă situaţia ar fi fost aşa, atunci ele nu ar fi procedat în trecut în felul acesta", iar apoi li s-au citit textele tratatelor de mai înainte.

Atunci, sus-numiţii, schimbînd vorba, au spus: „În timp de criză, Înaltul Devlet poate aplica în toate ţările sale, în mod excepţional, articolul privitor la interdicţie. Dar în cazul de faţă nu este aşa! Nu e nimic păgubitor ca locuitorii să fie cu săvîrşire liberi în a-şi vinde produsele care le prisosesc. Şi, întrucît se va încheia un tratat, nu este nevoie ca acest articol să corespundă cu articolele din trecut, iar dacă va fi nevoie, va trebui ca înaltele porunci, ce vor fi emise de acum încolo, să fie date potrivit acestui articol".

Atunci, răspunzîndu-li-se din partea aceasta, li s-a spus: „Pagube sau foloase, orice ar fi, el contrazicînd cele ce au fost mai înainte, nu putem să-l acceptăm. Pe lîngă aceasta, dacă e nevoie să fie readaptate *(tenkıyh)* şi reînnoite toate tratatele, atunci, şi Înaltul Devlet avînd de cerut unele schimbări faţă de ceea ce a fost în trecut, va trebui ca şi ele să fie discutate de la capăt". Atunci, sus-numiţii au spus: „Nu e nevoie să fie discutate şi readaptate toate cele de mai înainte; nu ar da rezultate. De altfel, nu se mai păstrează în memorie ceea ce era fundamental. Ţările care se restituie Înaltului Devlet, se restituie şi se predau cu anumite condiţii, aşa cerînd dreptul obţinut prin război. Trebuie discutat potrivit cu aceasta".

Atunci, din partea aceasta, răspunzîndu-li-se numaidecît, li s-a spus aşa: „Să vă punem o întrebare: Această Ţară Românească va fi proprietatea personală a Înaltului Devlet sau va fi dată ca amanet?. Dacă este aşa [24], atunci va trebi să nu fie primită!". Sus-numiţii, spunînd că: „Nu este aşa, dar se restituie condiţionat", au pomenit de articolul al XVI-lea din Tratatul de la Kainargi [25] şi de legămîntul *(ahd)* făcut pe vremea măriei sale sultanul Mehmed al IV-lea [26].

Atunci, ivindu-se certuri şi asupra lor, iar sus-numiţii punîndu-şi piciorul pe pragul insistenţei [27], din partea aceasta li s-a spus ca discutarea acestui articol să fie amînată şi să se treacă la discutarea articolelor rămase.

Despre celălalt articol, în traducerea amintită mai sus se scria astfel: „Proviziile şi cerealele, precum şi cherestelele, de care ar fi nevoie atît la Poartă, cît şi la serhaturi, să fie cumpărate la preţul curent din ţară şi cu aspri *(akçe)* în numerar, iar transportul lor pînă la malul Dunării să se facă din partea miriei". Atunci, începîndu-se la vorbă din partea noastră, li s-a spus: „Întrucît în articolul de mai înainte se spune clar ca cerealele şi cherestelele de care s-a pomenit mai sus să fie cumprate cu preţul ce se va fixa în fiecare an şi întrucît aici nu se aminteşte de acest lucru, este necesar să se adauge expresia: *cu fixarea preţului.*

Cînd li s-a spus aşa, sus-numiţii au şovăit şi au insistat, zicînd că: „îndată ce se va spune de *fixarea preţului*, unde va rămîne atunci *preţul curent*, din clauzele trecute?".

Avînd loc discuţii contorversate şi asupra acestei pricini, cînd, în cele din urmă, li s-a spus să se adauge totuşi formula: *apreciindu-se* [28], pentru ca muşteriul să aibe foloase, sus-numiţii au zis: „În *înţelegerea* dintre cele două părţi există *bunăvoinţă*. Or, aici, dintre vînzător şi cumpărător, unul fiind « şef » *(âmir)* iar celălalt « slujbaş » *(me'mur)*, cum poate fi vorba de *cîntărire?*". Ca răspuns la aceasta, din partea noastră li s-a spus: „Cu această expresie poate fi vorba de o *cîntărire*, dar dacă nu va fi aşa, atunci este clar

că vînzătorul va cere un preţ peste cel curent. Atnuci, sus-numiţii, la rîndul lor, acceptînd, s-a adăugat formula: *prin apreciere.*

După aceea s-a trecut la discutarea celuilalt articol. Astfel, în traducerea amintită se mai afla scris aşa: „Negustorii musulmani numiţi capanlii *(Kapan)* să cumpere zaherele tot la preţul curent şi cu bani, în numerar, stînd la schela Brăilei şi să nu se îngăduie nici sus-numiţilor negustori şi nici iazîgiilor *(Yazıcı)* lor să umble prin sate sub pretextul cumpărării de zaherele".

După ce din partea aceasta li s-a spus că: „aplicîndu-se tratatele vechi, şi acest articol va fi cercetat şi adaptat", s-a trecut apoi la discutarea articolului despre voievozi.

În traducere se scria astfel: „Durata domniei voievozilor stabilindu-se la *şapte ani*, întocmai, cu începere din ziua numirii lor, să nu fie cu putinţă destituirea lor înainte de expirarea termenului respectiv. De asemenea, chiar şi atunci cînd ei îşi vor prezenta demisia, Înaltul Devlet să nu accepte demisia lor şi să nu le dea voie. De asemenea, unui voievod care şi-a completat durata domniei să i se îngăduie să se stabilească în ţară, cu condiţia de a se număra printre celelalte persoane, dar să nu se conceapă realegerea şi numirea lui, iarăşi, la una din domnii" [29].

Începîndu-se la cuvînt din partea aceasta şi făcîndu-ne că nu ştim că durata domniei voievozilor e scrisă tot: *şapte ani*, întocmai ca şi în clauzele de mai înainte [30], le-am spus: „Cum e cu putinţă să nu i se îngăduie, cînd voievozii îşi dau demisia? Dacă demisionează, avîndu-şi motivele sale, cum poate fi forţat, zicîndu-i-se: *Completează-ţi termenul !*". Atunci, sus-numiţii au zis astfel: „Dovezile de care pomeniţi sînt, într-adevăr, valabile în cazul demnitarilor înzestraţi cu însuşiri de dreptate. De aceea, avîndu-se în vedere motivele sale adevărate, i se poate îngădui să demisioneze. Dar trebuie, totuşi, să se pună condiţie, pentru ca, de acum încolo, să nu se mai recurgă la procedeele de mai înainte şi de care se ştie, cum ar fi acela că, prin abilitate, voievodul în funcţiune este speriat şi i se ia astfel consimţămîntul şi este pus să demisioneze şi, în felul acesta, este mazilit".

Atunci, de dincoace, lăsîndu-se la o parte vorbele despre procedeele amintite mai sus, li s-a spus: „Ca Înaltul Devlet să nu mazilească pe slujbaşul său, pe care îl va numi în ţara sa proprie, fie fiind suferind, fie că nu-l vor locuitorii sau din alte motive, oricare ar fi ele, şi să fie silit astfel să-l pună să-şi completeze termenul său, această formulă nu este ceva care să fie acceptată şi ceva care să poată fi inclusă într-o clauză".

În răspunsul lor, sus-numiţii au zis: „E altceva cînd locuitorii nu-l vor, dar vă punem o întrebare: Se va cerceta oare cu bună credinţă, adică va fi oare cu putinţă să se împiedice răul care vor voi să i-l facă voievodului pretendenţii, recurgînd la vicleşug? Dar, dacă va fi pusă această condiţie, atunci, cel care va fi voievod, îşi va propune să-şi împlinească cei şapte ani şi va proceda ca atare, iar pretendenţii se vor retrage. Această fromulă va fi folositoare Înaltului Devlet. Numai dacă, făcîndu-se vinovat, locuitorii se vor jelui împotriva sa, aceasta este altceva. Atunci, se va discuta *între cele două împărăţii*, se va stabili adevărul şi se va proceda în consecinţă".

Din partea aceasta, răspunzîndu-li-se cu insinuare, li s-a spus: „Dacă s-ar discuta de foloase şi de pagube pentru Înaltul Devlet, vorba s-ar lungi. Pe scurt, acest articol, precum şi articolul privitor la alegere [31], fiind considerate lucruri care depind de Înaltul Devlet, ele nu pot fi introduse în clauze". Atunci, sus-numiţii au zis: „Dar s-a discutat articolul despre alegere?. După întrebările şi răspunsurile cu privire la acesta, nu va mai rămîne nimic care

să ştirbească onoarea Înaltul Devlet. Acest articol a fost prezentat pentru a se înlătura gîlcevile care s-ar ivi între Înaltul Devlet şi Rusia".

Întrucît se ştia că ruşii nu vor renunţa, în nici un fel, la această clauză şi că de la început şi pînă acum se străduiesc pentru aceasta, de aceea, de dincoace, li s-a răspuns tot cu vorbele de mai înainte, iar după aceea s-a mai adăugat astfel: „Acest articol fiind un lucru care, cel mult, să se poată discuta cu bună credinţă între slujbaşii celor două împărăţii şi să se aranjaze prin aducerea lor la cunoştinţă, la locurile cuvenite, în acest caz, această formulă ar fi ceva, pe cînd declaraţia de faţă, condiţionată, este cu totul altceva".

Atunci sus-numiţii au vorbit astfel: „Dacă din partea domniilor voastre se socoate că această formulă ştirbeşte gloria Înaltului Devlet, de aci reiese că, pentru gloria desăvîrşită a Înaltului Devlet, trebuie să fie aleşi şi numiţi cei care vor duce la gîlceavă, iar din punctul vostru de vedere, această situaţie va fi bine primită".

Atunci, cu un ton serios, li s-a spus aşa: „Răspunsul la aceasta se dăduse acum, adică se poate ca acest lucru să fie, cel mult, discutat cu sinceritate între mijlocitori şi să se aranjeze astfel; dar nu se poate îngădui includerea lui în clauze". Atunci, sus-numiţii, gîndindu-se la acceptarea lui sub altă formă, au spus: „Deoarece vă feriţi de introducerea lui în clauze, atunci, să se aranjeze, cel puţin, ca un articol special". Dar, ca urmare, li s-a spus astfel: „De vreme ce va fi introdus în clauze, fie că e pe faţă, fie că e pe ascuns, amîndouă sînt la fel. Cel mai bun lucru este ca el să fie înregistrat în procesul verbal *(mazbata)*, deoarece toate convorbirile fiind înregistrate în procesele verbale, şi acesta se va păstra astfel la infinit".

Atunci, sus-numiţii, zicînd că: „deoarece vă feriţi de introducerea lui în tratat, în acest caz se cuvine să se alcătuiească, pentru dovedirea prieteniei, o declaraţie oficială în acest sens, în afara textului tratatului", au căutat să obţină, sub această formulă, ceea ce doresc şi au insistat, iar din partea noastră nu li s-a răspuns; doar li s-a spus să fie lăsat pentru a mai fi studiat.

După aceea, trecîndu-se iarăşi la discutarea articolului referitor la *demisie*, sus-numiţii au spus: „Deoarece s-a insistat asupra articolului privitor la demisie, se poate şi sub această formă: Întrucît în demisia unui voievod de acest fel nu se poate şti clar dacă a fost silit sau nu a fost silit şi s-ar putea ca şi Înaltul Devlet să nu ştie aceasta, de aceea, după iertarea lui, el tot să-şi completeze cei şapte ani, cu condiţia ca domnia lui să fie administrată de boieri". Atunci din partea aceasta, ca răspuns, li s-a zis aşa: „Această formulă nu se poate deloc! Adineaori confirmaserăţi, spunînd că este altceva cînd locuitorii nu-l vor şi se jeluiesc împotriva lui. Şi demisia va fi cercetată şi hotărîtă tot de către Înaltul Devlet".

Atunci, sus-numiţii au spus: „Deşi este condiţionat de mai înainte faptul ca, în cazul vinovăţiei, să se discute între cele două împărăţii, totuşi, în chestiunea aceasta, a demisiei, cum anume a demisionat cel care îşi dă demisia, prin forţare de către Înaltul Devlet sau de altcineva, cum anume se întîmplă, acest lucru rămînînd ceva neclar pentru Rusia, nu apare deosebire între această demisie şi învinuire, pentru că, de vreme ce a fost silit să-şi dea demisia, el va fi silit să ascundă şi motivul şi nu-l va putea spune nimănui, astfel că nimeni nu va putea afla acest lucru".

După foarte multe discuţii violente asupra acestui articol, şi acesta fiind lăsat în suspensie, sus-numiţii au prezentat chestiunea stabilirii în ţară a voievodului mazilit, urmînd ca el să facă parte din rîndul celorlalte persoane.

Cînd au fost întrebați, din partea noastră, ce anume se urmărește prin aceasta, sus-numiții au spus: „Fiind clar că, pînă la completarea termenului de șapte ani, un voievod își va face foarte mulți dușmani, se poate presupune că, prin ațîțarea unora dintre dușmanii săi, el să fie închis, învinuit sau pedepsit. De aceea, cei de acest fel să stea în siguranță și să nu înceapă iarăși să umble după domnie și să nu devină a doua oară voievozi, ca să nu se mai ivească discordii. De aceea s-a spus în mod clar".

Atunci, răspunzîndu-li-se din partea aceasta, li s-a spus astfel: „Ceea ce spuneți, este contrar legii rațiunii. În primul rînd, din trecut și pînă acum s-a tot întîmplat ca un voievod, care a reușit să se apropie de locuitori și de care ei au rămas mulțumiți, să fie numit iarăși voievod. În al doilea rînd, voievozii nefiind slujbași mărunți *(subași)* sau oameni de rînd, ci, fiind oameni distinși, atît timp cît vor sta în țară, după mazilire, nu vor lipsi intrigile".

Atunci sus-numiții au zis: „Un om de acest fel, de care locuitorii au rămas mulțumiți, nu rămîne acolo, ci se duce la Poartă și poate deveni iarăși voievod *(Bey)*. Ceea ce spunem noi este, să rămînă, dacă vrea el însuși". Dar din partea aceasta li s-a spus: Cel care va dori să rămînă, va arăta către Înaltul Devlet dorința sa la timpul său și va rămîne, obținînd învoire. Nu putem să ne ocupăm de aceasta încă de pe acum". Apoi, respingîndu-se spusele sus-numiților ca: „să se adauge atunci cuvîntul *învoire*", li s-a spus: „Formula rostită de voi nu e ceva care să fie introdusă în clauzele cu împărăția Rusiei. Dat fiind însă că vizirii și valii Înaltului Devlet, din mai multe ținuturi, aduc, după mazilire, pagube locuitorilor de acolo [32], de aceea ei nu sînt lăsați să stea acolo. Chiar dacă uneori s-a întîmplat să se aprobe, cu cerere, totuși, nu s-a potrivit. Tot așa se va întîmpla și cu aceștia. Pe scurt, nu se poate include în clauze, iar dacă va fi o clauză, inconvenientele ei sînt clare; deci nu poate fi acceptat!".

Atunci, sus-numiții au spus: „În formula expusă, în legătură cu acest articol, e o contrazicere. Astfel, dacă un voievod își completează, așa, frumușel, termenul său și dacă, după mazilire, va rămîne, cu învoire, în Țara Românească, atunci Înaltul Devlet, din respect pentru el, nu va dori liniștea lui?".

Dar din partea aceasta li s-a spus așa: „În privința unui astfel de voievod, care își încheie astfel, frumușel, durata sa, fără să fie învinuit, grija Înaltului Devlet pentru ocrotirea lui fiind foarte mare, nu este nevoie de clauză pentru rămînerea sau nerămînerea lui". Atunci sus-numiții au spus: „Va fi ocrotit de Înaltul Devlet, dar și prin ațîțările unor intriganți se pot întîmpla unele lucruri".

Deși li s-a spus categoric: „În cazul cînd se va întîmpla așa ceva, poate să se întîmple și cînd el va rămîne în Țara Românească", totuși, sus-numiții au repetat vorbele lor de mai înainte cu foarte mare insistență. De aceea, din partea noastră, ca ultim răspuns, li s-a zis: „Am înregistrat și noi toate articolele; le vom discuta iarăși". Zicînd astfel, s-a ridicat medjlisul.

Cînd înălțimea voastră va lua cunoștință de ele, porunca și firmanul depind de măria sa, care poruncește! [33].

Suret. TKSMA, E. 7999/1; D. 9919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 23—28; rola 44, c. 880—883.

---

[1] *Bey*, aici cu sensul de „domn".
[2] Au fost scoși din sala de convorbire cei care nu participau direct la discuții.
[3] *Küçük-Bogdan*, „Bogdania Mică". Moldova se micșorase prin cedarea unei părți.

[4] Moldova sau Țara Românească.
[5] Din trecut.
[6] Din 1792, dintre Poarta otomană și Rusia.
[7] De 14 luni (un an + 2 luni).
[8] Aluzie la tratatul de pace din 14 ocotmbrie 1809 de la castelul Schoenbrunn de lingă Viena (azi s-a inclus în Viena).
[9] De 14 luni.
[10] Din partea cedată Rusiei.
[11] Adică în teritoriile cedate Rusiei.
[12] Țara Românească și Moldova.
[13] *Hukuk-u-insaniyye.*
[14] Adică în Rusia.
[15] Moldova și Țara Românească.
[15a] De turci.
[15b] Turcilor.
[16] La cele *12 luni*, total, zicîndu-se: *14 luni.*
[17] *14 + 4 = 18 luni.*
[18] De *14 luni* (de la Iași din 1792).
[19] Pacea de la Iași (1792).
[20] Moldova și Țara Românească.
[21] *Hatt-i-Hümayun.*
[22] Țara Românească și Moldova.
[23] *Mefruz-ül-Kalem ve maktu'ül-kadem.*
[24] Dacă va fi „amanet".
[25] Din 1774 de la Küçiük-Kainargi *(Küçük-Kaynarca).*
[26] Mehmed al IV-lea (1648—1687).
[27] *Merkez-i ısrar.*
[28] *Bi-t-terazi,* textual: *cu cîntarul, cîntărindu-se,* în sensul de: *prin înțelegere între cele două părți,* prin *apreciere.*
[29] Fie în Moldova, fie în Țara Românească.
[30] De la pacea din 1792 (Iași).
[31] Alegerea domnilor în Moldova și Țara Românească.
[32] În provinciile unde slujiseră pînă la mazilire.
[33] Și la acest document s-a luat în considerare data ședinței convorbirilor.

200 — 1811 noiembrie 8 *(1226 șevval 21)* Giurgiu

Raport prin care împuterniciții otomani, aflați la Giurgiu, îi comunică marelui vizir conținutul celei de-a șasea convorbiri cu delegații Rusiei în legătură cu mersul tratativelor de pace. Au continuat discuțiile referitoare la Moldova și Țara Românească, începute în ședințele anterioare. Convorbirile. 7—11 au fost date în rezumat (notele I—V).

Procesul verbal al celei de-a șasea convorbiri care a avut loc între împuterniciți-efendii ai Înaltului Devlet și delegații Rusiei în ziua de joi, a 21-a zi a generoasei luni șevval din anul acesta 1226, la locul special de convorbiri din Giurgiu *(Yerkökü)* :

În ziua precedentă se purtaseră discuții între cele două părți asupra documentelor *(evrak)* scrise și prezentate din partea celor din Rusia *(Rusyalu)*, cuprinzînd reînnoirea și lărgirea privilegiilor din trecut referitoare la Moldova Mică [1] și la Țara Românească [2]. Întrucît se hotărîse ca să se discute redactîndu-se ceva și din partea aceasta [3], de aceea, unele din articolele menționate mai sus fuseseră redactate în conformitate cu cele din trecut [4], iar altele, de asemenea, fuseseră atenuate. Fiind redactate în felul acesta, ele fuseseră trimise [5].

Astfel, în ziua mai sus amintită, făcîndu-se din nou întrunire la locul de convorbiri, după îndeplinirea ceremonialului obișnuit privitor la sănătate, sus-numiții au încercat să obțină ceea ce doreau, zicînd astfel: „Am consultat hîrtia pe care ați scris-o ieri. Socotind că în unele locuri există nepotriviri

față de articolele cerute de noi, de aceea noi, la rîndul nostru, am însemnat pe o hîrtie separată nepotrivirile respective. În hîrtia prezentată de noi, mai înainte, erau cuprinse unele angajamente *(uhud)*, atît în legătură cu beii *(bey)* [6], cît și în legătură cu țara. De asemenea, scriindu-se unele cuvinte în continuare, se explicase și necesitatea lor. Domniile voastre ați șters formula: *Să fie confirmate și cele ce nu au fost pomenite în acest articol.* Or, aceasta face parte din regulă și se scrie totdeauna".

Din partea aceasta li s-a spus: „În hîrtia scrisă de noi fiind inserate și enumerate, cu datele lor, angajamentele privitoare la cele două țări *(Memleketeyn)* [7], ea le cuprinde pe toate și nu este nevoie de mai mult". Atunci, sus-numiții au răspuns astfel: „Ne aducem aminte că între cele două state există unele lucruri care au fost adăugate ulterior, după tratate, pe bază de declarații. De aceea, dat fiind că, în cazul ivirii lor, ele vor trebui să fie valabile, atunci ce neajuns ar fi ca ele să fie incluse, de astă dată, în ahidname?"

Dar din partea aceasta s-a răspuns astfel: „Dacă există ceva scris și în vigoare, nu rezultă anularea lor. Am spus astfel, ca să nu zicem că ele sînt lucruri necunoscute; ele se găsesc scrise și înregistrate în tratatele din trecut dintre cele două state, iar dacă, în afară de acestea, mai există ceva pe bază de reglementări oficiale, acestea sînt lucruri care pot fi rezolvate apelîndu-se, după aceea, la textele respective. Din partea noastră nu se va lua în considerare altceva decît ceea ce s-a spus".

Atunci, sus-numiții au spus: „În cazul acesta, ele vor fi lăsate așa, în tăcere. Pe cînd așa, ele vor fi enumerate dinainte și nu va mai fi nevoie să se apeleze la înscrisuri, după încheierea tratatului". Zicînd astfel, ei au cerut din nou discutarea lor, ceea ce ducea la controverse. Ei au mai spus: „Lăsarea lor așa, în suspensie, ne poate face să răspundem față de statul nostru".

Atunci, de dincoace, li s-a spus: „Ziceți că sînt unele lucruri care, mai înainte, au fost reglementate prin declarații, iar ulterior au fost anexate. Dacă există, așa cum spuneți, seneturi *(sened)* de acest fel, adunate laolaltă, ele să fie prezentate, ca să le vedem și noi".

Sus-numiții au spus: „Nu există astfel de seneturi, dar dacă sînt astfel de lucruri, care au fost anexate, acestea se iau în considerare, iar cu tratatul de astă dată, de asemenea, ele se anexează".

Atunci, de dincoace, li s-a spus astfel: „Deoarece este așa, în cazul acesta, în inserarea despre reînnoirea tratatelor din trecut se va scrie în felul următor:

Dacă există regulamente (nizam) înregistrate și valabile, în legătură cu cele două țări, care să nu fi fost enumerate în această clauză, atunci și ele, de asemenea, sînt confirmate". După consultări, sus-numiții au aprobat și, în felul acesta, formula de mai sus a fost introdusă, în comparație cu cele de dinainte.

Apoi, din partea aceasta s-a pus întrebarea: „Potrivit celor cuprinse în cele scrise de domniile-voastre, care este tratatul din anul 1198 [8] la care vă referiți?".

Atunci, sus-numiții au spus astfel: „În anul amintit mai sus, în urma protestului *(șikâyet)* privitor la cele două țări, prezentat prin ambasadorul *(elçi)* Rusiei la Poartă *(Âsitâne)*, Bulgakof [9], după discuții, se dăduse un Senet *(Sened)* din partea Marelui vizirat [10], ca din partea Înaltului Devlet, cuprinzînd trei articole. Este menționat chiar și în Tratatul de la Iași. Tocmai despre acel senet este vorba". Atunci, din partea aceasta, textul articolului respectiv a fost cercetat în sensul arătat. După aceea, sus-numiții au zis: „În articolul privitor la înapoierea pămînturilor uzurpate, din partea voastră s-a scris în felul următor: *Pămînturile aflate în împrejurimile cetă-*

ților Brăila (Ibrail) și Giurgiu (Yerkökü) și Turnu (Kule) și despre care se pretinde (iddia) că au fost luate de la boieri (boyaran) și de la mănăstiri (manastır) la diferite date. Or, aceasta nu este o pretenție nouă, care să nu fie adevărată, iar din partea Înaltului Devlet se luaseră angajamente în repetate rînduri. De aceea cuvîntul *pretenție (iddia)* exprimă sensul: *nu este adevărat*". Această pricină fiind o neînțelegere veche, de aceea, după discuții, a fost adăugată, îndeosebi de astă dată, și expresia: *după cercetări.*

Apoi, trecîndu-se la răspuns, de dincoace li s-a spus astfel: „Formula «valabil» *(mu'teber)* nu este luată în sensul de «necesar» *(mültezem)*". Zicîndu-se astfel, a fost șters cuvîntul *pretenție (iddia)* și s-a trecut formula: *pămînturi luate* [11].

După aceea, în legătură cu articolul privitor la cereale și la cherestele, necesare fie la Poartă, fie la serhaturi *(serhadat)*, care urmau să fie cumpărate potrivit prețului curent *(râyic)*, care urma să se stabilească în fiecare an pe bază de înțelegere [12], sus-numiții au spus: „Întrucît între *prețul curent* și *înțelegere* există deosebire, se scoate în evidență expresia: *prin înțelegere*". Atunci, răspunzîndu-se, de dincoace, li s-a spus astfel: „În discuțiile din zilele trecute, față de cele scrise de noi, în sensul: *cu prețul ce se va fixa*, se spusese că din aceasta rezultă cu claritate sensul de *obligație*. De aceea se pomenise de expresia: *prin înțelegere*, iar din partea voastră se acceptase. Ca atare, s-a corectat astfel, dar domniile voastre ați uitat".

Atunci, sus-numiții au întrebat: „Chestiunea aceasta, a înțelegerii, depinde de stat sau se referă la vînzător și mușteriu *(müşteri)*", iar răspunsul a fost: „Se referă la ambele părți". Atunci, sus-numiții au zis: „În acest caz, trebuie corectat în sensul: *prin înțelegere între vînzător și mușteriu*". Dar, de dincoace, răspunzîndu-se, s-a spus în felul următor: „Înaltul Devlet cere ceva cu firman. Dacă se va scrie așa [13], în cazul acesta, referindu-se în mod special la negoțul dintre persoane, ar trebui ca cererile Înaltul Devlet să rămînă în suspensie".

Atunci, sus-numiții au spus: „Dacă este așa, atunci ar fi trebuit să menționați că acest cuvînt: «apreciere» *(terazi)*, se referă numai la stat". Dar din partea aceasta, arătîndu-se îndoială, s-a spus astfel: „În formula dată de noi, *aprecierea* se referă la ambele părți. Cerîndu-se zaherele de către Poartă, ele se iau prin mijlocirea slujbașilor sau a domnilor *(Bey)* înșiși, cu prețul care se fixează prin apreciere". Atunci, sus-numiții, în semn de aprobare a răspunsului dat ceva mai înainte din partea aceasta, au zis: „Într-adevăr, așa cum considerați, în cazul precizării expresiei: *vînzător și cumpărător*, ar însemna ca cele necesare Înaltului Devlet să rămînă în suspensie. De aceea ar fi bine să se găsească o formulă care să le deosebească pe cele două".

Arătînd îndoială și pentru aceasta, sus-numiții au fost, totuși, nevoiți să accepte ceea ce s-a scris din partea noastră.

După aceea s-a trecut la formularea scrisă în legătură cu articolul referitor la domni *(Bey)* [6], unde, de asemenea, în chestiunea demisiei voievozilor *(voyvoda)*, se făcuse oarecare înlesnire pentru a-i pune la tăcere. În acest scop, fusese scos articolul privitor la șederea voievodului mazil *(ma'zül)*, acest articol lăsîndu-se pe seama firmanului ornamentat cu scrisul împărătesc [14].

Sus-numiții au zis: „Deși se discutase, în ziua trecută, șederea în țară a beilor, după completarea termenului, cu învoire din partea Înaltului Devlet, totuși, ea nu este pomenită în hîrtia pe care ați scris-o de astă dată. Se pare că se datorează faptului că ați uitat de ea".

Atunci, de dincoace, li s-a spus astfel: „În ziua precedentă nu se luase o hotărîre în legătură cu articolul respectiv, din care pricină, el rămăsese în suspensie. În afară de aceasta, fiind ceva fără folos, nu s-a scris şi s-a renunţat".

Sus-numiţii, insistînd, au spus: „Acest articol fiind ca şi hotărît în ziua precedentă, este necesar să fie menţinut iarăşi". Dar, respingîndu-se, li s-a spus astfel: „Acest articol nu este ceva care să poată fi acceptat, deoarece, oricît s-ar include voievodul mazilit din domnie *(emaret)* în rîndurile indivizilor [15], totuşi, cît timp el va sta în ţară, doi bei [16] aflîndu-se la un loc, desigur, certurile nu vor conteni. Chiar cînd doi aiani *(a'yân)* se găsesc întrun ţinut *(memleket)*, tot se ivesc neînţelegeri. Mai cu seamă beii [16] au altă semnificaţie".

Atunci, sus-numiţii au zis: „Deoarece se condiţionează ca, după mazilire, să nu se aprobe numirea lor din nou, este evident că, în acest caz, şederea lor nu va da naştere la nici un fel de tulburare, iar această formulă este valabilă şi în alte părţi".

Punîndu-li-se întrebarea: „S-a întîmplat să fie în cele două ţări *(Memleketeyn)*?", sus-numiţii, în răspunsul lor, au zis astfel: „În trecut, cînd voievozii celor două ţări erau aleşi şi numiţi dintre locuitori şi boieri, unii dintre ei au stat, în felul acesta, după mazilire. Chiar dacă nu s-a întîmplat, nu este nevoie să se ia în considerare, în situaţia de acum, trecutul. De asemenea, s-a întîmplat ca unii valii *(vali)* de provincii *(memleket)* să fi stat în ţinutul respectiv după mazilire. Chiar şi la Alep *(Haleb)* s-a întîmplat de foarte multe ori".

Atunci, din partea aceasta, li s-a spus astfel: „Chiar dacă, într-adevăr, s-a întîmplat ca unii valii să stea în ţinutul respectiv după mazilirea lor, totuşi, ivindu-se certuri, ei au fost totdeauna ridicaţi de acolo. De asemenea, spuseserăm şi la medjlisul trecut. Pe de altă parte, în ziua precedentă aţi declarat, în articolul referitor la zaherea, precum că cele două ţări nu se compară cu celelalte. De aceea, în unele articole ţara *(memleket)* [17] este socotită ca celelalte, iar în altele se face excepţie. Îndeosebi, beiul mazilit *(ma'zûl)* nu va sta liniştit, pentru nimic în lume! Nu se poate!".

Atunci, sus-numiţii au zis: „Menţionarea faptului ca: *să nu mai fie aleşi de aici încolo* [18] înlătură toate aceste neajunsuri. Făcîndu-i să-şi ia gîndul de a deveni din nou voievozi, nu mai rămîne loc pentru intrigi". Din partea aceasta li s-a spus: „Atrăgîndu-i pe locuitori şi punîndu-i să facă arzumahzar [19] în sensul: *Noi îl vrem pe acesta*, el nu va putea să ceară iarăşi domnia *(voyvodalık)*? Iată, această intrigă va fi de-ajuns!" Atunci, sus-numiţii, din precauţie, au spus: „Nici locuitorii nu pot cere! Chiar dacă s-ar aduna cu toţii laolaltă, el [20] tot nu li se va alătura!".

Atunci, de dincoace, s-a spus astfel: „Chiar dacă nu se întîmplă nimic, totuşi, dat fiind că a domnit *(beylik)* timp de cîţiva ani, partizanii pe care i-a cîştigat în perioada guvernării *(emaret)* sale, precum şi toţi cei din apropierea sa, vor îndrăzni la tot felul de acţiuni, care vor duce la tulburarea ordinei publice [21]. Acestea sînt lucruri neîndoielnice!"

Atunci, sus-numiţii au spus: „În cazul cînd Înaltul Devlet va socoti dăunătoare pentru el certurile şi intrigile, este posibil ca el [22] să fie ridicat numaidecît şi toată lumea va fi de acord cu aceasta şi o va sprijini. Or, obţinerea de sprijin se face în timpul domniei, iar după mazilire, este evident că nu se va putea. În afară de aceasta, de vreme ce se va vedea că un astfel de om este dăunător, locuitorii îl vor raporta *(arz)* la Înaltul Devlet şi, atunci, va fi înlăturat".

Din partea aceasta li s-a spus astfel: „Așa fiind, dacă, de pildă, Înaltul Devlet va dori să-l ridice, nu se va interveni oare din partea voastră, zicîndu-se: *Există cutare clauză !*, iar aceasta nu va duce oare treptat la neînțelegere între cele două state?". Atunci, sus-numiții, au zis:„De vreme ce se va dovedi vina sa, atunci, fie că se află în Țara Românească, fie la Poartă, cine ar putea să împiedice să se aducă la îndeplinire ceea ce trebuie?". În afară de insistența lor din ce în ce mai mare, ei au mai spus: „Potrivit mențiunii noastre ca să nu se admită alegerea din nou, nu mai este posibil să se ivească răutăți și neînțelegeri. De asemenea ⟨țara⟩, aflîndu-se în mîna Înaltului Devlet și făcînd parte din țările sale bine păzite [23], el poate executa ceea ce se cuvine".

Atunci, din partea aceasta, răspunzîndu-se din nou, li s-a spus astfel: „În orice caz, partizanii voievodului mazilit vor acționa împotriva regulamentelor *(nizâmât)*; astfel că, țara împărțindu-se atunci în două grupuri, chiar dacă urmașul său va face arz la Poartă [24], totuși, cealaltă parte [25] va dezminți. În situația aceasta, ambasadorul *(elçi)* Rusiei, la rîndul lui, va spune, despre cele aduse la cunoștință de succesorul său [26], că: «Această chestiune se datorează pornirii lăuntrice a urmașului său [26]», iar din partea aceasta se va spune: «Nu este așa!». Iată, dovadă sigură că se vor naște neînțelegeri!".

Atunci, sus-numiții au zis: „Înaltul Devlet, neluînd în seamă și în considerare astfel de plîngeri nelalocul lor, va face cercetări, iar după ce se va dovedi că acel voievod a încercat să săvîrșească acea pricină..."[27].

Suret. TKSMA, D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 883—884.

Nota 1. În cea de-a șaptea convorbire, care a avut loc în ziua de marți, 14 noiembrie 1811 *(27 șevval 1226)*, la Giurgiu, împuterniciții otomani au prezentat răspunsul sosit din partea marelui vizir în legătură cu hotarul dinspre Anatolia. Acesta nu accepta cererea de modificare a hotarului vechi.

Delegații Rusiei au încercat să introducă unele modificări în textul articolului privitor la hotarul de pe Siret, în sensul ca, în loc de formulările: *malul drept* și *malul stîng*, să se pună: *Hotar prin mijlocul rîului Siret*. Delegații otomani s-au împotrivit, considerîndu-l un articol discutat și încheiat. Împotrivirea părții otomane avea drept scop să obțină posibilitatea rediscutării unor articole rămase în suspensie: *a*. Hotarul comun de pe brațul Sulina; *b*. Insula din fața Galațiului. Pînă la urmă, textul a fost modificat, introducîndu-se formula: *Se va lua în considerare mijlocul rîului Siret*.

Apoi, delegații Rusiei au prezentat un text, în limba franceză, în legătură cu articolul referitor la vînzarea proprietăților celor care urmau să plece din teritoriul cedat (Bugeac etc.) Rusiei, adăugînd clauza ca cei care se află în Imperiul otoman și doresc să se stabilească pe teritoriul cedat, să fie lăsați să plece. S-a hotărît să se discute în ședința următoare, după traducerea textului respectiv (TKSMA, D. 9 919; Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 876 și 886).

Nota 2. În cea de-a opta convorbire, care a avut loc la Giurgiu, în ziua de joi, 16 noiembrie 1811 *(29 șevval 1226)*, a fost discutat textul prezentat mai înainte de delegații Rusiei în legătură cu schimbul de populație dintr-o parte și alta.

Delegații Rusiei cereau să fie menținută formula ca să plece din partea cedată Rusiei: „cei care doresc", iar împuterniciții otomani, insistau pentru formula: „toți", cu scopul de a nu fi reținuți musulmanii, precum și celelalte

raiale otomane în partea cedată Rusiei. De asemenea, delegaţii Rusiei propuneau ca toţi cei care au proprietăţi şi rudenii pe teritoriul cedat şi se află în Imperiul otoman să fie *determinaţi* să treacă în Rusia. Discuţiile s-au desfăşurat deosebit de controversate. Pînă la urmă, s-a reformulat în sensul ca să plece (din teritoriul cedat): *musulmanii, precum şi raialele care au rămas din cauza războiului, dacă doresc.*

Apoi, împuterniciţii otomani au cerut ca supuşii otomani care au proprietăţi pe teritoriul cedat să fie lăsaţi să-şi vîndă proprietăţile lor, iar delegaţii Rusiei, motivînd că nu există precedente în această privinţă, nu au vrut s-o ia în considerare şi au solicitat răgaz pentru a se consulta cu generalul Kutuzov. După aceea, delegaţii Rusiei au prezentat în limba franceză textele primelor trei articole (I, II, III) ale viitorului tratat de pace, urmînd ca, la şedinţa următoare, să fie discutate (Suret. D. 9 919; rola 44, c. 886).

Nota 3. În ziua următoare, vineri, 17 noiembrie 1811 *(selh-i şevval 1226)* [28], s-a făcut o nouă întrunire, a noua, la care delegaţii ruşi au răspuns afirmativ în legătură cu vînzarea, de către locuitorii din teritoriile cedate, a avuţiilor lor aflate în Imperiul otoman şi transferarea costului lor în noile lor locuri de şedere, precum şi cererea împuterniciţilor otomani în sensul ca raialele otomane rămase pe teritoriile cedate, din cauza războiului, să plece cu avuţiile şi cu lucrurile lor.

Apoi, delegaţii ruşi au întrebat dacă au fost traduse şi consultate cele trei articole predate în ziua precedentă, la care, împuterniciţii otomani au răspuns că ele vor fi corectate în spiritul tratatelor anterioare. În continuare, delegaţii ruşi au prezentat alte două texte de articole referitoare la clauze secrete, precum şi la actele de parafare, care, de asemenea, au rămas să fie traduse. După aceea, s-au mai interesat de sosirea scrisorii împărăteşti de împuternicire [29], iar delegaţii otomani au dat răspunsul că nu sosise încă. Cu aceasta s-a încheiat şi cea de-a noua convorbire de la Giurgiu (Suret. D. 9 919; rola 44, c. 887—888).

Nota 4. În cea de-a zecea convorbire (din 19 noiembrie 1811 = *2 zilka'de 1226*) au fost discutate probleme legate de schimbul de prizonieri, privilegiile dragomanilor Rusiei, chestiunea păcii cu Iranul, precum şi unele aspecte ale unui tratat comercial ruso-otoman. Aceste discuţii au continuat şi în ziua de 20 noiembrie 1811 *(3 zilka'de 1226)*, constituind a 11-a convorbire (Suret. D. 9 919; rola 44, c. 889 şi 873—874).

Nota 5. În cea de-a 11-a şedinţă, care a avut loc în ziua următoare, s-a continuat discutarea problemelor nerezolvate la convorbirea din ziua precedentă (Suret. TKSMA, D. 9 919; Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 874) [30].

---

[1] *Küçük-Bogdan*, hotarul urmînd a se stabili pe Siret (conform discuţiilor de atunci).

[2] *Memleket-i Eflak.*

[3] Pentru ca împuterniciţii otomani să-şi expună punctul lor de vedere în scris.

[4] Adică potrivit cu clauzele altor tratate din trecut.

[5] Delegaţilor ruşi.

[6] Domnii Moldovei şi Ţării Româneşti.

[7] Moldova şi Ţara Românească.

[8] *1198 H.* = 26 noiembrie 1783 — 13 noiembrie 1784. Este vorba de actul cunoscut sub denumirea de: *Senedul din 1783.*

[9] *Bulgakof*, Iacov Ivanovici Bulgakov.

[10] *Sadr-ı Ali.*

[11] *Alınmış arazi.*

[12] *Bi-t-terazi*: „prin cîntărire" (vezi şi doc. nr. 199, nota 28 din volumul de faţă).

[13] Cum cereau delegaţii ruşi.

[14] *Hatt-i-şerif;* urma să fie acordat la numirea domnilor.

[15] Din ţara unde domnise pînă la mazilire.
[16] Domnii din Moldova şi Ţara Românească.
[17] Ţara Românească şi Moldova.
[18] Pentru a doua oară.
[19] *Arz-u-mahzar.*
[20] Cel mazilit după prima domnie.
[21] *Nizâm'ı mülkiye.*
[22] Domnul mazilit.
[23] *Memâlik-i mahrûse.*
[24] În sensul că fostul domn nu stă liniştit.
[25] Partizanii fostului domn.
[26] Al fostului domn, mazilit.
[27] Restul documentului lipseşte (în microfilm).
[28] În unele tabele de cronologie *17 noiembrie 1811* corespunde cu prima zi din luna următoare *(zilka'de)*, dar se vede că în anul respectiv *(1226 H.)* luna *şevval* a avut 30 de zile.
[29] *Ruhsatname-i Hümayun.*
[30] Aceste convorbiri au fost analizate şi de Fehmi Ismail *(op. cit.*, p. 80—83), indicînd şi cotele documentelor respective (Başbak. Arşivi, fd. H.H., nr. 41 284-D, 44 640-A, 41 284-C, 44 245, 48 242 ş.a.).

201 **1811 noiembrie 10** *(1226 şevval 23)*

Scrisoare prin care ⟨Köse⟩-Ahmed, fost aian la Rusciuc, îl anunţă pe Manuc bei că a primit scrisorile sale, precum şi cele destinate lui Pehlivan Ibrahim paşa, trimiţîndu-le în Crimeea, unde se afla paşa. Îl mai înştiinţează că are nevoie de bani. Köse-Ahmed se refugiase la ruşi, Ibrahim paşa căzuse prizonier, iar Manuc bei se afla la Bucureşti.

Hüve !

Prietenul meu adevărat, să trăieşti! Allah să nu te facă să ne lipseşti!
A sosit scrisoarea voastră cu data de 9 şevval *(L)*, anul... [1], şi am aflat de cuprinsul ei. Scrisorile voastre adresate efendiului nostru paşă au fost trimise în Crimeea, la Paşa-efendi. Mai înainte de aceasta, cînd excelenţa sa Luka[2] pleca în Crimeea, i-a făcut propunere lui Paşa-efendi zicîndu-i: „Hai să te duc în Crimeea!". Se spune că Paşa-efendi ar avea în Crimeea nişte „averi" *(tereke)* de la bătrînii săi şi a plecat, zicînd: „Cu acest prilej văd ţara şi fac şi o vizită". Cu ajutorul lui Allah, s-ar putea să vină aici pînă în zece zile.

Dar de acum încolo să nu trimiţi deloc cu poşta scrisoare cu text turcesc, deoarece chiar şi aceste scrisori abia le-am luat cu mare greutate. Poştaşul era un bun prieten de-al meu şi m-a rugat, zicîndu-mi „Scrie prietenului tău ca, atunci cînd trimite scrisoare, adresa s-o scrie în ruseşte sau în franceză *(Firenkçe)*, căci, dacă mai scrie în felul acesta, o trimit la Petersburg". Asta aşa e şi să n-o uiţi!

Să revenim, prietene, la treburile noastre! Dacă această scrisoare a noastră va ajunge cînd supusul Kevork *(Kiyork)* se va afla încă în partea aceea, atunci, să înţelegi ⟨despre ce este ⟩ vorba. Vreau să spun că, atunci cînd Kevork urma să plece la Bucureşti, el a luat de la un negustor 5 000 de guruşi, pe care îi dăduse lui Ibişoglu din Odessa *(Hodesa)*, iar Hadji-Ibişoglu, la rîndul său, dăduse o poliţă *(poliçe)* la Poartă. Acum poliţa a venit înapoi. Cînd sus-numitul negustor cere banii *(akçe)*, el[3] spune: „Să vedem, să vină Kevork" sau „să scriem din nou la Poartă" şi altele de acest fel. Negustorul mai sus amintit, la rîndul său, spune că: „eu am dat pe cuvîntul lui Kevork, el mi-a adus complimente de la Kevork efendi, personal, şi

a spus că aşa cere efendiul şi eu, la rîndul meu, i-am dat". Afară de aceasta, şi eu îi dădusem lui Ali aga 6 000 de ruble pe datorie. De asemenea şi eu îi luasem pe datorie; deocamdată i-au ajuns lui Ali aga; el nu e deloc la strîmtoare. Acum noi avem către negustorul respectiv şase mii două sute şi atîtea ruble datorie. Să vedem unde vom ajunge pînă la urmă! Dar dacă se va obţine ceea ce are de luat Ali aga de la evreu *(yehudi)*, atunci toţi aceşti bani îi vor fi predaţi lui Kevork, ca să se aranjeze, chipurile, treburile, iar cînd Kevork va veni încoace, vom căuta o soluţie. Dar ce să facă Ali aga fără bani? Ali a găsit aici un şoimar şi a luat şoimi de 36 000 de guruşi. A dat poliţă pentru locuinţa sa, în parte cu şoimarii; a dat poliţă, pentru locuinţa sa, pe 100 000 de guruşi. El şi-a aranjat lucrurile. Acum Ali aga se ocupă numai de ... [4]. Nouă nu ne trebuie asta!

Să revenim iarăşi la necazurile noastre! Am aflat de banii pe care ni-i vei trimite prin supusul nostru Kevork, dar dacă Kevork nu ne va aduce cu bine banii şi dacă strică lucrurile, să vezi ce vă citesc eu!

Scumpul meu, lui Memiş aga nu-i ajung cei 300 de galbeni; să fi fost cel puţin 500, deoarece el are aici cam multe datorii, dar, după mine, s-ar putea să-mi acopăr datoriile cu cei 2 000 ⟨de guruşi⟩ care vor veni; dar voi începe iar cu datoriile. Dar dacă ai trimite măcar atît, s-ar putea să ne ajungă în iarna aceasta. Dacă ne vei trimite cumva bani, să-i dai negustorului numit Palulioglu din Odessa *(Hodesa)*, iar prin el ne vor ajunge nouă, deoarece supusul vostru Mihalaki s-a dus în Rumelia şi acum, în locul lui, a rămas Palulioglu. Aşa să ştii, prietenul meu! La 23 L., anul ⟨1⟩226.

Sigiliu: Ahmed.

Orig. Muz. ist. or. Buc., Doc. turc., inv. nr. 26 441, sigiliu oval, scris: *neshi*. Rez Cat., I, p. 219, nr. 1063.

---

[1] Loc alb, *9 şevval 1226* = 27 octombrie 1811.
[2] Luka Kiriko, consulul Rusiei la Bucureşti şi Iaşi.
[3] *Hadji-Ibişoglu (Hacı-Ibişoğlu)*.
[4] Se folosesc cîteva expresii triviale, la care s-a renunţat aici, în traducere.

202 — 1811 noiembrie 29 *(1226 zilka'de 13)* Giurgiu

Raport prin care împuterniciţii otomani, aflaţi la Giurgiu, îi comunică marelui vizir cuprinsul celei de-a 12-a convorbiri cu delegaţii Rusiei. S-au făcut schimburi de acte, pe baza noilor scrisori de împuternicire, dintr-o parte şi alta, după care s-a trecut la convorbiri. Delegaţii otomani au prezentat unele cereri de modificare a preliminariilor, în urma refuzului sultanului Mahmud al II-lea de a accepta hotarul pe Siret, aşa cum căzuse de acord mai înainte marele vizir. După multe discuţii controversate, delegaţii Rusiei s-au decis să-i prezinte feldmareşalului Kutuzov situaţia nou-creată.

Procesul verbal al convorbirilor care s-au desfăşurat la cea de-a douăsprezecea întîlnire de la Giurgiu *(Yerkökü)*, la locul de convorbiri, între împuterniciţi-efendii ai Înaltului Devlet şi delegaţii Rusiei, în ziua de vineri, a treisprezecea zi a ilustrei luni zilka'de, din anul acesta 1226:

După cum se ştie, mai înainte, discutîndu-se unele articole şi aşteptîndu-se scrisoarea împărătească de împuternicire [1], delegaţii Rusiei suspen-

daseră convorbirile, iar în timpul celor 5—10 zile, cît nu avuseseră loc convorbiri, sosind scrisoarea împărătească de împuternicire, acordată pentru primul şi al doilea şi al treilea împuterniciţi-efendi [2], situaţia a fost comunicată, prin mijlocirea dragomanului [3], în partea baş-generalului Rusiei [4], trimiţîndu-i-se şi înalta scrisoare adresată sus-numitului general de măria sa serdarul suprem [5] în această privinţă.

Apoi, organizîndu-se întîlnire cu delegaţii Rusiei, s-a semnalat să se procedeze la prezentarea, de ambele părţi, a scrisorilor de împuternicire şi la ceremonia de schimb a copiilor lor. Afară de aceasta, potrivit obiceiului, extrăgîndu-se din mai sus amintitele scrisori împărăteşti de împuternicire cîte o copie şi efectuîndu-se şi traducerea lor în limba franceză, prin mijlocirea dragomanului divanului împărătesc, în ziua amintită, s-a mers la locul de convorbiri, unde delegaţii Rusiei se aflau prezenţi în picioare, iar după întrunire, secretarul de convorbiri al Înaltului Devlet a adus în mînă, cu mare respect, scrisorile împărăteşti de împuternicire. Împuterniciţi-efendii întîmpinîndu-le, le-au luat şi, după ce le-au sărutat cu cinstea şi cu onoarea cuvenite, au spus:

„Iată, sosind, prin dăruire cu cinste, scrisorile împărăteşti promise, să procedăm, mai întîi, la ceremonia de schimbare a lor, cu bine şi cu bun augur, precum şi a copiilor lor, iar după aceea să începem la aranjarea treburilor".

Sus-numiţii, la rîndul lor, ştiind de faptul că, ziua aceea era ziua de naştere a împărăţiei sale [6], purtătoare de fericire, şi care constituia un prilej de bucurie pentru inimile tuturor, în răspunsul lor, au zis astfel: „Astăzi, norocul şi cinstea s-au ivit din două părţi: Una, ⟨sosirea⟩ scrisorii împărăteşti de împuternicire, iar cealalta ziua de naştere a padişahului". Zicînd astfel, ei şi-au arătat bucuria lor, iar din partea aceasta s-a manifestat satisfacţie desăvîrşită.

După aceea, în timpul deschiderii pungilor *(kise)*, pe măsură ce se desfăcea, cu respectul cuvenit, sigiliul împărătesc de pe ceara de pe ele şi pe măsură ce apărea hatt-i-şeriful care ornamenta începuturile scrisorilor împărăteşti de învoire, sus-numiţii s-au sculat în picioare, iar după aceea, deşi, aşa cum s-a arătat mai înainte, dragomanul Rusiei se uitase la copiile lor, totuşi, potrivit obiceiului, pentru confruntare, secretarii de convorbiri au citit originalele.

După terminare, sus-numiţii, la rîndul lor, şi-au prezentat scrisoarea de împuternicire, dată de împăratul Rusiei [7] către baş-general. Originalul a fost citit de întîiul secretar al Rusiei, iar traducerea turcească a fost citită de dragomanul Rusiei.

Cu cîteva zile mai înainte, în afara convorbirilor, cerîndu-se scrisoare de împuternicire de la măria sa serdarul suprem, aceasta fusese prezentată. De asemenea, fuseseră date [8] copiile speciale după scrisorile de învoire, acordate, din partea sus-numitului general celor trei delegaţi ai Rusiei. De asemenea, ele fuseseră traduse. De aceea, nemaifiind nevoie de repetare, s-a socotit de-ajuns ca sus-numiţii să-şi citească propriile scrisori de împuternicire şi să le prezinte. Doar şi-a semnat fiecare copiile pe care le avea la el. De asemenea, fusese adusă şi copia scrisorii de împuternicire a împăratului ⟨Rusiei⟩, care fusese semnată dinainte de către generalul cel pomenit mai sus. În felul acesta, s-a îndeplinit ceremonialul de schimburi între cele două părţi.

Apoi, din partea aceasta, avîndu-se de făcut unele declaraţii în legătură cu dorinţa de bun augur, ele au fost ascultate în întregime, iar după aceea zicîndu-se că: „este necesar să se răspundă", s-a trecut la discuţii. Din partea aceasta s-a spus astfel: „După cum vă este cunoscut, mai înainte, prin înţe-

legerea dintre efendiul nostru marele vizir și baș-generalul, cu scopul de a se opri vărsarea de sînge și pentru liniștea raialelor și beraialelor, datorită înclinației celor două părți pentru pace, efendiul nostru marele vizir ne desemnase ca împuterniciți și ne trimisese pe noi. Cînd am venit încoace, cerîndu-se din partea voastră scrisoare împărătească de învoire, s-au pus piedici pentru convorbiri, iar după aceea, pînă la aducerea, din partea efendiului nostru, marele vizir, a împuternicirii, cu scopul de a se organiza o discuție, se trecuse la schimbul de vederi. Deși, încă de la început, vă era cunoscut faptul că efendiul nostru marele vizir nu avea înalta sa învoire pentru altceva, în afară de hotarele vechi, vi se declarase că, totuși, el își asumase foarte multe obligații, numai pentru înlăturarea vărsării de sînge omenesc.

De asemenea, chestiunea aceasta, a aranjării păcii, fiind aprobată și de împărăția sa *(hümayun)*, adică acordîndu-se și din partea măriei sale padișahul mare înclinație pentru pacea cu Rusia, de aceea ne-au fost dăruite și acordate aceste scrisori de împuternicire. În felul acesta, împuternicirile noastre, care erau numai pe jumătate, acum au fost întregite. De asemenea, sosirea scrisorilor de împuternicire tocmai acum, adică așteptarea de cîteva zile, s-au datorat unor reflecții și gîndiri, dat fiind faptul că chestiunea aceasta a păcii este o poruncă deosebit de importantă. Acum însă, s-a trecut la întruniri cu gîndul de a nu se mai lua în considerare, de aici încolo, unele pricini care duc la întreruperi.

Din aceste considerente, propunîndu-se formula care să fie acceptabilă și potrivită intereselor ambelor părți, precum și să fie respectată, cu voia preaînaltului Allah, ne-au fost trimise înalte instrucțiuni potrivite cu aceasta. Astfel, în clipa de față devine necesar să se renunțe la formula asupra căreia se înțeleseseră între ei efendiul nostru marele vizir și baș-generalul. Dar declarăm, numaidecît, faptul că prin aceasta nu se urmărește să treacă timpul și să se facă greutăți sau să ne întoarcem iarăși la război și să se anuleze chestiunea. Mai mult, dovadă pentru aceasta este faptul că, în caz dacă se va accepta formula care va fi expusă din partea noastră, atunci este posibil ca pricina să fie încheiată chiar și astăzi și să fie și semnată".

De această introducere sus-numiții s-au mirat și s-au necăjit. De aceea, fără a pune întrebări, ei au început să răspundă sub altă formă și au zis:

„Întocmai ca și înclinația din partea padișahului, despre care s-au dat explicații, este clar că și din partea împăratului, de asemenea, s-a arătat o înclinație și dorință, care să ducă la înlăturarea răutăților și la încheierea păcii. De asemenea, este evident că se dorește o formulă de acest fel, care să fie fără lipsuri și să fie respectată în veci. Am și dovedit chiar prin faptul că, atît noi, cît și marele împuternicit, adică baș-generalul, am mers pe calea înlesnirii în foarte multe clauze. De asemenea, cu toate că scrisoarea împărătească de împuternicire a fost prezentată abia astăzi, totuși domniile voastre, avînd scrisori de la măria sa marele serdar, ați fost considerați împuterniciți încă de la sosirea voastră, astfel încît, oprindu-se acțiunile de dușmănie, armistițiul, precum și articolele discutate s-au datorat acestui fapt și acestei încrederi". Zicînd astfel, ei au întrebat cu nedumerire: „De vreme ce situația era așa, atunci ce înseamnă acum schimbarea preliminariilor discuțiilor și unde va duce ea?".

Atunci, răspunzîndu-se din partea aceasta, li s-a spus: „Într-adevăr, prin scrisoarea de împuternicire a măriei sale serdarului suprem, împuternicirea noastră era clară. Numai că, cerîndu-se, încă de la început, din partea voastră, scrisoare împărătească de împuternicire, clauzele discutate pînă acum se consideră suspendate. De asemenea, oprirea acțiunilor de dușmănie

făcîndu-se, într-adevăr, cu scopul de a se realiza o treabă bună, iar acum urmînd să se încheie pacea, de aceea ⟨armistițiul⟩ nu este prejudiciat".

Sus-numiții neputînd găsi alt răspuns, au repetat cuvintele lor de mai înainte și au zis: „Chestiunea aceasta, a armistițiului, se datorase încrederii față de promisiunea și angajamentul, în această privință, ale măriei sale marelui vizir, precum și respectului față de preliminariile care fuseseră stabilite. Acum însă, chestiunea aceasta, a modificării preliminariilor, la care nici nu ne gîndeam măcar, pricinuiește mirare. De aceea, dat fiind faptul că nici nu ne gîndiserăm dinainte la ea, nici nu sîntem în măsură să aducem probe convingătoare".

Atunci, începîndu-se să se răspundă din partea aceasta, li s-a spus: „În aceasta nu este ceva de mirat! Așa cum s-a arătat mai înainte și după cum se știe, deși efendiul nostru marele vizir nu avea sarcină la altceva decît pentru hotarele vechi, totuși, după cum s-a declarat în repetate rînduri, numai și numai cu scopul de a se îndepărta vărsarea de sînge, el o luase asupra sa în felul acesta. Dar, dat fiind că încheierea păcii se va realiza prin confirmarea ei de către măria sa padișahul, de aceea vi s-a explicat acum ceea ce s-a aprobat și ceea ce nu s-a aprobat de către împărăția sa. Ca atare, este evident că, în această privință, și efendiul nostru serdarul suprem are scuzele sale".

Declarîndu-li-se astfel, sus-numiții au zis: „În cazul acesta, înseamnă că în această chestiune baș-generalul a fost foarte înșelat, întrucît, din ceea ce scrisese mai înainte măria sa marele vizir către baș-general rezulta că el avea împuternicire deplină din partea măriei sale padișahul. Or, situația de acuma contravine aceleia".

În răspunsul dat de dincoace, s-a spus: „Nu există dovadă *(sened)* din partea măriei sale stăpînul lumii precum că va fi confirmat tot ceea ce a declarat efendiul nostru marele vizir. Dat fiind că efendiul nostru marele vizir este însărcinat, în general, pentru război și pace, de aceea și împărăția sa aprobă și acceptă inițiativele sale de pace în felul acesta [9], astfel că nu se crează prejudicii, dar au fost anulate instrucțiunile date"[9a]. De asemenea, la întrebarea sus-numiților: „Vor fi anulate toate articolele discutate pînă acum?", li s-a răspuns: „Discutîndu-se din nou preliminariile, într-o formă acceptabilă, după aprobarea lor, în conformitate cu aceasta, unele din clauze pot fi anulate, iar altele menținute".

Atunci, sus-numiții, înclinînd să accepte, pentru a sonda intențiile noastre, au fost nevoiți să întrebe: „Ce anume nu s-a acceptat de către padișah?". Iar de dincoace li s-a răspuns: „Întîi de toate, ceea ce nu s-a aprobat de către măria sa stăpînul lumii este hotarul la Siret".

În continuare, făcîndu-se aluzie și la articolele referitoare la Franța *(Fransa)* și Suedia *(Isvec)*, a fost lungită vorba, iar apoi li s-a spus: „Se știe că teritoriul statului Rusiei este întins și ea nici nu rîvnește la pămînturile vecinilor săi. Dar dacă se spune că: « nu se poate să rămînă ca mai înainte » [10], pe motivul că: « de cinci ani se duce război și continuă expedițiile »[11], atunci se poate spune și faptul că pacea nu se face numai cu teritoriu, astfel că se mai poate găsi și altceva care să fie acceptabil". Zicîndu-se astfel, deși li s-a dat un răspuns general, totuși, sus-numiții, uimindu-se și necăjindu-se foarte mult la auzul acestui cuvînt: *Siret*, și-au manifestat îngrijorarea lor, zicînd astfel: „Noi nu putem califica aceasta ca o discuție. De aceea nu mai avem altă cale decît să-i comunicăm baș-generalului că problema a fost anulată".

Cu toate acestea, de dincoace, răspunzîndu-se cu un oarecare ton de bunătate, față de felul cum s-a procedat la început, li s-a spus astfel: „Chestiunea aceasta a păcii este un fel de aliș-veriș și o pricină care trebuie aranjată între delegați, astfel că o putem discuta între noi și o putem aranja".

Atunci, sus-numiții, în răspunsul lor, au zis: „Această clauză fiind discutată și mai înainte și aranjată, de aceea, de aci încolo, fie noi, fie baș-generalul, numai putem spune nici o vorbă". Zicînd astfel, în afară de faptul că au răspuns categoric, ei au interzis și dragomanului Rusiei, aflat la întrunire, să mai traducă, precum și prim-secretarului *(serkâtip)* lor să mai înregistreze în procesul-verbal.

Atunci, din partea aceasta, răspunzîndu-se în mod clar, li s-a arătat din nou astfel: „Întrucît v-ați abținut de la discutarea chestiunii, în cazul acesta să declarați ce anume doriți, ca să se știe". Sus-numiții, gîndindu-se o vreme, au declarat iarăși că sînt nevoiți să-i comunice baș-generalului. Atunci, din partea aceasta li s-a spus: „Ce v-ar împiedica? Să se ceară învoire! Și noi, la rîndul nostru, vom arăta ceea ce poate fi acceptat". Iar sus-numiții au zis în felul următor: „Această declarație a voastră este un articol la care nu ne-am gîndit și la care nu ne-am așteptat, dar să nu vă gîndiți că noi ne-am abține de la discutarea lui. Ca o considerație a noastră, personală, vă declarăm că baș-generalul aprobase oprirea acțiunilor militare, sub cuvîntul de *armistițiu*, tocmai din respect față de clauza referitoare la *Siret*, care fusese baza preliminariilor stabilite în corespondența cu măria sa marele vizir. De acum încolo nu mai avem încredere!".

Atunci, din partea aceasta li s-a spus astfel: „Efendiul nostru marele vizir, la rîndul său, respectă acum armistițiul. Dar, în chestiunea preliminariilor așa s-a dat iradea *(irade)* din partea măriei sale șahinșahul. Așa cum voi veți socoti scuzați dacă s-ar porunci ceva despre un articol din partea împăratului ⟨Rusiei⟩, fie baș-generalului, fie domniilor voastre, tot astfel, în această chestiune, efendiul nostru cel amintit mai sus, precum și noi ne considerăm scuzați. Afară de aceasta, s-a mai spus că: « Nu mai avem încredere »». De fapt, abia acum ar trebui să aveți încredere! Sosind înalta împuternicire, pacea va fi încheiată!".

Atunci, sus-numiții, întorcînd vorba, au zis: „Am spus: « n-a mai rămas încredere » în sensul că totul s-a întors contra și s-a anulat". Ca răspuns la aceasta, li s-a zis: „Nu toate clauzele sînt anulate. Voi cereți aprobare de la baș-general, iar noi, la rîndul nostru, vă vom explica intențiile noastre adevărate. Scopul principal este ca, fără a face să treacă timpul, să depunem eforturi, potrivit cerințelor misiunii, pentru încheierea păcii cu o clipă mai devreme".

Zicîndu-se astfel și rostindu-se unele cuvinte de acest fel, cuprinzînd asigurări, sus-numiții, la rîndul lor, s-au referit la aprobare. În felul acesta, medjlisul a luat sfîrșit. Cînd înălțimea voastră va lua cunoștință, porunca și firmanul depind de măria sa care poruncește![12].

Suret. TKSMA, D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 866—867 (vezi și Başbak. Arşivi, fd. H.H., nr. 41 330-A).

---

[1] *Ruhsatnâme-i Hümayun.*

[2] Primul împuternicit era: Galib-Efendi (chehaiaua marelui vizir); al doilea: Müftüzade Ibrahim Selim-Efendi (cadiul ordiei împărătești); al treilea: Abdülhamid-Efendi (scrib de ieniceri).

[3] Dimitrie Moruzi (decembrie 1808 — iunie 1812).

[4] Mihail I. Kutuzov.

[5] Ahmed pașa (Laz, Trabzonlu), mare vizir.

[6] A sultanului Mahmud al II-lea (născut la 20 iulie 1784 sau 1785). Această mențiune reprezintă un element important pentru modificarea datei de mai sus (luna și ziua). Sau este vorba de nașterea unui prinț (?).

[7] *Rusya imparatoru;* Alexandru I.

[8] Delegaților otomani.

[9] Cu unele modificări ale inițiativelor marelui vizir.

[9a] De marele vizir.

[10] Adică, fără modificări de hotare.

[11] Războiul începuse în anul 1806.

[12] Și la acest document s-a luat în considerare data ședinței de convorbiri.

203 — 1811 decembrie 2 *(1226 zilka'de 16)* Giurgiu

Raport prin care împuterniciții otomani, aflați la Giurgiu, îi comunică marelui vizir Ahmed pașa desfășurarea celei de-a treisprezecea convorbiri de pace cu delegații Rusiei:

Procesul verbal al celei de-a treisprezecea convorbiri care a avut loc între împuterniciți-efendii ai Înaltului Devlet și delegații Rusiei la locul de convorbiri din Giurgiu *(Yerkökü)*, în ziua de luni, a 16-a zi a ilustrei luni zilka'de din anul acesta 1226:

La medjlisul anterior de convorbiri, după schimbul de scrisori de împuternicire *(ruhsatname)*, se expusese, în linii generale, articolul privitor la modificarea preliminariilor, iar delegații Rusiei, la rîndul lor, ceruseră să-l explice baș-generalului [1] și să ceară învoire. După aceea, și în întîlnirile, și în informările care au avut loc, neoficial și separat, atît cu primul împuternicit al Rusiei, Italinski, cît și cu baș-generalul, explicîndu-se scopul adevărat urmărit prin această chestiune a modificării preliminariilor, au avut loc foarte multe discuții. Pentru un ultim răspuns al baș-generalului, a fost nevoie de a se explica și la convorbiri oficiale chestiunea hotarelor, pentru ca el să scrie la Petersburg și să ceară învoire.

De aceea, în ziua menționată mai sus, făcîndu-se întrunire, s-a luat cuvîntul din partea noastră și s-a spus: „În ziua trecută, la întîlnirea noastră cu Italinski, fuseseră arătate formulele dorite de împărăție, prin modificarea preliminariilor, precum și limitele misiunii noastre în această privință. Cu acest prilej, se semnalase faptul ca, o parte a rîului Prut devenind hotar între cele două state, să se facă o delimitare dintr-o parte potrivită, pentru ca cetățile Ismail și Chilia *(Kili)*, precum și pămînturile lor, ca și locurile ce s-ar cuveni, potrivit hărții, pînă la mare, să rămînă Înaltului Devlet. De asemenea, din partea voastră, explicîndu-i-se baș-generalului, în răspunsul sosit de la el se spusese că: «Este nevoie să i se scrie împăratului *(imparator)* ». Dat fiind că sînt evidente legăturile din trecut dintre Înaltul Devlet și statul Rusiei, din această pricină ele nu sînt străine unul față de celălalt, ca alte state, și au nevoie, fără contenire, unul de altul în orice împrejurare. Mai ales de astă dată arătîndu-se înclinație și importanță din partea măriei sale padișahul pentru reînnoirea prieteniei, de aceea ne-au fost trimise înalte instrucțiuni în sensul ca să se ajungă la încheierea prieteniei într-un fel care să ducă la menținerea și continuarea ⟨prieteniei⟩ și să fie acceptabilă înaltei sale îngăduințe.

De aceea, cînd baș-generalul va scrie această chestiune excelenței sale împăratului, dacă îi va arăta și îi va descrie cu amănunte, în felul acesta, chestiunea hotarului, adică, dacă, în această privință, îi va explica sensul

iradelei împărăteşti aşa cum am declarat-o noi, atunci, se speră ca excelenţa sa împăratul să se retragă şi să renunţe la teritoriul amintit mai sus, deoarece, acum, acest articol, ieşind din sfera obligaţiilor împuterniciţilor, a rămas să fie rezolvat între măria sa şahinşahul şi împăratul. De aceea, împăratul căzînd de acord, se aşteaptă ca chestiunea să fie dusă cu o clipă mai devreme la bun sfîrşit".

Atunci, sus-numiţii au declarat că îi vor expune baş-generalului şi aceste detalii întocmai, iar după aceea au continuat astfel: „În legătură cu formula de mai sus se impun unele consideraţiuni: În primul rînd, stările de lucruri care au intervenit în legătură cu acest articol s-au întîmplat contrar dreptăţii, întrucît, cînd se ceruse, prima dată, armistiţiu de către măria sa marele vizir, iar noi, la rîndul nostru, ceruserăm să fie pace, se începuse ⟨la discuţii⟩, iar după aceea, deşi din partea noastră hotarul Moldovei fusese cerut în întregime, totuşi, pomenindu-se de rîul Siret, noi am fost de acord. De asemenea, nouă ni se datorează oprirea acţiunilor de luptă şi amînarea, aşteptată, a războiului, ca şi trecerea anotimpului ⟨de expediţii⟩. De asemenea, deşi baş-generalul îşi menţine fiecare angajament al său, totuşi, măria-sa marele vizir nu este de acord cu nici unul, ceea ce provoacă uimire.

În al doilea rînd, chiar şi sosirea scrisorilor de învoire a devenit o situaţie contrară sincerităţii, astfel că abia în timp de 16 zile măria sa marele vizir a putut să obţină veşti de la Poartă şi să dea învoire. De aceea trebuia ca domniile voastre să fiţi desemnaţi împuterniciţi abia după ce va fi fost cunoscută iradeaua împărătească [2]. Ca atare, faptul că, prin trecerea unui timp atît de mult, baş-generalul a rămas destul de surprins a fost ceva contrar prieteniei, iar baş-generalul este foarte mîhnit, întrucît, cele ce am spus fiind luate în considerare şi de statul Rusiei, este clar că ele pot duce ca el să devină răspunzător".

La cele rostite de ei, din partea aceasta s-a răspuns astfel: „Este evident că şi măria sa efendiul nostru marele vizir este scuzabil în această privinţă, deoarece primele sale legături şi corespondenţe cu baş-generalul s-au prelungit vreo zece zile, iar după aceea, la sosirea noastră, încoace, prin chemare şi cu însărcinare, s-a cerut din partea voastră scrisoarea împărătească de împuternicire. Apoi, scriindu-se către Poartă, corespondenţele expediate au ajuns acolo la 22 ale glorioasei luni şevval [3], iar acolo, de asemenea, reflecţiile şi discuţiile au durat cîteva zile, ceea ce a făcut ca scrisorile de împuternicire să fie scrise la sfîrşitul lunii şevval şi expediate împreună cu înaltele instrucţiuni. Sosirea lor nefiind tăinuită, ele [4] au fost prezentate fără întîrziere. Acestea sînt dovezi că nu s-a vrut să treacă timpul. De asemenea, în privinţa anotimpului, este clar că trecerea timpului nu este în folosul ambelor părţi. Pe de altă parte, încheierea păcii între state este o poruncă mare. De aceea, fie în timpul discuţiilor, fie la confirmare, s-au tot întîmplat să se procedeze la unele anulări".

Atunci sus-numiţii s-au apucat din nou să lungească răspunsul lor, dar ele fiind doar pentru a se împotrivi fără rost, vorbele lor au fost întrerupte din partea aceasta, zicîndu-li-se astfel: „Noi am cerut acest medjlis nu pentru discuţii, ci doar pentru a vă aduce la cunoştinţă ceea ce s-a spus ceva mai înainte. De aceea, din partea voastră, de asemenea, este necesar să se explice la locul cuvenit. Excelenţa sa împăratul *(imperator)* [5] fiind priceput în aranjări, cînd i se va da de ştire formula expusă de noi, se speră ca chestiunea să se sfîrşească într-o formă demnă de laudă".

Zicîndu-se astfel, după alte cîteva vorbe, de ambele părţi, pentru dovedirea sincerităţii, s-a pus capăt medjlisului. Cînd înălţimea voastră va lua cunoştinţă, porunca şi firmanul depind de măria sa care porunceşte [6].

Suret. TKSMA; D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 867 — 868 (Vezi şi Başbak. Arşivi, fd. H. H., nr. 41 825 şi 41 825-A).

---

[1] M. I. Kutuzov.
[2] *Irade-i şahane.*
[3] *22 şevval 1226* = 9 noiembrie 1811.
[4] Numai scrisorile de împuternicire, fără instrucţiuni.
[5] Alexandru I, ţarul Rusiei.
[6] Şi la acest document s-a luat în considerare data şedinţei de convorbiri.

204 **1812 ianuarie 12** *(1226 zilhicce 27)* **Bucureşti** *(Bükreş)*

Raport prin care împuterniciţii otomani, aflaţi la Bucureşti, îi raportează marelui vizir Ahmed paşa cuprinsul celei de-a 14-a convorbiri, avută cu delegaţii Rusiei, prima întîlnire după transferarea convorbirilor de la Giurgiu la Bucureşti şi după ce discuţiile fuseseră suspendate un timp oarecare, în urma cererii, de către delegaţii Porţii, de a se aduce unele modificări preliminariilor păcii. Discuţiile au fost axate pe mutarea hotarului de la Siret la Prut, la cererea sultanului Mahmud al II-lea, pe chestiunea autonomiei sîrbilor, hotarele dinspre Anatolia ş.a.

Procesul verbal al celei de-a 14-a convorbiri care s-a desfăşurat între împuterniciţi-efendii ai Înaltului Devlet şi delegaţii Rusiei în a 27-a zi a lunii zilhidjge a acestui an 1226, în ziua de duminică, la Bucureşti *(Bükreş)*, în conacul de convorbiri repartizat de partea rusă:

Mai înainte, trimiţîndu-se, de la Giurgiu, curier la Petersburg *(Peterburg)*, din partea baş-generalului Rusiei, Kutuzov *(Kutuzof)*, în legătură cu modificarea preliminariilor *(esas)*, se ceruse aprobare, iar din această pricină, natural, convorbirile fuseseră suspendate. În afară de aceasta, şi locul convorbirilor se mutase la Bucureşti. De aceea, în aşteptarea răspunsului de la Petersburg, convorbirile fuseseră amînate de către delegaţii Rusiei.

În ziua precedentă, sosirea curierului fusese comunicată, dincoace, de către baş-generalul, semnalîndu-se că în ziua următoare [1] este nevoie de convorbiri. De aceea, în ziua respectivă, făcîndu-se întrunire la locul amintit, după îndeplinirea ceremonialului de bun sosit, sus-numiţii, începînd să vorbească, au zis:

„A sosit răspunsul la scrisoarea pe care baş-generalul o trimisese către statul său în legătură cu articolul referitor la preliminarii [2], iar în această chestiune baş-generalul, la rîndul său, ne-a dat instrucţiuni scrise, pe care vi le expunem". Zicînd astfel, deşi primul împuternicit [3] al Rusiei avea în mîna lui hîrtia cu instrucţiunile, totuşi, adăugînd asemenea vorbe, ei au continuat să spună: „Nu există îndoială că împăratul [4] doreşte să încheie pace şi prietenie cu Înaltul Devlet. Dar este evident, totodată, faptul că această dorinţă a sa izvorăşte din scopul de a se înlătura vărsarea de sînge şi pentru liniştea locuitorilor *(re'aya)* şi că nu se datoreşte altor state sau altor cerinţe. De asemenea, este clar că el înclină foarte mult şi doreşte să reînnoiască prie-

tenia și amiciția cu Înaltul Devlet. Numai că, el dorește pacea cu următoarele condiții:

Așa cum s-a discutat mai înainte, preliminariile să se stabilească în sensul ca hotarul să fie la Siret, iar în chestiunea sîrbilor [5], de asemenea, să se ajungă la o reglementare trainică, pentru siguranța și liniștea lor. De asemenea, și în chestiunea Anatoliei, teritoriile și localitățile ocupate pînă acum, prin lupte, și aflate în mîna sa, să rămînă Rusiei, iar neamurile *(tavaif)* din acele ținuturi, care au acceptat supunerea față de Rusia, să fie lăsate și să rămînă la dispoziția sa".

Atunci, de dincoace, răspunzîndu-se, li s-a spus astfel: „Este clar că și efendiul nostru [6] cel glorios și puternic, la rîndul său, renunțînd la alte foloase, dorește să reînnoiască pacea cu statul Rusiei[7]. Numai că, refuzîndu-se, de către împărăția sa, hotarul pe Siret, dăduse, în această privință, porunca și sfatul pentru găsirea unei formule care să fie acceptabilă și stabilită, iar acest lucru vi se adusese la cunoștință la Giurgiu în mod detaliat. În afară de aceasta, noi nu avem altă însărcinare". Cu acest răspuns categoric, a fost întărită declarația făcută la Giurgiu. Atunci, sus-numiții au spus: „Și aceasta este cunoscută. Cînd această chestiune îi fusese explicată, în momentul acela, baș-generalului, el declarase că nu va putea lua asupra sa modificarea preliminariului privitor la Siret".

Atunci, de dincoace, de asemenea, li s-a răspuns astfel: „La Giurgiu, în ultima convorbire, vi se explicase faptul că această chestiune, rămînînd pe seama măriei sale șahinșahul *(șehinșah)*, care este stăpînul, precum și a împăratului *(imperator)* [8], a ieșit din competența efendiului nostru, marele vizir [9], și a baș-generalului. De aceea, discuțiile anterioare fiind depășite, este necesar să se discute ca atare".

Dîndu-li-se acest răspuns, sus-numiții au întrebat: „Făcîndu-se declarații și dîndu-se explicații, din partea voastră și a noastră, s-a luat cunoștință de dorințele celor doi suverani *(hükümdar)*. În afară de aceasta, mai aveți de făcut vreo declarație?".

Atunci, de dincoace, li s-a răspuns astfel: „În afară de formula declarată la Giurgiu, noi nu mai avem altceva de spus. Dacă ar fi fost altceva de spus, vi s-ar fi declarat atunci, deoarece, pe vremea aceea, urmînd să se solicite aprobare, prin trimiterea de curier la Petersburg, noi spuseserăm tot ce aveam de spus, tocmai pentru a nu da ocazie la vorbe de reproșuri din partea domniilor voastre, dacă am fi spus cu lipsuri la început și am fi adus ulterior completări. Acest lucru vă este cunoscut".

Sus-numiții au spus astfel: „Întrucît împăratul Rusiei socoate nepotrivită cinstei statului său anularea convenției stabilite în chestiunea Siretului, de aceea, în schimbul respingerii de către padișah *(hümayun)* a formulei stabilite, cu renunțarea la teritoriul și la foloasele pe care ⟨țarul⟩ le obținuse pe baza dreptului războiului [10], adică, în schimbul refuzului preliminariilor stabilite de către măria sa marele vizir [11], el, la rîndul său, anulînd actul *(sencd)* dat de baș-general, în legătură cu aranjarea chestiunii armistițiului *(mütareke)* și în legătură cu oastea, sfătuiește ca ostașii respectivi să fie socotiți prizonieri de război și să se anuleze armistițiul". Iar după aceea, au mai adăugat: „Cu toate că intrarea acestor oastași în categoria prizonierilor de război ar modifica regula, totuși, schimbîndu-se denumirea, s-ar căuta să se găsească o formulă pentru aranjarea și orînduirea lor".

Atunci, de dincoace, li s-a spus astfel: „Cele spuse de domniile voastre sînt alte lucruri. Deși articolul privitor la Siret fusese inclus în corespondențele

dintre efendiul nostru marele vizir și baș-generalul, totuși, ele avînd un aspect consultativ, nu au căpătat un caracter de convenție *(muahede)*, care să fi fost încheiată și semnată. Dar în chestiunea oștii și a armistițiului, dat fiind că este vorba de un act *(sened)* încheiat și semnat, cu semnăturile și cu pecețile măriei sale marelui vizir și ale baș-generalului, acesta avînd un caracter de convenție *(muahede)*, de aceea, anularea ei ar însemna ca, de azi încolo, să nu se mai ia în considerare nimic și să nu se mai aibă încredere în nimic". Atunci, sus-numiții au spus: „Discuțiile care avuseseră loc în legătură cu articolul privitor la hotarul pe Siret constituind esențialul, articolul referitor la oaste fusese formulat pe baza ei. Ca atare, dacă esențialul se modifică, atunci ar trebui să se schimbe și el"[12].

Atunci, motivîndu-se, li s-a răspuns astfel: „Să se reflecteze asupra situației! Nu este așa, deoarece, actul privitor la oaste a fost aranjat după anularea preliminarului despre Siret. Nimic nu poate fi acceptat împotriva actului amintit, privitor la oaste!".

Atunci, sus-numiții, schimbînd vorba, au spus: „Baș-generalul nu are de spus ceva contrar sfatului primit de la împărat *(imperator)*. Așa cum s-a ivit refuzul din partea padișahului *(hümayun)* pentru chestiunea pe care o aranjase măria sa marele vizir, tot astfel s-a întîmplat și cu aceasta".

Drept urmare, de dincoace li s-a răspuns din nou, în semn de aluzie, astfel: „Această discuție, de acuma, referindu-se la corespondența dintre efendiul nostru marele vizir și baș-general, de aceea, așa cum am declarat noi ulterior, nu constituie un răspuns la formula cerută de măria sa stăpînul lumii *(cihandar)* [13], întrucît, rezumatul acestor cuvinte ar însemna că, deoarece padișahul nu a aprobat ceea ce aranjase măria sa marele vizir, din această pricină, drept răspuns, nici împăratul nu a putut aproba ceea ce aranjase baș-generalul. Or, această formulă este altceva, iar răspunsul dat de padișah este, la rîndul său, altceva".

Atunci, sus-numiții au zis: „S-a cunoscut răspunsul dat de împărat. în sensul că nu este cu putință să se renunțe la Siret, ținuturile luate din Anatolia să-i rămînă lui, iar cei care i se supun în părțile acelea să rămînă sub porunca sa. De asemenea, și în privința sîrbilor *(Sırplu)*, să se ajungă la o formă de reglementare, pentru siguranța și liniștea lor adăugîndu-se cauțiunea și garanția *(kefalet)* Rusiei. Acestea fiind ultimile dorințe, nu se poate să se reducă ceva din ele". De aceea, răspunzîndu-se, de dincoace, li s-a spus astfel: „De asemenea, și misiunea noastră este ca, cetățile Ismail și Chilia *(Kili)*, precum și vecinătățile cazalelor *(kaza)* lor rămînînd la Înaltul Devlet, hotarul să fie fixat pe rîul Prut [14], iar în ceea ce privește partea Anatoliei, să nu pronunțăm altceva decît: *hotarele vechi*. De asemenea, în chestiunea sîrbilor, precum și în alte privințe, ele să fie aranjate în forma declarată la Giurgiu.

În afară de acestea, nu avem ce discuta! Dacă veți spune că: «S-ar putea să comunicați răspunsul dat și să cereți aprobare», în această privință, din partea noastră este exclusă chiar și cererea de aprobare. Noi știm că răspunsul care va veni va fi tot așa, cum am spus noi. Ca atare, situația este lăsată pe seama domniilor voastre".

Cînd li s-a spus astfel, ca încheiere, sus-numiții au zis: „Într-adevăr, în convorbirea specială care avusese loc la Giurgiu, au fost discutate chestiunile de care ați pomenit. Dar și în răspunsurile date de noi vi s-a declarat ca, în chestiunea sîrbească, siguranța și liniștea lor să fie aranjate într-o formă care să nu aducă prejudicii Înaltului Devlet, precum și ținîndu-se cont

şi de alte consideraţiuni, pentru a fi de folos.De asemenea, în chestiunea Anatoliei, pretenţia Rusiei nu este contrară dreptăţii. Acele ţinuturi nu sînt folositoare Înaltului Devlet. Afară de aceasta, locuitorii de acolo fiind nişte hoţi şi fără de căpătîi, din această pricină aranjarea lor sub această formă va duce la reînnoirea prieteniei şi liniştei dintre cele două state. Dacă aceştia vor rămîne în starea actuală, atunci, răutăţile nu vor lipsi. Zicîndu-vi-se astfel, vi se enumeraseră foloasele. Iată, şi răspunsurile sosite de la împărat, la rîndul lor, întăresc şi confirmă cele spuse, iar natura chestiunii aşa cere. Depinde de domniile voastre dacă veţi scrie sau nu, la locul cuvenit, aceste declaraţii şi veţi cere sau nu aprobare". Zicînd astfel, ei au repetat iarăşi dorinţa de pace a împăratului Rusiei [15].

Ca răspuns la acestea, de dincoace li s-a vorbit astfel: „Declarăm din nou şi în mod oficial că este clar că efendiul nostru cel glorios doreşte, într-adevăr, pacea cu statul Rusiei. Dar, pentru ca ea să se aranjeze, condiţia este să se cadă de acord. Dacă, aşa cum aţi spus ceva mai înainte, excelenţa sa împăratul, lăsînd la o parte celelalte chestiuni, ar dori pacea, atunci, nemenţinîndu-vă la vechile vorbe ale voastre, aţi fi declarat formule acceptabile, deoarece, Înaltul Devlet, numai pentru liniştea supuşilor şi pentru întoarcere la prietenia de mai înainte, cu statul Rusiei, renunţînd la cuvintele: *hotarele vechi*, şi-a arătat învoirea de a renunţa la atîtea teritorii şi cetăţi! De asemenea, teritoriile care urmează să fie părăsite, nefiind puţine, sînt multe.

Pe de altă parte, dat fiind că sîrbii, nefiind, din trecut şi pînă acum, dependenţi de nici o parte, erau, în mod exclusiv *(müstakillen)*, raialele Înaltului Devlet, de aceea, ar trebui ca Înaltul Devlet să aranjeze, împreună cu ei, chestiunile lor. Numai că, în războiul actual, ei aflîndu-se împreună cu ruşii *(Rusyalu)*, de aceea, statul Rusiei a intervenit pentru siguranţa şi liniştea lor. Din această pricină a rămas aşa cum s-a vorbit la Giurgiu, dar, pentru liniştea şi siguranţa lor este necesar şi acordul Înaltului Devlet.

Cît priveşte articolul referitor la Anatolia, acesta nu poate fi acceptat în nici un fel, deoarece, în afară de faptul că într-o pace [16] nu se pot stabili hotare sigure, de ambele părţi, sînt evidente şi stările naţionalităţilor. De aceea nu este ceva care să fie cu putinţă. Ca atare, nu avem latitudinea de a discuta altceva decît: *hotarele vechi*.[17] Ca atare, dacă în această privinţă vă veţi gîndi la unele îndreptări, să ştiţi că noi nici nu le putem lua în discuţie".

Sus-numiţii au spus: „Zicînd că: *teritoriile cedate Rusiei sînt destul de întinse*, din declaraţiile de acest fel ale domniilor voastre reiese că: *în raport cu ele, aceste pretenţii ale Rusiei sînt contrare bunăvoinţei*. În această privinţă, vi se răspunde astfel: Este clar că pretenţiile Rusiei nu sînt în afara bunăvoinţei, deoarece, dacă, la început, s-a cerut hotarul la Dunăre *(Tuna)*, ulterior, s-a renunţat şi s-a acceptat hotarul pe Siret. De aceea teritoriul cedat dincoace, în partea Rusiei, s-a micşorat. În afară de faptul că aceste formule nu sînt contrare bunăvoinţei şi dreptăţii, ele sînt dovezi pentru dorinţa de pace. De asemenea, formula expusă în legătură cu Anatolia, ea neaducînd prejudicii Înaltului Devlet şi nici foloase Rusiei, va fi numai pentru menţinerea prieteniei".

Ca răspuns la cele declarate de ei, de dincoace, li s-a vorbit astfel: „La pretenţia de mai înainte a Rusiei, în privinţa Dunării, din partea Înaltului Devlet nu s-a manifestat vreo aprobare sau vreo înclinaţie, ca să se

spună că: «acum statul Rusiei s-a mulţumit cu Siretul». Se ştie că, de fapt, continuarea războiului se datorează tocmai acestor pricini. Or, în clipa de faţă, statul Rusiei renunţînd la pretenţia sa de hotar la Dunăre, iar Înaltul Devlet, la rîndul său, renunţînd la vechile hotare, s-a căzut de acord la cedarea atîtor teritorii, avîndu-se în vedere doar liniştea raialelor *(re'aya)*. Pe de altă parte, în privinţa articolului referitor la Anatolia, foloasele sau pagubele le ştie tot Înaltul Devlet. De aceea, în legătură cu partea aceea, nespunînd altceva decît: *hotarele vechi*, nu ne luăm asupra noastră nici măcar obligaţia de a o discuta. Dacă, dorindu-se pacea, se cade de acord cu ceea ce am spus, atunci chestiunea poate fi încheiată şi astăzi!".

Atunci, sus-numiţii au zis: „De asemenea, au fost explicate şi cele declarate de împărat. Modificarea lor nu este cu putinţă". Zicînd astfel, ei au enumerat din nou situaţiile pe care le-au expus mai sus, în legătură cu articolele referitoare la alte hotare, dinspre Anatolia, precum şi la sîrbi şi au pomenit că nu este cu putinţă să reducă ceva de la nici unul din acestea.

Atunci, de dincoace, tăindu-li-se vorbele, li s-a spus astfel: „Repetîndu-se, din partea voastră, sub formă de declaraţii, formulele care ar reprezenta cereri ale împăratului, iar din partea noastră, de asemenea, formulele care ar completa cerinţele misiunii noastre, acestea constituie reluări fără de sfîrşit. De aceea, ele, nefăcînd parte din discuţii, reprezintă doar nişte repetări. Dacă nu veţi cădea de acord cu formulele exprimate de noi, atunci noi îi vom scrie efendiului nostru marele vizir care anume este situaţia. Dar, în această situaţie, neputînd cere învoire pentru chestiunea în cauză, şi dat fiind că ne putem aştepta la porunca de a ne întoarce, de aceea, ar trebui să cerem aprobare doar pentru aceasta. Iar în cazul acesta, nu ştim dacă va veni numaidecît răspuns din partea serdarului cel glorios [18] sau el va aştepta sosirea veştii de la Poartă".

De asemenea, sus-numiţii, la rîndul lor, au spus: „În această privinţă, domniile voastre ştiind cum anume este mai potrivit, nu este nevoie de părerea noastră. Sînteţi liberi de a îndeplini ce anume se cuvine". Zicînd astfel, s-a pus capăt medjlisului.

Cînd înălţimea voastră va lua cunoştinţă, porunca şi firmanul depind de măria sa cel care porunceşte!

Suret. TKSMA, D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 868—869.

---

[1] *27 zilhicce 1226* = 12 ianuarie 1812. Tratativele s-au purtat la „Hanul Manuc".
[2] *Esas madde* (hotar la Siret sau în altă parte).
[3] Andrei Iakovlevici Italinski.
[4] Rusiei.
[5] *Sîrb maddesi.*
[6] Adică marele vizir.
[7] *Rusya Devleti.*
[8] Ţarul Rusiei.
[9] Ahmed paşa (Trabzonlu, Laz). La 24 decembrie 1811, marele vizir şi-a mutat cartierul general de la Rusciuc la Şumla.
[10] *Hakk-ı muharebe.*
[11] Pentru hotarul pe Siret.
[12] Articolul referitor la oastea otomană încercuită de ruşi, în stînga Dunării, lîngă Giurgiu.
[13] Adică sultanul Mahmud al II-lea.
[14] *Prut nehri.*
[15] *Rusya imparatoru;* Alexandru I.
[16] Ca cea de faţă.
[17] *Keyfiyât-ı milliye.*
[18] *Serdar-ı ekrem:* marele vizir.

Raport prin care împuterniciții otomani, aflați la București, îi comunică marelui vizir conținutul celei de-a 15-a convorbiri de pace care s-a desfășurat în locuința lui Italinski. Au fost discutate: Chestiunea hotarului dinspre Orient, privilegiile Moldovei și Țării Românești, precum și problema sîrbească, discuțiile urmînd a fi continuate. Împuterniciții otomani cereau menținerea vechiului hotar din Anatolia și anularea privilegiilor țărilor române, în schimbul cesiunilor teritoriale.

Suretul procesului verbal *(mazbata)* al celei de-a cincisprezecea convorbiri pe care împuterniciți-efendii ai Înaltei împărății au avut-o cu delegații Rusiei în casa lui Italinski, din București *(Bükreş)*, în cea de-a 19-a zi a lunii rebi-ul-ahîr a acestui an 1227:

Locul convorbirilor schimbîndu-se la București, după ce au avut loc o dată convorbiri, ei ne-au informat și ne-am întîlnit, neoficial, fie cu baş-generalul Kutuzov *(Kutuzof)*, fie cu delegații Rusiei, în legătură cu clauzele păcii, iar de astă dată, dîndu-li-se de știre, de către generalul mai sus pomenit, ca aceste articole să fie discutate și în mod oficial, ne-am întrunit în ziua amintită mai sus [1] în mai sus pomenita locuință.

După îndeplinirea ceremonialului obișnuit de bun sosit, sus-numiții, începînd să vorbească, au zis:

„Sîntem însărcinați să declarăm și în mod oficial articolele care v-au fost pînă acum explicate din partea baş-generalului. La urma urmelor, misiunea pe care baş-generalul a avut-o din partea statului său, în privința acestei păci, cuprinde patru articole de bază:

Primul se referă la populația sîrbă. Astfel, în scopul siguranței și liniștei sîrbilor, treburile lor interne fiind lăsate pe seama lor, să vă luați obligația pentru organizarea lor, preferată, fără să se aducă prejudicii dreptului de suveran al măriei sale padișahului Dinastiei otomane.

Al doilea se referă la întărirea condițiilor stabilite atît cu privire la Țara Românească, cît și cu privire la Moldova, care, potrivit convorbirilor de la Giurgiu *(Yerkökü)*, vor rămîne Înaltului Devlet.

Al treilea este articolul privitor la Anatolia. Astfel, pămînturile din partea aceea, aflate în mîinile Rusiei înainte de război și acum, să fie părăsite Rusiei, iar hotarul să se fixeze ca atare. Dacă, în clipa de față, nu se acceptă această formă, atunci sus-amintitele teritorii, aflate în mîinile Rusiei, să nu fie evacuate timp de cinci ani, iar în intervalul acesta să fie desemnați funcționari de ambele părți și să se fixeze hotarul, discutîndu-se, sau acest articol să nu fie pomenit acum, în condițiile păcii, și să se renunțe la el.

De asemenea, al patrulea articol este ca rîul Siret să fie fixat hotar între cele două împărății, așa cum s-a stabilit la Giurgiu".

Atunci, răspunzîndu-li-se din partea aceasta, li s-a spus: „Din trecut și pînă acum, articolul principal care împiedică aranjarea treburilor este articolul privitor la Anatolia. Am explicat în repetate rînduri precum că, în această privință, în afară de menținerea hotarului vechi, noi avem misiunea categorică și clară de a nu accepta nimic altceva. De aceea, fiecare din cele două variante, prezentate ulterior, aduce prejudicii mai mari decît cea dinainte și ele nu pot fi acceptate. În acest caz, cu voia lui Allah cel preaînalt, în vederea încheierii cu bine a păcii, trebuie să fie înlăturat, în primul rînd, ceea ce atîrnă de acest articol".

Atunci, sus-numiţii au zis: „Oricît de inutilă ar fi repetarea declaraţiilor prezentate pînă acum în legătură cu hotarul acesta al Anatoliei, noi sîntem siliţi, totuşi, să răspundem vorbelor prezentate din partea domniilor voastre. Astfel, pămînturile cerute din Anatolia nu aduc nici un fel de foloase Înaltului Devlet. Dincolo de aceasta, ele avînd legături cu ţinuturile supuse Rusiei, sînt foarte trebuincioase împărăţiei Rusiei. De aceea, potrivit misiunii sale, baş-generalul nu poate renunţa la aceasta. Ţinînd seama de cele spuse de domniile voastre precum că: « în primul rînd îşi aşteaptă rezolvarea articolul acesta privitor la Anatolia» , chiar dacă ar fi discutate celelalte articole, totuşi, avînd în vedere nerezolvarea acestui articol, ar trebui ca şi celelalte să fie considerate ca şi cum nu au existat. Cu toate acestea, discutîndu-se celelalte articole, nu există nici o piedică în a se şti dacă vor putea fi îmbunătăţite şi aranjate".

Zicînd astfel, cînd ei au cerut discutarea celorlalte articole, atunci, ca răspuns, din partea ceastălaltă, li s-a spus: „Nu ne împotrivim discutării celorlalte articole, dar, întrucît, de la Giurgiu încoace, se spune mereu că piedica stă în articolul acesta privitor la Anatolia, se cuvine să fie rezolvat, în primul rînd, acesta, şi de aceea a fost prezentat şi expus". Zicîndu-se astfel, tot nu ne-am abătut de la subiectul amintit mai sus.

Atunci, sus-numiţii au zis: „Şi domniile voastre ştiţi prea bine şi este clar că Înaltul Devlet nu are nici un folos de la teritoriile de la Anapa şi pînă la Kemhal, iar din insistenţele, atît de multe, ale împărăţiei Rusiei apare evident că ea are foarte mare nevoie de aceste pămînturi şi este clar că nu va putea renunţa la ele".

Ca urmare, din partea aceasta li s-a spus: „Aici, consideraţia despre foloase sau pagube este altă chestiune. Eforturile Înaltului Devlet în această privinţă nu sînt pentru foloase, ci pentru că este vorba de pămînturile sale moştenite. Afară de aceasta, în chestiunea aceasta sînt şi inconveniente politice *(mülkiye)* şi naţionale *(milliye)* şi nu e nevoie să ştim dacă ele sînt folositoare sau trebuincioase altora. De aceea, pe scurt, noi declarăm din nou şi facem cunoscut, în legătură cu acest articol, că nu avem altceva de spus, în afară de hotarele vechi".

Atunci, sus-numiţii au zis: „De fapt, nouă nu ne trebuie şi nu ni se cuvine să discutăm dacă există sau nu există inconveniente. Dar dacă, îngăduindu-se, se va discuta, s-ar putea dovedi că nu există inconveniente. Dacă inconvenientele se referă la cedarea de teritorii, atunci ele pot fi şi de partea ceastălaltă [2]. Or, în această privinţă, potrivit cerinţelor timpului şi situaţiei, nu ar trebui ca Înaltul Devlet să aibă inconveniente. Insistenţele Înaltului Devlet în privinţa acestui articol slăbesc dorinţa sa de pace. Astfel, pămînturile respective nefiind de folos Înaltului Devlet şi fiind de mare folos şi foarte necesare Rusiei, neacceptarea acestuia înseamnă lipsa de dorinţă pentru pace".

Ca răspuns la cele spuse de ei, din partea aceasta li s-a zis: „Dacă Înaltul Devlet nu ar fi dorit pacea, ar fi trebuit ca pînă acum să se fi întrerupt convorbirile. În rest, teritoriile amintite mai sus fiind proprietatea moştenită a Înaltului Devlet, tot el cunoaşte şi inconvenientele politice şi naţionale". Cînd li s-a dat acest răspuns, sus-numiţii au schimbat vorba, zicînd: „Vom aduce la cunoştinţa baş-generalului aceste declaraţii ale domniilor voastre. În acest caz, să fie discutate celelalte articole". Atunci, din partea noastră s-a confirmat, zicîndu-se astfel: „Să-i explicaţi baş-generalului că despre articolul privitor la Anatolia nu avem altceva de spus decît ceea ce am declarat la început şi la urmă".

După aceea, schimbîndu-se vorba, cînd s-a pus în discuţie articolul privitor la sîrbi, sus-numiţii au spus: „Articolul acesta, necesar pentru chestiunea sîrbească, poate fi scris de ambele părţi şi arătat reciproc între cele două părţi, ca să se discute cele ce trebuie". Dar apoi au trecut iarăşi la chestiunea Anatoliei şi au cerut explicaţii, ca şi cum, chipurile, doresc aranjarea ei, zicînd astfel: „Întrucît aţi pomenit de înlăturarea a ceea ce este legat de acest articol, ar fi bine să expuneţi, dacă aveţi de prezentat o formulă oarecare, în vederea înlăturării celor ce atîrnă de el, pentru ca şi noi, la rîndul nostru, să explicăm baş-generalului potrivit cu acestea". Atunci, din partea aceasta, li s-a răspuns astfel: „Întrucît s-a spus în repetate rînduri precum că chestiunea amintită nu admite modificări şi aranjări şi deoarece s-a declarat, în repetate rînduri, că în această privinţă misiunea noastră este categorică, de aceea noi nu avem altceva de spus".

Atunci sus-numiţii, la rîndul lor, au zis: „De vreme ce se insistă aşa, la fiecare din articolele aflate în discuţie, această formă nu ne apropie de aranjarea treburilor". De asemenea, şi din partea ceastălaltă, pentru lămurirea situaţiei, li s-a spus: „Este clar că insistenţa nu vine din partea noastră. De altfel, în legătură cu acest articol, privitor la Anatolia, ce înseamnă vorbele: *foarte trebuincioase Rusiei?*".

Atunci, sus-numiţii, în răspunsul lor, au declarat amănuntele cu privire la nevoile Rusiei, în legătură cu articolul referitor la Anatolia, şi au zis: „Datorită supunerii faţă de Rusia a celor din neamul georgienilor *(Gürcistan)*, precum şi a triburilor *(kabail)* aflate în părţile Munţilor Cerkez[3], numiţi „Güh-el-Berez", este evident că, pentru a transporta în părţile acelea muniţii de război, precum şi alte lucruri trebuincioase, partea aceea este foarte necesară Rusiei, deoarece lucrurile amintite mai sus vor fi scoase în partea aceea, aducîndu-se de prin Peninsula Crimeii şi dinspre Taman, pe mare, iar de acolo vor putea fi transportate în interior cu uşurinţă. Şi înainte de război, împărăţia Rusiei semnalase Înaltului Devlet marea sa nevoie pentru acestea şi, potrivit obiceiului în vigoare în Europa *(Avrupa)*, spusese şi chiar pomenise şi de cumpărarea acelor părţi cu bani, dar, acest obicei neexistînd în Înaltul Devlet, se arătase îndoială, iar după aceea se dăduse voie pentru transportarea muniţiilor. Iar acum, Rusia nu cere teritoriile respective pentru faptul că le-a ocupat, ci le cere din cauza acestor trebuinţe şi nevoi, care sînt clare din trecut şi pînă acum. De aceea, în această privinţă, Rusia neavînd intenţii noi şi gînduri tainice, ar trebui ca partea voastră să nu facă presupuneri faţă de acest lucru".

Atunci, ca o insinuare, din partea aceasta li s-a spus: „Întîi de toate, supunerea acestor neamuri, de care s-a pomenit, nu este lucru sigur. Afară de faptul că supunerea lor este îndoielnică şi există divergenţe, şi în timpul păcii de la Iaşi[4] se făcuse multă gîlceavă în legătură cu acestea, ceea ce fusese înlăturat, în cele din urmă, cu ceva referitor la Tbilisi *(Tiflis)*, fapt care se poate afla şi din cercetarea documentelor privitoare la pacea amintită, dacă ele au fost înregistrate. De fapt, dacă Rusia are nevoie să transporte lucruri trebuincioase, aceasta nu este treaba Înaltului Devlet şi nu e nevoie ca, pentru aceasta, el să cedeze teritoriu. Fiind un stat independent, atunci cînd va dori, Rusia poate transporta lucruri şi la depărtări, găsind o cale oarecare pentru aceasta. Totuşi, aşa cum i s-a explicat zilele trecute prietenului nostru Fonton, împărăţia Rusiei avînd permisiunea să-şi plimbe corăbiile comerciale pe mările şi pe fluviile Înaltului Devlet, ea poate şi de acum încolo să-şi transporte lucrurile trebuincioase pe apa Faş sau pe o altă apă, dacă există. De asemenea, dacă veţi dori să transportaţi unele lucruri interzise, atunci, după

pace, în cazul ivirii unor astfel de cereri, s-ar putea să se dea, prietenește, chiar și învoire din partea Înaltului Devlet".

Atunci, sus-numiții, apucîndu-se să explice alte motive, au zis: „În articolul privitor la Anatolia, nevoia Rusiei nu este numai pentru transportul de lucruri trebuincioase. Părțile acelea fiind pline de tîlhari de drumuri [5] și fiind leagănul hoților, nu există siguranță nici pentru acostarea corăbiilor. De aceea este necesar ca, din partea Rusiei, să se facă acolo magazii și să se ia măsurile care să ducă la siguranță".

Ca urmare, de dincoace li s-a spus: „Atunci, trimițîndu-se din partea Înaltului Devlet instrucțiuni slujbașilor săi din sectorul acela, pot fi căutate și mijloacele pentru siguranța de acolo".

Atunci, sus-numiții au zis: „Întrucît slujbașii din acele părți ai Înaltului Devlet se găsesc la distanțe mari, noi știm ce ajutor pot da ei și cunoaștem situația din acele părți, astfel că, în acest caz, nu există mijloace de siguranță", iar după aceea au dat semne pentru încheierea medjlisului, zicînd că vor explica baș-generalului care anume este situația.

De asemenea, au spus ca și articolul privitor la sîrbi să fie scris și să fie discutat în ziua următoare, iar în ceea ce privește articolul despre privilegiile *(Imtiyâzât)* Țării Românești și Moldovei, el să rămînă așa cum s-a discutat la Giurgiu. Atunci, din partea noastră, răspunzîndu-se, li s-a spus: „Întrucît în partea Rumeliei se procedează la cedare de teritorii [6], de aceea în privința acestor privilegii, cerința cea mai mare este abrogarea lor totală. Și aceasta va fi expusă cu amănunte, cînd îi va veni rîndul". Atunci, sus-numiții au zis: „Noi nu putem să vă oprim de la convorbiri și discuții, dar discutarea ei [7] nu va fi de vreun folos. Îndeosebi în această chestiune Înaltul Devlet nu avea deloc prejudicii și este ceva despre care s-a discutat mai înainte și s-a hotărît".

Atunci, ca urmare, de dincoace li s-a spus: „Această chestiune [8] poate fi dovedită din partea noastră cu argumente, discutîndu-se. Problema principală fiind legată de articolul referitor la hotar, de aceea și aceasta poate fi discutată". Atunci sus-numiții au zis: „Așa cum s-a explicat în repetate rînduri, în aceasta [9] nu există ceva care să aducă înjosire și prejudicii renumelui Înaltului Devlet. Dimpotrivă, este clar că abrogarea lor va aduce înjosire și prejudicii împărăției Rusiei. Așa fiind, această propunere nu poate fi acceptată. În această privință ne pare rău peste măsură, întrucît, deși asupra acestui articol s-au făcut mai înainte atîtea gîlcevi și s-au purtat atîtea discuții, totuși, socotindu-se că nu e de ajuns, se intenționează să se discute iarăși de la capăt. Aceasta pricinuiește părere de rău, deoarece irosirea acestui timp delicat este nepotrivită pentru ambele părți și, de aceea, nu se cuvine".

Atunci, din partea aceasta li s-a răspuns cu vorbele: „Este clar că prin aceasta nu i se va aduce prejudicii împărăției Rusiei, iar Înaltul Devlet nu îngăduie să treacă timpul cu pierdere de vreme".

Atunci, sus-numiții, apucîndu-se să ne convingă, cu vorbe lungi și zadarnice, au spus: „Toate dificultățile, cîte există în articolele păcii, vin din partea Înaltului Devlet. Deși este clar că Rusia are dreptul, prin război, totuși nu poate fi tăgăduită echitatea ei în legătură cu propunerile prezentate pentru fiecare articol. Cu toate acestea, fiecare articol, mic sau mare, prezentat din partea Rusiei este respins de Înaltul Devlet și se prezintă fel de fel de greutăți, pe cînd împărăția Rusiei, în raport cu pretențiile ei de mai înainte, a coborît acum pînă la o astfel de limită ce nu mai poate fi micșorată și a manifestat cea mai mare dorință de pace, prin terminarea acestui război

care a dus, de cinci ani încoace, la pierderi de avuţii şi de suflete, ceea ce nu poate fi denumită altfel decît echitate".

Zicînd astfel, ei au vrut să lungească vorba. De aceea, de dincoace li s-a spus: „La fiecare discuţie din trecut vi s-au dat răspunsuri din partea noastră. Întrucît Înaltul Devlet nu cere nimic de la împărăţia Rusiei, nu poate fi acceptată atribuirea dificultăţilor părţii noastre. Afară de aceasta, şi chestiunea dreptului de război poate fi discutată".

Zicîndu-se astfel, medjlisul s-a încheiat cu vorbele ca articolul privitor la Anatolia să-i fie explicat baş-generalului, iar discutarea chestiunii sîrbeşti să fie amînată pentru ziua următoare.

Cînd înălţimea voastră va lua cunoştinţă, porunca şi firmanul atîrnă de măria sa, care porunceşte [10].

Suret. TKSMA, E. 7999/17 şi D. 9919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia., rola 1, c. 54—56; rola 44, c. 887—889.

Notă: În a 16-a şedinţă, din 3 mai 1812 *(20 rebi II 1227)*, au continuat convorbirile în legătură cu chestiunile discutate în şedinţa anterioară (a 15-a), împuterniciţii otomani insistînd asupra refuzului Porţii de a se stabili pe Siret hotarul dinspre Rumelia. De asemenea, controversele s-au menţinut şi în privinţa hotarelor din Orient. Au mai fost discutate şi unele aspecte legate de corsarii nord-africani (D. 9 919, rola 44, c. 890—891 şi 869—870).

---

[1] Despre aceste convorbiri vezi şi raportul consulului Austriei la Bucureşti, Fleischhakel, către Metternich, în *Documente privind istoria României. Colecţia Eudoxiu de Hurmuzaki*, serie nouă, vol. II *(1812—1823)*, Bucureşti, 1969, p. 20, doc. nr. 18.
[2] De partea Rusiei.
[3] Se referă la Caucaz.
[4] Din 1792.
[5] *Katta-i-tarik.*
[6] Este vorba de cedarea Basarabiei.
[7] A chestiunii privilegiilor.
[8] Abrogarea privilegiilor Moldovei şi Ţării Româneşti.
[9] Adică în menţinerea privilegiilor.
[10] Şi la acest document s-a luat în considerare data convorbirii respective.

206 — 1812 mai 8 *(1227 rebi II 25)* Bucureşti

Scrisoare cifrată (şi descifrată) prin care Galib efendi, împuternicitul otoman la convorbirile de pace de la Bucureşti, îi expune marelui vizir Ahmed paşa stadiul discuţiilor cu delegaţii Rusiei şi cu generalul Kutuzov. Exprimîndu-şi convingerea că discuţiile au ajuns la un impas, el solicită ultimele hotărîri, mai ales în privinţa hotarului dinspre Moldova. Se dau o serie de detalii atît în privinţa desfăşurării convorbirilor, cît şi despre relaţiile franco-ruse.

Copia textului descifrat al scrisorii sosită, în litere *(huruf)*, marelui vizir, din partea efendiilor cei împuterniciţi:

După umilele mele arzuri prezentate mai în urmă, al treilea împuternicit al Rusiei, bătrînul ⟨Iosif⟩ Fonton, venind de cîteva ori la slujitorul de mine, cu misiune din partea lui Kutuzov *(Kutuzof)* [1], a grăbit lucrurile, pentru ca sus-numitul general să facă să ajungă vestea păcii înainte de întîlnirea plănuită dintre împăraţii Franţei [2] şi Rusiei [3], şi a întrebat dacă măria-voastră binefăcătoare veţi lua asupra domniei voastre sau nu şi dacă veţi

îngădui sau nu semnarea, împreună cu condiţiile de bază, şi a clauzei referitoare la alianţă, pe care o prezentaseră ei, după cum vi se făcuse cunoscut ceva mai înainte persoanei voastre fericite. În răspunsul dat de slujitorul de mine, i-am explicat că, în chestiunea alianţei, va trebui să se aştepte învoire.

În al doilea rînd, sus-numitul Fonton a întrebat dacă, în cazul necesităţii de a se aştepta răspuns pentru clauza alianţei, slujitorul de mine voi putea sau nu să încep convorbirile oficiale pentru stabilirea condiţiilor de bază. După ce am spus că nu voi şovăi în ceea ce priveşte discuţiile pentru completarea condiţiilor amintite mai sus, s-a discutat în mod oficial. Întrucît vorbele împuterniciţilor Rusiei s-au referit doar la pretenţiile din trecut, s-au dat răspunsuri categorice şi din partea mea, supusul domniei voastre.

La prima convorbire, datorită progreselor din medjlis, s-a pomenit şi de abrogarea clauzei referitoare la cele două ţări [4], urmînd ca, în convorbirile care vor avea loc a doua zi, să se pună în discuţie şi chestiunea hotarului din partea Rumeliei.

În al treilea rînd, în discuţia cu sus-numitul Fonton, i-am explicat că: „Nu avem misiunea largă de a fixa hotar de-a lungul Prutului, în întregime, aşa cum a dat de ştire în taină baş-generalul; atingerea hotarului de Dunăre *(Tuna)*, chiar şi pe o porţiune mică, va împiedica realizarea păcii. Şi în ceea ce priveşte anularea clauzei referitoare la cele două ţări, şi în această privinţă misiunea noastră este categorică".

Atunci sus-numitul Fonton a zis: „Dacă declaraţi acestea pentru a-l face pe baş-general să înţeleagă, asta nu se poate! Dar să spun dinainte că baş-generalul nu poate lua asupra sa nimic peste cele spuse în taină. Pe lîngă că nu este cu putinţă să se fixeze hotar altundeva decît pe Prut, şi în ceea ce priveşte clauza despre cele două ţări, chiar dacă presupunem că se sfîrşeşte totul şi lucrurile rămîn numai la aceasta, tot se poate merge pînă la anularea păcii, deoarece, să vă spun sincer, deşi, mai înainte, ţarul *(imparator)* Rusiei făcuse tot felul de promisiuni locuitorilor lor, cu condiţia ca cele două ţări să-i rămînă lui, totuşi, dat fiind că acum va restitui Ţara Românească şi cea mai mare parte a Moldovei, ele [5] vor rămîne pentru mai tîrziu. Afară de aceasta, în timp ce boierii celor două ţări, trimiţînd ţarului mahzaruri, solicită fel de fel de lucruri, va trebui să renunţe la ei. Mai mult decît atît, este clar că şi anularea clauzelor valabile de 40—50 de ani nu va putea fi acceptată sub nici o formă. Înaltul Devlet nu va avea prejudicii din această pricină, dar dacă, fără a se adăuga lucruri noi, vor fi menţinute doar cele ce au fost de pe vremea predecesorilor, aceasta va însemna, totuşi, un mare prejudiciu pentru împărăţia Rusiei, întrucît sînt şi clauze care s-au pus chiar pe vremea ţarului de acum".

Zicînd astfel, s-au purtat discuţii controversate asupra acestor articole referitoare la *Prut şi la privilegii.*

În cele din urmă, prezentînd scuza că, după cele expuse mai înainte de ruşi, rămîn, într-o parte, cetăţi şi teritorii de-ale Înaltului Devlet şi că nu putem fi siguri niciodată de Rusia, am îndrăznit să-i propun, de la mine, ca să se ceară învoire de la persoana voastră fericită pentru formula ca cetăţile Chilia şi Ismail să fie dărîmate, iar pămînturile de acolo, alcătuite numai din sate şi tîrguri, să rămînă Înaltului Devlet. De asemenea, şi în privinţa clauzelor referitoare la cele două ţări, dat fiind învoirile, de mai înainte şi de mai tîrziu, ale înălţimii voastre, pentru punerea lor la orînduială, după cît va fi cu putinţă, i-am dat de înţeles că şi în legătură cu acest articol iau asupra mea discuţiile pentru îmbunătăţirea lor. Totuşi, nu a fost cu putinţă să se obţină ceva.

În al patrulea rînd, la întîlnirea cu sus-numitul Fonton, acesta a spus: „Baş-generalul, cu speranţa că se va aranja ceva, luase asupra sa lucruri peste măsură şi explicîndu-vi-le în taină, socotea că şi din partea voastră se va arăta grabă în semnarea numaidecît a articolelor păcii. Tocmai pentru aceasta se începuse din nou la convorbiri. Dar, potrivit declaraţiilor voastre, neavînd împuternicire pentru a le termina în felul acesta, a devenit clar că lucrurile nu se vor isprăvi în felul acesta. De aceea, socotind că nici vorbele sale, spuse pînă acum în taină, nu sînt acceptate, consideră, ca primă condiţie, ca ele să fie anulate cu desăvîrşire şi să fie tăgăduite, la nevoie, ca şi cum nu au fost spuse deloc, şi vă aduce la cunoştinţă că numai are nimic altceva de spus decît articolele cuprinse în instrucţiunile sale, prin care vă face cunoscut că în clipa de faţă toate sînt socotite anulate".

După ce el a spus acestea, au mai avut iarăşi loc încă două convorbiri cu împuterniciţii Rusiei. Fiind scrise şi prezentate procesele verbale ale celor două medjlisuri de convorbiri, prin cercetarea lor, înălţimea voastră puteţi afla felul lor de comportare.

În ziua următoare, a celei de-a doua convorbiri, am primit cu respect ocrotitoarea scrisoare-firman de împuternicire, precum şi scrisoarea înălţimii voastre, trimise prin curier *(tatar)*, cuprinzînd instrucţiunile preţioase ale domniei voastre despre faptul ca hotarul să fie de la Prut la apa Kundak, iar în partea Anatoliei schela Kemhal să fie cedată Rusiei, ca şi despre regulamentul *(nizam)* privitor la sîrbi, precum şi despre faptul ca, prin îmbunătăţirea clauzelor privitoare la cele două ţări [6], Rusia să nu se amestece în treburile domnilor *(Bey)*.

După aceea, după reflectare şi după discuţii, s-a socotit potrivită prezentarea lor, dar, întrucît Kemhal se află în partea anatoliană a apei Faş, s-a considerat că acest lucru prezintă unele inconveniente. De asemenea, de vreme ce Georgia *(Gürcü)* şi celelalte erau trecute sub tăcere, s-a socotit că pomenirea lui [7] ar duce iarăşi la scormonirea altor lucruri, care vor pricinui necazuri. Pe lîngă acestea, afară de hotarul din Rumelia, a fost nevoie, după împrejurări, ca, din celelalte lucruri discutate, unele să fie infirmate, iar altele confirmate. De asemenea, scrisoarea-poruncă a domniei voastre este scrisă în litere [8], iar hîrtia care urma să fie arătată era copiată în dejli [9]. De aceea, potrivit cerinţelor, ea a fost trecută pe curat *(tebyiz)*, iar slujitorul de mine, m-am întîlnit cu sus-numitul general însuşi. Cînd medjlisul s-a împrăştiat, atunci, de faţă fiind şi sus-numitul Fonton, bătrînul, eu i-am zis astfel:

„De astă dată ne-au sosit instrucţiuni prin curier *(tatar)*. Întrucît domniile voastre ne-aţi prezentat corespondenţele voastre secrete, sosite în aceste clipe, de aceea şi eu, la rîndul meu, vă explic instrucţiunile noastre tot aşa, în taină". Zicînd astfel, copia amintită mai sus a fost scoasă, spre a fi tradusă prin mijlocirea dragomanului Divanului şi spre a fi făcută cunoscut. Cînd bătrînul Fonton le-a luat şi, citindu-le, i-a explicat sus-numitului general cuprinsul lor, atunci acesta a început să vorbească tare; dar şi slujitorul de mine i-am dat răspunsurile cuvenite. În felul acesta, s-au ivit unele contraziceri tăioase, care se rezumă la următoarele:

Generalul cel pomenit mai sus a dat de repetate ori răspunsuri categorice, zicînd: „Nici una din acestea nu este ceva care să poată fi acceptată şi aranjată. Îndeosebi amănuntele scrise cu privire la sîrbi nu numai că nu pot fi discutate în continuare, dar ele nici nu pot fi măcar pomenite, întrucît, constînd doar din atitudinea de a se atinge de împăratul Rusiei, această formulă este mai rea decît propunerea ca ruşii, uitînd de sîrbi, să tacă cu desă-

vîrşire, deoarece, deşi se cunosc învoirile date mai înainte, în cîteva rînduri, de către Înaltul Devlet, în privința sîrbilor, totuşi, acum se cere cu tărie să se renunțe pînă şi la ele. Pe scurt, anulînd şi tăgăduind şi socotind ca şi cum nu au fost spuse toate veştile pe care, luîndu-le asupra mea, vi le trimisesem în taină, cu speranța aranjării treburilor şi punîndu-mă în mare primejdie, nu mai am nimic de zis peste cele spuse la convorbirile oficiale".

Atunci, slujitorul de mine, răspunzîndu-i, cînd l-am întrebat despre cauzele adevărate ale declarațiilor sale sub această formă şi ce anume doreşte pînă la urmă, atunci, el, lăsîndu-şi puțin mai jos brațul, mi-a zis: „După aceste instrucțiuni, scrise de marele vizir pentru fiecare articol, se vede din ce în ce mai mult o depărtare de la treburi, în loc de apropiere". De asemenea, vorbind mult despre hotarul dinspre Kundak [10], precum şi despre articolele privitoare la sîrbi şi la privilegii [11], a mai zis: „De vreme ce acestea sînt lucruri care nu pot fi acceptate, ce pot să mai spun?".

Cînd el a apucat această cale, atunci, slujitorul de mine, la rîndul meu, i-am spus: „Cele acceptate mai înainte de Înaltul Devlet despre sîrbi nu sînt mai multe decît acestea, ci mai puține. De asemenea, deşi, la început, condiția privitoare la sîrbi consta doar din promisiunea de a-i linişti, prin iertarea vinovățiilor lor, totuşi, amănuntele date, de astă dată, din partea măriei sale serdarul suprem nu sînt pentru a face dificultăți, ci pentru a uşura lucrurile, deoarece, spunîndu-se, zilele trecute, cîte ceva din partea domniei voastre despre treburile lor interne şi despre dările lor [12], el a arătat formula care poate fi acceptată. Mai mult, ținîndu-se seama şi de cele spuse, ceva mai înainte, de domnia voastră, în sensul că: «în această privință se poate acorda atenție față de lucrurile care ar nelinişti Înaltul Devlet», pot fi discutate cele ce se cuvin. De asemenea, deşi se cerea anularea privilegiilor [13], totuşi, acum se depun străduințe pentru îmbunătățirea lor, iar în ceea ce priveşte articolul referitor la Anatolia, iată că a sosit aprobarea. În felul acesta, înseamnă că a rămas în stare de gîlceavă doar articolul privitor la hotarul dinspre Rumelia. Dacă se urmăreşte încheierea păcii cu o clipă mai devreme şi dacă se va de aprobare din partea domniei voastre, atunci nici acesta nu va rămîne în suspensie". Atunci, sus-numitul general mi-a zis: „Aşa cum am spus adineaori, deşi nu a rămas altă posibilitate decît anularea cu desăvîrşire a vorbelor pe care le-am rostit în taină, totuşi, ținînd seama de vîrsta şi de anii mei, precum şi de misiunea mea, de asemenea, nepotrivindu-se nici tăgăduirea şi retractarea lor totală, pot să spun atît că nu pot să iau asupra mea nimic atîta vreme cît nu va fi hotar tot Prutul, de care am vorbit ceva mai înainte, şi nu pot să spun altceva decît Siretul"[14].

După discuții controversate, el nu a renunțat la vorbele sale. De aceea, cu vorbe potrivite, am pus în discuție formula ca, în afară de hotarul dinspre Rumelia, toate articolele păcii, discutîndu-se, să fie redactate, iar cele care vor fi încheiate, să fie prezentate înălțimii voastre. De asemenea, să vi se scrie şi să vi să aducă la cunoştință care anume este ultimul răspuns al domniei voastre şi în legătură cu articolul privitor la hotarul amintit mai sus, urmînd să se procedeze aşa cum va apare iradeaua înălțimii voastre. Atunci, sus-numitul general a dat răspuns ceva mai categoric, zicînd: „Pînă ce nu se va termina şi cu hotarul dinspre Rumelia, celelalte nu pot fi aranjate! Dacă vă veți lua asupra domniei voastre obligația că, în cîteva zile, va sosi din partea Marelui Vizirat învoire pentru fixarea hotarului pe tot cursul rîului Prut, atunci se poate trece la discutarea celorlalte articole; altfel, toate vor fi amînate!".

De aceea slujitorul de mine, explicîndu-i că misiunea mea se referă doar la înaltele instrucţiuni preţioase care i-au fost prezentate, nu mi-am luat angajamente în această privinţă şi nu am manifestat moderaţie tocmai pentru a le arăta că graba este din partea lor şi nu din partea noastră.

Astfel, după ce s-a hotărît, în cele din urmă, ca să vi se scrie înălţimii voastre şi să se obţină, în termen de 3—5 zile, un răspuns categoric, medjlisul s-a încheiat în felul acesta şi ne-am întors.

Deşi, după prima din cele două convorbiri, descrise mai sus, se scrisese, de ambele părţi, o clauză referitoare la sîrbi şi se procedase la schimbare, totuşi, la al doilea medjlis al nostru, Rusia nu a putut trece la discutarea acesteia, iar după aceea, şi înainte de această întîlnire cu generalul pomenit mai sus, au luat înapoi, de la dragoman, şi hîrtia pe care o dăduseră în legătură cu clauza respectivă. De aceea, o copie după traducerea ei şi copia celei date din partea noastră, precum şi mai sus pomenitele instrucţiuni, care au fost scrise aici şi prezentate generalului mai sus amintit şi care au fost luate iarăşi înapoi, vă sînt prezentate, spre a fi văzute de persoana voastră binefăcătoare. Astfel, dacă se va trece de acum încolo la convorbiri, în acest caz, ţinîndu-se seama de pretenţiile lor, în legătură cu articolul privitor la sîrbi, precum şi în legătură cu privilegiile, este clar că vor avea loc iarăşi mari discuţii controversate.

Pe scurt, după cîte se pare şi din toate dovezile, se înţelege că, în legătură cu cele patru articole de bază, ultimele avantaje care se vor putea obţine, dacă ruşii vor fi de acord, şi se pare că vor fi, se referă la formule care să cuprindă clauze de felul celor ce urmează:

— În legătură cu articolul referitor la Anatolia, aşa cum s-a expus mai în urmă, stăpînirea teritoriilor goale, de la Anapa şi pînă la apa Faş, rămînînd iarăşi de partea Înaltului Devlet, să se repartizeze o schelă spre a fi folosită de Rusia pentru circulaţia încolo şi încoace şi pentru transportul de lucruri trebuincioase. De asemenea, să nu se intervină nici la depozitele cu şanţuri, pe care le au ei în partea aceea pentru a-şi pune şi a-şi păstra muniţiile lor.

— De asemenea, în partea Rumeliei, întrucît insula cea mare [15] din faţa Ismailului se află spre malul stîng al *Dunării-Mare* [16], ea să rămînă Rusiei, iar de la vărsarea rîului Prut şi pînă la Chilia să se stabilească hotar luîndu-se în considerare Dunărea-Mare, cu condiţia ca braţul Chilia [17] să fie comun.

— De asemenea, în chestiunea privilegiilor [18], anulîndu-se toate adaosurile pe care le-au pretins la Giurgiu *(Yerkökü)*, în afară de durata scutirii şi de deportări de persoane, să fie menţinute, în general, în raport cu pacea de la Iaşi [19], toate seneturile şi poruncile date, de la Kainargi [20] încoace, cu privire la cele două ţări *(Memleketeyn)*.

— De asemenea, şi în legătură cu sîrbii, fără să se amestece slujbaşii *(ümâl)* musulmani, ei să-şi administreze singuri treburile lor interne şi să se fixeze dările lor şi să fie scutiţi o vreme oarecare. Nu au mai rămas speranţe pentru alte formule şi lucrurile au ajuns pînă acolo încît, de aci încolo, aţa se poate rupe.

Potrivit celor auzite de la moscoviţi, chestiunea Franţei ar fi slăbit şi s-ar fi ivit, chipurile, defectele împăratului Franţei, iar în ţinuturile Franţei fiind scumpete, sărmanii de acolo s-ar fi scîrbit de Napoleon *(Nabolyon)*. Se mai spune că, deşi regele *(kral)* Italiei era însărcinat să plece cu armată la expediţie, totuşi, s-ar fi renunţat la aceasta, dată fiind împotrivirea locuitorilor Italiei, iar regele Neapolei *(Naboli)*, la rîndul său, n-ar fi răspuns nici el şi ar fi arătat pretexte în legătură cu plecarea şi cu pornirea sa, din partea aceea, la expediţie. De asemenea, se mai spune că, deşi, pentru întreţinerea

oştilor franceze, adunate în Prusia, se stabilise să se dea zahcrele, în locul sumelor de bani fixate mai înainte de împăratul Franței, în momentul încheierii păcii cu Prusia, totuşi, chiar dacă s-ar da toate proviziile locuitorilor Prusiei, tot nu ar ajunge şi că, din aceste cauze, şi din alte motive, în situaţia de faţă, Napoleon nu doreşte să pornească război. De asemenea, se mai spune că, întrucît şi ruşii, la rîndul lor, se învoiesc, dintre propunerile Franţei, să se angajeze *(iltizam)* în privinţa articolului referitor la Anglia *(Inglitera)* [21], din această pricină Napoleon ar fi trimis de cîteva ori veşti ţarului Rusiei în vederea unei întîlniri. Dar toate acestea fiind spuse de moscoviţi, nu se ştie adevărul despre nici una din ele.

De asemenea, după veştile sosite zilele trecute, nemaisosind azi nici o veste nici consulilor Franţei [22] şi Austriei [23], aflaţi în partea aceasta, şi ei, la rîndul lor, stau miraţi şi aşteaptă. De asemenea, după socoteala frîncă *(Firenk)*, intrînd şi luna căreia ei zic „mai" *(Mayıs)*, cînd apar războaiele, slujitorul de mine nu ştiu deloc cum anume se va proceda de acum încolo şi, îndeosebi, ce forme anume au luat convorbirile de la Poartă. De asemenea, şi în hîrtia sosită de astă dată de la însărcinatul cu afaceri *(maslahatgüzâr)* al Înaltei împărăţii la Viena *(Beç)*[24], se află scris că, pe considerentul că pacea Înaltului Devlet [24a] s-a încheiat sau că se va încheia, ambasadorul Franţei la Viena [25] nu mai are faţă de el comportarea de mai înainte şi că, din această pricină, nici el şi nici primul ministru *(Başvekil)* al Austriei [26] nu s-au hotărît definitiv. Astfel, el scrie că: „nu s-a putut lua altă veste decît vorbele: «se va cunoaşte de acum încolo»".

Oricum, ruşii se comportă acum în felul arătat mai sus. De asemenea, sînt clare şi feluritele ţipete ale sus-numitului Fonton, bătrînul, care, la rîndul lui, în declaraţiile făcute dragomanului Divanului [27], a spus: „Chiar dacă ruşii, începînd un război cu Franţa, vor fi înfrînţi şi vor pieri jumătate din ei, tot nu vor fi acceptate aceste propuneri ale Înaltului Devlet, iar în ceea ce priveşte întîlnirea împăraţilor, nu se poate spune că aceasta va fi spre binele Rusiei. În orice caz, aceasta s-ar rezuma doar la aceea ca să se afle în treabă. Dar şi împăratul Franţei, la rîndul său, ţinînd seama de această situaţie, va fi de acord pentru a înlătura războiul cu Rusia. Baş-generalul, sperînd în aceste clipe că se va ajunge la aranjarea lucrurilor, îl convinsese pe ţar, dar, totuşi, pierzîndu-şi din nou speranţele de mai înainte, i-a trimis veşti în sensul că: „Nu se speră ca aici să se facă vreo ispravă [28]; voi vedeţi-vă de treaba voastră!".

Pe scurt, lucrurile au ajuns acolo, încît se vede că ne vor spune: „De acum încolo, nu a mai rămas nimic de răspuns; va trebui să vă întoarceţi!".

În cazul acesta, după prezentul arz al supusului de mine, nu mai rămîne loc pentru o nouă întrebare şi pentru o nouă aprobare. Deşi prin învoirea de mai înainte a înălţimii voastre se dăduse permisiunea înălţimii voastre pentru tot Prutul, totuşi, avînd în vedere preţioasele instrucţiuni ulterioare, nu am putut avea curajul. În mai sus pomenita scrisoare-poruncă a domniei voastre se scria că rămînerea Chiliei şi Ismailului în partea noastră va servi ca şi hotarul vechi. După cum s-a făcut cunoscut persoanei voastre binefăcătoare, deşi este clar că s-au depus, în această privinţă, toate străduinţele, începînd cu tratativele de la Giurgiu, încoace, totuşi, datorită sorţii, nu s-a putut reuşi, dar dacă va fi cu putinţă, este clar cunoscătorului tainelor, că voi depune toate eforturile mele pentru salvarea a ceea ce se găseşte în afara celor două cetăţi amintite mai sus şi, poate, chiar şi dincolo de hotarul vechi. Potrivit vorbelor sus-numitului general, el aşteaptă o veste categorică din partea înălţimii voastre pînă în cinci zile. După vestea ce i s-a dat despre aştep-

tarea aprobării în privința articolului referitor la alianță, el fiind în așteptarea ei, nu s-au mai pus întrebări și nu s-a mai discutat despre aceasta. Totuși, de vreme ce au rămas lucruri nerezolvate din articolele de bază, se știe ce vor spune și despre acestea.

De aceea, în cazul că, în clipa de față, vor dori cu adevărat să sfîrșească lucrurile, să-mi semnalați cu o clipă mai devreme, umilului de mine, oricare va fi iradeaua categorică a domniei voastre în privința celor patru articole pomenite mai sus. Dacă, despre hotarul dinspre Rumelia, veți da înalta învoire a domniei voastre, atunci, în această privință, a mai rămas nepomenită o formulă și anume:

— În cazul cedării către Rusia a ceea ce este dincolo de Prut, atunci există un avantaj și în formula ca Chilia și Ismailul să fie dărîmate și să nu se mai facă de acum încolo fortificații în partea aceea. Astfel, aceasta să i se facă cunoscut sus-numitului general fie odată cu scrisoarea, ce-i va fi prezentată din nou, potrivit părerii înălțimii voastre despre hotarul acesta, fie scriindu-i-se, cu unele introduceri potrivite, o scrisoare specială și separată din partea persoanei voastre binefăcătoare. Dacă nu se poate, atunci să mi se scrie supusului de mine, în taină, tot ceea ce aș putea spune slujitorul de mine, astfel încît să nu mai fie nevoie de o altă cerere de aprobare. Așa cum se scrie în scrisoarea-firman a domniei-voastre, mi s-au dat sfaturi să cer permisiune, dacă va fi nevoie să mă întorc. Iată, această cerere de învoire este formula de față.

Astfel, în porunca hotărîtă a domniei voastre, bunătatea înălțimii voastre să nu mi se refuze nici în privința acestei chestiuni. Este clar că slujitorul de mine, neabătîndu-mă în nici un fel de la orice lucru care va fi, cîtuși de puțin, pentru binele Înaltului Devlet, voi depune toate puterile mele în toate împrejurările. Ca atare, depinde de măria voastră, care porunciți, porunca și firmanul ca, pentru salvarea mea de uimire și de necazuri, să fiu silit să dau unul din ultimile răspunsuri.

La 25 R., anul ⟨12⟩27.

Suret. TKSMA, E. 7 999/15. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 51—53.

---

[1] Mihail I. Kutuzof, general și feldmareșal al Rusiei.
[2] Napoleon Bonaparte.
[3] Alexandru I.
[4] Moldova și Țara Românească.
[5] Promisiunile țarului față de locuitorii celor două țări.
[6] *Memleket* (țară), în loc de *Memleketeyn*, adică *Moldova* și *Țara Românească*.
[7] E vorba de *Kemhal* (din Anatolia).
[8] *Huruf ile*, „cu litere", în sensul de: „în cifru".
[9] *Djeli (Celi)*, tip de scris în caligrafia otomană.
[10] Hotarul dinspre Prut — Dunăre — Marea Neagră.
[11] Referitoare la Moldova și Țara Românească.
[12] Adică ale sîrbilor.
[13] Pentru Moldova și Țara Românească.
[14] *Siret*, în loc de *Prut*.
[15] *Büyük-Ada*.
[16] *Ana-Tuna*, e vorba de brațul mai important al Dunării.
[17] *Kili Bogazı*.
[18] Țării Românești și Moldovei.
[19] Din 1792 (după războiul austro-ruso-turc, început în 1787).
[20] Pacea de la Küciük-Kainargi din 1774.
[21] Blocada continentală împotriva Angliei.
[22] Joseph Ledoulx.
[23] Fleischhakel von Hakenau.
[24] Iancu Mavrogheni (?).
[24a] Cu Rusia.

[25] Otto de Mosley (sau Mosloy).
[26] Probabil că este vorba de contele Clement Metternich, pe atunci ministru de externe, dar destul de influent în cabinetul Imperial habsburgic.
[27] Dimitrie Moruzi.
[28] *Iş biteceği yoktur.*

207 **1812 mai 21** *(1227 cemazi I 9)* **Bucureşti**

Raport prin care împuterniciţii otomani îi comunică marelui vizir Ahmed paşa modul de desfăşurare a celei de-a 17-a convorbiri de la Bucureşti cu delegaţii Rusiei, cînd au fost clarificate şi definitivate primele zece articole, abordîndu-se şi alte probleme (chestiunea evacuării teritoriilor ocupate, pacea cu Iranul, cazul tribului Iedisan ş.a.).

Procesul verbal al celei de-a 17-a convorbiri pe care împuterniciţi-efendii ai Înaltului Devlet au avut-o cu delegaţii Rusiei la Bucureşti *(Bükreş)*, în ziua de miercuri, a noua zi a lunii djemazi-ul-evvel a anului 1227, în locuinţa lui Italinski, delegatul Rusiei:

După compunerea actului de preliminarii [1], redactîndu-se de dincoace, pe baza clauzelor preliminariilor, unele comentarii, necesare, care se cuvin incluse şi aranjate, potrivit obiceiului, în *ahidname*, şi, de asemenea, celelalte lucruri care se cuveneau discutate, de aceea, ca urmare a solicitării de convorbiri, făcîndu-se întrunire în ziua menţionată mai sus, după evacuarea medjlisului [2], sus-numiţii, începînd să vorbească, au spus:

„Cu voia preaînaltului Allah, înlăturîndu-se piedicile ce s-au ivit pînă acum în chestiunile de bun augur, articolele de bază au fost aranjate şi orînduite. De asemenea, şi celelalte articole, care au fost discutate, neavînd, la rîndul lor, vreun fel de piedici sau neajunsuri, toate au fost discutate şi s-a căzut de acord asupra lor. De aceea, ele, de asemenea, vor rămîne aşa cum sînt şi, în felul acesta, toate vor putea fi completate şi semnate la acest medjlis"[3].

Apoi, de dincoace, li s-a răspuns astfel: „Şi dorinţa noastră este ca chestiunea să fie completată cu o clipă mai de vreme. De aceea, îndeosebi această convorbire a fost solicitată în acest scop. Ca atare, potrivit cerinţei, textul turcesc al articolelor menţionate să fie confruntate cu cel în limba franceză şi să se hotărască".

De aceea, textul turcesc aflîndu-se în mîna dragomanului Divanului [4], iar cel în franceză la dragomanul Rusiei, s-a trecut la lectura lor.

Mai întîi, potrivit obiceiului la primul articol, a fost citit articolul redactat referitor la reînnoirea prieteniei şi s-a acceptat să rămînă aşa cum fusese hotărît la Giurgiu *(Yerkökü)*.

După aceea, a fost citit articolul doi, referitor la amnistierea vinovăţiilor [5], iar apoi, potrivit obiceiului, a fost citit articolul trei, privitor la chestiunile confirmării tratatelor anterioare, ele fiind aprobate şi întărite aşa cum se hotărîse la Giurgiu.

Apoi s-a trecut la articolul patru. Articolul respectiv referindu-se la clauza legată de hotarul pe Prut, cuprins în prima condiţie a actului de bază pentru pace [6], el fusese completat cu formula: *mijlocul rîului mai sus amintit.* De aceea, după lectură, sus-numiţii au spus astfel: „În josul articolului despre Siret, care se discutase la Giurgiu, era scris şi: *circulaţia corăbiilor statului Rusiei*, iar aici nu se află. De aceea, şi aceasta se cuvine cercetată".

Atunci, de dincoace, li s-au spus următoarele: „Întrucît circulația corăbiilor de negoț ale Rusiei se găsește inclusă în convenția comercială *(Ticaretname)*, de aceea nu este nevoie să fie menționată aici."

Sus-numiții au spus: „În afară de corăbiile comerciale ale Rusiei, se cuvine menționată, în mod expres, și venirea corăbiilor de război, iar acest lucru fiind discutat, îndeosebi, la Giurgiu, este necesar să fie menționat și de astă dată".

Dat fiind că, oricum, și corăbiile de război ale Rusiei vor circula pînă spre partea rîului Prut, care formează în prezent hotarul Rusiei, de aceea se cuvenea corectată în sensul ca să nu treacă mai sus de acolo. Ca atare și articolul respectiv a fost stabilit, introducîndu-se mențiunile ca vasele negustorilor să circule ca și mai înainte, iar corăbiile de război ale Rusiei să circule prin Canalul Chilia [7], care este comun, dar pînă la locul unde rîul Prut se unește cu Dunărea *(Tuna)*, și au fost acceptate de ambele părți.

Apoi, s-a trecut la articolul cinci, care se referă la chestiunea restituirii și predării, în întregime, către Înaltul Devlet, ale cetăților și pămînturilor și țărilor *(memalik)* aflate pe malul drept al rîului Prut [8]. În legătură cu privilegiile *(imtiyâzât)* Țării Românești *(Eflak)* și Moldovei *(Bogdan)*, cuprinse în acest articol, după ce avuseseră loc multe controverse la Giurgiu și la București *(Bükreș)*, în cele din urmă, ele fuseseră încheiate prin menținerea, întocmai, ale documentelor *(mevâsik)*, și ale actelor *(senedât)* care fuseseră încheiate, în legătură cu privilegiile Țării Românești și Moldovei pînă la data începerii războiului [9], așa cum se afla scris în articolul cinci al actului de preliminarii. De aceea, pentru ca sus-numiții să nu mai născocească iarăși ceva în legătură cu aceasta în tratat *(ahidname)*, a fost scrisă și expresia: *„preliminariile de mai sus"*, iar pentru a se interpreta ca excepțiile *(istisna)* lor să fie valabile și în vigoare ca și înainte de expediție, s-au scris, lîngă cuvîntul *acte (senedât)*, și cuvintele: *în vigoare.*

Și la lectura acestui articol, sus-numiții, redactînd și scriind acest articol sub formă de patru clauze, au spus astfel: „Cu toate că în senetul de bază s-a scris, oarecum, în felul acesta [10], totuși, deoarece se revine la pace, de aceea este necesar ca, dintre articolele care au fost discutate mai înainte la Giurgiu, în legătură cu cele două țări [11], cele care se potrivesc cu cele vechi, să fie menționate clar și separat în acest articol și să fie confirmate".

Atunci, de dincoace, răspunzîndu-se, li s-a spus astfel: „De vreme ce acestea sînt menținute, de aceea nu este nevoie să fie explicate separat. Afară de aceasta, putînd să semnifice: *lărgire,* din această pricină nu este nevoie să repetăm că nu se poate accepta".

Deși li s-a spus astfel, totuși, sus-numiții, manifestînd insistență, au menționat că: „nu este vorba de *lărgire,* ci de *menținere.* Îndeosebi, sînt cîteva articole care nu se pot înfăptui prin formularea: *menținerea seneturilor anterioare".* Zicînd astfel, ei au pomenit de socotelile vechi [12], de scutiri *(muafiyet)*, de termenul privitor la transportul familiilor vestite *(hânadân)*, precum și de darea restului Moldovei [13]. Ei au ridicat pretenție, zicînd că „așa este și în Tratatul de la Iași"[14].

Într-adevăr, în convenția de la Iași [15] fuseseră inserate, în articolul respectiv, cîteva clauze. Afară de aceasta, în articolul referitor la vînzarea proprietăților de către locuitorii ținuturilor părăsite [16], se hotărîse, mai înainte, termenul de: *18 luni.* De aceea și acesta trebuia potrivit cu acela [17]. Ca atare, de dincoace, în răspunsul dat, li s-a spus astfel: „Menținerea seneturilor anterioare se referă la toate. Dar, mai înainte, la termenul referitor la aranjarea treburilor celor care se duc, se adăugaseră: *patru luni.* De aceea este cu

putință să fie inclusă doar formula aceasta ⟨*adică patru luni*⟩, pe cînd celelalte nu se potrivesc".

Atunci, sus-numiții au zis: „Nu este nimic de spus în legătură cu privilegiile *(imtiyâzât)* [18], pentru că toate se mențin. Dar, articolele acestea, pe care le-am amintit în legătură cu cele două țări, nu fac parte din privilegii și sînt lucruri care trebuie îndeplinite la încheierea războiului și se termină cu ele odată cu executarea lor după încheierea păcii. Și cele scrise în convenția de la Iași, de asemenea, au fost anulate, atunci, o dată cu aducerea lor la îndeplinire. Ca atare, dacă nu vor fi repetate acum, nu va fi cu putință să fie executate. De aceea, în orice caz, trebuie specificate". Zicînd astfel, ei au renunțat la redactarea separată a chestiunilor mai sus menționate, dar au spus și au insistat ca ele să fie incluse și pomenite măcar pe scurt.

Atunci, de dincoace, de asemenea, li s-a arătat și li s-a răspuns că: „Sînt cunoscute discuțiile care s-au desfășurat pînă acum în legătură cu acestea. Deși ar fi fost de dorit ca ele să fie îmbunătățite, totuși, ele au fost menținute în întregime. De aceea, pentru a nu se adăuga ceva peste senetul de preliminarii, se impune reținere".

Cu toate acestea, sus-numiții au repetat insistența lor. De aceea, dat fiind că nu făceau parte din privilegii și se refereau la milostenie față de locuitori *(re'aya)* și erau vechi, au fost adăugate, pe scurt *(iemâl)*, așa cum se arăta în cea de-a patra clauză a convenției de la Iași, cele referitoare la socotelile vechi și că nu vor fi cerute dările *(tekâlif)* din perioada războiului, precum și doi ani de scutire, ca și în trecut, și adaosul de: *patru luni*, la termenul de transfer. După aceea sus-numiții au cerut, potrivit pretențiilor lor de la Giurgiu, să se introducă și micșorarea dărilor Moldovei în raport cu teritoriul ei actual.

Atunci, de dincoace, de asemenea, li s-a răspuns astfel: „Întrucît Înaltul Devlet arată milă și clemență, mai mult decît toți alții, față de raialele sale, este evident, în mod natural, că el va acorda înalta sa învoire pentru aceasta [19]. Dar, aranjarea ei cu o clauză specială contravine uzanțelor". Zicîndu-se astfel, ne-am opus, dar sus-numiții, la rîndul lor, au spus: „Se știe că Înaltul Devlet va acorda învoire în această privință. Dar, dat fiind că o parte a Moldovei a fost separată [20], de aceea, pentru a nu se reproșa, zicîndu-se că: «darea ei a fost lăsată în starea de dinainte», este important să se menționeze".

Deși, zicînd astfel, ei au insistat, totuși, s-a manifestat împotrivire. În cele din urmă, dat fiind că sus-numiții au insistat să fie pomenit ca un fapt divers, fără a constitui o clauză specială, a fost inclusă ca anexă la articolul despre scutire *(muâfiyet)* și i s-a pus capăt. De aceea și acest articol a fost hotărît și acceptat în felul arătat mai sus.

După aceea, s-a trecut la articolul șase, care, potrivit articolului trei al actului de preliminarii, se referea, în afară de hotarul de pe Prut, la menținerea hotarelor vechi din partea Anatoliei, precum și din celelalte părți, iar potrivit cu acestea, de dincoace se scrisese ca cetățile și celelalte ținuturi ale Rusiei, aflate în interiorul acestor hotare vechi, să fie restituite și predate, în întregime, în raport cu cetățile de dincoace, către Înaltul Devlet, în starea în care se află ele în prezent și cu tot ce se găsește în ele. Citindu-se și aceasta, sus-numiții au cerut să se precizeze sub forma: *cetățile ocupate*, ceea ce s-a corectat în felul acela și s-a acceptat în forma aceea.

După aceea s-a citit articolul șapte, care se referea, așa cum se discutase la Giurgiu, la regula ca, nepunîndu-se piedici locuitorilor din ținuturile părăsite Rusiei, precum și musulmanilor și raialelor care urmau să se transfere dincoace, aceștia să-și vîndă avuțiile și lucrurile lor, în termen de 18 luni, socotindu-se

de la data schimbului actelor de ratificare [21], și să-și ia valoarea *(esmân)* lor. Același articol cuprindea și reciproca, în caz de nevoie. Numai că, deși în discuțiile de la Giurgiu se scrisese ca cei de acest fel, care doresc să se transfere, să-și lase cui anume doresc avuțiile și lucrurile lor sau să și le vîndă și să și le aranjeze cum vor. și cu toate că aceste lucruri erau scrise pentru musulmani și pentru raialele Înaltului Devlet, totuși, trebuind să se menționeze și cazul reciprocității, în cea ce privea Rusia, de aceea, de astă dată, socotindu-se potrivită, de dincoace, formularea adecvată, se precizase ca: *Cei de acest fel să-și vîndă avuțiile (emvâl) și proprietățile (emlâk) lor tot locuitorilor acelei țări.* De aceea, sus-numiții au întrebat motivul, iar de dincoace li s-a răspuns astfel: „Cei de acest fel, care se vor transfera, dacă nu și-ar vinde avuțiile și proprietățile lor, ar dori, în astfel de cazuri, să plece lăsîndu-le tot ca avuțiile lor proprii, iar acest lucru ar crea o situație nepotrivită. De aceea, pentru ca o astfel de situație să fie evitată, s-a corectat în felul acesta". Drept urmare, și articolul respectiv a fost admis ca atare.

Articolul opt se referea la neamul sîrbesc [22] și era întocmai ca articolul înserat ca cea de-a patra clauză a actului preliminariilor. După citirea lui, sus-numiții au cerut ca să se introducă și să se pomenească, în acest articol, și chestiunea eliberării celor de neam sîrbesc [23] care au căzut prizonieri în acest război.

De aceea, de dincoace, răspunzîndu-li-se, li s-a spus că, de vreme ce acest articol s-a scris, după ce s-a căzut de acord, întocmai cum se afla în actul de preliminarii, de aceea nu se îngăduie ca, acum, să se facă alte adăugiri.

Sus-numiții, la rîndul lor, au spus: „Această formulă [24] nu constituie un adaos. De vreme ce, în legătură cu neamul amintit mai sus, se va recurge la iertare și la amnistie, de aceea, această chestiune fiind o consecință a trebuinței, este necesar să se menționeze sub formă de comentariu *(șerh)*".

Atunci, de dincoace, li s-a spus: „Articolul respectiv, nefiind rezumatul celor scrise în preliminarii, reprezintă întocmai, cu amănunte, cele cuprinse în actul de preliminarii, astfel că nu are nevoie de comentarii. De aceea această chestiune ar însemna adaos. Pe de altă parte, Înaltul Devlet acordă, ca stat, învoirile ce se cuvin raialelor sale proprii și nu este nevoie să se menționeze aici".

Sus-numiții au întrebat: „Este adevărat că Înaltul Devlet nu transformă raialele sale în prizonieri *(esir)*. Numai că, menționarea ei constituind doar o cerință a bunăvoinței din partea Înaltului Devlet, există în aceasta vreun inconvenient?". Atunci, de dincoace, începîndu-se să se răspundă, li s-a spus astfel: „Inconvenientul este următorul: Prizonieratul acestora nu se compară cu alții. Vor trebui, de asemenea, să fie menționați și acei dintre ei care au primit credința islamică [25]. De aceea va trebui ca, la clauza din preliminarii, să se facă adăugiri lungi și se va prelungi. Pe cînd acest lucru [26], pentru a nu se admite mai mult, fusese scris cu amănunte în preliminarii". Zicîndu-se astfel, s-a arătat un refuz categoric.

Atunci, sus-numiții au zis: „Regulamentul pentru cei care au primit credința islamică este valabil pentru toate neamurile *(milel)*, chiar și pentru ruși. De aceea nu este nevoie să fie inclus. Totuși, de vreme ce nu se admite, zicîndu-se că s-ar face adăugire la articol, atunci, cel puțin în articolul privitor la schimbul de prizonieri să fie amintiți și aceștia sub forma: *cei de neam sîrbesc*".

Zicînd astfel, ei au insistat pentru aceasta. De aceea, s-a arătat împotrivire, iar după foarte multe discuții, nefiind cu putință să se înlăture cu totul și, de asemenea, neexistînd nici o mențiune despre prizonierii sîrbi, în cele din

urmă, sus-numiții au acceptat ca, în prima parte a clauzei referitoare la prizonieri, în locul cuvîntului: „clasă" *(sınıf)*, din expresia: *din orice clasă (sınıf) și rang (rutbe) ar fi*, să fie spus și scris cuvîntul: *taife* [27].

Din expresia: *prizonierii de război și ceilalți prizonieri*, cuprinsă în clauza respectivă, ceea ce se scria, din trecut și pînă acum, în tratatele de pace, se înțelegea că este vorba de militari, precum și de locuitorii civili din ținuturile *(mahal)* care erau ocupate. De aceea, expresia: *sınıfve taife*, de aici, se referă tot la locuitorii de diferite genuri și de diferite feluri ai ținuturilor ocupate, iar articolul referitor la sîrbi a fost redactat separat, pentru ca expresia de mai sus să nu se extindă și asupra lui. De aceea, articolul amintit mai sus a fost corectat în felul acela și ei s-au potolit. Astfel, articolul opt, de care s-a amintit mai sus, s-a considerat hotărît și acceptat întocmai ca formula din senetul de bază, fără nici un fel de adaos.

Apoi, s-a citit articolul nouă, referitor la schimbul de prizonieri și a fost aprobat, așa cum se discutase la Giurgiu.

După aceea s-a citit articolul zece, care se referă la aranjarea și reglementarea proceselor *(da'va)* și cererilor neîncheiate ale supușilor și raialelor celor două părți. Și acesta, de asemenea, a fost stabilit și aprobat, așa cum fusese discutat la Giurgiu.

După completarea lui, de dincoace, s-a cerut discutarea clauzei privitoare la *evacuare*, care ar trebui să constituie începutul pentru celelalte articole care vor urma.

Sus-numiții, la rîndul lor, au spus: „Atît în legătură cu această clauză, a evacuării, cît și despre faptul că eventualele lupte ce s-ar ivi, după data semnării, să nu fie luate în seamă, precum și despre articolele convenției comerciale *(Ticaretname)* există articole redactate de noi în limba franceză *(Fransızca)*, așa că ele vor fi discutate pe rînd".

Atunci, de dincoace, de asemenea, li s-a spus: „Articolele respective pot fi văzute după ce se va efectua traducerea lor. Numai că, articolele convenției comerciale fiind perfecte, nu este nevoie 〈să fie discutate〉 din nou".

După aceea, intrîndu-se la alt subiect, li s-au spus următoarele: „Noi, de asemenea, avem de făcut unele declarații în legătură cu cîteva articole. Îndeosebi în formula misiunii noastre în privința Iranului, care fusese, mai înainte, adusă la cunoștința baș-generalului Kutuzov *(Kutuzof)*, iar el, dînd răspunsul că articolul nu se poate aranja, arătase chiar și hîrtia care sosise de la Petersburg *(Petersburg)* în legătură cu aceasta. Totuși, noi avînd misiune categorică în această privință, Înaltul Devlet dorește aranjarea și a chestiunii Iranului, iar intenția noastră nu este *medierea (tavassut)*, ci doar efortul de a face bine".

Atunci, sus-numiții au spus: „Într-adevăr, în această chestiune, și statul Rusiei consideră binevenit arzul Înaltului Devlet pentru efortul său de a face bine. Dar, după răspunsul de mai înainte, nu se potrivește să fie inclus în clauză, întrucît războaiele sînt diferite; de aceea, în felul acesta, și pacea lor trebuie să fie alta. Astfel că, misiunea noastră în această privință este contrară declarației domniilor-voastre. S-ar putea ca statul Rusiei să dorească încheierea și a acelui război, dar, chiar dacă acceptă încurajarea Înaltului Devlet, totuși, introducerea ei în ahidname, sub formă de clauză, presupune obligativitate, iar acest lucru contravine obiceiului și caracterului statului Rusiei". Apoi, de dincoace li s-a spus astfel: „Din aceasta nu rezultă obligativitate pentru statul Rusiei și nu se aduc prejudicii cinstei sale. De asemenea, Înaltul Devlet, la rîndul său, nu dorește să medieze, dar, întrucît, ei înșiși discutînd și aranjînd articolele și clauzele lor, oricare ar fi ele, pacea

lor, de asemenea, este pe cale de a se încheia; de aceea ⟨Înaltul Devlet⟩ se străduieşte doar pentru a face bine".

Sus-numiţii, la rîndul lor, au spus, ca şi mai înainte, zicînd că: „Îi vom explica baş-generalului, dar vă declarăm dinainte faptul că nu se potriveşte". Atunci, de dincoace, de asemenea, după ce li s-a pomenit ca să-i explice baş-generalului amintit, s-a continuat, zicîndu-li-se astfel: „Şi un alt articol, de care spuneam, este articolul privitor la cei din tribul Iedisan [28]. Aceştia fiind dintre locuitorii de pe pămîntul Bugeacului, la ocuparea ţinutului lor, ei fuseseră trecuţi peste Nistru *(Turla)* şi transportaţi în interior, iar acum, deşi ţinutul lor este pămîntul părăsit către Rusia, totuşi, Înaltul Devlet dorind trecerea acestora peste Dunăre *(Tuna)* [29], de aceea, şi această chestiune trebuie discutată".

Atunci, sus-numiţii au spus: „Neştiindu-se care anume este situaţia acelui trib, se pot face cercetări. Dar, întrucît toţi musulmanii dintre locuitorii din ţinuturile părăsite Rusiei, care vor dori, vor fi liberi să se transfere în ţinuturile otomane [30], de aceea şi aceştia se includ în acel articol. Ca atare, de ce anume este necesar să se facă precizare?". Ca răspuns, li s-au explicat următoarele: „Menţionarea şi repetarea sînt necesare prin faptul că, un neam *(cins)* al acelui trib trăieşte încă din vechime în interiorul Rusiei, iar din pricina lor Rusia îi reţine, de obicei, şi pe aceştia. De la unii din ei au fost luate chiar şi seneturi *(sened)*. De aceea, ei au vorbit, în repetate rînduri, Înaltului Devlet despre tiranizarea lor şi s-au rugat. De asemenea, acest articol fusese rostit, de la început la sfîrşit, şi mai înainte, la Slobozia *(Islapuziya)*, la semnarea armistiţiului *(mütareke)*, iar atunci se hotărîse ca să se discute la încheierea păcii. Ca atare, acest articol să fie discutat separat la un alt medjlis". De aceea, atît discutarea acestuia, cît şi a celorlalte articole rămînînd pentru ziua următoare, s-a pus capăt medjlisului.

Cînd înălţimea voastră va lua cunoştinţă, porunca şi firmanul depind de măria sa cel care porunceşte![31].

Suret. TKSMA, D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 870—871.

---

[1] *Esas senedi.*
[2] După evacuarea celor care nu aveau dreptul de a participa la şedinţele de convorbiri.
[3] În sensul: de la întrunirea din ziua respectivă.
[4] *Divan tercümanı.*
[5] *Aff-ı cerayim.*
[6] *Esas sulh senedi.*
[7] *Kili Boğazı.*
[8] *Prut nehri.*
[9] Dintre anii 1806—1812.
[10] În felul redactat în textul turcesc, care fusese lecturat.
[11] *Memleketeyn*, în sensul de *Moldova şi Ţara Românească.*
[12] *Muhasebât-ı âtika.*
[13] *Bogdan bakiyesi virgüsi*, adică haraciul Moldovei (partea rămasă dincoace).
[14] *Yaş ahidnamesi* (din 9 ianuarie 1792).
[15] *Yaş muahedesi.*
[16] *Mahall-i metrûke*, în sensul de ţinuturile cedate Rusiei.
[17] Este vorba de conţinutul articolului cinci, care trebuia adaptat textului tratatului din 1792 (Iaşi).
[18] Moldovei şi Ţării Româneşti.
[19] Micşorarea dărilor Moldovei (partea rămasă dincoace).
[20] Se referă la partea cedată Rusiei.
[21] *Tasdikname mubadelesi.*
[22] *Sırb taifesi.*
[23] *Sırb milleti.*
[24] Formula cerută de delegaţii ruşi, amintită ceva mai sus.

[25] *Din-i Islâm.*
[26] Formula prezentată de împuterniciţii otomani.
[27] *Taife* (ceată, tagmă), aici în sens de: *neam, naţie.*
[28] *Yedisan Kabilesi.*
[29] În Imperiul otoman.
[30] *Memâlik-i Osmaniyye.*
[31] Şi pentru acest document s-a luat în considerare data convorbirii respective.

208 **1812 mai 22** *(1227 cemazi I 10)* **Bucureşti**

Raport prin care împuterniciţii otomani îi comunică marelui vizir Ahmed paşa cuprinsul celei de-a 18-a convorbiri cu delegaţii Rusiei la Bucureşti. Au fost discutate chestiunile privitoare la evacuarea teritoriilor ocupate în timpul războiului (articolul 11), precum şi clauzele următoare pentru a se cădea de acord asupra formulărilor finale. Au mai fost purtate discuţii şi în legătură cu înapoierea tribului tătar Iedisan în Imperiul otoman, pacea ruso-iraniană, privilegiile dragomanilor Rusiei, convenţia comercială ş.a.

Procesul verbal al celei de-a 18-a convorbiri care a avut loc la Bucureşti, în ziua de joi, în a 10-a zi a lunii djemazi-ul-evvel din anul acesta 1227, între împuterniciţi-efendii ai Înaltului Devlet şi delegaţii Rusiei:

În convorbirea care avusese loc în ziua precedentă, în locuinţa lui Italinski, primul împuternicit al Rusiei, fuseseră adaptate şi încheiate articolele discutate la Giurgiu, iar articolele privitoare la pacea cu Iranul, precum şi la întoarcerea tribului Iedisan [1] rămăseseră să fie explicate baş-generalului, aşa cum fuseseră ele formulate de dincoace [2]. De aceea, în ziua amintită mai sus [3], venindu-se laolaltă în locuinţa primului împuternicit al Înaltului Devlet, după îndeplinirea ceremonialului de bun-venit, au fost confruntate textele redactate de cele două părţi ale articolelor secrete [4], încheiate separat de tratatul de pace cel plin de măreţie [5], şi, potrivindu-se formulările cuprinse într-unul şi celălalt, ele au fost aprobate.

După aceea, au fost citite cele două hîrtii, dintre care, în cea dată de partea cealaltă, în legătură cu chestiunea evacuării, se scrisese, ca termen: *aproape patru luni*, menţionîndu-se, pentru părţile Anatoliei şi Rumeliei: *sfîrşitul lui septembrie*, iar în cea de dincoace [6] se stabiliseră termenele de *două luni*, pentru partea Anatoliei, şi *o lună* pentru partea Rumeliei.

Apoi, sus-numiţii, începînd să răspundă, au zis următoarele: „În afară de faptul că pe întinderea de la Orşova *(Irşova)* şi pînă la Prut statul Rusiei are oşti şi muniţii *(edevât)*, se găsesc oşti chiar şi la Belgrad, din care pricină nu este, în nici un chip, cu putinţă ca, îndeosebi echipamentele spitaliceşti [7], precum şi celelalte efecte şi bagaje să fie transportate în decurs de o lună. De aceea, acordîndu-se mare atenţie şi socotindu-se, s-a fixat şi s-a scris termenul: de: *trei luni şi jumătate*, ca să fie un termen suficient, întrucît, de la Belgrad şi pînă la rîul Prut fiind o distanţă de 180 de ceasuri, întocmai, nu este cu putinţă ca, într-un termen aşa de scurt, să fie transportate, la o distanţă aşa de mare, lucruri atît de multe şi să fie expediată flotila uşoară [8]. După cum vă este cunoscut, la Tratatul *(muahede)* de la Iaşi [9], deşi în mîinile statului Rusiei se aflau, din Moldova, doar partea de dincolo de Siret, precum şi ţinutul Bugeacului, totuşi, şi atunci, se stabilise un termen de trei luni şi jumătate pentru evacuare. În raport cu acelea, teritoriul care se află acum în mîinile Rusiei şi care va fi evacuat fiind cît dublul celui din trecut, este cu

neputință ca el să fie evacuat în intervalul menționat de domniile voastre, iar dacă s-ar scrie mai puțin de *trei și jumătate*, atunci nu am putea executa și nu am putea duce la îndeplinire angajamentul nostru".

Atunci, de dincoace, li s-a spus astfel: „Într-adevăr, dată fiind distanța din partea Anatoliei, este nevoie de timp pentru ca știrea de aici să ajungă acolo, dar este foarte lung termenul pe care l-ați menționat pentru evacuarea ținuturilor *(memâlik)* din partea Rumeliei. Tocmai de aceea, pentru a se găsi mijlocul [10], din partea noastră, de asemenea, s-a menționat în felul acesta [11]. Altminteri, scopul urmărit în chestiunea evacuării nu este acela de a se exercita presiune. Deși, într-adevăr, la Tratatul de la Iași se procedase în felul acela, totuși, atunci fusese stabilit acel termen întrucît, fiind anotimpul iernii, era evident că transportul se făcea cu greutate, pe cînd acum, fiind anotimpul verii *(sayf)*, transportul este ușor din toate punctele de vedere, iar dacă s-ar pronunța un termen potrivit pentru evacuarea celor două țări [12], atunci s-ar putea aranja într-un fel oarecare".

Sus-numiții repetînd vorbele lor de mai înainte, deși de dincoace li s-a răspuns că: „este suficient termenul de o lună și jumătate", totuși, ei s-au repetat, zicînd astfel: „Este necesar, din toate punctele de vedere, ca statul Rusiei, evacuînd ținuturile aflate în mîinile sale, să se retragă cu o clipă mai de vreme și să-și vadă de treburile sale proprii. De aceea graba este în interesul nostru. Dar, cu toate acestea, transportul oștii și al lucrurilor necesitînd acest interval, s-a scris așa, acordîndu-se atenție în această privință și făcîndu-se calcule, iar dacă ar fi necesar să se scadă măcar o zi, atunci, nu s-ar putea duce la bun sfîrșit".

Ca urmare, de dincoace, li s-a spus astfel: „Într-adevăr, nu este nevoie de explicat faptul că retragerea, cu o clipă mai de vreme, a armatelor Rusiei este necesară de ambele părți. Ca atare, graba este necesară. De aceea, deși între Anatolia și partea de dincoace [13] există deosebiri fundamentale, totuși, nefăcîndu-se deosebire, în final, termenul referitor la partea de dincoace să fie prelungit la *două luni*, iar în ceea ce privește transportul munițiilor din Belgrad și din părțile acelea, ele pot fi transportate și pe fluviu".

Cu toate acestea, sus-numiții au spus: „Sîntem nevoiți să repetăm declarația noastră anterioară, pentru că, în primul rînd, nu se potrivește transportul pe fluviu pentru munițiile de uscat și, chiar dacă s-ar face, s-ar întîmpina dificultăți foarte mari în chestiunea transportului munițiilor și al celorlalte lucruri trebuincioase, aflate în interiorul țării, iar acest lucru, evident, ar cere timp. Afară de acestea, în partea aceea nu se află bărci potrivite pentru transportarea de obiecte, iar în flota ușoară, care se găsește acolo, nu pot fi încărcate, astfel încît nu s-ar putea în nici un chip. Mai ales că oastea care urmează să pornească cu toate alimentele sale necesare, precum și cu tot ce are ea, trebuie transportată ca atare, iar chestiunea înapoierii nu este ca și cum oastea s-ar duce la război, fiind echipat ușor, ci ea trebuie să-și ducă toate lucrurile, în întregimea lor, ceea ce face ca ea să nu poată să se grăbească. De altfel, așa cum am declarat și ceva mai înainte, socotindu-se cu foarte mare grijă chestiunile privitoare la transportul atîtor spitale și muniții de tot felul, a fost fixat acest termen, reducîndu-se cît s-a putut. Deși îi este necesar statului Rusiei să plece cu un ceas mai devreme din aceste părți, totuși, în final, atît s-a putut face, iar dacă va trebui să lipsească măcar o zi, atunci vom fi nevoiți să nu ne îndeplinim angajamentul nostru".

Apoi, de dincoace, li s-a spus astfel: „Cele două luni, de care am vorbit, sînt suficiente și din considerentul următor: Termenul stabilit socotindu-se

de la data schimbului actelor de ratificare [14], cu ajutorul celui preaînalt, de la semnarea tratatului *(ahidname)* şi pînă la schimbul actelor de ratificare va trece o lună, ceea ce face, în acest caz, să se completeze tot *trei luni*, iar acest termen este mult, dacă se are în vedere uşurinţa creată de anotimpul frumos".

Ca răspuns la cele spuse, sus-numiţii au zis astfel: „Într-adevăr, trece o lună pînă la data ratificării, dar, înainte de schimbul 〈actelor de ratificare〉, cu totul separat de transportul ostaşilor şi al efectelor, într-o lună nu s-ar putea pregăti nici măcar unele lucruri, cum ar fi carele, iar în termen de două luni, după pregătirea lor, nu pot fi transportate oştile şi efectele, de la Belgrad pînă la hotarul de la Prut, pe o distanţă de 180 de ceasuri, din care pricină este evident că nu se va putea executa clauza. De asemenea, faptul că termenul menţionat a fost stabilit cu calcul, este clar şi evident şi pentru domniile voastre".

Atunci, de dincoace, răspunzîndu-se, li s-a spus, cu insistenţă, în felul următor:

„În comparaţie cu distanţa din Anatolia, chestiunea evacuării părţii de dincoace avînd nevoie, cu orice preţ, de reducere, este necesar să se găsească, în orice caz, o cale de mijloc pentru aceasta şi să se ajungă la un acord".

Atunci, sus-numiţii, repetînd Tratatul de la Iaşi, au început să vorbească, aducînd ca argument faptul că, atunci, în mîna ruşilor *(Rusyalu)* aflîndu-se doar o porţiune din teritoriul Moldovei, deşi fluviul Nistru *(Turla)* era aproape, totuşi, fusese fixat termenul de *trei luni şi jumătate* şi că, în comparaţie cu acesta, şi de astă dată, este nevoie de tot atît interval de timp şi au dat de înţeles că nu vor putea scădea nici măcar o zi din termenul stabilit de ei. De aceea, de dincoace, li s-a spus astfel: „Este adevărat că atunci aşa a fost, dar motivul era că, fiind anotimpul iernii, se efectua greu, într-adevăr, transportul muniţiilor şi al oştirii; de aceea fusese stabilită atîta durată. Acum însă, fiind anotimpul verii, transportul se face uşor din toate punctele de vedere, aşa că nu se poate compara cu ceea ce a fost atunci".

Sus-numiţii au spus: „Atunci, fiind anotimpul iernii, se arătase bunăvoinţă şi se stabilise acel termen pentru un spaţiu mic [15]. De pildă, şi pentru anotimpul acela se putea efectua uşor transportul, din Moldova spre Nistru *(Turla)*, cu ajutorul săniilor. De astă dată, deşi este vară, totuşi, fiind evidentă distanţa mare, se cuvine, potrivit regulei, să se stabilească termenul amintit mai sus şi, ca atare, se poate admite comparaţia". Drept urmare, din partea aceasta li s-au spus următoarele: „Este adevărat că fiecare stat are alte reguli şi alte opinii, dar, totuşi, în privinţa transportului nu există prea multe deosebiri. De aceea vă spunem că, mai înainte, în pacea încheiată cu Austria [16], termenul evacuării fusese destul de mic. Afară de aceasta, statul Rusiei [17], dispunînd de care pentru tunuri şi muniţii, precum şi de animale, poate să le transporte într-un timp scurt. Pînă la schimbul actelor de confirmare *(Tasdikname)* trece o lună, iar după aceea mai sînt încă trei luni şi jumătate, ceea ce ar face: *patru luni şi jumătate*, iar acest interval este prea mare. Dacă nu se începe înainte de ratificare, totuşi, de la semnare şi pînă la ratificare pot fi pregătite, din toate părţile, şi lucrurile, de felul carelor, iar după ratificare, ele pot fi transportate. Din graba noastră, de felul acesta, să nu se bănuiască ceva. Prin aceasta nu urmărim altceva, dar, evacuarea cu o clipă mai de vreme fiind necesară de ambele părţi, trebuie, în orice caz, să fie redus termenul pentru partea Rumeliei, din care cauză este necesar să se îndeplinească ceea ce se cuvine".

Atunci, sus-numiţii au zis: „De vreme ce există tratatul de la Iaşi dintre Înaltul Devlet şi statul Rusiei, de ce să se pomenească de tratate încheiate cu alte state? [18]. Chiar dacă s-ar compara, totuşi, termenul stabilit atunci i-a fost de-ajuns Austriei, deoarece, Ţara Românească *(Eflak)* fiind lipită, din toate părţile, de hotarele sale proprii, ea a efectuat transportul cu succes şi cu bine. De asemenea, atîta insistenţă şi atîta grabă în acest articol sînt contrare obiceiului, întrucît, de aici încolo, în aceste părţi ruşii sînt musafiri".

Întrucît, în continuarea acestui articol se afla scris, din partea ruşilor ca, potrivit tratatelor *(uhud)* anterioare, pînă la evacuarea ţărilor *(memâlik)*, administrarea lor să se facă tot de către Rusia, de aceea, de dincoace, li s-a spus astfel: „Continuarea articolului referitor la musafirlîc *(musafirlik)* are neajunsuri. Oricum însă, dat fiind că este necesară reducerea termenului pentru evacuarea părţii de dincoace [19], de aceea, fără a se face deosebire între cele două părţi [20], să se pună condiţia de: *două luni şi jumătate* pentru hotarele Anatoliei şi ale Rumeliei".

Deşi, ei nefiind de acord, se pomenise şi de *trei luni*, totuşi, sus-numiţii au spus că: „în privinţa acestui articol, al termenului, acordîndu-se atenţie desăvîrşită, precum şi grijă în raportul *(mazhar)* baş-generalilor, amiralul Ciciacov *(Çiçakof)* şi Kutuzov *(Kutuzof)* [21], el a fost stabilit după ce s-a constatat că transportul va dura pînă la acest termen. Deşi, încă de la începutul medjlisului, aducîndu-se unele dovezi, s-a tot spus că nu este cu putinţă să se reducă nici cu o zi, totuşi, din partea domniilor voastre se insistă iarăşi. Se pare că, înţelegîndu-se obligaţia statului Rusiei de a încheia această pace, acest lucru face ca din partea Înaltului Devlet să se insiste într-o aşa măsură. Ferească, nu există obligativitate şi este clar că nu există!". Zicînd astfel, ei au insistat şi s-au îndărătnicit, cerînd să se stabilească termenul de: *trei luni şi jumătate*.

Atunci, de dincoace, după răspunsul în chestiunea nonobligativităţii [22] şi după manifestarea unei aprobări, li s-a spus astfel: „Înaltul Devlet nu are vreun folos din această pace, ca să insiste din cauza aceea. Deoarece însă, neacceptînd să se reducă nici măcar cu 15 zile, insistaţi, bănuind anume ceva, de aceea să fie *trei luni şi jumătate*". Zicîndu-se astfel, cu generozitate, s-a corectat şi s-a completat în felul acesta chestiunea evacuării, care formează articolul al 11-lea.

După aceasta, întrucît în clauza: *Să se arate grabă în restituirea teritoriilor ce vor fi ocupate de cele două părţi în eventualele lupte ce s-ar ivi după semnarea ahidnamelei, ele nefiind luate în seamă*", ruşii scriseseră expresia: *ce s-au ivit în timpul convorbirilor*, şi deoarece se presupusese că, prin aceasta, ei urmăresc un scop, de aceea sus-numiţii nu au putut să spună nimic în a se corecta în sensul: *după semnare*, şi s-a căzut de acord.

După aceea au fost citite atît aceste articole, cît şi alte două articole, care fuseseră redactate de cele două părţi, dintre care unul se referea la confirmare [23], potrivit obiceiului, după semnarea ahidnamelei, de către măria sa marele vizir şi de către baş-generalul, iar celălalt cuprindea răspîndirea poruncilor şi instrucţiunilor privitoare la această pace către oştile celor două state aflate în împrejurimi; şi ele au fosta aprobate.

După aceea, cînd a fost citit articolul referitor la înapoierea tribului Iedisan [24], care, în medjlisul anterior [25], fusese exprimat verbal şi care urmase să fie adusă la cunoştinţa baş-generalului, sus-numiţii au spus următoarele: „I-am explicat baş-generalului declaraţia domniilor voastre de ieri în legătură cu acest articol şi el a răspuns astfel: «Presupunîndu-se faptul că tribul

amintit face parte dintre tătarii din Bugeac [26], de aceea aceştia sînt incluşi atît în clauza prizonierilor, cît şi în articolul referitor la cei care vor dori să se întoarcă, astfel că, fiind evident că nu se vor pune nici un fel de piedici şi nu se vor face greutăţi pentru înapoierea lor, nu se cade să se alcătuiască o clauză specială pentru aceştia şi este contrar obiceiului». Iată, în felul acesta stă misiunea noastră. Afară de aceasta, acelora dintre locuitorii Crimeii *(Kırım)* care doreau să se ducă dîndu-li-se, în repetate rînduri, învoiri, au fost trecute foarte multe familii. Pe cînd în legătură cu aceştia, în afară de faptul că a coincis cu încheierea păcii, se condiţionează şi faptul că nu vor fi împiedicaţi în cazul în care doresc ⟨să se întoarcă⟩".

Atunci, de dincoace, li s-a răspuns astfel: „Se explicase ieri care anume este motivul pentru care tribul amintit face excepţie. Deşi este adevărat că s-au făcut transporturi de familii din rîndurile locuitorilor Crimeii, totuşi, aceasta este legată tot de convenţie *(mukavele)*".

Iar sus-numiţii, zicînd că: „Nu avem cunoştinţă de convenţie în legătură cu învoirea transportării acelora dintre locuitorii Crimeii care doreau ⟨să se ducă⟩", au repetat iarăşi vorbele lor de mai înainte în legătură cu această chestiune, iar apoi au adăugat: „Aceştia nu pot fi scoşi în afara celor două aspecte: Dacă sînt consideraţi prizonieri, atunci, în orice caz, după încheierea păcii, se vor duce în ţările otomane [27], iar dacă au rămas prin constrîngere, atunci, tot vor ieşi în virtutea clauzei clare în privinţa celor care doresc să plece. De vreme ce există îngăduinţă în ambele formule, alcătuirea unui articol separat va însemna obligarea statului Rusiei, ceea ce îi va aduce prejudicii. De fapt, care este motivul acestei propuneri?".

Ei întrebînd din nou, de dincoace li s-au spus următoarele: „Motivul este că, la începutul acestui război, cînd aceştia fugeau spre Ismail, ei au fost prinşi de ruşi şi au fost trecuţi cu forţa peste Nistru [28] şi au fost aşezaţi într-un loc şi s-au luat, cu forţa, acte *(sened)* din mîinile lor. De aceea, după încheierea păcii, Înaltul Devlet nu-i va lăsa pe cei din tribul *(kabile)* care aparţine celor de neam islamic [29]. Dacă evitaţi să se alcătuiască o clauză de sine stătătoare *(müstakil)*, atunci, dorinţa noastră poate fi îndeplinită făcîndu-se o adăugire la articolul al şaptelea, iar din aceasta nu se înţelege vreo obligativitate pentru statul Rusiei şi nu i se vor aduce prejudicii".

Sus-numiţii, dorind să amîne pentru altădată, au insistat şi au repetat, zicînd astfel: „Statul Rusiei nu urmăreşte un anume folos prin şederea acestora în locul acela, ca să-i reţină cu forţa. Cu voia celui preaînalt, după încheierea păcii binecuvîntate, cercetîndu-se chestiunea amintită, dacă va ieşi la iveală că au fost reţinuţi cu forţa, atunci, s-ar cere din partea statului [30] şi ar fi cu putinţă şi întoarcerea lor". Atunci, de dincoace, s-a mers mai departe, în profunzime, zicîndu-li-se astfel: „Nu putem înţelege de ce anume împiedicaţi să se facă această precizare?", iar sus-numiţii au răspuns: „Dintr-o asemenea precizare, în privinţa acestora [31], s-ar dovedi faptul că statul Rusiei a reţinut tributul amintit cu forţa, din care pricină statul Rusiei nu va accepta acest prejudiciu şi nu va îngădui introducerea lui în clauză".

Atunci, şi din partea aceasta, motivîndu-se, li s-a spus astfel: „Dacă acest articol va fi lăsat pentru mai tîrziu, atunci, nu există îndoială că, întrebîndu-se, de acum încolo, se va aminti de chestiunea actelor *(sened)* care au fost luate de la ei cu forţa".

Cînd li s-a spus astfel, sus-numiţii au zis: „De fapt, se cuvenea ca, la încheierea cu bine a păcii, să se dea dovadă de întărirea amiciţiei. De aceea ce avantaje se urmăresc prin astfel de consideraţiuni, care crează dificul-

tăți?". Atunci, de dincoace, de asemenea, li s-a spus: „Deoarece a venit momentul să le declarăm, am fost siliți să le exprimăm".

Pe de altă parte, la un moment dat, sus-numiții spuseseră că „Fiecare cerere a statului Rusiei este respinsă mereu de către Înaltul Devlet". De asemenea, la medjlisul anterior, în chestiunea protejării locuitorilor *(re'aya)* din Moldova, față de angajamentul personal, luat de partea ceastălaltă, sus-numiții, răspunzînd, spuseseră că: „În chestiunile privitoare la stat nici nu se pot lua angajamente personale, întrucît slujbele se schimbă mereu". De aceea, reluîndu-se și acestea, li s-au spus următoarele: „Nouă ni se spusese așa: Întîi de toate, în această pace, ca cereri ale Înaltului Devlet, sînt două chestiuni, care au fost redactate una cîte una și cerute. Una este chestiunea iraniană [32], iar cealalta este restituirea acestui trib *(kabile)*. Ce dificultăți anume se crează în cazul lor și ce răspunsuri se dau, în legătură cu acestea, de aici se vede clar din care parte anume se manifestă refuzul. Față de ceea ce ne-ați spus, în sensul că: «în chestiunile de stat nu sînt de ajuns angajamentele personale», această chestiune se poate compara cu cele de mai sus".

Făcîndu-se o astfel de aluzie, sus-numiții au spus: „Toate articolele redactate pînă acum de Rusia nu sînt decît cele din tratatele anterioare [33] și este clar că nu există ceva în afara lor. De asemenea, în chestiunea angajamentelor personale, și aceasta se face de la caz la caz, iar această chestiune, este clar, se va realiza prin angajamentul personal, potrivit manierei statului Rusiei. De aceea nu se compară cu ceea ce am spus ceva mai înainte. De asemenea, includerea ei în clauză va aduce neajunsuri, din care pricină nu este cu putință să fie acceptată". Zicînd astfel, ei s-au îndărătnicit și au insistat.

De aceea, de dincoace, răspunzîndu-se, li s-au spus următoarele: „Și noi, la rîndul nostru, avem misiune categorică în privința acestui articol. De aceea este clar că sîntem obligați să-l aranjăm. Ca atare, potrivit spuselor noastre, dacă nu va forma o clauză separată, atunci se poate găsi o formulă prin adăugarea unui aliniat *(fıkra)* la articolul stabilit în legătură cu cei care se vor transfera". Atunci, sus-numiții au spus: „Deși noi ceruserăm introducerea restituirii prizonierilor sîrbi, totuși din partea domniilor voastre, neacceptîndu-se, se dăduse, ca răspuns, articolul referitor la prizonieri și ne mulțumiserăm cu aceasta. De aceea, fiind clar că aliniatul privitor la cei care doresc să se transfere se extinde și în cazul acestui trib *(kabile)*, din această pricină introducerea articolului respectiv depășește misiunea noastră. În această privință, atît sfatul baș-generalului, cît și sfatul primului împuternicit sînt ca acesta să nu fie acceptat în nici un chip".

Zicînd astfel, ei au insistat, dar nici de dincoace nu s-a tăcut, ci s-au făcut declarații introductive și li s-a pomenit ca situația să le fie explicată din nou [34]. Atunci, sus-numiții, discutînd între ei, au spus astfel: „Cu condiția de a nu se menționa în procesele verbale, vă declarăm, ca din partea noastră, că, dacă acest articol, fără a se include în clauză, ar forma o declarație oficială [35], atunci dorința ar fi realizată, iar baș-generalul, scriindu-i împăratului, ar putea să facă un aranjament".

Dar, de dincoace, neacceptîndu-se, li s-a spus astfel: „În declarația oficială noi vom pretinde, dar în zadar, iar voi, la rîndul vostru, veți scrie: «I s-a scris împăratului; cînd va veni răspunsul, va fi aranjată atunci». Această formulă nu va însemna nimic. Pe de altă parte, de vreme ce se cunoaște chestiunea în acte *(sened)* și de vreme ce a tot rămas pînă acum, ea nu poate fi lăsată în tăcere în convenție *(muahede)*. Așa să-i explicați baș-generalului".

Zicîndu-se astfel, după aceea li s-a arătat și articolul redactat de dincoace în legătură cu chestiunea statului iranian *(Iraniyan)*, care fusese declarată verbal la medjlisul anterior, și li s-a citit.

Atunci, sus-numiții au spus: „Deși, în ziua de ieri, am declarat în legătură cu acest articol și v-am comunicat faptul că este contrar celor scrise de împărat, totuși, vom prezenta această hîrtie baș-generalului și primului împuternicit și le vom semnala".

Zicînd astfel, ei au luat-o, iar după aceea, s-a deschis vorba despre refuzarea, prin mijlocirea dragomanului Divanului, fără întrebări și răspunsuri, a celor trei articole, dăunătoare, pe care sus-numiții le trimiseseră ceva mai înainte de această convorbire, precum și despre scrisoarea, cu articole amănunțite, pe care sus-numiții o trimiseseră în legătură cu unele extinderi peste menținerea Convenției comerciale *(Ticaretname)* și la care se scrisese, de nevoie, un articol scurt, format doar din confirmarea celor anterioare.

Atunci, de dincoace, li s-au declarat următoarele: „Deși aceste articole nu au fost traduse, totuși, am luat cunoștină de cuprinsul lor prin mijlocirea dragomanului Divanului. De vreme ce convenția comercială și tratatele anterioare [36] au fost reînnoite, de aceea nu este nevoie de unele adăugiri în legătură cu lărgirea lor". Zicîndu-se astfel și spunîndu-se că: „Iată, în felul acesta s-a redactat", li s-a citit și li s-a declarat confirmarea textului privitor la corsarii algerieni [37] și despre ceilalți, cuprinși în Tratatul de la Iași.

Sus-numiții au zis: „Articolul acesta, redactat, duce, cu ușurință, la anularea articolelor pe care le-am expus. Dimpotrivă, articolele scrise în hîrtia dată din partea noastră sînt aproape de adevăr. Îndeosebi în legătură cu articolul privitor la urmărirea corsarilor algerieni, cuprins în Tratatul de la Iași, deși au fost trimise, înainte de război, numeroase porunci, totuși, nefiind cu putință urmărirea lor, nimic nu s-a putut aranja. Or, în acest articol, fiind evidentă reclamația din partea statului, de aceea, de astă dată, este nevoie de un nou angajament". Atunci, de dincoace, de asemenea, li s-a spus astfel: „Deși comunicările făcute de ambasadori *(elçi)* în această privință nu sînt contrare, totuși, prima oară, aceste reclamații făcîndu-se de către negustori, ambasadorii, la rîndul lor, le declară potrivit spuselor negustorilor. De aceea, în orice caz, este nevoie de cercetare din partea Înaltului Devlet. De astă dată, cu voia celui preaînalt, la încheierea cu bine a păcii, în cazul în care însărcinatul cu afaceri al ambasadorului Rusiei [38] va scrie și va explica, este clar că atunci Înaltul Devlet, depunînd eforturi pentru aducerea la îndeplinire a celor necesare, le va aranja. Acest articol, care a fost redactat, constituind o confirmare, este suficient. Articolele scrise în hîrtia dată de domniile voastre însemnînd lărgire, de aceea, de vreme ce tratatele anterioare au fost reînnoite, nu avem libertatea să acceptăm astfel de extinderi".

Dîndu-li-se acest răspuns, sus-numiții au trecut la altă chestiune și au expus unele considerațiuni asupra articolului redactat în hîrtia amintită în legătură cu cumpărarea de ulei de măsline [39] și, amintind, în această privință, de faptul că negustorii sînt împiedicați, au expus cu amănunte că astfel de chestiuni constituie motive de plîngere. Atunci, de dincoace, li s-a spus astfel: „Așa cum am declarat ceva mai înainte, lărgirea Convenției comerciale și adăugirile la ea nu sînt de competența noastră, iar dacă s-ar cere aprobare, chiar și în acest caz, știind că nu se va putea, nu o putem face".

Sus-numiții, zicînd că: „Acestea nu sînt extinderi, ci reprezintă doar confirmarea tratatelor anterioare", au început să reproducă iarăși pretențiile lor vechi.

Atunci, de dincoace, li s-a spus: „Iată, confirmarea se face aşa cum am scris noi. Or, chestiunile despre care se spune că ar fi confirmări, reprezintă, în fond, lărgiri, din care pricină ele nu pot fi acceptate".

Atunci, sus-numiţii, trecînd la alt articol, au expus aliniatul *(fıkra)* pe care îl scriseseră despre stabilirea de consuli *(konsolos)* ai Rusiei şi ai locţiitorilor *(vekil)* lor în toate părţile şi au manifestat oarecare plîngere, zicînd:

„Deşi această chestiune era scrisă clar în tratatele anterioare, totuşi nu s-a constatat nici un fel de permisiune, în această privinţă, din partea Înaltului Devlet, ci s-a zis, de fiecare dată, despre unele, că ar fi serhat, iar despre altele, că ar fi aşa şi pe dincolo. Chiar la Trabzon fiind nevoie, efectiv, de şederea unui consul, totuşi nu s-a îngăduit, dar ulterior s-a permis şederea consulului Franţei [40]. De asemenea, se intervenise pentru instalarea de consul şi la Vidin, totuşi nu se dăduse aprobare, prezentîndu-se, pe atunci, din partea Înaltului Devlet, unele argumente în legătură cu Pazvantoglu [41]. Cu toate acestea, ulterior, s-a acordat învoire pentru şederea consulului Austriei [42]. Scuzele prezentate în privinţa statului Rusiei, nu au fost deloc prezentate în privinţa lor".

Atunci, de dincoace, manifestîndu-se necunoaştere, sus-numiţii au spus, din nou, că acestea s-au petrecut în cinci—şase luni.

Apoi, pomenind de articolul referitor la tarife *(ta'rife)*, au făcut declaraţii despre unele purtări ale vameşilor *(gümrükci)* din trecut, zicînd astfel. „Deşi toate erau cuprinse, în trecut, în clauze, totuşi, spunînd aşa şi pe dincolo, ei s-au străduit să anuleze în întregime Convenţia comercială".

Drept urmare, de dincoace, li s-a spus că: „Deşi, în executarea clauzelor *(şerait)* şi a tratatelor *(uhud)*, încheiate între state, unii funcţionari pot manifesta toleranţă, totuşi, aceasta nu se poate extinde şi la 〈Înaltul〉 Devlet. Dată fiind prietenia care s-a reînnoit cu Înaltul Devlet, de aceea, de aici încolo, el va arăta preocupările cuvenite şi va aduce la îndeplinire învoirile ce ar trebui". Atunci, sus-numiţii, trecînd la un alt articol, au inserat articolul pe care îl introduseseră în hîrtia menţionată mai înainte în legătură cu beratele *(berâvât)* şi poruncile *(evamir)* ce se dădeau privitor la privilegiile *(imtiyâzât)* dragomanilor Rusiei [43] şi ale slujitorilor *(hidmetkâr)* lor şi au zis: „În clipa de faţă, aceştia au intrat, de-a binelea, în stare de raiale *(re'aya)* ale Înaltului Devlet, iar la poruncile respective introducîndu-se fel de fel de aliniate, condiţiile lor au fost anulate. De aceea, acum, e nevoie de clarificarea lor. De asemenea, în aceste privinţe, Înaltul Devlet acordă multe învoiri celorlalte state *(düvel)*". Zicînd astfel, ei s-au referit la faptul că, învoirile statului Rusiei, acesta le-a obţinut cu sudoare, în urma unor războaie, şi au spus că: „Este nevoie să se precizeze în sensul confirmării, cel puţin, a acestor articole".

Atunci, de dincoace, de asemenea, arătîndu-se împotrivire, li s-a răspuns în felul următor: „Cele mai multe învoiri, statul Rusiei le-a obţinut, la origine, imitînd statul Franţei. Apoi, unele din ele [44], la rîndul lor, au imitat Rusia. De vreme ce acum se menţine Convenţia comercială, nu este loc pentru menţionarea altora, de felul articolelor de care vorbiţi, sub formă de excepţii şi precizări.

Cît priveşte articolul referitor la dragomani şi la slujitorii lor, deşi, la origine, potrivit clauzelor, el se limita la cei aflaţi în serviciul ambasadelor *(Sefaret)*, totuşi, ulterior, el a luat proporţii, din care pricină această chestiune a fost aranjată, acordîndu-se, din partea Înaltului Devlet, declaraţii oficiale, în urma discuţiilor purtate cu slujbaşii tuturor statelor".

Sus-numiţii au spus: „Întîi, acestea nu se referă numai la dragomani şi la slujitorii lor, aflaţi în slujbă, ci este vorba de acele raiale ale Înaltului Devlet care au fost incluşi în serviciul Rusiei şi care se numesc dragomani. Se condiţionează ca aceştia să fie trataţi întocmai ca nişte raiale ale Rusiei. În clipa de faţă, deşi în beratele emise această clauză se află inclusă, totuşi, ei sînt trecuţi drept «categorii noi» [45], ceea ce nu foloseşte la nimic. De aceea este acum nevoie de confirmări *(te'kîdât)*".

Drept răspuns, de dincoace, s-a insistat, zicîndu-li-se astfel: „Noi, la rîndul nostru, ne aflăm de mai multă vreme în slujba Înaltului Devlet. De aceea, avînd cunoştinţă de astfel de chestiuni, vă declarăm, în cunoştinţă de cauză, faptul că ele fuseseră discutate cu toţi ambasadorii *(elçi)* şi, nefiind tainice, fuseseră aranjate pe faţă". Iar în continuare, făcîndu-se aluzie la faptul că ambasadorii au vîndut tuturor beratele respective, li s-a mai spus că: „este în afara misiunii noastre de a introduce ceva care să însemne lărgirea lor".

Atunci, sus-numiţii, au repetat cele spuse mai înainte, zicînd: „Aceste articole, care au fost redactate, nefiind lărgire, sînt cuprinse şi inserate în clauzele convenţiei comerciale. De ce anume nu sînt acceptate?".

Drept urmare, de dincoace, li s-a spus astfel: „De vreme ce tratatele anterioare au fost reînnoite *(tecdid)*, atunci, cum se poate spune că nu s-au acceptat? Dar, din precizarea lor rezultă extindere, iar aceasta este în afara misiunii noastre".

Atunci, sus-numiţii au înşirat, din nou, vorbe lungi, în sensul că acestea nu se referă la extindere, că reprezintă confirmarea clauzelor convenţiei comerciale. De asemenea, şi de dincoace... [46].

Suret. Başbak. Arşivi, D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 871–872, 865–866 şi 889–890.

---

[1] *Yedisan Kabilesi.*
[2] De partea otomană.
[3] *10 cemazi I 1227* = 22 mai 1812.
[4] *Mevadd-ı hafiyye.*
[5] *Ahidname-i celile.*
[6] În textul întocmit de partea otomană.
[7] *Ispitalya takımı.*
[8] *Ince donanma.*
[9] Din 9 ianuarie 1792.
[10] Celor două termene.
[11] *O lună* (pentru Rumelia) şi *două luni* (pentru Anatolia).
[12] Moldova (partea rămasă) şi Ţara Românească.
[13] Adică Rumelia (partea europeană).
[14] *Tasdikname mubadelesi.*
[15] Este vorba de teritoriul ocupat de ruşi în timpul războiului dintre 1787–1792 (Pacea de la Iaşi).
[16] *Nemçe Devleti.* Pacea de la Şiştov (1791).
[15] *Rusya Devleti.*
[18] Aluzie la Tratatul austro-turc de la Şiştov (1791), de care pomeniseră împuterniciţii otomani.
[19] Din partea Rumeliei (ţările române).
[20] Anatolia şi Rumelia.
[21] Amiralul Ciciacov îl înlocuise pe generalul Kutuzov.
[22] În sensul că Rusia nu ar fi fost strîmtorată să încheie pacea.
[23] A tratatului de pace *(ahidname)*.
[24] *Yedisan Kabilesi.*
[25] În a 17-a şedinţă.
[26] *Bucak Tatarları.*
[27] *Memalik-i Osmaniyye.*

[28] Dincolo de Nistru.
[29] *Millet-i Islâmiyye.*
[30] A statului otoman.
[31] A tribului Iedisan.
[32] *Iraniyan maddesi.*
[33] *Uhud-ı sabıka.*
[34] Baş-generalului şi primului împuternicit al Rusiei.
[35] *Takrir resmi.*
[36] *Uhud-i sabıka.*
[37] *Cezayir korsanları.*
[38] *Rusya elçisi maslahatgüzarı.* Cel care urma să fie desemnat.
[39] *Zeytin yağı.*
[40] *Fransa konsolosu.*
[41] *Pasban-zade* (Osman paşa).
[42] *Nemçe Devleti Konsolosu.*
[43] *Rusya tercümanları.*
[44] Din statele europene.
[45] *Fıkrat-ı-cedide;* pentru a-i separa de raialele otomane propriu-zise.
[46] Restul documentului nu a fost microfilmat. Şi la acest document s-a luat în considerare data şedinţei de convorbiri.

209 **1812 mai 29** *(1227 cemazi I 17)* **Bucureşti**

Tratatul de pace (Sulhname), *în 16 articole, încheiat la Bucureşti între Imperiul otoman şi Rusia. Text întocmit de împuterniciţii otomani. O serie de articole ale acestui tratat se referă la Moldova şi Ţara Românească.*

Cu numele lui Allah cel milos şi milostiv!

Mulţumiri lui Allah, care a înălţat pacea în locul războiului şi a dat linişte beraialelor şi oamenilor! Ne închinăm şi-l slăvim pe stăpînul nostru Muhammed, profetul preaînaltului Allah, că ne-a adus pace şi linişte! Mulţumim urmaşilor mari ai profetului!

Motivul scrierii paginilor care urmează este că măria sa gloriosul, înţeleptul, măreţul, maiestuosul şi puternicul nostru padişah [1] al Dinastiei otomane, binefăcătorul nostru şi efendiul nostru cel cu titlul înalt de şehinşah, precum şi majestatea lor, magnificul şi puternicul împărat şi padişah al tuturor ruşilor [2], depunînd eforturi sincere de a schimba şi de a pune capăt duşmăniei şi intrigilor care au cuprins de cîtva timp încoace statele lor, şi-au exprimat gîndurile lor sincere de a încheia o pace trainică şi de a reînnoi legăturile lor de prietenie.

De aceea, din partea înălţimii lor, a măriei sale şehinşahului, am fost desemnat sărmanul de mine [3], ca delegat, prin voia şi sub supravegherea fericitului, binevoitorului şi alteţei sale marele vizir şi serdar-suprem [4], pentru încheierea păcii şi prieteniei, şi am fost numit, cu un act de împuternicire din partea Înaltei Curţi, aşa cum se vede din semnătura mea, scrisă la urmă.

De asemenea, din partea împăratului cel amintit mai sus a fost însărcinat şi învoit, ca împuternicit special, cu act de împuternicire din partea excelenţei sale înaltului şi onoratului conte de Golenicef (?) Mihail Kutuzof [5], care este general de infanterie şi comandantul şef al oştirilor ruseşti, şi cavalerul tuturor ordinelor din Rusia, înaltul şi priceputul Andrei Italinski [6], care este sfetnicul particular al împăratului cel amintit mai sus şi şambelanul său de acum şi care, fiind cavalerul multor ordine, a obţinut acuma înalta distincţie cu semilună. De asemenea, a mai fost numit nobleţea sa Jean de Sabanif [7], care este general-locotenent al oştilor imperiale şi comandantul şef al ofiţerilor armatei şi cavalerul numeroaselor ordine. A mai fost numit

și excelența sa nobilul Iosif Fonton, care este sfetnicul de acum al împăratului cel amintit și cavalerul unor ordine.

De aceea, după ce, potrivit obiceiului, am prezentat și am schimbat documentele noastre de împuternicire *(ruhsatnâme)* în orașul București *(Bükreș)*, care este locul de convorbiri, am ținut ședințele de convorbiri și, după discuții repetate, am căzut de acord asupra condițiilor și clauzelor arătate mai departe:

Articolul întîi: O dată cu încheierea acestui tratat de pace, încetînd și înlăturîndu-se, pe uscat și pe mare, toate felurile de ostilități și de neînțelegeri, care au continuat pînă în ziua de azi între cele două state, să se mențină pe veci pacea și prietenia și buna înțelegere între șehinșahul Dinastiei otomane și împăratul și padișahul tuturor rușilor, ca și între moștenitorii tronului și succesorii și împărățiile lor.

Pentru a împiedica în mod sincer toate motivele care ar putea duce la dușmănie, cele două înalte state contractante să fie atente și să-și depună în mod deosebit eforturile lor de prevedere și, respectînd toate articolele care au fost întărite prin acest tratat de pace *(sulhname)*, să cerceteze cu atenție ca, de acum încolo, să nu apară, nici dintr-o parte și nici dintr-alta, pe ascuns sau fățiș, nici un fel de fapte sau acțiuni contrare înțelegerii amintite mai sus.

Articolul doi: Potrivit articolelor care au fost reînnoite și confirmate cu cea mai mare claritate între cele două puternice state contractante, cele două părți să acorde amnistie și iertare tuturor supușilor și raialelor lor care, în timpul acestui război, terminat, au acționat împotriva statului și țării, fie în privința operațiunilor militare, fie în privința altor chestiuni, și, considerînd totul ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, să nu fie chemat la răspundere și pedepsit nici unul dintre cei de acest fel, pentru faptele lor anterioare, iar atunci cînd cei de felul persoanelor amintite mai sus se vor întoarce la vechile lor cămine, să se ia în considerație, în privința lor, legile în vigoare pentru ceilalți și ei să fie, astfel, siguri de avuțiile pe care le aveau înainte de aceasta și să le stăpînească în liniște.

Articolul trei: Exceptînd articolele modificate cu timpul, conform înțelegerilor anterioare, precum și articolele care au fost modificate în prezentul tratat de pace, în rest, toate tratatele și convențiile *(șurutnâmeler)*, ca și toate înțelegerile și seneturile speciale, care au fost încheiate și confirmate, la datele cunoscute, între Înalta împărăție otomanicească și statul Rusiei, fiind confirmate din nou, cele două puternice state contractante să le respecte cu cea mai mare strictețe, fără a le aduce prejudicii.

Articolul patru: În primul articol al senetului privitor la preliminariile păcii, care se încheiase mai înainte, se prevedea ca hotarul dintre cele două state să fie rîul Prut, de la intrarea acestuia în țara Moldovei și pînă la locul unde se întîlnește cu fluviul Dunărea, iar de acolo să urmeze partea stîngă a fluviului Dunărea, pînă la Gura Chiliei și pînă la mare, iar gura amintită să fie folosită în comun de ambele părți. Dat fiind că partea stîngă a fluviului Dunărea, începînd din fața Ismailului și pînă la Gura Chiliei, menționată mai sus, este foarte aproape de țărmul care va rămîne sub stăpînirea împărăției Rusiei, de aceea, insulele mici de aici, nepopulate înainte de război, să nu fie ocupate și luate în stăpînire de nici unul dintre state, iar de acum încolo, neconstruindu-se pe aceste insule nici un fel de fortificații și întărituri, ele să fie lăsate deșerte, dar să se îngăduie raialelor celor două părți să meargă acolo pentru a tăia lemne sau pentru pescuit.

De asemenea, să se fixeze semne și pe insulele mari din fața Ismailului și Chiliei, socotindu-se părțile foarte apropiate de malul stîng al Dunării,

despre care s-a amintit, şi ele să rămînă goale şi nelocuite, exceptînd satele care existau acolo înainte de război, precum şi Chilia Veche. Dat fiind că Înalta împărăţie a cedat statului Rusiei pămîntul situat în stînga Prutului, cu cetăţile existente şi cu oraşele şi cu satele şi cu toţi locuitorii lor, tocmai de aceea, mijlocul rîului Prut să fie hotar între cele două state, iar la Gura Chiliei, care, după cum s-a amintit, va fi folosită în comun, precum şi pe apele Dunării corăbiile de negoţ ale celor două state că circule ca şi mai înainte. Doar flota de război a statului Rusiei să pătrundă de la Gura respectivă numai pînă la locul unde rîul Prut se varsă în Dunăre.

Articolul cinci · De asemenea, împărăţia Rusiei să înapoieze şi să predea Înaltei împărăţii otomane pămîntul Moldovei *(Bogdan)* de pe partea dreaptă a rîului Prut, de care s-a amintit mai înainte, precum şi Ţara Românească *(Eflak)* şi Oltenia [8], aşa cum se află ele în prezent, cu cetăţile lor, cu oraşele şi cu tîrgurile şi cu satele şi cu locuitorii lor, precum şi cu tot ce se află în ţările sus-zise. De asemenea, să predea şi insulele de pe Dunăre, afară de cele menţionate în articolul patru de mai sus.

De asemenea, Înalta împărăţie să respecte documentele şi seneturile cu privire la privilegiile Ţării Româneşti şi Moldovei, care au fost încheiate pînă la începutul războiului, aşa cum se scrie în articolul cinci al senetului de preliminarii, de care s-a amintit. De asemenea, să fie respectate întocmai prevederile articolului patru din Tratatul de la Iaşi, în care se arată că, din cele două ţări, nu vor fi cerute socotelile *(muhasebat)* din trecut şi nici dările cuvenite din perioada războiului. De asemenea, Înalta împărăţie consimţind pentru nivelul dărilor din Moldova, în raport cu întinderea actuală a Moldovei, locuitorii celor două ţări să fie scutiţi pe timp de doi ani, începînd de la data schimbului actelor de ratificare, iar pentru cei care, dintre locuitorii de acolo, vor să emigreze în alte ţinuturi, să se adauge încă *patru luni* şi să se execute întocmai.

Articolul şase: Aşa cum se prevede în articolul trei al preliminariilor amintite mai sus, afară de hotarul de la rîul Prut, celelalte hotare, din părţile Anatoliei şi din alte părţi, se vor menţine toate aşa cum au fost înainte de război. De aceea, statul Rusiei să înapoieze şi să predea Înaltei împărăţii cetăţile şi celelalte locuri din interiorul acestor hotare vechi, pe care le-a ocupat în timpul acestui război, să predea oraşele şi tîrgurile şi satele şi locuitorii, precum şi tot ce se află pe acolo, în starea în care se găsesc în momentul de faţă.

Articolul şapte: Dacă, printre locuitorii ţinuturilor părăsite şi cedate statului Rusiei, se găsesc musulmani care, din momentul declarării războiului, au rămas în părţile acelea, de asemenea, dacă dintre raialele din celelalte ţinuturi ale Înaltei împărăţii, au rămas unii, în timpul campaniei, în ţinuturile amintite mai sus, atunci, cei care doresc, să treacă pe pămînturile Înaltei împărăţii cu familiile, cu copiii şi cu averile lor şi să se aşeze definitiv sub stăpînirea Înaltei împărăţii. În privinţa chestiunii mai sus amintite nu li se vor crea dificultăţi şi nu li se vor pune piedici absolut deloc.

Afară de aceasta, atît ei, cît şi locuitorii, care, fiind din ţinuturile părăsite statului Rusiei, se află azi în ţările Înaltei împărăţii, vor fi liberi să-şi vîndă avuţiile şi proprietăţile lor, pe care le deţin în ţinuturile respective, locuitorilor din acele ţinuturi, cui anume doresc ei să le vîndă, şi să aducă valoarea lor în ţările otomane. De aceea, în vederea reglementării treburilor amintite, să li se acorde un termen de optsprezece luni, începînd de la data schimbului actelor de ratificare ale prezentului tratat de pace.

De asemenea, și tătarii din tribul Iedisan, de prin părțile Bugeacului, care au trecut în Rusia, să aibă permisiunea ca, după voia lor, să se întoarcă în țările otomanicești, cu condiția ca Înalta împărăție să-și ia asupra ei obligația de a plăti și de a achita statului Rusiei cheltuielile care s-ar fi făcut cu prilejul transportării și stabilirii tătarilor pomeniți mai sus.

De asemenea, să se procedeze și invers, adică, creștinii care posedă proprietăți în ținuturile părăsite și cedate statului Rusiei și care sînt născuți în ținuturile respective, dar care, în momentul de față, locuiesc în țările otomane, să aibă posibilitatea de a se transfera, dacă doresc, și de a se stabili cu familiile și cu copiii și cu avuțiile lor în ținuturile cedate, menționate mai sus, fără a li se pune deloc piedici. Dar, tot în termen de optsprezece luni, de la data schimbului documentelor de ratificare ale acestui tratat de pace, și ei să-și vîndă locuitorilor din țările Înaltei împărății diferitele lor feluri de averi, pe care le au în țările otomane și să li se îngăduie să transporte valoarea lor în ținuturile statului Rusiei.

Articolul opt: Potrivit celor scrise în articolul patru al senetului de preliminarii, cei de neam sîrbesc fac parte, din trecut și pînă acum, dintre raialele tributare ale Înaltei împărății otomane și nu există nici o îndoială că Înalta împărăție arată milă și generozitate față de ei. Cu toate acestea, dat fiind intervenția celor din neamul amintit mai sus la operațiunile din timpul acestui război, s-a considerat potrivit ca liniștea lor să fie întărită prin asigurări clare. De aceea, Înalta împărăție să acorde neamului amintit iertare și amnistie totală și, pentru a nu trage pe nimeni la răspundere pentru faptele lor din trecut, să considere totul ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

De asemenea, pe pămîntul în care locuiesc cei din neamul respectiv neexistînd fortificații, din trecut și pînă acum, cele care au fost construite din pricina războiului să fie dărîmate și ruinate, ele namaifiind necesare de acum încolo, iar toate cetățile și palăncile și celelalte locuri fortificate, care existau din trecut și pînă acum, să fie trecute, ca și mai înainte, în proprietatea și posesiunea Înaltei împărății cu toate tunurile și munițiile și cu cele necesare războiului, precum și cu alte unelte care se află în ele. Dat fiind că acolo vor fi numiți, după voie, garnizoane de pază *(mustahfiz)*, acești ostași de pază să nu persecute, în nici un fel, pe cei din neamul sîrbesc, călcînd drepturile cuvenite raialelor. De aceea, din sentimente de milă față de ei, Înalta împărăție să ia măsuri pentru siguranța lor.

Astfel, Înalta împărăție să aranjeze cu cei din neamul sîrbesc unele cereri ale lor, cum ar fi, de pildă, aceea ca să se acorde și neamului amintit mai sus privilegiile de care se bucură raialele Înaltei împărății aflate pe insulele din Marea Mediterană, precum și raialele din celelalte părți, astfel ca cei din neamul respectiv să obțină înalta sa milă și să-și conducă singuri treburile lor dinlăuntru, ca și ceilalți. De asemenea, Înalta împărăție să aranjeze cu sîrbii cererile pe care le vor avea cei din neamul respectiv față de Înalta împărăție, cum ar fi, de pildă, predarea directă, de către ei, a dărilor fixate și care se cer percepute.

Articolul nouă: Toți prizonierii de război sau ceilalți prizonieri, femei sau bărbați, aflați în ținuturile celor două state, din oricare neam și de orice rang ar fi, să fie trimiși și predați fără nici un fel de despăgubiri *(bedel)*, îndată după efectuarea schimbului documentelor de ratificare ale acestui tratat de pace, afară de creștinii care au primit cu voia lor credința islamică în Înalta împărăție și afară de musulmanii care s-au creștinat de bunăvoie în împărăția Rusiei.

De asemenea, articolul de mai sus să fie îndeplinit întocmai și pentru raialele rusești care, după semnarea acestui tratat de pace, s-ar putea să se găsească în țările Înaltei împărății, căzînd prizonieri într-un fel oarecare, ceea ce s-ar fi putut întîmpla. Totodată, și statul Rusiei își ia, de asemenea, angajamentul ca să aplice același procedeu în privința tuturor supușilor Înaltei împărății. De aceea, în privința cheltuielilor care s-au făcut pentru întreținerea prizonierilor, cele două înalte state contractante să nu aibă dreptul de a pretinde restituirea sumelor. Afară de acestea, prizonierii să fie aduși, predați și schimbați prin mijlocirea slujbașilor *(me'mur)* care se vor afla la hotare, iar cele necesare pe drum, pînă la predarea lor, să fie asigurate de fiecare din cele două state.

Articolul zece: Afacerile și pricinile pe care le aveau supușii și raialele celor două părți și care au fost întrerupte din cauza războiului nefiind considerate ca terminate, să se înceapă la rezolvarea lor pe căi legale, în urma acestui tratat, și să fie lichidate. De asemenea, să fie achitate repede și în întregime ceea ce au de primit raialele celor două părți fie de la supușii celor două părți, fie de la fisc *(miri)*.

Articolul unsprezece: Prin încheierea acestei păci, se stabilește ca, după schimbul documentelor de ratificare de către ambele puteri, împărăția Rusiei să înceapă să evacueze oștile sale și flota sa ușoară de pe teritoriile și apele Înaltei împărății. Dat fiind însă că această chestiune trebuie să se aplice după distanță, din aceste împrejurări și nevoi, cele două puteri contractante au stabilit termenul de trei luni, ca dată ultimă pentru evacuarea totală a părților Anatoliei și a părților Țării Românești și Moldovei, începînd de la data schimbului documentelor de ratificare.

De aceea, începînd din ziua schimbului documentelor de ratificare și pînă la expirarea termenului amintit mai sus, oștile de uscat ale împărăției Rusiei să plece în întregime din toate ținuturile, fie de prin părțile Rumeliei, fie ale Anatoliei, care au fost înapoiate Înaltei împărății otomane, potrivit acestei înțelegeri. De asemenea, și flota sa ușoară, precum și toată flota de război să iasă din apele Înaltei împărății otomane.

Atît timp cît, pînă la expirarea termenului de evacuare, se vor afla oști ale Rusiei în țările și cetățile care, potrivit acestui tratat de pace, au fost înapoiate Înaltei împărății otomane, de către statul Rusiei, ele vor rămîne sub administrarea statului Rusiei în starea în care se află în momentul de față. De aceea, pînă la ieșirea totală a oștilor respective, Înalta împărăție otomană să nu se amestece deloc, iar în ceea ce privește procurarea și pregătirea proviziilor și ale celorlalte lucruri necesare oștilor mai sus amintite, să se procedeze, pînă la expirarea termenului de evacuare, așa cum se procedează în prezent.

Articolul doisprezece: Dacă, potrivit celor scrise în articolul șapte al tratatului de pace de la Iași, ambasadorul statului Rusiei de la Poartă sau sfetnicul său, vor prezenta în scris, în conformitate cu tratatul respectiv, reclamații fie despre pagubele aduse de cetele de corsari din Algeria, Tunisia și Tripolitania, nizamului privitor la negustorii și raialele împărăției Rusiei, fie despre condițiile de negoț, care se mențin, atunci să se depună eforturi din partea Înaltei împărății pentru respectarea condițiilor necesare și să se arate grijă în vederea rezolvării lor cu bine, fără a se tergiversa luarea măsurilor severe cerute. De asemenea și din partea statului Rusiei să se procedeze la fel față de supușii și raialele Înaltei împărății, în privința cerințelor condițiilor de negoț.

Articolul treisprezece: Dat fiind că Înalta împărăţie otomanicească şi persanii fac parte din familia islamică, după încheierea prezentului tratat de pace, statul Rusiei acceptă eforturile Înaltei împărăţii otomaniceşti în privinţa lichidării războiului dintre statul Persiei *(Iran)* şi statul Rusiei, mijlocind pentru încheierea unei păci echitabile între cele două părţi.

Articolul paisprezece: În urma semnării şi confirmării acestei păci, să se trimită în grabă, din ambele părţi, porunci şi sfaturi comandanţilor de oşti, de pe uscat şi de pe mare, în vederea încetării ostilităţilor. De asemenea, ostilităţile care ar putea să apară după data semnării fiind socotite ca şi cum nu s-ar fi întîmplat, ele să nu determine absolut de loc modificarea clauzelor acestui tratat. De asemenea, să fie înapoiate şi predate fără întîrziere pămînturile care ar fi putut fi ocupate şi luate în stăpînire de oricare dintre cele două înalte state contractante.

Articolul cincisprezece: După semnarea acestui tratat de pace de către împuterniciţii celor două părţi, el să fie confirmat din partea măriei sale marelui vizir al Înaltei împărăţii şi din partea primului împuternicit al statului Rusiei. Apoi, tot prin mijlocirea delegaţilor celor două părţi, să se îndeplinească şi schimbul, în termen de zece zile de la data semnării, şi chiar mai devreme, dacă va fi cu putinţă.

Articolul şaisprezece: Acest tratat de pace veşnică să fie confirmat şi întărit de către şehinşahul Dinastiei otomane, ca şi de împăratul şi padişahul Rusiei, fiind semnat, protivit obiceiului, cu propriul lor scris, în mod oficial şi solemn, iar actele de confirmare să fie schimbate în termen de patru săptămîni, sau mai devreme, dacă e cu putinţă, de la data tratatului de pace şi la locul unde s-a încheiat acest tratat de pace *(muahede)*, prin mijlocirea delegaţilor celor două părţi.

Încheiere: Cu ajutorul preaînaltului Allah, acest sened de pace a fost scris şi înregistrat şi sigilat şi semnat de noi, potrivit actului de împuternicire *(ruhsatname)* imperială, purtător de glorie, aflat în mîinile noastre, pentru a se face, din ambele părţi şi la termenul stabilit mai sus, schimbul tratatului de pace, cuprinzînd cele şaisprezece articole amintite mai sus, precum şi schimbul documentelor de ratificare *(tasdikname)*, şi a fost schimbat cu senedul semnat şi încheiat de delegaţii amintiţi mai sus ai împărăţiei Rusiei.

Scris în ziua a şaptesprezecea a lunii djemazi-el-evvel din anul 1227, în oraşul Bucureşti *(Bükreş)* [9].

Suret. TKSMA, D. 9 919. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 862—864. Suret. Bibl. Acad., DLXXXII/54 *(doc. turc.)*; scris: *neshi*. Ed. text. franc. D. A. Sturdza ş.a., *Acte şi documete relative la istoria renascerei României*, vol. I, Bucureşti, 1900, p. 296—302 (text întocmit şi predat de împuterniciţii Rusiei). Rez. Cat., I, p. 220, nr. 1 073.

---

[1] Mahmud al II-lea (1808—1839).
[2] Alexandru I (1801—1825).
[3] Mehmed Galib-Efendi.
[4] Ahmed paşa (Trabzonlu = Laz).
[5] Mihail Kutuzov, general în armata rusă.
[6] Andrei Italinski, consilier particular.
[7] Jean de Sabanif (Ivan Sabaniev, general maior în armata rusă).
[8] *Kara-Eflak* = „Valahia Neagră".
[9] S-a semnat la „Hanul lui Manuc".

Scrisoare prin care marele vizir Ahmed paşa (Trabzonlu), exprimîndu-şi convingerea sa despre desfăşurarea războiului ruso—francez şi strîmtorarea ruşilor, declară caimacamului (Şakir Ahmed paşa) că ruşii nu vor mai avea pretenţiile de mai înainte şi-i propune să se dea răspunsuri voalate faţă de declaraţiile ruşilor în legătură cu propunerea de alianţă, iar francezii să nu fie supăraţi.

Măria sa fericitul, generosul şi prietenosul meu frate scump,

Adeverindu-se luptele dintre francezi şi ruşi, în corespondenţa sosită ceva mai înainte de aceasta de la chehaiaua noastră preţuitul Galib-efendi, din care o copie a fost trimisă persoanei voastre de comandant *(müşir)*, se scrie astfel: „Deşi ruşii spun că oştile celor două părţi s-ar fi ciocnit o dată, totuşi, pe de altă parte, se spune că se dau lupte foarte mari şi că au pierit vreo 15 000 de ruşi. Afară de acestea, potrivit celor aflate şi stabilite de noi, din unele locuri, pînă acum dîndu-se de trei ori bătălii, în prima şi în a doua bătălie ruşii ar fi suferit înfrîngeri foarte mari, iar ţarul *(imparator)* Rusiei [1], care se afla la Vilno, a fugit cu douăzeci de ceasuri înapoi.

De asemenea, persoana care a ieşit de acolo în ziua cînd a început a treia luptă şi care a adus această veste, a auzit bubuituri de tunuri de la o distanţă de patru ceasuri, dar nu a putut afla de care parte anume este victoria în bătălia pomenită mai sus".

Astfel, aşa cum s-a arătat în cealaltă scrisoare prietenească a noastră şi aşa cum se scrie în scrisoarea sus-numitului Galib-efendi, de astă dată, venind, în orice caz, instrucţiuni noi din partea împăratului ⟨Rusiei⟩ către Italinski, deşi este evident că ruşii vor insista în propunerea lor de alianţă cu Înaltul Devlet, iar sus-numitul Italinski nu va da semne în legătură cu aceste lupte şi înfrîngeri, totuşi scrisoarea sosită de astă dată de la amiralul Ciciacof, nouă, care sîntem sinceri faţă de domnia voastră, este foarte moderată şi nu mai conţine pretenţiile de mai înainte, iar în privinţa alianţei se zice că ea va deveni treptat obligatorie. De aceea, forma aceasta este prea departe faţă de declaraţia lui către dragomanul Divanului. De aici se înţelege că ruşii se găsesc în strîmtorare şi că sînt obligaţi la alianţă cu Înaltul Devlet, oricum ar fi ea.

Astfel, situaţia aceasta fiind cunoscută dinainte de persoana voastră de comandant *(müşir)*, este clar şi evident că, în funcţie de aceasta şi după nevoi, va trebui să i se dea răspuns voalat declaraţiei pe care o va face în această privinţă sus-numitul Italinski. De asemenea, urmarea luptelor acestora fiind o chestiune care poate fi aflată pînă în şaizeci de zile, nu este nevoie să vi se scrie şi să vi se semnaleze că, potrivit cerinţelor împrejurărilor, trebuie să se arate atenţie faţă de francezi, ca să se procedeze în aşa fel încît ei să nu fie supăraţi. În această privinţă, nu este nevoie să vi se dea sfaturi feţei voastre de comandant chibzuit.

Astfel, oricît ar fi doar nişte zvonuri cele auzite de noi în această privinţă şi cu toate că nu se poate decide dacă sînt sau nu sînt adevărate, totuşi s-a trecut la compunerea acestei scrisori *(şukka)* prieteneşti, arătîndu-se că vi se semnalează, pentru ca persoana voastră de comandant, aflînd şi de cele amintite mai sus, să procedaţi în partea aceea ca atare.

Cu voia preaînaltului Allah, la sosirea ei, sperăm să depuneți eforturi pentru a proceda potrivit celor scrise mai sus.

La 8 B., anul ⟨12⟩27.

Sigiliu: Ahmed, supusul... 1226.

Orig. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 24, nr. 44 370. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 131.

---

[1] Alexandru I.

211 **1812 august 22** *(1227 şaban 13)* **Şumla**

Scrisoare prin care marele vizir și serdarul suprem Ahmed pașa (Trebzonlu), exprimîndu-și neliniștea sa în chestiunea tergiversării de către ruși a evacuării Principatelor române, îi cere lui Galib-Efendi, aflat încă la București, după încheierea păcii, să urgenteze evacuarea trupelor ruse din Principate și să scrie totodată și veștile primite despre desfășurarea războiului dintre Franța și Rusia. El explică și acceptarea unor condiții puse de ruși.

Suretul scrisorii vizirale de răspuns scrisă către Galib-Efendi, din partea măriei sale serdarul suprem: La 13 S., anul ⟨12⟩27.

Într-o scrisoare ilustră, a voastră, sosită în vremea din urmă, se află scris și se spune că, pe cînd depuneați eforturi pentru grăbirea evacuării și pentru încheierea amănuntelor privitoare la pace, v-a sosit, persoanei voastre ilustre, o teşcherea de „adio" *(vedâ)* din partea amiralului Ciciacof, iar în teşchereaua de răspuns, scrisă din partea persoanei voastre ilustre către sus-numitul, i-ați scris așa cum se cuvine atît despre articolul privitor la evacuare, cît și despre articolul referitor la prizonieri, iar în scrisoarea de răspuns, sosită din nou ⟨de la Ciciacof⟩ [1], acesta v-a scris că pînă ce nu va sosi vestea declarării păcii de către Înaltul Devlet, precum și vestea acceptării ambasadei lui Italinski, el nu va putea trece la evacuarea ⟨țărilor române⟩, iar a doua zi s-a sculat și a plecat și că, din această pricină, nu ați putut avea timp să-i mai răspundeți din nou, dar că, totuși, ați aflat că, în acele clipe sosind Pisani, care plecase cu cîteva zile mai înainte la Poartă, i-a adus amiralului amintit mai sus o hîrtie și, explicîndu-i că ambasada lui Italinski a fost acceptată, iar pacea a fost declarată, sus-numitul amiral a plecat mulțumit.

De asemenea, mai scrieți că, aflînd de acestea, i-ați trimis bătrînului Fonton [2] o știre despre chestiunea evacuării, iar acesta, la rîndul său, i-a scris numaidecît amiralului o scrisoare și că, de aceea, veți semnala înfățișarea pe care o vor lua lucrurile de acum încolo.

Am luat cunoștință cu sinceritate de cuprinsul ei, precum și de punctele ei esențiale. De asemenea, împreună cu copiile teşcherelelor respective, au sosit și celelalte documente.

Nevăzîndu-se pînă acum roadele nici uneia din măsurile luate în chestiunea evacuării, deși în corespondențele sosite zilele trecute se dăduse de știre că cetățile Giurgiu și Turnu *(Kule)* sînt pe cale de a fi evacuate, totuși, în această privință și eu, care sînt sincer față de voi, sînt cuprins de mirare și de neliniște, datorită faptului că nu a sosit pînă acum nici o știre și nici un semn despre evacuare și că această situație nu înseamnă decît pierdere de

vreme, fără rost, sub pretextul că toate corespondenţele purtate în această privinţă au fost aşa şi aşa.

Iată că a sosist vestea pecum că a fost acceptată ambasada lui Italinski şi că s-a pus semn la locuinţa lui, iar din partea aceasta, trimiţîndu-se porunci în ţările bine păzite, pacea a fost declarată.

Ce mai aşteaptă ruşii, la rîndul lor, de acum încolo? Dacă mai e ceva de spus, s-o spună, iar dacă nu mai e nimic de spus, atunci, să treacă la evacuare, întrucît, din cele ce se scriu şi se spun despre acest articol, el crează nelinişte şi face necesară, de asemenea, reţinerea domniei voastre acolo. Bătrînul Fonton fiind un om întreprinzător, aşteptăm de la el ca, cercetînd această chestiune, să depună străduinţe pentru a semnala în grabă în partea noastră ce anume se urmăreşte prin tergiversarea evacuării.

De asemenea, din partea persoanei voastre fericite s-a semnalat, de cîteva ori, gradul în care e nevoie de voievozi [3]. Această chestiune fiindu-mi cunoscută şi mie, care sînt sincer faţă de voi, cu toate că situaţia a fost scrisă de cîteva ori la Scara împărătească, totuşi, în corespondenţa sosită de astă dată de la măria sa fericitul caimacam-paşa, se scrie că, deşi s-a discutat articolul privitor la voievozi, totuşi, fiind o chestiune importantă [4], nu s-a putut lua o hotărîre şi că, de asemenea, fiind încă vreme pînă la expirarea ⟨termenului⟩ evacuării, se va semnala de acum încolo ceea ce se va hotărî.

Astfel, trebuind să aşteptăm, este clar că vi se va scrie şi vi se va semnala persoanei voastre fericite, de către noi, care sîntem sinceri faţă de voi, aşa cum ni se va scrie de azi încolo în această privinţă din partea împărăţiei.

Cu această scrisoare aşteptăm ca, depunînd toate eforturile voastre în chestiunea evacuării, să vă străduiţi să ne semnalaţi în grabă care anume este situaţia. De asemenea, la sosirea ei, dat fiind faptul că este clar că trebuie să cunoaştem situaţia şi urmările luptelor ruso-franceze, cerem prieteneşte să ne semnalaţi una după alta, în fiecare din corespondenţele voastre, ştirile şi faptele pe care le veţi afla în aceste privinţe.

Suret. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter nr. 24, doc. nr. 44 370 A. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 133.

---

[1] Amiralul Ciciacov îl înlocuise pe Kutuzov.

[2] Iosif Fonton.

[3] Se referă la numirea de domni în Ţara Românească şi Moldova.

[4] Numirea domnilor înainte de evacuarea trupelor ruseşti sau înainte de expirarea termenului de evacuare ar putea creea complicaţii politico-diplomatice, mai ales în cazul rămînerii trupelor ruseşti, în continuare, în ţările române.

212 — 1812 august 24 *(1227 şaban 15)* Bucureşti

Scrisoare prin care Galib-Efendi, împuternicitul otoman la tratativele ruso-turce din 1811—1812, explică marelui vizir Ahmed paşa (Trabzonlu) motivele pentru care nu a putut preda amiralului rus Ciciacov depeşa marelui vizir. El cere totodată o altă scrisoare în care să se introducă unele pasaje şi în legătură cu chestiunea evacuării Moldovei şi Ţării Româneşti, precum şi în legătură cu predarea unor cetăţi către turci (Turnu, Giurgiu ş.a.).

Descifrarea hîrtiei sosită, cifrată, de la Galib-Efendi:

Într-o scrisoare preţioasă a persoanei voastre, scrisă şi expediată ca răspuns la scrisoarea de „adio", scrisă, ceva mai înainte, de amiralul Ciciacov [1]

către persoana voastră fericită, semnalîndu-se cu amănunte şi chestiunea evacuării [2], predarea ei fusese lăsată pe seama slujitorului de mine. Dar sosirea acestei scrisori înalte a coincis cu ziua plecării amiralului pomenit mai sus. Afară de aceasta, şi informările care avuseseră loc, verbal şi în scris, cu sus-numitul amiral în chestiunea evacuării fiind descrise cu amănunte şi semnalate ceva mai înainte la picioarele persoanei voastre fericite, fuseseră prezentate, de asemenea, şi originalele şi copiile teşcherelelor scrise de amîndouă părţile. De aceea, aşa cum aţi aflat înălţimea voastră, din cercetarea lor, sus-numitul amiral a dat răspuns categoric în chestiunea amintită mai sus.

De asemenea, şi scrisoarea înălţimii voastre fiind scrisă ceva mai tare, deşi mi-am propus modificarea şi îmbunătăţirea unor părţi, totuşi, ele nu au putut fi îndeplinite şi nu au dat roade, datorită, îndeosebi, comportării amiralului cel pomenit mai sus, precum şi faptului că se suise pe scara şelei [3]. Socotind că, dimpotrivă, s-ar putea să-l împingă la mai multă îndîrjire, de aceea, de astă dată ea a fost înapoiată înălţimii voastre.

Potrivit celor aflate mai înainte, la sosirea lui Pisani [4], de la Poartă, în clipa întoarcerii sus-numitului amiral, acesta îi spusese amiralului respectiv despre declararea păcii de către Înaltul Devlet, ca şi despre acceptarea ambasadei lui Italinski. De aceea se făcuse cunoscut, ceva mai înainte de aceasta, la picioarele persoanei voastre binefăcătoare precum că fuseseră trimise numaidecît bătrînului Fonton [5] ştirile cuvenite în chestiunea evacuării, iar acesta, la rîndul său, scrisese îndată hîrtie amiralului amintit mai sus.

De astă dată, sus-numitul Fonton, venind la slujitorul de mine, mi-a declarat următoarele: „A sosit scrisoarea de răspuns din partea amiralului. În ea se află scris astfel: « Deşi a sosit vestea despre ambasada lui Italinski, totuşi, în hîrtia scrisă nouă de Italinski se spune că Înaltul Devlet nu a declarat definitiv pacea şi că, pînă ce nu vor fi reglementate mai cu seamă cele două articole secrete, această pace nu va fi socotită de Înalta împărăţie ca o pace stabilă. În cazul acesta, nici eu nu-i pot retrage definitiv, din aceste părţi, pe ruşi şi sînt obligat să refuz şi predarea cetăţilor »".

Deşi slujitorul de mine i-am dat răspunsurile cuvenite, totuşi absenţa sus-numitului amiral a făcut ca ele să nu fie de folos. De asemenea, în preţioasele corespondenţe trimise robului de mine nu se află copia celor scrise de Italinski amiralului cel pomenit mai sus şi care ⟨copie⟩ venise, de astă dată, de la Poarta fericirii, persoanei voastre vizirale. De aceea nu cunosc textul celor scrise de Italinski. Astfel, dată fiind intenţia Rusiei de a întîrzia evacuarea, nu ştiu dacă, între timp, aceasta va fi socotită sau nu de ei, drept un pretext.

Afară de acestea, deşi în clipa de faţă oştile ruseşti au plecat şi sînt în curs de plecare, totuşi, din comportările care se văd, este clar că ei vor insista pentru amînare, pînă la expirarea termenului, în privinţa evacuării definitive şi a predării. Nu s-a putut afla sigur ce anume vor prin aceasta şi ce fel de intrigi urmăresc. De asemenea, şi în zvonurile care sosesc în legătură cu luptele cu francezii, se vorbeşte cînd de înfrîngerea moscoviţilor, cînd de zdrobirea francezilor, încît nu se ştie aici care anume este adevărul. Este adevărat însă că francezii au intrat destul de mult în interiorul Rusiei şi, de asemenea, este clar că, din această pricină, ruşii sînt foarte îngrijoraţi şi necăjiţi. Deşi este aşa, nu s-au putut, totuşi, înţelege motivele întîrzierii şi secretul lor fie în chestiunea evacuării, fie, îndeosebi, a predării cetăţilor Giurgiu *(Yerkökü)* şi Turnu *(Kule)*.

De asemenea, mai sus amintita hîrtie a amiralului pomenit fiind de „adio", este necesar ca ea să nu rămînă fără răspuns din partea persoanei

voastre vizirale. Astfel, în locul înaltei scrisori, care v-a fost înapoiată, să se scrie din partea persoanei voastre vizirale o altă scrisoare de răspuns care după răspunsul la „Adio" al sus-numitului, să cuprindă şi să pomenească şi de consideraţiile de felul celor de mai jos:

„Am aflat de avertismentele date de domnia voastră şi în legătură cu evacuarea. Pe lîngă faptul că nu sînt deloc adevărate, din punctul de vedere al Înaltului Devlet, cele ce v-aţi imaginat în legătură cu pricinile întîrzierii evacuării, aşa cum se vede din răspunsul pe care l-aţi dat, a fost înlăturată, de asemenea, şi tergiversarea ambasadei [6], care se datorase unor măsuri luate de domniile voastre, încît, în această privinţă nu a mai rămas nimic de spus.

Începerea şi executarea treptată a evacuării fiind necesare potrivit cerinţelor clauzelor, de aceea ne-a dat motive de gîndire faptul că pînă acum nu a fost evacuată şi predată nici o localitate. De asemenea, deşi v-aţi angajat aţă de efendiul cel împuternicit [7] în ceea ce priveşte predarea, în aceste zile, a cetăţilor, totuşi, o amînaţi. Aşa cum s-au dat în repetate rînduri explicaţii, în legătură cu executarea cu o clipă mai devreme a acestei evacuări, întrucît vă este cunoscută şi domniei voastre în ce măsură anume aceasta va fi spre binele celor două părţi şi deoarece nici nu e nevoie să vi se arate că ea va duce la întărirea prieteniei dintre cele două împărăţii, de aceea, potrivit cerinţelor priceperii voastre desăvîrşite, se aşteaptă de la excelenţa voastră executarea cu o clipă mai devreme a acestei clauze, care este prima condiţie".

Porunca şi firmanul depind de măria voastră, care porunciţi! La 15 Ş., anul<12> 27.

Suret. Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter., nr. 24, doc. nr. 44 372 B. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 130.

---

[1] Amiralul Ciciacov, comandantul suprem al armatelor ruse din Principate.
[2] Moldovei şi Ţării Româneşti.
[3] În sensul de „încălecare", fiind gata de plecare.
[4] Mathieu Pisani, interpret la ruşi.
[5] Iosif Fonton.
[6] Poarta ezita pentru reprimirea lui Andrei Italinski ca ambasador.
[7] Galib-Efendi, care stătea încă la Bucureşti, după încheierea păcii.

213 **1812 august 24** *(1227 şaban 15)* **Bucureşti**

Scrisoare prin care împuternicitul otoman Galib-Efendi, aflat încă la Bucureşti, insistă din nou pe lîngă Poartă pentru numirea grabnică a domnilor în Moldova şi Ţara Românească, în vederea liniştirii locuitorilor din aceste ţări. El expune totodată şi măsurile preconizate de el pentru atragerea locuitorilor plecaţi în bejenie.

Descifrarea scrisorii sosite din partea lui Galib-Efendi:

În scrisoarea-poruncă a persoanei voastre vizirale, pe care am primit-o ceva mai înainte cu respect, fiind cuprinsă şi scrisă precum că problema numirii voievozilor Moldovei şi Ţării Româneşti, numire despre a cărei cerinţă semnalasem slujitorul de mine, a fost scrisă mai înainte şi mai tîrziu la Scara împărătească, de aceea veşnic supusul de mine m-am bucurat.

Numirea voievozilor fiind necesară din nenumărate puncte de vedere, acest lucru fusese semnalat mai înainte de aceasta la picioarele persoanei voastre fericite. Iată ce se urmăreşte prin aceasta:

În clipa schimbării actelor de ratificare *(tasdikname)*, printre locuitorii Bucureştiului *(Bükreş)* ivindu-se fel de fel de zvonuri, aceştia se temuseră, zicînd, chipurile, că, de azi încolo, în cele două ţări *(Memleketeyn)* nu vor mai fi numiţi voievozi, ci vor fi desemnaţi guvernatori *(vali)*[1]. Atunci, slujitorul de mine avusesem grijă să-i asigur cu vorbe tari. Dar neivindu-se pînă acum nici o veste şi nici un semn despre numirea voievozilor, efectul asigurării date este pe cale de a se sfîrşi.

În al doilea rînd, socotind un pretext această spaimă a lor, moscoviţii nu încetează de a-i influenţa şi se străduiesc să găsească motive pentru a duce în interior [2] pe unii dintre locuitori şi pe raiale.

De asemenea, locuitorii ţării sînt obişnuiţi, din trecut şi pînă acum, să-şi aranjeze treburile lor prin mijlocirea voievozilor. Deşi, în clipa de faţă, la numirea lor, voievozii nu pot interveni în aranjarea treburilor, pînă la expirarea termenului de evacuare, totuşi, dacă ei vor veni prin părţile Rusciucului, atunci, va trebui ca şi locuitorii, în vederea aranjării unor chestiuni trebuincioase, să ia legătura cu ei şi, în felul acesta, să le pună la rînduială. Astfel, pentru moment, boierii au avut curajul să expună în taină slujitorului de mine unele chestiuni importante care s-au ivit şi vor să intre în legătură cu el [3] prin mijlocirea supusului de mine.

Dintre toate, în clipa întoarcerii de aici a oştirilor ruseşti, în afară de numeroase care şi vite pe care le-au scos pentru încărcături şi transporturi, ele au mai orînduit şi au mai cerut din ţară încă 20 000 de care pentru transportul unor cantităţi mari de orz şi făină, secară şi nutreţ, pe care le-au îngropat în împrejurimile Bucureştiului şi Giurgiului, precum şi la Craiova. De aceea, ţinîndu-se seama de starea de nenorocire totală, de cîţiva ani încoace, a raialelor, nu ar fi cu putinţă scoaterea acestui număr de care. Afară de aceasta, chiar dacă ar fi cu putinţă, totuşi, este foarte posibil ca moscoviţii să nu mai dea înapoi cele mai multe din ele şi chiar dacă le-ar înapoia, s-ar putea ca vitele celor mai mulţi să se prăpădească. De asemenea, fiind îndeosebi sezonul treierişului, este clar că fiecare are mare nevoie de căruţe.

De aceea se vede că această situaţie va duce din nou la ruinarea ţării şi a sărmanilor. Astfel, nu există altă posibilitate decît aceea ca aceste zaherele să fie cumpărate în ţară, pentru ca, în felul acesta, sărmanii să fie salvaţi.

Cînd sărmanul de mine i-am aţîţat, în această privinţă, pe boieri, ei au prezentat motive, zicînd că, dacă, după aceea, aceste cantităţi mari de zaherele nu vor putea fi consumate [4] şi va fi nevoie să fie trimise spre malul celălalt [5], nu se ştie dacă se vor vinde sau nu, nici pe malul celălalt, la preţul pe care îl vor da moscoviţii, iar dacă va trebui să rămînă pe seama ţării, atunci, acest lucru va putea fi atribuit greşelii voievodului care va fi numit.

Cu toate acestea, chestiunea amintită mai sus aducînd mari necazuri ţării, slujitorul de mine am început să le dau asigurări şi să-i fac să se convingă că am avut grijă ca zaherelele respective să fie cumpărate în ţară, iar sărmanii să fie scăpaţi de această furtună, zicîndu-le că situaţia poate fi adusă de noi la cunoştinţa voievodului care va fi numit, iar din zaherelele amintite mai sus, o parte va putea fi expediată spre vînzare în partea cealaltă [5] şi se poate strînge preţul lor.

De asemenea, în perioada cînd amiralul Ciciacov se afla în partea aceasta, fostul menzilgiu, din cauza socotelilor sale, ceruse pe nedrept din ţară 1 500 de pungi de aspri, iar pentru achitarea lor fusese trimisă de sus-numitul amiral

o scrisoare de sfătuire către Divanul Țării Românești. Dîndu-se și la aceasta răspuns din partea boierilor, s-a aranjat prin mijlocirea slujitorului de mine ca să se renunțe.

Deși, astăzi, boierii expun supusului de mine astfel de pricini, iar slujitorul de mine, la rîndul meu, mă străduiesc pentru aranjarea lor după cum se cuvine, totuși, este clar că, în treburile de felul chestiunii zaherelelor, ei se feresc de răspunderea la care, după plecarea slujitorului de mine, i-ar trage voievodul care va veni.

De asemenea, cu toate că, pentru moment, ei stau liniștiți, prin asigurările date de slujitorul de mine despre desemnarea, în scurt timp, a unui voievod care să-i ocrotească în toate privințele, ca și prin alte asigurări ale mele, totuși, pe măsură ce trece vremea, nici acestea nu vor mai fi de folos și există semne și dovezi neliniștitoare precum că, din aceste pricini, cei din țară se vor arunca, sigur, unii asupra altora și se vor nenoroci.

De aceea desemnîndu-se cu o clipă mai devreme cel care va fi numit la domnie, este necesar ca el să vină în aceste ținuturi sau, cel puțin, să ajungă cît mai repede o veste din partea celui numit.

Cînd înălțimea voastră va lua cunoștință despre acestea, porunca și firmanul depind de măria voastră, care porunciți [6]!

La 15 șaban, anul ⟨12⟩27.

Suret Başbak. Arşivi, fd. H.H., Defter 24, doc. nr. 44 370 B. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 132.

---

[1] În sensul de guvernatori otomani *(paşalık)*.
[2] În Rusia.
[3] Cu domnul Țării Românești.
[4] *Sürülemeyüb*, textual: „neputînd fi transportate".
[5] Adică în sudul Dunării.
[6] Din contextul scrisorii rezultă că i-a fost expediată marelui vizir Ahmed pașa (Trabzonlu), aflat la Șumla.

214 **1812 august 28** *(1227 şaban 19)* **Şumla**

Scrisoare prin care marele vizir Ahmed paşa (Trabzonlu), aflat la Şumla, explicînd caimacamului de la Poartă, vizirul Şakir Ahmed paşa, unele neînţelegeri cu comandanţii ruşi în legătură cu amînarea evacuării Moldovei şi Ţării Româneşti, deşi trecuse jumătate din termenul stabilit prin pace, cere, totodată, potrivit indicaţiilor lui Galib-Efendi, aflat încă la Bucureşti, ca problema urgentării evacuării să fie discutată la Poartă cu ambasadorul Italinski, întrucît la Bucureşti nu mai rămăseseră, dintre ruşi, oameni de vază cu care să discute Galib-Efendi această problemă.

Măria sa fericitul, generosul și prietenosul meu frate glorios:

Într-una din corespondențele sosite, de astă dată, de la supusul nostru chehaia *(kethuda)*, prețuitul Galib-Efendi, aflat la București *(Bükreş)*, el scrie că, sosirea scrisorii noastre de răspuns, la scrisoarea de „rămas bun!" *(Veda)*, scrisă ceva mai înainte de amiralul Ciciacov [1], în partea noastră, a coincis cu ziua plecării amiralului mai sus amintit. În afară de aceasta, potrivit semnalării sale [2] de mai înainte, sus-numitul amiral dăduse un răspuns categoric, iar scrisoarea de răspuns [3], de care s-a amintit mai sus, de asemenea, fusese compusă în termeni ceva mai tari.

De asemenea, el mai scrie că, potrivit comportării amiralului mai sus amintit, acesta fiind unul din apropiații tronului [4], s-a socotit că ea [5] nu va da rezultate, ci, dimpotrivă, poate duce la înnăsprirea situației. De aceea a fost reținută ⟨de Galib-Efendi⟩ și înapoiată ⟨nouă⟩.

De asemenea, aflîndu-se că Pisani [6], care venise de la Poartă, i-ar fi explicat amiralului amintit, în clipa plecării lui, că Înaltul Devlet a declarat pacea și că a acceptat ambasada lui Italinski, atunci, i s-a trimis știre bătrînului Fonton [7] în privința evacuării [8], iar el, la rîndul lui, i-a scris amiralului o scrisoare *(kâğıt)*.

De asemenea ⟨Galib-Efendi⟩ mai scrie că, de astă dată, venind sus-numitul Fonton, acesta i-a declarat astfel: „A sosit scrisoarea de răspuns a amiralului. În cuprinsul ei, el a scris astfel: « Deși a sosit știre despre acceptarea ambasadorului Italinski, totuși, în scrisoarea sosită de la Italinski, acesta spune că: *Înaltul Devlet nu a declarat definitiv pacea* și că: *pînă ce nu vor fi aranjate îndeosebi cele două articole secrete, această pace nu va putea fi socotită hotărîtă din partea Înaltei împărății* [9]. De aceea nici eu nu pot retrage definitiv, din aceste părți, ⟨oștile⟩ rusești *(Rusyalu)* și sînt obligat să refuz să predau și cetățile! »„. ⟨Galib Efendi⟩ mai scrie că: „Deși i s-au dat răspunsurile cuvenite, totuși, amiralul nefiind prezent, ele nu au dat rezultate folositoare".

De asemenea, chestiunea scrisă de Italinski, nefiind menționată în corespondența sosită ceva mai înainte din partea persoanei voastre vizirale și din care o copie le-a fost expediată [10], de aceea nu se știe ce anume a scris Italinski și, de asemenea, nu se cunoaște dacă aceasta constituie doar un pretext pentru intenția rușilor de a întîrzia evacuarea.

Afară de acestea, deși în clipa de față oștile rusești au plecat și sînt în curs de plecare, totuși, după mișcările care se văd, ei vor insista să amîne evacuarea totală și predarea pînă la expirarea termenului [11]. De asemenea, se vorbește și de luptele dintre ruși și francezi. De asemenea, pentru ca să nu rămînă fără răspuns scrisoarea de *adio*, sosită ceva mai înainte de la amiralul mai sus amintit, să i se scrie o scrisoare [12], după cum va fi cazul."

O copie a scrisorii mai sus amintite [13] a fost atașată la scrisoarea *(nemika)* noastră sinceră și a fost expediată persoanei voastre vizirale. De aceea, din cercetarea ei, înălțimea voastră va afla care anume este situația. Se va scrie și i se va trimite amiralului mai sus amintit o scrisoare de răspuns, potrivit semnalărilor efendiului mai sus amintit.

Din semnalările efendiului mai sus amintit se vede clar că nu se poate cunoaște scopul pentru care întîrzie evacuarea ⟨țărilor române⟩. De asemenea, este evident că, deși s-au făcut încercări, în toate felurile, în legătură cu acest articol, totuși, ele nu au dat roade. De asemenea, dat fiind faptul că problemele privitoare la pace s-au încheiat, nu au mai rămas motive de ședere în partea aceea nici a sus-numitului ⟨Galib-Efendi⟩. Cu toate acestea, el stă acolo numai pentru faptul că nu au apărut încă voievozii *(Voyvodalar)* [14], iar rușii nu vor să înceapă evacuarea.

De asemenea în clipa de față a trecut deja jumătate din termenul de evacuare, iar Fonton cel bătrîn, la rîndul lui, după cum s-a aflat de la curierul *(tatar)* sosit [15], este pe cale de a veni încoace [16], azi sau mîine [17]. De aceea, la sosirea sus-numitului, încoace, ne gîndim să-i explicăm cu tărie, după nevoie, chestiunea evacuării, iar el, la rîndul lui, este sigur, va începe să răspundă în așa fel ca să o scoată din discuție.

Afară de acestea, plecarea amiralului Ciciacov din Bucureşti, precum şi pornirea sus-numitului Fonton spre Poartă *(Âsitane)*, fac să nu mai rămînă la Bucureşti, din partea Rusiei, vreo persoană capabilă, căreia ⟨Galib-Efendi⟩ să i se poată adresa. De aceea este clar că nu vor da roade nici pretenţiile pe care le va ridica, de aci încolo, efendiul mai sus amintit, la Bucureşti, în legătură cu evacuarea.

Ca atare, a fost scrisă această scrisoare *(kaime)* amicală şi a fost expediată persoanei voastre fericite, explicîndu-se persoanei voastre vizirale, plină de străduinţe, pentru ca această chestiune, a evacuării, explicîndu-i-se şi declarîndu-i-se lui Italinski, la Poarta fericirii, să se caute să fie aranjată cu o clipă mai de vreme şi să mi se semnaleze care anume este situaţia. Cu voia lui Allah, la sosirea ei, se speră să depuneţi eforturi potrivit celor scrise. La 19 Ş., anul⟨12⟩27.

P.S : Măria sa fericitul şi generosul şi prietenosul meu frate cel preţuit:

În momentul cînd urma să fie expediată această depeşă *(nemika)*, în semn de prietenie, Fonton cel bătrîn a intrat în Şumla *(Şumni)* şi s-a întîlnit cu mine, care sînt sincer faţă de domnia voastră. Cînd s-a trecut la reclamaţia pentru neexecutarea, pînă acum, a clauzelor referitoare la evacuare, deşi el a declarat că: „Cu ajutorul lui Allah, în termen de 5—10 zile cetăţile Giurgiu *(Yerkökü)* şi Turnu *(Kule)* vor fi evacuate şi predate", totuşi, după cum s-a experimentat, nu se poate da crezare tuturor vorbelor ruşilor. Mai ales semnalarea mai sus amintitutului efendi [18], chehaiaua noastră, fiind în contradicţie cu declaraţia sus-numitului ⟨Fonton⟩, de aceea, aşa cum s-a explicat în scrisoarea noastră ⟨de faţă⟩, chestiunea mai sus amintită să i se declare, ca şi cum nu s-ar şti nimic, lui Italinski, iar persoana voastră vizirală să-mi semnaleze, mie, care sînt sincer faţă de persoana voastră, cum anume stă situaţia. La 19 Ş., anul⟨12⟩27.

Deasupra textului : „Această scrisoare să fie discutată cu cei de trebuinţă, iar dacă există ceva de spus ambasadorului, aici, atunci, declarîndu-i-se, să se aducă la îndeplinire cele ce se cuvin"[19].

Suret. Başbak. Arşivi., fd. H.H., nr. nu apare în microfilm. Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 8, c. 102—103.

---

[1] Amiral *Çiçakof*. Acesta plecase din Bucureşti spre Iaşi.
[2] A lui Galib-Efendi.
[3] A marelui vizir Ahmed paşa (Trabzonlu).
[4] Ţarului Rusiei, Alexandru I.
[5] Scrisoarea de răspuns a marelui vizir.
[6] Pisani, interpret la ruşi.
[7] Iosif Fonton, dragoman la ruşi.
[8] A Moldovei şi Ţării Româneşti.
[9] *Saltanat-ı Seniyye.*
[10] Ruşilor.
[11] Prevăzut în clauzele tratatului de pace *(trei luni*, după ratificare).
[12] În locul scrisorii anterioare a marelui vizir, care fusese înapoiată pentru a fi redactată potrivit semnalărilor lui Galib-Efendi, aflat la Bucureşti.
[13] Este vorba de scrisoarea lui Galib-Efendi.
[14] Se referă la domnii Moldovei şi Ţării Româneşti.
[15] De la Galib-Efendi.
[16] La Şumla, în drum spre Poartă.
[17] *Ahşam ve sabah*, textual: „seara şi dimineaţa".
[18] Galib-Efendi, care rămăsese la Bucureşti după încheierea păcii, pentru a urgenta evacuarea trupelor ruseşti din Moldova şi Ţara Românească.
[19] Însemnarea sultanului Mahmud al II-lea.

GLOSAR

Abuz, obuz, ghiulea.
abuz topları, tunuri de aruncat obuze, obuziere.
Acanta, Agenţie (diplomatică), agent (diplomatic).
acareturi *(akaret)*, venituri, construcţii auxiliare la o gospodărie, unelte de gospodărie etc.
Açık, deschis, descoperit, bac (pentru transport pe apă).
âdet, obicei, datină, tradiţie, taxă, impozit, dare, tribut (pl. *âdât*).
âdet-i agnam, taxă (dare) pentru oi.
âdet-i agnam mukataası, arendarea taxei de oi.
âdet-i belde, obiceiul locului (pămîntului), ţării.
aff-i cerayim, iertarea vinovăţiilor, delictelor etc.
aga, *(ağa)*, căpetenie militară, ofiţer, frate (mai mare), stăpîn, şef, om avut, fruntaş la sate, domn.
aga de ieniceri *(yeniçeri ağası)*, căpetenia ienicerilor.
Agem-oglan *(Acemi oğlanı)*, copil neiniţiat, novice, ageamiu, ienicer recrut; instituţie specializată în pregătirea ienicerilor.
ahd, angajament, legămînt, promisiune solemnă, pact, alianţă, tratat.
ahidname *(ahdname)*, pact, tratat (de pace), convenţie, diplomă, capitulaţie.
ahidname-i-hümayun, tratat împărătesc; vezi şi **ahidname**.
aian *(a'yan)*, notabil, fruntaş într-o localitate sau regiune; titlu dat unei categorii sociale cu sarcini militare şi civile în societatea otomană, în schimbul unor avantaje etc.
âidât, (pl. din *aide*), venituri (obişnuite şi stabile), avaieturi.
akce *(akçe)*, alb, aspru (monedă otomană), bani (rom. *aceea*); v. şi aspru (aspri).
Aklâm (pl. din *Kalem*), creioane, condeie, cancelarii (compartimentele diferitelor instituţii otomane).
aktarma, transbordare (de mărfuri), răscolire, trecere dintr-o parte în alta; taxă de transbordare.
Âl-i Osman, Familia lui Osman, Dinastia otomană (după numele emirului Osman, întemeietorul statului otoman).
aliş-veriş *(alış-veriş)*, luare-dare, schimb de mărfuri, afaceri (comerciale etc.), vînzare-cumpărare, negoţ etc.
alîm *(alım)*, luare, cumpărare, dare plătită de tătari pentru păşunatul vitelor etc., pe teritoriul Moldovei.
aman, iertare, siguranţă, rugă (pentru iertare), salvare, chemare pentru ajutor; a se sătura de cineva (cel care plictiseşte) etc.
âmil, slujbaş, valiu, guvernator etc.
anteriu *(anteri)*, cămaşă, haină lungă, sutană.
arşin *(arşın)*, unitate de măsură pentru lungimi (0,711 m).
arz, raport, cerere, declaraţie, explicarea unei situaţii etc. (verbal sau în scris), petiţie, jalbă etc.
arzuhal *(arz-ı-hâl)* explicarea stării, cerere scrisă sau verbală, raport, petiţie, jalbă etc.
arzumahzar *(arz-u-mahzar)*, cerere şi rugă, petiţie colectivă (rom. *arz-mahzar*, *arz-magzar)*, memoriu etc.
asesbaşi *(asesbaşı)*, căpetenia gardienilor, şef de poliţie (în administraţia otomană).
asilzade, fiu de nobil, nobil, familie nobiliară (vestită).
Âsitane, Prag, Poartă, Poarta otomană, Palatul imperial (al sultanilor), Istanbul.
Âsitane-i âli, Pragul cel înalt, Înalta Poartă, Palatul sultanilor, Istanbul.
Âsitane-i sa'adet, Pragul fericirii, Poarta fericirii, Palatul imperial, Istanbul.
aspru (pl. *aspri*), monedă otomană (denumire grecească pentru *akçe*).
a'şar *(aşar, aşer, öşr)*, zecime, zeciuială, dijmă, dare de „o zecime", a zecea parte (din produse etc.).
aşreyn (dualul din *aşr*), douăzeci.
avâid v. **avaiet**.
avaiet *(avâid*, pl. din *âide)*, venituri (obişnuite şi stabile); beneficii, rente, dări, obligaţii (pentru diferite slujbe) etc.
avariz *(avârız*, pl. din *ârıza)*, defecte, dare pentru înlăturarea unor necazuri, dare excepţională, dar aplicată des din cauza nevoilor permanente ale Imperiului otoman. Se numea: *avariz-i divaniyye*, *avariz resmi*, *avariz akçesi* sau *avariz* etc.
Avariz-i Divaniyye, impozit excepţional, dar aplicat destul de frecvent în Imperiul otoman (v. şi *avariz*).

azatorniça (deformat din *ajutorință*), impozit aplicat în țările române, după modelul celui otoman cu același sens *(îmdadiye)*.

bâc (cit. *badj*), taxă pentru negoț, dare, haraci, taxă de tranzit, vamă.

bâc resmi, taxă de negoț, dare pentru comerț (în oraș), taxă de vamă.

Bairamlîc *(Bayramlık)*, dare pentru Bairam, obiceiul de a trimite daruri cu ocazia sărbătorilor (dădeau și domnii români).

bakkal, (rom. *băcan*), negustor care vinde diferite produse alimentare și alte legume (cu amănuntul).

bâlâ, sus, deasupra, la înălțime, partea superioară, înalt, sublim.

barut, pulbere, praf de pușcă (de tun etc.).

Baș-aga, primul agă, aga de frunte (sin. cu *Darinssa'ade ağası*).

bașbug *(baș + buğ)* căpetenie de oaste, comandant (peste oaste mai mică decît cea condusă de marele vizir).

baș-ceauș *(başçavuş)*, primul ceauș, căpetenia ceaușilor (din seraiul sultanilor).

bașdefterdar, primul defterdar, mai marele defterdarilor. Ministru de finanțe (în Imperiul otoman).

baș-dragoman *(baș-tercüman)*, primul dragoman, translatorul principal al Porții (de obicei dintre fanarioți).

baș-general *(başceneral)*, primul general, comandant suprem.

Baș-kadın, prima cadînă, prima soție (favorită) a sultanului.

Bașmuhasebe, Contabilitatea Generală (în administrația otomană). Cancelaria principală de conturi.

bazirgân *(bezirgân)*, negustor, om de afaceri.

bedel, ceea ce înlocuiește ceva, în locul (a ceva), în schimbul (a ceva), dare pentru anumită obligație, despăgubire etc.

beduh, cuvînt cu semnificație misterioasă, folosită pe corespondență; „duhul" poștei; valoarea cifrică a literelor respective corespunde cu numărul 8 642 (ambele forme se folosesc pe plicuri).

bei *(bey)*, senior, domn, șef, prinț, căpetenie, nobil; titlu dat unor guvernatori de provincii (otomane); și domnii români aveau titlul de „bei" *(bey)*.

beilic *(beylik)*, domnie, stăpînire, ceea ce aparține fiscului (statului); casă în care erau găzduiți trimișii oficiali; oficialii otomani în țările române; muncă gratuită (pentru stat).

beizadea *(beyzade)*, fiu de bei, fiu de domn, prinț; și fiii domnilor români se numeau „beizadele".

beraia *(beraya)*, categorie socială diferită de „raia" *(re'aya)*, în Imperiul otoman; grup social avînd anumite privilegii, în ierarhia societății otomane (scutire de anumite dări etc.).

berat, diplomă, act împărătesc, acordat de sultanii otomani cu anumite prilejuri: decorare, acordare de privilegii, de domnie etc. (în rom. *brevet*).

berâvât (pl. de la *berat*), berate, brevete (var. *berevât*).

beșa *(beșe)*, căpetenie peste cinci ostași; beșliu.

beșliaga, agă de beșlii, comandant peste beșlii (categorie de oaste în provincii otomane); corp de pază.

beylik v. **beilic**.

beyt-ül-mal, casa de avuție, avuția fiscului (statului), tezaur public, avere.

bid'ad, erezie, dări ilegale, născociri peste lege, noutăți; denumirea unor impozite înainte de Tanzimat (1839).

bin *(ibn)*, fiu, fiul (lui...); o mie.

Bina emini, intendent de binale (de construcții).

Birun, afară, din afară, exterior (opusul lui: *Enderun*).

Birun Hazinesi, visteria exterioară, visteria statului (din afara Seraiului).

boccea *(bohça)*, pachet cu diverse obiecte casnice înfășurate într-o pînză (șal etc.); obiecte înfășurate.

Bogaz *(Boğaz)*, gît, canal, gură, strîmtoare; se referă și la Bosfor.

bostangi *(bastancı)*, ostași din garda Seraiului; la început: paznic la grădina Palatului; paznic de grădină.

bostangibași *(bostancıbașı)*, căpetenia bostangiilor, șeful gărzii Seraiului.

bölükbașı (rom. *bulucbași*), grupare, ruptură, căpetenie peste un grup de oaste numit *bölük*, comandant de regiment.

buhurdan-agası, agă peste cei care se ocupau de trusa de parfumuri ale demnitarilor otomani.

bulucbași v. **bölükbașı**.

bürde, mantie, robă (folosită, de obicei, la arabi) sau **berd**.

cadiat *(kadılık)*, unitate administrativ-judiciară în Imperiul otoman, în cadrul sangeacului, aflată sub jurisdicția unui cadiu *(kadı)*; plasă.

cadi-efendi *(kadı-efendı)*, domnul cadiu, cadiu, judecător musulman.

cadiu *(kadı)*, judecător musulman (în Imperiul otoman).

caftan *(kaftan)*, mantie orientală, lungă și largă, împodobită cu fire de aur, de mătase etc.; îl foloseau și domnii români, precum și boierii; însemn de domnie (a se căftăni); simbol de domnie sau de boierie; se acorda și unor demnitari otomani în anumite ocazii (numire, răsplată etc.).

caic *(kayık)*, barcă, corabie mică, luntre (lungă și îngustă, încovoiată la capete).

caid v. **kayıd**.

Calif *(Halife)*, urmaș, succesor, ajutor; titlu acordat succesorilor lui Mahomed; și sultanii otomani au purtat titlul de calif; calfă (meseriaș calificat).
Capan *(Kapan)*, Halele de provizii din Istanbul; magazie (de alimente).
capanlii *(kapanlı)*, negustori care aprovizionau Halele din Istanbul.
Capanul de făină *(Un Kapanı)*, Halele de făină din Istanbul.
capitație, dare pe cap de om, taxă plătită de supușii nemusulmani; v. și **gizia**.
capuchehaia *(kapukethuda)*, intendent de Poartă, reprezentanții domnilor români pe lîngă Poarta otomană (cu statut diplomatic). Aveau și demnitarii otomani (viziri etc.).
capudan *(kapudan)*, căpetenie de marină, amiral, căpitan de cetate, pîrcălab, pîrgar.
capudan-pașa *(Kapudan-paşa)*, amiralul flotei otomane, ministrul marinei otomane.
capugibași *(kapucıbaşı)*, șeful portarilor (din Serai), căpetenia corpului de gardă al sultanilor otomani.
casapbași *(kasapbaşı)*, starostele măcelarilor (din Serai sau din Istanbul); mai marele măcelarilor; casapbași-aga *(kasapbaşı-ağa)*
casapbași-aga *(kasapbaşı-ağa)*, agaua măcelarilor (din Serai sau din Istanbul); titlul dat *casapbașiului*.
cariye (cit. *djariye*), sclavă.
caza *(kaza)*, unitate administrativ-judiciară în Imperiul otoman, în cadrul sangeacului, aflată sub jurisdicția unui „cadiu" *(kadı)*; v. și *cadiat*.
cazmagiu *(kazmacı)*, lopătar, cel care face sau vinde cazmale sau sapă cu cazmaua.
cemaat (cit. *Djemaat*), comunitate, grupare de oameni, enoriași; unitate militară (mică) în oastea otomană; companie.
cerahor (cit. *djerahor*; *çerahor, serahor*), salahor, lucrător (manual).
cerviș *(çerviş)*, grăsime (de vită), topită conservată în bășici; carne în seu topit.
cevaiz (cit. *djevaiz*), pl. de la *caize* (cit. *djaize* = *giaize*); v. **giaizea**.
Cezayir korsanları, corsari algerieni.
chediv *(Hidiv)*, vizir, mare vizir, vice-rege; titlu dat și ultimilor guvernatori ai Egiptului.
chehaia *(kehaya)*, intendent, administrator.
chilă *(kile)*, veche măsură de capacitate pentru cereale (varia după regiuni în Imperiul otoman); în medie, cca 18—22 ocale; cca 25 kg.
chilă de Brăila *(Ibrail kilesi)*, unitate de măsură pentru cereale (cca 11—12 chile de Istanbul).
chilă de Istanbul *(Istanbul kilesi)*, unitate de măsură pentru cereale (cca 18—22 ocale).
chiler *(kiler)*, cămară, magazie, depozit, loc de provizii; se folosea și pentru țările române în sensul de: „magazie pentru aprovizionarea capitalei otomane" cu cereale, oi, vite etc. (var. rom. *chılar, cheler*).
chise *(kise, kese)*, pungă din piele sau pînză, în care se țin: tutun, ceas, bani sau alte obiecte; pungă cu 500 piaștri *(guruş)*.
ciftlic *(çiftlik)*, moșie, loc întins pentru arături și cu diferite construcții (pentru vite, unelte etc.); fermă (agricolă); teren cultivat cu o pereche de vite.
cihaz (cit. *djihaz*), unelte, dotă, diferite obiecte folosite pentru împodobirea muniției, ornamentație.
ciohodar *(çukadar)*, ciohodar, cel care se ocupă de unele nevoi ale sultanilor și altor demnitari otomani (var. *çuhadar*). Categorie de slujitori din Serai etc.
ciorbagiu *(çorbacı)*, căpetenie de ieniceri (de rang mijlociu), fruntaș la sat (creștin), domn, stăpîn, bogătaș (de obicei creștin).
ciubuc *(çubuk)*, băț lung, lulea cu coada lungă și încovoiată, pipă; cîștig (avantaj) fără muncă.
ciuca *(çuka, çuha)*, postav (de lînă).
cizyedar (cit. *giziedar*), strîngător de gizia (capitație, haraci, tribut); perceptor de capitație.
cizyedârân, pl. de la *cizyedar*.
cizye-i șer'iyye, giziaua legală, capitație (cu caracter religios), haraci (plătit de supuși nemusulmani).
cizye muhasebesi, contabilitate de gizia; Cancelarie pentru conturi de capitație (tribut).
cîntar *(kantar)*, instrument pentru greutăți; varia după regiuni, în Imperiul otoman: *1 cîntar = 44 ocale* (cca)
cîrnău *(karnu)*, grîu cîrnău (un soi de grîu).
cîșlă *(kışlak)*, loc de iernare (pentru vite etc.); construcțiile (acareturile) de pe o moșie, cazarmă *(kışla)*.
clironomie (termen grec), moștenire.
colgii *(koldjilar = kolcular)*, paznici, păzitori (de moșii etc.); ostași de pază; poliție.
conac *(konak)*, loc de popas, de ședere; locuință, loc de înnoptare etc.; casa (acareturile) de pe o moșie.
cudumie *(kudümiye)*, dare de bun-sosit, dar oferit unor oaspeți de vază (domnii români dădeau *cudumie* pentru anumiți demnitari otomani care veneau în țările române cu diferite misiuni etc.).
Curte *(Kurta)*, curte, denumire dată Palatului domnesc (în țările române).
çiftlik v. **ciftlic**.
çizme baha, bani pentru cizme, taxă pentru uzarea încălțămintei în exercițiul funcțiunii, comision.
çubuk akçesi, apri pentru ciubuc; dare pentru nuiele (tăiate în timpul ducerii oilor la Poartă?).
çukadar, v. **ciohodar**.

Darbhane-i-âmire, Monetăria imperială (rom. *Tarapana*).
Dar-üs-Sa'ade ağası, agaua Porţii fericirii, agaua Haremului sultanului.
defter, caiet, condică, registru, catastif, inventar (rom. *tefter*).
defterdar, păstrător de deftere, slujbaş financiar-contabil.
Defter-i Hakanî, condică împărătească; Arhiva imperială.
delilbaşı, căpetenie de cavalerie uşoară(în armata otomată); a devenit: *delibaşi* (căpetenie de nebuni); căpetenie de viteji.
dem diyeti, preţul sîngelui; răscumpărarea unei crime.
demirli, unitate de măsură pentru cereale, de cca o baniţă (var. *dimirlie*, *dimerlie* = cu fier).
Devlet, stat, împărăţie, fericire, noroc, putere, forţă.
Devlet-i Âliyye, Înalta împărăţie, Imperiul otoman.
djeziedar v. cizyedar.
dil-oğlanı, copil cunoscător de limbă, tălmaci, translator, traducător, dragoman.
Din-i Islâm, credinţa islamică, religia musulmană.
dirhem, veche monedă de argint; a patru suta parte dintr-o oca (rom. *dram*).
Divan, adunare, colecţie (de opere), sfat, consiliu imperial, domnesc etc.; un fel de sofa, canapea orientală.
Divan-efendisi, Divan-efendiu, scrib (secretar) de Divan.
Divan Kalemi, Cancelaria Divanului.
Divan kiatibi *(Divan kâtibi)*, secretar de Divan, scrib la Divan (v. şi *Divan efendısi*).
divani, un tip de scris în cancelariile otomane (pentru berate, firmane şi alte acte oficiale).
Divan-i Hümayun, Divanul împărătesc, sfat ţinut în prezenţa sultanului.
djeli *(celi)*, un tip de scris (cu linii groase şi drepte).
djiziedaran v. cizyedârân.
dönüm, întoarcere, suprafaţă de teren cu laturile de cîte 40 de paşi (= 918,672 m²).
dragoman, traducător, translator, tălmaci.
dragomanlık, slujba de dragoman.
duba, mijloc de transport pe apă, mare şi lat şi cu fundul drept; şalupă.
düvel (pl. de la *devlet*), state, împărăţii.

ebniye (pl. de la *bina*), construcţii, clădiri.
eda tezkeresi, teşcherea de plată, act prin care se dovedeşte plata unei datorii etc.
edevât (pl. de la: *edat*), instrumente, ustensile, muniţii.
efendi, stăpîn, profesor; se folosea, de obicei, pentru tagma cărturărească; domn.
Eflaki-el-ibare, text în limba valahă (românească).
ehl-i zimmet, populaţie nemusulmană (v. zimmi).
eialet *(eyalet)*, provincie, cea mai mare unitate administrativă în Imperiul otoman (sin. cu „vilaiet" = vilâyet).
elçi, trimis, ambasador (rom. *elciu*).
elkab, poreclă, supranume, formulă de adresare, în diplomatica otomană.
El-muzaffer dâimâ, veşnic biruitorul! formulă introdusă în *tugra*-ua sultanilor otomani.
emâret, domnie, ţară sau provincie aflată sub guvernarea unei persoane (sin. cu *emirlik* sau *beylik*).
emekdar, cel care slujeşte, slujbaş, slujitor.
emir, poruncă, ordin, cel care porunceşte, căpetenie, comandant.
emirnâme, scrisoare de poruncă; scrisoare trimisă de marele vizir, prin care cerea sau poruncea ceva.
emlâk (pl. de la *mülk*), proprietăţi, avuţii.
emvâl (pl. din *mal*), avuţii, averi.
enderûn, interior, din interior; organizarea Seraiului; Harem.
Enderûn Hazinesi, Vistieria interioară, tezaurul Seraiului (spre deosebire de *Bîrûn Hazinesi*).
erzen, mei.
esas, bază, temelie, adevăr, preliminarii (pentru pace).
Esas senedi, senetul de bază, actul cuprinzînd preliminariile păcii.
Esas sulh senedi, senetul cuprinzînd preliminariile păcii, actul de preliminarii pentru pace.
esnaf (pt. de la *sınıf*), clase, categorii, bresle, corporaţii etc.
eşkiya (pl. de la *şaki*), răufăcători, hoţi, bandiţi, haiduci.
etba, cei supuşi, cei aflaţi în suita unui demnitar (în rom. a devenit: *iecpaie*).
evahîr *(evahır; pl. de la ahır)*, pe la sfîrşit, ultima decadă (a unei luni, a unui an etc.).
evail (pl. din *evvel*), pe la început, prima decadă (a unei luni, a unui an etc.).
evamir (pl. din *emir*), porunci, ordine, dispoziţii.
evasît *(evasıt*; pl. din *vasat)*, „pe la mijlocul", a doua decadă (a unei luni, a unui an etc.).
evrak (pl. din *varak*), foi, acte, documente.

ferace *(ferece)*, manta, un fel de pelerină purtată de femeile musulmane pe stradă, acoperindu-le de la cap la picioare (rom. *feregea*).
Firenk, frînc, european, veneţian (var. *efrendj* = *efrenc*).
firkate, fregată, un gen de corabie; din catalană: *fargata*.
firkateyn (dualul din *firkata*), două fregate.
fermanlîi *(fermanlı)*, cei cu firmane, negustori posedînd firmane pentru a face comerţ în ţările române.
fetavi (pl. de la *fetva*), fetvale, sentinţe juridico-religioase date de müftiu *(müftü)*; v. şi fetva.

fetva, sentință juridico-religioasă dată de clerul numit „muftiu" *(müftü)*; pravilă, lege (cu caracter religios).

firman *(ferman)*, poruncă dată de sultan sau în numele sultanului (verbal sau în scris).

Fiyat-ı miriye, preț de mirie, preț de stat; de obicei, era mai mic decît *prețul curent*.

fıkra, anecdotă, aliniat, paragraf, articol, povestire (scurtă).

fıçı akçesi *(fuçı akçesi)*, aspri pentru butoi, taxă pentru must sau vin.

Galata voyvodası, voievodul de Galata, intendentul de la Galata (cartier în Istanbul = *Pera*).

galiongiu *(galyoncu; kalyoncu)*, marinar de galeră (corabie de război de mare capacitate).

geamie *(cami)*, loc de adunare, lăcaş de cult (mahomedan); moscheie.

geçit, trecere, loc de trecere, trecătoare.

geçit akçesi, aspri pentru trecere, taxă de trecere (sin. cu *geçit resmi*).

geçit resmi, taxă de trecere (sin. cu *geçit akçesi*).

gelep *(celep)*, cel care atrage sau aduce; negustori însărcinați cu aprovizionarea capitalei otomane (Istanbul).

geleplic *(celeplik)*, ceea ce este bun pentru gelepi, ocupația de gelep (negustorie).

ghecet, trecătoare, loc de trecere (v. şi **geçit**).

ghedikliu *(gedikli)*, categorie de slujbaşi din Serai, avînd anumite privilegii (apanaje etc.).

ghiaur *(kâfir, gebr)*, necredincios, denumire populară folosită pentru lumea creştină.

giaizea *(caize)*, dar oferit în schimbul unui serviciu; domnii români ofereau *giaizele* cu prilejul numirii lor.

gizia *(cizye)*, capitație, haraci, taxă plătită de creştinii din teritoriile musulmane pe cap de om, în anumite condiții (să fie bărbat, major, capabil de muncă etc.), tribut (pe cap de om).

giziedar, strîngător de gizia, perceptor de capitație (v. şi **cizyedar**).

gurre, prima zi, început de lună, de an etc.

guruş, monedă otomană (din *groschen*); piastru (tc. modernă: *kuruş*).

güherçile, silitră, azotat de potasiu, folosit pentru praf de puşcă.

gümrük, vamă, taxă vamală.

habbe, grăunte, bob, obol (se foloseşte în sens de „nimic").

hac *(hak)*, drept, dreptate; se foloseşte, de obicei, în formula: *a veni de hac*, în sensul de: a pedepsi (pe cineva pentru o vină).

hâkim, judecător, cel care porunceşte, guvernează etc.; stăpîn, suveran; se folosea şi pentru domnii români.

hambar *(anbar)*, magazie, depozit, loc special amenajat pentru cereale şi alte provizii etc.

hamr emini, intendent pentru vin, slujbaş otoman care se ocupa de dările pentru must, vin etc., de la creştini.

han, căpetenia tătarilor, rege, suveran, împărat; şi sultanii otomani purtau titlul de *han*.

hânâne akçesi, aspri pentru familie, dare plătită de triburile tătare aşezate pe teritorii româneşti (de obicei în Moldova).

hânedân, familii vestite, notabilități, familii de rang superior; dinastii.

haraba *(araba)*, căruță, car (pentru transport).

haraci *(haradj = harac)*, tribut plătit de populația nemusulmană din țările islamice; dare, taxă (v. şi *gizia = cizye*).

harc akçesi, aspri de cheltuială, bani de cheltuială.

harman, arie, treieriş, gospodărie.

hass *(has)*, special, aparte, feudă cu venit anual de peste 100 000 de aspri (aparțineau sultanilor sau vizirilor şi altor demnitari superiori din Imperiul otoman); apanaj, venit (mai mare).

haşmet, bogăție, belşug, fast, măreție; se folosea şi pentru domnii români (la numire etc.).

hatîr *(hatır)*, respect, cinste, aducere aminte, sănătate etc.

Hatt-i-humaiun *(Hatt-ı-hümayun)*, scris împărătesc; act purtînd rezoluția personală a sultanului; firman cu formula: *Mucibince amel oluna!* (să se procedeze ca atare!) sau cu o altă formulă (sin. cu *hatt-i-şerif*).

Hatt-i-şerif, v. **hatt-i-humaiun**.

havalea *(havale)*, a lăsa pe seama cuiva (ceva); se folosea, de obicei, pentru diferite furnituri (zaherele, oi etc.) din țările române, urmînd ca să fie scăzute cheltuielile din totalul tributului (haraci).

havan *(havan topu)*, tun de calibru mai mic, obuzier.

hazinedâr, vistiernic, tezaurier, păstrătorul vistieriei.

Hazinedâr-ağa, agaua vistierilor.

Hazinei-i âmire, vistieria împărătească (otomană).

hediye, dar, cadou, (în schimbul unor servicii); diferă de ruşfet *(ruşvet)* în sensul de *mită*.

Hegira *(Hedjira = Hicret)*, fuga lui Mahomed de la Mecca la Medina (622), cu care începe era mahomedană.

hidiv, v. *chediv*.

hidmetkâr *(hizmetkâr)*, slujnic, slujitor, om aflat în slujba cuiva, om de serviciu.

hil'at, v. **caftan**.

hinta *(hinta)*, grîu.

hoget *(hüccet)*, act judecătoresc întocmit de cadiu (pentru rezolvarea unor litigii etc.).

hokna, ocnă (de saline).

hulefa (pl. din *halife*), urmași, succesori; califi; meșteri inițiați; calfe; scribi la Divan.
humbara (pop. *kumbara*), grenadă, pușculiță pentru strîns bani.
humbara topu, tun pentru aruncare de grenade.
huruf (pl. din *harf*), litere, scrisoare în litere (cifrată), scrisoare, depeșă, act, dovadă scrisă.
huttût-i-hümayun, pl. de la *hatt-i-hümayun*.
hüccec (sau *hücec*), pl. de la *hüccet* (v. **hoget**).
hükümdar, stăpîn, stăpînitor, suveran, împărat; cel care poruncește.

iamac *(yamak)*, ajutor, ostaș de rezervă, recrut (categorie în oastea otomană).
iarlîc *(yarlık)*, poruncă, firman (era specific hanilor tătari); și sultanii otomani emiteau *iarlîcuri*.
iazîgiu *(yazıcı)*, scrib, diac, secretar.
iazîgiii de Capan *(Kapan yazıcıları)*, scribii de Capan, cei care înregistrau achizițiile de cereale pentru Istanbul etc.
ibka, rămînere (în post), domnie în continuare.
ibkaiye, rămînere în post (la domnie), în sensul de „mucarer" *(mukarrer)*; dare pentru menținere la domnie (sin. cu *mucarer*).
Ibrail kilesi, v. **Chilă de Brăila**.
iecpaie (deformat din *etba*), supuși, cei aflați în suita unui demnitar (v. și **etba**).
ienicer *(yeniçeri)*, categorie de oaste otomană, formată din recrutarea și islamizarea unor copii de creștini (se recrutau de la anumite popoare).
ihzar, prezentare, a aduce la fața locului (în caz de proces etc.).
ilam *(i'lâm)*, înștiințare, act de aducere la cunoștință (de obicei, de către cadiii otomani).
Ilm-ü-haber, înștiințare și veste, act pentru aducere la cunoștință etc.
Ilm-i-hendese, știința geometriei, geometrie.
iltizam, arendare (de dări etc.).
Imam, conducător religios, preot musulman pentru slujbele zilnice.
imame, muștiuc (pentru narghilea etc.); bucata lungă din vîrful mătăniilor.
imperator, împărat, suveran (folosit pentru principii creștini).
imtiyâz, privilegiu, acordarea anumitor drepturi (se folosea și pentru țările române).
imtiyâzât (pl. de la **imtiyâz**), privilegii.
ince donanma, flota ușoară (de ex. flota de pe fluvii).
irade, voință, poruncă, firman (rom. *iradea*).
irade-i șahane, voință împărătească, porunca sultanului.
Irad-i-Djedid *(Irad-ı Cedid)*, Venituri Noi, vistierie nou-creată de sultanul Selim al III-lea, pentru ducerea la bun sfîrșit a reformelor inițiate pe vremea sa.
Irad-ı mektum, venituri tainice (ascunse, secrete).
isfert, sfert, dare numită *sfert* (în țările române).
ispenge *(ispence)*, dare de o cincime (din robi); taxă percepută de la creștinii din Imperiul otoman ca simbol al iertării și libertății lor; era de 25 de aspri *(25 akçe)*, reprezentînd tocmai a cincea parte din evaluarea unui rob *(125 aspri)*. Derivă din *iz — pencik* sau *ez + pencik* (= *penc-ü-yek* = unu la cinci sau unu din cinci = = o cincime).
Ispitalya takımı, tacîmul spitalicesc, instrumente medicale etc.
ispravnic *(ispravnik)*, dregător care aducea la îndeplinire porunca domnului; ulterior; căpetenie de județ.
Istanbul kilesi, v. **chilă de Istanbul**.
iș erleri, oameni de slujbă, dregători otomani însărcinați cu diferite misiuni (în provincie).
iurta *(yurt)*, vatră, cămin, ogradă, patrie, țară.

îidie *(Iydiye)*, dare de sărbători, zisă și „bairamlic" *(Bayramlık)*; o dădeau și domnii români cu ocazia celor două sărbători: *Ramazan Bayramı* și *Kurban Bayramı*.
Înaltul Devlet, v. **Devlet-i Âliyye**.
Iyd-el-Fitr, sărbătoarea de după luna Ramazan (v. și **Ramazan Bayramı**).
Iyd-i-Edha, Sărbătoarea Sacrificiilor (tc. *Kurban Bayramı*).

kabail (pl. din *kabile*), familii, triburi, ginți, grupuri (de oameni).
kabile, grup (de oameni dintr-o familie), familie, trib, gintă.
kadı, v. **cadiu**.
kâğıt, hîrtie, foaie, depeșă, scrisoare.
kaime, depeșă, scrisoare, scrisoare-poruncă (scrisă, de obicei, pe o foaie lungă); pol (bancnotă de 20 lei).
kalem, creion, condei, birou, cancelarie (împărțirea diferitelor instituții otomane în *Kalem*-uri).
kamaraș, forma turcească a cuvîntului rom. *cămăraș*.
kantar v. **cîntar**.
kanun (*-en*), lege, regulă, ordine (stabilă), regulament, pravilă *(kanunen*, după lege, potrivit legii).
Kanun-i-Djedid *(Kanun-ı Cedid)*, Legea nouă, ordinea nouă.
Kapan yazıcıları, scribii de capan, oamenii negustorilor, care înregistrau achizițiile pentru Istanbul.
Kapan-ı Dakik, Capanul de făină; Depozitele de făină (din Istanbul).
Kapudan, v. **capudan**.
Kapudan-pașa, v. **capudan-pașa**.
kapukethuda v. **capuchehaia**.

kasap akçesi, aspri pentru măcelari, taxă pentru măcelari; se numea şi *resm-i kassabiye* (darea de măcelari) sau simplu: *kassabiye* (pentru măcelari).
Kasım, Sfîntu Gheorghe (v. şi **Rûz-ı Kasım**).
kassabiye, v. **kasap akçesi.**
kassam, slujbaş însărcinat cu distribuirea unei moşteniri; cel care păstrează moştenirea unor persoane minore; taxă pentru această slujbă.
Kasr-ı yed, a lua din mînă, anularea (unui privilegiu etc.).
kâtib (cit. *kiatib*), scrib, diac, grămătic, secretar.
kavâim (pl. de la *kaime*), scrisori, depeşe etc.
kavas *(gavas)*, paznic; om aflat în slujba unui demnitar, unei instituţii etc.
kavuk, un fel de fes, care se punea pe cap şi peste care se înfăşura turbanul; turban.
kayıd *(kayd, kayit)*, înregistrare, registru, condică, act de arhivă (pl. *kuyud*).
kaza, v. **caza** şi **cadiat.**
kazma, cazma, lopată, taxă (pentru cazma).
kefil, chezaş, gaj, garant.
kehaya (sau kâhya), v. **kethuda.**
kerhane *(kârhane)*, „loc de cîştig", casă de venituri, întreprindere (rom. *cherhana*); casă de toleranţă.
kethuda *(kehaya* sau *kâhya)*, intendent, administrator; slujbaş (la primărie etc.).
kise, v. **chise.**
kırcılar, paznicii de cîmp, oameui (slujbaşi) care umblau pe cîmp pentru paza recoltelor etc.
kıssam, taxă de moştenire.
kıst-el-yevm hesabı, calculul cotelor cuvenite pe zile; se folosea, de obicei, în cazul domnilor maziliţi şi nou-numiţi, pentru a evita eventuale abuzuri şi nedreptăţi în perceperea dărilor, luîndu-se ca bază datele mazilirii şi numirii domnilor, precum şi perioadele obişnuite de percepere a unor dări etc.
kışla *(kışlak)* v. **cîşlă.**
kocabaşı (cit. *kodjabaşi*), „căpetenie în vîrstă", fruntaş la sate, şeful unei comisii etc.
koçi, trăsură, căruţă specială pentru persoane (cocie).
koldjilar *(Kolcular)*, v. **colgiii.**
konak v. **conac.**
konsolos, consul, însărcinatul unui stat pe lîngă un alt stat cu treburi consulare.
kovan hakkı, dare (taxă) pentru stupi; albinărit.
kudümiye v. **cudumie.**
kukuruz, cucuruz, porumb.
kul, rob, prins, supus, creatură, slujbaş, ostaş.
kulaç, unitate de măsură pentru lungimi; era cit întinderea braţelor (cca 2 arşini).
kundak, cundac, postament (la carele de tunuri), patul puştii, faşe (pentru copii).
kura yazıcıları, scribii care efectuau înregistrări prin diferite sate, pentru eventuale achiziţii (de cereale etc.), ofereau arvune etc.
Kurban Bayramı, v. **Iyd-i Edha** (venea la 70 de zile după *Ramazan Bayramı*).
kuyûd (pl. din *kayd, kayıt*), „înregistrări", registre, condici, acte de arhivă.
kuyudât, pl. din pluralul *kuyûd*.
kürekçi, vîslaş, taxă pentru vîslaşi.

lala, dascăl, doică, persoană angajată pentru creşterea sau instruirea unui copil, sfetnic.
liva, steag, drapel, unitate administrativ-militară în Imperiul otoman (sin. cu *sangeac = sancak*).

Ma'den Kalemi, Cancelaria minelor; cancelarie pentru perceperea anumitor venituri (tribut, tutun etc.).
Maden Mukataatı Defterleri, Condici întocmite de Cancelaria otomană numită *Maden Mukataa Kalemi*; de care ţineau, printre altele, şi veniturile din Ţara Românească şi Moldova (tribut).
mahiye, lunar, ceea ce se cuvine pe lună, leafă, soldă (lunară).
Maktu-ül-kadem, în sensul de: interzis călcatul cu piciorul; ceva considerat ca bucurîndu-se de anumite privilegii (se folosea şi pentru ţările române, ca şi pentru unele instituţii turco-islamice).
mahzar, cerere, petiţie, reclamaţie, raport (de obicei colectiv).
mal-i cizye, avuţia provenită din gizia, bani de gizia (capitaţie, tribut, haraci).
mâlikâne, posesiune viageră, stăpînire pe viaţă, proprietăţi.
mandra *(mandıra)*, un fel de saivan, pentru oi; locul de prelucrare a laptelui; căşărie.
ma'ruzât (pl. de la *arz*), arzuri, cereri, petiţii, rapoarte (verbale sau scrise).
masdariyye, taxă de intrare (între regiuni etc.); s-a perceput pînă la Tanzimat (1839).
maslahatgüzâr, însărcinat cu afaceri (diplomat).
mazbata, înregistrarea discuţiilor într-un consiliu, proces-verbal (al unei şedinţe).
mazil *(ma'zül)*, cel mazilit, slujbaş destituit dintr-o funcţie oarecare.
mazilire, actul de mazilire, destituire dintr-o funcţie oarecare.
medjlis *(Meclis)*, adunare, sfat, consiliu, parlament.
mefruşat, obiecte de podoabă, mobilier.
Mefruz-ül-Kalem, separat la Cancelarie, în sensul de „înregistrare distinctă", faţă de alte instituţii etc. (se folosea şi pentru ţările române, ca şi în cazul unor instituţii turco-islamice).
megieş (din cuv. tc. *imece*), vecin, ţăran liber, cel care vine în ajutor (la munca cîmpului etc.).
mektupciu *(mektupçu)*, cel care compune scrisoare, slujbaş însărcinat cu corespondenţa unui demnitar.

me'külât, provizii, alimente, întreţinere.
memalik (pl. din *memleket)*, ţări, ţinuturi, provincii, regiuni.
Memâlik-i mahruse, „ţările bine păzite", ţinuturi ocrotite; Imperiul otoman.
Memalik-i Osmaniyye, ţările otomane, ţinuturile Imperiului otoman.
memleket, ţară, ţinut, provincie.
Memleketeyn (dualul din *Memleket*), cele două ţări; se referă, de obicei, la Moldova şi Ţara românească (laolaltă).
menzil (pl. *menâzil*), loc de popas, conăcire, casă de poştă (pentru schimbarea cailor), distanţa parcursă într-o zi.
menzil ahkâmı, porunci de menzil, porunci pentru drepturile şi îndatoririle olacilor *(ulak)*.
menzilgiu *(menzilci)*, cel ce se ocupă de menziluri (de cai, de provizii, casă etc.).
menzilhane, casă de poştă, loc pentru schimbarea cailor olacilor.
menzilhane kapudanları, căpitanii caselor de poştă, conducătorii locurilor de popas ale olacilor.
menzil odabaşı, comandantul casei de poştă.
mesken, locuinţă, casă, loc de şedere.
mevadd-i hafiyye, articole secrete, clauzele secrete (ale unui tratat etc.).
mevâli, pl. din **mevlâ**.
mevâli-i Islâm, doctori ai Islamului; jurisprudenţi.
Mevkufât, avuţii destinate pentru fundaţii pioase *(evkaf*, pl. din *vakf)*; bani proveniţi din venituri excedentare; cancelarie pentru venituri şi cheltuieli din vakîfuri; reţineri, surplusuri.
mevlâ (pl. *mevâli*), posesor, stăpîn, proprietar, rob eliberat, prinţ, suveran, titlu acordat tagmei cărturarilor de seamă (pop. *molla*).
mevlânâ *(mevlâ + nâ)*, „efendiul nostru", titlu dat unor cărturari de rang superior; jurisprudenţi ai Islamului.
mezâri, pl. din *mezra'a*.
mezat, licitaţie, vînzare prin concurenţă.
mezra'a (pl. *mezâri*), teren agricol, tarla.
millet, neam, naţie, naţiune, popor (de acelaşi neam sau de aceeaşi credinţă).
mi'mar, arhitect, constructor, inginer constructor.
mir (din *emir*), cel care porunceşte, comandă, domn, voievod, comandant, şef, căpetenie (se folosea şi pentru domnii români).
mirâne, domnesc, voievodal, princiar, emiral.
mirie *(miri)*, ceea ce aparţine fiscului sau statului, beilic, vistieria statului, tribut.
mir-i-liva (pop. *mirliva*), guvernatorul unei provincii numită *liva* (sin. cu *sangcac* = *sancak*).
Mir-i-miran (pop. *mirmiran*), „emir al emirilor", guvernatorul unei provincii mai mari, numită *eyalet* sau *vilâyet* (sin. cu *beilerbei*).
mısır buğdayı, „grîu de Egipt", porumb (azi se spune: *mısır*).

muâf, iertat, scutit; cel care se bucură de unele privilegii.
muâfiyet, iertare, scutire, imunitate, privilegiu.
muâfiyet beratı, berat de scutire, act împărătesc de imunitate sau de privilegii.
muahede (din *ahd*), tratat, convenţie, înţelegere (între două state etc.).
muahede senedi, senet de convenţie, act oficial pentru un tratat (de pace etc.).
mubaiea *(mubayaa)*, cumpărare, cumpărături, achiziţii (de obicei cu preţ fix pentru mirie).
mubaşir *(mübaşir)*, slujbaş care îndeplineşte o misiune oficială (din partea statului sau a unor demnitari); om însărcinat cu achiziţii de cereale; comisar.
mubaşiriyye, taxă pentru slujba de mubaşir, comision.
mucaiesea *(mukayese)*, comparare, comparaţie, apreciere, după apreciere, proporţional.
mucarer *(mukarrer)*, ceea ce s-a hotărît, sigur, şedere, rămînere (în post, în continuare), dare pentru rămînere la domnie (sin. cu *ibkaiye*).
muhafìz *(muhafız)*, cel ce păzeşte, ocroteşte, veghează; comandantul unei cetăţi etc.
muhafizin, pl. din *muhafız*.
muhallefât, moştenire, rămasă de la cineva la moartea sa.
muhasebât-ı-âtika, socotelile vechi, socoteli din trecut, a cere socoteală pentru faptele din trecut etc.
mukataa *(voyvodası)*, arendă, fermă (de stat); „voievodul" sau „administratorul" unei „ferme" (teren sau dări de arendat, din partea fiscului).
mukataât, pl. din *mukataa*.
mukavele, contract, convenţie, înţelegere, angajament.
muktesib, „cel care cîştigă" (prin comerţ etc.); slujbaş însărcinat cu calcularea unor venituri.
mururiye *(mururiyye, mürûriyye)*, „pentru trecere", dare pentru trecere, tranzit).
musafirlîc *(müsafirlik)*, a merge la cineva în vizită; ceea ce se cuvine unui oaspete (var. *misafirlik*).
musaleha *(müsaleha)*, a încheia pace, a se împăca; pace, înţelegere.
mustahfiz, cel aflat în pază, garnizoană de pază (la o cetate etc.).
muteber, ceea ce este respectat, luat în seamă. valabil, în vigoare (o lege etc.).
mücibince amel oluna!, „să se procedeze ca atare!" (sau întocmai!); formulă scrisă de sultan pe firmane mai importante.
mühür *(mühr)*, pecete, sigiliu.
mülk-i mevrûs, proprietate moştenită.
mülkiye administrativ, civil, politic.
mülkname-i hümayun, act împărătesc de proprietate.
mültezem, ceea ce trebuie sau este necesar (de îndeplinit etc.).

mültezim, cel care ia în arendă (un teren, o dare etc.), arendaș.
mültezimin, pl. din *mültezim*.
müsellemlik beratı, berat de scutire, act de scutire de anumite dări, în schimbul unor slujbe.
müstakil, independent, slobod, liber, de sine stătător.
müstakillen, în mod independent, cu slobozenie, de sine stătător.
müste'men, cel care a obținut iertare, cel care locuiește în altă țară, străin.
müșir, cel care comandă, comandant, mareșal, vizir.
müșteri, cel care, cumpără, cumpărător (rom. *mușteriu*).
mütareke, întrerupere, părăsire, renunțare (la ostilități militare între părțile beligerante); armistițiu.
mütesellim, cel care ia în primire ceva, viceguvernator, slujbaș (pentru stringere de dări), scutit (de dări etc.).
mütesellimân, pl. din *mütesellim*.
mütesellimlik, slujba de mütesellim; scutire de dări etc.
mütevelli, cel însărcinat cu administrarea unei fundații pioase *(vakf);* intendent de vakîf, epitrop.

nahie *(nahiye)*, margine, vecinătate, comună, regiune, ținut (de proporții mai mari); unitate administrativă în Imperiul otoman, în cadrul sangeacului.
naib, locțiitor, vechil, ajutor de cadiu și (uneori) cadiu.
nakd, bani, monedă, avuție, bani peșini.
narh *(nark)*, preț fix (stabilit pentru anumite produse), preț maximal (rom. *nart*).
narh-ı-cari, prețul curent, prețul în curs al unor produse (sin. cu *narh-ı rûzi*).
narh-i rûzi, prețul zilei, prețul curent (sin. cu *narh-ı cari*)..
navlu *(navlun)*, costul pentru transportul pe apă (rom. *navlu*).
nazarinean, creștin, de religie creștină.
nazîr *(nazır)*, cel care supraveghează sau administrează (ceva), comandantul unei cetăți, ministru.
nazîr-aga, agaua-comandant, căpetenie (peste o cetate etc.).
nefer (pl. *neferât*), ostaș, om, persoană, individ.
nehir *(nehr)*, apă curgătoare, rîu, fluviu.
nemika, act, depeșă, scrisoare.
nevâhi (pl. din *nahiye*), comune, ținuturi, regiuni (v. și **nahie**; *nahiye*).
nisbet-i mal, cota parte dintr-o avere, partea ce se cuvine dintr-o moștenire.
nișan, decorație, semn, țintă, simbol, logodnă.
Nișan defterleri, condici de decorații (din Arhiva otomană).
nizam, ordine, aranjare, lege, regulă, regulament, organizare.
nizâmât, pl. din *nizam*.
Nizâmât-i mülkiyye, reguli administrativ-politice.
nüvab *(nüvvâb)*, pl. de la *naib*.
nüzül emini, intendent de popas (loc de descindere și de poposire).

oca *(okka)*, unitate de măsură pentru capacități și greutăți; în trecut era de: 400 dirhem sau 1,250 kg; s-a echivalat cu *1 kg*.
odabașî *(odabașı)*, căpetenie peste un grup de ostași care forma o *oda;* cel care se ocupă de închirierea și de administrarea camerelor de la hanuri.
Ogeac *(Odjak, Ocak)*, vatră, locul unde arde focul, horn, vatra de topit minereuri, locul de stringere a varului, carieră de piatră, familie (vestită), oastea de ieniceri, ienicerimea.
olac *(ulak)*, ajutor, poștaș, slujbaș, trimis cu o misiune oficială.
ondalık, zeciuială, a zecea parte (din produse), dijmă, dijmuire (sin. cu *așer*, *öșr*).
Opt mii șase sute patruzeci și doi *(8 642)*, cifră cabalistică, folosită ca talisman pe corespondență (v. și *beduh*).
ordie *(ordu)*, oaste, hoardă; se folosea, de obicei, pentru oastea condusă de sultani sau de marii viziri.
Orta elçi, sol mijlociu, internunțiu (s-a folosit multă vreme pentru reprezentantul Austriei la Poartă, în sensul de *ambasador*).
otlak, loc de pășunat vite etc.; pășune, vale cu pășune bogată; dare pentru pășune *(otlak resmi)*.
oyarit, dare pentru oi (rom. *oierit*).
örfiyye (din *örf*), ceea ce a devenit obicei, obișnuință, tradiție, cutumă; dare obișnuită *(resm-i örfiyye)*.

padișah, „suveranul suveranilor", titlu purtat de sultanii otomani. Nu se atribuia principilor creștini, cu excepția regilor Franței (din motive de amiciție); mai tirziu (în secolul al XIX-lea) s-a atribuit și țarilor Rusiei.
papaz, preot, clerul creștin (inferior).
para, a 40-a parte din guruș *(kuruș);* în trecut: 1 *para* = 3 *akçe* (1791), bani (rom. *para;* pl. *parale*).
parparit, în loc de *yarbarit*.
pașa, titlu dat căpeteniilor militare otomane (viziri etc.); rang superior acordat personalităților militare și politice din Imperiul otoman.
pașalık, titlul de pașă; provincie transformată în „pașalîc", în sensul de aplicare a legislației specific otomane.
pâye, rang, grad, titlu; se dădea, de obicei, celor din tagma cărturarilor otomani (rom. *paiea*). sau altor personalități, mai

cu seamă, în cazul unor misiuni speciale (ambasador etc.).
pence *(pençe)*, palmă (inclusiv degetele), modul de aplicare a unei semnături (de obicei vizirale), semnătură de un anume fel (de forma unei palme cu degete).
peşin, ceea ce se dă cu bani gata, ceea ce este stabilit dinainte sau se execută imediat.
peşinât, pl. din *peşin*.
peyâm, veste, depeşă, scrisoare.
piastru, v. *guruş*.
poliça, poliţă, actul dat cu ocazia unui împrumut (de bani etc.) pe un anumit termen.
povară, v. *yük*.
pungă, v. chise *(kise)*.

raia *(re'aya)*, denumire dată supuşilor otomani care plăteau dări (către stat sau particulari), popor, supus, ţărănimea. La început se referea atît la creştini, cît şi la musulmani, dar în secolul al XIX-lea a început să desemneze doar pe supuşii creştini din societatea otomană.
Raia(le), teritorii româneşti din nordul Dunării şi cele din estul Moldovei trecute sub administraţia otomană, fiind grupate în jurul anumitor cetăţi, ca: Turnu, Giurgiu, Brăila etc. (pînă la Hotin).
ra'iyyet, turmă, supuşi, popor.
rakıyme, scriitură, depeşă, scrisoare.
ramazan, a noua lună musulmană (luna postului = *Ramazan*).
Ramazan Bayramı, sărbătoarea de după luna postului Ramazan, a noua lună (v. şi Iyd-el-Fitr).
râyic (cit. *rayidj*), curent, preţul curent.
rebi-ül-ahır *(rebi II)*, a patra lună musulmană.
rebi-ül-evvel *(rebi I)*, a treia lună musulmană.
redd, respingere, îndepărtare, refuzare, restituire.
reft, plecare, taxă de plecare *(reft akçesi)*.
regeb *(receb)*, a şaptea lună musulmană.
reis *(re'is)*, cap, căpetenie, comandant, şef, căpitan (de corabie), preşedinte, fruntaş.
Reis-efendi, şeful reisilor, şeful scribilor, de la Cancelaria pentru relaţiile externe (v. şi *Reis-ül-küttâb*).
Reis-ül-küttâb, şeful scribilor (v. şi *Reis-efendi*).
rendjber *(rencber)*, lucrător zilier, cultivator, ţăran (uneori are şi sensul de negustor); muncitor.
resm-i bürde, dare de mantie (apare foarte rar).
Resm-i huddamiye, taxă de slujire, taxă pentru slujnici.
resm-i kassabiye, dare pentru măcelari (v. şi *kassabiye*).
resm-i kısmet, dare pentru moştenire, taxă de moştenire.
richiabie *(rikâbiye)*, dare de richiabie *(rikâb*, scară, prag*)*; dare specială pentru sultani.
rik'a, un tip de scris în caractere arabe.
rişte-i peabe, bumbac răsucit, fire de bumbac.
Riyâset, a conduce; a fi şef (preşedinte), şeful scribilor în cancelaria pentru relaţii externe (v. şi *Reis-efendi*), Departamentul pentru relaţii externe.
rogan *(rugan)*, grăsime (animală).
rogan-i-sade (tc. *sade yağ*), grăsime topită.
Roma imparatoru, „împăratul Romei", împăratul roman (titlu atribuit împăraţilor Austriei, în loc de „împăratul romano-german").
Ruhsatnâme-i Hümayun, scrisoare împărătească de învoire, scrisoare împărătească de împuternicire.
Rum, grec, creştin, ortodox (uneori avea şi sensul de *român*).
Rum taifesi, cei de neam grec, greci.
Rumi, grecesc, avea şi înţelesul de „românesc" sau „în limba română".
rutbe *(rütbe)*, rînd, treaptă, grad, rang.
Ruz-ı-Hızır *(Hızır Ilyas)*, ziua de Sf. Gheorghe (23 aprilie).
Ruz-ı Kasım, ziua de Sfîntu Dumitru (26 octombrie).
rü'esa, pl. din *reis (re'is)*.
rü'esa yiğitbaşısı, căpetenia reisilor (de corăbii).
rüsüm, pl. din *resim (resm)*.
rüşvet, dare pentru a corupe pe cineva, mită; a cîştiga pe cineva prin dar (rom. *ruşfet*).

sadaka, pomană, dar oferit unui nevoiaş, orfan etc. (fără pretenţii de recompensă).
safer, a doua lună din calendarul mahomedan.
saftian *(sahtiyan)*, piele subţire şi tăbăcită mai ales de capră), folosită pentru marochinărie.
sahh *(sah)*, corect, corectat, parafat, semn pentru a confirma lipsa de eroare (dintr-un text etc.).
sahil, mal, ţărm, margine de apă.
saigilîc *(sayıcılık)*, slujba de *saigiu*.
saigiu *(sayıcı)*, numărător (de oi etc.), slujbaş însărcinat cu procurarea de oi, negustor de oi.
sal, plută, luntre, barcă.
Saltanat-i Seniyye, Înalta împărăţie, Imperiul otoman.
sanduk *(sandık)*, ladă; locul unde se păstrează veniturile; vistierie.
sanduk emini, intendentul unor venituri, intendentul „cutiei milelor", casier, vistier (var. *sandık emini*).
sangeac *(sancak)*, steag, drapel, unitate administrativ-militară; provincie otomană condusă de un *sangeacbei* (sin. cu *liva*).
sarı mest, încălţăminte galbenă (interzisă creştinilor din Imperiul otoman, cu excepţia celor cu acte de scutiri).

schelă *(iskele)*, construcţie metalică sau de lemn, folosită în diferite lucrări la înălţime; port pe malul unei ape; punct vamal la astfel de porturi.
scutelnic *(sukutenik, sukutelnik)*, persoană scutită (de anumite dări etc.), în schimbul unor servicii.
sefâret, solie, ambasadă, funcţia de ambasador, reprezentant diplomatic într-o ţară străină.
sefer, călătorie, expediţie militară, campanie, război.
segban *(sekban, seymen)*, cel care are grijă de cîinii de vînătoare, o categorie în oastea de ieniceri cu această denumire (rom. *seimen*).
selâm ağası, agaua ceremonialului (al sultanului etc.).
selâmet, a fi în siguranţă, a fi departe de pericol, de cusur etc.; dare de „drum bun" *(selâmet akçesi)*.
selem akçesi, bani ce se dau anticipat (pentru diferite mărfuri); arvună.
selh, ultima zi (din lună, din an etc.).
senedât, pl. din *senet (sened)*.
sened-i musaleha, Senetul de pace, actul de pace, tratatul de pace.
senet *(sened)*, act, dovadă, document, chitanţă, poliţă, diplomă etc.
ser-bevvabin, şeful portarilor, mai marele capugiilor, (sin, cu *capugibaşiu = kapucıbaşı*).
ser-bostaniyân, şeful bostangiilor, şeful gărzii imperiale (sin, cu *bostangibaşi = bostancıbaşı*).
Serai *(Saray)*, palat, reşedinţa sultanilor otomani din Istanbul.
serdar, căpetenie, comandant de oşti, comandant de cetate.
serdar-ı ekrem, serdar glorios, comandant suprem (se folosea pentru marele vizir, cînd comanda personal oastea).
serdengeçti, cel care renunţă la „capul său", ostaş de sacrificiu, voluntar; categorie de viteji din oastea otomană.
serhadât, pl. din *serhat (serhad)*.
serhat, cap de linie, linia de hotar, graniţă.
serturnai *(serturna'i)*, căpetenia şoimarilor; vechiul şef al şoimarilor împărăteşti (sin. cu *turnacıbaşı* sau *şahincibaşı*).
sevâhil, pl. din *sahil*.
sfanţ *(isfanatsa)*, veche monedă austriacă; monedă măruntă, ban, para.
siyakat, un tip de scris în Cancelaria financiară otomană (scris combinat între litere şi cifre).
sınıf, clasă, categorie, pătură socială distinctă, grad (pl. *esnaf*).
Sırb milleti, neamul sîrbesc, cei de neam sîrb, naţia sîrbă.
spiţer *(isbicar)*, farmacist, cel ce se ocupă de prepararea sau de vînzarea de medicamente.
subaşı, în vechime: căpetenie de oaste, comandant de oaste. Cu timpul a scăzut din importanţă, luînd sensurile de: comandant de district, comisar de poliţie, primar de sat (se aflau de obicei în subordinea sangeacbeilor).
sulhnâme, carte de pace, scrisoare de pace, act (sau tratat) de pace.
sultan, suveran la popoarele turco-islamice; împărat, prinţ, prinţesă *(Ayşe-Sultan* etc.).
sultanım!, sultanul meu!, domnul meu!, stăpînul meu!; expresie folosită faţă de superiori sau din bunăvoinţă (faţă de cineva).
suret *(sûret)*, copie, text, vedere (din afară), regulă, fel, mod, figură, înfăţişare.
suret-i defter, copia defterului, copia unei condici, textul unui catastif.
sursat *(sürsat)*, vînzare forţată (de vite, cereale etc.); achiziţii forţate etc.
surugiu *(sürücü)*, vizitiul care conduce diligenţele, poştalioanele sau trăsurile, călare pe unul din cai; cel care mîna oi, vite (la Poartă etc.).
sülüs, „o treime" (dintr-un întreg); un tip de scris în cancelaria otomană.
sülüs ve sülüsân, „o treime şi două treimi"; unele sarcini economico-financiare erau repartizate astfel: 1/3 din Moldova şi 2/3 din Ţara Românească (ţinînd seamă de teritoriu, venituri, poziţie geografico-politică etc.).
sülüsân, „două treimi" (dintr-un întreg).
sür'at topu, tun de viteză (cu tragere rapidă), tunuri uşoare.
sürek, cireadă (de vite etc.); călăreţ rapid, vînătoare cu gonaci *(sürek avı)*; ceea ce durează mult.
sürsat v. **sursat**.

şaban, a opta lună din calendarul mahomedan.
şahinşah *(şehinşah)*, şahul şahilor, suveranul suveranilor, padişah (titlu purtat de obicei de suveranii turco-islamici).
şakka (sing. *şak*), servicii grele, corvezi v.(şi *Tekâlif-i şakka)*.
şalvar *(şelvar)*, un fel de pantaloni largi (orientali).
şart, condiţie, clauză.
şăic *(şayka)*, ambarcaţie fluvială mică, cu pînze, cu fundul plat; luntre.
şe'ır, orz.
şer'an, potrivit şeriatului; după şeriat; potrivit legii (islamice).
şerait, pl. din *şart*.
şerh, explicaţie, detaliere, comentariu (asupra unui text etc.).
şeriat *(şer')*, legea musulmană, colecţie de legi islamice; judecătorie (musulmană).
şerik, asociat, părtaş, prieten.
şer'iyye, potrivit şeriatului, după legea islamică.
şevval, a zecea lună din calendarul mahomedan.
şirampo *(şırampo)*, stîlpi, palisade.

şubara, un fel de bonetă, din postav, cu vîrful rotund şi cu dungi.
şukka, scrisoare, depeşă; bucată de hîrtie (scrisă).
şurutnâme, clauze ale tratatelor de pace; scrisoare cu clauze (condiţii); convenţii.

tahsildâr, perceptor, încasator, strîngător (de dări etc.).
tahvil, dovadă, act, chitanţă (de împrumut etc.).
tahvilât, pl. din *tahvil*.
taife, grupare, ceată, tagmă, popor, neam, naţie, categorie (socială, etnică etc.).
tain *(tayin, tâyîn)*, separare, stabilire, desemnare; porţie de alimente etc., care se dă zilnic sau lunar (ostaşilor etc.); provizie, cantitatea de nutreţ (distribuită).
takrir, raport (scris sau verbal); declaraţie, relatare, notă.
takrir resmi, declaraţie scrisă; notă scrisă (oficial).
tanzim, organizare, a pune la rînduială, în ordine, reorganizare, reglementare, aranjare.
Tarapana, forma coruptă românească din **Darbhane** (monetărie).
tarife, listă (tabel) de preţuri, preţ (rom. *tarif*), taxă oficială, de preţuri.
tasdiknâme, scrisoare de confirmare, act de întărire, ratificare.
tasdiknâme mubadelesi, schimb de acte de confirmare; schimbul documentelor ratificate.
tălmaci, translator, traducător, dragoman (v. şi *dragoman; tercüman)*.
taşra, ceea ce este în afară, provincie (localităţile din afara capitalei unei ţări).
tatar, tătar, curier, olac; cel care merge iute (v. şi *olac; ulak*).
ta'yinât, pl. din *tayin (tâyîn)*.
tecdid, reînnoire, reîmprospătare (reînnoirea unui tratat de pace = *tecdid-i sulh*).
tekâlif, pl. din *teklif* (cerere, dare, impozit, taxă etc.).
tekâlif-i örfiyye, dări obişnuite, impozite cutumiare.
tekâlif-i şakka, cereri grele, dări grele, corvezi, taxe apăsătoare (puse în împrejurări grele).
te'kidât (pl. din *te'kid*), întăriri, confirmări.
tekne, albie, barcă, luntre, corabie.
telhis, a rezuma, rezumat, sinteză, raport, prescurtare (de obicei, comentariile de pe actele prezentate sultanului).
temellük, a lua în proprietate, a obţine proprietate, a deveni stăpîn (pe ceva etc.).
temessük, act, dovadă, chitanţă etc.
temessükât, pl. din *temessük*.
temlik, a face proprietar, a împroprietări (pe cineva).
tenbihnâme, scrisoare de sfătuire, instrucţiuni (scrise).
tenkıyh *(tenkîh)*, lămurire, completare, adaptare, îmbunătăţire.
tercüman, traducător, translator, dragoman, tălmaci (rom. *terziman*).
tereke, avere (rămasă la moartea cuiva), moştenire, avuţie, produse, recolte.
terk, renunţare, părăsire, lăsare, abandonare.
Tersane, şantier naval.
Tersane-i-âmire Şantier naval împărătesc; Arsenalul imperial.
teslim, predare (rom. *a face teslim*).
teşcherea *(tezkere, tezkire)*, scrisoare, permis, salvconduct, paşaport, memoriu, biografie, act de învoire, adeverinţă; pungă cu bani, bani.
tevki, parafa sultanului (pe firmane originale); semnul împărătesc; tugra.
tevki'i, cel care aplică tugraua sultanului.
tezgâh, război de ţesut, şantier naval, masă lungă şi îngustă folosită de vînzători, masă de lucru a unui meseriaş (rom. *tejghea*).
tezkere *(tezkire)*, act, dovadă (pentru aducere aminte), permis, adeverinţă, chitanţă, paşaport (v. şi **teşcherea**).
tezkereci *(Büyük-)*, marele tezkeregiu, prim tezkeregiu.
tezkeregiu *(tezkerrci)*, slujbaş care scrie tezkerele (rom. *teşcherea*).
ton yağı *(don yağı)*, grăsime (animală), seu.
toprak-bastî *(toprak-bastı)*, călcarea pămîntului, taxă pentru călcarea pămîntului (unei regiuni etc.).
tozluk, „pentru praf", taxă în schimbul impurităţilor din zaherele (cereale etc.).
tugra, monograma sultanului, cuprinzînd prenumele, numele, precum şi formula: *el-muzaffer dâimâ!* = veşnic biruitor! (sin. cu *tevki*; v. şi *tura*).
Tuna arnabudu *(Tuna arnavudu)*, „arnăut de Dunăre", grîu arnăut (un soi de grîu de primăvară).
Tuna kızılcası, „grîu roşcat de Dunăre", „grîu de Dunăre" (un soi de grîu).
tura, forma populară (şi în l. rom.) din *tugra*.
turban, acoperămînt pentru cap, alcătuit dintr-un fes, peste care se înfăşoară o bandă lungă de mătase sau de pînză, purtat de orientali *(kavuk)*.

uhud, pl. din *ahd (ahid)*.
uhud-i sabıka, legămîntele din trecut, tratatele anterioare, convenţiile din trecut.
ulak v. olac (rom.).
ulüfe *(ulûfe)*, leafă, soldă pentru ostaşi, ieniceri etc. (lunar, trimestrial etc.).
umâl (sau âmâl), pl. din *âmil*.
ücret, plată in schimbul unei munci efectuate; taxă (şcolară, poştală etc.).
ümena, pl. din *emin*.
üslüb *(üslûp)*, formă, fel, stil (epistolar etc.), depeşă, scrisoare (cu formule elegante etc.).

vakf *(vakıf)*, fundaţie pioasă în lumea islamică, donaţie pentru folosul public.
vali, guvernator, căpetenia unei provincii numită „vilaiet" *(vilâyet)*.
Valide-Sultan, „Sultana-Mamă", mama sultanului (erau influente în Serai).
varaka, foaie de hîrtie, hîrtie, depeşă, scrisoare, act.
varil (din lat.-fr. *baril*), butoi în formă de cilindru; unitate de măsură pentru capacităţi (cca 160 l).
vasiyet, testament, sfat.
vataf de play, „vătaf" de plai, şef al plăieşilor care păzea un plai sau o trecătoare.
vatan, patrie, vatră, cămin, locul de şedere (al cuiva), ţară, ţinut.
vâsiy, tutore, pentru administrarea moştenirii unor minori; cel care aduce la îndeplinire testamentul cuiva (după moarte).
vechil *(vekil)*, locţiitor, împuternicit, delegat, adjunct, ministru.
vechilhardji *(vekilharcı)*, slujbaş însărcinat cu evidenţa cheltuielilor (cuiva etc.).
vekil, v. *vechil* (rom.).
vekil-i-mutlak, împuternicit absolut; titlu dat marilor viziri otomani, ei fiind împuterniciţi absoluţi ai sultanilor.
vekıye *(kıye)*, v. *oca (okka)*.
veliahd, prinţ moştenitor (la tron).
Venituri Noi, v. *Irad-ı Djedid (Irad-ı Cedid)*.
vesika, ceea ce e de crezut, dovadă (sigură), act, document.
vezâif (pl. din *vazife*), slujbe, solde, lefuri (cîteodată se referă şi la *tribut*).
vezir (rom. *vizir*), slujbaş de rang superior, ministru (cu atribuţiuni civile şi militare); marele vizir.
vilaiet *(vilâyet)*, unitate administrativ-militară în Imperiul otoman (cea mai mare), condusă de un guvernator numit *vali;* provincie, ţinut, ţară, patrie.
virgü *(vergi)*, dare, impozit, taxă, tribut, gizia *(cizye)*, haraci *(harac)*.
vışık (pop. *mışık*), pisică, pisică sălbatică, rîs.
voyvoda, „voievod", intendent, administrator (la o feudă vizirală etc.), domn (pentru domnii români etc.).
voyvodâgân, pl. din *voyvoda*.
voievodalîc *(voyvodalık)*, „voievozie", domnie; se referea şi la ţările române.
vükelâ (pl. din *vekil*), miniştri, demnitari superiori, locţiitori, împuterniciţi (v. şi *vekil*; *vechil*).
vülât *(vüllât)*, pl. din *vali*.

yarbarit, forma turcizată a dării numite: *ierbărit;* taxă pentru păşunat.
yasak kulu, paznic, cel care interzice (încălcarea legii etc.); taxă pentru paznici *(yasak kulu akçesi)*.
yava *(yav, yave)*, necunoscut, pierdut, fără stăpîn, străin (se folosea şi pentru sclavii rătăciţi).
yeni-divani, tip de scris în cancelaria otomană *(divani nou)*.
yeniçeri ağası, v. *aga de ieniceri*.
yevmiye, ceea ce se cuvine pe o zi; soldă zilnică; evidenţa pe zile; jurnal.
yighitbaşi *(yiğitbaşı)*, căpetenie peste viteji (curajoşi), slujbaş în vechile bresle *(esnaf)*, însărcinat cu executarea unor misiuni; căpitan peste mai multe corăbii.
yiğitbaşı-vekili, împuternicitul căpitanilor de corăbii, locţiitorul şefului reisilor de corăbii.
yol emri, poruncă pentru drum, permis de călătorie, salvconduct.
yuva, cuib, locuinţă modestă, nişă, groapă.
yük, povară, ceea ce se încarcă şi se transportă sarcină, responsabilitate; 100 000 de aspri, de ocale etc. (v. şi *povară*).

zabit (pl. *zâbitân*), cel care ocupă (stăpîneşte), ofiţer, căpetenie, comandant.
zaherea *(zahire)*, cereale, produse agro-alimentare, furnituri (alimentare etc.); de multe ori se referea şi la oi, vite etc., furnizate de ţările române către Poarta otomană.
zaim, posesor de feudă condiţionată numită *zeamet* (cu venit anual între 20 000 — 100 000 de aspri).
zamime, ceea ce se adaugă, se anexează (la ceva); anexă, adaos.
zarar-ı kassabiye, „paguba măcelarilor"; taxă pentru măcelari (v. şi *kassabiye*).
zehair *(zahair)*, pl. din *zahire* (v. *zaherea*).
zekât, obligaţie religioasă de a împărţi săracilor o parte din avere (1/40); una din cele cinci condiţii de a deveni musulman.
zeyl, anexă, adaos.
zilhidjge *(zilhicce)*, a 12-a lună din calendarul mahomedan.
zilka'de, a 11-a lună din calendarul mahomedan.
zimmi, cel ocrotit, protejat; desemna pe creştinii şi celelalte populaţii nemusulmane dintr-un stat musulman; supuşi nemusulmani (v. şi *ehl-i-zimmet*).
zimmiyân, pl. din *zimmi*.
zir, ceea ce se află jos, la vale, sub, dedesubt.
zira taifesi, cei care se ocupă de agricultură, cultivatori de pămînt, ţărani.
zir ve bâlâ, jos şi sus, în jos şi în sus, dedesubt şi deasupra.

INDICE

Lei 45